ЗАКОНСКИ СПОМЕНИЦИ

СРПСКА КРАЉЕВСКА АКАДЕМИЈА

ЗАКОНСКИ СПОМЕНИЦИ
СРПСКИХ ДРЖАВА СРЕДЊЕГА ВЕКА

ПРИКУПИО И УРЕДИО

СТОЈАН НОВАКОВИЋ

ПЕТА КЊИГА

НАГРАЂЕНА ИЗ ЗАДУЖБИНЕ Д-РА НИКОЛЕ КРСТИЋА

У БЕОГРАДУ

ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

1912

ПРЕГЛЕД

СТРАНА

СТРАНА

АКАТ — СТРАНА

СТРАНА

Д. Уговори и наредбе српских владалаца и господара с Млетачком Републиком

СТРАНА

Ђ. Бан босански и град Спљет

Е. Бан босански и град Скрадин

СТРАНА

Ж. Баштинске повеље и повластице о приватним имањима

СТРАНА

СТРАНА

СТРАНА

β. Карејска ћелија Св. Саве

γ. Хиландарски пирг на Хрусији

СТРАНА

δ. *Светогорски манастири*

ε. *Лавра Св. Атанасија*

ζ. *Руски Св. Пантелеимон манастир*

СТРАНА

η. *Манастир Св. Павла*

ϑ. *Манастир Есфигмен*

ι. *Манастир Зограф*

СТРАНА

СТРАНА

СТРАНА

Допуне

А. ГРАДОВИ И ГРАДСКИ ЗАКОНИ

I
ГРАД КОТОР

I
Statuta Catari

Извадци из преписа по млетачком рукопису, који нам је г. др. К. Ј. Јиречек љубазно ставио на расположење. Напомене су уз текст такође г. д-ра К. Ј. Јиречка. Очевидно је у том рукопису онај препис XV века, који је Млечићима поднесен на потврду, онда када се град Котор сам нудио да прими млетачку власт. Редни бројеви су наши, а у загради су бројеви из рукописа, по препису г. д-ра К. Ј. Јиречка. Курсив је свуда по белешци г. Јиречка ради обраћања пажње.

1. (XXIII).

„Statuimus firmiter faciendo quod dominus *comes*, qui pro tempore ad civitatem Cathari *domini nostri excellentissimi regis Rascie, Dioclie, Albanie, Croacie et Celmie atque totius Maritime regionis* venerit *ex mandato*, in contione publicha secundum antiquam consuetudinem civitatis Cathari ad campanarum sonitum congregata, bonum conservare regimen atque statum totius civitatis et conservationes et consuetudines custodire super sancta Dei evangelia iurare teneatur omnino publice in platea et iurata firmiter conservare“ etc.

2. (XXIV).

„Cognoscentes gravamina et scandalla, que inter nos quotidie oriebantur de facto civitatis, eo quod quidam de civibus nostris intromitebant se esse *vicecomites,* statuimus et ordinamus quod nullus de nostra civitate a modo in antea audeat se intromitere in vicecomitis (sic), nec introitus recipere, nec a *dominatione* comparere nec per manus *dominationis* tenere, nec ullo modo habere consortium in hoc facto," sub pena 500 yperpyrorum.

Juramenta. „Ego *comes Cathari* iuro ad sancta Dei evangelia bona fide et sine fraude et absque malo ingenio ipsam civitatem gubernare, regere et salvare secundum consuetudinem eiusdem *ad honorem domini nostri Regis,* et etiam rationes communis Cathari bona fide salvare, iustitiam equaliter maioribus et minoribus tribuam manutenens et cum maiori parte consilii bonos acrescham, diminuens usus malos, et nec amicum iuvabo, nec per fraudem inimicum nocebo."

3. (XXXIV). Juramenta.

„Ego *capitaneus turme* iuro ad sancta Dei evangelia et regere et gubernare turmam, et procurare et ordinare bona fide et sine fraude, et omnia facere, que ad utilitatem et bonum statum turme pertinent, et honorem civitatis, quando ivero super turmam."

4.... „Si quis noster civis, comitativus et districtualis ac acola fuerit depredatus aut crediderit aliquid, vel ab ipsis forensibus fuerit aliquid furatum in quibuscunque castris, ruribus, locis et foro mundi agnotis, credito deprecatione et furto a regimine Catari, per dictum regimen mittatur illis de castro, foro, rure, *catono* et locis, ut faciant satisfieri creditori depredato". Si non fit satisfactio: „quicunque de illis de castro, de villa, *catuno,* locho et foro venerit in nostram civitatem, comitatum, fortiam et districtum ad satisfactionem sit astrictus". Ordo publicatus 1419, 22 octobris, tempore rectoratus domini Marini Pachi et judicatus dominorum Nicholini de Bolicha, Johannis Tripe de Buchia et Triphonis de Pasqua-

libus, „per me Paulum de Montelparo, cançelarium magnifice civitatis Cathari."

5. (c. 92). Homicidium. „Et si aliquis forensis seu *Arbanensis*, *Sclavus* vel *Vlachus* interfecerit aliquem civem Catharensem et testibus non potuerit probari," comes et iudices „habentes Deum pre oculis possunt ipsum, *Arbanensem, Sclavum* vel *Vlachum* poni facere ad tormentum"... „ut veritas cognoscatur."

6. (107). „*De Sclavis et Arbanensibus verberatis.* Si quis nostrorum civium vel alter verberaverit Sclavum vel Arbanensem, tribus yperpyris venumdetur. Quorum predictorum trium yperpyrorum unus sit verberati et residuum sit communitatis. Et si Sclavus vel Arbanensis prius iniuriasset ipsum et probatum fuerit. non venundetur."

7. (c. 175). „*De ellectione, salario et offitio comitum Sclavorum.* Anno Domini MCCCLII, die XXVIII aprilis. Desiderantes hominum malitiis observare, cunctis poscentibus plenitudinem iustitie exibere, ex certis causis rationabiliter moti pariter et inducti laudabiliter ordinamus, quod *tres comites Sclavorum* per nostrum consillium elligantur, prout hucusque electi fuerunt, quorum quilibet habere debeat ypperpyros XV de cruce pro yperpyrorum (sic) salario et labore. Et quod omnes *globe*, pene sive banda et bulle sive *pezati,* que vel qui ex quacunque causa pervenerint ad officium et ex offictio comitatus, integraliter veniant in cameram communitatis. Qui comites teneant statim per sacramentum facere scribi fer famulum eiusdem camere communis omnes penas, *globa* sive blanda (l. banda) sive *peçatos* suprascriptos, que omnia infra XV dies extrahere debeant et communis camerariis assignare, sin (sic) autem de proprio eorum componant. Et ab aliquo coram ipsis placitum habente exenium vel munera non pressumant super pena restiti (sic) sacramenti."

8. (215). „Quicunque *Sclavus* vel aliter" (l. alter) duxerit „lignamina, rigidas, palos, tabulas, caburtia, furchas. sclangas et alia huiusmodi. vendat libere in platea."

9..... *„Quot nemo mittat servum vel ancillam ad dominationem, ut redimat eum* CCXXIII. Quia multi nostrorum civium mittebant servos et ancillas ad *dominationem,* ut *dominatio* redimeret eos, ex quo dampna et scandalla procedebant, ideo statuimus, quod nullus patronus servorum vel ancillarum pressumat mittere servum suum vel ancillam ad *dominationem,* ut *dominatio* redimat illos, sub pena yperpyrorum XXV, salvo si *dominatio* per vim voluerit eum rescomparare sine voluntate patroni. Et si absque voluntate patroni redemerit eum vel eam dominatio et in posterum ille servus vel ancilla in Catharum venerit, nemo sit ausus ipsum vel ipsam in domum mittere, nec domum seu territorium ad pensionem dare, nec ad opus mitere. Quod si fecerit, solvat communitati yperpyros viginti quinque.“

10. (296). *„De cartis notariorum alterius civitatis.* Anno Domini MCCC° XXII, mensis octubris die VI. Nos communitas Cathari actedentes (l. attendentes) negligentiam notariorum quorundam civitatum, que sunt *sub domini regis nostri dominio* constitute, quod in faciendis instrumentis publicis modum et formam iuris nullam penitus observabant, propter quod nostre communitati multa dampna evenire poterant et deffectus. Ideo statuimus quod nullum instrumentum notarii publici cuiuscunque modi, forme aut conditionis existat, preterquam de perchivo, factum vel faciendum super aliquem civem nostrum ab aliquo notario publico civitatum, que sunt *sub domino nostro rege* constitute, incipiendo a civitate Anthibari usque Durachium valeat aut teneat aliquo modo in curia civitatis.“

11. (302). *„De cedulis, quot non valeant.* Anno Domini MCCCXXXVIIII°, die octava martii. Nos communitas Catharensis ad sonum campane, ut est moris, statuimus et ordinamus, quod omnes *cedule, facte olim in Sclavonia* vel in quacunque parte extra civitatem nostram, firmate et publicate per notarium nostre civitatis in tempore preterito, stent in suo robore firmatis (sic). Et ille cedule, que fierent in

tempore futuro, non valeant nec teneant nec notarius noster eas subscribat."

12. (308). „Statuimus, quod nullus nostrorum civium, qui *mercatum salis* a *dominatione* comparuerit, possit vendere salem in aliqua parte in districtu Chatari, nisi in civitate Catari et in Reseno, salvo si *dominatio* constituerit forum salis in culpho, videlicet a bucha culphi usque Chatarum, habeat potestatem in ipso locho vendendi, et tunc comunitas in eo foro possit vendere terciam partem salis, sicut in Reseno. Qui emptor merchati si contradiceret violenter vel cum ingenio aliquo *dominationis,* ne dicta communitas venderet, ut dictum est, solvat de pena yperpyros quingentos, qui sint communitatis."

13. (310). „Si quis mercatum salis *Budue* quocunque modo comparuerit, volumus et statuimus, quod communitas Catharensis habeat tertiam partem ipsius mercati pro yperpyris centum. Et si pro minori pretio yperpyrorum tercentorum comparuerit illud, communitas habeat tertiam partem secundum quod minus constiterit. Et si contrafecerit, solvat de pena yperpyros mille, quorum medietas sit *dominationis* et alia communitatis."

---

14. (314). „Volumus, quod quicumque nostrorum civium emerit aliquid mercatum de sale vel de quacunque re a *dominatione* seu ab aliquo de omnibus mercationibus, quas fecerit in illo mercato, solvat de doana yperpyros duos pro centenario, de argento autem quod comparuerit in cecha in grossis et de sale in merchatis, non teneatur dare doanam de tali emptione."

15. (315). 1315, 6 aprilis. „Ut si quis noster civis emerit aliquid mercatum a *dominatione* vel sua propria voluntate receperit mercatum in recomendatione, si postmodum *dominatio* vocaverit aliquem alium concivem, ut sit eius sotius, totum dampnum, quod idem vocatus habuerit, solvat ille emptor sive ille, cui recomandatum fuit mercatum, illi vocato et de (sic) yperpyros mille, qui sunt communitatis."

16. (316). „Anno Domini MCCCXXI°, mensis septembris. Nos comunitas Catharensis ad sonum campane more solito congregati, atendentes et considerantes nostre civitatis bonum statum, comodum et profectum atque mercatorum nostrorum, de nostra bona omnium voluntate volumus et statuimus, quod quicunque merchator nostrorum, qui iuerit per *mercata dominationis nostre* cum mercimoniis, in primo mercato, ubi aplicuerit, si permanere voluerit, duanarius illius mercati fatiat sibi scribere omnes merchationes, quas ibidem portavit ipse merchator. Et de omnibus mercationibus, quas idem mercator vendiderit, ipse ius duane solvere duanario teneatur. Et si de ipsis mercationibus aliquid eidem mercatori remaneret et vellet ire ad aliquid aliud mercatum *nostre dominationis,* possit illud residuum trahere et asportare, nichil de dona (l. doana) solvendo primo mercato, et sic fiat de omnibus mercatis *dominationis nostre*, ubi aplicuerit aliquis merchatorum nostrorum. Salvo si ille mercator vellet recedere cum illis mercationibus de ipso mercato, ubi aplicuerit, et ire ad alias partes, que non essent *nostre dominationis*, tunc de omnibus dictis merchationibus duanam solvere teneatur in illo mercato, unde recederet. Et si aliquis *duanarius* vel aliquis *Sclavus* vel alter vellet dicto mercatori facere violentiam de dictis mercationibus et accipere duanam aliter, quam dictum est supra, duanarius illius mercati solvat dampnum et yperpyros mille de pena nostre comunitati."

17. (318). „Quia multi de civibus nostris *povellas* a *dominatione* portabant, quod de *gratia dominationis* essent liberi a datiis communitatis, et communitas propter invidiam multis civibus gratiam fatiebat, quod datam non solvant, sed liberi existant, idcircho statuimus firmiter observandum, quod nullus Catharinus sit in civitate nostra liber a data nec a doana nec ab aliqua angaria communitatis, sed omnes serviant equaliter, secundum possibilitatem suam. Et si quis cartam seu *povellam* libertatis habet, reddat eam communi. Qui si eam non

reddiderit et duanam, datam et angariam non solverit, solvat de pena yperpyros mille nostro communi."

18. (338). *„De his, qui vinum de aliis partibus portauerit ad Briscoviam.* Si quis nostrorum civium vinum de aliis partibus portaverit ad Briscoviam vel portari fecerit, yperpyros centum de bando ad omne viagium solvere teneatur. Quorum yperpyrorum due partes sint nostri communis et tertia accusatoris, et hoc si probari poterit. Si vero probari non poterit, purgetur acusatus tertio se cum melioribus et propinquioribus suis, et si iudices cum comitte (sic) penam extraxerint, de suo proprio solvere teneatur."

19. (348). *„De cartis et povellis adductis a dominatione contra consuetudinem civitatis.* Anno Domini M°CCC° primo. Nos iudices, consiliarii et universus populus civitatis Cat(arensis), cognoscentes gravamina et deffectus, que nobis continue imminebant in comuni pariter et diviso, pro eo videlicet, quod multi cives de civitate nostra faciebant et facere non cessabant molestias, gravamina et insultus toto communi universaliter et cuilibet civium singulariter in diviso, contra ordinationes habitas temporibus retrolapsis et contra libertatem civitatis. Idcircho comuniter ad sonum campane unanimiter congregati ordinamus inviolabiliter observari, quod si aliquis ex nostris civibus presumeret facere aliqua cum *dominatione*, per que pena aliqua cadat dominationi, cum carta vel sine carta seu *povella*, que a *dominatione* portata fuerit, vel per vim propriam contra ordinationem, libertatem et honorem civitatis nostre, solvat de pena et de bando communitati nostre yperpyros quingentos, et illi, super quem *povellam* seu cartam a *dominatione* portaverit vel portari fecerit vel aliquam vim seu sfortium sine carta fecerit seu facere commisserit contra ordinationes predictas, tam in comuni universaliter, quam cuicunque civium sigillatim (sic), solvat alios quingentos yperpyros et omne dampnum et expenssas. Et si penam et dampnum predictum unde solvere non haberet, in posterum sit fori banditus de civitate. Ne aliquis civium nostrorum sit ausus eum recipere in domo

et sibi adiutorium dare. Qui si contrafecerit, eidem subiaceat pene. Et iudices, qui pro tempore fuerint, teneantur cartam fieri facere per notarium civitatis nostre illi, cui dampnum aliquod factum fuerit, tam per cartam, que a *dominatione* seu *povellam* per eum adductam fuerit, quam etiam sine carta vel etiam per aliquam vim propriam dampnum aliquod illatum fuerit. Quot si non fecerint, ad penam solvendam subiaceant, ut preffertur.“

20. (349). „*Quot nullus possit dare alium civium in pena domino regi.* Anno Domini M°CCC°XIII°, die penultimo aprilis. Quum multa et enormia mala surgebant in nostra civitate eo, quod multi civium erant, ex quibus dabat unus alterum *in penam domini regis* absque placito contra consuetudines habitas temporibus retroactis, ideo statuimus, quod nullus noster civis sit ausus dare aliquem civem *in pena domino regi,* nuntiando comunitati, rectori aut iudicibus contra consuetudinem civitatis nostre. Quod si quis facere pressumpserit, solvat de pena mille yperpyros, quorum medietas sit nostri communis et alia illius, qui datus fuit in pena, et totum dampnum et expenssas eidem solvere teneatur. Et iudices, qui tunc temporis fuerint, teneantur eidem ponere terminum quindecim dierum, quod personaliter vadat et nuntiet oretenus *dominationi* verba, que prius dixit, et ipse ire teneatur sub pena predicta.“

21. (350). „*De porotis faciendis.* Propter multas et varias questiones, quas habebamus de *porotis,* statuimus, quod si quis nostrorum civium habuerit placitum vel questionem aliquam cum *dominatione* vel cum quocunque *Sclavo,* et in iuditio *porrota* sit in Catharo. Et si necessitas fuerit et non poterit illo modo esse in civitate, *porotnici* non vadant ultra Nagostam, Gentam et Scutar(um) sub [pena] yperpyrorum centum, qui devenire debeant in cameram nostre comunitatis, quamvis *dominatio* preceperit eis ire ad *curiam.* Et si pro eo, quod dicti *porotnici* non iverunt ad *curiam* vel ultra dictos terminos ad dictam *porotam* faciendam, aliquod dampnum seu contrarium vel expense evenerint ipsis, ille, qui placitum habuerit vel questionem, omnia emendare et satisfacere integraliter

teneatur super se et omnibus bonis suis. Et solvat de pena yperpyros quingentos decem comunitati."

22. (351). *„De vocatis a dominatione pro mercatis.* CCCLI. Anno Domini MCCC°XV°. Nos comunitas Catharensis ad sonum campane more solito congregati pro bono statu nostre civitatis statuimus, quod si *dominus rex* vocaverit nos comuniter vel aliquem divissim ad tenendum vel ad custodiendum mercata sua, tota comunitas illos vel illum deffendere teneatur, secundum quod melius videbitur expedire. Si aut(em?) nullo modo deffendere poterit, totum dampnum, quod eis evenerit vel expense ipsa comunitas satisfacere teneatur eisdem, salvo tamen, [si] ipsi culpam aliquam habuerint, quam *dominus rex* per rationem ostendere poterit, ipsi se deffendant, sicut sciunt et poterunt. Et comunitas inde nullam substinuit penam vel dampnum. Et si quis huic statuto contrafecerit, solvat de pena duo millia yperpyrorum, quorum medietas sit *domini regis* et alia comunitatis nostre, et hoc est intelligendum de hiis, qui intraverint in mercatis *dominationis* de precepto comunitatis."

23. (352). *„De pleçariis non faciendis dominationi.* CCCLII. Quia plura scandalla oriebantur in civitate nostra propter plezarias illorum, qui tenebant merchata *dominationis*, statuimus quod nullus noster civis sit ausus capere se manupressa in aliquo, qui emerit mercatum *dominationis*, illo modo, quod si quis facere presumpserit, solvat de bando yperpyros ducentos et omne dampnum, quod alicui propter hoc evenerit, que pena sit comunis."

24. (357). *„De vocatis a dominatione, quod dentur ei expense.* Nos comunitas Catari ad sonum campane more solito congregata, considerantes super capitulo statuti in quo continetur, quod nullum invenimus[1] cum pecunia comunis, quod ex hoc incomoda, dampna et deffectus continue comunitati nostre perveniebant, tam in comuni, quam in diviso, comunitas nostra pro bono et paciffico statu civitatis nostre

[1] Биће iuverimus.

statuimus et ordinamus, quod quicunque civis noster vocatus fuerit per *dominationem,* tam in comuni, quam in diviso, comunitas nostra teneatur satisffacere ei vocato totum dampnum et expensas. Salvo quod illis, qui tenuerunt aut tenent aut tenebunt aut emerunt vel ement merchata *domini regis* aut illis, qui steterunt vel stant in *camara domini regis* nichil satisfacere teneatur. Et ille vocatus possit postulare illum, super quem opinionem habuerit, et si probatus (l. - um) fuerit ydoneis testibus, ille occassionatus teneatur satisfacere illi vocato totum dampnum et expensas et yperpyros quingentos de pena. Et si non fuerit probatum, ocassionatus purgetur in sexta manu sua, cum melioribus et propinquioribus suis. Et si non, soluit dictam pennam (sic) cum dampno et expenssas. Et si Joannes Basilii[1] cum nepotibus suis, fratribus, filliis vocatus fuerit a *dominatione,* comunitas in nullo eos adiuvare teneatur. Et sub quorum iuditio, consilio seu regimine hoc capitulum annullatum fuerit, iudices et consiliarii solvant pro quolibet yperpyros quingentos, qui sint communis."

25. (358). „*Quod nullus iuvetur cum pecunia per comunitatem.* Si quis vocatus fuerit a *dominatione* et *dominus rex* scripserit comunitati, quod ipsum mitat ad eum, comunitas ponat illi vocato terminum, quod vadat et in spatio XV dierum sit in *curia.* Verumtamen [si] *dominus rex* posuerit alium terminum eidem, ire in ipso termino teneatur. Si autem non iverit, totum dampnum, quod comunitati evenerit in comuni vel in diviso, ipse emendare et satisfacere teneatur. Et si in *carta regis* postea, quam cum aducta fuerit, esset minor terminus quindecim dierum, emendare aut satisfacere teneatur. Et si ille vocatus aliquod consilium vel auxilium a comunitate quesierit, teneamus ipsum consulere et adiuvare cum verbis et cum cartis mittere ad *dominationem,* rogando quod ipsum teneat ad rationem, secundum consuetudinem nostram. Et iudices cum consiliariis, qui aliquem cum pecunia in suo tempore

---

[1] Joannes Basilii, civis Catar., спомиње се у књигама дубровачким око год. 1282—1284.

adiuvarent, de suo proprio solvere teneantur, et quilibet de iudicibus solvat yperpyros centum et quilibet consiliarius yperpyros XXV. Verumtamen si aliquis propter comunitatem fuisset vocatus a *rege*, teneamur ipsum adiuvare in omnibus secundum quod melius visum fuerit per rationem. Quorum yperpyrorum pena deveniat in comune."

26. (361). „*De turmis pascentibus* (sic), *euntibus ad Briscoviam vel ad alias partes Sclavonie.* Quia nostra comunitas sepe sustinuit gravamina et dampna propter malum regimen turmarum, ideo statuimus, quod turma nullo modo presumat ire sine capitaneo. Et iudices, qui pro tempore fuerint, teneantur cuilibet turme dare capitaneum in eundo et redeundo, et ponere illum ad sacramentum, quod bona fide et sine fraude regat et procuret ea que pertinent ad salutem turme. Et omnes de turma teneantur ipsum capitaneum audire, et si quis eum non audierit, solvat de bando yperpyros tres. Et cum venerit ad civitatem, idem capitaneus teneatur statim omnes sibi inobedientes manifestare iudicibus, et iudices teneantur accipere bandum, cuius medietas sit capitanei cum turma et alia medietas sit comunitatis."

27. (362). „*De bestiis turme mortuis, furatis, fessis et infirmis.* Si aliqua bestia turme moriretur in viagio aut furaretur, infirmaretur vel stancharetur,[1] teneatur capitaneus per sacramentum precipere et facere secundum melius suum posse, ut turma defferat salmam illam de bestia mortua, furata, stancha vel infirma, usque ad locum determinatum. Et si capitaneus non essent (sic),[2] illi qui fuerint in turma facere teneantur, quod si non fecerint, solvant dampnum patrono salmarum".

28. (363). „*De turma flumina transeunda.* Volumus, quod quando turma pervenerit ad flumina transeunda, teneatur capitaneus turme per sacramentum ponere sortes, qui debent primo transire, possones (sic!)[3] certam penam eis. Et cum

---

[1] тал. stancare уморити, stanco уморан.

[2] erit?

[3] ponens? posuens?

transierint, teneatur expectare, donec tota turma transeat, sub ipsa penna (sic) possita a capitaneo. Et si capitaneus non erit, ipsi qui fuerint hoc facere teneatur."

29. (365). „*De strina turme.* Statuimus, quod quando turma iverit ad viagium, si dederit aliquam strinam de vino aut de aliqua alia re, ubi necesse fuerit, tota turma teneatur reffundere per rationem illi, qui dederit ipsam strinam."

30. (367). „*De turmis civium arobatis.* Quoniam multa dampna substinuimus propter malum regimen turme, eo quod *Sclavi* et *Arbanenses* depredabantur eas in via et aliqui de sotiis turme deridebant et ad deffendendum iuvare nolebant, sed comittebant, ideo volumus, quod si alicui de turma in via per vim violenter aliquid acceptum fuerit ab aliquo, tota turma eidem solvere teneatur per avariam. Et hoc est intelligendum de nostris civibus et non de forensibus."

31. (368). „*De custodia turme in nocte vel in die.* Volumus, quod si aliquid dampnum vel furtum factum fuerit alicui in turma, de nocte vel de die, ad custodiam alicuius, si probari poterit, teneatur ille solus satisfacere, ad cuius custodiam factum fuerit".

32. (384). „*Do(a)na Chatari camerariis communis persolvenda*". 1350, 20 decembris. Panni: 10 grossos de Cataro pro qualibet petia (exportata), petia fustaney — 1 grossum. „Mercatores vendentes pannos vel fustaneos ad retalium", 3 pro centenario. „Item quod quicunque nostrorum mercatorum de quacunque parte vellent ire cum pannis, fustaneis vel aliis mercationibus in *Sclavoniam, Bulgariam, Ungariam,* seu ad alias partes", folaros XLV.

33. (402). „*De Methochia Sancti Michaellis.*[1] Qui rey publice cotidiana instantia nostros solicitat animos, ut ad statum et profficuum nostre civitatis quantum possumus intendamus, hinc est, quod intendentes nos *Methochiam Sancti Michaellis*

---

[1] Ово је земљиште било српскога епископа зетскога, episcopus (кашње metropolita) S. Michaelis. Бпње да се у овој главп говорпло о *Грбљу,* па је то поправљено, јер су Которанп у XV веку хтелп св. Михапла себп присвојпти.

nostre comunitatis, tanquam nostri iuris manutenere et pro iuribus deffensare, statuimus et perpetuo observari mandamus, quod si aliquo modo dicta Metochia a *dominatione* nostre civitatis fuerit subtracta et accepta et non erit in nostri comunis libertate, nullus nostrorum civium vel districtualium aut sub nostro dominio habitantium audeat vel presumat totam vel partem dicte Metochie habere a *dominatione,* sub pena yperpyrorum mille nostre comunitati solvenda. Et nichilominus, quod datum sibi fuerit a *dominatione,* nullo modo valeat optinere."

34. (411). „De facto divisionis çoppe de *Gerbli*". Подробности о деоби на *partes* између Которана. „Et si forte *dominatio* non per ingenium vel per instinctum alicuius, sed per propriam vim acceperit partem alicui et tenuerit sibi vel alicui dederit de suis *baronibus,* tota comunitas totam partem defendere teneat omnino. Et si nullo modo poterit comunitas extrahere, teneat comunitas dicto patrono emendare."

35. (412). „*De zuppa de Gerbli, Biela, Ledenice et aliis contratis comunitatis diversis, acceptis et restitutis.* Anno Domini M°CCCLV, die XV iunii. Nos comunitas Catharensis ad sonum campane, ut moris est, pro bono et pacifico statu nostre civitatis, statuimus et ordinamus, quod si casus acciderit, quod çoppa de *Gerbli, Biela, Ledenice* vel aliquid de territorio communitatis nostre fuisset nobis pro aliquo tempore particulariter vel in toto aliquo modo acceptum vel accepta, et postea redditum vel reddita nostro comuni, quod partes facte inter nos concives stent, sicut divise fuerunt, cum hominibus. Et quod omnes stent in partibus. Et si appareret aliqua pars indivisa, quod dividatur, ut comunitati et consiliis Cathari melius videbitur pro statu civitatis."

36. (414). „*De Gerbli, terris Ledenice et S. Petri, quod non possint poni in pignore aut vendi aut affictari.* 1334, aprilis 15: „quod ex nunc in antea aliquis iudicum vel consiliariorum non possit impignorare vel vendere nec affictare terras vel possessiones nostri comunis, ut est Gerbli, Ledenice et Sancti Petri."

37. (415). „*De hominus Çoppe,*[1] *ut non portent pisces domino regi.* Volumus et ordinamus pro levitate possanicorum de Gerbli, quod nullus eorum portet pisces *domino regi* ex parte comunitatis, sicut soliti erant portare, sed quelibet domus dicte çoppe, que habet masculum, legiptime solvat comunitati omni anno quatuor grossos pro dicto servitio. Et iudices Çoppe extrahant dictos grossos a festo Sancte Marie de Agosto usque ad festum Sancti Michaelis, sin autem (sic, l. si non), de suo proprio solvant."

38. (421). „*De terris non plantandis Methochie, Sancti Petri,*[2] *Cruscevice*[3] *et Ledenice.*[4] Nos comunitas Cathari ad sonum campane more solito congregati pro bono et pacifico statu civitatis nostre statuimus, quod nullus homo, tam civis quam forensis, aliquo modo presumat ponere vineam in aliquo loco terrarum tam Methochie, quam Sancti Petri, quam et de Cruscevice et Ledenice. Quod si faceret, subiaceat pene, que continetur in capitulo infrascripto, statuto de facto çoppe de Gerbli. Et si aliquid de terris Sancti Petri vel de Ledenice subtractum fuerit, volumus, quod de tali deffectu sentiat tota civitas. Et residuum ipsarum terrarum comuniter dividatur."

39. (422). „*De hominibus de Biela et de Ledenice et de Cruscevice.* Nos comunitas Cathari, ad sonum campane more solito congregati, pro honore et bono statu civitatis nostre statuimus, quod de facto de Biela et de Ledenice et de Cruscevice, que *dominus* (sic) per gratiam nobis concessit, divissionem factam de hominibus predictorum, cuicunque aliquis de ipsis hominibus in partem venerit, ipse homo vel homines sint ipsius in perpetuum et maneant in loco seu villa, ubi prius steterunt et habeant domum et ortum cum ovili et arbo-

---

[1] Другде: çoppe de Gerbli.

[2] S. Petrus de Gradez 1346 Theiner, Mon. Slav. I, 215. S. Petrus de Gradaz subtus de Marcenaz 1455 (данас Мрчевац). Другде: S. Petrus de Bogdasicchiis. Данас црква св. Петра у Богдашићима (натпис српски 1268-9, Споменик 28, 14).

[3] Село Крушевица на север од Вериге̂. Близу је и Бијела (Bianca).

[4] Горње и Доње Леденице изнад Рисна, „Ledenice super Catharum" 1381 код Дубровчана. Сравн. Љубпћа, Listine 9, 16.

ribus, qui in ortu fuerint sive ovili, cum pertinentiis et exitibus suis. Et patronus terre vel loci dictos homines non possit ullo modo in hoc molestare."

40. (425). *„De comorantibus in curia facientibus dampnum alicui.* Nos comunitas Cathari, ad sonum campane more solito congregati, attendentes dampna et incomoda ac deffectus, qui per aliquos cives nostros, qui in *curia domini regis* morabantur, proveniebant cottidie tam in comuni nostro, quam in diviso, et videntes etiam, quod ipsi ibant querere destructionem tam comunitati nostre, quam et civium nostrorum, sicuti solliti erant facere temporibus retrolapsis, ordinamus et statuimus, quod si civitas nostra vel aliquis noster tam in comuni, quam in diviso habuerint per dominationem dampnum aliquod vel deffectum, donec Triphon Buchie et Thomas fillius condam Pauli Thome[1] *in curia domini regis* steterint, teneantur predicti Triphon et Thomas integraliter eisdem satisfacere totum dampnum et deffectum. Et si aliquis noster civis fuerit derobatus, depredatus vel carceratus per *dominationem* et duobus idoneis testibus aut uno probatum fuerit, ipse depredatus vel carceratus habeat credentiam de quantitate dampni vel deffectus. Et predicti Triphon et Tomas omnia integre satisfacere teneantur et solvant de bando *dominationi* yperpyros quingentos et cuilibet civi nostro yperpyros centum, super se et omnia bona sua. Et quicunque de hoc capitulo cartam voluerit, notarius facere teneatur.

Nos comunitas Catharensis, ad sonum campane more solito congregati, cogitantes super capitulo supradicto, statuimus et volumus, quod ipsum suprascriptum capitulum non sit autenticum, nisi sub ista conditione et forma, videlicet quod ille, qui fuerit dampnificatus, non habeat credentiam de quocunque dampno vel deffectu vel carceratione sibi per aliquem nostrorum civium facto, sed quod probetur ydoneis testibus.

---

[1] Triphon Buchie се спомиње око 1312—1340 (1312, 1326 посланик краља Уроша II Милутина и Уроша III у Дубровнику). Thomas filius quondam Pauli Thome спада у породицу Drago; спомиње се 1312—1329 (1326 посланик краља Уроша III у Дубровнику), али 1331 већ је био мртав.

Et si non poterit, occasionatus purgetur in sexta manu sua, cum melioribus et propinquioribus suis, quod non dampnificavit eum. Et ad hoc subiaceat quilibet civis noster. Et sub quorum iudicio, consilio et regimine predicta anullata [suppl.: fuerint], quilibet iudicum solvat yperpyros quingentos et quilibet consiliariorum totidem comunitati.“

41. (430). „*De facto duane pro mercatoribus forensibus*“. Cives „defraudabant duanam, facientes portare per.... forenses, sotios suos, mercationes in *Sclavoniam* per alia loca, quam per Catharo.“

Свега 438 главâ (задња од г. 1425). Датиране главе јесу од г. 1301—1425.

Из рукописа *Bibliothecae S. Marci Venetiarum, Lat. Cl. V nro 32.* Cod. chart. saec. XV fol. 108. Висок 210 милиметара, широк 153.

Нумерација глава је млађа од 1400 г. На челу рукописа налази се регистар главâ, cap. I—CCCCXXXVIII. У самоме рукопису су бројеви главâ I—XIII кашње преписани црвеним словима. Даље је рука најновијега времена додала „in margine“ бројеве, мастилом црним и оловом. Стари бројеви главâ почињу опет код гл. LXXVII, приписани руком XV века, па иду до краја. Препис из XV века, сасвим сличан тексту сачуваном у Млецима, налази се у библиотеци д-ра В. Богишића.

Натписи глава писани су црвеним словима.

Требало би споредити, јесу ли бројеви глава исти, као у издању: *Statuta civitatis Cathari, Venetiis 1616*, 4°, 343 pp. (Белешка г. д-ра К. J. Јиречка).

II

Допуне статуту града Котора

У Млецима су у почетку XVIII века штампане разне допуне статута которскога у књизи у малом fol. штампаној, на којој нема назначена ни места штампања ни године. Одлуке се увршћују још од 1713 год. Књигом нас је љубазно послужио г. Јован Н. Томић. Ми увршћујемо допуне учињене док се Котор налазио под српском влашћу, пошто би се оне имале прикључити ономе тексту млетачком, из кога су напред приопћени извадци из преписа д-ра К. J. Јиречка.

I.

Cap. XXXV, ad pag. 20. Anno domini 1301 die 15 Aprilis. Ad perpetuam rei memoriam presenti statuto volumus et sancimus quod de nostro Maiori Consilio sint et esse debeant nobiles viri civitatis nostrae quorum patres, aui vel antecessores ex masculina linea descendentes antiquitus de nostro consilio prefuerunt et non alii (pag. 1).

II.

Libro statutorum civitatis Cathari quod dua partes Maioris Consilii assentiant ad faciendum aliquod nouum statutum, seu corrigendum, aut addendum, seu cassandum. Cap. XXXVI à carte 20.

Millesimo trecentesimo sexagesimo primo. Die decimo quinto Aprilis, utriusque iuris declarat auctoritas, ut quod omnes tangit debeat ab omnibus rationabiliter approbari, et quia cura reipublicae non ad minorem sed maiorem et saniorem partem de iure dignoscitur pertinere, prouide duximus statuendum, quid quando exigente causa rationabili, vel suadente necessitate oportuerit nos aliquod statutum de nouo facere, aut addere, seu cassare, rector et iudices faciant more solito Maius Consilium congregare, et partito posito ad bussulos et balottas super praedictis si par duas partes dicti consilii pars capta, et victa fuerit de praedictis inueniantur per idem consilium aliqui nobiles et discreti viri, qui sciant et debeant statutum huiusmodi scribere, ordinare, componere et corrigere in papiro, secundum bonam intentionem consilii memorati. Quo scripto, debeat nunciari et legi in publico ad sonum campanae secundum consuetudinem approbatum: deinde in statutorum communis volumine scribatur (стр. 33).

III.

Quod petitio vel pars non ponantur in Maiori Consilio nisi primo posita et capta fuerit in Consilio Minori et secreto Cathari.

Capitolo XXI à C. 295. Millesimo quadrigentesimo octavo, indictione prima, die decimo mensis Novembris, Minori Consilio civitatis Cathari congregato ad sonum campanae in cancellaria, in quo consilio fuerunt omnes consiliarii dicti consilii, fuit captum per omnes, nomine discrepante: Quod illa pars vel petitio, quae primo non capiatur et non obtineatur in Consilio Minori et Secreto, nullo modo reduci possit in consilio Maiori, neque capi possit, et si reduceretur, proponeretur, vel caperetur, nullius fit valoris, efficaciae vel momenti, et omnino non valeat neque teneat. Et hoc quia multe petitiones enormes et iniustae in dicto Maiori Consilio reducebantur sine aliqua deliberatione et ponderatione, quae in magnum damnum et verecundiam dictae civitatis Cathari reuertebantur, quae quoniam obtinebantur in dicto Maiori Consilio sine aliqua ratione, quae pars firmari per Maius Consilium et Generale debet. Millesimo et indictione praedictis more solito congregato in quo consilio fuerunt consiliarii 45, fuit dicta pars lecta et firmata ut supradictum est per consiliarios 27 mittentes eorum balottas in bussula rubea del sic, non obstantibus consiliarii 18, mittentibus eorum balottas in bussula viridi del non. (стр. 34).

Са стране белешка: Nota quod circa hoc cepta fuit alia pars, tempore regiminis Catharinorum 1411, ind 4, die ultimo mensis iunii, cap. 28.

IV.

Quod vinea Zoppe de Gherbli incidantur, et domus plantantium vineas in zoppa ultra ordinem huius partis comburantur, Cap. XXII, carte 296. Millesimo quadringentesimo nono, indictione secunda die 12 Maii Maiori Consilio civitatis Cathari ad sonum campanae in sala magna palatii communis Cathari, more solito congregato, in quo consilio fuerunt consiliarii 51, fuit captum per consiliarios. Omissis. (стр. 35).

V.

Quod nullus mittat litteras Sclavis, vel Albanensibus, nec ab ipsis recipiat sine licentia regiminis et Minoris Consilii sub certa pena. Cap. XXIII, carte 297, Millesimo quadringentesimo decimo, indictione tertia, die ultimo Februarii, Maiori Consilio civitatis Cathari in sala magna Palatii Communis Cathari ad sonum campanae more solito congregato, in quo consilio fuerunt consiliarii 48, fuit captum. Omissis. (стр. 35).

VI.

Quod carta seu instrumenta ecclesiastica et secularia, facta secundum ordines et statuta Cathari et de cetero fienda, valeant et sint firma. Cap. 24, c. 297. Millesimo quadringentesimo decimo, indictione tertia, die ultimo Maii, Maiori et Generali Consilio ad sonum campanae, ut moris est, solemniter congregato, in quo fuerunt consiliarii 50 per consiliarios 45 fuit captum. Omissis. (стр. 35).

VII.

De additione addita Statuto loquenti de affictibus primitiis et decimis exigendis per presbyteros et religiosos, cum assignatione termini in petendo praedicta. Cap. XXV, carte 298. Millesimo quadringentesimo decimo, indictione tertia, die ultimo mensis novembris, Maiori et Generali Consilio civitatis Cathari more solito congregato in sala magna Palatii communis Cathari, in quo consilio fuerunt consiliarii 67 fuit captum per consiliarios etc. Omissis. Стр. 36.

VIII.

De fornariis quantum accipere debeant pro coquendo panem. Cap. XXVI à carte 299. Millesimo quadringentesimo undecimo, indictione quarta, die vigesimo quarto Januarii, Maiori Consilio civitatis Cathari ad sonum campanae more

solito congregato in sala magna palatii communis Cathari, in quo consilio fuerunt consiliarii 41, fuit captum. Omissis. Стр. 36.

IX.

Correctio statuti de possedio circa iura ecclesiarum cap. XXVII, à carte 299. Millesimo quadringentesimo undecimo, indictione quarta, die ultimo Martii, Maiori et Generali Consilio civitatis Cathari ad sonum campanae in sala magna palatii communis praedicti more solito congregato, in quo consilio fuerunt consiliarii 64. Misso partito ad bussulos et balottas fuit captum. Omissis. Стр. 36.

X.

Quod nulla petitio ponatur in Maiori Consilio, nisi prius ponatur in Minori Consilio, et bene examinatur in ipso. Cap. XXVIII à carte 299. MCCCCXI, indictione quarta, die ultimo mensis Junii, Maiori et Generali Consilio civitatis Cathari ad sonum campanae in sala magna palatii communis Cathari more solito congregato, in quo consilio fuerunt consiliarii quinquaginta unus, fuit captum unica voce, consiliario nullo discrepante, quod nulla petitio fiat, neque redneatur in Maius Consilium que primo non fuerit capta et examinata per Minus Consilium, et rector, iudices et Minus Consilium qui protempore fuerint et nunc sunt, si mittent partitum super ipsa in Maiori Consilio, solvat de pena yperperos centum pro qualibet vice qua contrafecerint, et nullus conciliarius in Maiori Consilio possit arengare de pluri et maiori quantitate, nisi de quanto fuerit reductam, et si Minus Consilium mitteret partitum de pluri, solvat de domo illud plus quae pars fuit etiam capta primo in Minori Consilio. Стр. 37.

XI.

Cap. 394, pag. 224. In Christi nomine amen. Anno nativitatis eiusdem 1412, indictione quinta, die ultimo mensis Februarii. Omnipotentis Dei primitus gratia et auxilio imploratis. Omissis.

Nos communitas Catharensis ad sonum campanae in sala magna palatii etc. Omissis.

Cupientes nostrorum civium nobilium auaritiam, matrem multorum malorum praesenti statuto conpescere, namque nonnulis nobiles cupiditatem magnae dotis quam recipiebant a mulieribus ignobilibus se cum ipsis uxorabant tam in civitate Cathari quam in aliis civitatibus et locis et sic eorum germen, siue tribum, et sanguinem inficiabant capti dicta auaritia, nobilitatisque genus quotidie obscuratur; ea propter praesenti statuto prohibemus quod nullus nobilis civitatis nostrae, ab hodierna die antea audeat, vel praesumat accipere in uxorem aliqua mulierem nisi fuerit progenie ilius nobilis civitatis, ubi nata fuerit, et si quis contrafecerit assumendo aliquam uxorem ignobilem, praesenti ordinatione priuamus haeredes eius nostris consiliis et nobilitatis titulo in nostra perpetuo civitate, ut nullam habeant praeeminentiam, offitium vel benefitium quae alii de numero nobilius habent et habere possint in nostra civitate praedicta, et presenti statuto volumus nullum aliud statutum obesse, et partem captam non sit in omnibus et per omnia in sua firmitate. (Стр. 2).

III

Котор и Дубровник

20 септембра 1181

углављују међусобни мир. S. Ljubić, Listine I, Zagreb 1868, 11, по препису XIV века.

In anno dominice incarnationis millesimo centesimo octogessimo primo, indictione quinta decima, vicessimo die mensis septembris, in Ragusio.

Comes Triphon, dominator Catari, veniens Ragusium cum Dabro et Jotze de Dabro, Dolla de Sazeuezo, Blasio de Fancello, Euticio de Poto ad pacem firmam in eternum tenendam, hec statuerunt ex parte tocius Catari cum Wascono et tota communitate ragusina.

I. Ut quicumque Raguseus vel Catarinus crediderit sua, primum videat cui credat; et dum crediderit super alium, non valeat tenere se nisi super debitore suo.

II. Ut pignora non sint inter Ragusium et Catarum.

III. Et quicumque Raguseus vel Catarinus iustitiam quesierit cum carta de communis civitatis, vadat ad querendam iustitiam, et rediens in civitatem suam, cartam adducat de communitate civitatis, de injusto, ut justicia, quod fuerit perpessus, cum carta vadat et cum carta redeat. Nulli credatur nisi cartam habuerit de communitate civitatis.

IV

Велики жупан Стефан Немања

Јануара 1186 године

Уредба за град Котор, коју је издао сатник Јура, послан од великог жупана Стефана Немање. Издао Фр. Рачки у Radu jugosl. akademije, I, 127.

In nomine eterni dei et saluatoris nostri Jhesu Christi. Anno millesimo centesimo octuagesimo sexto, mense Januario, tempore domini nostri Nemanne, iupani Rasse.

Ego Jurha setnicus, directus in civitate Cataro a predicto magno iupano, una cum iuratis iudicibus ab ipso constitutis Junio Sergii, Jacobo Boce, Petrolino Gregorii, et cum omnibus nobilibus catarensis, sub pulsatione campane, ut ab hodierno die in antea:

I. Si quis ex nostris concivibus emerit ab aliquo seruo palas, vel arundines, siue salices, det sex michalatos, de quibus unum accipiat comes civitatis, et quinque dentur ad utilitatem ecclesie sancti Triphonis.

II. Et seruus, qui habet iubbatum, vendat palam siue inporta, vel dominus eius intorogetur.

III. Et super seruum, qui furtum fecerit, non possit plus dari iudicatura nisi duo vel tres perperi.

IV. Super liberum autem detur iudicatura, quantumcumque datori iudicature placuerit.

V

Краљ Ђурађ

1215 августа 15

потврђује Которанима имања и повластице.

Није сачуван документ, али се доказује да је био актом краља Радослава од 15 јуна 1230, који се увршћује одмах за овим.

VI

Краљ Радослав

15 септембра 1221

Одлука Опћине Которске, за време краља Радослава, о издавању јавних листина. Издао Dr. Фр. Рачки у Radu I, 129. Незгодно је што је у време, назначено у овом писму, како ми сад знамо, још владао Стефан, краљ Првовенчани.

In nomine dei eterni et salvatoris nostri Jhesu Christi. Anno millesimo ducentesimo vigesimo primo, quindecimo die intrante mense Septembrio, sub tempore domini regis Radoslavi et comitis Desali, episcopi vero Blasii Leo ..... pulsata campana ..... civitatis sic stabiliuimus ut.

I. Ab hodierno die in antea nulla charta de lege non scribatur, nisi in curia coram iudicibus.

II. Et quicunque uoluerit facere aliquam credatizam alicui homini siue de aliquo negotio, non possint facere chartam, nisi ambobus partes presentes fuerint, et in hunc modum testes adsint cum uno de iudicibus.

III. Et quicunque extra hoc decretum chartam scribere presumpserit, sit falsa et irrita, et non accipiatur in curia; et notarius, qui eam scripserit, sit in sententia.

IV. Et ab hodierno die in antea hoc stabiliuimus, ut mos, que antea fuit in civitate de venditione hereditatum, illud conservetur, ut sit sicut in antiquo tempore.

VII

Краљ Радослав

15 јула 1230

Краљ Стефан Радослав потврђује Которанима оно што им је дао краљ Ђурађ године 1215 дана 15 августа. Издао Dr. F. Rački у Radu I, 130—131.

.....Et con ogni umeltà le sue scritture et brevelegi portareno (Kotorani): primo brevelegio del molto glorioso domino Zorzi, come signor rè Zorzi dette alli zentilomeni de Catharo Prevlacha nel patrimonio, che redificano la giesia de s. Archangelo, la qual a principio fò edificata per loro come veri fundatori, et cusi la giesia reedificasseno al onor del signor dio et archangelo Michaele. Et in quel tempo signor rè Zorzi confirmò tutti li orti et le vigne loro, et Lustiza et Passiglav et tutta la pianura fino el confin del Garbal con tutte le rezion sue fino la marina, maledizendo a chaduno rè et signor in eternum, che contradicesse soprascritta scrittura de li signori. Vedendo et discurendo le scritture et mandati del signor rè Zorzi benedissemo et benedizemo tutta sopra scrittura a Cattaro, tutte le possession, le vigne et orti et Lustiza et Passiglav et la pianura soprascritta in eternum et in seculum seculi, amen, che sia de Catharo, e chi questo vegnesse a infirmar, che sia maledetto et anatemizado, et che sia traditor del corpo de Cristo.

VIII

Град Котор

1257, декембра 6, индикта XV

утврђује како ће се васпоставити мир и савез с Дубровчанима. S. Ljubić, Listine I, Zagreb 1868, стр. 89.

I. Anno incarnationis domini millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, mensis decembris sexto die exeunte, indictione quinta decima.

Nos Desen, de mandato domini Vroscii invictissimi regis comes Catari, iudices et consiliarii cum voluntate totius populi civitatis predicte ac sonitu campane in concione sedentes, istud statuimus, ut pactum pacis habende cum hominibus Ragusii stabiliremus, ad quos Basilius Dabrace et Johannem Gige destinavimus missos pro stabilitatis pacto cum eisdem firmiter faciendo ad hoc, ut inter civitatem Ragusii et homines Ragusinos et civitatem Catari et homines Catarinos pura amicitia perseveret non ficta, que Dei clementia suscipiat incrementum.

II. Cum vero inter civitates utrasque iam predictas et homines earumdem quedam fuerat exorta discordia, ad tale concordium Dei auxilio devenimus semper habendum, sub tali videlicet condicione: ut Catarenses Ragusium ire volentes libere emere et vendere valeant, nullam exhibentes duanam excepto illi Catarenses, qui in Ragusio apotegam tenerent, duanam persolvant ut ceteri Ragusenses. Similiter et homines Ragusii Catarum venire volentes, libere emere et vendere valeant, nullam persolvendo duanam, nisi tamen illi Ragusenses, qui in Cataro apotegam tenerent, sicut ceteri Catarenses duanam persolvant. Quam ob rem plurimum cupientes, ut presens scriptum et concordium robur deinceps teneat firmitatis ac inviolabiliter observetur, quod presens scriptum fieri fecimus per manum diaconi Miche Gige, comunis iuratus notarius, cum signo eiusdem assueto, quam presentem paginam nostre comunitatis sigillo fecimus comuniri.

IX

Град Дубровник и град Котор

1279, јуна 5, индикта VII

уговарају мир и међусобна права и дужности. S. Ljubić, Listine I, Zagreb 1868, стр. 119.

Salutifere incarnationis domini anno millesimo ducentesimo septuagesimo nono, indictione septima, die quinto intrante mense iunii.

Nos Marcus Geno, de mandato incliti domini ducis Venetiarum comes Ragusii, cum voluntate minoris et maioris consilii et cum laudo populi Ragusii in publica contione per sonitum campanarum more solito congregati super bono statu et reformatione civitatis Ragusii diligenti meditatione et debita sollicitudine intendentes, quia per concordiam parve res crescunt, et contra per discordiam maxime dilabuntur, et inconveniens ac inhonestum multum est, ut maxime inter concives domesticos et propinquos, inter quos debet vigere concordia, possit quocumque modo inconcivitas pullulare, post multos et varios tractatus ad invicem habitos cum nobilibus et prudentibus viris, domino Triphone archidiacono Catarensi, Thoma Drago, Calixto Povergeni, Johanne de Pribi, Martholo Pascalis, Micha Petri Dinne et Johanne Belezi, missis, ambasciatoribus, syndicis et procuratoribus per commune et homines Catari, tandem de comuni partium voluntate ad concordiam devenimus in hunc modum:

I. Primo, statuimus et firmamus quod inter utramque civitatem pacis et concordie firmitas debeat permanere..... videlicet ordine, quod si dominus rex Rassie cum gente sua voluerit dare comuni Ragusine guerram, commune et homines Catari teneantur toto posse suo turbare dictam guerram, et si dicta guerra turbari non posset, sit in optione tam communis Ragusii quam communis Catari facere guerram vel non facere, ita tamen quod illud comune, qui voluerit facere guerram teneatur alteri communi diffidare antequam faciat guerram, et quod ante diffidationem statuatur certus terminus congruus, infra quem commune Catari possit mittere ad dominum regem, et missi a rege redire ad procurandum et laborandum circa regem et barones, ut pax detur communi Ragusii, et si infra dictum terminum pax non potuerit procurari, dictum comune Catari notificabit comuni Ragusii, et deinde sit in voluntate communis Ragusii dandi guerram, ita tamen quod ante dacionem guerre semper diffidatio antecedat.

II. Item volumus quod homines Catari possint navigare et naulizare cum lignis Ragusinorum et lubere societates et messitationes adinvicem, tali, videlicet, modo quod si Catarinus in Ragusio faciet aliquod mercatum cum Ragusino de aliquibus mercationibus et rebus, et voluerit dictas mercationes et res extrahere vel extrahi facere de Ragusio et portare vel mittere ad loca ubi solvitur jus doane, ille Ragusinus, qui vendet Catarino dictas res solvat doane Ragusii de dictis rebus ad rationem triginta denariorum venetorum grossorum pro quolibet centenaro yperperorum, exceptis fostagnis, de quibus solvat dicte doane unum denarium venetum grossum pro qualibet petia de fostagno, et excepto drapo de lino, de quo solvat dicte doane ad rationem trium denariorum venetorum grossorum et tertie de grossó pro quolibet centenario de drappo. Si autem Catarinus emerit in Ragusio aliquas mercationes et res ab aliquo foresterio, ipse Catarinus solvat dicte doane Ragusii id quod predictum est, si illas portaverit ad loca predicta, si emerit a Veneto, tunc nihil solvat doane. Et si Catarinus venerit Ragusium et voluerit navigare extra Ragusium cum....... ipse Catarinus solvat ius doane Ragusii sicut solvit Raguseus. Si vero ipse Catarinus navigaverit cum ligno Ragusino....... et moverit se de Venetiis vel de Marchia sicut de aliquibus locis, et iverit in aliquas terras, pro quibus solvitur ius doane,...... ipse Catarinus doane Ragusii ut predictum est de rebus de quibus solverit ius doane. Tamen si Catarinus navigaverit cum ligno forestiorum et iverit in terras Sclavonie, libere vadit et nichil solvat dicte doane. Si vero ipse Catarinus venerit in Ragusium cum aliquo ligno tam Ragusinorum quam forestiorum cum aliquibus mercationibus et rebus, et voluerit illas portare seu mittere de Ragusio ad aliquas terras pro quibus solvitur doane, solvat ipse Catarinus ius doane Ragusii, exceptis Venetis cum quibus nichil solvitur doane, salvo si ipsi Catarini non exonerarent dictas mercationes et res in terram, tunc nichil solvant doane. Tamen si fecerit portum, et exoneraverint in portu Ragusii de uno

ligno in aliud, solvant doane Ragusii ut predictum est. Et etiam si Catarinus extraxerit de Ragusio servum vel ancillam, solvat quod solvit Ragusinus, et si Ragusinus extraxerit de Cataro servum vel ancillam, solvat id quod solvit Catarinus.

III. Item volumus, quod tam Ragusini quam Catarini possint facere credantias et reposturas sive depositas adinvicem in hunc modum: si Catarinus fuerit debitor Ragusino, debeat fieri Ragusino in Cataro iustitie complementum, scilicet si debitor non pagaverit creditori ad terminum constitutum, mobile debitoris detur creditori, et si mobile non sufficeret ad solutionem debitoris, creditori stabile assignetur, et ille creditor possit vendere dictum stabile sine ulla contradictione usque ad solutionem debiti...... contra dictam venditionem non dabitur aliquod impedimentum per commune et homines Catari, mmo commune Catari dabit operam, quod vendat. Et si mobile et stabile non sufficerent ad solutionem debiti, persona debitoris assignetur creditori, et illud idem in omnibus predictis fiat si Ragusinus debitor fuerit Catarino, salvo iure in omnibus predictis personis debita facta per cartam notarii tam Ragusini quam Catarini.

IV. Item firmamus quod omnia deposita sive debita facta tempore pacis in Cataro et pertinentiis eius per homines Ragusinos debeant esse salva et secura tam a quolibet domino Sclavonie sive rege, quam quolibet alio tam Catarino quam foresterio, et de debitis vel depositis factis tempore pacis extra Catarum per homines Ragusinos hominibus Catarinis, quod debeant servari per Catarinos; et hoc idem quod dictum est de assecuratione facienda de debitis et depositis Ragusinorum factis in Cataro et extra Catarum per homines Ragusinos, intelligimus quod debeat fieri de depositis et debitis factis in Ragusio et extra Ragusium per homines Catarinos hominibus de Ragusio tempore pacis.

V. Et etiam si aliqui Catarini exierint de Cataro tempore pacis et iverint extra Catarum in Apulia vel Venetiis vel alio, adveniente guerra, si ipsi fuerint intra culpum, debeant

se movere infra duos menses postquam guerra fuerit incepta de locis illis, in quibus fuerit ad veniendum Catarum, et non possint mutare viagium, et tunc nullum haberent impedimentum veniendo Catarum...... moverint de dictis locis infra dictum terminum duorum mensium. Et si ipsi fuerint extra culpum, nullum habeant terminum...... possint Catarum quandocumque eis placuerit salvi et securi sine impedimento. Et similiter si Ragusini ivissent in ter...... pacis, et adveniente guerra, ipsi venirent Catarum, dicti Ragusini sint salvi et securi sine ullo impedimento in personis.

VI. Item firmamus si Catarini navlizaverint aliquod lignum tam Ragusinorum quam foresteriorum ad eundum Catarum cum frumento...... et aliquibus mercationibus, quod Ragusini non possint eos impedire salvo si non possent haberi in Ragusio quatuor copelli de frumento..... uno yperpero, tunc frumentum possit impediri et detineri per Ragusinos.

VII. Item volumus, quod Ragusini, si non poterunt se concordare ad vendendum salem cum Ragusinis, possint dictum salem portare et vendere Catarum, si comune Catari ad emptionem poterit concordare. Nos autem pro nomine..... ambassiatores, syndici et procuratores communis Catari nomine et vice communis et hominum Catari vobis domino comiti supradicto.... et hominibus Ragusii promittimus omnia infrascripta.

VIII. Item quod comune Catari dimittet omnem doanam impositam super homines Ragusinos in civitate..... et extra, imo si aliquis Ragusinus fecerit mercatum cum Catarino seu foresterio in civitate Catari vel extra emendo vel vendendo liber........ ipsum mercatum ab omni iure doane, et nichil solvat ipse Raguseus sive vendat sive emat nec quod cum eo contraxerit.

IX. Item promittimus...... civitas Catarum non faciet tam in civitate Catari quam extra aliquod statutum sive ordinamentum contra comune et homines Ragusii, et etiam cives

Catari non facient nec tractabunt aliquid ubicumque fuerint, quod sit contra commune et homines Ragusii. Et si aliquod ordinamentum sive statutum..... fuit vel fiet contra predictos commune et homines Ragusinos, sit cassum et nullius valoris, et illud idem locum habeat in comune et homines Ragusinos fec..... facient aliquod statutum vel ordinamentum contra commune et homines Catarinos, quod in sua permaneat firmitate.

X. Item promittimus quod fiet omnibus Ragusinis de patrimoniis eorum, que habent in Cataro, iustitie complementum; et si Ragusini voluerint dicta patrimonia vendere, possint illa vendere quibus voluerint, et quod huic venditioni non dabitur impedimentum per commune et homines Catari, immo commune Catari dabit auxilium et operam ut vendatur. Et si aliquis Catarinus aliquod impedimentum dederit vel faciet venditioni dictorum patrimoniorum, quod Ragusini, quorum fuerint dicta patrimonia, possint agere contra impeditore et petere rationem suam, et hoc tantum, quod dictum est super capitulo de patrimoniis teneantur facere commune et homines Ragusini Catarinis de patrimoniis eorum que habuerint in Ragusio.

XI. Item promittimus et firmamus, quod commune vel homines Catari non citabunt nec citari sive apellari facient commune nec aliquem hominem de Ragusio coram rege nec aliquo domino sive officiali Sclavonie pro aliquo debito nec pro aliqua re, sed venient aut mittent Ragusium ad petendum rationem, exceptis messitatoribus et questionibus, quas haberent adinvicem stando in Sclavonia, que definiri debeant in hunc modum, videlicet: si Catarinus voluerit petere rationem supra Ragusinum, petat coram duobus iudicibus Ragusinis et Catarinis per utramque partem comuniter electis, et si dicti iudices concordare non possent, Catarini veniant vel mittant Ragusium ad petendum ius suum, et similiter faciant Ragusini.

XII. Item promittimus et firmamus quod Ragusini possint portare vinum de eorum propris vineis in Briscoam, sicut et Catarini, sine ullo impedimento, et quod tam Ragusini

quam Catarini non possint portare vinum forense in Briscoam quoquo modo, et etiam quod tam Ragusini quam..... portabunt mel de Ragusio nec de Cataro, neque de Chelmo, nec de Genta, neque de tota marina in Briscoa.[1]

XIII. ......Et singula suprascripta nos dicti, comes, commune et homines Ragusini, et nos, prenominati ambassiatores, syndici ..... communis et hominum Catari, nomine et vice communis et hominum Catari observare promittimus sub pena..... yperperorum solvendorum qualibet vice, qua fuerint contrafactum, a commune non observante predicta communi observanti...... commune observans possit petere eosque et exigere contra commune non observans quotiens fuerit contrafactum..... soluta vel non soluta, nihilominus omnia predicta firma permaneant.

Још клетва заступника обе стране и нотарска потврда.

X

Цар Стефан Душан

1351

потврђује старије баштинске дарове српских владалаца граду Котору, нарочито баштински дар жупе Грбља. Miklosich Fr. Monumenta serbica 149; италијански превод Fr. Rački Rad XVIII, 142. Због позног преписа и несугласице међу поменом патријарха Данила и годином, сумња се у истинитост ове повеље. Међутим, пошто се жупа Грбаљ не помиње као которско имање у писмима краља Радослава, а помиње се у познијим млетачким актима, мислимо да ће бити само препис нетачан, али да фалсификат није. Горе поменути италијански превод не слаже се с текстом у издању Миклошића ни у реду ни у појединостима. Још је гори у том погледу други италијански варијанат, који је др. Ф. Рачки штампао у Radu I, 146.

I .....Доидоше къ нашемоу царствоу въ Приштиноу властеле и грађане нашего вѣрнаго и столнаго и любымаго и слав-

[1] Упореди о овом истом предмету наредбу краља Стефана Првовенчанога из времена око 1220 године, међу уговорима с Дубровником.

нагo града Котора, на име: Михо Бућикь и Гроубе Бистетикь и Жоунь Башлевикь и Гергоурь Гимановићь и Басе Быговићь, и донесоше свое крусиволѣ и записе перве господе, родителıа и прародителıа нашіехь, и соувише крусивои и запись господина и деда ніи светаго кралıа Оуроша и госпоће свете кралице кірь-Елене, како да господинь светыи краль и света кралица Котороу жоупоу Гербаль, дони и горніи, со свѣми мегами и засколци и сь правинами своеми оу баштиноу и оу племенито до вѣка и вѣкоу аминь, и што е было которско первомь, да боуде и после до віека. И то ми видѣвши и весь соборь выше писаніи Котороу и свои обштини которскои благословисмо и потвердисмо выше реченоу жоупоу Гербаль, дони и горніи, Котору и которскомоу наслѣдію до вѣка оу вѣкоу аминь, да соу волніи томь си жоупомь всıакоу волю свою сотворити како своіомь племенитомь баштиномь, како любимо имь, тıа толико выше речена жоупа Гербаль, колико віногради и ваштаци, и землıе и ливаде со всѣми правинами своеми, Мирацъ, Лозица, Доброта до Люте и монастирь светаго Георгіа со свѣмь метохіомь своіомь.

II. Оуспоменоусмо како вѣроу и пощтеноу слоужбоу приказаше нашіемь родителıемь и прародителıемь и нашемоу царствоу, и видѣсмо записе соувыше писанехь, — запись и крусивою господина кралıа Радосава и господина Владисава Оурошь, видѣвшіи како по крусивою господина кралıа Гоурга, господина серпского и поморского, которскои обштини благослови и потверди церковь Архангеловоу вь маломь мороу према отокоу, Доуштицоу, Пасиглавь, Кертоле, Полıе, како е оуписано оу крусиволю господина кралıа Радосава и братіе его, господина Владислава и господина Оуроша, нашь господинь Стефань, царь Серблемь и Геркомь, потвердихь властеломь и свои обштиніи которскои все выше писаніе, а сада соувише имь дахь за нихь вѣроу и почтеноу слоужбоу Оубаошле, Біелоу, Кроушевицоу со всѣми селами, мегами, правинами своими до ріеке, и соувише тога дахь имь выше реченога града имь Леденице, донıе и горнıе, и Залазе со всѣми правинами своими, итд.

XI

Град Котор и Млеци

1335 декембра 30

Утврђује се погодба с Млецима о заједничком трговању. S. Ljubić, Listine I, Zagreb 1868, стр. 464.

Pacta Catari. Die vigesima sexta aprilis, anno domini millesimo trecentesimo trigesimo quinto, die penultimo decembris, in camera dominorum provisorum, presentibus discretis viris Guecelli cultrario sancti Bartholomey, Petro Scarpaza sancti Eustachii, Nicolino Roso sancti Basi, Marco precone sancti Juliani, Bartholomeo de Girardo sancti Eustachii, Brato Sclavo de Cataro, et aliis, pacta infrascripta fuerunt tractata per dominos provisores nomine communis Venetiarum ex una parte, et Marinum de Cataro nomine communis Catari ex alia.

I. In primis, quod quilibet Catarinus possit petere in Cataro cum carta Veneti, habendo commissionem sive potestatem eius, sicut ipse Venetus, et sicut cum sua carta propria quam sine carta, quocumque modo debitum contractum fuerit.

II. Item quod mater non possit subtrahere bona filiorum suorum, que acquisiverint sua industria et probitate in detrimentum Venetorum; quod matres, vidue remanentes, teneantur inter dies quindecim a morte suorum virorum fieri facere inventarium, in quaternis curie inde facere registrari, ut sciri possint bona suorum virorum; quod si hec non fecerint, ipso facto bona omnia sic reperta sint creditoribus Venetis totaliter obligata.

III. Item quod fratres, existentes in fraterna societate, teneantur cuilibet debito facto per aliquem ipsorum cum hac conditione, quod ille frater, qui noluerit teneri debito fratris sui, ante debitum contractum debeat fecisse cridari per riparium dicte terre in plathea (et scribi) per notarium in quaterno communis, se nolle tenere ad aliquod debitum fratris sui, et taliter frater, qui sic fecerit cridari et scribi, ad debitum fratris sui minime teneatur.

IV. Item quod socii, habentes societatem, ad invicem teneantur ad debitum factum per aliquem ipsorum, quod, si fecerit cridari et scribi, se nolle teneri, ut de fratribus proxime scriptum est superius.

V. Item quod commune Cathari debeat tenere in carceribus suis quemlibet debitorem Veneti per rationem convinctum, aut fratrem sive socium eius, habentem societatem fraternam cum illo, nec possint eum vel eos dimittere, quousque dicto Veneto de suo credito integre fuerit satisfactum; et si ille vel illi, qui sic fuerint carcerati, haberent possessiones intra vel extra civitatem, debeat ipsius vel ipsorum bona vendi per terram ad incantum infra unum mensem, postquam incepta fuerint incantari; et iudices, qui per tempora fuerint, teneantur facere incantari predicta illa die, qua fuerint requisita a Veneto creditore predicto; quod si iudices vel ipsorum alter non observaverint suo tempore, ipsorum quilibet non observans dumtaxat, ut est dictum, penam tercentorum ypperperorum incidat, domino Rascie applicandam.

VI. Item quod civitas sive iudices ordinati per eam debeant sedere omnes vel duo ipsorum duobus diebus in hebdomada, videlicet lune et sabbati, vel alias, ad redendum rationem Venetis, cum hac conditione, quod si Veneti ad questionem autem venerint coram iudicibus, quam cives Catarini ante debeant audiri, et si preterea dicti iudices eos audire teneantur, inde nos valentes recedere a iudicio, quousque Venetorum questiones non audierint, diffiniendo, ut fuerit possibile et iustitie casus suadebit, quod per suos iudices vel maiorem partem eorum ius summarie reddi debeat Venetis infra dies quindecim ad plus, postquam questio coram ipsis mota sive incepta fuerit.

VII. Item quod si aliquis Catarinus debitor Veneti fuerit in Sclavonia, videlicet per totum regimen Rascie, et non soluto infra terminum in instrumento contentum Veneto supradicto, quod iudices duo vel tres, requisiti ab ipso Veneto, debeant mittere pro illo debitore, et eum compelli facere,

quod infra duos menses ad plus et minus secundum distantiam loci, ubi fuerit, perveniat Catarum ad satisfaciendum dicto Veneto cum integritate secundum tenorem carte sue, vel ad respondendum sibi de iure; quod si non satisfacerent victi per rationem, ponantur in carcere, et teneantur in ea, quousque satisfecerint, et bona sua, si qua habuerint, vendantur ad incantum, et satisfiat creditori supradicto; quod si debitor ille citatus fuerit, et infra diurnum sibi assignatum terminum comparuerit per se vel procuratorem idoneum, et de bonis ipsius reperiri non posset, quod dictus debitor forbaniri debeat de Cataro et totius eius districtus, de quo non valeat exire, nec sibi aliquo modo gratiam fieri, donec integraliter suo creditori satisfecerit.

VIII. Item quod pacta omnia supradicta refferrantur ad credita dictorum Venetorum preterita, presentia et futura, que durare tantum debeant observando usque ad decem annos proxime venturos inter ipsas partes, et tantum plus, quousque predicta fuerint requisita per aliquam partium revocari debere, que teneatur debere denotari per unum annum antequam predicta vellit revocare, infra quem terminum Veneti cum suis personis et bonis inde libere valeant absentari.

IX. Cum pena ypperperorum mille, et pena soluta vel non, nihilominus presens instrumentum carte in suo robore perseveret.

Que quidem omnia et singula Marinus Philippi de Cataro, fidelis domini regis Rascie, legiptimus procurator, actor, factor, sindicus et nuncius specialis ad probandum, ratificandum nobilibus viris... provisoribus communis Venetiarum, recipientibus vice et nomine communis predicti Venetiarum, (promittit) attendere et observare, et non contrafacere vel venire de iure vel de facto, sub pena et in pena ypperperorum mille in bonis et de bonis dicti domini regis Rascie.

X. Die XXVII aprilis. In nomine Christi amen, millesimo trecentesimo trigesimo quinto, die XIX decembris, pacta

infrascripta fuerunt confirmata in consilio rogatorum, que providere posset dominatio in subventionem dampni viri nobilis Nicolay Brioso, ad que contentantur inscripti mercatores, qui solebant ire et conducere res et mercationes suas Catari, et ibi facere facta sua, sed per scricturam factam contra Catarinos, que potissime firma remanet, propter damnum predictum nequeunt cum personis nec mercibus suis ire ad dictum locum, nec a Catarinis suis debitoribus excutere multam pecuniam in suum preiudicium et gravamen et in dampnum etiam communis et specialium personarum de civitate ista. Nam contentamur, quod de qualibet pecia pani, quam amodo vendent seu vendi facient in Cataro, quilibet mercatorum de Veneciis per sacramentum astrictum teneatur et debeat excutere ab emptore grossum unum venetum, et de qualibet alia mercatione, quam vendere seu vendi facient in loco predicto, teneatur ipsorum quilibet sub dicto debito sacramenti excutere similiter ab emptore dimidiam pro C de valore dicte mercationis infra XV dies, et si infra dicto tempore non sic excussum fuerit vel solverit, teneatur de bursa sua propria mercatores nostri habentes huiusmodi solvere illud.

XI. Item quod denarios modo predicto excussos ab emptore vel de bursa propria mercatorum sic excutere ab emptore non curassent, teneantur mercatores Veneti, factis venditionibus pannorum vel aliarum mercationum in Cataro, solvere et consignare consuli Venetorum, qui fiet ibidem, secundum quod mos est fieri in terris aliis, in quibus mercatores Veneti conversantur.

XII. Item quod consul, prefacto sacramento astrictus, teneatur et debeat excutere dictos denarios a mercatoribus dominio nostro predicto solventibus, et illos congregare ac Venecias fideliter et solicite mittere ad manus dominorum provisorum communis, quibus per dominium sit commissum, quod sicut et quando melius videret expedire illos denarios, et solvant predicto domino Nicolao Brioso pro subventione sui dampni, sic continuando, quousque dicto nobili de ipso

dampno satisfactum fuerit secundum taxationem iuste et rationabiliter fienda de ipso; et satisfactione dampni predicti sic facta, cesset ista novitas; et si quid forte ultra reperiretur excussum, restitui debeat mercatoribus, sicut fuerit iustum. Per quam causam dicti provisores teneantur in quaterno scribi facere et notari totum ordinate, quod ex hoc mittent consules predicti, et totum quod solvent nobili prelibato, ut semper ratio videri possit de satisfactione dampni huiusmodi, quando fuerit percompleta.

XIII. Item ut consul prefatus melius possit in Cataro facere et exequi omnia suprascripta, contentantur mercatores, quod per dominationem committatur eidem ac precipiatur sub debito sacramenti, quod quando condure seu alia navigia mercatorum de Veneciis applicuerint Catarum, teneatur videre et examinare mercationes condure et navigiorum dictorum et scribere res et mercationes Venetorum, que conducte fuerint in eisdem, et quorum mercatorum sunt, per ordinem et distincte, possendo superinde imponere penam et penas patronis et scribanis dictarum condurarum et navigiorum, et eos etiam ponere ad iurandum, sicut ei melius videbitur expedire.

XIV. Item quod committatur consuli predicto, quod, cum mercatores Veneti vendiderint aliquid in loco predicto, teneatur excutere a mercatoribus ipsis, secundum quod plene dictum est, et mittere Veneciis ad manus predictorum provisorum, donec satisfactio dicti nobilis fuerit adimpleta. Summa cuius dampni secundum taxationem predictam eidem cousuli per dominationem detur, ut illam etiam habeat apud se.

XV. Qui consul pro dicta melius exequenda possit etiam ponere penam et penas mercatoribus Venetis, et ipsos ad sacramentum ponere, sicut fuerit opportunum. Que omnia cum omni reverentia dicunt mercatores iam dicti ad bonam fidem et reccommendationem, contentati semper parere dominationi, et sunt contentati, que forte in predictis sibi fienda videbitur.

Summa vero dampni dicti ser Nicolai taxata esse per oficium extraordinariorum libras LXXV grossorum.

Писмом цара Стефана млетачкој републици од 15 октобра 1345, у Љубића Listine II, 278 допушта се да се ова погодба настави још за две године. Наредба је датована у Серу. Титула Душанова даје мислити на авантуристичке мисли о царству. Она гласи: Stephanus, Dei gratia Servie, Dioclie, Chilminie, Zente, Albanie et maritime regionis rex, nec non Bulgarie imperii partis non modice particeps et fere totius Romanie dominus!

XII

Цар Стефан Душан

1348 априла 1, индикта 1

потврђује и продужује на даљих осам година Млетачко-которску погодбу горе поменуту. S. Ljubić, Listine III, Zagreb 1870, стр. 72.

Stephanus, Dei gratia Grecorum imperator amico nostro predilecto domino Andree Dandulo, eadem gratia dignissimo duci Venetiarum, Dalmatie atque Chroacie, nec non domino quarte partis et dimidie tocius imperii Romanie, salutem prosperam et felicem, tanquam fratri preamantissimo.

Litteras vestras nobis missas gratuanter recepimus pro confirmatione concordie et pacti, ut prius fuit, inter commune vestrum et commune nostrum et hominum fidelium nostre majestatis civitatis Catarensis, pro pactis, ut prius confirmata fuerunt ad biennium, que iam in proximo finen habent. Modo iam fraternitas vestra apud maiestatem nostram petivit et requisivit, quod nostro mandato pactum et concordiam, ut nobis patet, inter commune vestrum et commune nostrum Catari deberemus prolongare ad octo annos, quod amore vestri et intuitu amicitie animo volenti facere volumus, quod imposterum semper dignitas vestra cognoscat, nos esse vobis amicum specialem. Unde transmittatis virum idoneum vestri communis cum litteris vestris ad fideles nostros Catari, qui cum ipsis Catarensibus confirmet pacta et concordia, ut antea fuerunt; quia nos fidelibus nostris Catarensibus dictis seriose et districte

mandamus, et precipimus, quod facta pacta et concordia usque ad octo annos proxime venturos confirment, ut prius fuit, inter commune vestrum et commune ipsorum Catarensium, quia semper volumus et intendimus adimplere voluntatem vestram quantum magis possumus.

Rogamus etiam, ut dignemini precipere vestratibus ne nostri Catarenses ab eis sine iure aliquod gravamen non habeant.

XIII

Стјепан Твртко, краљ босански

1385, августа 23

утврђује млетачка ранија права и повластице у Котору. Ljubić S., Listine IV, Zagreb 1874, стр. 221.

Nos Stephanus Tvertcko, Dei gratia rex Rassie, Bossine, Maritimarumque parcium etc.

I. Hinc vestre universitati fraternitati elucescat per presentes, quod perceptis et intellectis ambasiatis et legacionibus serenissimi ac illustrissimi domini, domini Anthonii Venerio eadem Dei gratia duci Veneciarum etc. ac eiusdem ducalis dominii per nobilem et sapientem virum eorum civem et ambasiatorum dilectum dominum Jacobum de Rippa, nobis gratiose et sapienter expositis, videlicet, quod mercatores eiusdem ducalis dominii cum suis mercymoniis semper de consuetudine antiqua fuerunt in civitate Cathari liberi et exempti ab omni dacio et gabella.

II. Nosque volentes cum eisdem unitatem, paternitatem et antiquam amiciciam sincere et sine fallo observare, et in omnibus licitis sui ducali dominio gratissime complacere, matura deliberatione ac puro corde ad ipsius ducalis dominii sincerissimam monicionem concessimus presens instrumentum, quod cum per gratiam largiflue Dei dispositionis et preclarissime sororis nostre, domine regine Ungarie civitas predecessorum nostrorum Catharensis feliciter ad manus nostre maie-

statis perpetualiter pervenit, ad laudem et gratiam summi creatoris omnium qui suis cuncta bona invisibilia preparavit, amicis vero et benivolis nostris ad gaudium et exultacionem, ut ipsi sint participes dono divine dispositionis nobis celitus concesso. Idcirco ut prefertur ad eiusdem ducali dominio sincerissimam monicitionem universos singulosque mercatores eiusdem ducali dominacione presentibus assecuramus, quatenus idem mercatores cum ipsorum mercimoniis cuiuscumque conditionis existant, possint semper libere et secure et absque omni pavore ad prefatam nostram civitatem Cathari absque omni dacio et gabella venire, intrare, stare et morari tam per terram quam eciam per mare cum ipsorum mercimoniis, intelligendo eciam de omni pinguedine. Cum autem eisdem placuerit ad propria remeari, salvis ipsorum rebus ac personis liberam ac securam, plenam et expeditam habeant facultatem.

III. Item quod si aliquis civis dicte nostre civitatis Cattari vel quiscumque fidelis noster tenetur alicui Veneto debitum cuiuscumque condicionis contracto, quod regimen dicte nostre civitatis vel alii subditi nostri, quibus racio pertinebit, teneantur eidem omninodam satisfaccionem adhibere videlicet quod predicti debitores realiter et personaliter constringantur carceribus, mobilia ipsorum et immobilia vendantur ad solvendum debitum, et de carcere nón dimittantur, usque quo non fit integra satisfaccio debitori.

IV. Et en converso, si aliquis Venetus vel subditus ducalis dominii dare teneretur alicui Catharensi vel fideli nostro debitum quocumque modo contractum, quod debeat ipsum citare ad presenciam consuli Venetorum moranti in predicta nostra civitate, et quod predictus consul Venetorum teneatur omnimodam et plenam satisfaccionem super predictos debitores adhibere, videlicet quod prefati debitores realiter et personaliter carceribus constringantur, mobilia ipsorum et immobilia vendantur ad solvendum debitum, et de carcere non dimittantur, usque non fit integra satisfaccio debitori. Si vero prefatus consul

in predicta nostra civitate tunc temporis non reperiretur, ex tunc eliget unum Venetus alium vero Catharensis, vel quiscumque noster fidelis, et hii duo inter ipsos iudicent de dicto et de facto. Si autem illi duo ipsos concordare non poterunt inter VIII dies, tunc adhibeant sibi alios duos, qui illi IV inter ipsos iudicet, et usque ad octo dies vel terminum per ipsos deputatum per maiorem partem de predictis quatuor plenissima satisfaccio adhibeatur.

XIV

Которски захтеви

1411, априла 11

Њих су Которани тражили од владе Млетачке Републике као погодбу своје предаје, држећи се у томе, по свој прилици, својих старих права и обичаја. S. Ljubić, Listine V, 149.

I. Et primo ad primus contines, quod noster rector mittendus solus possit iudicium facere et terminare in casibus criminalibus etc., et similiter ad secundum de electione suorum trium iudicum, qui debeant interesse cum nostro rectore in civilibus, congregantibus ipsis sua consilia etc. ut in ipsis capitulis continetur.

II. Ad tercium capitulum, quo petunt, quod dominatio nostra permittat ipsis pacifice gaudere districtu Cathari, Gerblis superioris et inferioris et Mercevopogla usque ad Pr[illegible]vor, et quod villani vinee et homines sancti Georgii de cu[illegible]o sint sancti Georgii etc. et quod super dictos villanos habeant dominari sicut hucusque fecerunt.

III. Ad quartum capitulum, quod dicti oratores petunt, quod nostra dominatio procuret iuxta posse et faciat cum effectu, quod inconta Lustize cum confinibus et Badasich cum salinis reducantur sub Catharo, sicut fuerint temporibus retroactis, que loca per tyrannos Zenthe sibi contra iustitiam occupantur......

IV. Et similiter respondemus ad quintum capitulum, quo petunt, quod vincas et territoria sua nostro posse faciamus liberari a tributo quod impedunt annuatim Balse.

V. Ad sextum, quod petunt quod vina forensia non intrent in civitate Catari.

VI. Ad septimum, quod moneta Cathari iuxta solitum expendatur.

VII. Ad octavum, quod nostra dominatio non possit cogere aliquem civem vel districtualem Cathari ascendere in galeam contra voluntatem suam.

VIII. Ad nonum, continens quod nostra dominatio non possit dicte communitati ponere dadam nec imprestitum, nec eis dare blada putrida, nec eis addere datium aut gabellam et quod de flumeriis et omnibus locis nostris possint extrahere blada pro fulcienda civitate Cathari.

IX. Ad decimum capitulum continens, quod nostra dominatio non debeat cogi facere aliquem civem Cathari ad faciendum panaticum vel biscotum nisi ad furnos consuetos, et quod aliquod datium non debeat augeri super bladis macinandis aut seminandis.

X. Ad XIII, quod grassa, sicut frumentum, blada, carnes salite et animalia, vina non possint extrahi de civitate Cathari.

XI. Ad XV quod mensure vini, olei, grani et alie mensure non augeantur nec minuantur.

XII. Ad XVIII capitulum, continens, quod cives Cathari possint ire et navigare cum galeis nostris cum eorum mercationibus, et quod in Venetiis tractentur pro Venetis.

XIII. Ad XX capitulum, quo dicti oratores requirunt in Budua non debeat fieri nec teneri mercatum salis nec vini, et si casus daret quod dominatio daret castrum predictum Budve Balse vel alicui alteri, hoc ponatur in pactis, quia nisi sic fieret, destrueretur mercatum Cathari, quod esset damnosum nostro dominio et dicte communitati Cathari.

XIV. Ad XXI capitulum, quod de doana salis solvantur pro uno anno tantum perperea mille pro reparatione pale

altaris sancti Trifonis, sicut capta fuit pars in consilio dicte communitatis.

XV. Ad XXII capitulum, quod si aliquo tempore dominatio nostra vellet destituere civitatem Cathari, quod Deus non velit, eo tunc dominatio nostra faciet dictam civitatem ad castrum liberum consignari in manibus nobilium Cathari, qui nobiles nunc ipsam libere ponunt in manibus dominationis nostre.

XVI. Ad XI capitulum continens, quod si hostes aut prave gentes venient super territorio Catari causa damnificandi vineas aut ipsum territorium, dominatio nostra teneatur redimere et liberari facere dictum territorium de introitibus civitatis Cathari.

XVII. Et ad XII capitulum, quo requirunt, quod custodes murorum solvantur de introitibus doane, et ad XIIII capitulum, quo requirunt quod de dictis introitibus debeant solvi duo medici, unus phisicus, alius cirusicus, unus spetiarius, unus barberius et duo cancellarii unus pro rectore alius communitatis pro perperis mille octingentis in anno.

XVIII. Et ad XVI capitulum, quod in introitibus Cathari solvatur prode ad tria pro centenario de perperis MVI centum, quos cives Catharis mutuaverunt communitati, et quod si aliquis civis vellet capitale, sibi detur, non habende ipso aliquo prode.

XIX. Et similiter ad XVII quod dentur singulo anno perperi III centum XLV multis ecclesiis, sicut dari solent.

XX. Et ad XVIII quod dentur annuatim cuidam Bogo servitori communitatis perperea XXX.

Уговор о предаји Котора није потписан одмах, јер Млечићи нису били с овим захтевима са свим задовољни, него тек у пролеће 1420 (Listine VII, 302 и д.), али то не улази у задатак овога нашег зборника.

XV

Котор и Анкона

1440 маја 2

Archivio communale у Јакину: Statuta duanae et pacta cum diversis nationibus. Записки Имп. Ак. Н. XIX, 2 прил. 20—21. Уврштује се овде по томе што се тиче и старијега времена. Rad XVIII, 237.

Опћина Которска моли јакинску „quod velit dominatio antianorum et regulatorum et communis Ancone tractare Catarinos, ut antiquo more semper consuetum est, et velit eos esse franchos et exemptos, quoniam ita semper fuerunt ad invicem Anconitani Cattari et Cattarini Anconae.“

Стари је обичај потврђен и тада, 1442, за унапредак.

II
ГРАД БУДВА

I
Статут града Будве

Текст статута града Будве сачуван је у једном рукопису библиотеке Св. Марка у Млецима старијега преписа, и ако се не зна којега управо века. У истој библиотеци има други рукопис истога статута, писан око 1700 године. Трећи је препис Стефана Љубише, израђен 1854 по тексту који се у почетку века у 1805 у самој Будви још у служби налазио. По тим је рукописима спремљено издање пок. С. Љубића у књизи Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonae, et civitatis et insulae Lesinae. Zagrabiae 1882—3 у академијској серији Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium. Pars I. Leges.

Из текста статута види се јасно да је статут (сигурно по старијим текстовима) редигован за време царства, јер се српски владалац свуда помиње као цар (imperador). И иначе се законске наредбе подударају са законским наредбама свога времена у Србији.

Остављајући, као и за друге оваке ствари, старање главног издања Југославенској Академији у Загребу, ми овде износимо примера ради само чланке који су више у вези са Србијом и осталим њезиним установама.

I
Statuto di Budua

Queste sono le usanze et li statuti della città di Budua, dati et confermadi prepetuamente per la Signoria,[1] secondo che contiene nelli privileggi delli nostri Signori.[2]

[1] Разуме се: Влада Млетачке Републике.

[2] тј. господари српски.

1. Cap. I. regalie del conte

In primamente quando misser imperador venisse alla nostra città, la terra sia tenuta de darli tre manzari, over se alcum nuntio over ambasador fosse mandato per lo m. imperador alla città nostra, la città sia tenuta de darli tre manzari.

Quando venisse lo conte novellamente a pigliar lo contado, la città sia tenuta a darli tre manzari, et deve haver lo pratich de ciaschedun pesce, che vendono li forestieri; et ciaschedun sia tenuto di vender il pesce nel scagno della pescaria sotto pena di danari 4.

Ancora deve haver il conte d' ogni barca di forestieri di biave over de sal, che se vendesse a marina, mozzo uno, se havesse un' arboro; et se havesse doi arbori, deve haver mozza doi; ma dal cittadino non debba haver cosa alcuna. Et questa biava o sal deve partirla con il commun per mità.

Ancora deve haver perperi 4. per un vestimento, quando se mette la colta.

Ancora è tenuta la terra de dar al conte yperperi cinque delli denari dell' acrostico.

Ancora se il conte volesse star nella terra, il commun sia tenuto de darli la casa. Et ancora ciascun alpodo delle vigne sia tenuto darli corbula una di vino, quando fosirà alpodi, et quando non sarano, non habbia cosa alcuna.

Ancora deve haver il conte la quarta parte delle vendite, che pertien a m. lo imperador, eccetto delli huomini di Celesorina da quali non habbia pena alcuna, ma l' habbia il commun.

Ancora deve haver il conte le cause de yperperi dieci in suso, et de yperperi dieci in giù se habbia il senicio et il vataco, de chi metesse in possession il conte.

Et il conte non possa lassar visconte nissun nostro cittadino, se non li giudici; et similmente il casnezzo non possa in luoco suo lasciar altro che li giudici; et se alcun cittadino recevesse alcun delli detti officii, paghi per pena yperperi 50.

Item dovemo dar ogni anno nella festa di s. Zuanne a m. lo imperador yperperi cento manco denari 4.

Ancora sia tenuta la città a dar al casnezzo dell' imperador yperperi dieci, quando si raccoglie lo acrostico; et è tenuta la città a darli tre fiade da manzar la prima volta, che viene in la terra.

Ancora sia tenuta la terra nostra a far hoste de homeni 50 fin' a Scutari, fin' a Zenta et fin' a Cattaro, quando m. lo imperador andasse personalmente; et se non andasse personalmente, che la nostra terra non sia tenuta mandar alcun hostador in niuna parte. Et se la nostra facesse alcuna preda, lo m. imperador debbia haver la decima parte della preda; et se alcun delli nostri hostadori furasse alcuna cosa della preda, stia in arbitrio de m. lo imperador di castigar quel ladrone. Et se alcun fosse scritto pel commun ad andar in hoste, et non volesse andar, paghi per pena yperperi dieci, la mità al commun et la mità al conte; et capitanio dell' hoste, che non volesse andar con la hoste, paghi per pena yperperi 20, la mità al commun et la mità al conte, eccetto se lui havesse legitima scusa; et il capitanio dell' hoste habbia il soldo per doi hostadori et il cavallo del commun. Et il conte deve haver un hostador, et il vataco et lo senicio die haver un hostador. Item la nostra città sia tenuta di dar a m. lo imperador o se dessi esso lo cercasse.

Anchora che nissun cittadin ne forestier possa esser preso nella città senza rason; et il cittadino, che è colpevole, stia in casa et paghi a termine; et se non havrà di che pagar o dar piezaria, volemo, che stia in potesta de m. lo imperador.

2. Cap. II. de liberta de chi venisse a star in la terra.

Se alcun homo dell' imperador o de alcun suo baron o de nostro cittadino venisse a star nella nostra città, che non sia tenuto servir ad altri che al commun. Et se alcun nostro cittadino over Schiavo o Albanese lo volesse prender o appropriar a se, paghi per pena yperperi 50 a m. imperador, et

l' homo sia franco; et ciascun nostro cittadino sia tenuto a difenderlo per ogni modo.

3. Cap. III. di che deve giudicar l'imperador

Ciascheduno deve saper, che m. lo imperador concede alla nostra città, che d' ogni cosa possano giudicar li giudici della nostra terra con li nostri statuti, tanto homo terriero quanto forestiero, che avanti loro se placitasse, eccetto che trasse a se de infedeltade, de homecidio, de servo, de serva et de cavallo robbado o morto, di queste cose vuole lo imperador giudicar lui. Ancora vuole m. lo imperador, che nissun nostro cittadino, che fosse citado avanti esso imperador con lettera o con bolla, o fosse citado delle cose, che l' imperador si ha tratto a se per giudicar, non sia tenuto andar dietro la citatione dalla festa di santa Maria di settembre fino la festa di s. Michiel; et dalla festa di s. Michiel fin la festa di s. Maria di settembre ciaschedun citado con lettere o con bolla sia tenuto andar dietro la citation.

4. Cap. IV. de conte, che Vien da novo

Ordinemo che il conte, quando di p... da m. lo imperadore a pigliar il contado, si debbia congregar il commune a son della campana di s. Zuanne, et meter il conte a sacramento, che debbia conservar et obbedir li ordenamenti et le usanze del nostro statuto. Et se lui non volesse giurar et conservar li nostri statuti, il commun non lo debba recever per conte.

5. Cap. VII. della Festa di s. Zuanne Battista Confalon

A honor di Dio e di m. s. Zuanne Battista ciaschedun homo, che venisse alla sua festa, tre dì avanti e tre di doppo la festa sia libero et franco di ogni cosa de ciaschedun homo; et colui, che facesse alcuna molestia nella città o nel nostro distretto, paghi per pena yperperi 50, eccetto però quello, che fosse bandito per il commun, et de homicidio.

6. Cap. XXVIII. del giorno di molino

Ordinemo, che ciaschedun molinaro non debbia haver altro per suo sallario salvo la domenica; et chi non ha giorni nel molino o notte, et venisse a macinar, paghi quarta una di biave de uno mozo al padron del dì o della notte; et se più tolesse o facesse fraude al padron, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità al commun; et nissun molinaro o molinara possa gettar quello, che macina et metter un' altro, fino che il primo non compisse. Chi facesse il contrario, paghi la detta pena. Et che nissun padron de molini possa meter moliner se non secondo la forma del statuto, ne nissun moliner possa entrar; chi facesse il contrario, paghi denari 12 al conte et al commun. Ancora velemo, che il padron del molin habbia la mità della farina, et il molinaro l' altra mità, et sempre mai sia tenuto il molinaro a dormir al molino. Et se fosse alcun furto del molin, il molinaro lo paghi a quello, che fosse furado.

7. Cap. XXIX. de renovar canal

Statuimo, che nissun padron del molin o molinaro non possa renovar canal del suo molino, se non essendo presente li giudici, et farlo, come fu anticamente et non più; et chi ellevasse più il canale, che per prova si provasse paghi per pena yperperi 4, la mità al conte et la mità al commun, et sbassi il canal, come fu anticamente.

8. Cap. XXXI. de fornari

Ordinemo, che ciascuna fornera non habbia a tuor per suo pagamento più di pani quattro per ciaschedun forno ben cotto. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità a chi li lamentasse.

9. Cap XXXII. di piantar vigna

Ordinemo, che ciaschedun, che volesse piantar vigna in sua terra, et non li fosse contradito per alcun, che fosse

nella città, per spatio di giorni otto, et se non fosse nella provintia de m. lo imperador per spatio d' un anno, passati questi termini non possa più alcuno opponerli ne con breve ne con guarenti.

10. Cap. XXXIII. de tagliar arbori

Ordinemo, che se alcun si attrovasse, provevolmente che tagliasse arboro stranio de oliva, o incendesse studiosamente, che paghi per pena yperperi 50 et il danno, la mità della pena alla corte et la mità al commun; et se non si può provare, che giuri il calumniato con cinque huomeni. Et chi tagliasse vite o viti studiosamente, paghi la detta pena et il danno; et chi tagliasse altro arboro pomifero, paghi per pena yperperi 2 et il danno.

11. Cap. XLVIII. de non buttar acqua di fossado de rivagine o fiume

Ordinemo, che nissun non possa buttar acqua de fossado di rivagine o de fiume in strada dentro le vigne e campi sotto pena de yperperi 4, la mità alla corte et la mità al commun; salvo se la potesse menar nella strada per tresso, che andasse in altra bocca del fossado, che non nuoca alli vicini, che lo possa menar, et non per longo della via.

12. Cap. XLIX. della strada dentro le vigne

Ordinemo, che ciaschedun debbia conciar le vie guaste dentro le vigne o campi, o fossi necessitadi di conciarle; et chi non volesse conciar, paghi per pena denari 12, et la sua vigna non la possa serar, ma la gente passi per essa, fin che conci la via.

13. Cap. I. de ronco dentro olivi

Ordinemo, che nissuna persona possa metter fuogo in ronco fatto dentro le olive ne in stobla sotto pena di yperperi 4, la mità alla corte et la mità a quello, che se lamentasse, et pagar il danno al patron del danno. Et chi volesse lavorar, lavori con zappa et con arratro.

14. Cap. LII. de finir opera

Statuimo, che ciascun maestro de ogni arte, che prendesse a lavorar opera, non possa tuor altra a lavorar, fino che non compisse la prima sotto pena di denari 12, la mità al conte e la mità al commun.

15. Cap. LIII. de officiali liberi

Ordinemo, che il nodaro della città o sacristan di s. Zuanne o cancellier o sinicio o vataco le loro case siano franche et libere d' ogni datio de commun et d' ogni altra angaria.

16. Cap. LIV. delle misure, pesi e brazzolari

Ordinemo, che tutte le misure della terra siano uguali et li pesi et li brazzolari; et colui, al quale si ritrovasse falsa, paghi per pena yperperi otto, et mai habbia officio del commun. Et quello, che fosse trovato official per la corte sopra le misure, che sia tenuto ogni mese a misurar le misure. Et se l' official non volesse misurar ogni mese, paghi la detta pena, la mità al conte et la mità al commun; et li giudici siano tenuti d' accordar doi boni huomeni sopra di ciò per quanto si può accordar.

17. Cap. LV. de doanna de camarda

Ordinemo, che ciaschedun camardar sia tenuto di pagar la doana della camarda ogni sera: per buffalo o bò o vacca denari 2, per porco e porca denari 1, per pecora foleri 15, et per ciaschedun scampo per anno denari 12; et chi non pagasse la sera, paghi per pena denari 12, la mità alla corte e la mità al doanier. Et se lo caligador non lo avisasse la sera alli giudici, in altro non sia creduto; et il caligador, quando accusasse, sia tenuto di giurar; et se alcun fesse la vie in altra parte di fora di comarda per vender, paghi la detta pena et la doana.

18. Cap. LVI. delli pesi di camarda

Ordinemo, che quello, che è sopra li pesi di camarda messo per il commun, debbia avanti pesar la carne a cadauno et senza fraude, et per suo sallario deve haver per ogni pecora folari 1, de vacca folari 4, de bove folari 2, de porco o porca folari 2. Et questi folari li debbino pagare li beccari; et se alcuno non lo pagasse la sera, paghi per pena denari 4. Et quello, che tien li pesi, sia tenuto di guardar, che alcun beccaro non vendesse carne cuiada per castrado, o carne che fosse morta per ammazada in beccaria, et sia tenuto d'accusarlo alla corte, et sia creduto con sacramento. Chi facesse il contrario, paghi per pena yperperi 8 al commun; et li giudici non possa dar licenza a vender tal carne morta.

19. Cap. LVIII. de condur biava

Ordinemo, che se alcuno nostro cittadino havesse biava o altra grassa di fora della nostra terra, sia tenuto di condurla nella terra nostra et non altrove sotto pena di yperperi 50, la mità al conte et la mità al commun; et se non li si potesse provar, giuri lo accusador quanto sa con boni homini degni di fede.

20. Cap. LIX. de grassa

Ordinemo, che se si trovasse, chi trazesse grassa della terra o forestiero o terriero, come ogni biava o farina o carne o lardo o formaggio o sonza o sevo, paghi per pena yperperi 50 e perda la grassa, salvo se il forestier provasse, chi la vende, che paghi la pena quello, che la vende, la mità alla corte e la mità al commun, salvo se ad alcuna persona fosse fatta la gratia per li giudici et consiglieri, che la possa trar.

21. Cap. LXII. di non portar nella terra vino de fora

Ordinemo, che nissuna persona possa partar vini di fora nella nostra terra, ne oglio, ne fighi, sotto pena di yperperi

50, la mità al conte et la mità al commun, et perda la cosa che porta, salvo quando la città fosse in necessità di oglio, che possa metter con licenza di giudici et conseglieri.

22. Cap. LXIII. di non comprar vino nella città

Ordinemo, che se alcuno comprasse botte di vino nella nostra cittade o nel nostro destretto, per nissun tempo lo possa vender nella città ne nel nostro destretto. Chi facesse il contrario paghi per pena yperperi 8, la mità al conte et la mità al commun, et perda il vino.

23. Cap. LXV. di non esser cittadino nodaro

Ordinemo, che dopo la morte d' Ascanio non possa esser notaro nissuno nostro cittadino, se non forestier buon homo et con buona scientia. Et se alcun cittadino nostro procurasse per se o per altri a parlar della notaria, paghi per pena perperi 500, la mità all' imperador et la mità al commun; et nissun offitio del commun possa giamai haver. Et lo notaro forestier habbia per suo sallario danaro uno de ciascheduna carta del nostro cittadino et da forestieri denari 2 et la casa de bando.

24. Cap. LXVII. de quelli, che vendono pesci de mar

Ordinemo, che ciaschedun homo, che vendesse pesce de mar, non possa venderne, se prima non chiama li giudici o li spenditori, che comprassero per il commun quello li bisognasse, sotto pena di danari 12, la mità al conte et la mità al commun, et perda il pesce. Et in altra parte non possa vender pesce se non nella pescaria de commun sotto la medesima pena.

25. Cap. LXIX. de poner dacia

Ordinemo, che sempre mai li giudici con il consiglio debbano poner dacia et desetina per dovana de possesion. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 50, la mità al conte e la mità al commun, et per nissun tempo se possa guastar la doana. Chi la guastasse, paghi la ditta pena et la doana sia sempre mai ferma.

26. Cap. LXX. del giorno, che si creano li officiali

Ordinemo, che il giorno di s. Marco evangelista si debbi sonar la campana di s. Zuanne, et congregarse li gentil' huomeni almenō trenta in conseglio et non manco; et se fossero più, debbano andar in conseglio, et ellegger li officiali del commun per ballotte, et a colui, che toccasse la balotta vermiglia, debbi ellegger, chi deve esser nell' offitio, il quale se la guadagnasse per la maggior parte, esso debba haver il detto offitio fermo, et se ello la perdesse per la maggior parte, che non si debbi metter più ballotta per lui et per il detto offitio. Et che debbino poner tre giudici, otto consiglieri e due capitani, doi spendidori, doi avocati, doi auditori e tre venditori et stimadori, et il vescovo debbi metter a sacramento li detti officiali, essendo fatti.

27. Cap. LXXI. delli officiali eletti

Ordinemo, che ciaschedun official del commun, come giudici, consiglieri, avocati, spendidori e capitani eletti con la forma del statuto, quali non volessero accettar l' officio per tre giorni, il terzo giorno debba partir et star per tre mesi alli confini, che li fosse comandadi a star per pena, et sia posto un' altro officiale; la qual pena volemo che sia perperi 50, qual sia del commun, et la paghi ciascun nostro cittadino, il qual fosse eletto per officiale, et non volesse obedir, come è detto di sopra; detragando de postore, che paghi di pena al commun perperi S, se non volesse recever o accettar il suo officio.

28. Cap. LXXII. de ambassiatori eletti

Ordinemo, che ciaschedun, che fosse eletto ambassiator, sia tenuto di obbedir li comandamenti delli giudici e del conte di tutte le commissioni, che per loro li fossero fatte; et se non volesse andar a far l' ambasciata, o se facesse pure la commission, paghi per pena perperi 50, e tutto il

danno, che il commun havesse; et habbia per suo sallario danari 6 al giorno, se andasse a Cattaro, et il cavallo, et danari 7 per il fante; et se andasse in logo più appresso, habbia danari 4 et il cavallo, et denari 1 per il fante.

29. Cap. LXXIII. de ellegger notaro

Ordinemo, che il notaro si debbi ellegger per li giudici et consiglieri et per tutto il consiglio per ballotte, et che chi havesse più ballòtte, quello sia notaro, et che quello sia tenuto d' obedir il suo officio et li comandamenti delli giudici con li consiglieri fatti secondo il statuto; et se non volesse obbedir, perda l' officio, et paghi per pena perperi 50, la metà al conte et la metà al commun, et sia tenuto in termine di giorni 8 di far la carta del di, che li fosse comandato di scriver dalli giudici, gastaldi, arbitri de vendita, cambio, dote, testamento, de patti d' imprestito o de credenza et di tutte le altre cose, che si deve scriver con raggione et al statuto; et nissuna carta possa far per guarenti de patti o d'altre cose, se non sono presente le parti. Et non possa in loco suo lasciar altra persona, se non a beneplacito delli giudici.

30. Cap. LXXIV. de carta sigillata col sigillo del commun

Ordinemo, che se il notaro non volesse scriver alcuna carta de sententia data per li giudici secondo il statuto per spatio di giorni 8, li giudici siano tenuti farla scriver da altri et sigillar con il sigillo del commun, et sia perpetuamente ferma et creduta.

31. Cap. LXXV. de arbitri

Ordinemo, che li arbitri si debbino trovar de volontà delle parti per sacramento de fede in presentia delli giudici et del cancilliero; et così fatti, ciò che fosse per li detti arbitri fatto, giudicato, o concordemente fatto secondo il statuto, sia perpetuamente fermo et rato.

32. Cap. LXXVII. de far cortesia

Ordinemo, che se venisse alcun gentil'homo dell'imperator o dell'imperatrice o altro gentil'homo, che li fosse per far honor, li giudici con il consiglio possano spender et farli honor del magnar et del bever; et se non fossero li consiglieri, li giudici possano spender con li spendidori; et se alcuno cercasse dono, li giudici non possano donar cosa nissuna senza il conseglio.

33. Cap. LXXX. del cancelliero

Ordinemo, che il cancelliero si debbi ellegger per li giudici et per il consiglio, et dopo elletto debbi giurar d' esser reale alli comandamenti, che li comandassero li giudici nel suo quaderno giustamente, et in giudicio o termini e la deposition delli guarenti et la sententia data per li giudici con il statuto, e trar la sentenzia in cedula, e darla al nodaro, legendola avanti li giudici; et se lui si trovasse in falso, perda l' officio et il soldo, et la cancellaria sia creduta; et per suo soldo habbia d' ogni questione, che fosse suthina, denari 2, e di questione, che non fosse suthina, abbia denari 1, et per suo soldo habbia perperi 25 del commun, et che paghi la datia comme li altri cittadini.

Et se alcuno dicesse ad altro villania essendo in consiglio, paghi per pena perperi 8, la mità al vilaneggiato.

34. Cap. LXXXI. de due cancellarie

Ordinemo, che sempre mai siano doi cancellarie; nell' una che scriva il cancelliere li placiti de perperi 8 in sù, et nell' altra de perperi 8 in giù, e altramente non si deve scriver. Ancora volemo, che il cancellier non possa scriver cosa nissuna se non sedendo la corte; et se facesse bisogno scriver alcuna cosa, la possa scriver in presenza d'alcun giudice. Et questo dicemo di cosa, che fosse in questione. Et se il cancelier facesse il contrario provevolmente, paghi per pena perperi L, la mità al conte e la mità al commun, et il danno, che alcuno ricevesse per il suo scriver alto.

35. Cap. LXXXII. de spenditore

Ordinemo, che tutte le rendite del commun le debbino ricever li spendidori, et spender fedelmente come li fosse comandato, secondo che è scritto nello statuto; et di tutte le rendite et delle spese sia tenuto ogni terzo mese a mostrar conto alli giudici et alli consiglieri, et fatto il conto, li giudici facino scriver la summa della rason per mano del cancellier; et finito l' anno suo, li giudici siano tenuti di render conto di tutte l'entrade et le spese alli giudici novi et alli consiglieri, et di dar tutti li debiti, che deve por il commun, et a chi li deve pagar per scritto del cancellier, et il quaderno delli altri spenditori si debbia pagar et non altro debito. Et se alcun debito non dessero in scritto alli giudici novi, li spenditori passati debbano pagar di cassa. Et li spenditori habbino per suo sallario perperi 4 ciascun d' essi. Ancora volemo, che tutti li pegni et vendite, che appartien al commun, che le debbino tutte ricever li spenditori, et li giudici non si debbino impacciar in cosa nissuna, et tutti li pegni et vendite si debbano raccor, et non perdonar nissuna.

36. Cap. LXXXIII. de senico et vataco

Ordinemo, che lo senico et vataco siano tenuti per sacramento ad obedir li comandamenti delli giudici de dì e di notte in servitio del commun lealmente, et siano tenuti di chiamar ogni homo, che fosse da chiamar et citar ciaschedun alla corte, che li fosse detto per li giudici, et sempre mai stiano appresso la corte, quando sarà giuditio. Et se alcuno di essi non volesse obbedir, paghi per pena perperi otto, la mità al conte et la mità al commun, et perda l' officio.

37. Cap. LXXXIV. de avocato

Statuimo, che li avocati di commun nissun possa dimandar a risponder senza commission delle parti, et questa commission sia fatta presenti li giudici et presente il suo avocato,

et l' avocato sia tenuto fedelmente di dimadar et responder come per sua cosa; et se ello domandasse o respondesse maliciosamente, et li fosse provato, perda l' officio, et paghi tutto il danno, che havesse la sua parte, et mai più habbia officio del commun. Et deve haver l' avocato suo sollario d' ogni avocaria de denari 12 in suso danari 1, et la parte, che commetesse avanti per se a placitar, et non la possa abbandonar et parlar per l' altra in pena di perperi 4, che li paghi al commun.

38. Cap. LXXXV. de tutti li offitiali, che devono esser fatti

Ordinemo, che nella nostra terra non debbano esser più offitiali se non quanto contien il presente capitolo. In prima devono esser li giudici, li consiglieri, il nodaro, li avocati, li casneci, il cancellier, li spenditori, lo senicio et vataco. Volemo, che nissun nostro cittadino possa ricever alcun altro officio fori delli soprascritti in pena di perperi 100, tanto a chi ricevesse detto officio, quanto a chi lo dasse.

39. Cap. LXXXIX. de citar homo alla ragione

Ordinemo, che ciascuna persona si deve citar alla corte per il senico o per il vataco, et citar personalmente, et non dir in casa alla fameglia; et essendo così citado, non comparendo la prima volta, paghi danari 2 alla corte; et la seconda se non comparisse, paghi danari 4 alla corte; et se non venisse la terza, sia contumace di cosa, che può esser contumace. Et (se) la terza fiatta non comparisse alla corte per risponder, li giudici diano sententia diffinitiva contro esso. Et se alcuna persona havesse giudicio, et fosse chiamata in giudicio secondo la forma soprascritta, et non venisse, paghi denari 2 la prima fiata, et la seconda danari 4, et la terza sia contumace, se deve essere, et se non, habbia sententia diffinitiva secondo il statuto.

40. Cap. LXXXX. di non andar fuori infra la questione

Ordinemo, che se alcuna persona havesse questione con alcuno altro, et quello, che domanda o che vien domandado, andasse fuori del nostro distretto, et non venisse al termine per se o per suo procuratore o avocato, li giudici siano tenuti di dar all' altra parte sententia diffinitiva.

41. Cap. LXXXXII. de sententiar alcuno, che non havesse tanto, quanto li vien dimandato

Ordinemo, che se alcuna persona fosse dimandata de debito o d' altra cosa, e con ragione fosse vinto per plaito, et non havesse di che pagar quello, che lo havesse vinto, li giudici siano tenuti di dar a quello, che havesse vinto, la persona, eccetto se tra loro non s' accordassero.

42. Cap. LXXXXIX. de moglie, che fosse citata alla ragione

Ordinemo, che cadauna moglie maritada fosse dimandata alla corte per se, non havendo il marito nella terra, debba comparer per se o per suo responso legittimo a responder de presente; et se alcuno volesse domandar a suo marido, non essendo in la terra, quella persona, che lo vol dimandar, sia tenuta di far le spese per portion della lettera cittatoria, che si deve mandar per esso a spese, di chi perderà la questione; et se il citato non comparisse alla ragione a responder per se o per suo avocato nel termine, che li fosse assegnato per la corte, sia sententiato secondo dice il statuto.

43. Cap. CX. de accasunar forestier

Statuimo, che se alcun cittadino nostro prendesse alcun forestiero, accusandolo delli casi, che deve giudicar l' imperator, volemo, che s el cittadino li cercasse piezaria al forestier, sia tenuto di darla avanti li giudici d' andar al termine, che li metesse. Et se non volesse dar piezaria, li giudici siano tenuti di darlo a quello, che la cerca. Et se desse la

piezaria, et quello, che lo dà ligado, non andasse avanti la signoria nel termine, quelli piezzi siano tenuti di pagar il debito, che vien cercato, all' accasonato. Et se l' accasonato andasse nel termine, et quello, che lo cerca, non andasse, sia tenuto di pagar tutte le spese a quello, che lo andasse.

44. Cap. CXIII. de guarenti

Ordinemo, che a guarenti possa opponer la parte contraria in giudicio, se il guarente fosse de manco de anni 14, o se li fosse padre o fratello o cugino carnale o nievo o barba o avo o cugnado o genero o socero o consegro, e quello se intenda tanto del paron quanto della moglie li sopradetti. Ancora non può esser servo, povero, che non habbia del suo fino perperi venti, inimico del sangue, compare, Schiavo, Albanese, et quello, che stesso guarentasse, femena, spergiuro, traditore della terra, duoi huomeni che stassero insieme, o quel che partecipa nella cosa, che vien da guarenti. In matrimonio e in dote ogni parente sia creduto in guarenticia tanto dell' una parte quanto dell' altra, là dove non fosse carta di notaro, se fosse questione. Ancora volemo, che la moglie sia creduta, se fosse questione di giorno de molino, de età d' anni, de fanti, de virginità de punzella, e nissun guarante sia creduto, se non de perperi xci in giù, et de lì in sù non, se non vi è carta di notaro.

45. Cap. CXIV. de dar guarenti in giudicio

Ordinemo, che ciascheduna persona, che domandasse in iudicio alcun'altro, tutte le sue prove le debba dar stando in iudicio, se li fossero cercate, et li giudici debbano metter a sacramento li guarenti avanti la parte di dir la verità; dopo li deve esaminar presenti il cancelliere absente le parti cadauno delli guarenti da per se, et il cancelliere deve scrivere la loro testimonianza, et li debba domandar del loco, del tempo, di veduta, di audita, di certanza et de numero, et secondo la loro testificatione li giudici debbano dar la sentenzia.

46. Cap. CXV. de falso giuramento

Ordinemo, che se alcuna persona se trovasse falso guarente provevolmente, che paghi per pena perperi 8 al commun et il danno a colui, che havesse il danno; et quello, che desse il falso guarente, paghi la detta pena al commun, et ne uno ne l' altro habbia mai officio del commun.

47. Cap. CXVIII. de guarenti tra cittadino e Schiavo

Ordinemo, che ogni guarentia data tra cittadino et Schiavo o Albanese, quella parte, che li dà, deve dar la mità della sua gente et l' altra mità della gente dell' altra parte; et se fosse in contrario, quella guarentia non tenga.

48. Cap. CXIX. de chiamar i guarenti

Ordinemo, che ciaschedun guarente dato in giudicio si deve chiamar per il senicio o per il vataco a testificar la sua guarentia; et se non venisse tre fiate, essendo chiamato, o venendo, non volesse testificar, paghi tutto il danno, che havesse la parte, che perdesse la questione. Et se il guarente fosse infermo, li giudici siano tenuti con il cancellier di andar da esso, et farli testificar con sacramento la verità. Et se alcuna femina havesse a far sacramento, li giudici con il cancellier siano tenuti di andar da essa, e metterla a sacramento.

49. Cap. CXX. come deve testificar il chierico

Ordinemo, che nissun chierico, detto guarente avanti li giudici, non possa esser costretto a testificar avanti li giudici, ma debba testificar in mano del vescovo o de suoi vicarii.

50. Cap. CXXI. del termine, che li giudici hanno di dar sententia

Ordinemo, che li giudici siano tenuti di dar ogni sententia, essendo conclusa per le parti, per spacio di giorni 20; et se non la dassero, quel giudice, che non la volesse dar nel

termine, paghi per pena perperi 8; et se alcuna persona oponesse a sentencia data con il statuto, paghi per pena perperi 20, la mità al conte e la mità al commun; et se la sentencia fosse data contro il statuto, non tenga ne vaglia.

51. Cap. CXXVII. de carta de catastico

Ordiniamo, che il notaro della terra non possa rescriver carta delli cattastici delli suoi precessori senza comandamento delli giudici, et essendo comandato per li giudici a rescriver, se die rescriver a punto a punto et da parola in parola, niente agionger o sminuir; et così rescritta vaglia perpetuamente.

52. Cap. CXXVIII. dove si deve domandar al chierico

Ordinemo, che se alcun laico volesse domandar alcun chierico d'alcuna cosa, non la possa domandar se non avanti il vescovo o avanti li suoi vicarii, et la sentencia sia scritta per man del notaro della terra et sigillata col sigillo del vescovo. Et deve giudicar le ditte persone, heretici, religiosi, usurari de usura, de dote se fosse perzogna fra l' marito et moglie.

53. Cap. CXXIX. de posseder anni 40 pacificamente

Ordinemo, che ciascheduna persona, che possedesse alcuna possessione immobile, come casa, portego, scala de fondamenti, furca, vigna, campo, horto, olivi, terre, erbe, nogare, et per spatio de anni 40 senza nissuna protestatione pacificamente, provevolmente, posseda perpetuamente.

54. Cap. CXXXIII. de entrar in possession senza licenza

Ordinemo, che se alcuna persona entrasse in alcuna possession, che altri possede, senza licenza delli giudici per forza, o in alcun altra cosa mobile, tutte le prove, che havesse sopra la possessione o altra cosa, non tenga ne vaglia, ma perda ogni sua ragione, et paghi per pena denari 12 al commun.

55. Cap. CXXXIV. de cosa trovata

Ordinemo, che se alcuna persona trovasse cosa strania, la debba far preconizar per il senicio et vataco avanti li giudici, et per la piazza cridar, tal cosi si attrovà. Chi facesse il contrario, et fosseli presa la cosa, le sia rappresentata per furto, et paghi la pena.

56. Cap. CXXXVII. de maritar et uxorar li figlioli

Ordinemo, che ciascun padre, che havesse figliole a maritar et figlioli ad uxorar, in prima debbia maritar le figliole, et poi uxorar li figlioli; et se alcuno delli figlioli se volesse uxorar senza volontà del padre et della madre avanti che le sue sorelle fossero maridate, il padre et la madre habbino potestà cacciar quel figliolo forá di casa.

57. Cap. CXLV. de posseder il letto vidual

Ordinemo, che ciascun homo o femina, che volesse posseder il letto dopa la morte di sua moglie o de suo marito, lo possa posseder, et lavorar ben le vigne, et conciar le case, et custodir tutte le altre cose, come se fossero sue proprie cose. Et se per un'anno non lavorasse ben le vigne d'ogni opera, o non coprisse le case, se fosse di bisogno, o se vendesse cosa mobile o stabile, che se li potesse provar, perda tutte quelle cose, che fosse del letto della moglie, o la moglie del baron, et rendali a quelli, che apartien, essendo a pieno satisfato il testamento del morto o della morta; et fin che possede il letto, sia tenuto o tenuto de far un pranzo ogn'anno, ove giace il morto o la morta; et se l'obbito fosse cercato provevolmente, quello, che tien il letto, sia tenuto di pagarlo delle cose del morto o della morta, et non se possa scusare, che die posseder.

58. Cap. CXLVIII. de desgradar figlioli

Ordinemo, che ogni padre e madre possa desgradar li suoi figlioli delli suoi beni per queste cause. Inprima se il

figliolo battesse il padre o la madre. Se il padre o la madre cadessero in povertà, et il figlio, havendo il modo, non li volesse nutrir, o se il padre fosse in carcere o la madre, et il figliolo non lo volesse scomprar, havendo il modo; o se il figliolo deventasse heretico o scismatico della fede romana; o se alcuna figliola fosse publica puttana, et il padre et la madre li fossero morti, et havesse fratelli, questi la possano desgradar come il padre o la madre. Et se la puttana non havesse ne padre ne madre ne fratelli, ma havesse sorella, la qual fosse bona, quella bona possa desgradar de tutti li beni paterni e materni quella sorella puttana, et tenir et haver tutta la parte della sorella puttana.

59. Cap. CLI. de figlioli adottivi

Ordinemo, che se alcun homo volesse far figlioli adottivi, havendo la sua sposa, e non havesse figlioli legittimi, de volontà de sua moglie possa far li figlioli adottivi li figlioli del fratello o l'istesso fratello; et se non havesse fratello o figlioli di fratello, faccia sorella o figlioli della sorella; faccia chi a lui piacerà di più carnali. Et questi figlioli si debbano far avanti li giudici o avanti li guarenti et per carta di notaro; et così fatto, debbi haver tutti li loro beni come figliolo legittimo e naturale; et così possa far il baron, quando non havesse moglie; et la moglie, quando non havesse marito.

60. Cap. CLV. come se deve vender la possession

Ordinemo, che se alcuna persona havesse a vender una possessione, sia tenuto de dir alli giudici o al cancellier a farli sonar la campana di s. Zuanne per il senecio et per il vataco tre domeniche, cridando: tal homo vende tal possession sua, chi la comprarà. Et essendo sonate tre domeniche la campana, il cancellier scriva una cedola, come fu sonata la campana, et la dia al notaro, et il patron della possession vada avanti il notaro; et se altramente fosse la vendita fatta,

non tenga ne vaglia; et se alcuno vendesse casa, et havesse legname in essa, et non facesse mentione di legname, che il comprador habbia il legname.

61. Cap. CLVII. de compar animal in piazza

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino comprasse nella piazza di s. Zuanne alcun cavallo, bò, somiere o altro animale avanti guarenti, et havendo comprato, alcun forestiere lo predesse per furto con detto animale, il cittadino sia tenuto di assegnar per nome la persona, che li ha venduto l'animale a quel forestier; et se non li sà il nome, diè affermar per sacramento, che non li sà il nome; et se il forestier volesse descomprar l'animal, provando, che sono suoi, dia al padron tanto, quanto li costa, giurando con sacramento, quanto li costò.

62. Cap. CLXXX. de testamento fatto fora della nostra terra

Ordinemo, che il testamento con testimonii cittadini nostri o forestier fatto per il nostro cittadino de fora della nostra città, il qual testamento, fatto nel distretto del nostro imperador, habbia termine di presentar nella nostra città per spatio di mesi tre, et se di fora del destretto del nostro imperador fosse fatto, che per spatio d'un'anno sia presentado nella nostra città, cominciando il termine dal tempo, che fosse scritto il testamento, et essendo il detto testamento udito nella nostra città alli detti termini, che per spatio di giorni otto si debba presentar il testamento al nodaro con il giudice et auditor, et essendo essaminati li testimonii del detto testamento, delli quali testimonii udendo legittima testificatione in confirmatione del detto testamento, il qual testamento, essendo così esaminato, il nodaro scriva in presentia del giudice et auditor, secondo è ordinato; et se alli detti termini il detto testamento non fosse appresentato, non tenga ne vaglia.

63. Cap. CLXXXII. de scampar foco dentro li olivi

Ordinemo, che se alcuna persona incedesse ronco, stobla o ara de fora delle olive, et il foco li scampasse fora del suo ronco o stobla o ara, et andasse dentro le olive, et esso non cridasse, che fosse aiutato a estinguer il foco, ma fugisse, et fosse alcun danno, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità al padron del danno, et tutto il danno; et se esso potesse provar d'haver cridato, non sia tenuto pagar la pena, se non il danno al patron.

64. Cap. CLXXXIII. de andar a estinguer foco

Ordinemo, che se alcuna persona, che potesse andar a estinguer foco nella città, et potendo, non volesse andar, paghi per pena perperi uno, la mità al conte et la mità al commun; et se fosse foco de fora della città, et alcun chiamasse per agiuto a estinguer il foco, et se alcuno udisse et non andasse, paghi per pena denari 12, come è detto di sopra; et se ardesse alcuna herba del commun, ciaschedun sia tenuto a correr a estinguer il foco; chi non volesse andar, paghi la detta pena.

65. Cap. CLXXXXI. de chi facesse vendetta

Ordinemo, che se alcun homo facesse vendetta o vurasda, et havesse moglie, non si possa levar cosa nissuna della sua moglie per la vendetta. Et se la signoria volesse levar, il commun sia tenuto a deffenderla con ragione; et l'homo, che facesse la folia, paghi del suo fatto la vendetta, et se non havrà del suo fatto di che pagar, la signoria habbia potestà sopra la sua persona.

66. Cap. CLXXXXII. de infedeltà

Ordinemo, che se alcuna persona si trovasse infedele della nostra città, tutti li suoi beni vadino in commun, et al traditor li sia tagliata la testa; et se fugisse di fori della terra, sia sempre mai bandito dalla nostra terra.

67. Cap. CLXXXXV. de star forestier nella città

Ordinemo, che se alcun homo forestier venisse a star o ad habitar nella nostra città et farsi cittadino, sia libero d'ogni angaria per il spatio d'un'anno; et se il padrone lo cercasse o schiavo o latino o qualche altra persona, il nostro commune sia tenuto deffenderlo, et nissun nostro cittadino lo debba giudicar se non li giudici, ne per suo homo apropriar. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi cinquanta, la mità al conte et la mità al commun.

68. Cap. CCIII. di pascolar animali a parte

Ordinemo, che se alcun homo desse peccore o vacche a pascolare, di tutto il frutto habbia il padrone due parte et il pastore la terza et il capitale sano; et se li morisse del capitale alcuno delli animali, dia la pelle et la carne al padron; et se il lupo lo magnasse, il pastor paghi l'animale; et se fosse robato di giorno, lo paghi il pastor; et se fosse robato di notte provevolmente, sia tenuto di avisar il padron, il quale debbi cercarlo, non essendo il pastor tenuto cercarlo. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 8, la mità alla corte con il padron, et la mità a quello della peccora. Et se alcun atto o accordo fosse fatto tra il padron della peccora o vacca et il pastor, sia secondo il danno accordato.

69. Cap. CCIV. de porci a parte

Ordinemo, che se alcun desse porci a parte a pascolare, il pastor sia tenuto a pascolarli ben tre anni, et habbia d'ogni cosa la mità; et se il pastor perdesse alcuno o lo magnasse il lupo, lo paghi, e se morisse alcun.

70. Cap. CCXI. de corso d'acqua

Ordinemo, che dove anticamente correva fiume, fontana o rivo et ogni corso d'acqua, per quel medesimo loco debba sempre corer; chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 4, la mità al commun, et la mità a chi si lamentasse.

71. Cap. CCXV. di non cercar con signoria

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non possa cercar ne usar con signoria o con provilia un contro l'altro de niuna cosa salvo delle cose, che detrasse alla signoria. Et se alcuno se intrametesse a domandar, che alcun danno, che havesse la parte contraria, sia tenuto de pagar quello, che domandasse, et paghi per pena perperi cento alla signoria et perperi 100 al commun.

72. Cap. CCXVII. de arrobbato de signoria

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino dell'imperador o alcun suo baron non per sua causa ma per causa del commun che fosse arrobbato dal baron legittimamente, volemo, che il commun sia tenuto a deffender et pagarli ogni spesa andando a deliberarsi; et di pagar ogni danno, che havesse per causa del commun legittimamente.

73. Cap. CCXVIII. de non dar odoia

Ordinemo, che colui, che dasse de odoia ad alcun nostro cittadino, paghi detta odoia; et quello, che li vien dato, sia libero.

74. Cap. CCXIX. de cittadini guarentarse un con l'altro

Ordinemo, che ciaschedun nostro cittadino si debbi guaitar. Et se alcun nostro cittadino sentisse venir Sclavi contro di noi, che ogn'uno debbi aiutar l' un l' altro; et se intravenisse alcun danno ad alcuno in questa causa, il commun sia tenuto di diffender et satisfar.

75. Cap. CCXXVI. de non metter vin forestier nella città

Ordinemo, che nissuna persona non metta vin forestier nella nostra città, in fin che non se venda il vin della terra; et essendo venduto il vin terrier, et restando la terra in botte sei de vin, cadauno possa vender con licenza delli giu-

dici, et che paghi la decima al commun. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 50 et perda il vino.

76. Cap. CCXXXXV. di non metter vin forestier nella terra senza saputa di giudici

Ordinemo, che ciascheduna persona, che portasse vin forestier della marina nella terra per vender, paghi un grosso per corbulo di doana, et sia tenuto far saper alli giudici, quando lo metterà in la terra; et chi facesse il contrario, paghi de pena perperi 8, et perda il vino. Ancora se alcuna persona vendesse vin alla marina over al nostro distretto a spina, paghi ducato uno per corbuli 20. Et questa doana volemo che vada in lavorier et in le spese della terra. Ancora volemo, se alcun nostro cittadino ćomprasse vin forestier alla marina, che lo facci misurar con la nostra misura; et chi facesse il contrario, paghi per pena lire quindici, et perda il vino.

77. Cap. CCXXXXVI. de doana di mercantia de s. Zuanne

Acciò non sia defraudata la doana della mercantia, volemo, che da mo inanzi ciascheduna persona, che portasse alcuna mercantia, non debbi sballar, ne vender alcuna cosa, fin che non mostri la sua mercantia al doanier o doanieri; et se facesse alcun contrario, che paghi la doana et de pena perperi 8, et il doanier o doanieri siano creduti. Ancora volemo, che se alcuno violasse la doana, et il doanier o doanieri li potesse dimostrare, siano creduti; et quello, che involа o defrauda, paghi per pena perperi 8 al ditto doanier o doanieri. Ancora volemo, che, portando mercantia, ciascheduno per spacio di doi mesi debbi pagar la doana; et se non la pagasse, paghi il doppio, et li giudici siano tenuti constrenzerlo. Ancora volemo, che ne giudici ne nissun cittadin non debbia ne possa tuor o tenir alcuna cosa della ditta doana senza licentia de procuratori di s. Zuanne; quello, che tenirà o torrà, sia sopra di lui l'ira di Dio et di s. Zuanne. Ancora

volemo, che ciaschun doanier o procurator di s. Zuanne si tenuto ogn'anno render conto dell'intrada et spesa della chiesa di s. Zuanne.

78. Cap. CCXXXXIX. che li forestieri non pascolino le herbe nelli nostri confini

Ordinemo, che nissun forestier, eccetto quelli de Sussane da quella banda de Sambro con dar l'antica usanza alli casneci, non possa pascolar herbe nelli nostri confini e terreni; ne giudici ne casneci non possano far gratia; et chi trovasse, che pascolasse, perda il bestiame, et paghi di pena perperi 50 al signor. Et li giudici o casnezi, che facessero gratia, paghino di pena perperi 100 al signor.

79. Cap. CCL. di non dar a lavorar alli homeni delle ville campo o terra

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non ardisca dar a lavorar nissun campo o terra alli homeni delle ville, li quali habbitano fora del nostro destretto al lato di Prapratina sopra la via et sotto la via, sotto pena di perder quel suo terren, qual sia del commun; et li procuratori del commun lo possano vender al pubblico incanto. Et paghi detto cittadino, che haverà dato alli sopradetti a lavorar, perperi 50, la mità al signore e la mità al muro del commun. Et quel nostro cittadino, che desse contrario a questo capitolo, paghi la ditta pena. Et se alcun delle ditte ville pascolasse le ditte herbe, volemo, che paghi de pena al signor perperi 50.

80. Cap. CCLI. come si deve scoder la doana del commun. 1426. indicione quarta, adì 25. april

Instituimo per informatione di cadauna persona o mercante, che venisse a Budva con mercantie, cioè con panno, fustagno, paghi per pezza grossi doi, et per ogni schiavina grossi doi, et per tutte le altre cose et mercantie, che portasse per vender a

Budva, paghi tre per cento. Et cadaun mercante, che venisse a Budua con le sopradette cose, non ardisca de sbalar ne vender cosa nissuna fin che non mostra al doanier o doanieri del commun; et se contrafacesse in non mostrar, et vendesse et sballasse, cada in pena per ogni pezza di panno di ducato uno et per ogni pezza di fustagno denari 12 et per ogni schiavina denari 12, et per le altre cose et mercantie cada in pena di vinti per cento, et paghi la doana, come è detto di sopra, la qual pena sia del doanier o doanieri. Et la sopraditta doana la mità sia alla fabrica della chiesa di s. Zuanne nostro protettor et l'altra mità al nostro commun. Et ancora ogni contrabando, che si trovasse, che tutto sia delli doanieri del commun; et ogni mercadante, che passasse per il distretto nostro, che paghi la ditta doana.

81. Cap. CCLII. che nissun cittadino nativo possa lassar a parenti schiavi

Ordinemo, che nissun nostro cittadino, il quale per padre fosse cittadino et per madre Schiavo o Albanese, che lui non possa dar ne alienar ne in vita ne in morte per nissun modo ne ingegno delli beni paterni alli parenti materni cioè alli Schiavi et Albanesi, salvo alli parenti nostri cittadini in sino al quarto grado. Et se altramente facesse, non tenga ne vaglia.

82. Cap. CCLIII. di non lassar nissuna possession angarizada per elemosina

Se alcuno nostro cittadino lasciasse alcuna sua possessione angariada a chiesa o ad alcun'altra persona in elemosina, che quella possession non se possa ne vender ne donar ne alienar per nissun modo ne ingegno salvo de quell' angaria, che fosse lasciata la possessione, et nissun non la possa posseder salvo con la ditta angaria. Et colui, che deve ricever la ditta angaria, che sia tenuto a constrenzerlo ogni anno; et se non la cercasse, che non sia creto, salvo d'un'anno, come dell' affito di casa.

83. Cap. CCLIV. che nissun cittadino sia vescovo

Ordinemo, che per nissun tempo nissun nostro cittadino, o sarà dentro la città o fuora, non se possa intrometter à procurar d' esser vescovo per elletion del capitolo della nostra città, ne con signoria temporale, ne per gratia papale per alcun modo o ingegno; e se alcuno si trovasse, et andarà contra il presente comandamento, volemo, che paghi de pena al nostro signor ducati 500 d'oro; et se per caso il signore gli donasse tal pena, o non la volesse cercare, volemo, che la paghi al nostro commun. Et colui, che gli dasse aiuto o favore publicamente, che si potesse provar con legittima prova, paghi ancora lui detta pena al modo sopraditto.

84. Cap. CCLX. che il notaro non scriva carta senza il giudice et auditor

Che il nostro notaro non possa scriver nissuna carta senza giudice et auditor, ma debba scrivere in presentia loro, et essi debbano sottoscriversi in ogni carta scritta dal notaro in presenza d'ambe le parti et di essi giudice et auditor; le qual carte così scritte siano ferme et valide, et non si possano romper per nissun testimonio; et tutte le carte, che fossero fatte contro la detta forma, siano di niun valor.

85. Cap. CCLXIV. de àdimandar forestier o cittadino

Statuimo, che se alcun forestier dimandasse alcun nostro cittadino avanti la signoria, per il qual cittadino fosse posta porotta di nostri cittadini, li quali nostri cittadini siano tenuti di giurar per il nostro cittadino in tal modo, che il nostro cittadino sia libero della questione, che fosse dimandato per il forestier. Et se alcun nostro cittadino non volesse giurar per il nostro cittadino per deliberarlo, che sia tenuto pagarli tutto il danno et le spese, che havesse fatto il nostro cittadino per causa del forestier, eccetto però se fosse di mala fama, per il qual non sia tenuto di giurar più; et nissun nostro cittadino o habitator della nostra città non possa metter

avocato nissun forestier a dimandar più inanti la signoria; chi facesse il contrario, paghi la sopraditta pena al nostro cittadino dannificato.

86. Cap. CCLXXX. de compromessi

Per oviar scandali et lite, che giornalmente nascono fra padre et figlioli, statuimo et ordinemo, che se da quà avanti nascerà lite ovver differenza tra padre et figlìolo o figliola, ovver madre con figliolo, o fratello con fratello o con sorella et per converso in la città de Budva, che imediate siano tenuti di elezer dui comuni amici, cioè uno per parte, li quali elletti siano suoi giudici de ragion e de fatto, et quello, che per loro sarà terminato, vaglia e tenga in perpetuo, et nissuno si possa di tal sentenza appellar. Et li detti giudici così elletti, se non potessero accordarsi a sententiar, il rettor habbia libertà ellezer un terzo giudice con quella medesima libertà, che hanno li doi primi, li quali tre elletti debbano terminar et sententiar secondo il suo parer et conscientie delle differencie et cause, che saranno messe nelle loro mani. Et se li detti giudici arbitri dilatassero il tempo a spedir quella causa, della qual fossero giudici, che il podestà di Budua gli debbi metter pena, che la debbino spedir, la qual pena sia scossa per li procuratori del commun, della qual la mità sia del rettor et l'altra mità del commun. Et se li procuratori non la volessero scoder, che li sia messa a suo conto per intrada del commun. Nelle qual cause ordinarie non possa scriver altri, che il cancellier del rettor della città di Budva.

87. Cap. CCLXXXIII. che li casneci non possano vender l'herbe del commun. 1455. 25. aprilis

Ordinemo, che da mò avanti li nostri casneci non debbano ne possano vender ovver per altro modo alienar l'herbe del commun a quelli Gernoi de Mercoi over ad altre ville sotto la via sotto pena a cadauno casnezzo de perperi 50, delli quali la terza parte debba andar alla camera della nostra

signoria, la terza parte al podestà et l'ultima terza parte all'accusator. Et li detti casnezzi siano privi in perpetuo di quell'officio, non derogando al capitolo del statuto.

II

Деспот Ђурађ Бранковић

6 априла 1441

даје повластице граду Будви. С. Љубић, Starine X, 6 стр. Ит. превод. Listine IX, 157.

Per la grazia de Dio signoi de Sciavonia, de Zenta, despoto Zorzi.

I. Che sia manifesto a chadaun, come vene a la mia signoria honorevoli Buduani, e fime ricordo, pregando la mia signoria che la mia signoria i faca usanza, la qual uxanca ha la cità de mia signoria Antívari. E pero vedendo la mia signoria la lor fadiga e fedelta, la mia signoria i fexe gratia, la qual usanca ha la mia cità de Antivari, quella uxanca che habbia città de la mia signoria Budua, salvo quello che semena su le terre de la mia signoria che debiamo pagare septimo; e quelle vigne, le qual sono su li terreni della mia signoria, che pagano decimo; e che i sia perdonato doana de becharia, e altre doane debiano pagar ala mia signoria.

II. In tutto altro che habiano ala usanca che ha Antivari.

III. E questo sia fermo in vita de la mia signoria et in vita deli fioli de la mia signoria.

E de questo sia executor logofet Manuil.

Scripto 6849 del mexe de april di 6 in Budua.

III

Деспот Ђурађ Бранковић

априла 1441

враћа неке одузете земље граду Будви. С. Љубић, Starine X, 6 стр. Ит. превод.

Per la gratia de Dio signor de Sciavonia e de Zenta, despoti Zorzi.

Fa gratia la mia signoria a la città de Budua tutto quello he ha tolto signor e parente mio despoti Stefano da i conni de la città de Budua e dado al Cernoevichi, quali conni la mia signoria i faca tornar, che li siano suo liberi a ι mia città de Budua, e che sia questo firmo in fina la vita e la mia signoria e de i fioli de la mia signoria. E de questo xecutor sia logofet Manuil.

Scripta 6849 del mese de avril in Ragusa.

IV

Град Будва

1443, августа 12

Ф. Фоскари, млетачки дужд, одговара на молбе Будвана. jubić, Listine IX, 176.

I. Ad aliud capitulum de territoriis suis et confinibus udue, que despotus Georges per privilegium sibi concessit, ıam concessionem nostra dominatio confirmavit....

II. Ad id autem quod petierunt de doana beccarie, quam spotus alias sibi donavit, et a vestris precessoribus nuper firmata est, respondemus quod hoc, quod ad nostrum doinium spectat, sibi confirmare volumus et quod a vestris ecessoribus factum fuit, confirmamus, volentes, quod illam ɔanam beccarie comunitas habeat, sicut habebat tempore espoti.

III

ГРАД БАР

Град Бар

приликом предаје Млетачкој Републици 1406 утврђује своју ранију самоуправу. S. Ljubić, Listine V. Zagreb 1875, 81.

Michael Steno, Dei gratia dux Venetiarum etc.

Universis et singulis tam amicis quam fidelibus et tam presentibus quam futuris notum facimus per presentes, quod modo nuper ad presentiam nostri ducalis dominii comparuentur vir religiosus frater Bartholomeus de Scutaro, ac nobiles viri Nicolaus de Pasiquo et Siega de ..... omnes oratores communitatis nostre antibarensis, exponentes, et post multa regratiatoria verba de beneficiis eidem communitati per nostram excellentiam collatis supplicantes, ut dignemur de nostre innate benignitatis gratia eis confirmare, autenticare et nostris litteris ducalibus nostrique sigilli communitis assentire pacta et conventiones, que et quas vir nobilis ser Marinus Karavello, olim generalis capitaneus noster culfi, eisdem nostris fidelibus Antibarensibus concessit tempore, quo ipsi se nostro dominio subegerunt. Unde eorum requisitionibus tamquam nostrorum fidelissimorum subditorum benigniter inclinati, et eorum petitiones liberaliter exaudientes, pacta et conventiones, quas et que ser Marinus suprascriptus eisdem Antibarensibus concessit, nostrorum omnium consiliorum solemnitate servata, harum presentium per tenorem duximus benignius confirmanda.

Ad quorum pactorum formam nil addentes vel minuentes, sed quemadmodum dictus noster capitaneus dictis nostris fidelibus concessit, dirigitur stillus noster.

I. In primis namque: che la dogal signoria el debia conservar et guardar et queli per algun modo non abandonar.

II. Item che le nostre possession e nostri confini debiemo galder liberamente, salve e reservade le raxion de tutti.

III. Item chel retor, che sera mandado per la dogal signoria de Veniexia, debia rezer e governar secondo lor statuti, e che i zudexi debia sentar con el dicto rector, e con quelo zudegar, questo remane in descrition della signoria. E perche lor dixe, che i zudexi debia sentar chon el retor, che el sia in so libertade de prender di infrascriti do partidi un. Primo, che i dicti zudexi debia sentar cum el rector e dir le sue opinion, ma pur romagna in libertade de lo rector de zudegar segondo la soa conscientia. Segondo, che li diti zudexi debia sentar da per si, et tegnir raxon da yperperi 10 in zoxo. E se alcun se tegnisse agravado, romagna a cognoscer de lo retor, se le dite sententie sera ben fate o no. E lor mandera a Veniexia a la signoria dogal, che i complaxa, chome i domanda; e se quella noi complaxesse, romagna in so libertade de prender un di partidi sora scritti.

III. Nota quod terminatum fuit per ducale dominium, quod dicti iudices debeant sedere cum rectore et dicere suas opiniones, et nichilo minus remaneat in libertate rectoris procedendi et terminandi, sicut sibi videbitur per conscientiam suam.

IV. Item che chadaun possa galder e vender le sue intrade liberamente pagando el dreto.

V. Item che i possa comprar dove i vora per i suo daner moza mille zinque zento de sal e quella condur a Antivari per suo uxo segondo uxanza.

VI. Item che de quelle chosse, che lor è tegnudi ala dona (doana?) de pagar, debia pagar de ogni X l'un, romagnando liberi, salvo pagando per i dener.

VII. Item che tutte iurisdition del arcivescovado e dela cleresia, le qual lor ha, hover che li fosse tolte per indredo, quelle i posse haver e golder salve e rexervade le raxon de tutti.

VIII. Item che tuti i zudizii et ati fati per i suo zudexi fin questo di presente sia fermi e rati, e che a quelli non se possa contradir.

IX. Item che lor sia liberi e franchi per anni tre per le spexe e afani lor ha habudo et per chaxion che loro domanda francheza per anni diexe romagna in descrition dela dogal signoria e compiaxerli de plui tempo, de quello i e concesso.

X. Item perche lor dixe, che per lo so signor li è stado tolte possession indebitamente e dade ad altri e per simelle vendude per picolissimo priexio, vorave che le fosse restituide a quelli, de chi le son. Romagna in libertade de lo rector a cognoscer segondo chome i parera per la soa conscientia.

XI. Item che tuto i suo confini i sia confermadi, salve e reservade le raxion de tuti, perchè de sora se dixe, che i sia liberi da ogni angaria; questa angaria se intende de lavorieri, che i dovesse far.

IV

ГРАД УЛЦИЊ

I

Град Дубровник и град Улцињ

овај последњи с одобрењем Ђуре, кнеза Дукље, сина жупана Вукана, унука Немањина, 1242, априла 9, индикта XV уговарају заједницу међу собом. Fr. Rački. Rad XVIII, 131.

In civitate Ragusii, in presentia nobilis viri, domini Stephani Justiniani comitis Ragusii et coram nobis subscriptis testibus.

Nos quidem Marcus, Dei gratia Dulcinensis ecclesie episcopus una cum canonicis nostris, diacono Theodoro de Lampridio, diacono Andrea de Maria, subdiacono Grobe comitis Petri Dulcinensis et cum nobilibus viris dulcinensibus: Berissa comitis Valentini, Petro de Goyslauo iuramus ad hec sacrosancta Dei euangelia: quomodo totum illud pertractauimus et per sacramentum sancti Dei euangelii confirmauimus cum prenominato domino Stephano comite Ragussii et cum capitulo et comuni Ragusii, sicut nobis fuit commissum a nobili uiro domino Georgio, principe Dioclie, filio videlicet jupani Velcani. Et etiam totum illud quod cum prenominatis tractauimus et per sacramentum confirmauimus, a nobili viro domino Miroslauo, comite dulcinensi et a toto capitulo et toto comuni dulcinensi per sacramentum sancti euangelii fuit nobis commissum et omnibus eis illud totum placet.

Et infrascripti nos et omnes prenominati bona fide. sine fraude conciliabimus et saluabimus et adiuuabimus homines Ragusii sicut homines dulcinenses, et hoc per sacramentum omnibus predictis placet totum, salua tamen pace domini regis Seruie. Ad perpetuam autem firmitatem et credulitatem presentium et venturorum hoc proprio nostro sigillo sigillauimus. De hoc autem firmate sunt due carte similes, huic et alia. Hec autem carta et hoc brivilegium nullo testimonio rumpi possit. Ego Marcus episcopus propria manu signaui. (Следује више других потписа, од свештенства и племства дубровачког).

II

Град Улцињ

приликом предаје Млетачкој Републици. 1406, утврђује своју ранију самоуправу. S. Ljubić, Listine V. Zagreb 1875, 84.

Infrascripta sunt pacta facta Dulcinensibus tempore acquisitionis eorum per nobilem virum ser Marinum Karavello tunc nostrum culphy generalem capitaneum et confirmata per nostrum dominium.

I. Primo, chel conte e capetano, che sera mandado da Venexia, sia a zudegar con i zudexi de Dulcigno de compagnia segondo la forma del statuto de Dulcigno, roman questo capitolo a termenation de la signoria, siandoli dado i partiti sotoscripti. Et primo che tre zudexi stia a bancha cum el retor, digando le loro opinion e le suo uxance, romagnando però in libertade de lo retor de termenar quello, che i parerà per la soa conscientia. Secondo, che li deti tre zudexi tegna raxion da per si da perperi 10 in zozo, siando a cognoscer del retor se quelle sententie sera ben fate.

Nota, quod terminatum fuit per ducale dominium, quod suprascripti iudices debeant sedere ad banchum cum rectore et dicere suas opiniones, libertate remanente eidem rectori procedendi et terminandi sicut sibi videbitur per suam conscientiam.

II. Item che tuti quelli che al presente è in la terra de Dulcigno, e che vignirà in quella e in lo so distreto, sia franchi e liberi, e chadaun, che volesse andar a habitar in altra parte, chel possa andar salvo e seguro, e che de i suo beni el possa far e golder al so bon plaxer.

III. Item che zaschadun Dulcegnato da questo di in avanti sia tractado come Venician in la cita de Venexia.

IV. Item che la dogal signoria sia tegnuda de difender li so tereni e li confini.

V. Item che i homeni, che sta sul teren della dita communitade, sia dela dita communitade.

VI. Item che algun vin forestier non se possa metter in la terra de Dulcigno ne in lo so distreto, fintantoche vini della terra sia in la terra, segondo antiga uxanza, non intendendo a questa strectura rector et officiali, che fosse mandando da Veniexia per so uxo.

VII. Item che li homini del monestier de san Nicolò non possa comprar vini forestier, domentre che i possa haver vin da Dulcigno.

VIII. Item che li posa comprar dove li plaxe ogni anno 600 de sale, e quella dispensar in la terra e in lo so destreto al so plaxer per suo uxo e di suo.

IX. Item che chadaun Dulcegnato possa comprar formento sul terren de la signoria e quelo portar a Dulcegno over a Veniexia al so plaxer.

X. Item che li munexi de la gliexia de s. Arcangelo romagna in la dita gliexia e galda tuti i suo beni, chome apar per le suo charte facte per miser Zorzi Strazimir e per la communitade de Dulcigno.

XI. Item inquanto el fosse oposo chosa alguna de algun citadin, chel retor dieba examinar colui, a chi sarà oposo, e colui che oponera occaxion, che per sospition non se mancasse de raxion et algun recevesse torto.

XII. Item che algun rector del chomun de Veniexia non possa retegnir algun animal over grassa che Dulcignati over altri volesse adur a Dulcigno.

XIII. Item che la signoria de Veniexia non li abandonerà ne in man d'altri i metera per algun tempo.

XIV. Item che tornexe in Dulcigno no se spenda.

XV. Item chel vin, che se vende a Dulcigno, paga de doana de ogni XV—1 segondo le antige uxanxe e lor statuti.

XVI. Item che tuto el so terren sia soo, francho e libero segondo i so confini, i qual comenza a S. Serzi de Satuxa fin a S. Elia e S. Vladimir a S. Maria in la val de Romaneo e soto li Bigazi fin a S. Zuane e tuta la balta de Zivrano fin per mezo a la piera del zalo, chome apare per le sue charte.

XVII. Item che li homeni dela comunitade sia asolti de andar in oste e de pagar socho nè obroch, nè andar in galia, nè in barcha, chome è d'uxanza.

XVIII. Item che lo ì sia reservado tuta iurisdiction de boschi et aque, che xe per destro de la comunitade segondo le lor uxanze.

XIX. Item perche lor dixe, la terra esser in gran povertà e debità, domandava l'intrade de anni zinque, digando quelli non posser suplir ai suo debiti, per miser lo capitanio li è complaxesto per la so povertà de le entrade de anni tre, romagnando li altri in libertà della signoria a complaxerli, e questo per le gran spexe lor ha facto in la terra per ben de quella, commenzando l'anno el primo di de avosto proximo, che mo vien.

Data Dulcigni anno domini 1405 die XXIIII mensis iunii.

V

ГРАД ДРИВАСТ

I

Град Дриваст

1397, јула 5; 1403, маја 7.

Одговарајући на молбе грађана Дриваста, који је потпао под млетачку власт, млетачка влада тврди да је постојао статут градски и обичаји о управи града. S. Ljubić, Listine IV, Zagreb 1874 стр. 408 и Listine V, Zagreb 1875, стр. 8.

Ad quartum capitulum, in quo petunt, quod observentur eis antiqua statuta sua, etc. respondetur, sicut alias fuit responsum: quod dedimus in mandatis rectoribus dicti loci, et sic continetur in commissionibus suis, quod debeant eis ministrare ius et iusticiam secundum quod sibi iustum et conveniens videatur, adherendo quantum plus poterunt statutis et consuetudinibus suis in quantum sibi iusti et rationabiles videantur, et ita est nostra intentio, quod ipsi et alii debeant facere et observare.

Наведен је текст из 1403. С њим је потпуно сагласан и текст од 1397, издан одмах после заузећа Дриваста.

II

1421, маја 10, индикта XIV

Два свештеника и два грађанина из Дриваста уговорили су, у име свога града, са заступницима млетачке владе из Скадра о предаји Дриваста Млецима. Између разних

тачака и погодаба бележимо: Скадрани могу, без сметње, обделавати своја добра у Дривасту, као и Дриваштани у Скадру. — На ново се потврђују старе границе Дриваста. — Потврђује се статут града Дриваста. — Судије у Дривасту неће плаћати десетак. — Сваки је властан обделавати своју земљу преко људи који му се свиде. — Потврђује се овоме граду повластица неких трава и дажбина месарска.

I libri commemoriali della republica di Venezia. IV. Venezia 1896, стр. 35.

III

Погодбе од 5 августа 1442, по којима су се Дриваштани предали Млетачкој Републици. Ljubić S. Listine IX, Zagrabiae, 1890.

. . . .

I. Ut omnes confines civitatis et ville, quos et quas habuit civitas eorum tempore preterito et sub regimine dominationis Venetorum, insuper omnia privilegia dictorum confinium ac villarum, quas eorum civitas habuit temporibus retrotractis, sint eis ratificata et confirmata.

II. Item ut omnia eorum statuta et reformationes sint confirmate.

III. Item ut possint creare officiales eorum secundum consuetudines suas habitas.

. . . .

IV. Item ut nostra ecclesia cathedralis et ecclesia sancti Georgii et tres scole majores, videlicet: sancte crucis, sancti Georgii, sancte Marie sint exempte ab onere decimarum, prout antea fuerunt.

V. Item omnes vinee, plantate per Albanenses vel alios forenses in nostris confinibus, sint destructe et extirpate, ut jubent et volunt statuta civitatis eorum.

VI. Item ne aliquis Albanensis vel forensis possit facere vel fabricare domos vel aliquid edificium in nostris finibus contra voluntatem nostram.

VII. Item nec aliquis Albanensis possit habere aliquam proniam vel in civitate, vel extra civitatem in nostris finibus.

VIII. Item supra omnibus copiis tam civitatis quam districtus Drivasti, missis ad servicium prefacte dominationis Venetiarum, sit caput et vayvoda civis Drivastinus.

IX. Item ne cives Drivastini teneantur ire ad hostem ultra unam dietam itineris, ne civitas denudetur suis defensoribus, et ne aliquis eam offendere possit.

. . . .

X. Item ut omnia privilegia facta civibus Drivastinis a dominis eorum peremptoriis sint ratificata.

. . . .

XI. Item ne aliqua angaria sive collecta eis in futurum imponatur contra eorum statuta.

XII. Item Niegussi non possint unquam in futurum habitare in finibus Drivasti.

XIII. Item omnes terre nostre comunitatis, occupate ab aliquibus temporibus Sclavorum, restituantur comunitati, reservando iura omnium.

XIV. Item ne cives Drivastini teneantur solvere aliquam dohanam ad sanctum Sergium, sicut semper fuit ex consuetudine.

Пошто су ове и друге, овде изостављене, погодбе примљене од заступника̂ Млетачке Републике у Скадру, уговор је од заступника̂ Дриваста и заступника млетачких потврђен означенога дана.

VI

ГРАД СКРАДИН

Напред међу уговорима с Млетачком Републиком саопштава се уговор Јураса, команданта града Скрадина, од 10 јануара 1356, којим он, по наредби цара Стефана Душана предаје Скрадин људима Млетачке Републике, уверивши се да га није у стању одбранити.

Статут града Скрадина штампао је у целини С. Љубић у књизи Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium. Pars I. Statuta et leges. vol. III. Zagrabiae 1882—3, стр. 118 и д. Statuta civitatis Scardonae.

VII
ГРАД БЕОГРАД

Око 1405

В. Јагић, живот Стефана Лазаревића од Константина Философа, Гласник XLII, 287. Из Константинова текста, као што ниже следује, јасно се види главна садржина закона о Београду.

I. Сьбра же оть вьсѣхь странь своихь богатѣишеѥ люди и вьсели вь градѣ томь и оудостои ꙗкоже равьноапостольныи в[illegible]тыихь вь градѣ своѥмь иногда.

II. Дасть же и освобождениѥ градоу томоу оть вьсачьскыихь вѣштеи, дасть же и завѣть симь сь вьсакыимь оутврьжденьѥмь не поколѣбати се.

III. Вь нѥмь же и благодати Божиѥ ѥже на нѥмь бывьшеѥ, свободы оть порабоштениꙗ пишеть, и печать златоу, имоуштоую образь градоу, симь подасть, ꙗко хотеи коуплю кою вь страноу вьсакоу сьтворити, приметь книгоу сь печатию ꙗко града того житель ѥсть, не дасть нигдѣже царины ниже прошьствиꙗ.

IV. Испроси же и оутврьди оть окрьстьныихь себе господь странамь н[illegible] и оть самого кралꙗ и по сихь странахь сицевоѥ свобождениѥ трьжьникомь.

V. Тѣм и ѥште оть своихь странь прѣписавь, посьлавь, сьбра и насели ꙗкоже Неѥмиꙗ иногда вь Иѥрусолимѣ.

VIII
ГРАД НОВО БРДО

4 септембра 1434

Љ. Стојановић, Споменик III, 51. помиње се закон града Новог Брда у заветном писму које саопштавамо.

I. Вь име оца и сына и светаго доуха. Да ѥ вь сведеніе вьсакомоу чловѣкоу ово, како ꙗ монахь Саватіе примихь кь себе попа Богдана оу сыновнѣ име, и дадохь моу и записахь половиноу цркве мое баштине и половиноу коуче мое баштине оу подградію, и такои дадохь ꙗ Саватіе и благословихь половиноу више реченне црькве и коуче да ю онь има и нигово дете и оуноуче и родь по родоу оу баштиноу до века по законоу града Новога Брьда никимь неотьемлѥмо, итд.

II. И томоуи сведоци: попь Радовань Питиковичь, и попь Десисавь, и попь Иванко, и попь Даміань, и попь Стоико, и попь Ижив, и попь Владисавь, Ласичинь зеть, и попь Іаковь, и Дабиживь Пождрикобила, и Бранко Деочичь, и Никашинь, попоу Богданоу братаньць, Иоань, Пеинь зеть, и оу градоу оу Новомь Брдоу воевода Хрьнко, и протопопа Цагричь, и кнезь Степань.

Вь лето ·ѕ·и·ц· и ·мг· мѣсеца сектевріа ·д· дьнь.

Писа номикь Степань.

.......потвори да плати за.... градь ·ф· перперь.

Овоме акту слична су још два акта о уступању или продаји имања у Трепчи и у Призрену. У истој књизи г. Љ. Стојановића, Споменик стр. 52, штампано је писмо Радославе, жене Радоње Мирковића из Трепче, којом она продаје манастиру Св. Павла кућу у граду Трепчи. Писмо је од 19 јануара 1438. А у Гласнику XXXV, 119 наштампано је слично писмено о томе како Драгослава Керосова кћи продаје кућу и земљу у Призрену Ману, Драгинчину брату.

IX

ДУБРОВАЧКЕ ПОВЛАСТИЦЕ У СРЕБРНИЦИ

Деспот Ђурађ Бранковић са синовима Гргуром, Стефаном и Лазаром

17 септембра 1445

повраћа Дубровчанима права у Сребрници, дата им од деспота Стефана. Fr. Miklosich, Monumenta Serbica, 437.

Милостїю божїєю господинь Срьблюмь деспоть Гюргь даε вь свѣдѣнїε вьсѣмь, како прїидоше кь господствоу ми оть владоуштаго града Доубровника, кнеза, властель и все обкине почтенїи властеле и добрїи наши приıателїε кнезь Никша Тамарикь и кнезь Андроушко Бобалювикь, и о семь вьспоменоуше мольбнѣ господствоу ми за сребрьничкыи законь, кои соу имали за свето почившаго господина и родителıа ми деспота Стефана и господства ми кьдь примихь Сребрьницоу, што имь ε било отнимило и оучинило господство ми дроугїи законь, да имь господство ми оучинїи законь кои соу прѣгıε имали.

Тѣмь же любве ради тѣхь и прїателства εже кь господствоу ми, благоволи господство ми просимоε тѣмь испльнити, и оу томь имь оучини милость господство ми:

I. Кои соу законь имали прѣгıε за свето почившаго господина и родителıа ми деспота Стефана и оу господства ми, тьзи законь да имаю и напрѣдь оу господства ми и синовь господства ми, Грьгоура и Стѣпана и Лазара.

II. И за коупованїε сребра и трьгованїε по земли господства ни, освѣнь Смедерева, и износити свободно оу Доубровникь,

за този кои соу законь имали прѣгѥ за свето почившаго господина и родителѣ ми деспота Стефана и оу господства ми, тьзи законь да имаю и напредь оу господства ми и синовь господства ми, Грьгоура и Стѣпана и Лазара.

III. И за царине по земли господства ми, где нѣсоу биле царине прѣгѥ за свето почившаго господина и родителѣ ми деспота Стефана и за господства ми, тоузи да нѣсоу ни сьда оу господства ми и синовь господства ми.

И сіа записаше се и оутврьдише се вь лѣто ҂ѕцнд. кроугь сльнцоу ·і· и лоунѣ ·ді· індіктіонь ·д· мѣсеца Септевріа ·зі· оу Смедеревоу.

И сіемоу записанію милостници: великыи челникь Михаль и челникь ризничкыи Паское и логофеть Богдань.

X
ГРАД ЈАНИНА И МОНЕМВАСИЈА

Члан 124 Душанова Законика утврђује све повластице и права грчких градова које је цар примио. То се још у ширем смислу понавља у члану 137. Какве су биле те повластице градске, види се из статута приморских градова на Јадранском Мору, међу којима их је било и грчкога и романскога порекла. Да би се примера ради видело какве су у ствари биле те повластице, навешћемо овде једну хрисовуљу града Јанине и једну града Монемвасије примера ради. За Јанину, која је све до 1314 била уз династију Анђела, сачувало се писмо цара Андроника II Палеолога од месеца фебруара 1319. После приступа писмо хвали Јанину и њенога заштитника архангела Михаила, помиње пређашњу одвојеност Јанине од целине царства и повратак у стару заједницу. За тим обећава нову уредбу, основану на искуству, и повластице којима ће грађане задовољити. Почиње потврђењем митрополије јанинске и њених од старине стечених права и повластица. Даје веру да град Јанину никада неће уступити никоме, ни Францима ни коме било другоме, као што се ни други градови царства, који су већ пришли целини и који унапредак буду пришли, више никад и никоме уступати неће. Утврђује да се са свога имања нико кретати не може, и наређује да се у граду држи непоколебљиви поредак и да се уклања из града све што би радило против тога. На случај да се покажу смутљивци и немирни људи, јавиће се цару, а цар ће наредити да се између грађана изабере за те људе суд, ако ствар није црквена, о којој се има бринути црква. Јанинцима се том повељом даје ослобођење од царине на свима трговима царства, па и у самом Цариграду. Јанинци се, уз то, ослобођавају војевања осим одбране свога града, а од тога се изузимају они Јанинци који су као војници у службу уписани.

Ако би се, по каквој год забуни, издала баш и царска наредба овоме противна, о њој ваља одмах известити цара. Тако исто и све друго што је дато Јанини, не може се реметити ни по гњеву ни по каквом год другом поводу. Дажбине и одржавање и зидање града остају по дотадашњем. На случај да се нађе благо, предаје се царској благајници. Жупе и села која су до сад припадала граду, потврђују му се и унапредак. Жупе, села и имања ређају се поименце. Наређује се за тим да се имања држе у рукама грађана и да се не препродају чиновницима и војницима. Грађане Јанине цар ослобођава од царских дажбина (које се такође побрајају) и везује их да по старим обичајима врше све дужности чувања града. Јеврејима који су били настањени у Јанини обезбеђује се слобода као и осталим грађанима.

Цео текст штампан је у књизи Fr. Miklosich et J. Müller, Acta et diplomata graeca V, 78 и д. Кад је с Душановим освојењем овај град дошао под српску власт, и Душан је све горе наведене повластице и државине такође потврдио.

У истој књизи грчких средњевековних аката стр. 154 и д. читају се и повластице града Монемвасије у Мореји. Пошто су они после 1261 међу првима пристали уз обновљено цариградско царство, њима је повластице дао још цар Михаило Палеолог, али се та прва повеља није сачувала. Пред нама је повеља цара Андроника II Палеолога којом се она прва потврђује. То је било месеца августа 1284. У тој се повељи грађанима Монемвасије потврђују и изузимљу од сваких терета и дажбина сва баштинска и лична добра и опрашта им се свака царина. Новом повељом од новембра 1317 показује се како су грађани Монемвасије имали право да им се на свима царинама наплаћује *два* новца место *сто*, и то се право поменутом повељом увеличава и наређује се да се унапредак место *два* од сто наплаћује само *један место сто*, и по том им се још опраштају и друге све дажбине, које се у тој повељи поименце побрајају.

XI

ГРАД ШИБЕНИК

Војвода Хрвоје и кнез Иван у име краља Србије и Босне Остоје

1402, маја 13

потврђују Шибеничанима земље, слободе и права. Ljubić S. Listine IV, Zagreb 1874, стр. 461.

I. ....Nobiles, cives et communitas civitatis Sibenicensis per nobiles viros Joannem Tavilich, Stephanum Maphei et Joannem Mise, cives eiusdem civitatis, ambassiatores et nuncii ipsorum speciales, habita conversione ad dominum nostrum regem predictum, libertates, iura et gratias, donationes et consuetudines a nobis antiquitus et de moderno sibi ipsis dare postulantes, ac pro his et ceteris gratiis inferius declarandis prefati domini regis vexilla imponere eorum civitati et omagium et iuramentum fidelitatis observandum assumpsissent, et quocumque nos intereximus semper nos invitare et non deserere poliquerunt; nos itaque iustis petitionibus eorumdem in persona domini nostri regis annuentes, primo et principaliter iuramus una cum dominabus contoralibus nostris ac nobilibus proceris servientibus nostris, ipsos cives in eorum iuribus, libertatibus, gratiis, donationibus et consuetudinibus conservare, specialiter olim serenissimi principi domini Lodovici felicis recordationis regis Hungarie que privilegia obtinuerunt, grata et rata habebimus inconcusse, et omnia cetera

qualitercumque acquisita presentibus approbamus, et a modo in persona dicti domini nostri regis eisdem de presenti tamquam eorum propriam hereditatem. molendina in flumine Charcha, Slap vocata, situata in Otozac et in terra firma ex parte ville Colovrata restituimus et resignavimus tamquam eorum rem propriam damus et conferimus perpetuo residenda et habenda.

II. Item castrum ad presens conditum in territorio seu in districtu Sibenicensi, quod aparet, promittimus a modo et ex nunc illud castrum abolire, destruere et totaliter subvertere in terram, item quod de cetero in dicto loco nec in aliis locis districtus Sibenicensis nullum castrum nec fortilicium nos neque aliquis Bosnensium nec ad nos pertinentium facere possint.

III. Item quod Holahi cujusvis condidionis, presentim domini nostri regis Bosne, sic et nostri Holahi, presentes et futuri, non possint desensum habere, neque pascua obtinere in territorio et districto Sibenicensi predictorum sub pena ducatorum auri applicandorum scilitet centum domino Holahorum et centum communitati Sibenicensi totines quotiens contrafecerint in premissis.

IV. Item adiungimus, et potestate predicti domini nostri regis villas Drinovlana, Prišap et Culisichi vocatas, prope Cerca adiacentes cum omnibus suis iuribus et pertinentiis perpetue ipsi communitati Sibenicensi et in eius districtu dedimus et concessimus testimonio presentium mediante, salvo iure alieno.

V. Item eandem auctoritatem adiungimus et adiicimus communitati et districtui Sibenicensi omne illud eorum emptitium et pignoratitium et qualitercumque possident in Lucha, etc.

VI. Et insuper promittimus et presentium testimonio prefatam comunitatem Sibenicensem assecuramus quod in nullo neque in aliquibus superscriptis excedemus contra ipsos Sibenicenses, sed in omnibus prescriptis et infrascriptis firmi et rati manebant sub vinculo iuramenti nostri predicti, sed eosdem

cives Sibenicenses contra quoslibet defendemus et iurabimus per dictum dominum nostrum regem, atque nostro favebimus toto posse; et insuper hos nostras donationes, gratias et libertates modo premisso ipsi impensas per dominum nostrum regem Hostoiam ac per easdem litteras privilegiales confirmare, ac iuramento ipsius et baronum suorum approbare, ratificare et confirmare faciemus. In casu autem, ubi serenissimus princeps dominus Vladislaus rex ad istas partes pervenerit, ipsius litteras iuramentales cum omnibus clausulis et donationibus qualitercumque suprascriptis confirmare et approbare faciemus, etc.

XII

ГРАД СПЉЕТ

Краљ Стефан Твртко

1390, јуна 2

исправља границе спљетској опћини нарочито према Омишу и Клису. Ljubić S. Listine IV, Zagreb 1874, стр. 280.

Nos, Stephanus Tuerco, Dei gratia Rascie, Bosne maritimeque etc. rex.....

Nobiles et circumspecti viri Ser Petrus Gori, Dionysius Helie, Nicola Srechie et Micha Madii, nuncii et ambassiatores fidelissimi nostre aulae spalatensis maiestati nostre humiliter pro parte ipsorum communitatis exposuerunt, quod a multis annis citra inimicitie capitales, sanguinisque effusiones et multa homicidia fuerunt inter ipsos nostros Spalatenses et Cliscienses occasione ipsorum castri nostri confiniorum et metarum, supplicantes nostre maiestati, ut dignaremur de gratia speciali providere ita ut taliter, et inimicitia inter ipsos castellanos nostros Cliscie et dictos nostros fideles Spalatenses sedetur et cessetur, pacificeque invicem vivant; similiter postulaverunt a nostra maiestate inter nostrum castrum Almissii et ipsos Spalatenses metam et confinium modo ut supra terminare.

Nos vero, cupientes scandala huiusmodi inter ipsos nostros fideles ad perpetuam pacem abolere et sedare, volentes fideles nostros Spalatenses nostris gratiis frui abunde, premeditantes, fore ipsorum iustas petitiones gratiose admisimus hoc modo,

videlicet, quod incipientes a monte Masaron etc. Ab alia vero parte sit confinium et meta muri antiqui Salone recto tramite versus montem s. Michaelis etc. Ex parte vero Almissii sit meta et confinium flumen Cetine etc. cum omnibus et singulis inter ipsos confines interclusis villis, terris, aquis, pratis, nemoribus, pascuis et cum omnibus et singulis que dicti confines habent infra se cum omnibus ipsorum iuribus et actionibus damus, concedimus et confirmamus dictis nostris Spalatensibus absque alicuius contradictione vel impedimento de nostra gratia speciali, dummodo nobis perseverent in fidelitate nostre maiestati, etc.

Et ad executionem omnium predictorum committimus magnifico et potenti viro domino Triphoni nostre aule prothovestiario nec non providis et discretis viris Michaeli de Ragusio, electi episcopo Tniniensi, etc.

За овим (иста књига 283) следује протокол од 1 августа 1390 о утврђењу спљетских граница према горе поменутом краљевском писму. Као извршници помињу се: Triphon Bucke de Catharo, aule regie miles et protovestiarius, Michael de Ragusio, electus episcopus Tniniensis, et Vladoie de Rascia dicte aule logophet.

Б. ЖУПСКЕ И ПЛЕМЕНСКЕ ИЛИ ОБЛАСНЕ АВТОНОМИЈЕ

I

Област Дукађин

XIV век

Дукађин као област имала је различан опсег у разна времена. Постање јој је у земљама породице Дукађина (дука Ђин или војвода Ђин) арбанаскога порекла. Првобитно изгледа да је Дукађин обухватао планинске земље с леве стране Дрима, међу Дримом и Фандом, кроз које пролази пут из Скадра у Призрен. Которанин Марин Болица у почетку XVII века броји Дукађин као санџак напоредо са Скадром, са Пећу, са Задримљем и Скадром. С почетком друге половине XVII века Хаџи-Калфа уписује у санџак Дукађин и Пећ, и Плав, и Ђаковицу, и Леш и Задримље, осим јединога Скадра. Др. Гризебах, ботаничар, који је кроз Дукађин пропутовао 1839, бележи да прави Дукађин почиње од саставака Белога и Црнога Дрима, тј. од Св. Спаса или Везирова Моста па до скеле на Дању. Др. Јозеф Милер у својој књизи Albanien, Rumelien und die oesterreichisch-montenegrinische Gränze, штампаној 1844 у Прагу, убраја у Дукађин округе Пећ, Ђаковицу, Хелшан и Керуби или Пуку. Д. Милаковић у опису Црне Горе (Срб. далм. магацин 1860) убраја у Дукађин Колашин и Гусиње.

У пределима горе назначеним остала је традиција да је Лека Дукађин дао тој области закон, писан како неки кажу, ну који племенски главари сви на памет знају. Традиција је да је у томе законику било на 200 чланака. До сада се није нашао никакав записан траг од тога законика. Г. Раде Космајац имао је добру

мисао да из традиције збере тај Лекин законик, који се по целом Дукађину помиње као *Лека-канум* (тј. Лекин Закон). По документима у овој истој књизи ми знамо за два Леке, једнога из 1387, и по народној песми савременика Краљевића Марка, а другога из 1458. Овај други је, без сумње, унук ономе првом. Који се од њих помиње као законодавац тешко је одредити. Могло би се нагађати да је онај први, онда кад се заједно с многима другима одметнуо из заједнице Српскога Царства, том приликом земљи којој се самовласно начинио господар, дао некакав самосталан законик, и да је ту основа *Леке-кануна*, али доказа за то нема никаквих. Пишући о овом истом предмету у књизи „Турско Царство пред српски устанак" (стр. 191 и даље) ми смо истакли мисао да је Леки приденуто назване законодавца зато што се као господар одликовао у држању племенског реда и у вршењу закона. Ниже наводимо чланке које је г. Раде Космајац извадио из традиције.[1]

I. Суд се образује према потреби из племенских главара оних племена, из којих је тужилац и кривац.

II. Број судија бива раван с обадве стране. Најстарији по годинама бива управитељ суда (председник). Судија̂ пак може бити 60—80.

III. Овај суд заседава у најближем племенском месту, или гдегод на граници између два племена из којих је оптужени и тужилац.

IV. Тужилац се обраћа на свога племенског главара с тужбом, он сакупља племенско веће, а оно опет шаље изасланика, да јави глави племена из којега је кривац — да на заказано место иду њихове судије.

V. Суђење се мора најдаље до мрака завршити.

VI. Беса је светиња сваког Арнаутина.

VII. Дату бесу мора свако одржати, па ма ради њеног испуњења и главу изгубио.

VIII. Који дату бесу погази, не испуни је, потпада под племенски суд и суди се као лажа или лопов.

---

[1] Годишњица XXI, 210 и д.

IX. Ако се, узроком неодржане бесе, догодило зло или смрт ономе коме је беса дата, кривоклетник плаћа крв.

X. Беса може бити дана на одређено време или на вечита времена.

За погажену бесу тј. за пре времена прекршену реч одговоран је осим кривца и сваки члан његова племена, па ма и у самом племену да су с истим закрвљени.

XI. Мусафир (гост) је светиња сваког Арнаутина, па ма тај намерник био и неко од крвника тога домаћина. У том му се дому, и све до изван граница тога племена, не сме десити никакво зло.

XII. Коме у дому, или под заштитом његовом у путовању погине гост или штићеник од туђе руке, дужан је домаћин или заштитник убијенога светити га.

XIII. Који убије мусафира (госта), плаћа 12 кеса, и само га његово племе мора предати на милост и немилост оном племену од кога је убијени.

XIV. Туђу прошевину не сме нико препросити.

XV. Који препроси девојку, да плати 12 кеса.

XVI. Који при борби у коштац отме иза паса своме противнику оружје, да плати 6 кеса.

XVII. Који се удаљи од куће или побегне из ма каква узрока, да му породица и имање остану под заштитом села или племена из којег је.

XVIII. Који се удаљи или побегне за свагда с имања свога, а не остави никог свога ближњег, имање му деле племеници или село из кога је.

XIX. Ако би се опет вратио, враћа му се имање или му се мора дати накнада за имање у земљи или новцу.

XX. У путу ако који погине, а казивао се раније да је слуга или познаник некога (поименце казаног), па ма га и не познавао лично — тај, којега је убијени помињао као познаника (те тиме се његовим именом заштићавао) сматра се као заштитник убијеног и дужан је тражити убицу и наплатити крв.

XXI. Ако који задругар учини какво зло, одговорни су сви чланови у задрузи.

XXII. За крв су одговорни сви сродници, цело племе, па ма били и они сами у свађи, непријатељству или чак и закрвљени с учиниоцем зла или убиства, или с његовим домаћим.

XXIII. Ако се у коме месту учини похара или зло ма коме од путника, одговорно је то село и плаћа одштету.

XXIV. Ако који учини нехотично убиство, плаћа или он или племе пола крви (6 кеса). У овом случају размењују јемце за извесно уговорено време и везују бесу за мир.

XXV. Ако се убица исти противи овоме плаћању, или се устеже, племе убијенога има права тражити целу крв.

XXVI. Кад се убиство учини услед увреде убијеног или у свађи, тада најближа племена дужна су посредовати за измирење ове крви. Убица плаћа само крвнину (12 кеса) не потпадајући под крвну освету. Узимање јемаца и везивање бесе при томе мора бити.

XXVII. Ако је убиство учињено намерно и још изненада, убица потпада под крвну освету без помирења. У овом случају помирење би се могло постићи тек пошто би који из убициног племена погинуо од руке племеника убијенога.

XXVIII. Кад убица добегне у кућу, под кров саме породице или којег од рођака (ближег или даљног) убијенога, не сме му нико ништа чинити. Он мора бити заштићен све до границе племена где му се наговести да се од тада причува, јер су крвни непријатељи.

XXIX. Утајивач, који нађену ствар или новац не јави, да плати накнаду за то. Исти се сматра као лопов.

XXX. Жена, ако јој муж погине или од ње одбегне, може се преудати.

XXXI. Жена, чиј је муж на војну отишао, дужна га је чекати све док се не врати, па ма кад то било. Ако добије сигуран глас да јој је муж погинуо, остаје јој на вољу да се преуда.

XXXII. Жена при преудаји нема права на децу од првог домаћина, ако има још живих рођака његових. Она остају код рођака најближих.

XXXIII. Ако од првог мужа нема рођака, дужан је нови домаћин примити и хранити децу своје жене као своју.

XXXIV. Кад год се у пољу или на имању ради, свак је слободан на својем имању радити, и нико га не сме дирати или му зло учинити ни под каквим изговором.

XXXV. Закрвљена племена, ако с пољима, ливадама и имањем граниче, па је доба да се мора радити у пољу, везују бесу међу собом док год траје рад дневни, да нико не сме никог дирати. Који после овога ипак учини убиство или и покушај, потпада под чл. XIII овог закона.

XXXVI. Који обешчасти девојку, па ма то било и по њеној вољи, мора је узети за жену.

XXXVII. Ово важи и тада ако је силом девојку обешчастио.

XXXVIII. Који не би хтео обешчашћену девојку узети за жену, па било да је то учинио силом или по њеној вољи, потпада под крвну освету као да је учинио убиство или ма какво опасно дело.

XXXIX. Ако је извршио силовање, а девојка и њена фамилија и племе неће да га узму за мужа девојци, тада се проузроковач суди по чл. XIII.

XL. Кад ко обешчасти жену с њеном вољом, муж њен има права отерати је.

XLI. Који силује жену, плаћа крв.

XLII. Кад се ко стави под заштиту племена или макар једнога члана тога племена, када му је још тај дао бесу, тада, ако му случајно штићеника убију, мора он и читаво племе светити се за крв. Глава за главу.

XLIII. Нико не сме гађати онога који се стави под заштиту женске. Не сме га у том случају гађати ни његов крвник. Ово важи и ако је та женска из племена које је с њеним штићеником закрвљено.

XLIV. Ово важи и за странца ма које вере и народности.

XLV. Ако би гађао ко од племеника женске која путника штити, само племе дужно је казнити кривца, ако је то био странац, или платити крв оном племену из кога је убијени.

XLVI. Који гађа штићеника, племе, из којег је женска, мора се светити за крв или покушај, као да је то био један из самог племена.

Автономија северних арбанаских племена, која се простире и на Србе што на оним крајевима живе, оснива се на погодби тих племена с првим турским освајачима. Ови последњи, видећи да не могу себи подчинити горштаке у неприступним планинама, остављали су их да живе као што су навикли и као што су и раније живели под хришћанским господарима, а узели су од њих реч да ће за то по погодби војевати кад се год позову. По самој тој племенској автономији, стварна је власт управо у племенскога збора. Зборови су пак обични и ванредни. За ове последње шаљу се позиви по нарочитим гласницима. Свака племенска кућа мора на збор послати по човека. Која то не би учинила, племе је казни с неколико оваца. Ово је законодавно тело које поставља законе или правила племенском животу.[1]

II

Жупа Грбаљ

Жупу Грбаљ помиње као део српскога земљишта још краљ Радослав у 1230 години,[2] и она је, очевидно, остала под Србијом све до цара Стефана. Цар Стефан је дао Грбаљ Котору. Његова оригинална повеља није сачувана. Од ње данас има само искварен препис,[3] који би се лако могао огласити за фалсификат, да га не подупиру јачи докази. Још Болица у опису Санџака Скадар-

---

[1] Види нарочито H. Hecquard Histoire et description de la haute Albanie Paris 1859 нарочито Chapitre II Organisation politique, стр. 356. где су забележени и горе наведени закони Леке-кануна. Ст. Новаковић. Турско царство пред српски устанак. Београд 1906, стр. 191 и д.

[2] Писмо напред у одељку о Котору.

[3] Такође напред у одељку о Котору.

скога (1614) пише да је Грбаљ дао Котору цар српски.[1] Из которскога статута види се такође да је Грбаљ све до царства српскога био засебан. У члану 415 говори се о неком ношењу рибе српскоме краљу и наређује се да је не носе посадници из Грбља, него да то чини само Општина Которска, а Грбаљ да јој за то плаћа по уговору 4 гроша од куће у којој има мушка глава. Један закон из године 1334 рачуна, до душе, Грбаљ као которску земљу, али забрањује давати је у залог или продати. Али законски члан 412 од 1355 године наређује како ће се рачунати својина, ако би жупа Грбаљ (Бијела и Леденице) постала которска. Кад су Которани од 1411—20 преговарали с Млецима да се подчине републици, утврђивали су да им се не спречава својина Грбља, и доњег и горњег. Кад је настала турска најезда, Грбаљ је заједно са свима осталим приморским пределима осим градова потпао под власт турску. Има предање да се Грбаљ, пошто је попустила турска најезда, погодио с Млечићима да му се поштује автономна управа, коју је и дотле, уза све ове политичке мене, уживао.

Као што су градови далматинскога приморја имали познате градске автономије, те су автономије имале онуда и жупе, као и племена даље по Србији и по Арбанији. Ми смо на свом месту уврстили из народа извађен Законик Дукађински. Вук Ст. Караџић наводи како су *комунитаде* (тј. автономне општине) биле у Новоме, у Рисну, у Перасту, у Прчању и у Грбљу, у којима су управу водили капетан, четири судије и писар. Луштица и Кртоле имале су тако исто капетана и по четири судије., а Мајине, Побори и Брајићи имали су то исто уједно. „У све четири грбаљске кнежине, додаје Вук, били су наследни кнезови, за које „се говорило да би и дужд млетачки пред њима устао на ноге „кад би их видео како су лепо одевени и наоружани". Паштровићи су, по особитим привилегијама, имали 4 судије, 2 војводе, 12 властела и 6 старешина, који су сви седели у граду Светоме Шћепану (на мору) и судили и управљали земљом и народом.[2]

Треба делити и Паштровиће и Грбаљ од појединих места и општина, пошто су ово засебне жупе и крајеви. По цртама које наводи Вук Ст. Караџић, Паштровићи су имали опширан статут. Из исписа наведених у одељку Паштровића види се да

[1] Starine XII, 190.

[2] Ковчежић. Беч 1849, стр. 37—38.

су они, предајући се Млецима, тражили потврду тога свога статута. Сам статут није сачуван.

Ни статут грбаљски није сачуван ни издан како треба. Вук Врчевић штампао је текст очевидно старински у задарском правном часопису *Pravdonoši* за год. 1851 почињући од бр. 25. Али је текст штампан са свим као савремени спис, латиницом. На крају стоји запис од 1427 године, али нема ниједне речи ни о рукопису ни о осталим околностима извора из којега је штампање извршено. Језик је са свим савремени с прилично турских речи. При свем том, због недостатка поузданијега текста, ми смо текст Врчевићев, данас скоро неприступан, уврстили у нашу књигу.

1. Ко човјека убије, главу за главу или 120 цекина, 40 гроша и пару сребрну турску у новцу, ако би страна убијенога хтјела пристати на мир.

2. За главу једнога свештеника, макар каквога достојанства био, шест глава.

3. За мушку главу, макар од године, исто као за јуначку.

4. Двије главе женске за једну главу мушку.

5. За рану од једне до једанаест крви, по каквоћи ране. А свака крв по 10 цекина.

6. Ко кога удари чибуком, пô мртве главе; а ако га ударени убије, за ударац да плати само половину главе, тј. 50 цекина.

7. Ко би удрио оца или матер, да му се она рука пред народом осијече.

8. Ко би помакао мргин, то јест прихватио туђе земље уза своју, да му се убију волови орачи и да их кнежина поједе.

9. Ко би се криво заклео у суду кад би га кнезови заклињали, да му вас Грбаљ све што има изједе и попије.

10. Ко би опсовао попа или кнеза, да плати у цркву онога села 24 литре воска у свијеће и да му на гола кољена иште пред цијелим Грбљем (домаћинима од куће) опроштење три пута.

11. Да ни мушко ни женско од Грбља не има изван Грбља просити, под глобом од 50 цекина ономе братству од којега је.

12. Који Грбљанин од 18 до 60 година не би скочио у помоћ против нападању непријатељском, глобу исто као под 9.

13. Ко би кога руком залијепио уз образ, педепса исто као за чибук. Јер у народу се каже да се овим жене бију.

14. Која би жена по чистом свједочанству или очевидну учинила прељубу, да је свој муж отпусти ошишане главе, ферсана носа и без једнога уха.

15. Који би младић и младица у вријеме вјеридбе згријешили, тј. да остане с њим брећа, да братство дјевојчино каменује дјевојку а дјетичино — дјетића.

16. Који би човјек јавно згријешио изван своје законите жене, да плати кнежини глобе 25 цекина и да до своје смрти не може у скупштини сјести.

17. Када би јабанац (туђин) откуда дошао да у Грбљу станује, и да има од свашта дијела као и остали Грбљани, да плати тако названу *хиљаду*, тј. цркви 7 гроша, а свему селу ручак.

18. Кмету свакому када кметује иде: кад мири главу — цекин; кад мири рану — талир; кад дијели браћу, на дан грош и по; када цијени земљу, по гроша и храну.

19. Сватовâ не може скупити нико више од 50 у Грбљу, а када изван Грбља иду по дјевојку, колико углави младожења с оцем дјевојчиним.

20. Сватови да се имају даривати при трпези у дјевојчиној кући; свакоме по махраму везену, или аспром 30 крајцара.

21. Браћа која би се хтјела дијелити, ако сами не би могли, да призове сваки по једнога кмета.

22. Дјевојке никако не могу имати дијела од очинства али материнства доклен је мушке главе, ван да би се истра-

чила (истријебила) кућа од мушкијех глава. Тад дијеле као браћа.

23. Сваки брат дужан је дочекивати сестру или одиву на крсна имена, и на побожитњу част.

24. Сваки отац, без питања, сина може вјерит', исто као и дјевојку, отклен он хоће; а ако га син не би послушао, да га лиши својега имања.

25. У сваком друштву и састанку доклен збори старији, млађи да мучи до реда, и ко би коме ријеч пресјекао, да грдним укором буде застиђен.

26. Који би сељанин хтио спуштити међу од своје баштине, може слободно лакат на ону земљу туђу ниже његове. (Ово се зове *смак).* А ако би хтио више, да плати колико се погоде.

27. Конале у поље нико не може водити без договора онога чија је земља до њега, па да заједно воде сваки на своју земљу. А ако онај не би хтио, онда други да води сам до половине.

28. Нико да нема садити воћку више туђе баштине, да му хлад земљи чини, а ко би усадио, све што би пало с ње у туђој земљи, да је за онога чија је земља, осим маслине.

29. Који сељанин од 20 година до 30 не усади 50 коријена маслина, и не стече себи оружје, да није достојан сјести у збору међу људма.

30. Који би потајао или узео што црковнога, да плати 24 пута онолико коликоваља оно сакривено или узето.

31. Који би поп или ђак фацно (лажно) писмо учинио, или поправио, или тестаменат другојачији него онако као што болесник наређује, да се свештенику узме парохија а ђаку осијече рука.

32. Који би кмет или кнез узео тајнога мита, а не би по души право осудио, да му се убије два вола и да их поједе кнежина, и да више не може никад у кметове ни за кнеза бити.

33. Биљежамо надницу: чојеку на дан цванцику, по конате вина и смок (тј. круха и сира); а ако не би цванцику хтио узети, храну обилату од три оброка, то јест ручак, објед и вечеру, а свакоме волу орађему цванцику на дан.

34. Ко би работао у дан свечани, или орао воловима да му се волови убију и кнежина поједе. Но остависмо омање свеце, да се сиротама и сирочадма и безвоницима сору њихове баштине.

35. Којему би сељанину остала земља неузорана а волове има, глоба као ова горња, а ако је сирота, да плати кнез од оне кнежине глобе 4 барјела вина да вас Грбаљ (тј. домаћини) попије, зато што није сироте нагледао.

36. Који мисли продати земљу, најприје ваља да понуди раздионику (тј. ономе чија је земља до њега) да уцијене два човјека од онога села који ће премјерити сежњима.

37. Који стимадор није кадар купити ону земљу коју цијени, не може је ни цијенити, јер судимо да ако је много уцијени, а они који купује не усхоће толико дати, да је он има купити.

38. Ко кому зајми асири, да нема узети добит него црковну, тј. шест по сто, и да му дужник дарује по мјери зајмљених новаца пешкеш (дар).

39. Коме би Грбљанину по несрећи кућа изгорјела, да иде од куће до куће кроз све четири кнежине, и свака кућа да га има по неколико помоћи.

40. Коме во ораћи липше, на исти начин да иде кроз своју кнежину, а коме се сломије, да га одмах господар прикоље и одаре, па све село по једнако мјером узме и плати оном цијеном колико је во ваљао, одбијајући кожу и главу, која остаје за онога чиј је во био.

41. Који би сељанин, хотице или нехотице, похарао врте, или воћку, или усјев другоме с којом му драго живином, да плати штету по цијени од два човјека.

42. Који би Грбљанин Грбљанина изван свога мјеста ријечима наружио или удрио, или ранио, да плати двоструку глобу по мјери забиљеженој у прве осуде.

43. Који не би изван мјеста свога притекао у обрану, а могао би, да се потужи први својему кнезу, а он да га глоби по случају и мјери.

44. Сваки Грбљанин кад из куће крене и макар гдје пође без оружја из дома, да му се оружје прода и кнежина попије.

45. Ко коме да земљу на поли, работник да има дати господару половицу рода, а сјеме да даду по пола.

46. Који да метех (ледину) да иструпи и посади воћке, да дијеле све по пола доклен дрвета и лозе трају, а ако би господар земље дигао из рука радиоца, да му плати понов.

47. Љети кад је велика суша, најприје нека топе земље они чији је млин, пак послије они раздионици, а најпослије остали ако их допаде.

48. Који би почео кидати грожђе прије малога Госпођина-дне, да му се грожђе раздијели сиромасима од села, а ако вино — да се попије.

49. Који би продао баштину јабанцу, а не би хтио Грбљанину, да му ухваћени новац изједе и попије кнежина.

50. Кад би домаћин (или домаћица) од куће умро, да му се има чинити *каритад* (тј. да једе и пије оно цијело село).

51. Који би човјек или жена учинио тестаменат, да му се има прочитати пред народом на каритад (тј. по ручку).

52. Рекосмо да кад мужу умре жена, да се не може оженити прије по године, а жена по смрти мужевње прије године дана.

53. Која дјевојка остане сирота иза оца и матере, и кад би је нашла срећа да се уда, да јој село учини арач око свадбе и да дочека сватове.

54. Ко уграби дјевојку без договора очина или мајчина, или ако није дјевојка с дјетићем у договору, да плати кнежина глобе 50 цекина.

55. Који младожења пошље више сватова по дјевојку него је углавио с дјевојчиним родом, да он одговори дарове за све сватове.

56. Осудисмо да ниједан човјек не може посинити никога, ако има дјевојака, ван ако би му ћери на то пристале.

57. Која страна не буде задовољна од пресуде добријех људи (кметова), да плати глобе 12 цекина кнежини.

58. Кад би се човјек заклео, по начину како смо осудили, да није дужан, а послије нашло би се писмо или чиста свједоџба, да плати самоседмо као лупеж, а као кривоклетник глобе свему Грбљу 4 барјела вина.

59. У свједоџби или у клетви судимо да буду ваљати три жене на једнога човјека, а својта да се нема ни по што вјеровати у ова два посла.

60. Тако исто кумови, побратими со-и-љебници (тј. највећи пријатељи) да се немају вјеровати у клетви и свједоџби.

61. Ујам од брашна судимо да има дати они чије је жито господару од млина на сваку 100 литара седам.

62. Тако исто који би понио маслине у млин уљани да му се самељу, а не би он хтио мљети или храну давати млинарима, да дâ сваку десету конату уља.

63. Сваки син за оца да плати дуга, ако би чист био, или му отац у тестаменту оставио, а то ако му од оца ништа ни остануло није.

64. Отац за сина да нема плаћати дугове, ван ако има његова течења, или ако би отац од своје добре воље хтио платити.

65. Кад би се дјетић оженио против воље очине и матерние, да буде лишен имања, ван да би се покајао, тражио опроштење и добио родитељски благослов.

66. Која би се дјевојка одрекла вјенчати младића, за којега су је родитељи вјерили, да се не само бестидна него и непоштена међу другарицама и у народу сматра.

67. На исти начин биће сматрана свака дјевојка која од вјеридбе до вјенчања не би се крила од вјереника,

а вјереник који би вјереницу задио, да не буде међу поштене људе.

68. Која се жена или дјевојка не би уклонила мушкој глави с пута, и то с лијеве стране, да се обличи грднијем укором пред народом.

69. Кад женска глава преде кудјељу, и теке упази мушку главу, ако је не извади и не поклони се, или ако му се не уклони с очй, исто као и ови горњи.

70. Судимо да свака мушка глава без разлике, кад гођ би срио попа или се с њиме састануо, да има га пољубити у руку.

71. А жене и дјевојке свакӯ мушку главу, која почне оружје носити, на исти начин као људи попове.

72. Сваки човјек јемац, који би се јемчио за другога за коју му драго работу (ствар̑), да одговори на рок, а он нека се гледа с дужником.

73. Кад би се двојица погађали около какве куповине, да један другому да̑ капару, и који би од њих два слагао, да изгуби капару.

74. Ко купи вола орађега, да га за осам дана обиде ваља ли му, па ако у њему нађе каква чурука (ману), да му га поврати, или након осам дана да му плати колико су се погодили.

75. Који би се Грбљанин одрекао кумства мокрога (тј. крштенога), да плати глобе Грбљу 50 цекина као одметник Бога и светога Јована.

76. Кумство сухо (вјенчано или шишано) остаје на вољу ко хоће или ко неће, али за стидно нађосмо кад би и ова два суха кумства одрекао.

77. Који не би позвао у сватове кад женй сина од своје својте како је адет (обичај) земаљски, да плати глобе кнежини 12 цекина.

78. Ако би се нашло живо копиле, и који га не би чувао док се види чије је, да плати Грбљу 12 цекина глобе, а ако се не обазна чије је, да иде дијете у мулад.

79. Која би жена или дјевојка удавила дијете или отровала у утроби, да плати Грбљу глобе за пô мртве главе (тј. 60 цекина).

80. Који парохијан не би платио својему попу забиљежени бир, да му поп не уљезе у кућу докле му све не подмири, а ако ће поп опростити, то остаје на његову вољу.

81. Који би се поп облијенио и не прискочио у муци свакој кући од своје инорије, да му све село оне године нема дати никаква бира.

82. Када све село носи крсте (литију) около својијех земаља, да нема крочити изван своје границе у туђу без допуштења пограничног села.

83. Сваки домаћин, испред чије куће прође народ с крстима, има изнијети народу да пије вина изобила.

84. Који кметић не би предавао праву половицу господару, да му се узме кућа и земља из рука и другоме да преда, и као невјерник да плати глобе 12 цекина.

85. Који би домаћин заушао (занијекао) надницу тежачку а очитовало би се, да плати самоседмо и глобу кнежини 4 цекина.

86. Кад село забрани гору да се не сијече, и који би ово преступио без договора цијелог села, да плати као лупеж селу самоседмо.

87. Ливаду или друго какво мјесто за пасиште кад село забрани, који би се усудио да ужене своје живо, да му се закоље, ако је говече или брав, и село изједе, а ако је коњ, да плати глобе 6 цекина.

88. Које би село пустило изваљске стоке на зимницу, све оно што би се ухватило од травнине, да се дâ у цркву онога села.

89. Који би се Грбљанин изван свога мјеста и у туђој крајини опио преко начина, да му кнежина прода оружје и попије.

90. Који би Грбљанин Грбљанина издао непријатељу изванцу за мито или за хатар, да му Грбаљ све што има изије и попије.

91. Који би зборио зло за попом или кнезом без разлога, да плати Грбљу глобе 12 цекина и да пред народом трипут иште опроштење на гола кољена.

92. Прокурадури од цркве да се имају промјењивати сваке године и да пред свјема сељанима имају приказати што су ухватили и што су потрошили.

93. Ако би се нашло чисто да су прокурадури што црковнога сакрили, да им све њихово имање пође у вјечни вијек за цркву.

94. Сваки мртац, био мушки или женски, стар или млад, да преноћи у кући и да се нотњо чува, а сјутрадан у јутро да се укопа.

95. Најближи ко је у својти мртвога, ваља да га носи до цркве у четворицу, а у гроб два најближа да га ставе.

96. Од које куће не би дошло чељаде најмање једно да пропрати мрца од куће до цркве, да плати цркви глобе 24 литре воштанијех свијећа.

97. Сирака и сироту без игдје икога, кад би умро, а не би се имао су чим укопати, нити од својте богата човјека, да га има све село на свој трошак укопати.

98. Не нађосмо за пристојно да се циганин укопа у шјез црковни гдје и остали хришћани, но близу освећенога мјеста.

99. Свака невјеста која се доведе, оне године о васкрсењу има даровати свакога који у цркву дође по неколика јаја шарена и боцу ракије.

100. Која кућа не би дала по своме могућству калуђеру из туђег манастира, који у прошњу иде, милостиње, да буде застиђена грдним укором.

101. Тако исто и сиромаху који проси, био из Грбља или из туђе крајине, а слијепцу, који ваља да испјева неколике ријечи уз гусле, наполи више.

102. Који болесник умре испод руке љекара, да га нема кућа мртвога ни најмање крвничити, него платити њега и љекарију.

103. Да не би рањеник оставио крв на љекара, који ваља да му реже ране, или врти главу, судимо да љекар, који би се позвао да лијечи, даде у руку рањеника бритву с којом хоће да сијече рану, а рањеник ондар љекару, и тим да освједочи да му је прост његов живот, ако би умро.

104. Који би човјек умирао од ране и оставио би на онога ко га је ранио крв, да га могу његови осветити; ма ако би при часу смрти опростио, који би се нашао и осветио га, да плати глобе за мртву главу, тј. 120 цекина.

105. Који не би испунио тестаменат својега оца или матере по смрти 40 дана, да се одлучи од цркве и из братске докле га гођ не испуни.

106. Који би Грбљанин у својој кући или селу такнуо или увриједио изванца човјека до развиђења суда, да плати глобе 12 цекина.

107. У које село не би нашао конак јабанац човјек, ако и не би домаћин чинио велика трошка него намјерни му оброк дао, да плати поглавица онога села кнежини вола меса и барио вина.

108. У коју би кућу или село добјегао човјек из наше комунитади, или јабанац од невоље какве, или од крви, или од напасти, да га има она кућа или село чувати као себе до развиђења, макар да је у они час и кривац.

109. Који би човјек или жена опсовао коме закон, или вјеру, или образ, или пост и овим подобна, да му Грбаљ све што има изије и попије, и да никад у скупштини братској не сједе.

110. Која би жена, кријући од свога мужа, што из куће украла и продала, да изије или попије, да јој се ухо или врх од носа одсијече и да се по грдилу познава.

111. Тако исто, ако би дјетић или дјевојка што из куће продали кријући од оца и матере, да их отац на скупштини сеоској обличи и ишиба чибуком.

112. Који би Грбљанин купио украдену работу од дјетета или жене, да поврати купљену робу и да плати кнежини самоседмо, колико је оно ваљало што је купио.

113. Који би Грбљанин у путу задио збиље или шале туђу жену или дјевојку, да плати као преступник људскоте глобе свему Грбљу 4 барјела вина.

114. Који би човјек човјека у нефељ (нехотице) ранио, оли макар и убио, да га нема братство тражити, али ваља да је вазда покоран и да да̑ братству колико је више могуће кумства̑.

115. Који би човјек заметнуо кавгу у којој му драго скупштини и састанку без потребе, да плати глобе 12 цекина кнежини и да не може више међу људма сјести.

116. Који не би, нотњо или дневно, скочио кад чује пушку и похитио на глас „Ко је витез!“ или „Игдје ли икога!“, да му кнежина попије оружје, и да га не може више никад носити.

117. Ако се догоди кадгођ у селу да туђинци лупежи нападну на чију кућу, да сваки ко чује скочи, а ако би лупежи покрали кућу и бјежали, да сваки који се намјери трчи за њима у потјеру, и који не би хтио а могао, глоба као ова горња.

118. Који би сељанин нотњо изметнуо пушку без потребе нечесове, да плати селу глобе 12 цекина.

119. Који би сељанин узео соцбину, а не би хтио сочити (свједочити) пред судом и лупежем, да плати самоседмо мјесто лупежа.

120. Сваки домаћин даном да држи пса у вез, а нотњо из синџира, и чији би пас кога уио, да плати глобе 6 цекина.

121. Који би убио пса бранећи се, да плати 6 цекина, а допуштено је свакоме бранећи се да удари пса чим би могао, а макар и ранио у муци.

122. Који би јавно премрсио четворо поста а не би био болестан, да буде застиђен грдним укором пред цијелим народом; а коме допусти поп — ништа!

123. Који се завјетује у каквој муци којему дану даједноничи (да ништа они дан не једе), или у петак да не једе рибе, или који му драго завјет, и који би преступио, да буде одлучен од цркве док се не покаје.

124. Судимо да свака кућа грбаљска има давати манастиру нашему Светој Госпођи на годину житом, уљем или вином грош.

125. А манастир на Госпођин-дан да има дати свему Грбљу, мушкоме и женскоме, маломе и великоме по летурђији објед обилати.

126. По заходу сунчаноме сваки да иде својој кући, свака кнежина по особ и сваки ко пушку носи, кад крене да изврже пушку и тако да захвали манастиру.

Овако рекосмо, осудисмо и за добро нађосмо, и који судисмо потврдисмо за вјечни вијек и потписасмо. У манастиру под Ластву на Митров-дан 1427-ме године. Сљедују 42 потписа.

III

Одоља Преденић

представник Крајине код Улциња

1247, фебруара 11

уговара мир и љубав с Дубровчанима. Miklosich, Monumenta serbica, 31.

I. ......Ꙗ Одола, синь Предень, ись Краина, сель одь моихь старехь присьнихь приꙗтелихь и одь вьсехь людехь Краинанехь, и за мене, придохь оу Доубровьникь поставити вѣчьни мирь и любевь мегоу Краинанехь и мегоу Доубровьчанехь и сь соудьцѣ и сь ветьници и сь свовь опькина доубровьчька. Вечьни мирь и любевь по клетьва светаго еваньгелиꙗ потверьдихь, и присегохь, да Краинанѣ не пакосте Доубровьчаномь ни людемь, ни до-

битькоу, ни земли ихъ, ни онемь ки соу подь кнезьтво ихъ, и паче по иньни некои да имь не чинимо пакостити и оу пределихъ кнезьство ихъ никомоурѣ да не пакостимо.

II. И да си имаю поити Краинане пакостити некомоу вень одь кнезьтво доуброьвчько, поидоукѣ и придоукѣ да не чиноу пристаниште оу Доуброввникь, и да Доуброввчане поидоу на Ольмишане, ми Краинане никакорѣ да дамо Альмишаномь ни светь ни вѣкоу, а Доуброввчаномь да дамо керьмоу, ако ю имоуть потребовати.

III. Ако неки Краıанинь пакостиль или има пакостити Доуброввчаномь или пределихъ кнезьство доуброввчькихъ, оньзи краıанинь да приде оу Доуброввникь, и оу дворь доуброввчьки чини правиноу, даюкѣ за сѣ пороучьникь, да правиноу чини; ако исьпаде, да плати сь своимь добитькомь што боуде исьхабиль; ако не има чимь платити, да се да самь по герьлоу.

IV. А да неки краıанинь сь инимь некое древо чини пре сѣ што ѥсть зде писано, и пакости, да онь краıанинь приде оу Доуброввникь, и предь доуброввчьки дворь чини правиноу, како ѥсть зде преписано: ако ли оньзи краıанинь не приде оу Доуброввникь чинити правиноу, да га ми одь нась одьверьжемо, и што боуде пакостиль, да платимо.

V. И сь Оульцинатомь хоштемь имети любевь и мирь, доколе они стоѥ подь столь доуброввчьки.

VI. И вьси Краıане на вьсако ·е· годиште да поновимо сизи роть, и вьсаки Краıанинь одь ·ді· годиште напредь вьсакь за сѣ да сѣ оу си мирь присеже, а ки Краıанинь се оу семь не роти, да га не примемо мегоу нась оу векоу, не да боуде свень нась, и паче вьсѣ ѥгово да затирамо.

За овим долази у истом смислу, у опште у једном члану, клетва дубровачка од судаца, већника и опћине, али без потписа.

По том од стране Крајине долази као потпис ово:

Сь поклонениемь кнеза Дрьжимира, оть братие его Дѣдомиришть, и оть Вжебодьць, и оть Тврьдѣништь, и оть Бѣлимира, и оть Стоаништь, и оть Градише Ходимиришта и

отъ сыновьць его и Разьмѣнь Бькасишть лоубимо вашь миръ и вашоу доброту, и отъ все опьштине приде Одола брать нашь и Грьгоурь отъ кнеза доубровьчькога, и оугьнаше ны в клетьвоу, и пристасмо поу тоу клетьвоу и вѣроуемо оу ноу.

IV

Паштровићи и Млеци

1423 априла 4

уговарају везе и даљи живот међу Млетачком Републиком и племеном Паштровићима. S. Ljubić, Listine VII, Zagreb, 1886, стр. 225.

In Christi nomine, amen.

Millesimo quadrigentesimo vigesimo tertio, indictione prima, die quarto mensis aprilis, in galea magnifici et generosi militis domini Francisci Bembo pro serenissimo et excellentissimo ducali dominio Venetiarum etc. honorabili capitaneo generali culphi etc. facta unione et consilio per infrascriptos nobiles Pastrovichios et eorum homines iuxta molendina eorum penes marinam ad hoc, ut concordium fieret; et optantes merum concordium facere cum prelibato serenissimo ducali domino Venetiarum etc. vel cum prelibato magnifico domino capitaneo nomine prelibati serenissimi ducalis dominii, et se prelibato serenissimo ducali dominio et eius imperio subicere, et eiusdem fideles esse, porrexerunt et dederunt hac capitula prelibato magnifico domino capitaneo, petentes iuxta ipsorum tenorem. Nomina quorum nobilium sunt hec, videlicet: Dabisius Alechsig, Pastrovich, Radich, Michovich (и још дванаесторица) qui electi fuerunt per eorum consilium ut supra ad concordium fiendum et firmandum cum prefato magnifico domino capitaneo nomine prelibate serenissime ducalis dominationis Venetiarum etc. quorum capitulorum tenor talis est:

I. Primo, quod suprascripti nobiles per eorum consilium volunt sibi eligere rectorem annuatim qui debeat confirmari per serenissimum ducale dominium ad eorum gubernationem

et eis ius ministrandum tam in civilibus quam in criminalibus secundum antiquos eorum mores et statuta.

II. Item quod per prelibatum serenissimum ducale dominium manuteneantur et defendantur eorum iura et confinia, et si qua confinia vel iura ipsorum antiqua iam perdita vel per vim vel per inimicitiam eis subrapta contigeret recuperari, ipsis restituantur.

III. Item se obligant et promittunt dicti nobiles cum eorum sequacibus et amicis habitatoribus dictorum locorum, sponte et absque aliquo stipendio sed puro amore et sincera fidelitate semper esse promptos et paratos ad omnia et quecumque servitia prelibate serenissime ducalis dominationis tum in preliis gerendis quam alia quecumque de causa, intelligendo hoc ab Antivari usque Catarum et eorum districtum. Si vero prelibatum serenissimum ducale dominium voluerit ipsos operari quovis modo in districtu Scutari, teneantur dicti nobiles et homines Pastrovichii per dies octo solummodo servire ad eorum proprias expensas, et a dictis octo diebus antea dictis hominibus sic servientibus solvatur dietim vel mensuatis prout aliis hominibus paiesanis vel ex ipsorum confinibus servientibus, ut ipsi, fit solutio.

IV. Item petunt et requirunt suprascripti nobiles, quod in omni casu guerre, quod Deus avertat, vel superventus exercitus despoti vel Turchorum in tali quantitate, quod dicti nobiles et homines dictarum contractarum et locorum non possent ad eorum solitas habitationes et proprias stare domus, quod prelibatum ducale dominium teneatur et debeat dare ipsis nobilibus et hominibus habitationem et receptum in ipsius terris proximis, ut puta in Cataro et aliis circumstantibus et ad ipsius dominii aliqualem provisionen vel stipendium accipere ex ipsis nobilibus saltem XX pro ipsorum substentatione, operando tamen ipsos more stipendiariorum, si in stipendiariis accepti fuerint, vel alio quocumque modo, prout melius videbitur prelibato serenissimo ducali dominio Venetiarum etc.

V. Item petunt et requirunt nobiles ut supra, in omni casu et adventu pacis et concordii fiendi cum domino, quod prelibatum serenissimum ducale dominium debeat ipsos nobiles et homines contractarum dictarum sub eius imperio et dominio retinere, nec ipsi despoto vel aliis aliqualiter subiectos facere.

VI. Item petunt et requirunt prefati nobiles ut supra, quod hoc concordio facto prelibatum serenissimum ducale dominium teneatur et debeat eis dare petias XX pani lane de L portatis et clamides L secundum eorum ritum.

VII. Item se obligant dicti nobiles et homines dictarum contractarum ad dandum et solvendum et dare et solvere promittunt prelibato serenissimo ducali dominio grossos duodecim argenti de eorum monetis omni anno pro quolibet domo vel pro quolibet foco dictorum hominum et habitatorum dictarum contractarum iuxta mores antiquos, et prout hactenus ipsorum domino annuatim solvere consueverunt.

VIII. Item petunt et requirunt suprascripti nobiles et homines se se nichil solvere velle pro datiis doane de Venetiis vel quibusvis terris prelibati serenissimi ducalis dominii pro quibusvis rebus artis in eorum nobilium Pastrovichiorum territorio, quas res ut supra conducerent in predictis terris prefate serenissime ducalis dominationis Venetiarum presertim attento, quod numquam aliquid soliti fuerunt solvere.

IX. Item quod venerabilis abbas dominus Luca patruus supradicti Radich Grubacevig, abbas sancte Marie de Jotam, territorii dictorum nobilium Pastrovichiorum, in ipsius abbatia suprascripta confirmetur, nec de ipsa abbatia aliqualiter privari debeat vel molestari.

Ови захтеви увршћују се по истом разлогу, по ком су увршћени и захтеви Которана. Влада млетачка потврдила их је са своје стране 17 маја 1424. Ljubić S., Listine VII, 272.

У књизи С. Љубића Commissiones et relationes venetae, III. Zagrabie 1880, стр. 8, у Relatione del sindicato di Dalmatia et Albania per Antonio Diedo говори се о Паштровићима како имају

привилегију да могу своје вино увек без икакве дажбине уносити у Будву и како се они тим користе те уносе у Будву као своје и вино с других страна; како се управљају својим властитим збором, који им бира и судије и за грађанске и за кривичне спорове. Види се, дакле, да се уговор држао. Белешка Дијеедова нема записаног времена, али је, по својој прилици, из XVI века.

Ове паштровићке повластице, очевидно старије од млетачкога господарства у Далмацији, држале су се, доиста, до краја млетачке владе и биле су, по средњевековном обичају, често потврђиване од познијих дуждева. Г. др. М. Р. Веснић ми је о томе показао не мало својих бележака из млетачког архива. Међу другим белешкама показао ми је и књигу: Bartulovich D. Pietro, Chronicon della dedizione e Privilegio di Macarska, Primorie e Craina in ugualità de Pastrovichio et. Venezia 1797. И у овој књизи се наводи автономна уредба Крајине и код Неретве и код Бојане. Обе те автономије припадају многобројним автономним установама средњега века, којих је било толико у Србији.

V

Крајина (код Неретве)

1452, јула 16

Млетачка Република потврђује им старе правице. Ljubić S., Listine IX, 429, 430, 454.

MCCCCLII, die XVI iulii in collegio ex autoritate consilii rogatorum.

Quod fidelibus nostris, comuni et hominibus ville de Bercla Crayne, qui fuerunt primi in dando se dominio nostro, auctoritate attributa huic collegio confirmentur omnes consuetudines et confinia, que habuerent et tenuerunt tempore aliorum dominorum, et quod teneantur mittere ad exercitum nostrum, quotiens opus erit inter duo flumina videlicet Charcham et Narentam sumptibus suis, et ultra dicta duo flumina mittere teneantur, sicut erant obligati tempore aliorum dominorum.

* * *

У чем је тражбина, види се из писма представника Крајине, у ком траже: far confermar le suo antige usanze, che hano habuto per li altri signori, et maxime dai re Bossina.

Војевања дужност у том се акту такође боље објашњава. Тамо пише: Li dicti de Crayna sono tegnudi andar al oste per terra ad ogni comando de la vostra signoria tra do fiumare Narenta et Charcha, a tute sue spexe, et star quelo tempo sera de besogno. E passando cum l'oste queli confini habiano dala signoria vostra el viver de boca. Item par mar voleno esser tegnudi a mandar quanti homeni li sera possibile miglia cento, per mar cum armada dela signoria vostra.

Item el censo, che se da al signor, si e uno perpero per fumante; alguni nobeli et altri zudexi sono exenti.

*

На послетку им је од Владе Млетачке о свему овоме издана и повеља 1452, новембра 10 (Listine IX, 454), која гласи:

Quod iste septem ville Crayne, que semper fuerunt libere, dando censum suum et alias regalias, ac serviendo solummodo regibus et eorum dominis principalibus, quibus fuerunt supposite et nunc se dederunt nostro dominio, acceptentur cum hoc, quod solvant annuatim dominio nostro illos censos et regalias omnes, quae solvere sunt solite regibus et aliis eorum dominis, et teneantur ire ad exercitum inter duo flumina, ac alia omnia facere, prout tenebantur et obligabantur tempore regum et aliorum dominorum, et confirmentur eis omnes consuetudines et immunitates solite et consuete. E de hac concessione fiat eis sive Vhumir oratori dictarum villarum litere nostre patentes in forma convenienti.

VI

Зетске погодбе

од 6 септембра 1455

за предају Млечићима. Ljubić, Listine X, Zagreb 1891, стр. 67.

Pacta illorum de Xenta superiori cum illustrissimo dominio Venetiarum, transducta de sclavo in latinum, die VI septembris 1455.

In nome del padre e del fiolo e del spirito sancto, amen.

I. Sia manifesto a chadauna persona, che vedera et intendera questo presente scripto, chome el vene a San Nicolo de la Vranina misser Zuan Bollani, provedetor de la illustrissima signoria de Veniexia, e li vene el gran vaivoda de la illustrissima prefata signoria el signor Stefano Cernoy cum tuto el convento de Xenta, de sua bona volunta, senza alcun forzo, ma cum la sua bona fede e chuor, i se hanno accostadi de sotto li commandamenti de la prefata illustrissima signoria de Veniexia cum questa condition, che habiano le usanze, le quale hanno habude in tempo del signor Balsa.

II. Item che a loro sia perdonado chadauna iniuria havesseno facto overo mal fin a lor a presente contra la illustrissima prefata signoria over ali sui subditi.

III. Item dixe, che non sia algun prete over vescovo, over arcivescovo latin sorra le nostre chiexie, ma che li siano de la nostra fede superiori de le nostre chiexie; et volemo de quele non poder esser arcivescovo latin in Craina, noma desse messo bitropoliti de la fede sciava, perchie quello bitropoliti de Craina el se chiama bitropoliti de Xenta, et lui mete li nostri zagi et preti, e senza celo non podemo esser.

IV. Item alcuna persona, che sia sotto proniaro, che non possa aver zudisio cum el suo proniaro davanti algun signor, salvo se alcun domandasse cum la raxon lo homo del proniaro, che liberamente chadauno el possa chiamar devanti el signor over vaivoda a raxon.

V. Item che siano acceptadi cum bon e vero chuor sotto l'ombra de la illustrissima signoria, e che siano lor servidori, e che siano visti cum bona voia e de chadauna cossa i ne tegna chome chadauno de li sui boni servidori.

VI. Item i quali sovradicti siano tegnudi de vegnir in hoste al comandamenti de la signoria fina a la Sadrima e Alexio, e dova che serano i confini de la signoria cum tuto resto del paexe de la signoria.

VII. Item che i dia i pagamenti de la signoria como anno dadi e pagati al tempo del signor Balsa.

VIII. Item i se offerisse cum sacramenti loro, che siano boni e fideli a la nostra illustrissima signoria.

IX. Le sottoscripte sono le compagnie over comuni, che se offerre ai pati sovradicti, sotto le qual ne sono molte ville altre, de le qual non se fa mention, salvo da po concluso tute se mandera in notta e prima:

Maraguzi, Hoteni, Gerli, Luxeni, Potgoriza, Grude, Cuzi, Piperi, Stanchovichi, Gernzii, Chatarichii, Busati, Berisanzi, Golubovizo, Daibabe, Stanisauligi, Cupusse, Radotiesi, Stansichi, Branovichi, Golubovichi, Rabiovichi, Luxane, Malonzichii, Bielopauvlichi, Piesunzi, Svoie, Merche, Novizane, Rogame, Tuzide, Pobresani, Nichsizi, Spitiha, Lasina, Bexichi, Tigomiri, Nelmiza, Chenchi, Labizi, Fichsta, Machalani, Bachsi, Cruessi, Ivaini, Arbenexi, Draghigne, Hinossi, Spatar, Chuurezi, Suirivlage.

В. ДУБРОВАЧКИ ЗАКОНИ

о станку или међуплеменском суду међу грађанима Дубровника и околних српских земаља[1]

I

De consuetudinibus inter Raguseos et homines comitatus Chelmi

1272

Liber statutorum civitatis Ragusii compositus anno 1272, ed. V. Bogišić et C. Jireček, стр. 76.

I. Et si aliquod discordium vel debitum, aut aliquod malefactum deveniret inter homines Ragusii et homines de comitatu de Chelmo, et comes Ragusii cum comune Ragusii et comes de Chelmo propter hoc vellent ordinare constitutum terminum esse ad stanicum, sciendum est quod utraque pars debet esse ad locum constitutum ad s. Stephanum in Malfo de foris, et ibi debent se conjungere ad plenerium stanicum.

II. Et debent eligere tot judices ex una parte quot ex alia, qui debent jurare ad evangelium Dei judicare omnes questiones et placita que ibi fient, bona fide, sine fraude, secundum antiquam consuetudinem.

III. Et d. comes Ragusii tenetur et debet facere ut omnes Ragusei qui tempore illo inveniuntur in Ragusio, et vocati fuerint a Sclavis ad stanicum ad rationem, veniant ad

[1] Гласник Српскога Ученог Друштва XLIV Dr В. Богишића Станак по дубровачкоме законику од 1272. Исти у V. Jagić Archiv f. slav. Philol. II, 270.

stanicum illud. aut debent mittere pro eis ad faciendum rationem ad illud stanicum.

IV. Et comes de Chelmo simili modo tenetur facere ut homines de Chelmo omnes qui vocati fuerint ad stanicum, veniant ad faciendum rationem ad illud stanicum, vel debent mittere pro eis.

V. Et si per illos juratos judices judicatum fuerit sacramentum ad aliquem comitem vel ad ejus filium aut filios, licitum sit illi cui judicatum fuerit, ut per se faciat jurare unum de suis nobilibus viris; et ille quando jurat, debet stare prope illum pro quo jurare debet ad latus ejus, et debet osculari eum ore.

VI. Et si comes de Chelmo per se habuerit ad querendum racionem supra comitem et comune Ragusii, vel supra aliquem de Ragusio, hoc debet esse primum placitum, quod prius debet placitari ibi. Et si comes de Chelmo per se non habuerit ad querendum racionem supra comitem et comune, vel aliquem de Ragusio, et comes vel comune Ragusii ad querendum habuerit supra comitem vel aliquem de Chelmo, istud debet esse primum placitum quod ibi placitetur.

VII. Et sit primum placitum comitis de Chelmo, secundum debet esse comitis et comunis Ragusii. Et si comes et comune Ragusii et comes de Chelmo per se non habuerint ad querendum, alii homines qui ibi fuerint ad querendum raciones suas, debent ponere tessiram que pars debeat prius incipere placitare, et illa pars que per tessiram vicerit debet primo placitare, et alia pars secundo; et sic complentur omnia placita usque ad finem: una pars unum placitum, et alia aliud placitum.

VIII. Et ille homo qui perdiderit placitum suum per sententiam illorum judicum, de quacumque parte, dominus ejus sine mora debet facere racionem illi qui vicerit placitum, nisi ipsi se ad invicem concordaverint.

IX. Et si stanicum plenerium non fuerit ordinatum, et aliquis homo de Chelmo venerit ad querendum racionem supra

aliquem hominem Ragusii ante curiam Ragusii, faciat; et si noluerit, ordinet stanicum ante curiam Ragusii ad constitutum locum et ad certum terminum, secundum quod ordinatum fuerit ante curiam; et quelibet pars debeat esse in illo loco, pars Raguseorum cum judicibus Ragusii quos portare voluerit, et pars Sclavorum cum judicibus Sclavis quos ducere voluerit, et sint tot judices ex una parte quot ex alia. Et quemcumque ex illis partibus non veniret ad terminem constitutum sine impedimento Dei et dominacionis terre, sit torta, et perdiderit placitum.

X. Et si Sclavus non concorderet se cum Raguseo ante curiam Ragusii, Raguseus debet ordinare ante d. comitem et curiam Ragusii certum terminum eundi ad stanicum cum Sclavo.

XI. Et in illo die Raguseus ad suam voluntatem debet elligere judices ab uno in supra, et Sclavus simili modo debet facere; qui judices sine sacramento debent judicare placitum vel placita que ibi fient.

XII. Et si aliquis Sclavus venerit Ragusium et comprehensus fuerit ab aliquo Raguseo in aliquo debito vel alio malefacto, licitum sit Raguseo ducere Sclavum ante d. comitem et suam curiam. Et si Sclavus ille sua voluntate per placitum voluerit facere racionem Raguseo, d. comes cum sua curia debet ei facere racionem; et si ipse noluerit et pecierit stanicum, licitum sit utrique parti ordinare stanicum ad suam voluntatem, secundum predictam formam et ordinem.

XIII. Et eciam si Raguseus se voluerit concordare cum Sclavo illo per stanicum aut alio quocumque modo, ante quam eum ducat ad d. comitem, ipse bene potest facere hoc et erit firmum. Et si aliquis Raguseus venerit ad d. comitem et pecierit ei litteras suas, et voluerit ire ad comitem de Chelmo cum litteris ad querendum racionem supra aliquem Sclavum de Chelmo, d. comes debet ei facere suas litteras; et Raguseus cum litteris illis debet ire ad comitem de Chelmo, et ille Sclavus qui debet facere racionem Raguseo, ante co-

mitem de Chelmo debet placitare et facere racionem Raguseo, et illa sentencia que data fuerit per comitem de Chelmo, erit firma.

XIV. Et quecumque pars non venerit ad stanicum constitutum, et vocata fuerit et non habuerit justum inpedimentum clare factum, videlicet inpedimentum Dei et contradicionem domini terreni, et judicata fuerit, perdiderit placitum et erit torta.

XV. Et si judicatum fuerit sacramentum vel sacramenta Raguseo in stanico, Sclavus non potest dicere Raguseo: „Volo quod talis et talis juret tecum“; sed Raguseus jurare debeat cum illis suis propinquis quos ipse habere poterit.

XVI. Et eciam si aliquis Raguseus habuerit ad querendum racionem supra aliquem Sclavum et ordinatum fuerit stanicum plenerium, et Raguseus ille voluerit ire ad stanicum illud ad querendum rationem suam, illud non prejudicat ei in suo jure et bene potest manere. Et si Sclavus ille inde in antea venerit Ragusium, Raguseus non potest vetare ei terram Ragusii, nec potest eum pignerare vel facere pignerari, et nec depredare eum pro racione sua, donec placitum suum diffinitum fuerit per racionem et per legis sentenciam pro eo quod noluit ire ad diffiniendum ad stanicum.

II

De consuetudinibus inter Raguseos et homines Bossine

1272

Liber statutorum Ragusii etc. 78.

I. Et si aliquis Raguseus ad querendum habuerit racionem supra ducem de Bossina vel supra aliquem hominem de Bossina, Raguseus ille debet ire ad ducem Bossine ad querendum racionem suam, et sentencia que data fuerit ei ibi, erit firma.

II. Et simili modo facit dux de Bossina de suis hominibus qui habent ad querendum racionem supra Raguseos, et veniunt Ragusium cum litteris sui ducis ante d. comitem, et sentencia que data fuerit erit firma.

III

De consuetudinibus inter Raguseos et homines Rassie

1272

Liber statutorum Ragusii, etc. 78.

I. Et si aliquod discordium aut querimonia cresceret inter regnum et homines de Rascia et comitatem et comune et homines Ragusii propter quod vellent ordinare et facere stanicum, si necesse fuerit, sciendum est quod utraque pars debet se conjungere ad stanicum in Joncheto, in loco qui dicitur Arena prope ecclesiam s. Triphoni, vel ad Crestam prope ecclesiam s. Michaelis, si Sclavi de sua voluntate voluerint locum de Cresta; et si Sclavi noluerint locum de Cresta, stanicum debet fieri in Joncheto in predicto loco.

II. Et rex Rasie personaliter non tenetur venire ad stanicum, nisi fuerit de sua voluntate, sed ipse tenetur mittere et similiter facit d. comes Ragusii.

III. Et hoc stanicum debet fieri secundum ordinem et formam quod fit stanicum de Chelmo in omnibus, sive plenerium fuerit, sive proprium stanicum.

IV

De consuetudinibus inter Raguseos et illos de Genta

1272

Liber statutorum Ragusii, etc. 79.

I. Et si aliquod discordium aut querimonia cresceret inter regnum et homines de Genta et comitatum et comune

et homines Ragusii, propter quod ipsi vellent ordinare stanicum, si necesse esset, sciendum est quod utraque pars se debet conjungere ad Molina, prope ecclesiam s. Hylacrioni.

II. Et hoc stanicum, sive plenerium sive proprium fuerit, debet fieri secundum ordinem et formam in omnibus quod fit stanicum de Chelmo.

V

De consuetudine inter Raguseos et dominos Sclavonie

1272

Liber statutorum Ragusii etc. 79 стр.

I. Quicumque Raguseus aliquam messitacionem habuerit cum rege Rascie in terris Rascie, vel cum duce Bossine in terris Bossine, vel cum comite de Chelmo, vel cum comite de Centa in terris de Centa, et messitatio illa poterit probari vera, secundum antiquam consuetudinem, Raguseus tenetur ire ad illam signoriam ad paccandum et complendum messitacionem illam quam habet in vita sua.

II. Et si Raguseus moriretur antequam vocatus esset ad racionem, sciendum est quod uxor vel heredes ejus, aut illi qui possident bona sua, tenentur et debent respondere et facere racionem in civitate Ragusii pro mortuo.

III. Et si Raguseus nolet respondere et facere rationem ante curiam Ragusii et peteret stanicum secundum antiquam consuetudinem, utraque pars debet ordinare stanicum ad suam voluntatem ante d. comitem Ragusii.

IV. Et si uxor vel heredes illius mortui, aut illi qui possident bona ejus non possiderent aliquid de bonis mortui, aut velent dejactare se de possessionibus suis, ipsi non tenentur nec debent facere racionem, secundum antiquam consuetudinem.

VI

De consuetudine inter Raguseos et Sclavos

1272

Liber statutorum Ragusii, etc. 80 стр.

Et si aliquis Raguseus ad querendum habuerit racionem supra aliquem Sclavum, vel Sclavus supra Raguseum, et Raguseus Sclavo vel Sclavus Raguseo dixerit: „Nolo respondere tibi nisi ad plenerium stanicum, et non ad proprium“, et stanicum plenerium non fuerit ordinatum per signorias, sciendum est quod aliqua ex illis partibus non debet nec potest petere stanicum plenerium, sed utraque pars ordinet parvum stanicum ad certum terminum, et ad illud stanicum debet diffinire questiones suas, secundum antiquam consuetudinem.

Г. УГОВОРИ И НАРЕДБЕ СРПСКИХ ГОСПОДАРА

о трговачким и о другим пословима с Опћином Дубровачком

I

Велики жупан Стефан Немања

27 септембра 1186

углављује мир и нове везе с Дубровчанима. S. Ljubić, Listine I, Zagreb 1868, 11.

In nomine patris et filii et spiritus sancti, amen.

Anno eiusdem incarnationis millesimo centesimo octogesimo sexto, indictione quinta mensis septembris die sanctorum Cosme et Damiano.

In civitate Ragusii, in curia domini gloriosissimi regis W et domini Tribuni archiepiscopi in presentia et Tasaligardi, regis camerarii, ac Gervasii comitis, cunctorumque nobilium et populi universi.

Venit Neudalus iupanus, et Drusina semiti..... ex parte magni iupani Nemanne et fratrum eius, comitis Strazimiri et comitis Miroslavi, quorum locutiones audientes, archiepiscopus .... comes cum nobilibus et populo hoc ordine pacem fecerunt, videlicet:

I. Ut omnia mala, que retro tempore acta fuerint inter Raguseos et Sclavos pro lite de vineis, galeis, sagiteis, hominum, animalium et omnium rerum ex utraque parte usque ad diem istum, in pace remaneant, et nunquam rememoren-

tur omni tempore, salva tamen hereditate Raguseorum, quam antiquitus possederunt.

II. ....et quod secure Ragusei per totam terram illorum, nominatim portum Narente, mercando, laborando, pascendo, et sua reposita recipiendo, et ligna incidendo, pergant sine ullo contrario secundum antiquam consuetudinem et sine aliqua......... Raguseos posita fuit.

III. Et ut vas antiquum de vineis tollatur per quas antea acceptum fuit.

IV. Et quod....... nullo unquam tempore super Raguseos querantur aut accipiantur, sicut pereniter retro tempore acceperunt pro nulla......

V. Item Sclavi ut aperte Ragusium sint salvi, et nullum malum sit eis a Raguseis per terram aut per mare...... sive ......tia.

VI. Et Sclavi de Chelmunia, ut per civitatem, ubi voluerint, emant, et quod ......querant.

VII. Et quod pax pro nulla re, aut culpo aliquorum proici possit perpetuo, ex quor..... emendetur.

VIII. Insuper, quod inimici illorum, Ragusium stando, illis et terre eorum non offendant, et quod (Raguseorum inimici intra illorum stando).... Raguseis non offendant.

IX. Hanc pacem cum mega iupano Nemanne, Strazimiro, Miroslavo nos Ragusei..... et terra illorum ut perenne firma permaneat omni tempore, salva tamen jussione et ordinatione ....gloriosissimi regis.

X. Et nos Ragusei ut nullum quod queramus a mega iupano et eius fratribus, sine ratione sic...... et hec sancta patrocinia atque Dei evangelia et crux sancta, hoc, quod hic scriptum est, tenere, amen.

Ово је онај уговор с којега је Миклошић у Monumenta serbica стр. 1 саопштио српске потписе: **Ѣзь вели жупань кльнь се и подьписахь** (Немања) и: **Ѣзь кнезь Мирославь кльнь се и подьписахь.**

II

Кулин бан босански

1189, августа 29

даје Дубровчанима трговачке повластице. Miklosich Fr. Monumenta serbica, 2. Нарочито издање Г. А. Ильинскога, Грамота бана Кулина Ст. Птрбгъ 1906 у Памятники древней письменности и искусства CLXIV, где је и латински текст, који је у оригиналу напред. Латински текст, у осталом. у Ljubića Listine III, 1872, стр. 388.

Оу име оца и сына и светога доуха.

I. Ѣ бань босьньски Коулинь присезаю тебѣ, кнеже Крьвашоу, и вьсѣмь граћамь доубровьчамь правы приѣтель быти вамь одь селѣ и до вѣка, и правь гои дрьжати сь вамы и правоу вѣроу доколѣ сьмь живь.

II. Вьси Доубровьчане кире ходе по моемоу владанию трьгоуюке, гьдѣ си кьто хоке крѣвати, годѣ си кто мине, правовь вѣровь и правымь срьдьцемь дрьжати е безь вьсакое зьледи, разьвѣ што ми кьто да своиовь воловь поклонь, и да имь не боуде одь моихь чьстьниковь силе, и доколѣ оу мне боудоу, дати имь сьвѣть и помокь, какоре и себѣ, коликоре моге, безь вьсега зьлога примысьла, тако ми Богь помагаи и сие свето еваньћелие.

III. Ѣ Радое, диѣкь ба́нь, писахь сию книгоу повеловь бановь, итд.

III

Кнез Мирослав

1190, јуна 17

куне се Дубровчанима, и они њему, да ће живети у миру и да ће распре предавати изборном суду. S. Ljubič, Listine I, Zagreb 1868, стр. 14.

In Christi nomine anno dominice incarnationis millesimo centesimo nonagesimo, mensis junii die XVII intrante.

I. Salutationibus et locutionibus domini comitis Miroslavi per nuntios suos Maurum iupanum directis, hec est

Ragusanorum responsio: In primis videlicet, si fortuna ei accidente Ragusium intrare voluerit, promittimus sine fraude salve illum recipere ad nostrum possè, et res illius, et homines eius, ut nostras personas, dum in civitate nostra steterit, nullo quidem iustitia faciendo.

II. Et si contrarium ex proditione civitatis advenerit, consiliando insuper comes Gervasius cum nobilibus suis, similiter et comes Miroslavus cum nobilibus suis, promittimus: portare ipsum sine fraude cum rebus et hominibus suis quo voluerit cum suo dispendio, sicut et inter nos consuetudinem habemus.

III. Et si redire ad civitatem nostram voluerit, ad posse nostrum promittimus illum cum rebus et hominibus suis sine fraude recipere.

IV. Tamen ut nunc ipse iustitiam faciat Raguseis sine fraude electis ex utraque parte iudicibus, ante quorum presentiam iustitia secundum antiquorum mores firmatur.

V. Et si facere illam non potuerit, cum redierit in terra sua, facturus sit illam.

VI. Et hoc promittimus fideliter implere, salvo sacramento dominis nostri regis Tancredi et juramento pacis, defendere illum ab omnibus sine fraude et malo ingenio. Sic nos deus adjuvet et hec sancta IIII evangelia. (Следује клетва кнеза Гервасија и још 56 племића дубровачких, који су сви поименце записани).

VII. Omnes homines, qui sacramentum hoc supradictum sine fraude et malo ingenio firme non tenuerint Dei et sanctorum omnium, incurrant maledictionem et cum diabolo in perpetuo inferno mancipiuntur et dampnentur. Omnibus hec jura servantibus sit pax domini nostri Jesu Christi in perpetuum, amen! Quod scriptum ego diaconus Marinus et Ragusii communis notarius plena in curia Raguseorum, residente Bernardo archiepiscopo et Gervasio comite cum nobilibus et populo cuncto jussione cunctorum scripsi, complevi et roboravi.

VIII. Ego comes Miroslaus, sicut comes Gervasius cum suis nobilibus mihi juravit, idem et ego illis juro, secundum supradictum capitulare recta fide et sine fraude perpetuo manutenere. **Кръсть кнеза Мироcьлава** у четири угла крста.

IV

Велики жупан Стефан

око 1205

наређује јемства за трговачку ситурност Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 16.

I. Милость створи господство ми доубровьчькимь тръжникомь, да ходе по моіеи земли свободно сь тръгомь.

II. Безь правьде никто да имь ништа не испакости.

III. Оу коіеи ли се жоупѣ што испакости, тази жоупа волга да да кривьце волга да плати.

Господинь Стефань.

V

Велики жупан Стефан

око 1215

Уговор с Дубровчанима о трговини. Издао Dr. К. J. Јиречек у Гласнику XLVII, 304—311. Латински превод старога времена издан у Radu I, 128 од Dr. Фр. Рачког и од Љубића у његовим Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. I. 31.

Вь име отца и сина и светаго доуха. Азь вели жоупань Стефань и сь своовь дѣтью кльноу се кнезоу доуброваьчькомоу Жань Даньдоулоу и вьсе обькинѣ града Доуборвника вь Бога и светоу Богородицоу и вь чьстни и животворешти крьсть господьнь и вь света еваньгелиѣ, и вь светихь ·ві· апостоль, и вь светихь ·м· моученикь, и вь ·тиі· светихь отьць. Кльноу ви се безь всакога пропадьства, ѣкоре да ви сьмь приіатель, и моѣ дѣть, докоу ми сте прави.

I. И аке кто вашь врагь прибѣгне оу мою землоу, да ви га дамь, ако ви име што пакостити изь мое земле.

II. И да гредоу ваши лоудие по моои земли сь трьгомь безь вьсаке боѣзьни, и да имь нѣ никере силе, нь да си продаю и коупоую свободьно, а што е законь трьжникомь оу моеи земли да ми даю.

III. И да не емле Срьбинь влаха безь соуда; нь ако се оучини кривина мегю градомь и моовь землвь, да се стаю соудие где е законь, и да исправлаю.

IV. А да не изма.[1]

Ако ли сие престоуплоу, да ме Богь соуди и света Богородица.

VI

Стефан краљ Првовенчани

око 1220

наређује како ће Дубровчани у Брскову продавати мед и вино. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 17.

Пише кралевьство ми, да е вѣдомо всакомоу:

I. Дало е кралевьство ми милость Доубровьчамь да си продаю вино безь воде и медь оу оуцѣнь оу Брьсковѣ оу трьгоу кралевьства ми.

II. И ако се кто наиде продавь вино сь водомь и медь прѣзь оуцѣнь, да моу се все оузьме што има.

III. А за ине трьжнике да не има печали кралевьство ми, да имь се не помете, докоу стое оу правдѣ кралевьствоу ми.

Стефань краль срьпски.[2]

---

[1] Тачка IV може се сасвим спојити са III. У старом латинском преводу штампа се као особена тачка и гласи: Et ut non faciant pressalia.

[2] Упореди тачку XII уговора од 5 јуна 1279 међу Дубровником и Котором, у којој се говори о овом истом предмету.

VII

Стефан краљ Првовенчани

око 1220

даје Дубровчанима трговачке повластице и узакоњава начин суђења између њих и између српских поданика. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 16.

Пише кралевьство ми, всемь да е оу свѣдѣние.

I. Сиковоу милость створи кралевьство ми властеличикемь доубровьчькимь, да гредоу сь тръгомь оу землоу кралевьства ми, и гдѣ гредоу оу кое мѣсто, или оу Брьсково, или иньдѣ гдѣ годѣ, да имь нѣ никоере неправьде ни оусилиꙗ.

II. И кръчьмоу да носе.

III. И прѣбѣгарь да не влада надь ними.

IV. И сь Србьлиномь оу коемь годѣ соудѣ нигдѣ иньдѣ да се не прю; да греде прѣдь кралевьство ми.

V. Кто ли се дрьзне прѣтворити, да приме гнѣвь и наказание оть кралевьства ми, сие бо все писа кралевьство ми, да е всѣмь оу свѣдѣние.

VIII

Краљ Стефан Владислав

око 1235

утврђује Дубровчанима повластице дате им од оца и деда свога. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 25.

Ѣ Стефань Владиславь, с помокию божиовь краль всѣхь рашкихь земль и Диоклитие и Дальмацие и Тровоуние и Захльмие обекꙗваю се вамь гостомь дѣдинѣмь ми и очинѣмь и моимь, кнезоу доубровьчькомоу и всѣмь властеломь и всои обкинѣ градьской одь мала до велиꙗ, своимь си хтѣниемь, чистѣмь срьдьцемь, безь вьсакога пропадьства:

I. Ѣкоре одь дьньшнега дьне, ако ми стоите оу сиеи клетьвѣ, оу кою ми се сте клели, да и до моега живота да

вы дрьжоу оу вьсакои правьдѣ, како вы е дрьжаль дѣдь и отьць ми;

II. И да вы не створю никоегаре зьла никимьре коньцемь, докоу не створю сь вами трехь соудь;

III. Ако ли сие прѣстоуплю, да ме Богь сьпьне и света Богородица и вси свети оугождьши Богоу оть вѣка.

IX
Жан Дандол кнез дубровачки

око 1237

уговара пријатељство с краљем Србије Стефаном Владиславом. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 22.

...... Азь Жань Дандоли, кнезь доубровьчки, сь всѣми болѣри и сь всовь опкиновь градьсковь кльнемо се тебѣ, господиноу кралю всѣхь рашкихь земле и поморьскихь, Бладиславоу, оу господа Бога нашего Исоу-Христа, итд.:

I. Ꙗкоре одь дьнешнега дьне да ти смо прьѣтели правы, и да смо сь тобовь едновь мыслию и единѣмь срьдьцемь неразлоучно до живота нашега и твоега.

II. И кто е твои прьѣтель, да моу смо прьѣтелие, а кто твои врагь прибѣгне оу нашь градь кь намь, да ти не испакости ништаре, оу нась боуде; ако ли что испакости, да е мы платимо, да онога самога да ти дамо; аке ли тога не оучинимо, да да е на нась клетва сиѣ.

III. И ако ти се згоди кое насилые, и прибѣгнеши оу градь нашь кь намь, да те примемо ꙗко господина сь всаковь почьстию и сь всакимь приꙗниемь сь всѣми твоими болꙗры и с ынѣми всѣми твоими, кои се с тобовь згоде; и колико вьзлюбиши прѣбыти оу нась, да си прѣбоудеши сь всаковь почьстию, а зла да ти не оучинимо никогаре, ни тебѣ самомоу господиноу, ни госпоги женѣ твоеи, ни дѣци твоеи, ни добыткоу твоемоу всакомоу, ни болꙗромь твоимь и ни всакомоу никомоуре твоемоу, ни добиткомь имь, нь паче да имашь почьсть и храноу противоу моки нашеи ꙗко и господина.

IV. И кьга си вьсхокеши поити инамо одь нась, да си погеши свободно сь всакою почьстию и сь всѣми твоими и сь добыткомь всакымь твоимь, и онѣхь добыткомь всакимь, а мы да те испратимо.

V. И земли твоеи и градомь твоимь да не пакостимо ни плѣномь ни гоусовь, ни очивѣсть ни таемь, нь паче да имь прьѣмо ꙗко и самѣмь намь.

VI. И да стоимо оу старихь мегахь, а прѣсе-то да не посежемо никакоре; а добытькь, ере смо рекли дати, да ти дамо, тисоукю перьперь и петь десеть лакьть скрьлата чистога и чрьленога, когаре ты самь господинь облюбиши: то половиноу да ти дамо сьга петь сьть перьперь, и оноузи петь десеть лакьть скрьлата, коере тебѣ оугодно боуде, а дроугоу петь сьть перьперь да ти дамо до Божика, а одь тога да ти не оудрьжимо всега ни мала, нь да ти подамо все испльнено.

VII. И цариникь твои да стои оу нась, неврѣгень одь нась никакоре, и что е твоѣ правина, да ти ю подаемо всоу свршеноу.

VIII. И кьга одь нась оустрѣбоуеши помоки по мороу, и поидемо ти на помокь, да ны простишь тога лѣта все что имамо законь давати, и коупцемь нашимь, кои вьсходе по твоеи земли, цариноу, ꙗко и господинь свето почивьши дѣдь ти и господинь свето почивши отьць ти, кьга има смо помагали, праштала ны ста. Аке ли не оузможемо ити на помокь ти, то да си оузимашь все, како ти е законь.

IX. И такоге ти се и мы кльнемо, како ти се соу и ты болꙗре, посли наши, клели, Маѓи Боудачикь и Крьвашь Маньгеревикь и Петрь Срѣкикь, и никоимре оузрокомь да не раздроушимо сие клетве с тобовь, нь да ю дрьжимо тврьдо.

X. И ако се коѣ крамола оучини мегоу нами, да се соудомь исправла, а клетвоу выноу да дрьжимо кь тебѣ непомьчно.

XI. И како хокемо сие все схранити, что се пише оу сиеи клетвѣ, тако да нась Богь сьхрани на семь свѣтѣ и оу боудоукемь: ако ли прѣстоупимо и едно одь сега, что смо оуговорили сь тобовь и оуписали здѣ, да ны Богь сьпьне и света

Богородица и вси свети, кои се пишоу оу сиеи клетвѣ, и на семь свѣтѣ и на=номь.

С. Љубић је у Listinama I, 57 издао текст латински по препису из XIII века који се чува сад у Бечу, у некадашњој дубровачкој архиви. Од интереса је и тај текст саопштити у целини, пошто има ствари којих у српском тексту и нема.

In nomine patris et filii et spiritus sancti.

I. Ego quidem Johanes Dandulus, comes Ragusii, cum omnibus nobilibus et cum toto communi ragusino iuramus vobis, domino regi totius Rasse et Maritime, Vladislavo, quod ab hodierna die simus vobis veraces amici...... et vestris amicis erimus amici.

II. Et si aliquid offenderet, nos illud componemus, quod si non componerimus, ipsum vobis dabimus.

III. Et quando ei placuerit exire de nostra civitate, non dimittemus eum in terram vestram, sed ut conducamus eum ad alienam terram.

IV. Et si ipse de aliena terra venerit et depredaverit terram vestram, et fugerit ad nos, ipsum recipiemus et quod habuerit depredatum, totum reddemus.

V. Et si vos, domine rex, dederitis ei gratiam et in terram suam retornaveritis, et iterum videndo culpam ipsius, eum minaveritis, et si habente baliam, aliquid tulerit in terra regni vestri, cum illo recipiemus eum. Et si ipse fugendo ante vos, vel ante gentem vestram aliquid tulerit et adduxerit in civitatem, reddemus illud, et si hoc non fecerimus, hoc sacramentum sit super nos.

VI. Et si vobis evenerit aliqua fortia, et fugeris ad nostram civitatem ad nos, recipiemus vos sicut dominum cum omni amore, cum omnibus vestris magnatibus et cum omnibus aliis vestris qui vobiscum fuerint; et quantum vobis placuerit stare apud nos, stetis cum omni honore, et nullum malum faciemus neque vobis, domino, neque uxori vestre, neque filiis vestris, neque alio vestro habere, neque magnatibus vestris, neque

alio vestro neque habere eorum, sed ut habeatis honorem et salvationem secundum nostrum posse sicut dominus.

VII. Et quandocumque volueris ire de nobis ad aliam partem, ibitis scapuli cum omni honore, cum omnibus vestris et cum toto habere vestro et cum toto habere eorum, et nos te conducemus.

VIII. Et terre vestre et civitatibus vestris non offendemus nec manifeste nec occulte, sed ut amemus eas sicut nosmet ipsos.

IX. Et ut stemus in antiquis maceriis, et plus de illis non comprehendamus nullo modo.

X. Et commercarius vester stet apud nos, et a nobis nullus scandalum habeat: et quod est de vestra iustitia, totum ad plenum tibi demus.

XI. Et quando vos per mare adiutorium a nobis quesieritis et ierimus tibi in adiutorium, in illo anno dimittas nobis totum illud quod habemus in usum dandi, et nostris mercatoribus, qui ambulant per terram vestram, dimitatis datium, sicut sancti avus vester et pater vester, quando adiuvabamus illos, dimiserunt nobis. Si autem non poterimus vobis ire in adiutorium, tollas totum illud quod est de consuetudine.

XII. Et etiam sic iuramus vobis sicut nostri nobiles nuntii iuraverunt: Matheus Bobatie, Gervasius Naymerius et Petrus de Sretta, et per nullam occasionem rumpemus hoc sacramentum vobiscum et ut firmum teneamus.

XIII. Et si aliquod iniustum factum fuerit inter nos, cum iudicio reparetur, et sacramentum semper tibi tenebimus firmum ....

XIV. Et secundum quod est consuetudo avi vestri et patris vestri, civitas cum terra ut habeat legem inter se de sancto Michaele usque ad sanctum Georgium.

Signum Petri Ballislave etc.

Мало ниже потписа дубровачких чита се клетва краља Владислава:

† Stephanus Vladislavus cum divino adiutorio rex totius terre de Rassa, Dioclitie, Dalmatie, Tribunie, Zachulmie, iuro

comiti, nobilibus et comuni Ragusii ipsos habere pro amicis, eorumque privilegia, que ab avo et patre meo obtinerunt, tenere inviolabiliter, dummodo et ipsi hoc faciant, et nullum malum vobis faciam nullo modo.

X

Велики кнез хумски Андреја с властелом

око 1237

даје клетву Дубровчанима за пријатељство и правице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 24.

.....И кнезь вели хльмьскы Аньдрѣи сь всѣми властелы своими кльноу се кнезоу доубровьчкомоу Жань Дандолоу и властеломь доубровьчькимь и всѣи опкинѣ градьскои......

I. Да имаю мирь сь вами оу вѣки, како соу и мои старѣ имали сь вашими старѣишими оу стары законь.

II. Да бы ѥ отворена земла моѣ оу всѣхь вашихь печалехь, а правина да есть, а вашь чловѣкь, ки приде оу землю мою неволовь, комоу ѥ искана правина и неиспльнена моу боуде, да стане и да оучини правиноу.

III. Аке ли приде такь чловѣкь, комоу нѣ искана правина, да моу се не оузьме ни тьнкь коньць, докоу поиде оу свое мѣсто, и тамо да оучини правиноу по томь.

IV. И да не придоу врьхь вась сь вашимь врагомь.

V. Ако ли сиѥ прѣстоуплю, да ме сьпне Богь, света Богородица и вси светы.

XI

Андреј, велики кнез хумски

1240

са синовима даје веру и повластице Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 34.

Ѣ кнезь вели хльмьски Аньдрѣи сь моими сыньми, жоупаномь Богданомь и сь жоупаномь Радославомь, и сь моими

властели ...... кльнемо се кнезоу доубровьчкомоу Ѣковоу Дальфиноу и властеломь доубровьчкимь и всѣи опкинѣ градьскои:

I. Да имамо мирь сь вами оу вѣки, како соу имали и наши старѣши сь вашими старѣшими оу стары законь, да вы е отворена наша земла о всехь вашихь печалехь, и да си идоу Доубровчане по нашѣи земли сь своимь добыткомь и сь своими рѣчми, спасени боудоу стоеке, придоуке, поидоуке, а правина да есть.

II. А вашь чловѣкь ки приде оу нашоу землю неволовь, комоу е искана правина, и неиспльнена боуде, да стане и да оучини правиноу. Ако ли приде такь чловѣкь, комоу не искана правина, да моу се не оузме ни тьнькь коньць, докоу поиде оу свое мѣсто, и тамо да оучини правиноу.

III. По томь и да не придемо на вась сь вашимь врагомь, а да се нѣкоѣ кривина меѓю нами оучини, да се сь правиновь исправи оу стары законь, а мирь да се не роуши.

Си соу Хльмлане кои се клеше: Хрелко Растимирикь, Добровить Радовчикь и још 21.

XII

Матеј Нинослав, босански бан

око 1235

потврђује повластице Кулина бана Дубровчанима. Miklosich, Monumenta serbica, 24.

Оу име оца и сына и светаго доуха, аминь.

I. Азь рабь Божи Матѣи а одмѣломь Нинославь, бань босньски велики, кле се кнезоу доубровчкомоу Жань Даньдоулоу и всеи опкинѣ доубровчькои, такомь смь се клетвью клель, какомь се е бань Коулинь клель: да ходе Власи свободно, ихь добиткь, тако како соу оу бана Коулина ходили, безь все хабе и зледи.

II. Я ѥ коудѣ облада, тоудѣ си ходите просторано и здраво, а ѥ приѣти какоре самь себѣ, и наоукь давати одь все зледи.

III. Я се писахь именемь Десое, граматигь бана Нинослава велиега босньскога, тако вѣрно какоре оу прьвыхь. а се еште: Ако вѣроуе Срьблинь Влаха, да се при прѣдь кнезомь; ако ли вѣроуе Влахь Срьблина, да се при прѣдь баномь, а иномоу Влахоу да не боуде изма.

Боже ре, ти дан здравие.

XIII

Матеј Нинослав, босански бан

1240, марта 22, индикта XIII

по том

1249 марта, индикта VII

куне се Дубровчанима за вечити мир и трговачке повластице у Босни. Исто се понавља готово дословце године 1249, као што је горе назначено. Варијанти су назначени под линијом. Један разлог промене види се у варијантима. Miklosich. Monumenta serbica, 28 и 32.

I. Азь Матеи Нинославь,[1] по милости Боже вѣлики бань босеньски, сь моими боларими,[2] кельнемо сѣ тебе, Николавоу Тонисьтоу, кнезоу доубровьчькомоу, и вьсѣмь властеломь и вьсѣ опькинѣ градьскѣ оу Господа Бога нашега Исоу-Христа и оу пресветоу Богородицоу девию владикоу Марию и оу чьстьни животворешти крьсть и оу света Божиꙗ еваньгелиꙗ и оу светога Власи, блаженога моучѣника и оу вьси свете оугодивьше Богоу одь века, сь своиовь воловь, чистемь срьдьцемь. сь правовь веровь, безь вьсакога пропадьства и безь злѣ мисли, да ви стою оу вечьни и тверьди мирь и оу срьдьченѣ любьвѣ и оу вьсакоу правьдоу, и по земле и владание мое[3] и моихь сынь[4] да си ходите свободьно и просторано весь вьсакѣ десѣштине и весь никерѣ иньне дание, и паче да мои[5] кьмети и мои[6] людие

[1] Стѣпань. — [2] сь моиовь братиовь и сь моими боларими ки соу зде подьписани. — [3] наше. — [4] Синови се 1240 не помињу. — [5] наши. — [6] наши.

и мои[1] владальци да ви любе и да ви хране одь зла сь правовь веромь.

II. И ако некьто одь моихь[2] кьмети или одь моихь[3] людие чине ви кривиноу, да се при предь мновь, и ꙗ да имь соудоу прави соудь, и ꙗко ви ꙗ правинѣ не чиноу, то ꙗ кривь.

III. И ако сѣ разьратитѣ сь кралѣмь Рашьки, да вась не дамь, ни вашь добитекь, паче да ви оухраноу[4] сь вьсѣмь вашимь добиткомь.

IV. И што се чинило пре и послѣ, да се при, и да не изьма.

V. И да придоу[5] оу Доубровьникь, да на ме[6] не оустане никьторѣ, да ꙗ смь[7] оу своѥ землю седа, кьто хоште иськати, ишти, да ꙗ смь радь правьдоу оучине; ако правьде не оучиноу, то ꙗ кривь.

VI. И се оште: Ако вѣроуѥ Серблинь Влаха, да сѣ при предь кнеземь доубровьчькимь, и ꙗко вероуѥ Влахь Серблина, да се при предь баномь.

VII. И иномоу Влахоу и иномоу Серблиноу да не исьма.,[8] и да сѣ некоꙗ кривина меѓоу ни чини, да та кривина сѣ сь правиновь исьправи.

VIII. А сизи мирь и сизи обеть да сѣ никакорѣ никимьре деломь и никимьре коньцѣмь да сѣ не реши, ни да сѣ подь перѣ, нѣ паче да боуде тверьдь оу веки.

IX. И хоштоу[9] да вьсѣ се што зде писано, оу веки да боуде тверьдо одь мене самога,[10] и одь моихь[11] деть, и одь моихь[12] оуноучиѥ, и одь моихь[13] кьмети, и одь моихь[14] люди, и кто сие приломи...... да Богь га сепьнѣ и света Богородица, итд.

---

[1] наши. — [2] нашихь. — [3] нашихь. — [4] сухранимо. — [5] придѣмо. — [6] нась. — [7] ми сьмо. — [8] Овде уметнута реченица која гласи: И да не никѣре изьма на инаго Сербина ни на инаго Влаха лише на самога исьца. За њом следује горе наведени свршетак. — [9] хоштемо. — [10] нась самихь. — [11] нашихь. — [12] нашихь. — [13] нашихь. — [14] нашихь.

XIV

Краљ Стефан Владислав

око 1242

пришта Дубровчанима данак за Жрновницу. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 27.

Стєпань Бладиславь, милостию Божиовь краль срьбски, даваю свою милость приѣтелемь своимь властеломь доубровьчскимь и вьсѣи обкинѣ градской, и праштаю имь могориш̑е что соу давали одь Жрьновнице, и никимь коньцемь да имь се сие не потвори ни од моега брата ни одь приснога кога любо до колѣ стоє сь мновь оу правдѣ, кою имамь сь ними.

Кто ли сие потвори, да є проклеть одь Бога и одь вьсѣхь светыхь.

XV

Краљ Стефан Урош

1243, августа 14, индикта I

утврђује с Дубровчанима мир и пријатељство по дотадашњем. S. Ljubić, Listine I, Zagreb 1868, стр. 59.

In nomine patris et filii et spiritus sancti.

I. Ego Stephanus Uros, dei gratia rex totius terre Rassie et Maritime, iuro comiti Ragusii Johanni Michaeli et omnibus nobilibus et communi eiusdem, quod ab hodie in antea donec vos steteritis mihi in fide, iustitia et amore, ut vivam vobiscum in pace et amore, sicut vixit dominus pater meus cum vestris antecessoribus et vobiscum.

II. Et vestri mercatores et vestri homines sani non disfortiati ut veniant libere, stando et eundo, comperando et vendendo per meam terram, damdo illud quod est consuetudo damdi.

III. Promittit se satisfacturum pro omnibus damnis Ragusiensibus a suis illatis et graviter puniturum illorum offensores.

IV. Adiungit se Ragusienses in suo dominio refugium quesituros, si sue ipsorum patrie malum inferre ausi sint, daturum in manus Raguseorum.

V. Et meus comerzarius stet in vestra civitate sicut stetit domino patri meo.

VI. Et stanec sit inter nos a sancto Michaele usque ad sanctum Georgium, sicut fuit diebus domini patris mei cum vestris antecessoribus et vobiscum in loco constituto.

VII. Et cum convenerint iudices, iurabunt rectum iudicium iudicare, secundum consuetudinem.

VIII. Et ad hoc iuramentum iuravit dominus rex, etc.

Anno incarnationis domini nostri Jesu Christi millesimo CCXLIII, mensis augusti quatrodecimo die, indictione prima.

XVI

Јован Михаил кнез дубровачки

1243

куне се српскоме краљу Стефану Урошу, заједно с властелом о непроменитој вери и пријатељству. S. Ljubić, Listine V, Zagreb 1868, 63.

I. Ego Johannes Michael comes Ragusii cum consiliariis et nobilibus et comuni Ragusii iuramus tibi, domino Stephano Urosso regi, nostra voluntate, mundo corde, recta fide, sine fraude, quod ab hodie in antea diebus nostris et tuis nondivise sumus fideles et recti amici tui, et quod vivamus vobiscum in amore et pace sicut vixerant antecessores nostri et nos cum avo et patre vestro.

II. Et quando placuerit tibi, domino regi, vel tuis hominibus venire vel causas mittere in nostram civitatem, civitas nostra sit vobis aperta et stetis sani sine ulla molestia, sicut est antiqua consuetudo.

III. Et si aliquis inimicus tuus ante te fugerit in nostram civitatem, recipiamus eum, sicut receperunt eum ante-

cessores nostri, in consuetudine avi et patris tui, et nobiscum stando non noceat terre tue nullo modo.

IV. Et si nobiscum stando, aliquando tibi nocuerit et manifeste illud ostensum fuerit, componat illud tibi quod nocuerit, quod si non reddiderit, nos ligatum ipsum tibi dabimus, quod si ipsum tibi non dabimus, cum nostro habere illud dampnum componemus.

V. Et tuus commerzarius stet in nostra civitate cum omni directura donec tibi placuerit, sicut stetit diebus avi et patris tui, et si in allium locum illum posueris, nos non tenebimur tenere comercum.

VI. Et si aliquid iniustum factum fuerit inter nos vel inter homines nostros, cum iustitia iustificetur.

VII. Et hec pax diebus nostris et tuis nullo modo per nullum factum solvatur.

VIII. Et stanec sit inter nos a sancto Michaele usque ad sanctum Georgium, sicut fuit diebus avi tui et patris tui cum nostris antecessoribus et nobiscum in aliquo loco.

IX. Et iudices, cum insimul fuerint, iurabunt rectum iudicium iudicare sicut est consuetudo iudicandi.

† Isti iuraverunt (кнез и преко 20 властеле поименце).

XVII

Краљ Стефан Урош

13 августа 1253

потврђује Дубровчанима повластице које су од оца му добили. Miklosich, Monumenta serbica, 40.

I. Ѩкоре одь сего дьне ·гі· авьгоуста до соуда кои поставьламо по законоу наши прьви, да си ходе вашн коупьци по моѥ области свободьно никомьре зло невреѓени.

II. И паче ако си хоте ити оу тоугоу землоу с коупламии своими, да си идоу никимре оуѓраненомь, не прѣге да гредоу ни трьге кралевьства ми и подавьше доходекь господьски ни, тамо же да ходе по землам продаюкѣ.

III. Ако ли си къто онехь оузлюби стати близа ради или на Сѣници или гдѣ, да си стане, и виноу да даю доходькь господьски.

IV. Кто ли се обрѣте преслоушавь повѣление кралевьства ми, да се накаже гневомь наказаниемь кралевьства ми.

V. Обрете ли сѣ кто оть нихь трьговьцѣ нь шедь на трьгѣ, или где годе ставь, нь давь оуреченога доходька кралевьства ми, да имь сѣ оуземле коупля, како е и прѣги ноуземано нь шедьшимь на трьге господьске.

VI. Не оучине ли ми правьдѣ, и привржѣ имь клетьвоу мои властелинь, кои хоке бити на соудѣ, и оурече имь оурокь, такьци оурокь, како боуде мокно и коупьцемь оузьвратити сѣ оу градь ихь свободьно сь свѣми своими правьдами: ако ли се кто обрете прѣзь оурокь или оу мое области или оу тоуген земле, да имь се коуплиа оузме.

VII. Оучине ли ми правьдоу, и оусьхоте имати чьсть кралевьствоу ми, како соу имали господиноу отьцоу, како ми се соу обѣкали, и подаде ми, што ми соу си ихь властѣле обетовали: брать Аньдреи и своимь си братомь Соломонь и Тоудорь Боудачикь и Петрь Жоунь Богьданикь, да стою кь нимь оу томь обетѣ, коимь имь смь се клель прѣгнемоу кнезоу Жань Михаилоу и оу сегашьнемь потверьгение, до колѣ они начноу кь мнѣ стояти оу правовѣрнои верѣ.

VIII. И сие мое повелѣние да имь боуде оутвергение.

XVIII

Краљ Стефан Урош

23 августа 1254

даје повластице Дубровчанима. Miklosich, Monumenta serbica, 45.

Ѩ Стефань Оурошь, с помокию Божиовь краль вьсе срьбске земле и поморьске, обѣтоую се присьномоу си кнезоу доубровьчькомоу Златоу Аньдрѣи и вьсѣмь властеломь доубровьчькимь

и вьсѣи обкинѣ градьскои оу Господа Бога вседрьжитела и оу прѣчистоую его матерь и оу свети и чьстьни животворешти крьсть господьнь и оу света божиꙗ еваньгелиꙗ и оу вьсе свете Богоу оугодивьше одь вѣка.

I. Ꙗко земле и винограде што сте дрьжали до оумрьтиꙗ господина ми отьца, да си ю дрьжите, а по тола што се наиде посагено виноградми или земле приемьше, да се соудомь исьправи, да што соудь каже кралевьствоу ми, боуди кралевьствоу ми, а што вамь покаже, то вамь.

II. Соудь да стае одь Михоилꙗ дьне до Гюрьгева дьне, кьди ви боуде трѣбе.

III. И соудь да стае, где е и прѣге стоꙗль оу дьни господина ми отьца.

IV. Соудьце обое да се кльноу, ꙗко да право соудѣ.

V. Коумерька аке постави кралевьство ми, да стои оу законѣ отьчинѣ ми.

VI. И ако се коѥ годѣ кривина чини мегю людми кралевьства ми и мегю люди вашими, да се соудомь исьправьла.

VII. Конска кралевьства ми гдѣ любо находи люди ваше или сь трьгомь или бесь трьга, да имь никоегаре зла не оучини.

VIII. Сь гради кралевьства ми да си живѣте оу законѣ, како сте жили оу дьни господина ми отьца, и ако се обрѣте чловѣкь земле кралевьства ми осоугень вашемоу чловѣкоу, да моу мое соудьце издаю добитьке; ако ли моу добитька не стече, а они да подаю кривьца самога до оурока, доколе соудце оурекоу.

IX. Ако ли га соудьце не исьдаде, да где ми правда оукаже оузети те дьльгь, да га оузме кралевьство ми, и да га постави, где га боуде право поставити.

X. И да ви дрьжи кралевьство ми оу чти, како ви е дрьжаль господинь ми отьць. нь ако и ви начнете стоꙗти кралевьствоу ми, како сте стоꙗли господиноу ми одьцоу.

XI. И аке кто прибегне оть вась оу землоу кралевьствоу ми, да не испакости вамь ничто, стое оу землоу кралевьства ми.

XII. Тръжьници ваши да гредоу на Брьсково; и давьше десетькь одь соли, и по тола да си гредоу кралевьства ми скрозѣ мою землоу свободьно, а да ви се не оуземле ничьто.

XIII. И да гредоу сь велимь тръгомь на тръге кралевьства ми, емьше одь кавада дори до свиль; а што е мала коупла, да си ю продаю по земли кралевьства ми ходеке свободьно.

XIV. А дроугомоу пришьдьшоумоу кь вамь кнезоу, конь тога кнеза да стою виноу кь вамь оу сиемь обѣтѣ, доколѣ ми и ви стоите оу томь обѣтѣ, оу что се сте обекали кралевьствоу ми.

XV. Ꙗко хоке сие схранити кралевьство ми, тако да ме Богь схрани оу си вѣкь и оу придоушти, вь лѣто ҂ѕѱѯв. еньдиктионь ·вı· мѣсеца агоуста ·кг· оутвръждено би сие мое обетание прѣдь архиепискоупомь и прѣдь кнезомь Гюрьгемь и прѣдь жоупань Стефань.

Стефань Оурошь сь помоки божнеовь краль вьсеи рашькѣи земли и поморьске.

И сие обекание бьи господина крала прѣдь Михоиломь Пѣжеником и прѣдь Петромь Матеикемь и прѣдь Андрѣемь Чрѣвикемь.

XIX

Андрија Злат, кнез дубровачки с властелом и опћином дубровачком

1254–1256

куну се за мир и пријатељство краљу Србије Стефану Урошу. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 47.

Ꙗ кнезь доубровьчски Аньдрѣи Злать и вси властеле доубровьчсци и вса обкина градьска одь мала до велиꙗ кльнемо се господиноу кралю Оурошоу оу Господа Бога вседрьжителꙗ и оу прѣчистоую его матерь и оу светы и животворешти крьсть

господьнѣ и оу света Божиꙗ еваньгелиꙗ и оу все свете Богоу оугодивыше одь вѣка сь правовь вѣровь, чистѣмь срьдьцемь, безь всакога пропадьства.

I. Ꙗкоре одь дьньшнега дьне да имамо кралевьствоу ти всакоу почьсть господьскоу, ꙗкоре е была господиноу ни дѣдоу ти и отьцоу ти, и что е гь непочти твоюи, всега тога да се вароуюмо;

II. Землоу кою соудь покаже кралевьствоу ти, да нѣмамо за ню печали, ни да е садимо безь твоега повелѣниꙗ;

III. И кои се виногради присоудѣ кь тебѣ, вино тога лѣта да си е оузмешь:

IV. И ако се згоди тебѣ коꙗ печаль, и боуде ти прити оу нашь градь или госпогини кралици или твоимь властеломь или твоимь людемь. кои боудоу вѣрни кралевьствоу ти, да те примемо. и оу то врѣмѣ да не оуспоменемо никоегаре дльга никоимьре оузрокомь:

V. И да приꙗмо тебѣ ꙗко и сами себѣ;

VI. Жито и вино. кое се начне продавати оу градѣ, да се не подражи твоихь ради люди, нь да се продае ꙗко нашимь людемь тако и твоимь:

VII. И безь соуда обкега да не оучинимо никоегаре беспраздьꙗ чловѣкоу земле твое.

VIII. И безь соудьце кралевьства ти да не соудимо чловѣкоу земле твое.

IX. Челꙗдь земле кралевьства ти, кою смо плѣновали, и юсть оу нась, до пришьствиꙗ твога кь намь да ю подамо.

X. И аке кога грагꙗнина осоуди обьки соудь, да подаемо егове добытькь;

XI. Аке ли моу добытка не стече, а мы самога кривца да даемо своовь главовь, доколѣ соудьце оуговоре, да се плати.

XII. Не плати ли се до оурока, да по тола да е остало на волы кралевьства ти.

XIII. И аке кто прибегне одь гнѣва кралевьства ти оу градь нашь, да оу нась стое никоегаре зла да не име чинити земли кралевьства ти.

XIV. Коумерька да дрьжимо кралевьства ти оу законѣ господина ни отьца ти, и сь коуплovь ако се кто наиде одь нашихь чловѣкь ходе по земли кралевьства ти, да что боудѣ хтѣние оучинити одь ныхь, то да оучини.

XV. И аке кои годѣ кнезь приходи кь намь, выноу да стоимо оу сиемь обѣтѣ, оу кои се смо клели кралевьствоу ти.

И сие все како хокемо схранити кралевьствоу ти, тако да ны не оубые Богь и мати Божиꙗ и вси светы.

XX

Краљ Драгутин

1276

У почетку владе утврђује уговор с Дубровчанима. Садржај му је, по свој прилици, онај исти који се чита мало напред у поновљеном уговору истога краља с Дубровчанима 1281 године.

Текст овога уговора није сачуван.

XXI

Краљица Јелена

око 1281

обећава пријатељска расположења Дубровчанима. F. Miklosich. Monumenta serbica, 69.

I. Ѥлѣна, милостию Божиовь кралица все српске земле и поморьске обѣтоую се архиепископоу доубровьчькомоу и кнезоу и всои опкинѣ градьскои........ како хкю любити вьсь градь, и како моу приꙗю владыке, кое соу оу градѣ, тако да га и ꙗ люблю, и такоге да моу приꙗю.

II. И ако придоу коупци доубровьчци бесь крала оу мои дворь, што имь исхаби моимь посланиемь или на мое приꙗ-

тельство или нѣкто властелинь или кто годѣ, все да имь ю плакю.

III. И ако име хтѣти краль послати воискоу на Доубровникь или роусоу или што годѣ пакостити Доубровникоу, да е одь мене вѣдѣние оу градѣ колико наивеке могоу брьзо.

IV. И да сьмь оу всакоу вашоу неволю.

XXII

Краљ Стефан (Драгутин)

1281

обнавља ранији уговор с Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 54. Хронологија му утврђена чланком Ив. Павловића „Хронолошка питања“ у Гласнику XLVIII.

Пише кралевство ми кнезоу доубровчьскомоу Николѣ Маврижиноу и соудиюмь и вѣкьникомь и властеломь и всои обштинѣ доубровьчьскои.

I. Како сте послали кралевьствоу ми властеле ваше, придоше Зрьзь и Гроубѣша, како се свршило бѣше врѣме оустрою петь годишть, како сте были оуговорили сь кралевьствомь ми, да одьселѣ и напрѣдь кралевьство ми чини милость властеломь доубровьчьскимь и обьштинѣ и трьжникомь ихь, да имь е мирь, кои е и прьво имь быль, доклоу живоу право сь кралевьствомь ми.

II. Ако ли што погрѣше земли кралевьства ми, и не исправе ми се, да имь се да вѣдѣние трьми мѣсеци, юко си могоу трьжьници ихь отити оу градь сь всѣмь своимь.

III. А да даю кралевьствоу ми на годиште двѣ тисоушти перперь.

IV. И семоузи мироу не оурече кралевьство ми оурока, доклоу хоке быти, нь ако ми не сьгрѣше, и до живота моега да си имаю сизи мирь, и сизи двѣ тисоуки да даю на Дмитровь дьнь.

Стефань, по милости Божиеи, краль србскихь землѣ и поморьскихь.

XXIII

Краљ Милутин

1282

потврђује Дубровчанима повластице, дате им од краља Стефана, брата његова. Miklosich, Monumenta serbica, 50. Хронолошко питање расправили др. К. Ј. Јиречек, Handelsstrassen und Bergwerke, 43, и Ив. Павловић, Хронолошка питања, Гласник XLVIII.

Да есть вѣдомо всакомоу.

I. Створи милость кралевьство ми доубровьчькимь властеломь и всои опьштинѣ малимь и велицѣмь, како имь е биль створиль брать ми, краль Стєпань, милость; по томоужде образоу и кралевьство ми створи имь милость доколѣ правдоу имоуть имѣти кралевьствоу ми, коупьци ихь да си ходе по земли кралевьства ми безь боꙗзни и безь забаве сь всакомь свободомь, а они да даю одь града кралевьствоу ми на всако годиште двѣ тисоуки перьперь на Дмитровь дьнь.

II. И ꙗко што сьгрѣше кралевьствоу ми, да се соудомь исправламо, како е по законоу.

III. Ꙗко ли соуда не боуде сьврьшение, ихь коупьци, кои боудоуть оу земли кралевьства ми, да имь есть рокь за три мѣсеце, да си изидоуть сь всѣмь своимь добитькомь.

IV. И даю имь милость до живота моего.

Стефань Оурошь, по милости Божи, краль и сь Богомь самодрьжьць срьпские земли и поморьские.

XXIV

Краљ Милутин

око 1283

даје повластице Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 53.

Да е вѣдомо всакомоу.

I. Створи милость кралевьство ми трьговьцемь доубровьчькимь, да ходе по земли кралевьства ми свободьно, а никто да имь не испакости ништа, ни имь забави ништа.

II. Я кои коупци гредоу мимо Брьсково, а не сьвракаю се оу Брьсково, да имь никто не име забавлати ни на нихь трѣбовати чеса; кто ли се обрѣте испакостивь имь, или што оузьмь одь нихь, да приме гнѣвь и наказание оть кралевьства ми, и да плати петь сьть перперь кралевьствоу ми.

XXV

Краљица Јелена

око 1289

потврђује Дубровчанима винограде што су их имали за Уроша I. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 56. Година одређена по кнезовању дубровачкога кнеза којега власт пада 1288—1291.

Пише кралевьство ми, да ѥ вѣдомо всакомоу.

I. Милость створи кралевьство ми опьштинѣ доубровьчькои, што си соу дрьжали винограде оу господина ми свето почивьшега кралꙗ, то да си и сьде дрьже.

II. И какоу имь ѥ милость створиль синь кралевьства ми краль Оурошь, такоге имь и ꙗ стварамь.

III. Я тоу имь милость створи кралевьство ми на Которажи; а тоу бѣше соудии Болеславь, казньць Мрнань, соудиꙗ Десиславь, а приде одь нихь оу посьльство кралевьствоу ми Доукарь Михоиловикь и Пиро Гоиславикь.

IV. Да кто се прѣтвори, да приме гнѣвь и наказаниѥ оть кралевьства ми, а тьде бѣше имь кнезь Доубровчаномь Маринь Жорьги.

XXVI

Краљ Милутин

око 1289

допушта Дубровчанима да могу имати винограде и њиве што су их имали за владе оца његова. Miklosich, Monumenta serbica, 55. Година одређена по кнезовању дубровачког кнеза којега власт пада 1288—1291.

Пише кралевьство ми, да е ведомо всакомоу.

I. Створи милость кралевьство ми градоу доубровьчькомоу, што соу дрьжали земле и виноградь и ораниꙗ оу господина

ми свето почившега отьца ми. такожде имь створи милость кралевьство ми, да си дрьже и оу кралевьства ми, а да имь не забаве ни одь когаре.

II. Тько ли се обрѣте потворивь повеление кралевьства ми, и што имь забави, испакости, да приме гневь и наказание одь кралевьства ми.

А тоу имь милость створи кралевьство ми оу Призрене оу граде, а странь кралевьства ми беше слоуга Драгославь и Боудиславь Хвальчикь; а тоу имь милость оучини кралевьство ми, кьди приде Доукарь Михоиловикь и Пѣро Гонславликь; а оу то врѣме беше кнезь оу Доубровьнице Маринь Жоурьжи.

XXVII
Краљ Стефан Милутин

1301 новембра

Тачке о сигурности Дубровчана, уговорене међу Павлом де Тома послаником краљевим и Марком Дандулом, већем и Општином Дубровачком. Потврда краљевска издата је у писму српском што следује за овим. Gelcich Jos. Monumenta ragusina. Libri reformationum. Zagrabiae 1897. V, 13.

I. In primis quod dominus rex non faciat aliquod preceptum alicui Raguseo quod vadat in aliquo exercitu.

II. Item quod nullus homo dominis regis poscit dare alicui Raguseo innodalia de aliqua pecunia, et quod dominus rex nec aliquis Sclavus poscit accipere equos alicui Raguseo pro portare res suas, nec pro aliquo alio servitio.

III. Item quod dominus rex nec aliquis alius pro eo mittet carus mercationum nec aliqua alia victualia in Brescoa, in Rudinichio, nec in aliis partibus seu regnamine mercatoribus de Ragusio, ad dandum dictis mercatoribus de denariis.... seu mercacionibus per forçium.

IV. Item quod dominus rex nec aliquis officialis suus accipiat mercatoribus de Ragusio milium, çeram, farinam nec alia victualia nisi pro eorum precio. et ad faciendam bonam solucionem.

V. Item quod nullus homo domini regis bullabit domos mercatorum in mercatis domini regis, nec mercaçiones ipsorum mercatorum per domos suas.

VI. Item quod mercatores Ragusii solvant in Rudine illud daçium quod semper consueverunt solvere in Bresca, et quod nulla novitas sibi facta sit.

VII. Item quod omnes servitores mercatorum qui caderint in aliqua pena, quod patronos eorum non constringantur ad solvendum pro servitoribus suis.

VIII. Item quod omnes mercatores de Ragusio cum eorum mercacionibus et rebus per totam terram domini regis erunt salvi et securi, et si aliquid dampnum factum fuerit alicui mercatori, illud casale quod erit proximum illi loco ubi remanserunt dampnum illud solvere debeat. et si illud casale non solveret, dominus rex solvere debeat de sua camera.

IX. Item quod dominus rex non precipiat alicui Raguseo, quod vadat ad custodiam alicuius sui castri vel comitatus in suo regnamine.

X. Item si aliquis Raguseus habuerit aliquam questionem cum aliquo Sclavo, quod illa questio non poscit diffinire per curiam regalem nisi per unum Raguseum et unum Sclavum, judices in ipsa questione.

XI. Item si aliquod dampnorum factum fuerit in vineis de Paliçe usque ad Civitatem Veterem, quod dominus rex debeat solvere illud dampnum vel scomputare illud dampnum in suis yperperis MM, aut dare nobis mallefactor illius dampni.

XII. Item quod dominus rex custodiet et mantenebit nos in illis consuetudinibus quas semper fecit servare rex Urosius, pater suus, in toto regno suo.

XIII. Item quod omnes mercatores qui vadunt in Brescoa et diferant ibi, debeant solvere ibi doanam sicut fuit consuetum, et si nollent ibi manere et vellent venire ad alterum locum, ibi solvant doanam ubi ibunt.

XXVIII

Краљ Стефан Милутин

1302

потврђује Дубровчанима повластице дате им од оца му и наређује неке нове ствари. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 51. Година је одређена по записци у дубровачким Libri reformationum (Gelcich Jos. Monumenta ragusina V, 41), по којој се види да је на крају неке размирице с Дубровчанима краљ Милутин дао повељу о миру и пријатељству с Дубровчанима, с којом је повељом први караван пошао у јесен 1302 на Брсково у Србију. Повеља је ова у вези и с напред наведеним преговорима у Дубровнику и с повељом јачих повластица од 1308, која следује.

Да е свѣдомо всакомоу.

I. Створи милость кралевьство ми градю и кнезоу и всои опкинѣ града доубровьчкога и трьговьцемь, кои ходе вьсоудѣ по земли кралевьства ми, кьди доходи Гроубеша и Никоула поклисарь на Степань дьнь на Дльго Поле, и сию милость имь да господинь краль, да соу на законѣ, што имь ѥ даль свето почивьши господинь ми отьць.

II. Да имь нѣ оудаве оу комь годѣ дльгоу, лише соудомь да се иштоу, да ѥ ѥдьнь Срьблинь а дроуги Доубровьчанинь.

III. Аке боуде пра сь Сасиномь, да боуде ѥднь Сасинь а дроуги Доубровьчанинь, прѣдь теми да се расправлаю.

IV. Тко ли прѣслоуша писаниѥ кралевьства ми, да приме гнѣвь и наказаниѥ оть кралевьства ми, и да плати кралевьствоу ми ·е· сьть перьперь, и да ѥ кривь оу чемь при.

XXIX

Краљица Јелена

1304, маја 18

опрашта оптужбе за дуг некога Николицу из Дубровника и допушта му да може ходити по њеним земљама. Miklosich Fr., Monumenta serbica, 66.

Любовномоу ми синоу и коумоу кралѥвства ми кнезоу доубровчкомоу Мариноу Бадвароу, и соудиѥмь и вѣкникомь, и општинѣ оусои.

Знате ви како кралѥвство ми .... изкаше Николицоу Жоургова нетїа за терьге, де ми бехоу повѣдели .... ѥре ѥ опкникь сь Жоургомь, да изкахь и одь вась и овамо оу нась изкахь, и не обрѣтохь га крива ни делжна, да каа ..... чоу се одь сель кралѥвство ми за онь делгь да га не иште, ни ми ѥ делжень, да си моу ѥ милость кралѥвства ми ходити свободно по моѥи земли како и дроузимь вашимь Доубровчаномь, паче и боле.

Ѥлѣна кралица.

XXX

Краљ Милутин

1308

даје Дубровчанима трговачке повластице. F. Miklosich, Monumenta serbica, 51.

Година је одређена по записци од 29 септ. 1308 штампаној у М. Пуцића. Српски Споменици, II, 152, и у Liber statut. Ragusii 201, где се бележи: како су дубровачки посланици тражили од краља Милутина да укине вражду, а како је краљ то, из поштовања према народном обичају, одрекао, али се у истој записци бележи да је, осим тога, дао pro communii Racusii autentica et solemnia privilegia. Те се речи ни с којим другим писмом не могу тако добро сложити као с овим. Пошто је писмо потписано 14 септембра, изгледа да су 29 септ. посланици о њему већ реферисали збору градском у Дубровнику. Кад се упореди с латинским текстом што је пред овим, види се да краљ Милутин није све одмах примио.

Пише кралевьство ми, да ѥ вѣдомо всакомоу.

I. Створи милость кралевьство ми градоу Доубровьникоу, да приходе ихь трьговци по земли и по трьговѣхь кралевьства ми.

II. И да не ходе на воискоу.

III. И ниѥдьнь чловѣкь оу срьпьскои земли, маль же и великь, да не оудаѥ оу оудавоу Доубровьчанина.

IV. И да имь се кони подь ризьницоу не оузимаю ни на коую работоу.

V. И да имь не намѣтоуѥ безь волѥ месо коупити или браве или свиниѥ или кралево или чие годѣ, ни малоу ни ве-

ликоу коуплю, развѣ кьди се хоке кралево месо продати, да се зароучи по вьсемоу трьгоу, да не продаю ни коупоую меса, доколѣ се кралево прода.

VI. И да имь се не оузима по силѣ ни скрьлато, ни медь, ни моука, ни коꙗ коуплꙗ.

VII. И коуке да имь се не печате ни оть кралꙗ ни оть властель.

VIII. И како имь ѥ законь оу Брьсковѣ оть испрьва, тако да имь ѥ и оу Роудницѣ, а инога новаго закона да имь не постави кралевьство ми.

IX. И оу кога се обрѣте лоудь отрокь, тере што комоу испакости, да оу томь господара не иштоу, нь да сништоу кривца.

X. Ако ли крьвь оучини дѣтикь, да га пода господарь; ако ли га не пода, да плати господарь враждоу, како и Саси плакꙗю.

XI. И да си ходе свободно по земли и по тргохь кралевьства ми.

XII. Да при коимь ихь селѣ чтета наиде, да плати село ближнѥ; ако село не плати, да плати кралевьство ми.

XIII. И града да не работаю, ни га блюдоу.

XIV. И ако се обрѣте кои дльгь междоу Срьблиномь сь Доубровчаниномь, да имь ѥ соудь прѣдь соудиомь срьбскимь и прѣдь ѥднѣмь Доубровчаниномь, и што соудита, този да ѥ свршено.

XV. А прѣдь кралевьство ми да идоу за невѣроу, за враждоу, за челꙗдина, за конь; оу томь да ѥ соудь Доубровчаниноу прѣдь кралевьствомь ми.

XVI. И коупци, што несоу коуплю, ако растовари оу Брьсковѣ, да плати цариноу; ако ли мимо несе, да где прода, тоу и цариноу да плати.

XVII. И ако кто пакости виноградомь доубровьчкимь, да га позовоу прѣдь кралевьство ми, чловѣка да издасть; да аке не да, да плати кралевьство ми.

XVIII. И ѥште да ихь дрьжи кралевьство ми на томь законѣ, кои соу имали оу свето почившега господина отьца кралевьства ми, да ходе свободно по земли кралевьства ми.

XIX. И сию милостьоу створи кралевьство ми оу Ерьхлави, кьди приходи кралевьствоу ми поклисарь оть Доубровьника Никола Кроусикь и Биньчоула Фосковикь.

И сиѥ се писаниѥ створи на Крьстовь дьнь вь свѣдѣниѥ всакомоу.

Стефань Оурошь краль.

XXXI

Краљ Стефан Дечански

1326, марта 25

даје Дубровчанима права и повластице слободног трговања по Србији. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 85. Упореди Gelcich Jos. Libri reformationum V, 196.

Пише кралевьство ми, да есть вѣдомо всакомоу.

I. Створи милость кралевьство ми а поклисаремь доубровьчьскимь Жоунюю Бълкасовикю и Жоунюю Дрьжикю и Жоунюю Доукаревикю, да имь ходе трьговьци по землии кралевьства ми и по трьговѣхь и по поутевѣхь, да имь нѣсть пакосте не и одь кога оу земли кралевьства ми, да ходе свободно, да се никьто за нихь не задегѥ.

II. Испакости ли имь кьто што или оу трьгоу или оу жоупѣ, да имь сплати вьсе жоупа.

III. Не исплати ли имь жоупа, да имь плати кралевьство ми изь моиѥ коукѥ.

IV. И пакь имь створи милость кралевьство ми, и записа: аке имь се где слоучи дрѣво, тере имь се разбиѥ на мори при земли кралевьства ми, да се за онози дрѣво никьто не задегѥ одь властель кралевьства ми ни одь велихь ни одь малихь.

V. Аке ли имь се кога чьтета оучини оньдези, да имь сьплате окольнѣ села волѣ градь кои боуде; не сплати ли имь, да имь кралевьство ми плати изь моѥ коукѥ.

VI. Кто ли имь што испакости, трьговцемь, оу земли кралевьства ми, или дрѣвоу, да приме гнѣвь и наказаниѥ одь кралевьства ми, и да плати кралевьствоу ми ·е· сьть перьперь.

VII. А сию имь кралевьство ми записа милость на Дани мѣсеца марта ·ке· дьнь на Благовѣштениѥ, а одь вьпльштениѣ Христова тисоушта и ·ткs· лѣта......

Стефань Оурошь краль.

XXXII

Стефан бан босански

1332, октобра 23, индикта XV

уговара с Дубровчанима о међусобном живљењу и међусобним правима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 101.

I. Господинь бань Стєпань оутврьди законь ки ѥ прьво био мегю Босномь и Доубровникомь, да зна всаки чловекь кои ѥ законь прьво биль:

Ако има Доубровчанинь кою правдоу на Бошнаниноу, да га позове прѣдь господина бана или прѣдь негова владаоца, рока да моу не боуде одговорѣти.

II. Ако Бошнанинь запши, да ние доужань, да моу нарече прѣсеки самошестоу, коѥ любо постави бань родь, ако боуде подобань одь банова рода тко, да моу соу поротници одь негова племена, кога моу хотениѥ; а тои да се зна да не можеи техеи посегноути, а веке не може прѣдь никога моу нареки.

III. Ако ли говори Бошнанинь на Доубровчанина, да га позове прѣдь Доубровчанина по редоу. Ако запши, да моу нарече прѣсеки самошестоу, кои соу оу Босни, на свою волю, а Доубровчанинь да може побегноути трехь, ако ли прѣѥме, коѥмоу нарече Бошнань, а рока такоге да не боуде Доубровчаниноу, кои соу оу Босноу, да томоу поротници оу Босни, а кои оу

Заврьшю, такоѥ оу Заврьшю, а инемь оу Заврьши, тими оу Заврьши такое поротници да соу и Бошнаниноу зь Доубровчани.

IV. А кто Доубровчанинь оубиѥ, алли посече оу Босни, или Бошнанинь Доубровчанина, таи правда да ѥ прѣдь господиномь баномь, а осоудь да греде баноу на нихь.

V. Ако боуде свада Бошнанина зь Доубровчаниномь оу Доубровници, да соуди кнезь доубровачки и соудиѥ, а глова опкини.

VI. Ако има свадоу Доубровчанинь зь дроугомь своѥмь оу Босне, господинь бань да не има печали. Ако ли се позовоу прѣдь бана, да даде осоудь господиноу баноу оу што се осоуде.

VII. Ако Бошнанинь оухити оу Доубровчанина за коньа, а онь боуде оукрадень илли оухоушень, а прави Доубровчанинь: Мои ѥ конь влашти, волиа: Га самь коупио не знамь одь кога, воллиа повиѥ одь кога ѥ коуплень, волиа прѣже самошесть, чисть доуга да боуде.

VIII. И ако Бошнанинь боуде доужань, а побегне изь Босне зь доугомь, да моу ние виере ни роуке одь господина бана.

IX. И ако Бошнанинь изьме добитакь доубровачки на вероу, а книга боуде оу Доубровници, ако кнезь и соудиѥ пошлю, да ѥ книга права, да ѥ верована, да плати Доубровчаниноу и безь прѣставштине.

X. Ако ли тать или хоусарь оузме Доубровчаниноу оу бановоу владаню, кто се оувиѥ, да плати Доубровчаниноу безь приставштине, а господиноу баноу всаки шесть волова на свою главоу, и да се не врате.

XI. Ако рать боуде, чеса Богь оулиши, мегю Босномь зь Доубровникомь, да да господинь бань Степань рокь Доубровчаномь ·ѕ· мисеца, да си погю оу Доубровникь свободно: на то имь ѥ вера господина бана Степана.

XII. А Доубровчане да живоу Хоумскомь Земломь оу нихь законоу оу прьвомь.

XIII. А овомоуи писаню сведокь жоупань Крѣкша, и велики воѥвода Владисавь Галешникь, итд.

XIV. Я сиі прѣписань хрѣсовои кои прѣнеше поклисарьѥ доубровачци одь господина бана, Лоуче Марька Доукаревика и Феличь Матинь Пеличевика, како ѥ законь био мегю господомь босанскомь старомь и одь почела свето почивша, да се не помете, паче да се зна, овои да храни господинь бань оу своюкоукю, а дроуги хроусовои да храни господина бана Степана Степань Бенчоуликь.

XXXIII

Краљ Стефан Душан

око 1332

даје Дубровчанима неке повластице за куповину жита. F. Miklosich, Monumenta serbica, 119.

Пише кралевьство ми, да ѥсть вѣдомо всакомоу.

I. Створихь милость Доубровчаномь всѣмь, да си коупоую жито по земли и по градовѣхь кралевьства ми свободно, да имь никто не забави, ни властелинь, ни владалць кралевьства ми.

II. И кто имь продаѥ, и томоу да нѣ забаве ни оть кога, да продаѥ свободно.

III. Кто ли се обрѣте оучинивь нѣкою забавоу Доубровчаниноу или землꙗниноу, кои моу продаѥ жито, да приме гнѣвь и наказаниѥ одь кралевьства ми, и да плати кралевьствоу ми ·е· сьть перперь.

IV. И сию имь милость створихь оу Неродимли, мѣсеца Авгоуста ·дı· дьнь.

XXXIV

Краљ Стефан Душан

око 1334

узакоњава да од Дубровчана нико ништа без воље њихове купити не може. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 120.

Пише кралевьство ми да ѥ вѣдомо всакомоу.

Створи милость кралевьство ми всемь трьговцемь доубровьчкимь, кои ходе по земли кралевьства ми, и такози имь

се обѣта кралевьство ми вь Господа Бога и вь прѣчистоую Матерь Божию, да имь не оузме ништа кралевьство ми безь коупа, ни кнезь кралевьства ми, ни ки властелинь оу земли кралевьства ми да не оузме ништа безь коупа, ни само кралевьство ми да не оузме силомь безь коупа, развѣ да си продаю, свободно ходе по земли кралевьства ми, ни на панагюри, ни оу коемь трьгоу оу земли кралевьства ми, да имь ништа не оузме силомь кралевьство ми, развѣ да ходе по трьговѣхь, и што своомь воломь продаю кралевьствоу ми, да имь кралевьство ми плакѥ коупь како и прочи людие. И на мою вѣроу на кралевоу да се ни оу чемь не потвори кралевьство ми, што сьмь писаль.

XXXV

Краљ Стефан Душан

1345

укида царину и трг на Требињу, које је био самовољно установио властелин Дабижив. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 117. О истој овој царини на Требињу говори и писмо од 20 септембра (без назначене године) штампано у истој књизи Миклошићевој на стр. 153 под бројем CXXXV. Пошто се у њему помињу исти посланици (млетачки: Никола, маркез Булоденички, и дубровачки: Симе Бенешић, и Марин Бунић и Живе Чревић) који и у писму Душанову штампаном у Гласнику XXVII, 286, а онде је назначена година 1349, то је и поменуто писмо писано 1349 године. Исти су посланици били и за трговачки уговор с Млецима и с Дубровником, који је потписан такође 20 септембра 1349.

Пише кралевьство ми, да ѥсть вѣдомо всакомоу. Како придоше поклисарие властели доубровьчьци кралевьствоу ми подь Серь: Пиро Гроубешикь и Марьтоль Чрѣвикь и Паске Гоучетикь, и говорише кралевьствоу ми на слоугоу Дабижива, како е оучиниль трьгь на Трѣбини, и оузима одь товара динарь, кто греде и оу Доубровьникь, изь Доубровьника, и одь добитька кои греде оу Доубровникь, и говорѣ Дабиживь прѣдь кралевьствомь ми: оузимана е и прѣжде онази царина оньдѣзии, а говореке поклисарие доубровьчьци: тази царина не оузимана одь века, одь века, одь коле свѣть сталь. И кралевьство ми изнаге,

ерѣ не оузимана тази царина и оу моихь дѣдь и прадѣдь, и оу родителѥ кралиевства ми и оу кралевьства ми, и створи милость кралевьство ми всемь властеломь доубровьчьцимь вѣлимь и малимь:

I. Да не оногази трьга на Трѣбини, како га и прѣжде не било;

II. И по сема сега да не оузима Дабиживь Доубровьчаномь ни царине, да ни коега доходька ни трьговцоу доубровьчькомоу, ни Влахоу, ни Србиноу, да никомоу, и кто греде оу Доубровникь, и изь Доубровника.

III. И всаци властели, кои те стоѥти по Дабиживѣ, да не оузима царине тези до века ни оу сина кралевьства ми, да ни оу кога настоештаго крала оу Срблихь.

IV. И сие записа кралевьство ми, да ѥ тврьдо и неразорѣнноє до вѣка.

V. Кто ли потвори сие записание кралевьство ми, да ѥсть проклеть одь Господа Бога и одь прѣчистие Богородице и одигитриѥ и одь светихь апостоль......... а такови потвориви да ми ѥсть невѣрьнь, и да плати тисоуштоу перперь кралевьствоу ми.

VI. А сию милость прѣрѣчи господинь краль подь Серомь мѣсеца Охтебра ·кѕ· вь лѣто ҂ѕѡнд.

* * *

Изгледа да ова наредба није била извршена, јер се у писму од 20 септ. 1349, писаном у Новом Брду, цар Стефан враћа на њу, уводи је у уговор, тога дана потписан с Дубровчанима и издаје ову нарочиту наредбу по други пут. Miklosich, Monumenta serbica, 153. Упореди још: Ljubić, Listine III, 119. Истога дана потписао је цар Стефан уговор што одмах следује и за њим наведну исплату неких дугова. У том се писму наређује:

I. И царство ми, заради брата ми доужоу и за поклисара бенетьчькога...... и за поклисара града доубровьчького и за молениѥ ихь поклисара....... милость, да имь не боуде царине

на Тр҄ъвини и нигдере...... пр҄ѣге н҄ѣ ю била царина, тоугере да имь нею и дьньсь.

II. Да ходи.... свободно само и тамо, да имь не забави никто.

III. Юре имь забави што....... потворивь милость и записаниѥ...... да се распе и накаже и да ю нев҄ѣрьнь царьствоу ми.

IV. Я сию милость оучини господинь царь оу Новомь Брьд҄ѣ м҄ѣсеца сектебра ·к· дьнь.

XXXVI

Цар Стефан Душан

1349, септембра 20

даје Дубровчанима трговинске повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica. 146. Са свим поновљена позније, 25 априла 1357 од цара Уроша.

Сиѥзи повел҄ѣниѥ записа царьство ми вь сведениѥ вьсакомоу.

Како приде кь царьствоу ми поклисарь бенетьчьки Никола Горьгиѥ и ш нимь властеле доубровьчци Маринь Боуникь и Симонь Бенешикь и Жив҄ѣ Ч҄ръвикь, и споведаше ми за вьсе кривин҄ѣ и дльгов҄ѣ, што имь соу били по земли царьства ми, и за вьсе този исправисмо, и зговори се царьство ми синомь царьства ми краљемь Оурошемь и с властели, и одь сел҄ѣ напредь сикози оучини милость царьство ми градоу Доубровьчаномь:

I. Да гредоу своими главами, иманиѥмь своимь, и нихь трьговьци с коупломь свободно безь забав҄ѣ по земьли царьства ми и краљев҄ѣ, да имь никтоо ништа не оузм҄ѣ по сил҄ѣ ни забави, ни властелинь царьства ми, ни краљевь властелинь, да ни ктоо љубо вь земьли царьства ми и краљев҄ѣ, тькмо да ходе свободно.

II. Ако ли се обреште кто оуземь што љубо по сил҄ѣ оу земьли царьства ми и краљев҄ѣ, вьсе този да плати царьство ми ономоузи, комоу боуде што оузетоо, а тогази кривьца да

иште царьство ми, и да оузме на нѥмь кто боуде оузель и оучиниль злоо коѥ.

III. И нихь трьговьци сь трьгомь кьто люби итии оу иноу земьлю, сь трьгомь, сь коупьломь да греде прѣзь землю царьства ми и кралѥвоу свободно безь забавѣ, тькмо ороужиꙗ да не носѣ ни оу Боугаре, ни оу Басарабиноу Землю, ни на Оугрѣ, ни оу Босноу, ни оу Грьке, ни инамо камо любо оу тоугю земьлю, тькмо оу землю царьства ми и кралѥвоу.

IV. Кьто ли се обрете понесь оруожиꙗ оу иноу земьлю, да моу се вьсе този ороужиѥ оузьме.

V. И кто греде оу Доубровникь и изь Доубровника, да имь се не оузима царина на Требини, да ни на ѥдьномь поути, ни на бродоу, да ходи всаки свободьно безь забаве.

VI. И оште трьговци Доубровчанѣ, кои се обрѣтаю по трьговѣхь царьства ми и кралѥвехь, што имь се слоуча кои любо соудь, да се соуде предь цариникомь и кьнеземь а или предь кѥпалиомь, кои боуде града тогази, закономь родителꙗ и прародителѣ царьства ми.

VII. И за сиѥзи да гредоу предь царьство ми на соудь: за крьвь, и за земьлю и за проводь и за человека и за сводь, и за ино ни за што.

VIII. И кьди прии Латининь Србина, да да Латининь Срьбиноу половиноу Латинь а половиноу Срьбль сведоке; такожде и Срьбинь кьди прии Латинина, да моу даѥ сведоке половиноу Срьбль а половиноу Латинь по законоу, како соу имали оу родителꙗ и оу прародителꙗ царьства ми, светаго кралꙗ.

IX. И где комоу даѥ Доубровьчанинь свои добитькь комоу годе трьговьцоу, тере моу одь нѥга оу вьхь оудрить, да се кльнѣ Латининь за този, да боуде вѣровань по законоу, како соу имали оу родителꙗ и оу прародителꙗ царьства ми.

X. И кои трьговць коупи конꙗ на трьгоу, и плати за нь царииноу, да рече цариникь доушомь, ере ѥсть тогази конꙗ коупиль, и за нѥга платиль царииноу, а тати не зьнаа, да моу за този свода несьть; ако ли га такози не оправи цариникь, да да сводь оу кога ѥсть коупиль.

XI. Я кои любо трьговьць доведе коне коупивь изь тоуге земьлѣ, а познаю се, да се кльне тьзи трьговць самь дроуги, ере га есть коупиль оу тоугеи земьли, и не зьна тати и гоусара, да не дае за този свода.

XII. Да ако си оузлюби сизи, кои га познава, оузети конга, да си га оузьмѣ, а ономоузи да пода трьговьцоу ценоу, што боуде подаль за нега.

XIII. И кьди царьство ми приходи оу трьгь, да ме почитоую и дароую своомь воломь, како есть подобно цара (почитати), а посилнога дара и оузетига да имь несть.

XIV. И ако се царьство ми сьвади зь Доубровникомь, што се обретаю Доубровчанѣ по земли царьства ми, да имь се постави рокь за ·ѕ· мѣсець, да се испрате свободно безь забавѣ, и да походе, а зь градомь да се ратоуе царьство ми.

XV. И што се разьбие древо бенетьчко и доубровьчкоо, што оутече оу землю царьства ми и кралевоу, да се не оузме ништо, да есть свободноо.

XVI. И кои трьговци гредоу по земли и трьговехь царьства ми и кралевѣхь, да плакга всаки цариноу по закноу, како соу давали оу родитель и прародитель царьства ми.

XVII. И оште шь ними сикози оутькми царьство ми: што се обрѣтаю людие царьства ми, кои боудоу пришьли оу Стонь потолѣ, кьди га е дало царьство ми Доубровьчаномь, тези люди царьства ми Доубровчанѣ да одьженоуть.

XVIII. И што боудоу прѣоузели землю царьства ми прѣзь мегю, кога есть была мега оу родителга и прародителга царьства ми, светаго кралга, ако боудоу и винограде по неи насадили прѣзь мегю, вьсе да ми поврате.

XIX. И за соудовѣ и всако оправдание, како соу имали оу родителга и прародителга царьства ми, такози и одь дньсь напреда да имаю.

XX. И за вьсе да есть соудь на Желѣзнои Плочи, како есть и оть прежде било.

XXI. И за Млѣть да не имаю печали ни за што, тькмо да ѥсть царьства ми, како ѥсть прѣжде било оу родителꙗ и прародителꙗ царьства ми.

XXII. И одь сели напрѣда да не прѣиме ни оузьмѣ никьтоѕ залоге ни одь властелина царьства ми и кралѥва, ни кога любо дрьжанинꙗ царьства ми и кралѥва; кьто ли се обрѣте оуземь, да залогоу тоузи поврати опеть, а за што ѥ прѣѥль, да моу се тази коуплꙗ оупадьнѣ.

XXIII. И потврьди имь царьство ми законѣ и повелѣ, што соу имали оу родителꙗ и прародителꙗ царьства ми, како да ѥсть ништо непотворено.

XXIV. И симь зи образомь писа царьство ми: записахь три хрисовоулѣ, едьна да стои оу царьства ми, а дроуга оу Бенецехь оу доужда, а третиꙗ оу Доубровьнице.

XXV. И записа се сизи златопечатьни хрисовоуль царьства ми вь лѣто ѕѡни. индикта ·г· мѣсеца Сектевра ·к· дьнь. И оште такози шь ними оуглави царьство ми, што соу залоге заложенѣ кога любо мала и голѣма изь землѣ царьства ми и кралѥвѣ, да се иштоу соудомь и правьдомь.

† Стефань вь Христа Бога благовѣрни царь Срьблемь и Грькомь.

XXXVII

Цар Стефан Душан

1349, септембра 20

наређује да се од царина доле именованих исплате неке суме Дубровчанима. Гласник XXVII, 286. Издао Ст. Новаковић.

.......Оуглави шь ними (с поклисарима млетачким и дубровачким) царство ми да имь плати царство ми сиѥ динаре (9287 млетачких перпера) за ·г· годишта. Да имь да кто боуде царникь оу Светомь Срьги коумерькь солни доубровьчки за три годишта по ·е· сьть перперь вьсако годиште, и ѥште кто боуде царникь зетски да имь да за три годишта по

.в. тисоуки пер. бенетьчькихь всако годиште, и јеште кто боуде цариникь оу Призрѣне, да имь да всако годиште по .ѕ. сьть пер. бенетьчькихь хоуге .д. пер. за три годишта, како да имь се плати више писани дльгь за три годишта како имь је оувѣтно царство ми.

Месець сектебрь и. .ѕ.[1]

XXXVIII

Царица Јелена

1350

удара на Дубровчане неки царински намет. Monumenta Ragusina. Libri reformationum II, 115, 117.

Die XVII mensis decembris. In maiori consilio, sono campane more solito congregato, in quo quidem consilio interfuerunt consiliarii LXII captum fuit et firmatum per LXI ipsorum consiliariorum, de donando domine imperatrici in cera yperperos C super mercationes que portabuntur in Sclavoniam.

Item in dicto maiori consilio captum fuit et firmatum per LIX ipsorum consiliariorum, quod quelibet salma draporum soluat grossos VI, et salma fustagnorum grossos III, et salva mercium grossos III, et hos denarios exigere debeant doanerii, donec exigerint dictos yperperos C, postea uero quilibet uadat libere cum mercatoribus ac mercibus et rebus suis.

XXXIX

Твртко, бан босански

1355, септембра 1

потврђује дотадашња права и повластице Дубровчанима. Fr. Rački, Rad I, 145.

Nos Tuertcho, Dei gracia Bozne banus.

Amicus suis fidelibus nobilibus et comunitati de ciuitate Ragusiensi fauorem ac amicicie largitatem.

[1] Индикат није тачан. Али да је година тачна несумњиво се утврђује млетачким писмом од 6 априла 1349, Ljubić, Listine III, 119.

Misistis a nos nobiles uiros dominum Symonem de Resti et dominum Clime de Dessa, uestros ciues dilectos, cum uestris legacionibus, quas legaciones et uestra uota prout petiuistis et desiderastis ac decet nostram magnificentiam anuentes, quorum legaciones audiuimus et atente inteleximus, et dicimus per ipsas legaciones ac uota nostra prout desiderastis et nostram decet magnificentiam gratanter acceptauimus, nosque et uestram ciuitatem ac omnes cum omnibus suis ad ipsam pertinentes ad nostram gratiam et fidem nostram una cum nobilissimo iuuene comite Vuk, nostro fratre karissimo, ac plurimum honestissima domina Helena, nostra genitrice predilecta suscepimus et suscipimus ad omnem fiduciam et ad omnem consuetudinem et ad omnem ius ac protectionem et libertatem sicut prius habuistis clare memorie tempore predecessoris et patrui nostri Stephani, olim bani Bozne, nosque copulantes inseparabiliter nostre amicicie et omnium nostrorum nostram uoluntatem exequentium.

In cuius rei testimonium, as literas sigilo Stephani condam Bozne bani assignatas prelibatis nobilibus, comunitatique eiusdem civitatis Ragusiensis tradimus ac dedimus, quia ad presens nostrum proprium sigilum nondum habemus.

XL

Цар Стефан Душан

5 декембра 1355

издаје повељу Мароју Гочетићу, заступнику протовистијара, којом га ослобађа сваке одговорности. М. Пуцић, Споменици српски, II, стр. 23.

Пише царство ми вь свѣдинѥ всакомоу, како прѣде кь царствоу ми Мароѥ Гочетикь, по смерти протовистиꙗреви, и стоꙗ оу коукi царства ми одь поклaдь до Николꙗ-дне, и о всемь оугоди царствоу ми, и обрѣте га царство ми вѣрна и срьдечна кь царствоу ми о всакои работи царства ми колико и протовистиꙗра Николоу, и тога господина има хтѣнѥ царство

ми, и створи милость Марою што ѥ стоıаль оу коуки царства ми оште прѣ животи протовистиıареви, и паки и сеги, по смрьти протовистиıареви, што ѥ стоıаль оу коуки царства ми о всемь обрѣте се царствоу ми правь, да да га за то не поиште ни царство ми, ни госпоѓа царица, ни господинь краль, да ини ни нитко одь властель царства ми, ни Грькь, ни Латининь, ни трьговець, ни Сасинь, ни ини нитко оу земли царства ми никоимь зломь, да никоимь соудомь о томь што ѥ стоıаль оу коуки царства ми одь испрва до сеги, понеже стоıа оу коуки царства ми одь покладь до Николина-дне, и не обрѣте се никомоу кривь ничимь ни за тергове, ни за коуплие, да ни за кои ини дльгь маль и великь, и сега да не потвори никто.

Кто ли потворѣ, да се распе и накаже по Законикоу царства ми.

И сиюзи моу милость записа царство ми по Законоу Градскомоу.

Вь лѣто ѕ҃ѡ҃ѯ҃д҃. индикта ѳ҃, мѣсеца декебра .е҃. дьнь Гюрегь логофеть прѣкроучи подь Беромь.

Оваких писама која дреше од сваке одговорности сачувано је много у дубровачком архиву за разна лица. Ми уврштујемо, примера ради, ово једно из самих последњих дана живота цара Стефана.

XLI

Цар Стефан Урош

10 јануара 1356

потврђује повластице Дубровчанима и Млечићима: Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 153.

Пише и повелѣва царьство ми, да ѥсть вѣдомо всакомоу.

I. Створи милость царьство ми трьговцемь, или ѥсть Доубровчанинь или Бнетькь или инь кто, всаки да греде сь трьгомь оу землю царьства ми и оу Призрѣнь и коуде имь хотѣние, свободне безь всакѥ забаве, а да не има ни оть кога

ниѥдне печали или коѥ забаве, ни одь царьства ми, ни одь коега властелина царьства ми, ни оть ниѥднога кѥпалие, ни оть землꙗнина, ни оть инога кога владоуштаго оу земли царьства ми.

II. Кто ли се нагѥ забавивь што или што оузьмь да имь плати царьство ми.

III. А акѥ оусхокѥ што оузети мати царьства ми, госпогꙗ царица, што одь нихь трьга, а или царьство ми, ништо да имь се не оузме безь коупа.

IV. И записа се сиѥ слово царьства ми вь лѣто ҂ѕѡѯд. индикьть ·і· мѣсець гѥнварь, дьнь ·і·.

XLII

Твртко, бан босански

1356, марта 14

потврђује Дубровчанима дотадашња права и повластице. Rački Fr., Rad I, 149.

Tuerdco, Dei gratia Bozne banus, una cum dilecto fratre suo comite Vulk, ac karissima matre nostra domina Helena, nobilibus uiris Nicolao Barbadico, comiti Ragusiensi, iudicibus, consiliariis et uniuersitati predicte ciuitatis salutem et graciam ac fauoris beneplacitum.

Literas uestras suscepimus, in quibus nobis promittitis et uestram communitatem obligatis seruare iura, libertates, consuetudines, pacta, protectiones, que habuistis cum bone memorie Stephano, olim bano Bozne, karissimo patruo et predecessore nostro. Vestre beneuolentie uicissitudinem impendere uolentes eodem modo nos uobis obligamus, quod omnes mercatores uestre ciuitatis cum suis mercantiis ad fidem et fiduciam et protectionem nostram suscipimus et uestram communitatem seruare in iuribus, libertatibus, consuetudinibus, protectionibus, prout a prefato Stephano bano, predecessore nostro, nonimus uobis consessum et conseruatum, etc.

XLIII

Цар Стефан Урош

1357, априла 24

даје Дубровчанима слободу трговања по својој царевини. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 157.

Има хотѣние и благоизволи царьство ми славномоу и почтеномоу градоу Доубровникоу и кнезоу доубровьчькомоу и властелемь всемь доубровьчкимь и соудиıамь и опкинѣ.

Како приходише кь царьствоу ми властеле почтени Маринь Боуникь, Живе Николе Гоундоловикıа синь и Живе Чрѣвикь оу поклисарьство, и говорише царьствоу ми о кривинахь и о забавахь, што се чине оу земли царьства ми Доубровчаномь.

И такози повелѣ царьство ми, и оучинихь милость Доубровчаномь всемь велимь и малимь:

I. Да си гредоу Доубровчани сь трьгомь и сь коупломь свободно по земли и по градовехь царьства ми и по трьговехь, да си продаю коуплю своıе, и да си коупоую што имь трѣбоуıе оу земли царьства ми.

II. И да имь нѣ вольнь никто забавити, да ни задрьжати; ни ıа царь, ни патриıархь, ни властелинь, ни властеличикь, ни кефалиıа, ни кнезь, ни севасть, ни цариникь, да ни кто любо оть владоуштихь по земли царьства ми иже се обрѣтаю, тькмо да си ходе Доубровчане свободно и читаво безь забаве и безь задрьжаниıа, сь коупломь по земли царства ми, и по градовехь, и по трьговехь, и по властелѣхь, просто рекше по всеи земли царьства ми, и да си продаю коуплю своıе и да си коупоую што имь трѣбоуıе, и да си походе свободно опеть оу Доубровникь безь забаве и безь задрьжаниıа, како имь смь записаль и оучиниль милость, а да имь нѣ никто вольнь забранити или задрьжати, да си продаю коуплю своıу, и да си коупоую што имь трѣбоуıе оу земли царьства ми.

III. Кто ли ино оучини одь властель царьства ми а или одь владоуштихь вь земли царьства ми, и потвори сиıе запи-

саниѥ и милость царьства ми, и забави што Доубровчаномь, да не продаю трьгове и коуплю своѥ, и да си коупоую што имь трѣбоуѥ, и или имь што кто оузме, да ми ѥсть невѣрнь оу невѣрно име, и да плати все самоседмо што имь боуде строуль, по Законикоу царьства ми.

IV. И такози се оуглави царьство ми Доубровчаномь, што имь кто строуѥ а или оузме вь земли царьства ми, все този да имь плати царьство ми, а царьство ми да иште себѣ онези кривце, и виноу оть селѣ напрѣда, што имь кто оузме по силѣ, все този да имь плаќѣ царьстко ми одь коуке царьства ми.

И сию милость записа и оутврьди царьство ми на Рибникоу мѣсеца априлиꙗ .кд. дьнь вь лѣто ҂ѕѡѯе индиктионь .і..

XLIV

Цар Стефан Урош

1357, априла 25

потврђује Дубровчанима права и повластице, дате им од цара Стефана, оца свога. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 160. Без мало веран препис повеље цара Стефана Душана од 20 септембра 1349.

........Милостию божиѥю и неизреченнимь ѥго промишлениѥмь сьдрьжештоу ми сиꙗ вса благовѣрномоу и Богомь поставленномоу Стефаноу Оурошоу цароу, всегда веселештоу ми се о Бозѣ и дрьжештоу ми скифтрось царьствиꙗ по прѣданию же и оуставоу господина и родителѣ царьства ми светаго цара Стефана, ꙗкоже ѥсть оуставиль и оузакониль записовати хрисовоуле словесе царьска, и прьво светимь и божьствнимь црькамь, по томь властеломь и властеличикемь и инимь прочимь, и ничемоу же неврѣжденноу бити, изволи же и царьство ми по томоужде образоу даровати и записати сизи хрисовоуль и милость.[1]

[1] Иста ова формула налази се још у једном писму. Види Monumenta serbica, 164.

Како придоше кь царьствоу ми сизи почтени властеле, а поклисарије доубровьчьци: Маринь Боуникь и Живе Николе Гоундоуликя синь и Живе Чрѣвикь, и обрѣтоше царьство ми оу Призрѣнѣ сь чьстиомь и зь даромь, и вса, елика трѣбоваше и просише оу царьства ми, този имь все дарова и записа царьство ми. И оуспоменоуше царьствоу ми о записани и о милостехь, што имь јесть записаль прадѣдь и дѣдь и родитель царьства ми господинь свето почивши цар о законѣхь и о всакојакихь правинахь, и огледавь царьство ми тази вса прьва записанија, и не потворихь нь и оште болше и крѣпцѣ потврьдихь и записахь по томоужде образоу:

I. Што јесть вьсь градь Доубровникь, да гредоу своими главами, иманијемь своимь, и нихь трьговци сь коупломь свободно безь всаке забаве по земли царства ми.

II. Да имь никто ништо не оузме ни забави посилијемь, ни властелинь царьства ми, да ни кто любо инь, ни маль ни великь, вь земли царьства ми, тькмо да ходе свободно.

III. Ако ли се обрѣте кто оузьмь посилијемь што любо нихь оу земли царьства ми, все този да плати царьство ми ономоузи комоу боуде што оузето, а тогази крикца да иште царьство ми и да оузме на немь кто боуде оузель и оучиниль зло које.

IV. И нихь трьговци сь трьгомь кто люби ити оу иноу землю сь трьгомь, сь коупломь, да греде прѣзь землю царьства ми свободно, безь всаке забаве, тькмо ороужија да не носить ни оу Боугаре, ни оу Басарабиноу землю, ни на Оугре ни оу Босноу, ни оу Грьке, ни инамо камо любо оу тоугю землю, тькмо оу землю царьства ми.

V. Кто ли се обрѣте понесь ороужија оу иноу землю, да моу се все този ороужије оузме.

VI. И кто греде оу Доубровникь и изь Доубровника, да имь се не оузима царина на Трѣбини, да ни на једномь поути ни на бродоу, тькмо всаки да ходи свободно, безь всаке забаве.

VII. И оште трьговци Доубровчане, кои се обрѣтаю по трьговѣхь царьства ми, што имь се слоуча, кои любо соудь,

да се соуде прѣдь цариникомь и кнеземь а или прѣдь кепалиомь, кои боуде града тогази, закономь родителꙗ и прародителꙗ царьства ми, и за сиꙗзи да гредоу прѣдь царьство ми на соудь: за крьвь, и за землю, и за проводь, и за чловѣка, и за сводь, а за ино ни за што.

VIII. И кьди при Латининь Срьблина, да да Латининь Срьблиноу половиноу Латинь а половиноу Србль свѣдоке; такожде и Срьблинь кьди при Латинина, да моу даѥ свѣдоке половиноу Срьбль а половиноу Латинь, по закону, како соу имале оу родителѣ и прародителѣ царьства ми и оу светаго кралꙗ.

IX. И где комоу даѥ Доубровьчанинь свои добитькь, комоу годѣ трьговцоу, тере моу одь нега оу вѣхь оударить, да се кльне Латининь за този, да боуде вѣровань по законоу, како соу имале оу родителѣ и оу прародителѣ царьства ми.

X. И кои трьговьць коупи конꙗ на трьгоу и плати за нь цариноу, да рече цариникь доушомь, ѥре ѥсть тогази конꙗ коупиль и за нега платиль цариноу, а тати да не зна, да моу за този свода нѣсть; ако ли га такози не оправи цариникь, да да сводь оу кога ѥсть коупиль.

XI. А кои любо трьговьць доведе коне коупивь ись тоуге земле, а познаю се, да се кльне тьзи трьговьць самь дроуги, ѥре га ѥсть коупиль оу тоугеи земли и не зна тати ни гоусара, да не даѥ свода за този.

XII. Да ако си оузлюби сизи, кои си га познава, оузети конꙗ, да си га оузме, а ономоузи трьговцоу да пода цѣноу што боуде подаль за нега.

XIII. Ако да царьство ми приходи оу трьгь, да ме почитоую и дароую своомь воломь, како ѥсть подобно цара почитати, а посилнога дара и оузетиꙗ да имь нѣсть.

XIV. И ако се царьство ми свади сь Доубровникомь, што се обрѣтаю Доубровчане по земли царьства ми, да имь се постави рокь за ·ѕ· мѣсець, да се испрати свободно безь всаке забаве и да походе, а зь градомь да се ратоуѥ царьство ми.

XV. И што се разбиѥ дрѣво бенетьчко и доубровьчко, што оутече оу землю царьства ми, да ѥсть свободно, и да се не оузме ништо.

XVI. И кои трьговци гредоу по земли и по трьговѣхь царьства ми, да плакꙗ всаки царину по законоу, како соу давали оу родитель и прародитель царьства ми.

XVII. И оште шь ними сикози оутькьми царьство ми: што се обрѣтаю людиѥ царьства ми кои боудоу прѣшли оу Стонь по толи кьди га ѥсть даль Доубровьчаномь господинь царь, свето-почивши родитель царьства ми, тези люди царьства ми Доуброовьчане да одженоуть.

XVIII. И што боудоу прѣоузели землю царьства ми прѣзь мегю, како ѥсть била мегꙗ оу родителѣ и оу прародителѣ царьства ми и оу светаго кралꙗ, ако боудоу и винограде насадили прѣзь мегю, все да ми поврате.

XIX. И за соудове и за всако оправданиѥ како соу имале оу родителѣ и оу прародителѣ царьства ми, такози и одь дньсь напрѣда да имаю.

XX. И за все да ѥсть на Желѣзнои Плочи соудь како ѥсть и оть прѣжде било.

XXI. И за Млѣть да не имають печали ни за што, тькмо да ѥсть царьства ми, како ѥсть и оть прѣжде било оу родителѣ и оу прародителѣ царьства ми.

XXII. И отьсели напрѣда да не прѣиме ни оузьме никто залоге ни оть властелина царьства ми ни оть коѥго любо одь дрьжаве царьства ми; кто ли се обрѣте оузьмь, да залогоу тоузи поврати опеть, а што ѥсть прѣѥль, да моу се тази коуплꙗ оупаднеть.

XXIII. И оште: како ѥсть оуглавиль шь ними родитель царьства ми, господинь свото-почивши царь, што соу залоге заложене кога любо, мала и голѣма, изь земле царьства ми, да се иштоу соудомь и правдомь.

XXIV. И потврьди имь царьство ми законе и повеле, што соу имале оу родителꙗ и прародитель царьства ми, како да ѥсть ништо непотворено.

XXV. И симь зи образомь записа и потврьди царьство ми сизи златопечатни хрисовоульь царьства ми, юко да прѣбиваеть вь всакомь оутврьждени и свободѣ чистѣ.

XXVI. И сие извѣстнооє и всенастоюштеє слоово царьства ми записа се и оутврьди знамениюмь царьскимь вь лѣто ,sωз҃е. ендикьтионь .і., мѣсеца априлю .ке., дьнь подь Призрѣномь на Рибникоу.

XLV

Цар Стефан Урош

1360, септембра 29

опрашта Дубровчане неких ново-уведених царина и работа. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 168.

Добродѣтелно и всеразоумно сь истиною царьскаго словесе поставлюеть царьство ми вь свѣдѣніе вьсѣмь, како приходише кь царьствоу ми на Сѣнице всепочтени властеле доубровьчьци зь дарови и сь чьстию: Михо Дрьжикь и Юке Манчетикь, и оуспоменоуше царьствоу ми о работахь градцкихь и о законѣхь и о царинахь, кои соу сьги настале, а нѣсоу биле оу родителю царьства ми. Има хотѣние и о семь благоизволи и створи милость царьство ми всемоу градоу Доубровьникоу, всѣмь властеломь доубровьчкимь, велимь и малимь, и даде имь царьство ми овози записание и мою вѣроу царьскоу, юко што соу властеле а или трьговци доубровьчци:

I. Да гредоу сь трьгомь и сь всакомь коупломь слободьно оу землю царьства ми, и на вѣроу царьства ми да гредоу или на Зетоу на Балшикие, а или на дрьжавоу кнеза Воислава и оу землю царьства ми.

II. Да трьгоую и ходе свободьно оу кюки царьства ми и оу градовѣхь и по трьговѣхь и по земли царьства ми, а никто да имь не имаь забавити, ни кефалиюа кои любо, ни властелинь царьства ми, ни кои кнезь, да ни инь никто, ни маль ни великь, тькмо да доходе свободьно сь трьгомь оу землю царь-

ства ми, и опеть да си походе своимь добиткомь, безь всаке забаве, оу Доубровникь.

III. И оште: за онези царине, коиено соу сьги постале, а нѣсоу биле оу родителя царьства ми, и на тѣхьзи царинахь да не плакяю никомоу ништо: кто ли имь забави о чемь на тѣхь царинахь, а или имь што оузме, да се каже како невѣрникь, и да плати тисоукю перьперь царьствоу ми.

IV. И овози записание и моую вѣроу дароваxь властеломь доубровьчкимь, яко да имь есть тврьдо и никимь непотворимо, и за царине никомоу ништо да не плакяю, ни да имь есть тези царине, што нѣ било оу дѣда и оу родителя царьства ми и оу моихь прьвихь.

И сие обичьное и златопечатьное слово царьства ми записа се и оутврьдии знамениемь царьскимь вь лѣто ҂ѕѠѮД., индиктионь ·ДI· мѣсеца сектевра ·КД· дьнь, на Сѣницахь при логодетѣ Драгославѣ.

XLVI

Цар Стефан Урош

1362, августа 22

умирује се с Дубровчанима поводом њихових размирица с кнезом Воиславом. Fr. Miklosich, Monumenta serbica. 169.

Добродѣтельно и всеразоумьно сь истиною царьскаго словеси поставляеть царьство ми вь свѣдѣние всѣмь, и дароуеть царьство ми сие обичное слово царьства ми всепочтенимь властеломь царьства ми доубровьчкимь и всемоу градоу Доубровникоу, понеже за такова врѣмена прилоучивша се, како се бѣхоу Доубровчане поплашили одь царьства ми и свадили се сь братомь царьства ми, сь кнезомь Воиславомь, и зь градомь царьства ми, сь Которомь, и царьство ми вьсхотѣвь и сьтворихь властеломь доубровьчкимь и всемоу градоу овоузи милость царьства ми:

I. И приѥхь властеле доубровьчке, да соу вь ѥдино сь царьствомь ми одь дньсь и вьсь градь, како соу били и сь родителѥмь царьства ми, и смирихь ихь зь братомь царьства ми, сь кнезомь Воиславомь и зь градомь царьства ми, сь Которомь, и дадохь имь старе законе, коѥ соу имали сь родителѥмь царьства ми, и прьва записаниꙗ родителꙗ царьства ми, коꙗ соу оу нихь, този имь вса потврьждоуѥ царьство ми симзи записанием царьства ми: како имь пише оу тѣхзи прьвихь записаниꙗхь, такози да имь ѥсть тврьдо до вѣка.

II. И докле ни ими не поскочи вѣра и ѥдиньство кь царьствоу ми, и такози да имаю одь царьства ми милость, да гредоу нихь трьговьци сь трьгомь по всои земли царьства ми и по градовѣхь свободно и безь всаке забаве, и опеть своимь добиткомь да си гредоу свободно оу Доубровникь, а да се за нихь никто не задѣне, како ѥсть било и оу родителꙗ царьства ми.

III. И гдѣ годѣ си имаю Доубровчане покладе, а или дьлгове оу земли царьства ми а или оу градовѣхь, да си ихь оузимаю по законоу, а никто да имь ихь не задрьжи ниѥдномь зароукомь.

IV. Ако ли коꙗ свада боуде Доубровникоу сь коимь годѣ властелиномь царьства ми, за тоузи свадоу да не ратоую, ни ништоу сь зломь Котора, тькмо каконо ѥсть било оу родителꙗ царьства ми, такози да гредоу сь властели царьства ми прѣдь царьство ми оу очи за всакоу злобоу а или свадоу, да имь царьство ми исправи по правдѣ и по законоу.

V. Ако ли се оусхоке царьство ми шь ними размирити, да имь дамь гласк прьво тога на шесть мѣсець, како кои боудоу нихь трьговци оу всои земли царьства ми, да си се исправе изь землѥ царьства ми сь всѣмь своимь оу Доубровникь.

VI. Ако ли се сваде сь кимь годѣ властелиномь царьства ми, нихь трьговци да ходе свободно по земли царьства ми, а да за тоузи властельскоу свадоу да не имаю забаве ни чтете ни оть кога; и што се боудоу оучиниле коѥ любо чтете а или злобе или крьви оу сиюзи рать одь Доубровника сь царьствомь

ми, а или сь кнезомь Воиславомь и шь нѥговѣми людьми а или зь градови царьства ми, кто годѣ гость а или нихь приꙗтель, кто боуде нимь помагаль, този все да ѥсть просто, и веке за този да се не иште до вѣки.

VII. А што соу доходьци царьства ми стари и законити, да ихь даваю царьствоу ми, како ихь соу давали и родителю царьства ми.

VIII. А за Мльть за доходькь царьства ми и за опата, како ѥсть запысало царьство ми, и како ѥсть по старомь законоу, такози и напрѣдь да ѥсть.

IX. А за землю жрьновничкоу како имь ѥсть дало и записало царьство ми, такози да имаю и дрьже, а за нихь, за тоузи землю, да не има посла никто одь властель царьства ми до вѣка.

X. А што соу баштине которске оу Доубровникоу, да ихь поврате вьсѣхь Которанома; и соужнѥ да имь поусте, и покладе и дльгове всакомоу чловѣкоу царьства ми да даде по правдѣ.

XI. А почьсти и доходьке царьске да ми даваю, како ѥсть било и оу родитель царьства ми.

XII. А соужнѥве нихь, кои се обрѣтоу оу всои земли царьства ми и оу властель царьства ми, да ихь вьсѣхь царьство ми поусти.

XIII. И на сези имь даде царьство ми обештаніе и клетьвь и моюк вѣроу царьскоу и сь властели царьства ми; и обештавамь имь се Богомь и прѣчистомь Богородицомь и вьсѣми светими, ꙗко да имь овози више писанно царьство ми испльни и сьдрьжи, и оу семзи да имь се царьство ми не потвори, докле ни ими не поскочи кь царьствоу ми.

XIV. И сиѥ обичноѥ и златопечатноѥ слово царьства ми записа се и оутврди оу Оногошти, кьди доидоше кь царьствоу ми почтени властеле поклисари доубровьчьсци Никола Сорькочевикь и Живе Николе Гоундоуликꙗ, повелѣниѥмь господина светаго цара Логодеть Деꙗнь прѣкроучи вь лѣто ҂ѕѡо. индиктионь ·еі· мѣсеца авгоуста ·кв· дьнь.

XLVII

Цар Стефан Урош

око 1362

у вези с миром у Оногошту повраћа Дубровчанима ратом обустављене повластице. Fr. Miklosich. Monumenta serbica, 173.

I. Обештава се царьство ми любовьнимь властеломь царьства ми доубровьчькимь вь Господа Бога вседрьжителꙗ и прѣчистоую ѥго матерь .... и на сези ви даю мою вѣроу царьскоу и сези обештаниѥ, ꙗко да ви имамь вѣрнѣхь и срьдьчнѣхь, како ви соу имали и мои прьви, и да идете свободно кь царьствоу ми безь всакога страха, и опеть да си поидете почтено одь царьства ми оу Доубровникь како мои почтени властеле.

II. И оноузи ви землю дава царьство ми да ѥсть ваша, и кьди боудете оу царьства ми, да ви царьство ми запише оноузи землю.

III. И о законѣхь и о вашихь трьговцихь и о иномь о всемь, како ми сте писали по прѣгиѥ, и како ми сте пороучали по логодетѣ царьства ми по Деꙗнѣ и по Грьгоурѣ, и како сте имали сь родителюмь царьства ми, и оште и болѥ тога о всемь о томь да ви царство ми оутврьди и запише, како да боуде тврьдо до вѣки.

IV. И овази вса да ви царьство ми испльни и сьврьши на Бозѣ и на вѣрѣ царьства ми, и како ке царьство ми овези сьхранити, испльнити и сьврьшити властеломь доубровьчкимь, тако и Господь Богь помилоуѥ царьство ми, аминь.

XLVIII

Цар Стефан Урош

око 1362

расправља послове с Дубровником после рата Воислављева. Fr Miklosich, Monumenta serbica, 175.

Царьство ми соуродникомь властеломь доубровьчкимь, кнезоу и всои опкинѣ.

I. Знате ви како ѥсть даль родитель царьства ми господинь свето почивши царь матери царьства ми, госпоги царици, трьгове зетьске, и паки ѥсть сьда дало царьство ми трьгь призрѣньски црькви господина цара Архангелоу.

II. Да тамо ви ѥсть писало царьство ми книгоу свободноу, вамь и дроузѣмь градовомь, да гредете свободно безь всаке забаве оу землю царьства ми, а никто ништо да ви не забави, или ви што оузме оу земли царьства ми: кто ли ви што оузме, да ви плати царьство ми.......

III. ....За Жарка што ви ѥсть оузель, нѣ знало царьство ми, ни ми сте казали; да пошлѣте ми добре люди, да позовоу Жарка прѣдь царьство ми, да ви га да царьство ми, да ви плати все самоседмо.

IV. А тамо семь послаль властеличикꙗ царьства ми Елькшоу оу Свети Срьгь, да стои, и да ви чоува и блюде одь всаке забаве и одь Жарка и оть всега; и шь нимь да сте позвали Жарка прѣдь царьство ми.

XLIX

Кнез Воислав

око 1362

утврђује веру с Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 174.

I. .....Вле се господинь царь и ꙗ и властеле господина цара, како да соу приꙗтелие Доубровникю, и коꙗ се соу зла чинила дослеи мегю нами, да се тои не помене.

II. И дахь ꙗ кнезь вѣроу и клетвоу всакомоу одь вась оште боле, него како сьмь и прѣжи биль сь вами; и такои ми сьда не би нароучно, да тамо коу послати мое властеличике, да ми се закльнете, како се сьмь ꙗ вамь заклель и записаль.

III. И за коумирькь сольски продахь га вашимь поклисаромь за годиште за ·д· сьть перьперь, а почина годиште на

·кє· дьнь мѣсеца авьгоуста, старимь закономь, како смо и прьво имали.

IV. И да знате, отиде ми печать напрѣдь, да га кю оудати мою печать.

L

Тврдислав Угљешић

около 1366

даје веру Дубровчанима. Fr. Miklosich. Monumenta serbica 149. На оригиналу је записано познијом руком 1300—1400. На основи тога смо ми дали горе назначену годину.

Обешта се Тврьдиславь Оуглешить, и кле се кнезоу и властеломь и опьтинѣ доубровьчькои оу Бога и оу Божию матерь и оу све свете, да ѥ сь ними ѥдно, и да ѥ одь нихь ѥдьнь, како кои годѣ Доубровьчанинь, и за всакоу работоу за доубровьчькоу да доброу и за коу годѣ да стои колико ѥдьнь одь Доубровьника, докле ѥ онь живь.

LI

Твртко, бан босански

1367, јуна 1

потврђује Дубровчанима веру и повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 176.

Вь име отьца и сина и светога доуха, аминь.

Оть порожениѣ Божиѣ лѣть .ѕѡѕз. лѣто и нашемоу господьствоу .ді. лѣто, мѣсеца июна по книзѣ .а. дьнь.

Ми Тврьтко, милостию Божиомь бань босньски, придосмо оу нашоу коуѣоу оу градь Доубровникь, и потврьдисмо вѣре сь нашомь братиомь и сь нашими приѣтелми, сь властели сь доубровьчкими:

I. Оу конои е вѣрѣ биль сь ними нашь стрись господинь бань Стѣпань, онези вѣре потврьдисмо ми бань Тврьтко и

наши властеле, оу име: кнезь Влаи Добровоевићь и тепчиѣ Сладое и кнезь Влькота Прибинићь присегосмо на моћехь и на светомь еванћелии кльноуће се, како да е наша коућа сь Доубровьчникомь едьна коућа до вѣка, како е едьна коућа била сь нашимь стрицемь, зь господиномь зь баномь Стѣпаномь, такози да есть сь нами Доубровьчникь една коућа до вѣка вѣкомь, доколѣ е нась сѣме и нихь, да се тези двѣ коући не раздвоита никьдаре до вѣка вѣчнега, неголи да еста обое една коућа.

II. И кои соу законь имали сь нашимь стрицемь, сь господиномь зь баномь Стѣпаномь и кое писание онѣхьзи законовь и онѣхь книгь, потврьдисмо нашомь присежомь и нашимь писаниемь и нашимь печатомь, како да е мею нами единьство оу вѣкке вѣкомь, и да не хоштемо Доубровьчника оставити и нихь братьства до вѣка никьдаре, доколѣ е нась сѣме и нихь, безь нихь злога почетиѣ, отложивьше што би не било на невѣроу господиноу кралоу оугьрскомоу.

III. Я се писа Дражеславь диѣкь своомь роукомь малокористномь, родомь Боићь, земла ми е мати, а отьчьство ми е гробь, оть земле есмо и оу землоу оунидемо.

IV. И вьсе законе и повеле и писаниѣ кое е ималь Доубровникь сь старѣмь господиномь, сь нашимь стрицемь зь баномь Стѣпаномь и сь неговѣми родители и сь прародители, вьсега тогази потврьдисмо ми господинь бань Тврьтко.

LII

Срацимир, Ђурађ и Балша

1368, јануара 17

праштају Дубровчанима ново-уведену царину на Дању. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 177.

Одь Срацимира и од Гюргꙗ и одь Балше нашои любовнои брати и приꙗтелемь, кнезоу и соудиꙗмь и властѐломь доубровьчкимь:

I. .... Простисмо оноуи цариноу на Дани, како да се не оузима царина вамь и вашимь граганомь и вашимь трговцемь, тькмо да си ходе свободно скрозѣ нашоу землю, а да имь нѣ е на вьхь тези царине ни ине кое задѣве.

II. И по томь даемо нашоу вѣроу, іа Срацимирь и Гюргь и Балша, всакомоу одь вашега града, греди всаки сь трьгомь, а на нашоу вѣроу таи царина да е проста всакомоу вась, да се не оузима на вьхь до нашега живота.

.....И тои да е вѣровано, постависмо нашоу печать.

LIII

Александар, господар Канине и Авлоне

1368, септембра 2

заједно са својом властелом даје веру Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 178.

Вь име оца и сина и светаго доуха.

Порогениіа господина нашего Ісоуса Христа, вь лѣто ҂ѕѡ҃ѯ҃и҃, мѣсеца сектебра ·в· дьнь.

Како би хтѣние мнѣ Алекьѯандроу, господина Канинѣ и Авлоноу, да боудоу едннь од Доубровьчань, и поискахь комоунь доубровчки безь ниедне силе и безь ниедне неволе, тькмо сь моомь доброомь воломь, како да смь единь брать одь комоуна доубровчьскога, и того ради іа Алекьѯендрь послахь мога властелина Дима говоре иштеки овоузи работоу, и приеше ме за овези мое рѣчи, и би нихь хотѣние и любовь, и свршише ми мое питание што поискахь, и оучинише ми книгоу вѣрноу, и запечатише печатиомь комоуньскомь, и даше ю моемоу властелиноу Димоу, и досла ми ю. И о томь благодарихь Бога и захвалихь, и того ради се зговорихь сь моими властели, и присегохь на светое божьствьное евангелие іа и сь моими властели, како ме поиска Никола Кабоужикь, како да боудоу іа вѣрнь Доубровчанинь и пригатель, и сь моими властели, и да смь дрьжань

Доубровчаниноу всакомоу, коудѣ боуде мога владаниꙗ и коудѣ боудоу ꙗки, и паки колика кете, свршите сь моимь властелиномь Димомь, и га примамь сь радостиомь, ѥре того ради га смь послаль мѣсто себе.

† Ѧво властели кои присегосмо на светоѥ и божьствьноѥ ѥваньгелиѥ, именемь: Продань воѥвода и Миклеоушь кефалиꙗ итд. (њих 16 свега).

LIV

Краљ Вукашин

1370, априла 5

потврђује повластице које су Дубровчанима дали пређашњи владаоци српски. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 179.

I..... Придоше кралѥвьствоу ми много любими приꙗтели кралѥвьства ми властеле славнога града Доубровника: Мише Бобалѥвикь и Ђкѥ Соркоочевикь, и принесоше кралѥвьствоу ми хрисовоуль господина цара Степана, како ѥсть приходиль цароу Степаноу Никола Горгуѥ венетькь и ш-нимь властеле доубровьчци Маринь Боуникь и Симонь Бенешикь и Живе Чревикь, и виде кралѥвьство ми записаниѥ господина цара Стефана и иниихь прѣждьниихь господь, и прочте, и виде кралѥвьство ми записаниꙗ прѣждьнихь господь, како соу записали и оутврьдили хрисовоуле и законе градоу Доубровникоу. По томоужде образоу и кралѥвьство ми не потвори записаннаꙗ ими, ноу паче болше и крѣпчаѥ потврьди кралѥвьство ми, (ꙗко да) пребиваеть тврьдо и непоколѣбимо никимь до вѣка, како соу записали ина господа и Степань царь хрісовоулѥ и повелѥ и законе, такожде кралѥвьство ми потврьди и записа.

II. И молю и запрѣштамь, егооже изволи ждреби светаго доуха по кралѥвьствоу ми сьнастоолникоу бити и сьдрьжати скифтри кралѥвьства ми, сиѥмоузи записанию кралѥвьства ми не потворенноу бити, ноу паче большеѥ и крѣпчаѥ потврьждати.

III. Сиѥзи известнеѥ слово записа се и оутврьди обичнимь знамениѥмь кралѥвьскіимь вь лѣто ·ѕѡои· индикта ·ѳ· мѣсеца априлиꙗ ·е· дьнь.

Въ Христа Бога благовѣрни и христолюбиви Вькашинь краль.

LV

Ђурађ Балшић, брат му Балша и синовац Ђурађ

1373, новембра 30

куну се на мир и на пријатељство и на држање старих уговора с Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 183.

.... И Гюргь Балшикь, мои брать Балша и мои синовць, млади Гюргь, и тко боуде одь мога племена догохь оу Доубровникь и старо пригательство, коѥ соу имали мои прьви шь ними прьвили, потврьдихь, и поставихь шь ними вѣроу и клетвоу:

I. Да блюдоу и обароую и помагамь вашемоу градоу Доубровникоу и вашемоу грагганиноу всоудѣ коудѣ обладамь и коудѣ могоу досеки.

II. И оште се обекавамь брати моѥи доубровьчкимь властеломь, ако тко оусхоке зло оучинити Доубровчаниноу или нихь владанию, да ихь блюдоу и помагамь, нихь и нихь владаниѥ и нихь трьговце кои ходе по момь владанию.

III. И ако тко што изгоуби оу моѥи земли или оу момь владанию, га Гюргь, ако не оузмогоу имати кривца, да га дамь властеломь доубровчкимь, а га да имь плакю.

IV. И царинѥ коѥ нѣсоу биле властеломь и трьговцемь доубровчкимь, да имь нѣсоу ни оу мне ни оу мога брата Балше, ни оу мога синовца, младога Гюрга, коѥ имь нѣсоу биле оу цара Стѣпана.

V. И ако тко боуде царь господинь Срьблемь и властеломь и земли срьпскои, да нѣсоу дрьжани властеле доубровчки дати мнѣ доходька више писанога.

VI. И кол..... боудоу господарь овонзи земли приморскои, коıа ѥ около Доубровника, да ми даю властеле доубровчки доходькь; ако ли не боудоу, да посла на нихь не имамь ниѥднога за доходькь.

LVI

Твртко, бан босански

1375, фебруара 9

укида сваку царину за Дубровчане у Босни. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 184.

Вь име отьца и сина и светаго доуха.

Да ѥсть вѣдомо всакомоу чловѣкоу, како створи милость господинь Тврьтко, милостию Божиомь бань босански Доубровникоу, када доходише поклисари доубровачци, оу име: кнезь Витко Гоучетиħь и кнезь Димко Бенешиħь, и такои створи милость господинь бань Тврьтко Доубровникоу: гдѣ се годѣ оузима царина оу владани господина бана Тврьтка, да се нигдѣрь не оузме ниѥдна царина на доубровачкомь ни на чемьре, да ѥ все свободно ода всаке царине и одь забаве, колико кои годѣ Доубровчанинь, толико доубровачки конь, толико трьгь, што ѥ годѣ доубровачко, да ѥ свободно оу владани господина бана Тврьтка, ако што годѣ греде изь владаниѣ оу Доубровникь, ако ли изь Доубровника оу владаниѥ. Ако ли би тко понесаль понось, чловѣкь господина бана, да ѥ платиль ·в· динара, а инѣмь да ѥ всѣмь свободань.

Писано подь Бобовцемь одь роштдва сина Божиꙗ лѣть ·чтое· мѣсеца фервара ·д· дьнь.

LVII

Краљ Стефан Твртко

1378, априла 10

потврђује Дубровчанима раније дате им повластице српских и босанских краљева. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 186.

I. ......Пришьдьшоу ми прѣдь славни и добронарочити градь Доубровникь, и тоу изидоше прѣдь кралѥвьство ми всепочтени властеле доубровьсци сь всакою славою и чьстию,

и оупоменоуше кралѥвьствоу ми о своихь законѣхь и оувѣтехь и повелıахь коѥ соу имали сь прародители кралѥвьства ми, зь господомь босьньскомь, и за то оузговорише сь кралѥвьствомь ми сизи и сизи властеле: Маринь Меньчетикь, Михаиль Бобалѥвикь, Добре Калићѥвикь, Мадео Жоурьговикь, Жоунь Градикь, Никола Гоуньдоуликь, и сизи властеле оусхотѣше потврьдити оу кралѥвьства ми своѥ законе и оувѣте, коѥ соу имали сь прародители и родители кралѥвьства ми, зь господомь босьньскомь и сь господиномь баномь Стефаномь, и за любовь и за нашоу опћиноу и нашихь прьвихь кою смо имали оть прьва зь градомь Доубровникомь и сь властели доубровьсцими, за то кралѥвьство ми записа и потврьди и болше исправи всаке законе и оувѣте и повелѥ и трьговьчьке свободе, коѥ соу имали зь господомь босьньскомь.

II. И по томь оупоменоуше ми кралѥвьствоу вишеречени властеле доубровьсци о оувѣтехь и законѣхь и повелıахь, коѥ ѥсть ималь градь Доубровникь сь господомь срьбьскомь и рашкомь, и испльнıаюштоу кралѥвьствоу ми прѣднюю любовь и обьћиноу зь градомь Доубровникомь и сь того почтеними властели сьтворихь милость кралѥвьства ми, и записахь и обновихь и больше испльнихь вь всакоу свободоу и чистотоу, да си имаю тези оувѣте, и законе, и повелѥ и трьговьчьке свободе тврьде и непотворене и никимь отьѥмлѥме.

III. По семь же словоу и потврьждению кралѥвьства ми обешта се и записа градь Доубровникь и властеле доубровьсци, да даю кралѥвьствоу ми доходькь срьбьски по законоу, кои соу давали господе срьбьскои такожде да даю кралѥвьствоу ми о всакомь приходештемь Дмитрове=дневе ·в· тисоуште перьперь овѣмьзи оувѣтомь и закономь и начиномь, докле дрьжи и господоуѥ кралѥвьство ми овомьзи земломь приморьскомь, Трѣбинѥмь, и Конавлами, и Драчевицомь.

IV. И оу сиѥзи се обештаниѥ обешта кралѥвьство ми властелемь доубровьчькимь, да има ходити доубровьчьки трьгь и трьжьци свободно и никимь невьзбраньно по всои земли и дрьжавѣ кралѥвьства ми, да не има никто за ныхь ни за ныхь

тръгь похватити или чимь забавити, ни властелинь, ни властеличиђи, ни кто любо, ни маль ни великь: ако ли кто дрьзне и потвори слово кралювьства ми и оузме имь што вь области кралювьства ми, да има нимь платити кралювьство ми ись свое коморе, а кривца того да иште кралювьство ми.

V. И обештава се кралювьство ми, да имамь нихь владанию блюсти и обьваровати одь гоусе, оть тадьбе, одь всаке злобе и силе.

VI. И юште се обѣтоую кралювьство ми, ако ко име што говорити или насиловати градоу Доубровникоу за сизи доходькь кои имаю давати кралювьствоу ми, да има кралювьство ми оть тога нихь бранити и помагати, да имь се нѣкога чтета оу владанию или оу тръговцоу не оучини за то.

VII. И шта Богь не даи, и случи се нѣкою врѣме, и не боуде сизи землѩ оу области кралювьства ми, Трѣбиню и Конавли и Драчевице, волѩ кралювьство ми не сьврьши и не оправи више реченога и не плати тръжць, годѣ не обьваровати владаниѩ, или нагю нихь нѣкоѩ чтета за онь доходькь, да кралювьство ми не има питати одь нихь онога дохотка ни кто ини по кралювьствоу ми, ни они да соу дръжани давати га.

VIII. И по сихь всѣхь обешта се кралювьство ми и сь богодарованною ми кралювьства ми материю, госпоомь кура-Еленомь и сь госпоомь кралицомь кура-Доробіомь и сь избраньними властели кралювьства ми,...... и такози се обештавамо да боудеть мегю кралювьствомь ми и мегю градомь Доубровникомь и того властелми вѣрна и всесрьдьчьна любовь како ю си имали сь нимь прѣродителию и родителию кралювьства ми, господа срьбьска и босьньска.

IX. И за сию слово и сию правдоу више оуписаньноу обешта се кралювьство ми на светомь еваньгели и прѣдь чьстнимь крьстомь Христовѣмь и сь материю кралювьства ми и сь кралицомь и сь выше реченьними властели, да боудеть сию слово и сию обештаное записание тврьдо и непоколѣбимо до дьни и до вѣка: кто дрьзне и потвори....... да приме на се и на свою доушоу оне клетве, итд.

X. И сиѥ обештаніе и записаниѥ записа и потврьди краљевьство ми прѣдь градомь Доубровникомь оу Жрьновницахь вь лѣтехь по рождьствѣ Христовѣ ·чтои· лѣто, мѣсеца же априлꙗ вь ·і· дьнь.

XI. И по сихь всѣхь више сьврьшеныхь пріидоше всепочтени властеле доубровьчсци.... вь славни дворь краљевьства ми на Трьстивницоу, и ꙗ госпоꙗ кура Єлена и госпоꙗ кралица кура Дородеꙗ..... присегосмо сь нашими властели (њих 11 по имену) на вса више оуписана, итд.

LVIII

Балша

1379, новембра 20

потврђује повластице које је Дубровчанима дао брат му Ђурађ. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 193.

Да есть вѣдомо всакомоу.

Ꙗ господинь Балша по милости божие створихь милость градоу Доубровникоу, моои брати и срьчанемь приꙗтелемь, споменоуюке старо приꙗтельство и любовь, кою соу имали сь моомь братиомь и сь мномь, а ми мислимо такогере и боле:

I. Да ходе трьговци доубровьчки свободно по моои земли, и да коупоую и продаю всаки трьгь и жито, и да поносе, коуде е нимь драго.

II. И да плаꙗю цариноу, како е прьво било, по ·в· динара оть мантие.

III. А на Даню и на Кривоу Рѣкоу да плаꙗю, како соу плаꙗли при животоу брата мога, господина Гюрꙗ, и по всои земли моои да соу на законь кои соу имали при Гюргю.

IV. И за сие рѣкохь: ако боуде комоу Доубровчаниноу што оузето одь мога чловѣка или одь мене, да се все исправи.

V. И на томь даю вѣроу мою и моихь властель, да не потвороу, ноу да свршоу до мога живота.

Писа се сиꙗ повелꙗ вь лѣто ҂ѕѡпи. мѣсеца ноебра ·в· дьнь оу Ратьць.

LIX

Краљ Стефан Твртко

1382, декембра 2

укида ново-установљену сланицу у приморју код новог града Св. Стефана. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 201.

I.... И тоузи бѣше рекло кралѥвьство ми поставити сланицоу, и да боудеть трьгь соли продаванїа, и тоо видѣниимь доиде Доубровникоу, за то послаше кралѥвьствоу ми властелина свога кнеза Драгоѥ Гоучетиħа, а моле кралѥвьство ми и просе, да тоузи оу томь мѣстѣ оу градоу подь онѣмь градомь не постави кралѥвьство ми сланице, ни да се соль продаѥ, а говоре Драгоѥ кралѥвьствоу ми, како Доубровникь има законе старе сь всѣми рашкими господами, да оу Приморию не боуде нигдѣре поставлѥнь нови трьгь и мѣста. Да кралѥвьство ми разоумѣвьши законе прьве, што соу имѣли Доубровчане зь господомь рашькомь, да се не море поставити нигдѣ оу Примории трьгь соли, развѣ на обична мѣста, не хотѣ кралѥвьство ми потворити законе старе града Доубровника што соу имали зь господомь рашькомь, нь болѥ потврьдыхь како соу имали оть прьва законе зь господомь прьвомь, оумили се кралѥвьство ми, по Драгою, Доубровникоу, да не боудеть оу ономь градоу любо подь градомь трьгь соли проданиѥ до вѣка.

II. И сиѥ вса выше писанна да не потвори кралѥвьство ми, ни синь кралѥвьства ми, ни кто любо оть соуродникь кралѥвьства ми да сиѥга николиже не потвори, доколе градь Доубровникь и властеле доубровьчсци сиѥга не потворе и некомь невѣромь не изгоубе они и нихь дѣтца и нихь послѣдни, итд.

LX

Балша, дука драчки

1385, априла 24

потврђује повластице дате Дубровчанима од цара Стефана и од брата Ђурђа. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 202.

И Балша, милости Божиомь доука драчки и оште, имамь хотениѥ, пишоу и повелевамь, да есть вь сведение всакомоу

чловекоу, како доге къ мнѣ поклисиıаръ Мате Жоуръговикъ одъ града Доубровника, и говори ми за работе и за търговце и за слободоу и за повелѥ господина ми и брата ми Гюргıа и мое, и ıа, видевъ негово добро говоренѥ одъ приıатель моихъ, властель града Доубровника, хотеки да есть любовь стара мегоу нами:

I. Паче потвръгюю повелѥ брата ми Гюргıа и мое, како да соу тверъде и непоколебиме, и како да ходе нихъ търговци по моои земли, да слободно коупоую и продаю безъ ниедне забаве.

II. И ако имъ кто оузме што любо силомъ, ıа да плакю одъ мое коукѥ, а ıа да иштоу кривца.

III. И търговци, кои миноую оу Сръблѥ на Даню, да не плате ништа, ни да плакıаю царине, ни бродове, кое нѣсоу имали законъ оу цара Стефана и оу Гюргıа.

IV. И што се наге да съмь дльжьнь търговцемъ доубровачкимъ, да имъ испралю.

V. И ако се случи, да се разьбие дрѣво доубровчко о моои землѣ, да нѣсть никто волнь што оузети или забавити.

VI. И кто ли дрьзне потвориви сие више оуписано, такови да плати ·е· сьть перьперь, и да ми е невѣрьнь.

VII. И такои даю вѣроу мою и моихъ властель да не потворοу сие писание до мога живота.

VIII. А писа се сиıа повелıа вь лѣто рождьства Христова на тисоукю и ·тпе· мѣсеца априлıа ·кд· дьнь оу Тоузѣхь близоу Плоче, а томоу милостникь протовистиıарь Филипь.

LXI

Ђурађ Балшић

1386, јануара 27

потврђује Дубровчанима раније им дате повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 203.

..... Азь вь Христа Бога благовѣрни и самодрьжавни господинь Гюргь всои зетскои и поморскои земли.

Да ѥсть вь свѣдѣниѥ вьсакоемоу чловѣкоу, како догоше кь мнѣ поклисариѥ, кнезь Симе Боуникь и Ике Гоундоуликь одь града Доубровника, и говорише ми за работе и за свободоу и за трьговце и за повелѥ, кое соу имали зь господомь срьпскомь и зь господиномь и родителѥмь моимь Срацимиромь и з Гюргѥмь и з Балшомь.

И ꙗ видѣвь нихь добро говорениѥ одь братиѥ моѥ и одь приꙗтель моихь, властель града Доубровника, вьсхотѣхь, да ѥсть любьвь стара мегю нами, сторихь имь милость:

I. И потврьдихь повелю господь срьпьсцѣхь и господина и родителꙗ ми Срацимира и Гюргꙗ и Балше, да соу трьговци града Доубровника свободни по всоои моои земли, да имь нитко ништа не забави ни нимь, ни трьгоу нихь.

II. Тко годь ли имь што забави, или имь што оузме оу моои земли, ꙗ Гюргь да плакю Доубровчанина одь мое ризнице.

III. И створихь имь милость, да имь нѣ на Даню царина ниѥдне ни индѣ нигдѣ оу моои земли, тькмо да е онакои, како е било оу цара оу Стѣпана.

IV. И да нѣ вашимь трьговцемь посилнога дара ни одь моега властелина, ни одь кѥпалиѥ, ни одь царинника, ни одь когаре.

V. И ако се гдѣ слоучи, и разбиѥ се ваше дрѣво или на мороу или оу рѣцѣ оу моои земли, да се за онози дрѣво нитко не задегѥ одь моихь властель ни одь велѣхь ни одь малѣхь, да соу людьѥ свободни и добитькь, што се може изети изь мора; ако ли имь тко што оузме, да ꙗ плакю одь мое ризнице.

VI. И да коупоую трьговци доубровьчьци по моои земли и по моихь рѣкахь жито, и да га могоу изнести свободно плативши ·в· динара одь мантиѥ.

VII. И створихь имь милость, да нѣ трьга солнога, и да се не продава соль иньдѣ нигдѣ, тькмо како е било оу цара оу Стѣпана, по мѣстѣхь, коудѣ се ѥ продавала.

VIII. Я писа се сиꙗ повелꙗ подь Скьдромь по рождьствоу Христовоу тисоуштоу и ·т· и ·пѕ· лѣто мѣсеца гѥнара ·к· и ·з· дьнь.

А томоу милостникь протовистиіарь Филипь и Никола воевода и Младѣнь Илиикь. Писа логофеть Боутко.

LXII

Кнез Лазар

1387, јануара 9

потврђује старе повластице дате Дубровчанима и њиховој трговини. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 205.

..... азь вь Христа Бога благовѣрни и самодрьжавни по милости Божиѥи Стефань кнезь Лазарь и господинь, сьдрьжештоу ми сиіа вса, Богоу о семь благоволештоу.

И како присла кь господствоу моѥмоу владоуштн и властеле града Доубровьника своѥ властели, на име Николоу Гоундоуликіа и Іакова Бавжеликіа, и молише господство ми, како што имь соу били записали прьва господа вса срьпска простагме и законе, да имь господство ми потврьди и господьство ми потврьди:

I. Како што соу имали законе оу прьве господе срьпске и цара Стефана, тѣзи законе да имаю оу господства ми, да имь се не потвори ни за што, и оште имь створи милость господство ми, како си соу и прѣге имали.

II. И ако се оучини коіа пра мегоу Доубровчани и Срьбли, да се постави половина соуди доубровьчкихь, а половина Срьбль, да се прѣдь ними прѣ.

III. И да ѥ порота Доубровчанииноу негова дроужина Доубровчане, кои соу ондези, или кои се нагоу Доубровчане оу наиближнемь местоу.

IV. Ако ли оузьхоте обоои сведочбоу, кои се прѣ, да поставе половиноу Доубробчань а половиноу Срьбль; а одь онехьзи сведокь да нѥ вольнь побеки ниѥдьнь.

V. Ако ли оузимаю коѥю проу Саси зь Доубровчани, такогерѣ да се соуде како и Срьбле: половина Сась соудии а половина Доубровчань.

VI. И да не позива Срьбинь Доубровчанина на соудь никамо тькмо прѣдь онези соудие. Такогерѣ и Сасинь да се прѣ прѣдь онемизи соудиіами, и да се не моуче прѣдь господство ми ни прѣдь кефалию.

VII. И ако кои Доубровчанинь коупи конıа, и оногази конıа ако оухвати Срьбинь или Сасинь и рече: оукрадень ми ѥ или гоушень, да се одкльне Доубровчанинь, како нѥ светьца ономоузи коню, ни гоусе, ни татбе, ноу га ѥ коупиль; ако боуде драго Срьбиноу оузети свога конıа или Сасиноу, што боуде даль Доубровчанинь за оногази конıа, този да моу вратѣ, а конѣ личнега да нѥ вольнь оудрьжати.

VIII. И где стане Доубровчанинь на станоу, да нѥ вольнь Срьбинь стати оньдези безь негова хтѣниıа.

IX. И кои годе Доубровчанинь иде сь своимь трьгомь или сь тоугимь по трьговѣхь господства ми и по земли, како имь ѥ биль законь прѣге оу прьве господе и оу цара Стефана. такози и сьда имь ѥ законь.

X. И што даа Доубровчанинь Срьбиноу своѥ иманиѥ оу вѣроу, ако моу запши Срьбинь, и рече: неси ми даль, да рече Доубровчанинь своомь моу вѣромь и доушомь, што моу ѥ даль добитка, да моу плакıа.

XI. И коуде идоу Доубровчане по земли господства ми сь трьгомь, гдѣ га оубиѥ гоуса, или ако га покрадоу оу селе, да имь плакıа околина, што имь оузме гоуса, и што имь се оукраде; ако ли околина не плати, да плати господство ми што имь се оузме.

XII. И да нѥ намета Доубровчаномь оу трьговехь господства ми.

XIII. И кои се ѥ Доубровчанинь забаштиниль оу Новомь Брьдоу, тьзи да зиге градь, и да чоува: кои ли соу гостие, и несоу се забаштинили, да имь ѥ на воли, што имь годе.

XIV. И ако се разбиѥ дрьво доубровчко оу Приморию оу владанию господства ми, кои ѥ законь биль за този оу прьвѥ господе и оу цара Стефана, тьзи законь да есть и сьди.

XV. И кто люби ити изь моѥ земле оу Доубровникь или Срьбинь, или влахь или чи годе чловѣкь на коуплю, всакь да греде слободно, да га не оусталꙗ господство ми, ни кефалиꙗ господства ми, и што имь ѥ биль законь при цароу Стефаноу, тои и сьди.

XVI. И за трьгове поморске, кои соу оу владанию господства ми, а сланицѣ, коуде соу били трьгове оу прьве господе и сланицѣ оу цара Стефана, тоудези да соу и сьда, а инде нигде да не боудоу.

XVII. И што се прѣ мегоу собомь Доубровчане, или се боуде оучинило оу Срьблихь или оу Доубровникоу, да се прѣ прѣдь коуньсоуломь доубровчкимь и прѣдь нихь соудиꙗми, и што соуди коуньсоуль и негове соудие, на томь да стоѥ.

XVIII. Ако ли би не хтѣль Доубровчанинь стоꙗти на ономзи соудоу, да ѥ вольнь коуньсоуль и негове соудие оногази свезати и дрьжати догде плати оу што ѥ осоугень, а да тогаи закона ниѥ вольнь потворити ни кефалиꙗ ни владалць.

XIX. И ако се слоучи смрьть комоу Доубровчаниноу оу земли господства ми, што ѥ негова иманиꙗ, да за тои не има посла господство ми, ни кефалиꙗ господства ми ни ин..... тко соу оу земли господства ми, тькмо да си е, комоу га да онзи на смрьти, Доубровчаниноу.

XX. И да ние Доубровчаномь посионога дара.

XXI. И ако слоучи господствоу ми, тере се свагоу зь Доубровникомь, да имь приповемь на ·s· мѣсеца прѣге тога, како да си изидоу веи Доубровчане с иманиѥмь своимь изь земле господства ми свободно, по толе да ихь ратоуѥ господство ми.

XXII. И молю, ѥгоже изволи Богь по мене бити господина земли срьпскои или кога одь синовь моихь или одь рода господства ми или иного кого, ѥгоже изволи Богь, семоуи више писанномоу не потворенноу бити, ноу паче потврьжденоу, ꙗкоже и ми не потворисмо прѣге нась бивших.

XXIII. И сеи се повелениѥ господина Лазара писа се мѣсеца генвара ·д· дань оу славномь градоу господства ми Кроушевцоу вь лѣто ҂sѡçe· И сиемоу повеленню господства ми милостникь

логофеть Ненада и Петарь жоупань и челникь Михо и кефалиꙗ Гиславь.

LXIII

Вук Бранковић

1387, јануара 20

потврђује уобичајене повластице Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 207.

По милости Божиеи ꙗ Влькь Бранковикь пишоу вь сведение вьсемь, како послаше властеле доубровьчци поклисаре свое господиноу ми кнезоу, именомь Николоу Гоунделикꙗ и Ꙗкова Бавчиликꙗ, и донесоше к немоу записание великаго господина цара Стефана, и господинь имь кнезь не потвори, ноу паче и потврьди; такоге и кь мне догоше више речени властеле доубровьчци, и ꙗ Влькь, видевь писание великаго господина ми цара Стефана и господина ми кнеза, такоге не потворихь, ноу паче и потврьдихь, и овакои оучинисмо:

I. Ако се оучини коꙗ пра мегю Доубровчани и Срьбли, да се поставе половина соуди доубровьчкихь, а половина Срьбль, и да се прѣдь ними пре; и да е порота Доубровчаниноу негова дроужина Доубровчане, кои соу оньдези, или кои се Доубровчане нагю оу наиближнемь местоу.

II. Ако ли оусхоте обои сведочбоу кои се пре, да поставе половиноу Доубровчань а половиноу Срьбль и одь онехзи сведокь да не вольнь ниедьнь побеки.

III. Ако ли оузимаю кою проу Саси зь Доубровчани, такоге да се соуде како и Срьбле, половина Сась соуди а половина Доубровчань; и да не позива Срьбинь Доубровчанина на соудь никамо тькмо прѣдь онеи соудие, такоге и Саси да се пре прѣдь онемизи соудиꙗми и да се не моуче прѣдь ме прѣдь Влька ни прѣдь кепалию.

IV. И ако кои Доубровчанинь коупи конꙗ, и оногаи конꙗ оухвати Срьбинь или Сасинь, и рече: оукрадень ми е или гоу-

шенъ, да се отъкльне Доубровчанинъ, како не свеца ономоузи коню ни гоусе, ни татбе, ноу га е коупилъ; ако боуде драго оузети Срьбиноу оногаи конꙗ, што боуде далъ Доубровчанинъ за оногаи конꙗ, този да моу врате, а конꙗ личнога да не волнъ оудрьжати.

V. И где стане Доубровчанинъ на станоу, ако боуде онъ прьво сталъ на ономзи станоу, да не волнъ Срьбинъ стаꙗти бежъ негова хтениꙗ, докле онъ стои оньдези.

VI. И кои годе Доубровчанинъ иде сь трьгомъ своимъ или сь тоугимъ по трьговехъ по земли моои, како имъ е билъ законъ прѣге за тои оу прьве господе оу цара Степана, такои да имъ е и сьди законъ.

VII. И што даа Доубровчанинъ Срьбиноу свое имание оу вероу, ако моу запши Срьбинъ, и рече: неси ми далъ, да рече Доубровчанинъ своомъ веромъ и доушомъ, што моу е далъ добитка, да моу плати.

VIII. И коуде идоу Доубровчане по земли по моои сь трьгомъ, где га оубие гоуса, или га покрадоу оу селе, да имъ плати околина, што имъ оузме гоуса или имъ се оукраде; ако ли имъ не плати околина, да плакю ꙗ Бlкъ.

IX. И да не намета Доубровчаномъ оу трьговехъ оу моои земли.

X. И кои се соу Доубровчане забаштинили по моихъ градовехъ, тизи да зигю градъ и да чоуваю; тко ли соу гостие и несоу се забаштинили, да имъ е на воли, како имъ годе.

XI. И ако се разбие дрѣво доубровьчко оу приморию, што оутече оу мою землю, кои е билъ законъ за този оу прьве господе и оу цара Степана, тьзи законъ да е и сьди.

XII. И тко си люби ити изъ мое земле оу Доубровникъ или Срьбинъ или влахъ или чи годе чловѣкъ на коуплю, всаки да иде свободно, да га не оусталꙗмъ ꙗ Бlкъ, ни кепалиꙗ, ни инъ тко, а што имъ е билъ законъ при цароу Степаноу, тьзи и сьди.

XIII. И за трьгове поморске и за сланице, ако ми Богъ поможе, тере боуде тоудези мое владание, коуде соу били трь-

гове и сланице оу прьве господе и оу цара Степана, тоудези да боудоу и сьди, а иньде да не боудоу нигде.

XIV. И што се пре мегю собомь Доубровчане, или се боуде оучинило оу Срблихь или оу Доубровникоу, да се пре прѣдь коунсоуломь доубровьчкимь и прѣдь нихь соудиѩми, и што соуди коунсоуль и негове соудие, на томь да стое.

XV. Ако ли би не хтель Доубровчанинь стоѩти на томьзи соудоу, да е волнь коунсоуль и негове соудие оногази свезати, докле плати, што е осоугень. А тогази закона да не волнь потворити кепалиѩ ни владальць, ни ѩ Елькь.

XVI. И ако се слоучи Доубровчаниноу сьмрьть оу земли мооИ, што е негова иманиѩ, да за тои немамь посла ни ѩ Елькь, ни мои кепалиѩ, ни инь тко, тькмо да си е, комоу га даа оньзи на сьмрьти, или доубровьчко.

XVII. И да не Доубровчаномь посилнога дара.

XVIII. И ако се слоучи, тере се свагю з Доубровникомь, да имь приповемь на шесть мѣсець прѣге тога, како да си изидоу вси Доубровчане изь земле мое свободно сь иманиемь.

А писа се сиѩ милость повеленѥмь господина Елька оу градоу оу Приштине, мѣсеца генара ·к· дьнь вь лѣто ҂sѡ҃ѯ҃е.
А томоу милостници властеле Елькови Тодорь Хамировикь и Прьнѩкь воевода и Смиль челникъ.

LXIV

Лека Дукађин

Die penultimo Dec. 1387

потврђује у својој области трговачке повластице Дубровчанима, пошто се умирио с Турцима. М. Пуцић, Споменици српски, II, стр. 29.

Властеломь чьстнаго града Доубровьника.

I. Одь Леке Доукагина и Павла брата моу властеломь чьстьнога града Доубровника. Пише вера ви моѩ и мога брата: Грѣдете слободно по моеи земли, не боите се ништа.

II. А ерѣ е за цариноу, давайте си законьноу цариноу што сте прѣге давали инемь властеломь кои соу прѣге настоѥни на темь месте били.

III. А ниеднога страха се не боите, ерѣ се Ѹмирихь сь Тоурьци. И Богь ви весели.

LXV

Краљ Стефан Твртко

1387, априла 9, индикта X

утврђује мир и пријатељство с Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 209.

Господинь Стефань краль и опћина и властелѥ и людѣѥ [1] града Доубровнѣка, хотећи и жльдеће покрѣпити и потврьдѣти староу любвь и приꙗзнь, овои што ѥ нѣже писано ѥдно срьдьце обѣтоваше и потврьдѣше:

I. А прьво, господинь прѣвисоки Стефань Тврьтко краль и опћина и градь Доубровнѣкь потврьгоую и покрѣплоую све повелѥ и свободе и законе и обѣте коѥ соу сь господиномь кралѥмь Стефаномь и шь неговими родѣтели и сь прѣгномь господомь босньскомь и срьпьскомь и сь опћиномь и сь градомь Доубровнѣкомь, а да онеи законе и свободе и повелѥ боудоу оу своиои крѣпости тврьде, и оште се обѣтоуѥ господинь краль Стефань сь правѣмь срьдьцемь любѣти, обаровати и бранѣти своиомь силомь и високомь градь и прѣдьградѣѥ и людѣѥ и нѣхь благо Доубровнѣка града соупротѣвь всакога господина или чловѣка, кто любо бѣ хотѣль зло оучинѣти волꙗ очтетитѣ града Доубровнѣка, волꙗ прѣдградѣѥ али люди, волꙗ блага доубровьчкога.

II. И оште обѣтоуѥть се господинь краль, да онь своиомь главомь и своими властели хоће на тои прѣсећи и потврьдѣти, кьда любо опћина доубровьчка тои одь нѥгова господства оуспросѣ прѣдь онѣмеи волꙗ онѣмы коѥ опћина доубровьчка

[1] Очевидно је писар био икавац; због чега ѣ треба понајвише читати као и.

пошле волꙗ постави за тѣмь, и да створѣ повелю своимь печатомь одь прѣсеженија и одь все што ѥ писано оу овоузи повелю, и да ю да градоу и опћинѣ доубровьчкои.

III. И оште обѣтоуѥть се опћина града Доубровнѣка господиноу Стефаноу кралю, ако се слоучи врѣме, да би онь, господинь краль, своиомь главомь и своимь благомь, ыманѣѥмь и шь неговѣми властельми и сь людьми и шь нихь иманѣѥмь хотѣль доћи оу градь Доубровнѣкь, да вѣшнь речени господинь Стефань краль и властелиѥ и людѣѥ неговѣ и нѥгово иманиѥ и своихь людѣ, да ѥ волнь и да може доћи, стати и прѣбити оу градоу Доубровнѣкоу свободно, безьбоꙗзно, безьзабавно, а изь града на своју волю свободно поћи сь властельми и сь людьми и сь всѣмь своимь.

IV. И оште се обѣтоуѥ градь Доубровнѣкь да господина кралꙗ Стефана и нѥгове властеле и люди стоѥће и прѣбиваюће оу градоу Доубровнѣкоу дрьжати и почтѣти приꙗтельски и бранѣти сь правога срьдьца соупротѣвь свакога господина и чловѣка, оставивьше и сьхранѣвьше вѣроу и чьсть племенѣте наше госпоге кралице Марѣѥ оугрьске и кћере добра оуспоменоутиꙗ господина кралꙗ Довоуша сь оовѣмеи закономь и обѣтомь: ако бѣ се врѣме слоучило, тере госпогꙗ Марѣꙗ кралица оугрьска бѣла оу своју область и свободна, тере би тирала волꙗ искала господина кралꙗ Стефана, шта Богь оупаси, а оу онои врѣме господинь краль Стефань и нѥгови властеле бѣли оу Доубровнѣкоу, тьди се обѣтоуѥ опћина доубровьчка господиноу кралю Стефаноу да моу прѣповѣ и да моу да рокь правь и подобнь, како до рока може онь, господинь краль Стефань, поћи, ызлѣсти изь Доубровнѣка, гдѣ любо нѥмоу годѣ боуде и сь властельми и сь людьми и сь иманѣѥмь нѥговѣмь слободно и безьзабавно; ако ли бѣ наша госпогꙗ Марѣꙗ, боудоуће свободна и оу своју область, како ѥ речено, тѣрала, искала господина кралꙗ Стефана, чеса Богь оупаси, прѣге него ли бѣ онь оулѣзль оу Доубровнѣкь, тьдаи опћина и градь Доубровнѣкь да нѣ дрьжань приꙗти оу градоу господина кралꙗ Стефана, волꙗ нѥгове властеле и люди, волꙗ нѣхь иманѣѥ

соупротѣвь чьсть и вѣре госпоге наше племенѣте кралице Марѣю оугрьске ....

LXVI

Вук Бранковић

после 1389

потврђује Дубровчанима повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 231.

По изволению и милости владики спаса Христа ıаа господинь Влькь обештавамь се и давамь вѣроу мою господьскоу:

I. Да смь приıатель срьчани опкинѣ доубровьчькои оу всако врѣме.

II. И прьво записаніє, што имь смь записаль, тогази имь не потварамь, паче и потврьгıамь, да имь є тврьдо и непоколѣбимо до вѣки, докле смь ıаа живь, да имь не потвороу ништо, што имь смь записаль оу прьвои книзѣ.

III. И докле не боуде до нихь, до мене да не боуде, на мои вѣроу на Вльковоу.

LXVII

Војвода Радич Санковић

1391, маја 15

јемчи Дубровчанима слободу трговања по својој земљи. У вези с актом од 15 априла 1391 о уступању Конавала и Витаљине Дубровчанима који је даље у одсеку баштинских повеља. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 220.

Вь име отьца и сина и светога доуха.

I. Да єсть вѣдомо Богомь и светимь Михаиломь арханґеломь и всими кои соу господиноу Богоу оугодили, како да вѣроу воєвода Радичь свога оца казньца Санка и госпоє Радосаве и своє Радичевоу и своє госпоє Гоисаве своои брати и прѣıателємь властелемь доубровачцимь, да всаки Доубровчанинь

ходи сь трьгомь и беѣь трьга свободно по всемь моюмь владанию, и гди годи ѥ оузмогоу дохитити.

II. ...Ни царине нѣ силе, ни ниєдне неправде, неголи да имь соу вси доб...... Стипана и оу бана Стипана и оу Твьртка.....

III. ....опћини доубровачкои оу все повеле и свобочтине господе срьпьске и босаньске и хоумьске, и да не порекоу ни прѣдь.......

IV. ....опћини доубровачкои ѥ воєвода Радичь и сь моими властели заклесмо се светимь доухомь, итд.

LXVIII

Краљ Стефан Дабиша

1392, јула 17

потврђује Дубровчанима дотадашње трговачке повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 220.

Азь Стефань Дабиша, по милости его божьства краль Срьблюмь, Босни и Прѣморѣю......

I. Придоше ва славни дворь кралєвьства ми оу Трьстивьницоу племенити и моудрѣ моужие славнаго града Доубровника властеле и поклисарие Стефань Доукаревићь и Рафаиль Гоучетићь сь почтенними и многоцинними дари и частьми одь реченнога града Доубровника, властель и опьћине, и тиї речени поклисарие са всакою любовью нась искаше и опралцаше за оувите и за законе и за свободьштине реченаго града, кое соу имали оу повелцахь сь родителѣ и прародителѣ нашими, зь господомь срьбьскомь, рашкомь и босаньскомь, како да бисмо и миї по обичаю речене господе нѣмь потврьдили и оустановитили прьвихь нашихь свободьштине, законе и оувѣте и повелє господе срьбьске, рашке и босаньске; и миі, слишавше и разоумивьше нѣхь подобне, разоумне и прѣличне прошне и имавьше сьвѣть сь прѣвисокомь госпоиомь, богодарованномь ми кралѣцомь курь-Вленомь и сь властели и вельможами кралєвьства ми, сатворѣ милость кралєвьство ми реченномоу градоу Доубровникоу и властелемь

и опьћине доубровачкои, по сѣхь нашихь листихь и повелꙗхь, за нихь срьдьчаньство потврьдисмо имь все повелѥречене господе срьбьске, рашьке и босаньске, и повелю господина кралꙗ Стефана Тврьтка, кою е оучиниль реченомоу градоу Доубровникоу подь лѣто рожьства Хрѣстова ·чтои· мѣсеца апрѣла ·і· дьнь, и ине все повелѥ и свободьштине, законе и оувѣте прѣдьнѥ и послидне, кое е нѣмь оучиниль и записаль речени господинь краль Стефань Тврьтко, да е до вика реченомоу градоу и его опьћини тврьдо и непорочно нама и нашими послидними, паче да соу всегда становити оу всихь реченихь повелꙗхь и оу законихь, оувѣтихь и свободьштинахь речене господе срьбьске, рашьке и босаньске.

II. И речени властеле и поклисарѣе града Доубровника прѣмише и завезаше се кралѥвьствоу ми давати оть реченаго града и опьћине срьбьски доходакь дви тисоушти перьперь динари доубровачкихь всако годиште на Дмитровь дьнь, по законоу и оувитоу, како соу давали нашемоу братоу свето-почившемоу господиноу кралю Стефаноу Тврьткоу.

III. И на то више писанно присегохь азь речени краль Стефань Дабиша и сь богодарованномь ми госпоиомь кралицомь кврь-Еленомь на светомь еваньћелю и на часномь крьсти господни и сь властели кралѥвьства ми: сь воеводомь Хрьвоемь и воеводомь Елаткомь оусорьскимь, итд. (још 12 великаша). И семоу оутврьжденоу и непорочноу бѣти до вѣка нашега и нѣхь.

IV. Тко ли би сие потворѣль али порекаль, да соу все клетве на немь пале, итд.

LXIX

Господин Костадин

1395, новембра 13

куне се на веру и пријатељство Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 228.

И господинь Костадинь обештавамь се градоу Доубровникоу и всемь властеломь почтенога града Доубровника, брати мои, вь Господа Бога и вь прѣчистоу ѥго матерь, итд.

I. Како одь днешнаго дне напредь да боудоу прнатель градоу Доубровникоу срьчани, и да моу пріамь, колико но всаки одь нихь, кои е срьчань градоу Доубровникоу, што могоу, и оу моои земли и освень мое земле оу тоугои земли што могоу да имь помагамь.

II. И по моои земли да си ходе трьговци нихь свободно безь всаке забаве, и ниедне царине да не плакю инаке, разве каконо е по закону, како е одь почела.

III. И нихь града людие инде соуда да не имаю разве предь Доубровчани вину предь Латинци, а инде нигде оу моои земли.

IV. А томоу милостникь логофеть Радичь Жиликь Бинноужиликь писа по милости господина Костадина и повеленію месеца ноемвра ·ıг· дне оу Оулцарехь више Скьдра вь лето ≠ѕцд. индиктиона третиего.

LXX
Радич и Стјепан Црнојевићи

пре 1396

обећавају пријатељство Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 566. Годину је одредио Миклошић сам у спису Die serbischen Dynasten Crnojević, Wien 1886, стр. 40. јер је Радич 1396 погинуо.

Вь име оца и сина и светога доуха.

Обештава се Радичь и Стѣпань Црьноевики сьвомь братию своемь славномоу градоу Доубровникоу, кнезоу и властеломь доубровчьскимь и лоудемь града Доубровника:

I. да смо нихь срьдчини прыателіе и братиа и да прыамо градоу Доубровникоу и всакоимоу доубровчьскоумоу чловѣкоу на всакомь мѣстѣ и да ихь бранимо и обароюмо нихь трьгь кои ходи по нихь земли и гдѣ мороремо досечи;

II. да ходе по наше земли свободно безь забаве и да не пристанемо никомоуре тко би ми хотѣль зло оучинити, паче, ако оувѣмо, тко би имь хотѣль зло оучинити, да имь навѣстимо и прѣповѣмо како брати и срьдьчнимь прыателемь.

И се рѣчи затврьдеюмо нашомь печатию.

LXXI

Павао Радиновић Јабланић

1397, марта 25

даје вѣру Дубровчанима за своју земљу. Miklosich Fr., Monumenta serbica, 229.

Изволениемь Бога оца, вседрьжитела и поспѣшениемь сина единороднаго и сьврьшениемь всепрѣсветаго доуха, да е вѣдомо всакомоу човѣкоу садишнемоу и послидоуштомоу, и да есть вѣчно и паметно сиомь повеломь и записаниемь, како доиће кь намь Рапано Гоучетић, дослань одь кнеза, властео и все опћине града Доубровника, и намь донесе запись, како кнезь, властеле и вса опћина града Доубровника примише и записаше мене, кнеза Павла Радиновића, за своега брата и грађанина, а този виесмо искали одь нихь да намь оучине, и за то ми, кнезь Павао, синь свето=почившаго господина и родитела ми, господина кнеза Радина Ѥбланића, обештавамь се и записоую кнезоу, властелемь и всои опћини града Доубровника, да самь Доубровникоу приѣтель вирань и да приѣмь градоу Доубровникоу, и да саблоудамь нихь трьговце и нихь трьгь одь всакога зла всоудѣ коуди боудоу моћи досећи, и да могоу нихь трьговци свободно доходити сь трьзми и сь потрѣбами по всои мооѝ држжавѣ и по всихь кои нась слоушаю, стоꙗти колико имь боуде лоупко, и пакь слободно поћи са всиемь беза всаке забаве саблоудени и обаровани.

А томоуи свѣдоци наши властеле Гоићь Гаочићь (и још петорица).

LXXII

Краљица Јелена (Стефана Дабише)

1397, маја 13

укида нове царине на Маслини код Стона и на Сланом. Miklosich, Monumenta serbica, 229.

Ва име отьца и сина и светаго доуха.

Да ѥ видомо всакомоу чловекоу, маломоу и великомоу, како кралевьствоу ми кнезь и властеле доубровачци дослаше посо-

биномь почтенога моужа протобистьѣара Жоретоу, нашега вирьнога слоугоу и протобистьѣара, кои кралевьствоу ми говори велми моудро и почтено, и нась веоми оумилено и велми вь всемь почтено моли одь стране реченихь властель града Доубровника, да бисмо рекли да не боуде царѣна ниедна прѣкедь Стономь на Маслини и на Сланомь, ерь прьво ниесоу тоузи биле.

И ми, чоувше подовне и оу свемь почтене прошне и моби реченихь властео града Доубровника, заповидесмо и овакози оучинисмо саветомь са богодарьванеми велможами властео кралевьства ми роусага босанскога, сь воеводомь Хрьвоемь и са кнезомь Павломь, и сь воеводомь Сандалемь, и сь тепачиомь Баталомь, и сь инеми мнозими властели и властеличики нашега кралевьства, да е виеки викома непоречено сь овемь нашемь записомь и повеломь, ерь ми госпоѓа кура-Елена, по изьволеню Божью кралица Србьлемь, Босне и Прѣморью и западнемь странамь и кь томоу, како изоуведесмо и обнагосмо ерь прьво ниесоу биле царѣнна миста више писана, хотесмо и заповедесмо да не боуде царѣне ниедне прѣке Стономь на Маслини и на Сланомь одьселе и до виека, ерь и прьво ниесоу биле.

И сии више писана тко годе потвори, да е проклеть отьцемь и синомь, птд.

LXXIII

Краљ Стефан Остоја

1399, фебруара 5

потврђује Дубровчанима дотадашње повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 235.

I ...... Прѣдоше ва славни дворь кралевства ми оу Подь-Високи племенити и моудрии моужие славнога града Доубровника, властеле и поклисари Жоунь Жоурьговићь и Михочь Растићь сь почтеними и многоциними дари и сь частми одь реченога града Доубровника, властель и опћине, и тии речени поклисарие са всакою любовю нась искаше и красно опралаше и

за всаке оувѣте и законе и за свободьштине реченога града Доубровника, кое соу имали оу повелахь сь родители и прародители нашими, зь господомь срьбьскомь, рашькомь и босаньскомь, како да бисмо и меи по обичаю речене господе нимь потврьдили и оустановитили нѣмь крѣпко прьвихь нашихь слободьштине и законе и оувѣте и повелѥ и писаниѣ господе срьбске, рашке и босаньске. И кралевство ми слишавьше и разоумивьше нихь подобне и разоумне и прѣличне и праве прошне, имавьше свѣть и зговорь сь прѣвисокомь госпоиомь, Богомь дарованомь ми кралицомь, курь=Коуѣвомь и властели и велможами кралевьства ми створи милость кралевьство ми реченомоу градоу Доубровникоу и властеломь и всои опѣини доубровачкои по сихь нашихь лѣстихь и повелахь, за нихь срьчаньство потврьдисмо имь все и всаке повеле и записаниѣ речене господе срьбске, рашке и босаньске, и повелю господина крала Тврьтка, кою е оучиниль славномоу градоу Доубровникоу подь лѣти рожаства Христова ·чтои·, мѣсеца априла ·і· дьнь, и все ине повеле и записаниѣ и свободьштине, законе и оувѣте прѣдне и послигнее, кое имь есть оучиниль и записаль речени краль Степань Тврьтко и вса ина господа, коѣ соу господовала до мене, да е до вѣка реченомоу градоу Доубровникоу и всои опѣини тврьдо и непорочно нами и нашими послигними, паче да соу оу всако врѣме становити и крѣпци оу всихь реченихь повелахь и оу законихь и оувитихь и оу свацихь свободьштинахь речене господе срьбске, рашке и босаньске.

II. И речени властеле и поклисарие града Доубровника прѣмише и завезаше се кралевствоу ми давати одь реченога града Доубровника и одь опѣине срьбски доходакь, дви тисоуѣи перперь динари доубровачсцихь всако годиште на Дмитровь дьнь по законоу и оувѣтоу, како соу давали нашемоу братоу свето=почивьшемоу господиноу кралю Степаноу Тврьткоу, и на то више оуписано, како да е вѣки крѣпко, присегохь и клехь се азь, речени краль Степань Остоѣ и зь богодарованомь ми госпоиомь кралицомь кирь=Коуѣвомь, поставивьше роуци на светомь еваньѣели и на чьсномь крьсти господьнѣ, и сь властели кралевьства

ми сь воеводомь Хрьвоемь, сь кнезомь Павломь Радиновићемь, итд. и семоуи оутврьждению бити непорочноу до вѣка нашега и нихь, тако нась Богь крѣпи оу госпотьство; тко ли би се потвориль или порекаль, да соу се вса клетви на немь изврьшиле, да е клеть Богомь оцемь, итд.

Писано оу Соутисци ва славномь дворѣ кралевства ми подь лѣти рожаства Христова ·чтєд· лѣто ·е· дьнь мѣсеца февара.

† Господинь кўрь Стефань Остоıа, милостию Божиомь краль Срьблемь, Боснѣ и Приморию.

LXXIV

Краљ Стефан Твртко Твртковић

1405, јуна 24

потврђује Дубровчанима повластице и уступљену у баштину земљу. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 253.

I. .... И еште да е ва свидинье всакомоу комоу се подоба, како господство ми са всими единосрьдо поновисмо, потврьдисмо и боле оутврьдисмо и оу вике оустановитисмо градоу Доубровникоу и неговимь властелемь, како е оу повелахь господина крала Тврьтка и ю повелахь господина крала Дабише и оу повелахь бивьшаго крала Остоѣ, такоже и ми господинь краль Тврьтко Тврьтковићь потврьюю и тврью все законе и оувите, и повеле, и записе и сь моими властеле кральства босаньскога, како сю имали сь господомь босаньскомь, рашькомь, срьпьскомь, онакози како имь се оудрьжи оу повелахь господина крала Тврьтка и господина крала Дабише и бивьшаго крала Остое.

II. И еште имь потврью онаи села оу Приморьи и землоу, и што имь се оудрьжи оу повелии бивьшаго крала Остое.

III. И еште да е ва свидинье всакомоу, ере би рѣчь и дегьба мею кральство ми и властели доубровьчьцими за село Лисаць и засеоке Имотица и Трьновицоу, ере не бихоу писане

именемь оу повели кою имаю за Приморье, говоре нимь кральство ми: Ваше този ни, а говоре кральствоу ми властеле доубровьчьци: Господине кралоу, паче е наше, ере по нихь милости господинь краль и вса Босна намь да все Приморье оть Коурила дери до Стона, са всами сели и засеоци и са всими меѥми и правинами и са всами котарѣи, да е наше оу вика и нашихь послиднихь, а ти речени Лисаць, Имотица и Трьновица есть одь достоѣньѣ и одь котара реченога приморьѣ сель и земль. И този чоувьше кральство ми, имавьше свить и циль зговорь зь господиномь херьцегомь Хрьвоемь и воеводомь Сандалемь и сь иними вельможами кралства ми са всимь, ако не бихоу оу повели именомь писане, да Доубровникоу зато не оуди, ерь соу оу котарихь реченога Приморьѣ, наидосмо и обьнаидосмо, ере речено село Лисаць, Трьновица, Имотица есоу Доубровникоу сь Приморьемь дани, и зато има бити властель и опьѣине доубровьчке, и за то са всими единосрьдо потврьюемо и тврьдимо село Лисаць, Трьновицоу, Имотицоу да есть и да има бити властель и все опьѣине доубровчьке са всимь достоѣньемь и котарѣи, што нимь реченимь пристои, оу вики викома тврьдо и крипько нимь и нихь последнемю, како се все остало приморье оудрьжи оу повели бивьшаго крала Остое, оу коюи емь е записано все Приморье, такози и овази трѣ села речена да соу нимь и нихь последнимь ва вики. И такози повелисмо да имь се оу овоизи повели оупишоу, потврьде и оустановите на вичьноу паметь.

IV. Я и ѥ господинь краль оучинихь зь господиномь херьцегомь и по свитоу сь властели босаньцими и више тогаи, да е видимо всакомю, тько годи е Бошьнанинь, али кральства босаньского прѣи рати биль, дльжань комоу годи Доубровьчаноу, вола покладь имали одь Доубровьчанина, вола на вири мю оузето на госпоскои, моге Доубровчанинь този истиномь показати, да се има Доубровьчанииноу вратити и платити, и всакое оубиство чловиче, крьви пролитьѣ, кое соу оу овоуи неправедноу рать оучинена, и всакое ране и оубьеньѣ и зле рѣчи и хотиньѣ зла, коѣ сю била меѥю босаньцими лоудьми и доубровьчцими, овои

обьлоубисмо, ере господинь херцегь този мею нами направи, и едносрьдо простисмо и благословисмо, и такози правимо и повеливамо, да нитко не оусможе ни смити боуде оуспоменоути ни искати крьви ни ине освете ни вражде ни оу едно вриме доколи стои свить. Тко ли се обрете се потворивь, да ѥ господство ми невирань, и да се распе.

V. А што е оузель воевода Саньдаль и кнезь Паваль Радиновићь, вола ини Бошьнанинь, лоубо кральства босаньскога комю годи Доуброўчаниноу добитькь, вола ине рѣчи оу сью рать, томоуи оузетью да е соудьѣ кнезь Елькаць Хранићь и шь нимь властелинь дроуги босаньски, кога кральство ми пошле, и кь нимь и шь ними заедьно да боудоу соудье ·в· властелина доубровьчка, коѥ опьћина доубровьчка пошле. А томоуи боуди овимь соудьѣмь станакь оу Конаўлахь али оу Трѣбиноу, али оу Попови, одь овихь трехь мѣсть едьно, гьди боуде хотинье кнеза Елькьць Хранића, а што боуде отлоучено и познано по овихь четирѣхь соудьѣхь или по већемь дѣлоу оть четирехь соудьѣ рečeнихь, да е криво оузето и не по правьди лоудемь доубровьчцимь, да се има платити и вратити, и што годи боудоу отлоучити речени соудье сврьхоу тогаи оузетьѣ, да е тврьдо и становито, и да ниткорь тогаи не море потворити.

VI. А томоуи станькоу оу реченьномь мѣстоу боуди рокь шесть мѣсець оть данась наприда.

VII. Ако ли кнезь Боукьць и дроуги властелинь босаньски, речени соудье, не дошли на овомьзи рокоу за кою годи потрѣбоу кральства босаньскога, али она ·в· властелина доубровчька не дошла за никоу потрѣбоу доубровьчкоу, да имаю доити ови речени соудье наибрьже што могоу на реченомь мѣстоу тоуи правьдоу познати.

VIII. А ѥ господинь краль Тврьтко Тврьтковићь на светомь еваньдьелию .... са изабраними властели и вельможами роусага босаньскога ротисмо се и присегосмо, итд. како семю више писаномоу не бити потвореноу ни поколебимоу до дьни и до вика.

VIII. Тко ли дрьзне и потворѣи слово господства ми, да сю, вьсе клетве пале на немь, итд.

LXXV

Деспот Стефан

1405, декембра 2

потврђује Дубровчанима њихове повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 266.

По неизреченьномоу милосрьдіоу и чловѣколюбіоу владыкы моіего сладкаго ми Христа и по неизреченьномоу и вьсемилостивномоу его прозрѣніоу еже на господьствѣ ми іакоже и на прьвыхь светыихь и православныхь царихь такожде благодать прѣсветаго своіего доуха и на господьство ми изліа, и постави ме господина Земли Срьбскои и Поморіоу и странамь подоунавьскымь, азь вь Христа Бога благовѣрны и самодрьжавны по милости Божиеи деспоть Стефань, сьдрьжештоу ми сіа вьса, Богоу о томь благоволештоу, тѣмь и пише господьство ми сіа вь свѣдѣтелство вьсѣмь, како присла кь господьствоу моемоу владоушті и властеле града Доубровника властеле своіе, именемь Марина Растикіа и Матка Градикіа, и помолише господьство ми, како што имь соу били записали прьва господа срьбска вьса простагме и законе да имь господьство ми потврьди, како што соу имали законе оу прьве господе срьбске и оу цара Стефана и оу родителіа господьства ми, светаго кнеза Лазара, и свето почивше госпогіе и маике ми кура Ефросины.

I. И господьство ми што имь есть било записало до дьньшніаго дьне и оутврьдило, сіа вьса потврьжда господьство ми записаніемь симь, тези законе да имаю оу животѣ господьства ми, да имь се не потвори ни за што, и оште имь сьтвори милость господьство ми, како си соу имали и прѣгіе.

II. И ако се оучини коіа пра мегю Доубровчаны и Срьблы, да се постави половина соудіи доубровьчкыхь, а половина Срьбль, да се прѣдь ними пре, и да есть порота Доубровчаниноу дроу-

жина нѥгова Доубровчане, кои соу ондези, или кои се нагю Доубровчане оу наиближнѥмь мѣстоу.

III. Ако ли оусхоте обои свѣдочбоу, кои се пре, да поставе половиноу Доубровчань, а половиноу Срьбль, а одь онехзи свѣдокь да не вольнь побѣки ниѥдьнь.

IV. Ако ли оузимаю кою проу Саси з Доубровчаны, такогѥре да се соуде како и Срьблѥ, половина Сась соудiи а половина Доубровчань, и да не позива Срьбинь Доубровчанина никамо на соудь, тькмо прѣдь онезiи соудiе.

V. Такогѥре и Саси да се пре прѣдь онемизи соудiами, а да се не моуче прѣдь господьство ми ни прѣдь кѥфалiоу.

VI. И ако кои Доубровчанинь коупи конꙗ, и оногази конꙗ ако оухвати Срьбинь или Сасинь, и рече: оукрадень ми ѥ или гоушень, да се отькльне Доубровчанинь, како нѣ свѣтца ономоуи коню, ни хоусе, ни татбе, нь га ѥ коупиль. Ако боуде драго Срьбиноу или Сасиноу оузети свога конꙗ, што боуде даль Доубровчаньнь за оногаи конꙗ, този да моу врати, а конꙗ личнога да нѣ вольнь оудрьжати.

VII. И гдѣ стане Доубровчанинь на станоу, ако боуде онь прѣгѥ стоꙗль на ономьзи станоу, да нѣ воль Срьбинь стоꙗти ондѣзи без нѥгова хтѣнiа.

VIII. И кои годе Доубровчанинь иде сь трьгомь своимь, или сь тоугѥмь по трьговехь господьства ми и по земли, како имь есть биль законь прѣгѥ оу прьве господе, оу цара Стефана и оу родителꙗ господьства ми, светаго кнеза Лазара, и оу свето-почивше госпогѥ и маике ми, кура-Ефросины и оу господьства ми до дньсь, такози и напрѣда да имь есть.

IX. И што даа Доубровчанинь Срьбиноу своѥ иманiе оу вѣроу, ако моу запши Срьбинь, и рече: нѣси ми даль, да рече Доубровчанинь своомь вѣромь и доушомь, што моу ѥ даль добитька, да моу плакꙗ.

X. И коуде идоу Доубровчане по земли господьства ми сь трьгомь, где га оубиѥ гоуса, или кога покрадоу оу селоу, да имь околина плаакꙗ, што имь оузме хоуса, и што имь се

оукраде; ако ли околина не плати, да имь плати господьство ми, што имь се оузме.

XI. И да нѣ намета Доубровчаномь оу трьговехь господьства ми.

XII. И кои се ѥ Доубровчанинь забаштиниль оу Новомь Брьдоу, тьзи да зиѥ града и чоува; кто ли соу гостіе, и нѣсоу се забаштинили, да имь ѥ на воли и што имь годе.

XIII. И ако се разбиѥ дрѣво доубровьчко оу приморіоу оу владаніоу господьства ми, кои ѥ законь биль за този оу прьве господе и оу цара Стефана и оу родителꙗ господьства ми светаго кнеза Лазара и свето почивше госпогѥ и маике ми кура-Ефросины, и оу господьства ми до дньсь, тьзи законь да ѥ и сьди.

XIV. И кто люби изь господьства ми землѥ ити оу Доубровникь или Срьбинь или Влахь или чи годе чловѣкь на коуплю, всакь да греде свободно, да га не оусталꙗ господьство ми ни кѥфаліа господьства ми, и што ѥ биль законь при цари Стефаны и при родителы господьства ми светѣмь кнези Лазари, и свето почившои госпоги и маице ми, кура-Ефросинѣ и оу господьства ми до дьньсь, този да имь есть и сьди.

XV. И за трьгове поморске, кои соу оу владаніоу господьства ми, и сланице, коуде соу биле трьгове оу прьве господе и сланице оу цара Стефана и оу родителꙗ господьства ми, светаго кнеза Лазара, тоудези да соу и сьдѣ, а инде нигде да не боудоу.

XVI. И што се при мегю собомь Доубровчанинь, или се боуде оучинило оу Срьблихь или оу Доубровникоу, да се пре прѣдь коунсоуломь доубровьчькимь и прѣдь нихь соудіами, и што соуди коунсоуль и нѥгове соудіе, на томь да стоѥ.

XVII. Ако ли би и не хтель Доубровчанинь стоꙗти на томь соудоу, да ѥ вольнь коунсоуль и нѥгове соудіе оногаи свезати и дрьжати, догде плати, оу што ѥ осоугѥнь; а да тогаи закона нѣ волнь потворити кѥфаліа ни владалць.

XVIII. Ако се слоучи сьмрьть комоу Доубровчаниноу оу земли господьства ми, што ѥ нѥгова иманіа, да за този не има посла господьство ми ни кѥфаліа господьства ми ни инь

кто оу земли господьства ми, тькмо да си є, комоу га даа онзи на сьмрьти, или доубровьчько.

XIX. И да нѣ Доубровчаномь посилнога дара ни оузетіа инога безь ныхь волє, тькмо да си стоє воля гредоу всоуде свободно своимь трьгомь.

XX. И оште хоте господьство ми, ако є кои Доубровчанинь комоу дльжьнь, а или чимь кривь, да се иште истьць, а да на иномь Доубровчаниноу нѣ волнь питати; тькмо кто є дльжьнь или чимь кривь, онь да плаати и пати, а за єдного на дроугомь да не прѣоузма.

XXI. И ако слоучи господьство ми тере се свагю зь Доубровникомь, да имь приповемь на ·ѕ· мѣсець прѣгє того, како да си изидоу вси Доубровчане сь иманиємь изь землє господьства ми свободно, по томь да ихь ратоує господьство ми.

XXII. И молю, егоже изволить Богь по мнѣ бити господина земли срьбскои или кого одь сыновь моихь, или одь рода господьства ми или иного кого, егоже изволить Богь, семоу выше писаньномоу не потвореньноу бити, нь паче потврьжденьноу, якоже и господьство ми не потвори прѣжде нась бившихь господь записаніа.

XXIII. И сіе записаніе писа се повелѣниємь господина деспота Стефана вь лѣто ·ѕцді· мѣсеца декємвріа ·в· дьнь, вь славнѣмь градѣ Борчи, индиктионь ·ді·

Милостіоу Божиєю господинь вьсои Земли Срьбскои и Поморіоу и подоунаискымь странамь деспоть Стефань.

И семоу записаніоу милостникь логодеть Богдань и челникь великы Хребелянь и воевода Милтошь.

LXXVI

Гргур и Ђурађ Бранковићи, с мајком Маром и братом Лазарем

1405, декембра 29

потврђују Дубровчанима њихове повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica. 269.

По неизреченьномоу милосрьдію владики моєго я рабь Христоу Богоу моємоу, господинь Грьгоурь и господинь Гюрьгь

и сь госпогомь и маикомь ни госпогомь Мааромь и сь прѣвьзлюбленнимь наю братомь Лазаромь, обладаюштимь намь землею господина и родителꙗ нашега господина Елька, пишемо вь свѣдѣтельство всакомоу, како послаше властеле доубровьчціи своє властеле поклисарє кь намь, на имє Марина Растикꙗ и Матка Градікꙗ, и донесоше кь намь записаніє господина великаго цара Стефана и господина светаго кнеза Лазара, и господина и родителꙗ нашего господина Елька, како соу записали господинь великыи царь Стефань и господинь светыи кнезь Лазарь и господинь и родитель нашь господинь Елькь градоу Доубровникоу.

И мы видѣвьше записаніа выше реченьних господьь тѣмьгерє образомь и мы потврьдисмо и оштє вышє записасмо славномоу градоу Доубровьникоу вь оутврьждениє вьсако непоколеблемо, и овакои записасмо и оучинисмо:

I. Ако се оучини кога пра мегю Доубровчани и Срьбьли, да се постави половина соудии доубровьчьцѣхь, а половина Срьбьль, и да се прѣдь ними прє, и да ѥ порота Доубровчанииноу нѥгова дроужина Доубровчанє, кои соу оньдезы, или кои се Доубровьчанє нагю оу наиближьнѥмь мѣстоу.

II. Ако ли оусхотє обои свѣдочьбоу, кои се прє, да поставе половиноу Доубровьчань а половиноу Срьбьльь, а одь онѣхзи свѣдокь да нѣ вольнь нинедьнь побѣкы.

III. Ако ли оузимаю кою проу Саси сь Доубровьчани, такогє да се соудє како и Срьбьлѥ, половина Сась соудии а половина Доубровьчаньь.

IV. И да не позива Срьбинь Доубровьчанина на соудь никамо, тькьмо прѣдь онези соудїє.

V. Такогє и Саси да се проу прѣдь онѣмизи соудіали, а да се не моучє прѣдь нась, ни прѣдь кефалию нашега.

VI. И ако кои Доубровьчанинь коупи конꙗ, и оногаи конꙗ оухвати Срьбинь или Сасинь, и рече: оукрадень ми ѥ или гоушень, да се одькльне Доубровьчанинь, како нѣ свѣтьца ономоуи коню ни гоусе, ни татьбе, ноу га ѥ коупиль, ако боудє драго оузети Срьбиноу оногаи конꙗ, што боудє даль Доубров-

чанинь за оногаи конꙗ, тозы да моу врате, а конꙗ личьнога да нѣ вольнь оудрьжать.

VII. И где стане Доубровьчанинь на станоу, ако боуде онь прьво сталь на ономьзи станоу, да не волꙗнь Срьбинь стоꙗти безь нѥгова хотѣнїа, докьле онь стои оньдези.

VIII. И кои годѣ Доубровьчанинь иде сь трьгомь своимь или сь тоугимь по трьговѣхь по земьли нашои, како имь ѥ быль законь прѣге за тои оу прьве господе, оу великаага цара Стефана, и оу господина светаго кьнеза Лазара и оу господина и родителꙗ нашега, господина Вꙗька, такои да имь ѥ и сьди законь.

IX. И што да Доубровьчанинь Срьбиноу своѥ иманиѥ оу вѣроу, ако моу занише Срьбинь, и рече: нѣси ми даль, да рече Доубровчанинь своомь вѣромь и доушомь, што моу ѥ даль добитька, да моу плати.

X. И коуде идоу Доубровчане по земьли по нашои сь трьгомь, где га оубыѥ гоуса или покрадоу га оу селоу, да имь плати околина, што имь оузьме гоуса или имь се оукраде; аке ли имь не плати околина, да имь плакю ꙗ Грьгоурь и братиꙗ моꙗ.

XI. И да нѣ намета Доубровьчаномь оу трьговехь оу нашои земьли.

XII. И кои се соу Доубровчане забаштинили по нашихь градовехь, тизи да зигю градове и да чювалю; тко ли соу гостиѥ, и нѣсоу се забаштинили, да имь ѥ на воли, како имь годѣ.

XIII. И ако се разьбыѥ дрѣво доубровьчко оу приморию, што оутече оу нашоу земьлю, кои ѥ быль законь за тозы оу прьве господе, оу господина великаага цара Стефана, и оу господина светаго кнеза Лазара, и оу господина и родителꙗ нашега господина Вꙗька, тьзы законь да ѥ и сьди.

XIV. И тко си люби ити изь наше земьлѥ оу Доубровникь или Срьбинь или Влахь или чии годѣ чловѣкь на коупьлю, вьсакь да иде свободьно, да га не оусталꙗмо мы ни кефаліе наше ни ини тко, а што имь ѥ быль законь при господиноу великомь цароу Стефаноу, тьзи и сьди.

XV. И за трьгове поморьске и за сланице, ако ни Богь поможе, тере боуде тоудезы наше владаниѥ, коуде соу были трьгове и сланице оу прьве господе и оу цара Стефана, тоузы да боудоу и сьди, а иньде да не боудоу нигде.

XVI. И што се пре мегю собомь Доубровьчане, или се боуде оучинило оу Срьбьлихь или оу Доубровьникоу, да се пре прѣдь коуньсоуломь доубровьчкымь и прѣдь нихь соудiами, и што соуди коуньсоль и нѥгове соудiе, на томь да стоѥ.

XVII. Ако ли бы не хьтѣль Доубровьчанинь стоꙗти на ономьзи соудоу, да ѥ волꙗнь коуньсоуль и нѥгове соудiе очогаи свезати, докьле плати, што ѥ осоугень, а тогазы закона да нѣ волꙗнь потворити кефалiа, ни владальць, ни ꙗ Грьгоурь, ни брать ми Гюрьгь, ни госпогꙗ маика наша, ни брать мои Лазарь.

XVIII. И ако се слоучи Доубровьчаниноу сьмрьть оу земьли нашои, што ѥ нѥгова иманиꙗ, да за тозы не имамо посла ни ꙗ Грьгоурь, ни ꙗ Гюрьгь, ни ꙗ госпогꙗ Маара, ни ꙗ Лазарь, ни мои кефалiа ни ини и тко, тькьмо да ѥ, комоу га да оньзи на сьмрьти, или доубровьчко.

XIX. И да нѣ Доубровьчаномь посильнога дара ни оузетиꙗ инога безь нихь волѥ, тькьмо да си стоѥ волꙗ гредоу вьсоудѣ свободьно своимь трьгомь.

XX. И оште оусхотѣ господьство ни, ако ѥ кои Доубровьчанинь комоу дльжьнь или чимь кривь, да се иште истьць, а да на иномь Доубровьчаниноу нѣ волꙗнь питати; тькьмо тко ѥ дльжьнь или чимь кривь, онь да плати и пати, а за ѥдьнога на дроугомь да нѣ прѣоузма.

XXI. И ако се слоучи, тере се свадимо сь Доубровьникомь, да имь приповѣмо на ·ѕ· мѣсець прѣге тога, како да си изыдоу вьси Доубровьчане изь земьлѥ наше свободьно сь иманиѥмь.

И писа се сиꙗ милость повелѣниѥмь господина Грьгоура и господина Гюрьгꙗ и госпоге Мааре и господина Лазара оу Ельчемь Трьноу мѣсеца декемьвріа ·кд· дьнь вь лѣто ҂ѕцдi.

И сиѥмоу записанию милостници Михаиль Коузьмикь и чельникь Стефань и воѥвода Доукачь и чельникь Мілань.

LXXVII
Краљ Стефан Остоја

1409. декембра 4

потврђује Дубровчанима њихове повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 272.

Вь име одьца и сина и светога доуха, аминь.

I. Ми присвитьли и привисоки господинь Стипань Остоѥ, милостию Божиомь краль Босьни и кь томоу, пишоу и даю ва свидиние всакомоу комоу се подоба, како кнезь и вса опьћина града Доубровьника дослаше кралевьствоу ми Роуська, нихь слоугоу и логофета, моле и просе, да имь кралевьство ми сь госпоиомь кралицомь, ћерь-Коуѥвомь, и са вазлоубленимь синомь кралевьства ми, господиномь Стипаномь и сь велможами роусага нашега босаньскога потврьдимо, оустановитимо все повеле и записаниѥ, добре законе и свободьштине, кое соу имали сь прьво бивьшомь господомь срьбьскомь, рашькомь и босаньскомь: и ми, видивьше нихь приличьне, праве, подобьне и все почьтене прошьне, имавьше свить и циль зговорь сь реченими: присвитломь госпоиомь кралицомь, ћерь-Коуѥвомь, и зь господиномь Стипаномь и сь вельможами роусага нашега босаньскога, створи милость кралевьство ми кнезоу, властеломь и всои опьћини града Доубровьника за нихь срьтьчаньство и любавь придьнюю, почьтеноу любавь, понавьлаюће потврьдисьмо, оукриписьмо и оустановитисьмо, паче и ошть боле изьправисьмо по семь нашемь листоу, подь нашомь висоућомь печатью, все и всакое повеле, листе, записе, добре законе и слободьштине, кое соу имали и кое имаю одь постаниѥ зь господомь срьбьскомь, рашькомь и босаньскомь, кои соу господовали до данашьнаго дне, и роусагомь кралевьства босаньскога нимь потврьенимми, да имь соу

тврьде, крипке и ничимь непорочьне до дни и до вика, ни нами ни нашими послидьними, паче да имь соу оу всемь тврьде и становите.

II. И по реченомь Роуськоу кнезь, властеле и вса опьћина града Доубровьника потврьдюю кралевьствоу ми все и всакое повеле, кое е оучиниль и записаль градь Доубровьникь кралевьствоу ми, да соу кралевьствоу ми тврьде и непорочьне до дни и до вика, ротивь се на светомь еваньелии да ни поколибимо.

III. И кьди кралевьство ми више писаньно потврьди, тоуи бихоу властеле и вельможане кралевьства ми, кои се ротисьмо на светомь еваньелию и на часьнимь и животворештимь крьсти Христеви, — — ıако все више писаньно хоћемо сьхранити, и да ни потворено нами и нашими послидьними до вика.

† Прѣсвѣтли господинь Стефань Остоıа, краль Боснѣ и кь томоу.

LXXVIII

Краљ Остоја

1418, марта 23

укида плаћање царине у Попову. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 280.

Вь име отца и сина и свьтаго доуха, аминь.

Ми господинь краль Остоıа, милостю Божиомь краль свои Босни, Хоумскои Земли, Прѣморью и Донемь Краемь..... Оусоре, Соле, Подрѣню и кь томоу.

Даıемо виденıе всакомоу комоу се достои, прѣдь кога изиде саи нашь листь отворень..... да.... а по семь нашемь листоу, како ıа господинь краль Остоıа створихь милость моıемь прѣıателемь Доубровчаномь, коıю имь ıе поставиль царѣноу Грьгоурь Николикь оу Поповоу ка..... за господина кралıа Тврьтка, ни за кралıа Дабише, ни за мене....... Грьгоурь, да веке царѣне ондеи нигде прьво не била.... ıа сврьгохь.

LXXIX

Кнез Гргур Вукосаљић

1418, јула 6

укида царину пред Стоном, коју је самовласно установио. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 281.

Ва име Бога оца вседрьжитела, да есть паметно вично симь записаниемь.

Ѣ кнезь Грьгоурь Воукосалићь даю ва сьвидинние всакомоу како по наводоу зла чловика поставихь придь Стономь на Заблаткоу цариноу, тко годи греде оу Стонь, или Доубровчанинь, или Влахь, или Срьблинь, или тко ини, и такоће изь Стона, да плаћа цариноу — и размисливь ва срьци моемь наидохь и обнаидохь да оньди нигдирь придь Стономь царина не има бити, толико на ониxь кои гредоу прико мое земле оу Стонь, колико кои гредоу изь Стона прико мое земле. И за то свргохь ю, да е веће оу вике не боуде.

LXXX

Краљ Стефан Остојић

1419, марта 5

потврђује Дубровчанима дотадашње повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 282.

I ...... Придоше ва славни дворь кралевьства ми оу градь Бобовацць племенити моужье славнога града Доубровника властеле и поклисарье Никола Жоурьговићь и Маринь Мкете Гоундоулића синь сь почтеними и многоцинними дари и чьстьми одь реченога града Доубровника, властель и опћине, и ти речени поклисарье са всакою любовию нась искаше и красно опрашаше и за всакое оувите и законе, за слободьштине реченога града Доубровника, кое соу имали оу повелахь сь реченимь родителемь и прародительмы нашѣми, зь господомь рашкомь и

срьпьскомь и босаньскомь, како да бисмо имь и ми по обичаю речене господе нимь потврьдили и оустановитили крипко прьвихь нашихь слободьштине и законе, и оувите, и повеле, и писание господе срьпьске, рашке, босаньске. И кралевьство ми слишавьше и разоумивьше нихь подобне и разоумне и приличне и праве прошне, имавше свить и зговорь сь привисокомь господомь Коуекомь, кралицомь, кралевьства ми матерью, и сь властели и сь великоможами кралевьства ми, створи милость кралевьство ми реченомоу градоу Доубровникоу и властелемь и всои опћини доубровачкои по сихь нашихь листихь и повелахь, за нихь срьдьчаньство потврьдисмо ихь все и всакое повелинье и записанье речене господе срьпьске, рашьке, босаньске, и повелю господина крала Тврьтка, кою е оучинио славномоу градоу Доубровникоу по лите рошства Христова ·чтои· мисеца априла ·і· дань, и повеле вьсе господина ми и родитела реченога присвитлога господина крала Остое, и вьсе ине повеле и записание и свободьштине, и законе, оувите вридне и послидне, кое имь е оучинио господинь краль, речени господинь краль Тврьтко и родитель ми кралевьства, господинь Стипань Остое, и вса ина господа, ка соу господовали до мене, да е до вика реченомоу Доубровникоу и всои опћини тврьдо и непорочно нами и нашими послиднили, паче да соу оу всако време становитни и крипци оу всихь речениxь повелахь и оу законихь и оувитихь, оу всацихь слободьштинахь речене господе срьбьске, рашке, босаньске.

II. И речени властеле и поклисарье града Доубровника примише и завезаше се кралевьствоу ми давати одь реченога града Доубровника и одь опћине срьпьски доходакь, дви тисоући перперь динари доубровачьцихь, всако годиште на Дмитровь дань, и такое всако годиште на Власинь дань петь сать перперь по законоу и оувитоу, како соу давали реченомоу господиноу родителоу ми, господиноу краловоу Стипаноу Остои, инои прьво бивьшои господи, кои соу до мене господовали. А томоуи свидоци наши добри Бошнане: одь Босне — воевода Петарь Павловићь зь братномь, итд.

III. И на то више писано, како да е тврьдо и крипко оу вики, присегохь и заклехь се азь, речени господинь краль Стипань, и зь Богомь дарованомь ми госпоомь, кралевьства ми материю, кралицомь Коуѣвомь, и сь властели кралевьства ми, поставивше роуци на светомь еванђелию, на часномь крьсти.

LXXXI

Радосав Павловић

1420, новембра 3

утврђује пријатељство с Дубровчанима. Miklosich, Monumenta serbica, 306.

I

....Радосавь, синь.... кнеза Павла Раденовића......... послахь оу славни градь Доубровникь кнезоу и властеломь доубровачцемь наше срьчане властеле и поклисаре, свепочтенога моужа, крьстіанина Влатка Тоумрьлика и кнеза Остою Паштрька на...... нашомь раб...... и по реченнехь на плоуно одь данась напрѣда, доколе свѣть стои, поновихь, оукрепихь, оустановитихь славнемь градомь Доубровникомь и сь того властели всакоу почтеноу любавь и прѣязань, и обетова господство ми бити имь срьчани прьѣтель и вѣрьни до вька, и нихь трьговце и люди толико ја войда Радосавь колико мои последни и тко мене слоуша сьблюдати и обарати ода сваке злобе и штете по свои монои дрьжаве и вьзде, дге боудоу моки досеки.

II

У писму од 1421, априла 22 (Miklosich, Monumenta serbica, 311) као и у дупликату тога писма од 1421, априла 24 (Monumenta, 313) понавља се све горе наведено. Изгледа да је то учињено поводом неке размирице. У прво наведеном писму чита се још:

I. И всаке варсте чловиекь доубровачки и сь иманиемь да е волянь ходити по нашои дарнави слободно и опеть походити са всиемь безь забаве како и вазда.

II. И ако би била коꙗ риечь али створь неприличань, или недворань кь мние воѥводи Радосавоу или кь моиемь людемь одь Доубровника или одь люди нѥговиехь, одь оногаи дне, одьколе потриебова господинь Богь господина воѥводоу Петра, а ꙗ господинь воѥвода Радосавь постахь оу господствоу, до парвога Божикꙗ Рожства Христова, оу все остависмо и оупоустисмо, да се не иште и не пита до дни и до виека......

LXXXII

Краљ Стефан Твртко Твртковић

1421, августа 18

потврђује Дубровчанима њихове повластице. Miklosich, Monumenta serbica, 316.

I ......Придоше ва славни дворь кралевьства ми подь Високи племенити лоудне славнога града Доубровника, властеле поклисарие, кнезь Никоулинь Гоундоулићь и кнезь Михо Соркочевићь сь почтеними дарми и сь частими одь реченога града Доубровника, властео и одь опћине. Ти речени поклисарие нась искаше, много оумилено просише за всакое оувите и законе и слободьштине реченога града Доубровника, кое соу имали оу повелахь саречеными родители и прародители нашими, са господцтвомь рашкимь и срьпьскимь и босаньскимь, како да бисмо имь ми, по обичаю речене господе, нимь потврьдили и оуста-новитили крипко прьвихь нашихь слободьштине и законе и оувите и повелиние и писанић господе срьпьске, рашке и босаньске. И кралевьство ми слишавьше и разоумивьше нихь подобне и разоумне и приличне и праве прошне, имавше свить цћль и зговорь са властели и са веоможами кралевьства ми, створи милость кралевьство ми реченомоу градоу Доубровникоу, властелемь и всои Опћини Доубровачкои ва сихь нашихь листихь и повелахь за нихь срьчаньство потврьдисмо имь и оуста-новитисмо все и всакое повеле и записанић речене господе срьбьске рашке, босаньске, и повелоу господина крала Тврьтка, родитела

ми, кою є оучиниль и записаль градоу Доубровникоу по литихь роштва Христова ·чтои· мисеца априла ·і· дань, и повелоу присвитлога господина крала Остоє, кою є оучиниль и записаль Доубровникоу за приморије, писаноу подь лити ·чтѕд· лито мисеца енвара ·сі· дань, и все инє повеле господина ми и родитела крала Твьртка, и все инє повеле и записаниѣ и слободьштинє и законє прићне и послићне, коє имь є оучинио господинь краль присвитли Твьртко Твьртковић, родитель кралевьства ми, а и аазь господинь краль Твьртко, и вса ина господа, кои соу господовали до мене, да є до вика реченомоу градоу Доубровникоу и всои опћини тврьдь и непорочно наами и нашими послидними, паачє да соу оу всако време становитни и крипци оу всихь реченихь повелахь и оу законихь и оу оувитихь и оу всакоихь слободьштинахь речене господе срьпьске, рашке и босаньске.

II. И речени властеле и поклисарие града Доубровника и ода все опћине примише и завезаше се кралевьствоу ми давати одь реченога града Доубровника и одь опћине срьпьски доходакь дви тисоући перперь динари доубровачьцихь всако годиште на Дмитровь дань, и такоће всако годиште на Власинь дань петь сать перперь по законоу и оувитоу како соу давали реченомоу господиноу и родителоу ми, господиноу кралоу Твьрткоу, инои по томь бивьшои господи кои соу господовали до мене.

III. И на то на все више писано, како да є тврьдо и крипко ва вики викоумь, ротихь се и заклехь и азь речени господинь краль Твьртко и са веоможами кралевства ми и поставивь роуци на светомь еванћелию итд.

LXXXIII

Деспот Ђурађ Бранковић

1428, декембра 27 и 1445, септембра 17

потврђује повластице раније дате Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 352 и 433. Поновљена 17 септембра 1445. Варијанти ове друге означују се под линијом са В.

По неизреченномоу милосрьдию чловѣколюбіоу владики моего сладкаго ми Христа, и по неизреченномоу и всемилостивномоу

его призренію еже на господство ми, ꙗкоже и на прьвихь светінхь и православнихь царь и господь такожде благодать прѣсветаго своего доуха и на господство ми изліа, и постави ме наслѣдника родителюмь моимь, господина Срьблюмь и Поморіоу и Подоунавию; тѣмь же и азь, вь Христа Бога благовѣрни господинь Срьблюмь Гюрьгь[1], пишеть господство ми вь свѣдѣнию вьсѣмь, како пріидоше кь господствоу ми оть владоуштаго града Доубровника, кнеза, властель и одь все опкинѣ почтенни властелѣ и добри наши приꙗтеліе, кнезь Маринь Растикь и кнезь Живко Гоундоуликь[2], и принесоше кь намь записаніе благочьстиваго и христолюбиваго свето почившега господина и родителꙗ моего, деспота Стефана, што имь ю биль записаль и милость оучиниль, да имь онози господство ми потврьди.[3]

Ми же любве ради тѣхь и приꙗтельства еже кь господствоу ми, благоволи господство ми просимое тѣмь испльнити, тѣмже и потврьждаеть имь господство ми милость и записаніе свето почившега господина и родителꙗ ми, деспота Стефана, што имь ю записаль за живота свога, ꙗже соуть сіа, што соу имали оу прьве господе срьбске и оу цара Стефана и оу господина светаго кнеза Лазара и оу свето почивше госпогю кура Ефросини и оу свето почившега господина и родителꙗ ми деспота Стефана, како имь ю оутврьдиль и записаль свето почивши господинь и родитель ми деспоть Стефань.[4]

I. Ако се оучини коꙗ пра мегю Доубровчани и мегю Срьбли, да се постави половина соуди доубровьчкихь а половина Срьбль, да се прѣдь ними пре.

---

[1] В. Тѣмь же вь Христа Бога благовѣрныи господинь Срьблюмь деспоть Гюргь и синове господства ми Грьгоурь и Стѣпань и Лазарь.

[2] В. Кнезь Никша Тамарикь и кнезь Андроушко Бобалювикь.

[3] В. И принесоше кь намь записаніа господства ми, што имь ю било записало и милость оучинило господство ми, да имь онози господство ми и синове господства ми Грьгоурь и Стѣпань и Лазарь потврьдимо.

[4] В. Што соу имали оу прьве господе срьбьске, и оу цара Стефана, и оу господина и родителꙗ ми Блька, и оу господина свето почившаго кнеза Лазара и свето почившаго господина и родителꙗ ми деспота Стефана, и господство ми како имь ю било записало и оутврьдило.

II. И да ѥсть порота Доубровчаниноу дроужина нѥгова кои соу ондези, или кои се нагю Доубровчане оу наиближнѥмь мѣстоу.

III. Ако ли оусхоте обои свѣдожбоу, кои се пре, да поставе половиноу Доубровчань а половиноу Србль, и од онѣхзи свѣдокь да нѣ вольнь побеки ниѥдынь.

IV. Ако ли оузимаю кою проу Саси зь Доубровчани, такогѥре да се соуде како и Срьблѥ; половина Сась соуди а половина Доубровчань.

V. А да не позива Срьбинь Доубровчанина никамо на соудь тькмо прѣдь онѣзи соудіе; такогѥре и Саси да се пре прѣдь онѣмизи соудіами, а да се не моуче прѣдь господство ми ни прѣдь кѥфаліе.

VI. И ако кои Доубровчанинь коупи конꙗ, и оногаи конꙗ ако оухвати Срьбинь или Сасинь, и рече: оукрадень мі е или хоушень[1], да се отькоуне Доубровчанинь, како нѣ свѣдца оному кою ни хоусе ни тадбе, ноу га е коупиль: (и) ако боуде драго Срьбиноу или Сасиноу оузети свога конꙗ, (да га оузме[2]) а што боуде даль Доубровчанинь за оногаи конꙗ, този да моу врати, а конꙗ личнога да нѣ вольнь оудрьжати.

VII. И где стане Доубровчанинь на станоу, ако боуде онь прегѥ стоꙗль на ономьзи станоу, да нѣ вольнь Срьбинь онде стоꙗти безь нѥгова хотѣніа.

VIII. И кои годе Доубровчанинь иде сь трьгомь своимь или сь тоугѥмь по трьговехь и по земли господства ми, како ѥ биль законь прегѥ оу прьве господе, оу цара Стефана и оу господина светаго кнеза Лазара, и оу свето почивше господѥ кюрь Ефросини, и оу свето почившега господина и родителꙗ ми деспота Стефана, такози да имь ѥсть и напрѣда оу господства ми.[3]

---

[1] В. оухоушень. — [2] В. — [3] В. Како имь ѥ биль законь оу цара Стефана и оу господина и родителꙗ ми Валка, и оу господина свето-почившаго кнеза Лазара, и оу свето-почившаго господина и родителꙗ ми, деспота Стефана, такози да имь ѥ и напрѣдь оу господства ми.

IX. И што боудє Доубровчанинь Срьбиноу своє иманіє оу вѣроу даль, што моу забши Срьбинь, и рече: неси ми даль, да рече Доубровчанинь своомь вѣромь и доушомь, што моу є даль добитка да моу плакıа.

X. И коудє идоу Доубровчане по земли господства ми с трьгомь, гдє га оубиє хоуса, или кога покрадоу оу селоу, да имь околина плаакıа, што имь оузмє хоуса, и што имь се оукраде; ако ли не плати околина, да имь плаати господство ми,[1] што имь се оузме.

XI. И да нѣ намѣта Доубровчаномь оу трьговехь господства ми.[2]

XII. И кои се є Доубровчанинь забаштиниль оу градоу господства ми[3] оу Новомь Брьдоу, тьзи да зигє града и да чоува, кто ли соу гостіє и несоу се забаштинили, да имь є на нихь волє и како имь годе.

XIII. И ако се разбіє древо доубровьчко оу Приморіоу, оу области господства ми, кои єсть биль законь за този оу прьве господе и оу цара Стефана, и оу светаго кнеза Лазара, и оу свето почивше госпогє курь-Єфросини, и оу свето почившега господина и родителıа ми деспота Стефана,[4] тьзи законь да имь єсть и сьда (оу господства ни.[5])

XIV. И кто люби изь землє господства ми[6] ити оу Доубровникь, или Срьбинь или Влахь, или чи годе чловѣкь, на коуплю, всакь да греде свободно, да га не оуставлıа господство ми ни кєфалїа[7] господства ми,[8] а што є биль законь при цароу Стефаноу и при господиноу светомь кнезоу Лазароу, и при свето почившои госпоги курь-Єфросини, и при свето почившимь господиноу и родителю ми деспотоу Стефаноу[9] до дньсь, този да имь єсть и оу господства ми.[10]

XV. И за трьгове поморске, кои соу оу владаніоу господства ми,[11] и сланице, коудє соу били трьгове и сланице оу

---

[1] В. ни. — [2] В. ни. — [3] В. ни. — [4] Набрајање у В. и овде по горе наведеном. — [5] В. — [6] В. ни. — [7] В. ни, ни властникь. — [8] В. ни. — [9] Набрајање у В и овде по горе наведеном. — [10] В. Тьзи законь да имь є и напрѣдь оу господства ни. — [11] В. ни.

прьве господе и оу цара Стефана, и господина светаго кнеза Лазара, и оу свето почивше госпогѥ кирь-Ефросинии, и оу свето почившега господина и родитеља ми деспота Стефана,[1] тоудези да соу и сьда, а инде нигде да не боудоу.

XVI. И што се при мегю собомь Доубровчанинь, или се боуде оучинило оу Срьблѥхь или оу Доубровникоу, да се при прѣдь коунсоуломь доубровьчкимь и прѣдь нихь соудіами, и што соуди коунсоуль и нѥгове соудіе, на томь да стоѥ.

XVII. Ако ли би не хотель Доубровчанинь стоіати на томьзи соудоу, да ѥ вольнь коунсоуль и нѥгове соудіе оногаи свезати и дрьжати доклѣ плати што ѥ осоугѥнь. А да тогаи закона нѣ вольнь потворити ни кѥфаліа господства ми[2] ни (В. иніи) владальць.

XVIII. И ако се слоучи сьмрьть комоу Доубровчаниноу оу земли господства ми,[3] што ѥ нѥгова иманіа, да за този не има посла ни господство ми,[4] ни кѥфаліа господства ми, ни инь кто вь земли господства ми тькмо да ѥсть ономоуи, комоу га даа онзи на сьмрьти, или доубровьчко.[5]

XIX. И да нѣ Доубровчаномь посилнога даара ни оузетіа инога безь нихь волѥ, тькмо да си стоѥ и гредоу всоуде свободно своимь трьгомь.

XX. И оште хокѥ господство ми,[6] ако ѥ комоу кои Доубровчанинь дльжьнь или чимь кривь, да се иште истьць, а да на иномь Доубровчаниноу нѣ вольнь питати,[7] тькмо кто ѥ дльжьнь или чимь кривь, онзи да плаакіа и пати, а за инога на дроугомь да нѣ прѣоузма.

XXI. И ако би се сьлоучило господствоу ми,[8] да се свагю[9] зь Доубровникомь, да имь припове господство ми прегѥ тога на шесть мѣсець, како да си изидоу вси Доубровчане с има-

---

[1] В. Овога побрајања нема. Место свега има: Сланице коуде соу биле оу прьве дьніи и трьгове. — [2] В. ни. — [3] В. ни. — [4] В. ни, а по том се не помињу све речи што су до тькмо. — [5] В. комоу га е на сьмрьти нароучиль. — [6] В. ни. — [7] В. искати. — [8] В. ни. — [9] В. да се свадимо.

ніємь изь землѥ господства ми[1] свободно, по томь да ихь ратоуѥ господство ми.[2]

XXII. И оште вьспоменоуше господствоу ми[3] више реченніи почтенни властелѣ, што имь нѣсть било записано оу свето почившега господина и родителꙗ ми деспота Стефана, за оудавѣ; и за тозі имь сьтвори милость господство ми,[4] да нѣсть оудаве на Доубровчаниноу (В. по ниѥдньь начинь) ни оть кога.

Сїа вьса више писанна вѣрою и повелѣніємь оутврьждаѥть господство ми,[5] ꙗко да прѣбивають тврьда и непрѣложна вь вса лѣта живота господства моего и синовь господства ми,[6] догде соу господствоу ми и синовомь господства ми кнезь и властелѣ и вса опкина града Доубровника оу правомь и истинномь приꙗтелствоу и любве и господствоу ми и синовомь господства ми.

И молю егоже изволить Богь по нась прѣѥмникоу бити господства срьбскога или кого оть синовь моихь или кого оть рода моего или иного кого сіемоу нашемоу записанію непотворенноу бити нь паче потврьжденноу, ꙗкоже и азь прѣжде мене бившіихь господь не потворихь, нь паче потврьдихь.

Оутврьдише се и записаше вь лѣто ҂ЗЦЛЗ декемвріа ·гі· оу Некоудимоу,[7] индіктіонь ·з· и семоуи записанію милостьници воѥвода Радославь и челникь Радичь и протовистіꙗрь Богдань и логофеть Боихна.[8]

LXXXIV

Војвода Радосав Павловић

1432, октобра 25

измирује се с Дубровником и изриче праштање свију ратних кривица и увреда. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 366.

........А за већѥ крѣпости мира и любве и добре и почтене приꙗзни, да боуде оу виеке безь гатке и зле волѥ одь люди

[1] В. ни. — [2] В. да ихь ратоуѥмо. — [3] В. ни. — [4] В. ни. — [5] В. ни. — [6] господства ми и сыновь господства ми. — [7] В. вь лѣто ҂ЅЦНД., кроугь сльньцоу .і. и лоунѣ .ѳі., індиктіонь .ѳ., мѣсеца септемвріа .зі. оу Смедеревоу. — [8] В. Великыи челникь Михаль, и челникь ризничкыи Паскоѥ и логофеть Богдань.

властео доубровачцѣехь сь людми госпоцтва ми зговорисмо се и одлоучисмо сь властели доубровачцѣеми доброволно и милостиво и едносрьдьно, да всакоо оубиниство чловѣчие или крьви пролитьꙗ, кое соу оу овоу рать оучинена и всаке ране и оубьеньꙗ и злие рѣчи и хотѣньꙗ злаа, кога соу била меѓю мноомь и властели доубровачцѣми и меѓю людми госпоцтва ми сь людми властео доубровачцѣехь, обои облюбисмо този меѓю нами едносрьдьно, простисмо и благословисмо, и такози правимо и повелѣваамо, да нитко не оузможе ни смѣт=боуде оуспоменоути ни искати крьви ни ине освете и вражде ни оу едно врѣмие, докла стои свѣеть. Тко ли се обрѣте сьеи потворить, да е госпоцтвоу ми невѣрань и да се разаспе до корѣна.

LXXXV

Војвода Радосав Павловић

1441, априла 10

потврђује Дубровчанима њихова трговачка права. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 405.

Кь име отьца и сина и светоога доуха, аминь.

Милостью Божьомь, мии господинь воевода Радосавь Павловиѓь даамь знати всакомоу комоу се доостои, или прѣть кога се подобаа прити овь нашь отворьнь заапись сь нашоомь вѣрованоомь законитомь печатью, како много почтени кнезь и властеле доубровачци послаше кь намь поклисара, племенитоога и почтеноога властелина, кнеза Мароꙗ Жоуневика, и мии, речени господинь воевода Радосавь, чоувь и много милостиво и доброволно примивь много почтеноу нихь посаобиноу по више реченоомь поклисароу и властелиноу, по кнезоу Марою, и такои шь нимь направихь са много почтениемь кнезомь и властели доубровачциеми, по обичаю нашихь прьвиехь и саданихь повеель, да трговци госпоцтва доубровачкоога имаю ходити слободно по нашемь роусаагоу и по нашихь мѣстѣхь беза всааке хоуоудие заабаве, саблюдени и обарованни нами и нашими слоугами, плакаюке прааве законите царинie, а мии да ихь имамо прияте-

левати и помагати и оть кога моремо нась и нашегь роусага чоувати и обранивати такои, да и нихь шь нихь блаагомь имаамо чоувати и оубранивати оу нашемь роусаагоу.

LXXXVI

Краљ Стефан Томаш

1444, септембра 3

потврђује Дубровчанима њихове дотадашње повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 427.

I .... Придоше вь славни дворь кралевьства ми оу Крешево племенити моужие славнога града Доубровника, властеле и поклисарие Никола Жоурьговићь и Маринь Растићь сь почтеними дарьми и частьми оть реченога града Доубровника, властео и опћине, и ти речени поклисарие нась искаше, много оумилено просише за всакоие оувите и законе и слободьштине реченога града Доубровника, кое соу имали оу записихь и оу повелахь сь рьчеными нашими родители и прародители, са господомь срьбьскомь и босаньскомь, како да бисмо и ми, по обичаю речене господе, нимь потврьдили и оустановитили крипько прьвихь нашихь слободьштине, и законе и оувите, и повелиня, и записе господе срьбьске и босаньске. И кралевьство ми, слишавьше и разоумивьше нихь подобне и разоумне и приличне прошне а праве, а ми, имавьше свить и цио зговорь сь властели и вельможами кралевьства ми, створихь емь милость, реченомоу градоу Доубровникоу, властеломь и всои опьћини доубровачкои по сихь нашихь листихь и повелахь, за нихь срьтьчаньство потврьдисмо имь и оустановитисмо все и всакоие повеле и записаниня речене господе срьбьске и босаньске, и потврьдихь емь Приморие и Конавле са всими своими котарьми, и азь господинь краль Томашь, и вса ина господа, коя соу господовала до мене, да е до вика реченомоу градоу Доубровникоу и всои опьћини тврьдо и непорочно нами и нашими послидними, паче да соу оу всако вриме становитни и крипьци, и оу овози нашои оу

всихъ реченихъ повелахъ, и оу законихъ и оуветихъ и всакоихъ слободьштинахъ речене господе срьбьске и босаньске.

II. И речени властеле и поклисарие града Доубровника и отьда все опћине примише и завезаше се кралевьствоу ми давати оть реченога града Доубровника, и оть опьћине все доубровачке примише и завезаше се кралевьствоу ми давати срьбски доходакь, двие тисоући перьперь динари доубровачьцихъ всако годиште на Дмитровь дань, и такоге всако годиште на Власинь дань .е. сать перьперь по законоу и оувитоу, како соу давали реченои господи кралемь босаньсцимь, нашимь родителемь, бивьшои господи, кои соу господовали до мене.

III. А всемоу овомоуи ротьници и свидоци наши добри вельможе, воевода Иванишь Павловићь зь братьиомь, итд. Наипрьво ротихъ се азь, речени господинь краль Томашь и сь вельможами кралевьства ми више писаними, поставивь роуци на светомь еваньелию и на часномь крижоу Христовоу, да е тврьдо и непоколибимо што се пише оу семь записоу градоу Доубровникоу до вика викома.

А сеи се писа рожьства Хрьстова на ҂ачумд. лѣто мѣсеца секьтебра трети дань....

Штефань Томашь краль Божиомь милостью Србьлемь, Босни, Приморію, Хомьсці Землі, Дальмьци, Херьватомь, Донімь Краемь, Западнимь Странамь и кь томоу.

LXXXVII

Деспот Ђурађ Бранковић, са синовима Гргуром, Стефаном и Лазаром

1445, септембра 17

повраћа Дубровчанима права у Сребрници, дата им од деспота Стефана. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 437.

Текст у одељку о градским законима.

LXXXVIII

Краљ Стефан Томаш

1451, декембра 18

уговара с Дубровчанима савез противу херцега Стефана. Miklosich, Monumenta serbica, 447.

I. ....Видивьше ми кралевьство почтеноу приѣзань и лоубавь..... кнеза и властео владоуштаго града Доубровника и подобно питанье, хотиюће се ми заповидию Божиомь крипити, припороучоуюће намь лоубити правдоу и злобити неправдоу, оучини ми кралевьство правдоу и милоштоу кнезоу и властелемь владоуштаго града Доубровника, по семь нашемь листоу потврьдихь и оукрипихь и оустановитихь све повеле, записе до данашнега дне, кое годи соу имали али имаю оть прьве господе кралевь, родитель моихь и мое, и обитовахь се стати за све што се оу нихь оудрьжи.

II. И оште ми кралевьство оукрипи и оутемели лоубавь и срьчано приѣтельство и единьство оу волоу и неволоу соупротивь херьцегоу Стипаноу Боукчићоу и обитова ми и обитоуе кралевьство и синь ми кнезь Стипань кнезоу и властелемь и всои опьћини владоуштаго града Доубровника, завезоуемо се више реченомоу кнезоу и властеломь почети рать беза всаке отвлаке а напридовати безь пристанька соупротивь херьцегоу Стипаноу Боукчићоу и неговоу владанью и неговимь градомь, и неговимь слоугамь са вьсомь нашомь господскомь кралевьства моћью и нашѣмиѣ слоугами и нашими приѣтели воиштанимь начиномь, на поли, како ми се господцтвоу и кралевьствоу достои, не имиюће тешкоће али воиске тоурьске на себи.

III. И оште ми кралевьство обитова и прими, и синь ми кнезь Стипань, кнезоу и властелемь више реченимь, не оучинити мира ни склада ниеднога сь херьцегомь Стипаномь безь воле и хотиньѣ више реченихь, кнеза и властель владоуштаго града Доубровника.

IV. И оште ми кралевьство и синь ми кнезь Стипань прими и обитова кнезоу и властеломь више реченимь, на кою

годире страноу есамь приѣтеле себи нашао, али ихь наидоу наприда, да имамь тенере приѣтеле наити и нимь.[1]

LXXXIX

Иваниш, хумски војвода и рођаци му уговарају савез с Дубровчанима против херцега Стефана Вукчића

25 марта 1452.

Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 451.

I. Ва име оца и сиѣна и доуха света, аминь.

Ми воевода Иванишь, синь много почтеного споменоутьѣ кнеза Влатка, и кнезь Томашь, синь почтеного споменоутьѣ кнеза Николе, братоучедь присни више реченога воеводи Иванишоу и ниже именованимь, и ми кнезь Марко и кнезь Жарко, и кнезь Радивоѣ, и кнезь Андриѣ, и кнезь Бартоуо, и кнезь Тадиѣ, сви братѣ више реченога воеводе Иваниша а синове почтенога споменоутьѣ кнеза Влатка, и кнезь Павао, синь почтенога поменоутѣ воеводе Петра, братоучедь присни свимь више реченимь, сви едносрдно и доброволно даемо на видинье свакомоу чловикоу, комоу се достои, и придь кога се изнесе сий нашь листь записани отворень огледати, како оучинисмо зь господиномь кнезомь и властели и свомь опћиномь властео доубровачцихь единьство и брацтво и почтеноу лоубавь и правоу и срчаноу приѣзань, да боудемо едини соупротивоу херцегоу Стипаноу Воукчићоу, иномоу свакомоу тко би био неговь а или инихь Бошнань а или ини кои годирь кои би били протива Доубровникоу коиомь годи непрѣзнью а или зломь воломь, ратью ли, воѣскомь ли, али коимь размирьемь, да ми воевода Иванишь з братьѣомь и з братоучеди нашими више реченими да дођемо нашими главами и с нашими лоудьми и с воѣскомь са свомь нашомь помоћью на помоћь и на обарованье господина кнеза и властео доубровачцихь и негова роусага иноуда, своуда,

[1] Други део повеље о уступању Врсина и Драчевице на другом је месту, међу баштинским повељама.

вазда, када намь рече а или пороучи господинь кнезь и властеле доубровачци, ере се они намь обитоваше помагати како се оу нихь записоу оудрьжи кои намь соу дали.

II. И оште се обитоуемо ми воевода Иванишь сь моѣомь братѣомь и сь моими братоучедми више реченими, да не моремо оучинити мира ни приѣтельства сь херцегомь Стипаномь ни сь оними тко се шь нимь дрьже иедни, брезь воле и хотиньѣ господина кнеза и властео доубровачцихь, како соу они намь оу свомь записоу оучинили.

III. И оште такоѣ рекосмо и оуглависмо и обитовасмо господиноу кнезоу и властеломь доубровачцимь ми воевода Иванишь зь братьѣомь и зь братоучедми више реченими, да, ако би када царина дривска и сона, коимь годи поутемь а или начиномь а или коѣомь згодомь дошла оу наше роуке а или оу нашоу област, а или оу кога годи нась, сва или кои годи дио, безь коупленьѣ, да дамо половиноу свега оногаи дила, извадивше намь четврьти дио нашь, како е прьво било, господиноу кнезоу и властеломь доубровачцимь, ере се они намь такоѣ обитоваше по свомь записоу, ако бисмо ми, воевода Иванишь зь братьѣомь и зь братоучедми више реченими коупили цариноу дривскоу, а хотивше кнезь и властеле доубровачци да могоу имати половицоу онакоѣ како се достои оу записоу нихь, кои соу намь дали, да могоу, а Дриѣва да стое какото и стое гдино соу сада.

IV. Я на овомь на свемь згора писанимь ми воевода Иванишь з братьѣомь и з братоучедьми више реченими обитоуемо се кнезоу и властеломь доубровачцимь, ако би кою годи оусилость одь коуда годи Доуброеникь имао а или нихь роусагь, ми воевода Иванишь з братьѣомь и з братоучедми нашими више реченими, сь лоудьми, сь воѣскомь, са свомь моћью нашомь да доћемо на помоћь соупротивь свакомоу, а овоѣзи зашто нась кнезь и властеле доубровачци полоубише за свою братью и властеле и вићнике свое, како се оу записоу оудржи, кои ми воеводе Иванишь зь братьѣомь и зь братоучедми нашими имамо одь кнеза и властео доубровачцихь; ако ли бисмо не дошли

на нихь заповидь, тада да смо оу гнивоу како ини властеле доубровачци кои не би послоухь врьшили.

V. И на све више писано и обитовано сь моѥомь братьѥомь и братоучедьми моими ми воевода Иванишь ротисмо се и заклесмо се на светомь еваньѣелью Божьемь и часномь и животворештемь крьстоу господиноу кнезоу и властеломь и своѥ опѣини властео доубровачцимь ва господина Бога сведржитела и ва пречистоу Богородицоу и ва четири еваньѣелисти и ·вı· светихь врьховнихь апоустоловь и ва ·т· и ·ıı· светихь отаць иже соуть на Никею и ·о· изабранихь Божьихь и све свете Божье одь вика Богоу оугодившимь, да овои више писано, речено и обитовано на мане не има доѣи викоу викома кнезоу и властеломь и своѥ опѣини властео доубровачцихь, ни се потворити за ниедноу ствар на земьли: еда ли бисмо за чию волоу на земли овоѥ потворили, тада да смо ми сви више речени и наши послидни проклети Богомь живимь отцемь, и синомь, и светимь доухомь, и свими светими одь вика Богоу оугодившимь, и да смо причесни кь Юди Скариоцкомоу, кои е продао сина Божьега Исоу=Крьста на распетье и кь онимь кои оупиѥхоу: Пропни, пропни, и кь онимь кои моу кладихоу трновь винаць на главоу, и да смо се одрекли Бога и анѣела на оумрли часъ и на соудни дань и вироу кою вироуемо, и да смо потисноути изь дроужине.

VI. И се се писа оу нашемь градоу Вратароу рожаства Христова на ·ч· и ·ѕ· и ·н· и ·в· лита на ·к· и ·е· дана мисеца марча на Благовисть. И за веѣе вировано сегаѥ записа повелисмо га печатить нашомь великомь вировано мь подь висоукоу печать. А оуписахь ѥ Радичь дѥкь Воукиѣевиѣь по заповиди господина ми воеводе Иваниша и негове братье и братоучеда више реченихь.

† Воевода Иванишь, много почтенога споменоутиѥ синь кнеза Влатка, милостию Божьюмь воевода хоумски подьписахь се моюмь роукомь на више реченомь записоу за веѣе вированьѥ.

И ѥа Жарькоо, много почтенога споменоутиѥа синь кнеза Влатка, милостию Божьиомь брать воеводе Иваниша и више

реченихь братие и братоучеди подьписахь моиомь роукомь на више реченомь записоу за веће вировање.

XC

Дубровачка опћина уговара савез с хумским војводом Иванишем и осталим против херцега Стефана Вукчића

25 марта 1452.

Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 453.

I. Ва име отца и сина и светаго доуха, аминь.

Ми кнезь, властеле и свја опћина властео владоуштаго града Доубровника даемо на видѣнье всакомоу чловѣкоу комоу се достои, и прѣдь кога се изьнесе сии нашь листь записни отворени огледати, како оучинисмо сь много почтенѣмь воеводомь Иванишемь, милостю Божиомь воеводомь хоумсцѣмь, синомь много почтенога споменоутьѣ кнеза Влатка, и сь кнезомь Томашемь много почтенога споменоутья кнеза Николе, братоучедь присни згорь реченомоу воеводи Иванишоу, и сь кнезомь Марькомь, и сь кнезомь Жарькомь, и сь кнезомь Живоемь, и сь кнезомь Андреомь, и сь кнезомь Вартоломь, и сь кнезомь Тадиомь, сви братья више реченомоу воеводи Иванишоу, и синове много почтенога споменоутья кнеза Влатка, и сь кнезомь Павломь, синомь много почтенога воеводе Петра, братоучедь присни свиемь више реченѣмь, едносрьдно брацтво и милостивоу любавь и правоу срьчаноу приязань, да боудемо единни соупротивь херцегоу Стѣпаноу Воукчићю и кь свакомоу иномоу тко би шь нимь дрьжао.

II. И за то примисмо и облоубисмо за наше грађане, властеле и вѣћнике добре и почтене, воеводоу Иваниша, почтенога кнеза Влатка, и кнеза Томаша, кнеза Николе синь, братоучедь присни више реченомоу воеводи Иванишоу, и кнеза Марька, и кнеза Жарька, и кнеза Радивоя, и кнеза Андрею, и кнеза Вартола, и кнеза Тадию, сви братья више реченомоу воеводи Иванишоу а синове много почтенога споменоутья кнеза Влатка,

и кнеза Павла, сина много почтенога споменоутыга воеводе Петра, свѣмь више реченѣмь, нихь и нихь синове и нихь натражие што боуде по моушкомь коленоу праве и почтене.... оу вѣке вѣкома.

III. И оште имь обетовасмо давати воеводи Иванишоу зь братиомь и сь братоучеди више реченѣми на вьсако годиште докле соу они живи шесть сать перперь динари доубровачцѣхь.

IV. И оште имь дасмо иедноу полачоу на врьхоу Побиіане Оулице коіа се дрьжи сь полачомь Марина Растиһіа старога, коіа полача била е Якьше Водопииһіа а паке Живка Которанина, оу баштиноу и племенито вѣки вѣкома, нимь и нихь останькоу.

V. И ако би се кьда згодило коиомь згодомь, чеса Богь не даи, да би не могли стати и пребивати оу своиои баштини воевода Иванишь зь братиомь и зь братоучеди више реченѣми а дошли оу Доубровникь стати, ми кнезь, властеле и сва опһина властео доубровачцѣхь да имь даемо оу помокь за спеньзоу друге шесть сать перперь динари на всако годиште, докле се врате на свою баштиноу.

VI. И ако би се такои догодило да би потрѣба била воеводи Иванишоу, зь братиомь и зь братоучеди више реченѣми, да имь боудемо помокници прѣдь свацѣмь господаромь и оу вьсаке господе соупротивь херьцегоу Стѣпаноу и свѣмь нѥговѣмь и кои би шь нимь дрьжали, и противь свакомоу иномоу кои би на нихь наіахали али соупротивь нимь били неправдено, а тои правило да властеле доубровачьци разгледаю и одьлоуче: ако.... господа доубровачка одлоуче да ѥ право, да ихь помагаю, више реченѣхь; ако ли одьлоуче властеле доубровачци, да не право, да се охае воевода Иванишь и сь више речеными, зь-братьиомь и братоучеди. Яко се тогаи више речени не оглоуше, што имь рекоу властеле доубровачци и послоухь не оучине, тадаи да властеле доубровачци да имь нѣсоу доужни помагати ихь, паче да соу оу гневоу како и ини властеле наши кои би изь послоуха изьлѣзли.

VII. Такоге и они намь обетоваше, тко би соупротивь Доубровьникоу ходио, како братьꙗ и властеле доубровачци, да смо едини и едносрьди, какото ѥ подобно и како се оудрьжи оу записоу кои соу намь дали.

VIII. И да не можемо оучинити мира ни приꙗтелства сь херцегомь Стѣпаномь ни сь онеми кои се шь нимь дрьже..... безь волѥ и хотѣньꙗ воеводе Иваниша зь братиомь и братоучеди згора реченеми, и толикогере воевода Иванишь зь братиомь и зь братоучеди згора реченеми да не могоу оучинити мира ни приꙗтелства сь херцегомь Стѣпаномь ни сь онеми кои се шь нимь дрьже, безь волѥ и хотѣньꙗ господина кнеза и властео доубровачцехь.

IX. А овои писмо и запись оучинисмо, зашто намь воевода Иванишь обетова зь братиомь и зь братоучедьми своеми сьвише реченеми да боудоу одь сьда напреда оу свемь и сь свемь што боудоу моћи соупротивь херцегоу Стѣпаноу и инемь Бошнꙗномь и противь свакомоу иномоу кои би били против Доубровьникоу, какото се оудрьжи оу записоу кои соу намь оучинили воевода Иванишь зь братиомь и зь братоучедьми згора реченеми, дотле докле воевода Иванишь зь братиомь и зь братоучедьми више реченеми боудоу намь настоꙗти што се оу записехь оудрьжи.

X. И оште обетовасмо воеводи Иванишоу зь братиомь и зь братоучедьми више реченеми, ако би дошла царина древьска оу наше роуке безь коупнѥ, тьда да е четврьти дио воеводи Иванишоу зь братоучедми, како е било и прьво нихь, а остало на поле тако нимь како намь; ако ли би нимь дошла, такогере да е на поле како се згора пише; ако ли би ю коупили, такогере да смо вольни, ако бисмо хотели ми оузети, да... половицоу царине, штете и користи, какото се оудрьжи оу записоу што соу намь оучинили воевода Иванишь зь братиомь и зь братоучедми више реченеми.

XI. И на све више писано ми кнезь, властеле и сва опћина властель доубровачцехь ротисмо се и заклесмо на светомь Божиемь евангелию и на часномь животворећемь крьстоу Господню

реченемь воеводи Иванишоу зь братиомь и зь братоучеди више реченеми ва Господа Бога сведрьжителга и ва пречистоу Богородицоу и вь четире евангелисте и вь ·ві· светехь врьховнехь апостоловь и вь ·тиі· светехь отаца, иже соуть на Ниђию и вь ·о· изабранехь Божехь и вь све свете Божие одь века Богоу оугодивши, да овои више пїсанно речено и обетовано на маню не има дођи веки векома воеводи Иванишоу зь братиомь и зь братоучедьми више писанеми, ни се потворити за едноу ствар на земли. Еда ли бисмо за чию волю на земли овои потворили, тадаи да смо ми кнезь, властеле и сва опђина властео доубровачцехь проклети Богомь живѣмь, отцемь, и синомь, и доухомь светѣмь, и свѣми светѣми одь вѣка Богоу оугодившѣми именованѣми; да смо причесни кь Юди Скариотьскомоу кои продаа сина Божиега Иса-Христа на распетье и кь онѣми кои оупигахоу: Пропни, пропьни, и кь онѣми кои моу кладѣхоу трьновь вѣнаць на главоу, и да се сьмо одьрекли Бога и аньгеловь на оумрьли дань и на соугни дань и вѣре кою вѣроуемо и да смо потисноути оу дроужини.

И сеи се писа лѣто рожаства Христова на ·чѹнв· лѣто на.... ·е· мартига на Благовѣсть. И за веђе вѣрованье сегаи записа повелѣсмо га печатити нашомь печатью великомь вѣрованомь подь висоуђоу печать. А оуписа Никша Звездић, логофеть, по заповѣди господства доубровачкога, а Маринко оуписа оу либро, помени га, Боже!

XCI

Херцег Стефан уговара мир с Дубровчанима

10 априла 1454.

Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 465.

I. Мии господинь Стѣпань, Божиомь милостию херцегь Светога Саве, господарь хоумски и приморски, кнезь дрински, велики воевода босански и веђе, даемо на видѣнье всиемь и всакомоу комоу се достои и прѣдь кога би се годѣ изнесао ови

нашь листь отворень огледати а сь нашомь печатью законитомь, како догоше господтвоу ми од много почтенога кнеза, властео и все опћине властео доубровачциехь почтении властеле и поклисарье, кнезь Марое Растићь и кнезь Жоупань Боунићь и кнезь Андроушко Бобалевићь, договарае се о добромь мироу и почтенои приıазнѣ и потврьћеньıа вснехь записа и повелıа кое соу имали сь нашими родители и зь господтвомь ми до овогаи размирьıа, кое размирье меѣоу нами оусиıао неприıатель Божи и чловѣчаски, сь кога размирьıа ниедна користь ние ниеднои странѣ ни дроугои, паче штета и маншина, а ми господинь херцегь Стѣпань и синове ми, кнезь Владисавь и кнезь Влаткоо, смишлıае доброу и почтеноу приıазань кою соу имали наши родителье сь многоо почтениемь са славниемь господиномь кнезомь Воукцемь и са славниемь господиномь Сандалемь, бившимь великимь воеводомь босаньскимь и веће, и сь кнезомь Воукомь и зь господтвомь ми, сь кнезомь и властели доубровачциеми, да толикаи любавь не боуде потаптана паче оузвишена оу напрѣдакь и болю. И више реченни поклисари доброволноо примише, и милостиво се договорисмоо и потврьдисмо и потврьћоуемоо всакое записе и повелю, кое соу имали и кое имаю кнезь и властеле доубровачци до данашнега дне одь нашиехь родитель, многоо почтенога и гласитога споменоутьıа господина кнеза Воукца, и славнога господина Сандала, бившега великога воеводе босанскога и веће, и кнеза Воука и господтва ми, да боудоу тврьда и крѣпка, темелна и непоколѣбима вѣкоу вѣкома, аминь.

II. А за крѣпости мира сегаи и любве и добре приıазни да боуде оу виеке безь опоговора и зле волю одь люди властео доубровачциехь, али одь нашиехь сь лоудми властео доубровачциехь, договорисмо се и одьлоучисмоо с властели доубровачциеми доброволноо и едносрьдноо, да всако оубииствоо чловѣче или пролитьıа крьви, коıа соу оу овоуи рать оучинена, и всаке ране и оубиеньıа и зле риечи и хотѣньıа злаа коıа соу била меѣоу нами сь властели доубровачциеми и меѣоу людми господтва ми сь людми властео доубровачциехь, и все плиене и штете што е оучинила една страна дроугои одь почела рати до троибе

кою е господство ми оучинилоо сь кнезомь и властели доубровачциеми, како се оудрьжи оу записихь едне стране и доуге, обои облюбисмоо тои међоу собомь, еднорсрьдно и доброволноо примисмоо и благословисмоо, и такои велимоо и заповиедамоо да ниткорь не може ни смие оуспоменоути ни искати крьви ни ине освете ни вражде ни оу едно вриеме докла свиеть стои. Тко ли се обрѣте сиеи потворити, да е господствоу ми невѣрань и да се разаспе до кориенаа.

III. Такође да не боуде приоузма одь господства ми ни одь нашихь люди ниедномоу Доубровчанииноу, него кои е чимь доужань, да таи плаћа.

IV. И тако имь потврьдихь и потврьђюю, да нихь трьговци и ини нихь людѣ ходе слободноо прieко роусага и по роусагоу господства ми са всациемь трьгомь, плаћае праве царине кое соу прьво плаћали за врѣмень нашиехь родитель и за мене до рати, не бое се ниеднога хоуда ни одь когарь тко не би извань волие и послоуха нашега.

V. Ако ли би се када згодилоо господствоу ми размирити се сь кнезомь и властели доубровачцими, чега Богь не дaи, тоуи рать ниедноу да не хоћемоо ни можемо оучинити не приповидѣвше и не оповидѣвше по нашиехь поклисарихь кнезоу и властеломь оу Доубровникоу. Одь тогаи дне, поколе боудемо оповидѣти, до три мѣсеце ни оучинити имь кваpи нихь градоу, ни нихь роусагоу, ни нихь людемь, ни нихь иманью; кь томоу да не имамоо ни хоћемоо посегноути ниедниемь хоудиемь на нихь трьговце ни на нихь иманьıа ни на ине нихь люди, кои би се нашли оу роусагоу и области нашои, или коимь би се згодилоо прѣко нашега роусага миноути за вриеме више реченноо одь три мѣсеце, докле годѣ би се испратили и средили са всиемь благомь нихь изь земле господства ми оу Доубровникь и иноудие, коудѣ би коме волıа пођи, да имь не боуде ниедна заврьтица, ни забава, ни одьнетьıа блага нихь до реченнога рока.

VI. Такође тко се годѣ оуговори, Доубровчанинь али трьговаць доубровачки за понесенье карвана али кога годѣ поноса, да га ние волıань сврьћи дроуги, ни влахь, ни Срьбинь до

мѣста докла се они боуде наимио, тко е изь нашега роусага поносникь, а слоуга е нашь. Тко ли би се нашао оуввати товаре коимь посильемь али зароучити до мѣста оуговорнога, докла е оуговореноо, да плати господствоу ми ·н· доукать.

VII. На все више писанноо, реченноо и обѣтованноо ми, господинь херцегь Стѣпань и синове ми, кнезь Владисавь и кнезь Влатко, и властеле наши, воевода Сладое Семковићь, кнезь Радичь Стѣпковићь, воевода Иванишь Влаткоовићь, воевода Маркоо Грьгоуревићь, кнезь Радовань Вардићь, кнезь Роужирь Доувчићь, кнезь Павао Дражоевићь, кнезь Раико Прибчићь, кнезь Юраи Чемеровићь, кнезь Ивань Вардићь, воевода Радичь Прибисалићь, кнезь Воукмань Юговићь ротисмо се и заклесмоо на светомь еванђелью Божиемь и на часномь и животворештемь крьстоу господноу реченниемь кнезоу и властеломь и всои опћинѣ доубровачкои и нихь останкоу ва Господаа Бога вседрьжителя и ва прѣчистоу Богородицоу и ва два-на-десте апоустола врьховниехь и ва ·о· избранниехь Божихь и ва ·т· и ·ии· отаць светихь иже ва Никеи и ва все свете одь виека Богоу оугодивше да овои наше згора писанно и обѣтованноо реченниемь кнезоу и властеломь и всои опћинѣ владоуштаго града Доубровника и нихь останкоу и нихь послѣдниемь како се згора пише, виекоу вѣкома на мане не има прити ни се потворити ни за едноу стварь на землѣ, ни за страхь, ни за благоо, ни за ниеднога господина, ни за ниеднога инога чловѣка волю, изложивь великога господара, господина цара тоурскога Мехмет-бега.

VIII. И ако би ми била заповиедь више реченнога цара тоурскога рать имь оучинити, кнезоу и властеломь доубровачциемь, да ниесамь волянь ни могоу не приповидѣвше имь, кнезоу и властеломь доубровачциемь прьво тогаи по моихь поклисарихь, и приповидѣвше имь одь толе до три мѣсеце, да имь ниесамь волянь ниеднога оучинити злаа ни ниедне штете нихь роусагоу, ни нихь трьговцемь, ни нихь людемь, како е више реченоо и докла намь годѣ кнезь и властеле и вса опћинаа доубровачка стои на своихь добриехь и почтениехь

обѣтиехь и записнехь, како намь се соу обѣтовали и оу свои листь записали, да се не може ни хоѥе потворити више реченноо записанье, вазда потврьѥоуюѥе сва писма и повелѥ кое соу имали и имаю сь нашими родители и зь господствомь ми кнезь и властеле доубровачци до данашнега оу своои тврьѥавѣ дне.

Писань ва лѣта рождаства Христова ·чѕнд· лѣто мѣсеца априлиа ·і· дань, оу нашемь градоу Новомь. По заповиеди прѣсвѣтлога господина, господина херцега Стѣпана оуписа дияакь Радивои Добришевиѥь.

XCII

Војвода Петар и кнез Никола синови војводе Радосава

15 јула, 1454

потврђују Дубровчанима повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 469.

I. Ва име отьца и сина и светаго доуха.

Милостию Божиомь ми господинь воевода Петарь и кнезь Никола, синове славнога великога воеводе господина Радосава а оуноуци и наслидници почтенога споменоуоутиіа славнога господина кнеза Павла Радиновиѥа а синовци почтенога споменоуоутиіа славнога господина воеводе Петра, и зато іа господинь воевода Петарь и кнезь Никола даемо на видиние свакоомоу чловѣкоу великоомоу и малоомоу, прѣдь кога се изнесе сиеи наше записание отворено, али прѣдь светлаго господиномь кралемь оугарсцимь али прѣдь тоурскимь господаремь, а или прѣдь крала босанскога а или инога Бошнанина а или прѣдь господина срьбскога а или латинскога а или ине врьсте чловѣка, и азь боудоуке ва великои слави оу господцтвоу и оу поуне дрьжаве нашихь родитель милостию Божимь наслидникь кнеза Павла и воеводе Петра и господина родитела ми воеводе Радосава и не далече одь нихь поутю паче синь и синовацъ и оуноукь и братиіа више речених, наслидникь прави истини, одь нихь крьви, повелинимь и соудомь Божимь приѥмше дрьжавоу и роусагь оу роуке господцтва ни и сидеке оу господцтвоу родитель нашихь

више реченихь, оузимаюкѥ и дилѥке и даваюке и записоуюке властелемь и слоугамь нашимь како господа роусашка и господари роусагоу, стежници наших родитель и прародитель више реченихь, одь тихи примаѥ часть и славоу, и дари и части, тогда ꙗ господинь воевода Петарь и брать ми кнезь Никола, савѣтовавше се сь нашими савитници по обичаю, зь господомь строиници црькве босанскѥ и слоугами и ближиками, с властели господцтва ни, и пославмо ва славни градь Доубровникь кь много почтеномоу кнезоу и властелемь и свои опкини града Доубровника наше почтене властели поклисаре, господина гости Радосава Брадиевика и нашега дворскога кнеза Радича Копиевика и Миотоша диѣка Цоурика, да видивше лоубавь и почтеноу приѣзань и оусрьдие господцтва доубровачкога кь намь, и заповидисмо имь нашомь рѣчию ꙗ воевода Петарь и кнезь Никола нашимь почтенимь поклисаремь господиноу гостоу Радосавоу и дворскоомоу Радичоу Копиевиħоу и Миотошоу диѣкоу, да запишоу и оучине наше записе господцтвоу доубровачкоомоу, видившѥ како соу и наши прьви записовали, господа и родители намь и прародители и брать намь воевода Иванишь, ꙗ воевода Петарь и кнезь Никола и нимь потврьдисмо дѣли и оустановитили крѣпко прьвихь нашихь слободьштине и законе и повелиниꙗ и записаниꙗ славнога кнеза Павла и господина воеводе Петра и родителаа намь господина воеводе Радосава и брата намь воеводе Иваниша.

II. И наше господцтво ни слишавше и видивше нихь подобне и разоумне и праве приѣзни и обите и записе, ꙗ воевода Петарь и кнезь Никола створисмо милость господцтво ни да е вѣдомо свемоу свѣтоу како згора реченоомоу градоу Доубровникоу, кнеза и властеломь и свои опкини доубровачкой по сихеи нашихь листѣхь и повелахь за нихь срьдчанство потрьдисмо ихь и оустановитисмо все и сваке повеле и записаниꙗ више речене господе нашихь родитель, славнога господина кнеза Павла и славнога господина воеводе Петра и славнога господина воеводе Радосава и славнога господина и брата намь воеводе Иваниша и наше, потрьдисмо ихь и оустановитисмо ихь жоупоу Конавли и градь Сокоо, и Витаалиноу, и Цаптать, и Ободь, и све што Конав-

ломь пристои, все са всимь оу вѣкю вѣкома, нимь и нихь останкоу за баштино и за племенито, како штоо е нихь прьво било, како сю именоуе оу записоу кое кнезь и властеле и сва опћина доубровачка имаю одь нашихь родитела и одь мене, господина воеводе Петра и брата ми кнеза Николе.

III. И на всю више речюно и записано и обѣтовано ꙗ господинь воевода Петарь и кнезь Никола, милостию Божиомь господари роусашци, обѣтова господцтво ни кнезоу и властелемь доубровачцимь, да нихь трьговци и нихь лоудие слободно боудоу ходити по нашемь роусагоу и стати и трьговати и оу иню роусаге миновати зь главами и сь иманиемь нихь, да се не вое ниеднога хоудога ни завртьтицю, ни посионога дара, ни коега прѣоузма али прѣдоуоужига еднога за дроугога, да не може искати неголи истаць кои би доужань био плаћаюће праве царине кое соу биле за врѣмена кнеза Павла и господина воеводе Радосава и господина воеводе Иваниша.

IV. Оште имь обѣтова господцтво ни више реченимь кнезоу и властелемь доубровачцимь, ако би се догодило кое годѣ размирие мегоу наами сь властели доубровачцими, штаа Богь не даи, да не можемо ни хоћемо посећи наа нихь дрьжавоу ни на нихь лоуди ни наа нихь имание, ни наа нихь трьговце, што имь не приповѣмо, прьво тога на ·ѕ· мисеца, по нашихь поклисарихь, а оу овихеи ·ѕ· мисеца да могоу миновати своимь благомь по нашемь роусагоу свободно безь ниедне забавю.

V. И на овои на все више писано и обѣтовано кнезоу и властелемь и свои опкини града Доубровника ѥ господинь воевода Петарь и брать ми кнезь Никола заклесмо се заклетвомь и сь оовими властели и ближиками и слоугами нашими кои соу нижю именовани одь властео, кнезь Радосавь Обрадовићь, кнезь Паокоунь Землићь, воевода Радое Живиничићь, кнезь Воукићь Диничићь, кнезь Радичь Чипчићь, кнезь Юраи Радосаликь, кнезь Радичь Прибинићь, кнезь Ђоурађь Драгићевикь, кнезь Воукмирь Боровиникь, кнезь Воукась Владимирићь, кнезь Михаило Дивчикь, кнезь Радивои Бранковићь ротисмо се и заклесмо на све-

томь евангелию Божиемь и на часномь и животворекемь крьстоу господноу, и ва Господа Бога сведрьжитела, и ва пречистоу Богородицоу, и ва ·д· евангелисте, и ва ·ві· светихь врховнихь апостоуловь, и ва ·о· изабранихь Божихь, и ва све свете иже одь вѣка Богоу одгодивше, и ва ·тиі· отаць, иже соуоуть на Ники, да овои згора више писание наше речено и обѣтовано вѣки вѣкома не има на мане доки наами ни нашими послидними, ни се потворити за ниедноу стварь на земли саан нашь обѣть, ни се о овомь коіа парна оучинити: кто ли би сеи потворио, да є проклеть отьцемь и синомь и светимь доухомь.

VI. И сиеи се писа роштва Христова на ·чѵнд· лѣто, миседа иоулиіа на ·еі· дань, оу славномь градоу Доубровникоу, по нашихь више речениxь именованихь поклисарихь, по заповиди господина воеводе Петра и кнеза Николѥ овои оуписание и обѣтованиѥ, а оуписа Миотошь диіакь, како догоше одь много почтенога кнеза, властео и све опѣине госпоцтва доубровачкога много почтени поклисарие оу славни градь Борчь, а оу име: поклисарие кнезь Никша, синь Мароіа Кабоужика, и кнезь Михоо, синь Мароіа Боунчика, ѥ господинь воевода Петарь и зь братомь кнезомь Николомь, наши много почтени строиници господинь гость Радосавь Брадиевикь и господинь стараць Радосавь оуноукь рекоше по свомь редоу ричию како хоте бити добри и почтени стежници меоу нами едноі страни и дроугои, и закле се господинь воевода и зь братомь кнезомь Николомь на трьванѣелоу и на листоу записаномь и на моѣехь и кнезь Паокоунь Землиѣь, и кнезь Боучихна Бановиѣь, воевода Радое Живиничиѣь и кнезь Боукиѣь Диничиѣь, и кнезь Мишлень Землкь, и кнезь Радивои Бранковиѣь и кнезь Юраи Алексикь, и кнезь Стѣпань Доброшевикь, и кнезь Радое Тезаловикь, и кнезь Томашь Латичикь, кнезь Боукь Бранковиѣь, кнезь Радое Дивчикь, ти се заклеше властеле а оу изабрани дань светоу недилоу по обичаю, како ихь властеле заклинаше, како имь би на волоу господцтвоу доубровачкомь, како хоте овои оуздрьжати више речено писмо за свога живота.

XCIII

Херцег Стефан

13 октобра, 1461

даје Дубровчанима трговачке повластице. Miklosich, Monumenta serbica, 485.

I. Ми господинь Стѣпань, Божиомь милостью херцегь Светаго Саве, господарь хоумски и приморски, кнезь дрински и велики воевода роусага босанскога и веће, даемоо знати свѣмь и свакомоу чловѣкоу комоу се подоба, и прѣдь кога доиде овь нашь листь отворени а сь нашомь печатью вѣрованномь ере оучинисмо милость и слободоу и дасмо вѣроу и рѣчь нашоу господцкоу за волю и приѣзань много почтенога кнеза обраннога и властео доубровачциехь свѣмь слоугамь и трьговцемь доубровачциемь, да ходе и прѣходе слободно и безьсоумнено прѣко нашега роусага своиеми карвани и сь иниемь трьгомь безь всаке соумне и безаконне завр̾тице одь нась и одь слоугь нашиехь, плаћае намь наше праве законне царине и бродовоу, гдѣ што пристои.

II. Паче заповѣдамь воеводамь, кнезовомь, жоупаномь, цариникомь, гловаромь, катоунаромь и всакога стаѣньѣ людемь, слоугамь нашиемь, тко соу подь мои послоухь а нѣсоу соупроћь намь, да се нитко мои слоуга не задие ни за кога одь слоугь и трьговаць доубровачциехь ниедномь безакономь завр̾тицомь ни хоудиемь оучиненниемь ни за едноу ствар, ни за кое прѣдоужье; нека ходе и прѣходе слободно и безьсоумнено.

III. А што соу комоу одь моихь слоуга доужни кои Доубровчане, а ви поћѣте прѣдь кнеза и властели доубровачке, да вамь оучине правдоу и оправоу, ерь ми соу на тои обѣтни.

Писань ва лѣта рощтва Христова ·чуѯа· мѣсеца октоврие дьнь ·гі· на Мећоурѣчью подь Самоборомь.

XCIV

Краљ Стефан Томашевић

23 новембра, 1461

потврђује Дубровчанима дотадашње повластице. Miklosich Fr., Monumenta serbica, 485.]

I. Ва име отьца и сина и светога доуха, амень.

Милостию Божиомь ми господинь Штефань, Степань Томашевићь, краль Србьлемь, Босни, Приморью, Хоумсци Земли, Далмации, Хрьватомь, донимь краемь, западнимь странамь, Оусорѣ, Соли, Подриньω и кь томоу.

Придоше ва славни дворь кралевьства ми оу Ѣице племенити моужие славнога града Доубровника, властеле и поклисарие, почтовани витезь кнезь Ѣакета Гоундоулићь и кнезь Паладинь Доукаревићь с почтеними дарми и частми оть реченога славнога града Доубровника, властео и ода все опћине властео доубровачцихь, и речени много почтовани поклисарие нась искаше много оумилено и просише за всакое оувите и законе и слобоштине реченога и много поштованога града Доубровника кое соу имали оу записихь и оу повелахь сь речеными нашими родители и прародители ми, зь господомь срьбьскомь и босаньскомь, како да бисмо и ми, по обичаю речене господе, нимь потврьдили и оустановитили крѣпко прьвихь нашихь слободштине и законе и оувите и повелнинıа и записанıа господе срьбьске и босаньск: И кралевьство ми слишавше и разоумивше нихь почтене и разоумне и приличне прошне а праве, а ми имавше свить и цио зговорь сь властели и велеможами кралевьства ми, створихь милость нашоу госпоцкоу реченомоу и много почтованомоу градоу Доубровникоу, властеломь и всои опћини властео доубровачцихь, по сихь нашихь листихь и повелахь, за нихь срьчаньство потврьдисмо имь и оустановитисмо все и всакое повеле и записанѣ речене господе срьбьске и босаньске, и потврьдихь имь Приморь и Конавле са всими своими метехи и котари, и ıа господинь краль Степань и вса ина господа, коѣ соу господовала до мене,

да е до вика реченомоу и много почтованомоу градоу Доубровникоу и всои опкини властео доубровачциехь тврьдо и непоречено нами и нашими послидними, паче да соу оу всакое врѣме становити и крѣпци оу овоизи нашои и оу всихь и всакоихь слободштинахь речене господе срьбьске и босаньске.

II. И речени властеле и поклисарие почтенога града Доубровника и одда все опћине властео доубровачцихь примише и завезаше се кралевьствоу ми давати одь реченога града Доубровника и ода все опћине властео доубровачцихь примише и завезаше се кралевьствоу ми давати срьбьски доходакь дви тисоући перперь доубровачцихь динара всако годиште на Димитровь дань, и такое всако годиште на Власинь дань петь сать перперь по законоу и оувитоу, како соу давали реченои господи кралевомь босаньсцимь, нашимь родителемь, бившимь господи кои соу господовали до мене.

III. И оште створи господство ми милость нашоу господскоу реченомоу и много почтованомоу градоу Доубровникоу и всои опћини властео доубровачцихь по више реченихь властелехь и поклисарихь, да одь сада напрѣда, што би годи нихь трьговци или нихь слоуге сребра носили изь нашега роусага оу Доубровникь или иноуде, коуде имь драго, што би се годи нашло оу кога нихь трьговаць или слоуга сребра неболана, да моу се не море ино оузети сребро него онолико само колико се наиде сребра неболана, а онои што е болано да понесе на слободноу или моу оу Доубровникь или иноуда, коуда моу драго, безь ниедне забаве кралевьства ми ни властео моихь и ни власника ни царинника нашихь.

IV. И такоће створи господство ми милость нашоу господскоу реченомоу и многопочтованомоу градоу Доубровникоу и всои опћини властео доубровачцихь по више реченихь властелехь и поклисарихь, да одь сада напрѣда не боуде никадарь веће оу нашемь роусагоу ниедномоу Доубровчаниноу ни слоугамь нихь ниеднога прѣоузма ни за едно тоуће прѣдоужие него да се наиде по законоу тко боуде доужань, онаи истаць да има платити,

а да се правомоу не може оузети за кривога ниедно имание правога.

V. А всемоу томоуи више писаномоу ротници и свидоци наше добре велеможе: воевода Петарь Павловић зь братиомь, воевода Тврьтко Ковачевић зь братиомь, воевода Павао Клешић зь братиомь, воевода Иванишь Влатковић зь братиомь, воевода Павао Чоубретић зь братиомь и воевода Воукић Тихчиновић зь братиомь, и воевода Иванъ Шантић зь братиомь, и воевода Владисавь Воукчић зь братиомь, и кнезь Владисавь Воуковић зь братиомь, и кнезь Марко Драгишић зь братиомь, а приставь томоуи двора кралевьства ми дворьски нашь кнезь Радое Владимирић зь братиомь. Наипрьво ротихь се ѩа речени господинь краль Стипань и сь велеможами кралевьства ми више писаними, поставивь роуци на свето еванђелие и на крьсть часни, да е тврьдо и непоколебимо што се пише оу семь записоу градоу Доубровникоу и всои опћини властео доубровачцихь до вика викомь, и повелисмо га печатити нашими великими печатми висоућими обистранимн законитими.

Писань оу нашемь славномь стономь градоу оу Бицоу мисеца новемьбра ·кг· дань ва лита рожаства ·ѵ҃у҃ѯ҃а· лито. Оуписа Браношь дѣкь по заповиди господина ми господина крала Стипана.

Штефань Степань Божиомь милостю краль босаньски и кь томоу.

XCV

Краљ Стефан Томашевић

25 новембра, 1461

утврђује Дубровчанима слободу трговања. Miklosich Fr., Monumenta serbica, 489.

Милостию Божиомь ми господинь Штефань Степань, краль Срьблемь, Босни, Приморью и кь томоу, дамо видити всакомоу чловѣкоу комоу се подоба, по овомь нашемь отвореноу листоу, како заповидисмо и заповидамо слоугамь кралевьства ми, вое-

водамь, кнезовомь, жоупаномь, цариникомь и всаке врсте власникомь нашимь да нитко не сми оу нашемь роусагоу ниедномоу трьговцоу доубровачкомоу ни слоугамь оучинити ниедне новьштине ни безаконие ни заврьтице, него да се оузима на них по законоу права царина како е било и за прьве господе кралевь босаньских, ере имь смо на тои дали речь и вироу нашоу госпоцкоу, и таи нашь отворень листь сь нашомь печатью средномь вировано мь.

Писано оу Еицоу месеца новемьбра ·ке· дань, лито роштва Христова ·48за· лито. Оуписа Браношь диекь по заповиди господина ми господина крала Стипана.

XCVI

Краљ Стефан Томашевић

25 новембра, 1461

нарећује примање дубровачких новаца у Босни. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 490.

Ка име отьца и сина и светога доуха, амень.

Милостию Божиомь ми господинь Штефань Степань, краль Срьблемь, Босни, Приморью и кь томоу, дамо видити всакомоу чловекоу, комоу се подоба, по овомь нашемь отвореноу листоу како придоше кралевьствоу ми много почтовани моужне властеле и поклисарие, много почтовани витезь кнезь Екета Гоундоулиħь, и кнезь Паладинь Доукаревиħь поклисарьствомь од много почтенога града Доубровника, кнеза и властео и все опħине властео доубровачцих, и нась оумилено помолише оть стране наших дразих и срьчаних приетель, кнеза и властео, ода все опħине властео доубровачцих, да бисмо ослободили да пинезь них доубровачки ходи по роусагоу кралевьства ми како е и прьво ходио.

И ми, чоувше них почтене и приличне мобе а праве, сатворисмо милость нашоу госпоцкоу много почтованомоу градоу Доубровникоу, нашимь дразимь и срьчанимь приетелемь, кнезоу и властеломь и всои опħини властео доубровачцих, ослободисмо

и оучинисмо да нихь динари доуброѵачци ходе слободно и да се спрате по нашемь роусагоу, да слободно нимь трьгоую нихь трьговци ини всаки чловѣкь, како е прьво било за прьве господе кралевь босаньсцихь.

Зато тврьдо заповидамо слоугамь кралевьства ми: воеводамь, кнезовомь, жоупаномь, цариникомь, всакога станиѣ лоудемь, всакомоу оу свою правь, да имь никторь не има прѣзь тои ниедноу забавоу оучинити.

На то имь дасмо таи нашь отворень листь подь нашоу срѣдноу законитоу печать, оу нашемь славномь стономь градоу оу Ѣицоу мисеца новембра ·ке· дань, ва лита роштва Христова ·ѱѯа· лито. Оуписа Браношь диıакь по заповиди господина ми господина крала Стипана.

Д. УГОВОРИ И НАРЕДБЕ

српских владалаца и господара с Млетачком Републиком

Краљ Ђорђе

1208, јулија 3, индикта XI

даје веру дужду млетачкоме да ће у свему с њим држати·
Rački Fr., Rad I, 128; S. Ljubić, Listine I, 27, Zagreb 1868.

Sacramentum fidelitatis Georgii regis.

I. Fidelitatem iuramus nos rex Georgius et Bladinus frater meus, Stanco et Petrusslao consoprini mei, domino Petro Ziani, Venetiarum, Dalmatie, atque Chroatie duci, quarteque partis et dimidie totius imperii Romanie dominatori; et quod terra quam nunc habemus et illam quam nos acquiremus in antea, per eundem dominum ducem suosque successores tenebimus; quodque in omni districtu nostro, quem habemus et habebimus, et ubique a nobis nostrisque salvi et securi erunt homines universi, qui sub dominio dicti domini ducis sunt et essent, in personis et rebus.

II. Et si Demetrius se non converterit ad domini ducis fidelitatem, et voluerit eum dominus dux offendere, et ad hoc sollicitati erimus, prestabimus auxilium, eum pro domino duce offendere volemus, atque pro nostro posse adversabimur, amicos autem Venetiarum amicos habebimus, inimicos vero Venetiarum ut proprios inimicos habebimus.

Anno incarnationis domini 1208, mense iulii indictione undecima.

In provintia illustris regi Georgii.

Actum est hoc die tertio introeunte predicti mensis iulii, coram Daniele nuntio domini ducis.

Краљ Стефан Дечански

1330, маја 1, индикта XIII

даје Млечићима слободу пролазити кроз његову државу и трговати у њој. S. Ljubić, Listine I, Zagreb 1868, 377.

Illustri et magnifico viro domino Francisco Dandulo, Dei gratia duci Venetiarum, proximo suo karissimo, Urosius, eadem gratia Servie rex, salutem et prosperis successibus in domino abundare.

Affectus, quem ad vestram proximitatem et commune Veneciarum gerimus, nos inducit, ut ad vestra beneplacita et comoda nostros intuitus dirigamus. Cum igitur alias vobis meminimus conscripsisse, si ad vestrum comodum deberet cedere, si ad partes Romanie vellent mercatores vestri pergere vel alio, et placeret eis transitum facere per regnum seu partes nostras, quod libere transitus pateat eis ad libitum voluntatis. Quare idcirco vobis duximus intimandum, quod si predictis mercatoribus vestris placuerit, dictum facere transitum ad partes predictas, excepto ad partes Bulgarie,[1] quod ipsis damus transitum liberalem et conductum securum, etiam si in nostro regno voluerint sua mercimonia exercere, quod libere exerceant; quos assecuramus super regia nostra fide, prout vobis hec et alia nobilis vir Jacobus Polani, concivis vester, in ore cujus posimus verba nostra, plenius vocis oraculo explicabit.

Datum primo die mensis madii, XIII indictionis.

Краљ Стефан Душан

1340

нуди Млецима своје услуге, тражећи од њих друге. Главна је понуда о повластицама трговачким, која се наводи. Ljubić S., Listine II, Zagreb 1870, стр. 75.

.....Intelleximus etiam, quod mercatoribus vestris transitus potest esse fructuosus et utilis per nostrum regnum,

---

[1] Исте је године била битка на Велбужду.

dirigendo gressus suos cum suis mercimoniis versus Constantinopolim et imperium Romanie, unde cum intuitu vestro, mercatorum vestrorum comodum proprium reputemus, nobis placet, quod predictus eis transitus per regnum nostrum pateat, et per eundem reditus salutaris.

Et si aliqua damna a nostris perceperint regnicolis mercatores prefati, ipsis de camera nostra integraliter satisfacere debeamus.

Ceterum ad hoc, ut omnia et singula predicta robur et firmitatem obtineant, excellencie vestre placeat ad nos aliquem virum nobilem destinare, cui possimus loco vestri vocis oraculo spopondere sub sanctis iuramentis debitis deponentes, universa et singula in perpetuum servaturos domino duci et communitati Veneciarum prefato.

На то је из Млетака одговорéно 8 јуна 1340 као што следује:

Ad factum autem mercatorum nostrorum quibus, versus Constantinopolim eundo et redeundo, per regnum suum permittit liberum transitum et securum, respondeatur, regraciando de oblacione et permissione predicta, quod speramus, quod nostros mercatores et fideles in omni casu habeat specialius commendatos, et quod licet certi reddamur, quod, ut hec intentio regia erga nostros servetur, efficaciter providebit, tamen maiestatem suam devote exoramus, quatenus nostro intuitu mandet, et sic effectualiter faciat provideri, quod nostri mercatores cum suis rebus eundo et redeundo per regnum, tute, libere et favorabiliter tractentur, sicut de propinguitate sua confidimus et speramus.

Краљ Стефан Душан

1341, маја 22

тврди државно право на остатке од бродолома, али обећава Млецима накнадити што су тражили. S. Ljubić, Listine II, Zagreb 1870, 111; Rački Fr., Rad XVIII, 141.

Noviter gratuitas recepimus vestras litteras, quarum tenorem plenius intellecto, vestram fraternitatem scire affec-

tamus, nostri regalis iuris ac in nostra propagine constitutum esse de accidentibus naufragiis in portibus nostre regionis, quod singula ac universalia bona seu mercimonia dictorum naufragrantium ad nostram regalitatem debite succedant, quod versus vos et vestram ducalem communitatem minime curamus, cum de simili, de vestra dignitate sine dubio prestulamus.

Unde ad nos transmittere curetis vobis fide dignos, quibus rationem debitam de perpetratis in naufragio nuper accesso in nostra regime, ac bona ablata, sine dilatione restitui faciamus, prout de nostra regalitate, ut credimus, confidetis.

Краљ Стефан Душан

1345, октобра 15, индикта XIV

одговара на буждево писмо и одобрава да се млетачко-которска погодба, закључена раније, може продужити за две године и више. Сама погодба је у одељку града Котора. S. Ljubić, Listine II, 278.

Цар Стефан Душан

1348, априла 1, индикта I

одговара на буждево писмо и одобрава да се млетачко-которска погодба, закључена раније, може продужити за нових осам година. И погодба и ово писмо у нашој су књизи у одељку града Котора. S. Ljubić, Listine II, 72.

Цар Стефан

1348

установљава царину на ткања. Monumenta ragusina. Libri reformationum Zagrabiae 1882, II, 58.

.......Occasione litterarum nuper receptarum a mercatoribus Sclauonie pro novitatibus nuper factis, in quibus continetur, quod dominus imperator Raxie noviter ordinaverit, quod quilibet mercator forestierius, qui vellet de cetero ferre

drappos vel alias mercationes in eius imperium, debeat solvere pro qualibet petia stameti ypp. V et pro qualibet petia celonis ypp. VII et de aliis mercatis per rationem, pro ratione videlicet doanae, et quod iste terminus ad faciendam taliter solutionem a kalendis januarii preteritis citra.

Die XXVII januarii 1349.

Цар Стефан Душан

1349, септембра 20

Тога дана је потписао главну своју повељу о повластицама дубровачким. Пошто је први изасланик у тим преговорима био Никола Горги, маркиз Булоденички, и пошто су Дубровчани сматрани као заштићеници млетачки, може се узети да те повластице вреде и за Млетачку Републику. Текст је у одсеку дубровачком.

Само један члан помиње нарочито и Млетке, а тај гласи:

И што се разьбиіе дрěво бенетьчко и доубровьчкоо, што оутече оу землю царьства ми и кралѥвоу, да се не оузме ништо, да ѥсть свободно.

Као и цела повеља, и овај је члан, с малом разликом, поновљен само преко дубровачких посланика и од цара Уроша 15 априла 1357.

Заповедник града Скрадина Јураш

1356, јануара 10, индикта IX

у име цара Стефана и по његовој заповести (још не знајући да је мртав) предаје уговором град Скрадин, не могући га одбранити, Млечићима. S. Ljubić, Listine III, Zagreb 1872, стр. 305.

In Christi nomine amen. Anno nativitatis 1356, indictione nona, die decimo januarii, in castro Scardone apud portam ipsius castri, presentibus nobilibus viris dominis presbytero Petro Venerio ecclesie sancti Raphaelis de Venetiis, Nicolao Justiniano contrate sancti Panteleimonis, ser Matheo Faxuol de Clugia, ser Jacobello Barozi de Venetiis, magistro Hen-

drico de la Mota curayco quondam domini Gabrielis et aliis pluribus testibus.

Cum dominus Juras Yscete, filius quondam Helie de Raxia, castellanus in castro Scardone pro serenissimo domino domino Stephano, imperatore Raxie, habuerit in mandatis a dicto domino imperatore, eius domino, cum sibi committeret custodiam dicti castri Scardone, quod, si causa occurreret, quod ipsus dominus Jurases non posset tenere, regere et salvare ac deffendere dictum castrum Scardone nomine dicti domini imperatoris, quod ipse deberet dictum castrum ponere et dare in manibus dominationis et communis Venetiarum, de qua dominatione plenissimam fidem habebat idem dominus imperator, tenendum, custodiendum et salvandum per ipsam dominationem nomine dicti domini imperatoris. Et casus presentialiter instet talis, quod dictum castrum ipse castellanus dominus Jurases tenere, deffendere et salvare non potest nomine dicti domini imperatoris propter potentiam domini regis Hungarie et gentis ejus, que est in castro Clisse, querentis et volentis occupare dictum castrum Scardone, nomine dicti regis Hungarie. Et ideo dominus Jurases castellanus predictus considerans et videns ac cognoscens clare, quod non posset se et dictum castrum ab ipsa gente dicti domini regis Ungarie deffendere et salvare nomini dicti domini imperatoris, et volens omne periculum evitare et mandatum dicti domini imperatoris fideliter observare, recepit in dictum castrum nobilem et sapientem virum dominum Bernardum Justiniano, procuratorem sancti Marci de Venetiis et generalem capitaneum maris pro dominatione ducali, et nobilem et sapientem virum dominum Laurentium Celsi dicte dominationis in partibus Sclavonie generalem capitaneum, nec non nobiles et sapientes viros dominos Fantinum Mauroceno et Joannem Dandulo dicti domini capitanei maris consiliarios pro dicta dominatione, ac etiam nobilem et sapientem virum dominum Marcum Justiniano comitem Sibenici et nobiles et sapientes viros dominos Dominicum Michael et Mapheum Contareno

provisores in partibus Sclavonie pro dicta dominatione, ducali, et ipsum castrum eisdem dominis capitaneis, consilio, comiti et provisoribus predictis, recipientibus vice et nomine dominationis et communis Venetiarum, tradidit et consignavit tenendum, custodiendum et salvandum pro dicta dominatione nomine dicti domini imperatoris ac ipsi domino imperatori seu ejus filio per dictam dominationem restituendum quandocumque ipsi domino seu eius filio placuerit et voluerit, ita quod idem dominus imperator seu eius filius de ipso castro possit facere omnimodam voluntatem suam. Que domini capitanei, consiliarii, comites et provisores prefati dictum castrum receperunt nomine suprascripto, ac etiam promiserunt eidem domino Juraxes castellano predicto, recipienti vice et nomine dicti domini imperatoris ac eius filii, dictam restitutionem dicti castri facere eidem domino imperatori seu eius filio, quandocumque sibi placuerit, ut promissum est; et ad corroborationem dicte restitutionis et pro ipsa restitutione firmiter fatienda, ut promissum est, ipsi domini capitanei, consiliarii, comes et provisores predicti nomine dominationis et communis Venetiarum corporaliter iuraverunt ad sancta Dei evangelia tactis scripturis eidem domino Jurasses, predicto castellano, nomine dicti domini imperatoris seu eius filii dictum sacramentum petenti et recipienti dictam promissionem et restitutionem dicti castri Scardone libere facere, ut superius dictum est, domino imperatori vel eius filio. (Потпис нотара).

Цар Стефан Урош

1356, јануара 10

потврђује повластице Дубровчанима и Млечићима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 153.

Пишє и повєлѣва царьство ми, да ѥсть вѣдомо всакомоу:

I. Cтвори милость царьство ми трьговцємь, или ѥсть Доубровчанинь или Бнєтькь итд.

Цео је текст у одсеку дубровачком.

Цар Стефан Урош

10 јануара 1356

потврђује повластице Дубровчанима и Млечићима.

Заједнички акат и за Дубровчане и за Млечиће, после смрти цара Стефана Душана. Уврштен у одсек дубровачки ове књиге.

Цар Стефан Урош

1357, априла 15

у уговору с Дубровчанима утврђује повластицу за бродолом лађе млетачке. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 160.

.......И што сє разбиѥ дрѣво бенетьчко и доубровьчко, што оутече оу землю царьства ми, да ѥсть свободно, и да се нє оузмє ништо.

Твртко, бан босански

1366, Цвети

даје веру и повластице Млечићима. S. Ljubić, Listine IV, Zagreb 1874, стр. 84.

Noverit vestra honorabilis magnificentia nos vestra magnitudinis litteras credentiales in corda canapari sigillo plumbato roboratas per honorabilem virum magistrum Anastaxium, vestre magnificentie notarium, nobis revera directas, omni quo debet honore plenariaque cordis iocunditate, uti tenemur, recepisse, sub quarum litterarum credentia ipsius magistri Anastaxii dicta, et per ipsum vestras honorabiles relationes seu legationes perfecte percepimus, ad quorum tenorum vestre laudabili amicitie seriatim taliter duximus respondendum:

Quod nos omni loco et tempore opportunis ad omnia vestra iura, iustitias et equitates, sicut promisimus, ita tenemur, et toto cordis affectu, labori non parcendo, thesaurum

exponendo ymo si necesse fuerit usque ad mortem corpori non parcendo, vestra iura et iustitias, ut premittimus, adimplere conamur et volumus plene et integre.

Porro de vestra iniuria propter falsariam monetam et iniquam actionem per homines nostrorum nobilium vobis illata multum aggravamur, et Deo celi teste dicimus sicut vos proprii in personis contristamur. Cum enim ipsi nobiles nostri regni sicut primo Deo en nobis aliqualiter infideles, nosque miserabiliter de nostro regno una eum nostra genitrice pepulerant et totaliter eiecerant, nosque etc. Itaque vestram reverendissimam magnificentiam presentibus postulamus valde dignanter et diligenter, quod quousque simus stabiliti et in nostro regno bene confirmati, nostram voluntatem bonam profecto reputare vellitis. Nos itaque, Deo permittente, de omni vestra iniuria parvo tempore expectato, omnimodam iustitiam faciemus plene et integre. Speramus a vestra magnificentia in centuplo similia seu maiora nobis affuisse.

Кнез Лазар

имао је такође уговор с Млетачком Републиком о трговини, као што се види из последње тачке уговора мира од 12 августа 1423 међу деспотом Стефаном и Млетачком Републиком, којом се тражи потврда и тога уговора. Уговор од 1423 следује.

Вук Бранковић

имао је такође уговор с Млетачком Републиком о трговини, као што се види из последње тачке уговора мира од 12 августа 1423 међу деспотом Стефаном и Млетачком Републиком, којом се тражи потврда и тога уговора. Уговор од 1423 следује.

Стјепан Твртко, краљ босански

1385, августа 23

утврђује као краљ српски млетачка ранија права и повластице у Котору. Ljubić S., Listine IV, Zagreb 1874, стр. 221.

Види у одељку града Котора.

Ђурађ Срацимировић

1388, фебруара 28

даје Млечићима трговачке повластице. Ljubić, Listine IV, 244.

Al nome de Dio 1388, de 28 feurer in Dolcigno.

Nui Gorgi de Strazimir, signor de Zenta, promectemo a tutti li Viniziani, che usa star in Dulcigno, franchi e liberi e far le suo mercatantie con le usanze stade sotto li mio passadi; e in caso, che alcun de lor ouer suo mercatanti recevesse alcun danno par la nostra contrada fina el Dagno e per tutta la nostra contrada, nuy Gorgi se obligemo a deuer refar hogno danno, che li diti recevesse. Et per comandamento del dito miser Gorgi mi Ilia de Marin scrissi de mia man, et per pluy fermeza miser Gorgi mese el so sigillo, e conferma questo scrito de so man.

Ӑзь господинь Гюрь рекохь написати овоуи книгоу.

Остоја, краљ босански

1404, априла 22

даје млетачким трговцима права и повластице у Босни. S. Ljubić, Listine V, Zagreb 1875, 39.

Hostoia, Dei gratia Rassie, Bossine et partis maritine etc. rex.

I. Universis et singulis tam amicis quam fidelibus et tam presentibus quam futuris presens privilegium inspecturis salutem et sancte dilectionis affectum.

Per ea que dicta et tractata sunt inter nos et egregium et nobilem virum, dominum Marcum Dandulo ambassiatorem illustris et excelsi domini domini Michaelis Steno, Dei gratia incliti ducis Veneciarum, etc. et communis Veneciarum, et superinde habito bono et maturo consilio cum magnificis et potentibus dominis, comite Paulo Radinovich, vayvoda Vochomir Jurievich, vayvoda Pavel Clisich, et vayvoda Radiz Sanchovich,

et comite Radoe Radosalich, baronibus nostris, ac etiam cum consilio quam plurium nobilium et militum apud nos consistentium, de omnium predictorum optima voluntate et consensu, cum nostris heredibus et successoribus, ex nostra spontanea voluntate bono amore et sincero corde concessimus per hoc presens nostrum privilegium eidem nobili viro Marco Dandulo ambassiatore illustris et excelsi domini domini Michaelis Steno, Dei gratia incliti ducis Veneciarum etc. et communis Veneciarum, quod omnes Veneti, subditi et fideles illustris et excelsi domini domini ducis et communis Veneciarum possint libere et secure, sine aliquo impedimento et molestia et sine solutione alicuius datii, pedagii vel gabelle, tergovine vel aliqua alia solutione, cum eorum personis, familiis, barchis, valisiis, capsis, pannis et arnesiis, armis et cum equis et saumis, et cum eorum mercantiis, pecunia et bonis, et alliis rebus suis quibuscunque accedere, mittere, stare et mercari in qualibet parte nostri regni. Et similiter possint libere et secure, sine solutione alicuius datii, pedagii vel gabele, tergovine vel aliqua alia solutione extrahere vel extrahi facere de qualibet parte nostri regni mercantias, pecunias et res quascunque voluerint.

II. Item promissimus eidem domino Marco Dandulo, ambassiatori ipsius domini ducis et communis Veneciarum, quod precipiemus et cum effectu faciemus, quod omnes nostri rectores, castellani, zuppani, iudices et alii officiales nostri regni dabunt auxilium et favorem necessarium supradictis Venetis subditis et fidelibus Veneciarum, et quod providebitur, quod in qualibet parte nostri regni, ad quam declinabunt predicti veneti subditi et fideles Venetiarum, habebunt domos pro eorum habitatione, solvendo quantum erit conveniens et quod tractabuntur in qualibet parte nostri regni favorabiliter et benigne.

III. Item concessimus eidem domino Marco Dandulo ambaxiatori ipsius domini ducis et communis Venetiarum, quod flumen Narenti et omnia alia flumina ac omnes alie aque dulces et salse tocius nostri regni sint aperte venetis subditis et fidelibus Veneciarum taliter quod libere et secure de die

et de nocte, in tempori pacis et in tempori guerre possint cum navigiis, galeis armatis, barchis et cum omni alio genere navigiorum, cum suis mercantiis, denariis et bonis quibuscunque venire, stare et redire cum solutione alboragii, fundagi, datii, tergovine, vel alicuius solutionis, intelligendo quod supradicti veneti subditi et fideles Veneciarum non possint se impedire de sale, nisi ex consensu et voluntate nostra.

IV. Item promisimus supradicto domino Marco Dandulo ambaxiatori dicti domini ducis et communis Veneciarum, quod in casu quo in aliqua parte nostri regni aliquis Venetus, vel fidelis, vel subditus Veneciarum, esset derobatus, vel quod aliquid ex vi raperetur, satisfaciemus et solvemus ei de nostris bonis propriis totum id, quod sibi derobatum et raptum fuisset usque ad integram suam solutionem.

V. Item promittimus quod de brevi fieri faciemus monetam nostram que occurret per totum nostrum regnum taliter, quod predicti veneti subditi et fideles Veneciarum erunt equales omnibus nostris subditis et aliis quibuscunque forensibus qui venirent in nostro regno. Si vero deberamus, quod non fieret nostra moneta, promittimus facere cum effectu quod moneta dicti domini ducis et communis Venetiarum occurret per totum nostrum regnum sicut occurrit ad presens moneta ragusiensis.

In quorum fidem et evidentiam pleniorem presens privilegium fieri iussimus, et bulla nostra maioris sigilli pendente muniri.

Краљ босански Стефан Твртко

1422, декембра 21

уговара с Млетачком Републиком мир, пријатељство и трговачке повластице. Ljubić S., Listine VIII, Zagreb 1886, стр. 202.

Nos Stephanus Thuerticus, Dei gratia Rassie, Bossine partiumque maritimarum rex, etc. cum zo sia chel spectabel et egregio homo misser Zan Zorzi ambassiador del illustrissimo

signor misser Thoma Mocenigo per quella medema gratia inclito doxe de Veniexia e del comun de Veniexia, de comandamento del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia sia vegnudo a la presentia nostra ad allegrarse de la nostra sacra coronation del nostro stato, e a tractar e a praticar molte altre cosse cum nui, le qual lui havea habudo in comandamento dal prefato serenissimo misser lo doxe e dal comun de Veniexia. E perche entro le altre cosse cum maxima instantia, efficacia e solicitudine habia domanda, chel ne plasesse uno privilegio, altra fiada obtegnudo per lo ambassiador de misser lo doxe e del comun de Veniexia de la bona memoria del serenissimo et excellentissimo re Hostoja, precessor nostro, confermar; per la qual cossa, examinada la forma e la continentia del dito privilegio, e cum i nostri sora de zo habudo consejo, vojando in quelle cosse, che a nui parra zuste et honeste, far e conceder, azo che l'amor, la dolizion e la bona amicicia, la qual havea la bona memoria del serenissimo et excellentissimo re Thuertcko, padre e precessor nostro verso el prefato serenissimo misser lo doxe e comun de Veniexia, eziamdio entro tutti el prefato misser lo doxe et comun de Veniexia crescha, volemo e comandemo cum li nostri heredi e successori per el tenor de presente nostre lettere al predicto spectabele et egregio homo misser Zan Zorzi, ambassiador del prefato serenissimo et excellentissimo signor misser Thoma Mocenigo per la Dio gratia inclito doxe de Veniexia e del comun de Veniexia per nome del dicto misser lo doxe e del comun de Veniexia in questo modo, zoe, che tutti i veniciani subditi e fedeli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia liberamente e seguramente, senza algun impazo e molestia como se sia cum le persone, famei, cavalli, mercadantie, some, capse, valixe, panni, arme, pecunie e cum altri chadauni beni e cosse soe si per terra como per aqua si dolce como salsa, al nostro regno e corona sottoposta, possa vegnir, star e tornar e merchantizar e far merchandizar in lo nostro regno e in chadauna parte de quello e cum so bar

che, galie armade e cum chadauna generation de navili como a lor e a chadaun de lor parera e plasera, quelli vignando e partando amicevolmente in lo nostro regno e la chadauna parte de quello.

Possa etiandio i predicti veniciani subditi e fedeli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia e chadaun de lor de le predicte so marchadantie e beni far e disponer in lo dicto nostro regno e in chadaun parte de quello segondo lor voluntate e como a lor e a chadaun de lor parera e plasera. E che per nessun modo over forma, per nui over per algun altro in lo dicto nostro regno over in alguna parte de quelo de le predite so marcadantie e beni possa esser sforzadi ni molestadi, mo sia lassadi como e dito in so libertade cum tute suo marcadantie e beni.

Possa etiamdio i prediti veniciani subditi e fedeli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia e chadaun de lor del nostro regno e de chadauna parte de quelle liberamente e seguramente, senza algun impazo e molestia como se sia, trar e far trar mercadantie, oro, arzento, danari e chadaune altre cosse e beni, chi voira e a lor plasera, pagando i prediti veniciani subditi e fideli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia e chadaun de lor, vegnando in lo nostro regno e la chadauna parte de quello, e de quello over de alguna parte de quello partendose si per terra como per aqua le so mercadante, che vegnisse in lo nostro regno e de quello se partisse, e de chadauna parte de quello si per terra como per agua cum le so mercadantie.

Item promettemo e concedemo al preditto misser Zan Zorzi, ambassador del prefato serenissimo misser lo doxe, che nui comanderemo a tutti nostri conti, rectori, castellani, zuppani, zudexi e chadauni, tutti nostri, che i siano favorevoli a proveder, che i preditti viniciani soditi e fedeli di quel misser lo doxe e del comun de Veniexia vegnando, stando cum tutte soe, come e dito, mercadantie e beni tuti in lo nostro regno e in chadauna parte de quello, alla qual i de-

clinara e de quello partandose, habiamo case et habitation per i suo danari per prexio conveniente, como e zusto; e che in lo dito nostro regno, in chadauna parte de quello da i prediti favorevolmente e benignamente tractadi e guardadi.

E in caxo che i prediti viniciani soditi e fideli del prefato misser lo doxe e del comun de Vinexia volesse comprar in lo dito nostro regno over in alguno parte de quello casa over case, over fabricar o far fabricar casa over case de piera o de legname, semo contenti e volemo, che questo possano far e comprar; le qual veramente case si de legname como de piera, la qual o le qual i havesseno comprade over fabricade o fate fabricar, sia soe, libere et expedite, senza alguna contradicion, e di suo suoi heredi e successori.

Item promettemo al sopradicto miser Zan Zorzi, ambassiator del prefato misser lo doxe e del comun de Venixia, che nui provedremo e si fattamente comandremo a tutti nostri baroni, conti, rectori, castellani, zuppani, ziudexi et a tutti altri officiali a la sacra nostra corona e comandmento sotoposti, che prediti veniciani subditi e fedeli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia, vegnando, stando e partando, como e dito, cum tute suo mercadantie e beni, in lo regno nostro et in chadauna parte de quello serano guardadi per modo, che seguramente vegnir, star, partir i porrano segondo lor voluntade cum tute suo mercadantie e beni. E in caso che a lor over ad algun de lor algune cosse over cossa fosseno derobade in lo nostro regno over in alguna parte de quello, over in parte e luogo de nostri baroni et al nostro comandamento e corona sotoposti, promettemo quanto a nui sera possibile, che nui se adovreremo e forzaremo de far quelli rimedi e provision, che a nui parera boni e necessarii e de besogno per satisfation de le predite mercadantie, le qual fossero tolte e derobade a i prediti viniciani subditi e fedeli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia over ad algun de quelli.

Item promettemo e semo contenti, chi prediti viniciani soditi e fideli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia, vegnando, stando in lo nostro regno e in chadauna parte de quello possano expender la moneda del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia como i Ragusei al presente spendeno la soa, e le altre generazion che vien in lo nostro regno in chadauna parte de quello, la moneda di so signori.

Onde voiando in tuto e per tuto quelle cosse, che de sora e de soto se contien, le qual havemo praticado e concluso con el predito spectabele et egregio homo misser Zan Zorzi, ambaxiator del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia, observar e far integralmente observar, azo che l'amor, la dilicion e la bona amistade habbia el crescer e a multiplicar intorno nui e l'prefato misser lo doxe e l comun de Veniexia. E per mazor execution de le cosse contegnude in queste nostre presente lettere volemo e comandemo efficacemente a tuti nostri baroni, conti e castellani, officiali, rectori e zuppani, zudexi de le terre, castelli e luogi nostri e ai altri tuti soditi e fideli nostri, a la nostra sacra segnoria, obedientia e comandamento sotoposti per chadaun modo, che tute le cosse contegnude e chadauna de quelle in le presente nostre lettere, perche le son de nostra mente e intention, e quelle cosse, le qual nui havemo complasesto, promesso, e concedemo cum i nostri heredi e successori al predito misser Zan Zorzi, ambaxiator del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia, per nome del dito misser lo doxe e del comun de Veniexia, debiamo far e observar et observar integralmente; voiando etiamdio e comandando a tuti nostri castellani et ai altri per nui deputadi a la guarda de le terre, castelli e luogi nostri, come a nui cum grande instantia e solicitudine domanda e requiri el predito ambaxiator, che Dio guarda, che in caso, che i prediti viniciani subditi et fideli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia vegnisse e stasse in lo nostro regno e in chadauna parte de quello, como e

dito, cum suo famei e chadaune so mercadantie e beni over de quello se partisse, e disturbio alguno over novitade fosse in lo nostro regno over in alguna parte de quello, per la qual i prediti viniciani subditi e fideli del prefato misser lo doxe e del comun de Vinexia e cadaun de lor parera e plasera intrar per segurtada soa e de le suo mercadantie, havesse a dubitar e dubitasse, volemo al tuto e in questo caso, quanto la gratia nostra have cara, che i prediti viniciani soditi e fideli del prefato misser lo doxe e del comun de Viniexia e chadaun de lor cum so famei, mercadantie e beni suo chadauni como se sia acceptar e ricever de bien in chadauni castelli over castello e luogo nostro, appresso i qual over el qual i declinasseno, se a lor o a chadaun de lor parera e plasera intrar per segurtade soa e de le so marchadantie e beni a chadauna so voluntade. E quelli e chadaun de quelli tractando e facando tractar humanamente, faverevolmente e benignamente in le nostre terre, castelli e luogi in li qual lor intrasseno.

Item volemo e comandemo a tuti soradicti nostri officiali, chi debbiamo dar a i predicti viniciani soditi e fideli del prefato misser lo doxe e del comun de Veniexia scorta sufficiente per i suo danari per so salvo transito e de le suo marcadantie, como sara de mestier nel so vegnir e partir del regname nostro di Bosina.

In fede veramente de le predite cosse le presente lettere havemo comandado de esser fatte, e de la bolla del nostro mazor sigillo pendente esser bollade.

Dato soto el castel nostro de Visochi 1422 die XXI decembris.

С овим је у вези спроводно писмо посланика Јована Ђорђа од истога дана (Listine VII, 205) у коме се на крају додаје. Quas literas per duas manus, prout inferius continetur; unam, videlicet. in idiomate schiavo, scripta manu viri sapientis Restoe cancellarii prefati serenissimi domini regis, et alteram scriptam manu Johannis de Bonisio notarii nostri literali sermone, uniusmet tenoris et sub-

stantie. Quas etiam literas pro maiori evidentia bulla sancti Marci bullari fecimus.

Велики војвода Сандаљ

1426, новембра 1

уговара с Млецима трговачке олакшице. В. В. Макушев, Гласник XXXII, 167. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 325.

I. Ми господинь Сандаль, велики воевода босаньски, ... обећивамо оу име Божие господиноу Иваноу Чорьжи, поклисароу господина доужа и опћине кнетачке, да мии и оузможна братиꙗ наша и коућа наша са свѣмь нашимь господцтвомь хоћемо имати лоубавь и единьство, приꙗзань и добри миерь сь прѣсветлимь и оузможнимь господиномь господиномь Франьческомь Фоскари по Божии милости зь достоинимь доужемь бнетачькимь и обћиномь бнетачкомь.

II. Обећивамо и хоћемо, да тоурме и карвани босаньске и всаке ине карьване да имь е слоботьштина да мороу поити оу Которь индие коудь имь е оугодно за нихь користь,[1] како соу и пре ходили и да по ни едань поуть и законь по нась ни по едномь нашемь не боудоу оусиловани оу нашемь господцтви него оне оу нихь слободьштиноу са всакимь нихь благомь ходећи, стоећи и враћаюћи се градоу Котороу и индие. гдѣ боудоу хотѣти, поустити ћемо и чинити ћемо поустити, плаћаюћи оне тоурме праве царине и трьговине, ке се плаћаю по нихь по нашемоу господцтвоу, а тои да всаки зна хоћемо дати видѣти по нашемь господцьтвоу да оне тоурме и карьвани мороу поити оу Которь и индие гдѣ хоте своимь благомь и трьгомь, како смо згора рекли, и да хоћемо оучинити добро соусѣцтво градоу Котороу и всѣмь и виерниемь нихь доходећимь оу наше господцтво и нимь ћемо оучинити правдоу и чинити оучинити нимь потрѣбоуюћи.

III. За коѥ ствари речени моужь Иван Чорьжи, поклисарь господина доужа и опћине бнетачьке, помоћь немоу дани

[1] У потпуном тексту истога писма напред стоји: да тоурме поидоу правимь поутемь градоу Котороу а не оу Доубровникь.

одь господина доужа и опћине бнетачке обећива намь, оузможномоу и славномоу господиноу господиноу Сандалоу, великомоу воеводе босаньскомоу, да они прѣсвѣтли господинь доужь и опћина бнетачька дати ће или ти ће давати всако годиште намь оу Котороу одь дохотка одь коморе одь соли которьске доукать ·ѕ· сать златѣхь, вола оу иних градих одь Даомацие тога господина доужа и опћине бнетачке, гдѣ моремо послати нашега слоугоу вазети речене пѣнезе, изь онога града изети слободно и однести слободно, ако моу, господиноу доужоу и опћини бнетачькои, боуде драго; ако нимь не боуде драго, како е речено: онь господинь доужь и опћина бнетачька намь ће дати оу градь Которь речене ·ѕ· сать доукать, како е речено.

IV. И коућоу кою смо и прие имали оу Котороу, да ноу и одь не да моремо оучинити и одлоучити всакоу нашоу волоу како одь наше рѣчи.

V. И обећава намь речени господинь Ивань Чорьжи, поклисарь, господиноу воеводе Сандалоу и братии нашои и останкоу оу всаке граде и миесто онога господина доужа и опћине бнетачке противa нашимь слоугамь хоће намь бити оучинена правда и достоıаньство.

VI. И оне Которане, ке имамо оу талиће, добро да соу оучинили невѣроу, за кою би невѣроу имали понести всакоу моукоу, да речени господинь доужь и опћина бнетачка види и позна нашоу доброу волоу, сь ке бѣ, хоћемо и есмо коуньтеньти, прьво за часть господина Бога и паке и за лоубавь господина доужа и опћине бнетачьке и за мобе многе намь оучинене по реченомь поклисароу, слободно поустити и дати е реченомоу поклисароу, да не преда одь наше стране реченомоу господиноу доужоу и опћини бнетачкои.

VII. И ономоу господтвоу ми оузможни господинь воевода Сандаль и братиıа и хижа наша, и нашь останакь препороучень боуди господиноу доужоу и опћини бнетачкои, и да речене ствари воле и тврьће се мороу оуздрьжати, и присегосмо обие стране на четверо свето еваньћелье все речене рѣчи да се оудрьже право, итд.

Деспот Стефан

1423, августа 12

утврђује уговором мира и пословне и трговачке везе међу Србијом и Млетачком Републиком. Ljubić S., Listine VII, Zagreb. 1886, стр. 248. и д.: IX, 7, 17, *19*, 80, 85.

— — — — — — — — — — — — — — —

Item che tuti i cittadini tanto de la prefata inclita ducal signoria de Veniexia, quanto de i diti illustre signor dispoto e magnifico signor Zorzi e tuti i altri complici e seguaci e adherenti e recomandati, subditi e vassali de una parte e de l'altra possano andare et usare per i luogi e cita e tenute si de la prefata inclita ducal signoria de Veniexia como de i diti illustre signor dispoto e magnifico signor Zorzi stare, mercantare, vendere, comprare ogni mercantia, che a lor piaqua, si chomo vendere et compare posson tuti i citadini, complice, sequace e adherenti, subditi e vassalli e recomandadi de lo prefato signore in le terre de le signorie senza alguna contradicione ne molestia de alguna de le parte predicte.

Item, se caso fosse, che ai predicti illustri signori despoto e magnifico signor misser Zorzi besognasse o piacesse a lor e li soi homeni de que condicion se sia, de passar con zente o senza per le citade e luogi de la prefata inclita ducal signoria de Veniexia, che liberamente possano passare per le citade e luogi da la antefata eccelentissima ducal signoria de Veniexia et possano andare in ogni luogo e citade, dove a i diti signori over a i soi homeni parera e piasera senza contradicion ne novitade de la prefata inclita ducal signoria de Veniexia ne de le soi officiali.

Item se alcuno homo de que mainiera e condicion se sia per ogni muodo o caxone che se voia scampasse e facisse da i luogi e terre de la prefata inclita signoria de Veniexia intro i luogi e terre de li prefati illustre principe despoto e magnifico signor Zorzi, i prefati signor e soi officiali siano tegnudi di restituirli a la prefata inclita signoria de Veniexia cum ogni over e roba, che havesse portada via, e versa vice

la prefata inclita signoria de Veniexia cum li soi rectori et officiali el simele debiano fare a li prefati signori e a soi officiali e rectori.

Item che tuti i citadini de la prefata signoria de Veniexia et altri homeni de que maniera e condicion se siano, i quali ano possession personali o materiali o compre, o dote, case, vigne e campi et ogni altre possession dentro dai luogi, confini et citade da li diti signori, liberamente possano haver, tegnir, golder et posseder le dite lor possession pagando el dreto de li prefati signori. E versa vice li homeni de i diti signori possano fare entro i luogi, citade e tenimenti de la prefata inclita ducal signoria de Veniexia.

Item domanda el prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra, che si per caso li bisognasse andar per mar contro i Turchi o altri soi inimici, che la prefata inclita ducal signoria de Veniexia li conceda de speciali gratia per fina a sie galie, le qual galie i diti signori possano armar a tute sue proprie spese dentro de Veniexia over in altro luogo, unde si fossero assegnade per tanto tempo e tanto volte parera esser licito a la prefata ducal signoria de Veniexia. E questo domanda de don e gratia speciale; alla quale domanda el prefato magnifico messer lo capitaneo se offerse a tuta sua possa de fare si, che la prefata serenissima ducal signoria quelo concedera, non dubitando, che questo non sia ben concesso da essa ducal signoria de Veniexia.

Item domanda el prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra, che per l'antefata inclita ducal signoria de Veniexia debiano esser ratificati e confermati tuti i privilegi fatti da essa ducal signoria si al padre e l'illustre signor despoto, chomo al padre desso magnifico signor Zorzi per lor e per li soi heredi e successori.

Скоро годину дана касније, има писмо од 26 августа 1424, има нова декларација о главним тачкама овога уговора (о при-

јатељском поступању према српским и млетачким трговцима и поданицима), која је уговорена у Србији, у Плани, од стране Ђ. Бранковића и млетачког изасланика Франчиска Квиринија. Изгледа да је питање убиства главни предмет декларације, јер у њој има овај текст о томе:

Item si contien in uno de li capitoli de la dita paxe, che se algun homo de que condicion e maynera se sia ferisse over amazasse, involasse over robasse o altro delicto facesse, o fosse homo de la signoria o de li diti signori, li officiali de una parte e de laltra insiema instanter debiano conoscer e sententiar etc.

A questo el prefato magnifico signor per se et per nome del illustrissimo signor despoto si e contento, che sora dito capitolo sia declarado per quello modo parera a la prefata signoria de Veniexia et alli messi delli prefati signori, che andera a Veniexia.

Могућно је да је овде спор о кажњењу убица о ком је 1308 било разговора међу Дубровчанима и краљем Милутином. Listine VII, 277.

Али ни овим нису биле исцрпене ни изравнане спорне тачке и као да ни уговор још није доведен био до ратификације. С тога су у априлу 1426 преговори били обновљени у Вучитрну, у двору Ђурђа Бранковића, међу заступницима српским и млетачким. Млетачкој Републици је главни заступник био Франциско Квирино, а српскога је деспота заступао Ђурађ Бранковић, његов наследник. Ни у Вучитрну није посао коначно свршен, него је исте године при крају настављен и завршен у Дривасту међу истим главним заступницима. Истом после тога следовале су ратификације. Како о преговорима у Вучитрну тако и о онима у Дривасту сачувани су у Млетачком архиву записници.

Из записника о преговорима у Вучитрну вадимо знатније закључке који следују:

I. El prefato magnifico signor Zorzo sie contento e promete per suo proprio nome e per suo heredi e successori e per nome del prelibato illustro e excelso signor dispoto de metere silencio alla domanda feva et dicto magnifico signor Zorzi nomine quo supra di mille ducati de Cataro, e de

queli mai per algun tempo non domandar ne molestar la prefata dogal signoria de Veniexia.

II. Item et prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra promete de so propria e spontanea volonta che i Pastrovichii e Visevichii cum tute so pronie, patrimonii et dote e ogni altra cossa, che i dicti Pastrovichii e Visevichii avesse o possedesse iustamente, intendendo queste pronie, patrimonii, dote e possessione che le haveva e possedeva per fin a la morte del signor Balsa, etc.

III. Item el prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra promete de far ruinar el castello chiamato Zorzevez e ali confini deli Garbelli zo e zupe de Cataro, che fese Stefaniza fiol del Zorzi Juras, per modo chel dicto castello da mo avanti non se possa habitar, ni quello piu rehedificar.

IV. Item el prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra promete de dar e assignar li Garbelli, zo e Zuppa de Cataro cum li suo confini, i quali Garbelli sie di confini de Cataro, ala prefata ducal signoria de Veniexia, segondo tegniva e possedeva al tempo del signor Zorzi e de misser Balsa so fiol.........

V. Item et prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra si promete de far e far observar ali citadini dela cita de Dolcigno tute iurisdicion in la abadia de San Nicolo de la foza de la Boiana, che son: primo, che li homeni de la dicta abadia non possa comprar vino in altro luogo che in lo dicto luogo de Dolcigno fina che se trovera vin a comprar in Dulcigno, zo e vino de loro possession; item che i dicti citadini possa pescar liberamente per mar per tutto per fina ala foza dela Boiana; item che li dicti citadini possa passar al tregeto dela Boiana senza alcun pagamento; item che li dicti citadini possa taiar legname per loro uso in lo bosco di Bogazi senza alcuna molestia, romagnondo la dicta glexia de San Nicolo in li confini del prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra cum le sue raxon, iurisdicion e confini.

VI. Item che le saline, che fo de misser Balsa e di suo suditi, debia remagnir al prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra, e le saline de Cataro debia remagnir ala prefata inclita ducal signoria de Veniexia cum tute so raxon.

VII. Item se contien in un capitola de la paxe, che se algun homo, de che condition e mainiera se sia, scrivesse over amazasse, involasse over robasse, o altro delicto facesse, o fosse homo de la signoria o de li dicti signori, li officiali de l'una parte e de l'altra insieme instante debiano cognosser e sententiar, etc. A questo el prefato magnifico signor Zorzi nomine quo supra e il prefato misser Francesco nomine quo supra son contenti, chel sovradicto capitulo sia dechiarido in questo muodo, che de qua avanti, che se i subditi di prefati signori cometera algun fuogo, homicidio, furto over algun altro delicto in le terre e luogi dela prefata ducal signoria de Veniexia, over fara algun dano ali suditi e fedeli de la prefata signoria, diebia per li rethori dela dicta signoria, in lo terre di quali i sara trovadi colpevoli, esser retegnudi, e contra de quelli procieder segondo ali dicti rectori aparera de raxon. E se i dicti malfactori scampera in le terre o luogi di prefati signori, li retori e suo officiali sia tegnudi di farli piar iuxta so possa, e mandar quelli tal sotto bona guardia ali rethori di luoghi, ove sara comesso el delicto. E versamente se algun fidel o subdito de la prefata signoria de Veniexia cometera algun delicto, come e dicto de sopra, in le terre di sovradicti signori, li officiali suo debia e possa retenirli e contra di quelli procedere segondo el ge parera de raxon. E se li dicti malfactori scampasse in li luogi de la prefata signoria, debia per i rectori de la prefata signoria esser retegnudi iuxta sua possa, e queli mandar in le man de li officiali de predicti signori la, o che havera comesso el delicto, e contra de queli procieder, como i parera de raxon.

Осим тога за тачке уговора од 1423 у почетку наведене о правима грађана једне државе у другој уводи се у овим декла-

рацијама ограничење: che questo capitulo non habia luogo per le publici traditori, i quali sarano dadi in nota per una parte e per l'altra.

*

Вучитрнским декларацијама од априла следовале су у новембру исте године декларације у Дривасту, куда је Ђ. Бранковић био отишао. У тим се декларацијама даље утврђују појединости. На првом месту су границе међу Скадром и Дривастом, међу Будвом и Паштровићима, границе цркве Богородице Ртачке, границе Котора, па за тим долазе ове декларације:

Item havemo dechiarido, chel metropoliti habia le soe iurisdicion e usanze per tute le giexie ala fede schiava cussi in lo lago come in l'altro paise de la prefata signoria cussi como have in el tempo del signor Zorzi Strazimir e de misser Balsa cum condicion chel dicto metropoliti non possa metter algun ygomen in la giesia de San Piero de la reda e in la gliexia de San Michiel sotto el castello de Dolcegno senza licenzia del rector de Scutari e de Dolcegno. Et versa vice havemo dechiarido, che tutti vescovadi, habadie e gliesie, le qual son in el paexe e luogi de la prefata signoria, habia tute soe iurisdicion e usanze in el territorio del prefato signor Zorzi como hano habudo in el tempo de misser Zorzi Strazimir e de misser Balsa. E per lo simel l'arcivescovado de Antivari e tuti altri vescovi, abbadi e gliexie habia tuti suo iurisdicion in el territorio de la prefata signoria como have in el tempo de misser Zorzi Strazimir et de misser Balsa.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Item prometemo nui, Francesco antedicto nomine quo supra, che quella usanza, la qual haveva misser Zorzi Strazimir de condur sal a Budua, che la sia observađa al prefato magnifico signor Zorzi, e quello vender segondo se vendeva in el tempo del prefato Zorzi Strazimir.

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Item prometemo nui Francesco antedicto nomine quo supra, che quella usanza, la qual haveva Antivarini de condur

sal per lo uxo in Antivari in el tempo de misser Zorzi Strazimir, che quella li sia observada.

*

Ратификацију уговора мира и ових декларација деспот Стефан је потписао раније, већ 26 јула у Сребрници, а Млетачка је Република то учинила 3 фебруара 1427 године.

*

Године 1435 било је у Смедереву опет преговора о истим заплетима и задевицама, о којима имају записке, штампане у Љубићевим Listinа́ma IX, 80, 85. Види још I libri commemoriali della republica di Venezia. Regesti. Tomo IV. Venezia 1896, стр. 189—190.

Краљ Стефан Томаш

1444

потврђује трговачке повластице Млечићима. В. В. Макушев, Гласник XXXII, 184.

Stephanus Thomas, Dei gratia Rascie, Bosne et partis maritime rex, etc.

I. Per ea que dicta et tractata sunt per medium nunciorum seu ambasiatorum nostrorum inter nos et excelsum principem Franciscum Foscari, ducem Veneciarum, habito superinde cum baronibus et nobilibus regni nostri bono et maturo consilio, concessimus per presens nostrum privilegium eidem excelso principi, domino Francisco, duci et illustrissimo dominio Veneciarum, quod omnes Veneti, subditi et fideles ejusdem domini ducis et dominii Veneciarum, possint libere et secure et sine aliquali molestia vel impedimento et sine solucione alicujus dacii, pedagii vel gabelle, tergovine vel alia aliqua solucione cum earum personis, familiis, barchis, valisiis, capsis, pannis et arnesiis, armis et cum equis ac saumis et cum eorum mercanciis, pecunia et bonis ac aliis rebus quibuscunque accedere, mittere, stare et mercari in qualibet parte regni nostri, et similiter possint libere et secure sine

solucione alicujus dacii, pedagii vel gabelle, tergovine, vel aliqua alia solucione extrahere vel extrahi facere de qualibet parte nostri regni mercancias, pecunias et res quascunque voluerint.

II. Item promittimus eidem domino duci et dominio Veneciarum quod precipiemus et cum effectu faciemus, quod omnes nostri rectores, castellani, zupani, judices et alii officiales regni nostri debunt auxilium et favorem necessarium supradictis venetis subditis et fidelibus Veneciarum et quod in qualibet parte regni nostri ad quam declinabunt predicti veneti subditi et fideles Veneciarum, habebunt domos pro eorum habitacione solvendo quantum erit convenientis et quod tractabuntur in qualibet parta regni nostri favorabiliter et benigne.

III. Item concessimus eidem domino duci et dominio Venetiarum quod flumen Narenti et omnia alia flumina ac omnes alie acque dulces et salse tocius regni nostri sint aperte venetis subditis et fidelibus Venetiarum taliter quod libere et secure de die et de noctu in tempore pacis et in tempore guerre possint cum navigiis, galeis armatis, barchis et cum omni alio genere navigiorum, cum suis mercanciis, denariis et bonis quibuscumque venire, stare et redire sine solucione alboragii, fundagii, dacii, tergovine vel alicujus alterius solucionis, inteligendo quod supradicti veneti subditi et fideles Veneciarum non possent se inpedire de sale, nisi ex consensu et voluntate nostra.

IV. Item promittimus supradicto domino duci et dominio Veneciarum quod in casu, quo in aliqua parte nostri regni aliquis Venetus aut subditus vel fidelis Venetorum esset derobatus vel aliquod ex vi raperetur, satisfaciemus et solvemus ei de nostris bonis propriis id quod ei derobatum et raptum fuisset usque ad integram suam solucionem.

V. Item promittimus quod de brevi faciemus fieri monetam nostram, que occurret per totum regnum nostrum taliter quod predicti veneti subditi et fideles Venetorum erunt equales omnibus nostris subditis et aliis quibuscumque foren-

sibus qui venirent in nostro regno; si vero deliberaremus quod non fieret nostra moneta, promittimus facere cum effectu quod moneta dicti domini ducis et dominii Veneciarum occurret per totum regnum nostrum, sicut occurrit ad presens moneta Ragusiensium.

VI. Nihilominus omnia et quelibet privilegia serenissimorum principum quondam dominorum Ostoya patris et Tuerthko patrui nostrorum, felicis recordationis, regum ut puta Bosne et predecessorum nostrorum carissimorum ante fato illustri dominio Veneciarum per ipsos reges, predecessores nostros, sub quacumque forma verborum data et concessa, rata et grata habemus eadem, quo ad omnes articulos et clausulas, modos, ordinationes et dispositiones in eisdem continentes et specificatas presentium literarum nostrarum patrocinio innovando perpetuo valiture confirmamus, ratificamus et approbamus, promittentes ea firmiter et inviolabiliter per nos, nostrosque successores perpetue observare et observari debere, etc.

Скендербег и Никола Дукађин

1448, октобра 4, индикта XII

уговарају с Млечићима о својим земљама. I libri commemoriali della republica di Venezia. Venezia 1901, стр. 16.

Павле Лоредан, кнез и капетан у Скадру, и Андрија Венијер, заступник и проведитор у Арбанији од стране господе млетачке, а Скендербег и Никола Дукађин у име своје и у име остале господе арбанаске уговарају ово:

1. Млетачка Република прима њих све као добре пријатеље и суседе и прашта им све раније штете и увреде.

2. Од 26. ов. м. Млетачка ће Република плаћати Скендербегу и његовим мушким наследницима 1400 дуката на годину, у коју се суму рачуна и 200 што му се имало давати из коморе у Драчу, која опет има да прими Дањ с целом облашћу, што је већ била на граници међу Тур-

цима и Николом Дукађином, и са свима селима с ове стране Дрима која су била у рукама Скендербеговим.

3. Царине арбанаске господе од поменутога дана ће ући у закуп млетачки.

4. Скендербег ће имати право да сваке године бесплатно дигне 200 коња соли из коморе у Драчу.

5. Одобрена је општа амнестија бунтовницима с обе стране.

6. Унапред бунтовник једне стране неће се примати у земљама друге стране у Арбанији.

7. Млетачка ће Република у својим земљама примати сву господу и поданике им, које би из њихових земаља Турци изагнали.

8. Млетачка ће Република давати сваке године Скендербегу две хаљине од скрлата, а он њој два зечара и две тице ловице (astori) као и до сад.

9. Скендербег и Дукађин стараће се да Павао врати села што их држи а припадају Дању; ако ли они то не би могли, република ће наредити што треба да их нагна, и онда се Скендербег и Дукађин не могу у тај посао мешати.

10. Аријанит (Комнен) моћи ће и даље извозити из Драча чоху за своју потребу без царине.

11. Пошто су се арбанаска господа договорила да с војском пођу у помоћ Јаношу (Хуњадију), република ће кроз 15 дана исплатити прву годишњу помоћ.

12. Млетачка ће господа ратификовати ову погодбу.

Војвода Стефан Црнојевић

1451, јула 17, индикта XIV

I libri commemoriali della republica di Venezia. Tomo V. Venezia 1901, стр. 64.

Дужд објављује да се по споразуму са Сенатом погодио с Луком покојнога Јакова од Пасквалина, племићем, и с Марином

Контарином, владиком которским, који су говорили у име Стефана Црнојевића ово што следује:

1. Стефан Црнојевић биће у Горњој Зети капетан млетачки, и признања ради даваће сваке године капетану млетачком у Котору две луње (птице), колико да не падне сенка на власт млетачку у тим крајевима.

2. Војводи се потврђује сва његова баштина, царине и сланице.

3. Даје му се у Котору за становање кућа, најмљена о трошку државном.

4. Уведен ће бити, с браћом својом, у мир који би Млеци уговорили с деспотом Рашке или с другим којим господарем Босне или Арбаније.

5. Имаће са својим људима да служи Млетке бесплатно за два месеца када би му се год то потражило; ако би служио дуже од два месеца, платиће му се.

6. Ако ли би он имао рат с другима, управници Котора и Арбаније биће му у помоћи.

7. И он и браћа његова ослобађају се сваке увреде, нанесене Млецима, и сматраће се као пријатељи.

8. Господа млетачка потрудиће се колико год могу да од војводе Св. Саве ослободе сина Црнојевићева, као да је племић млетачки.

9. Браћа Црнојевићева: Јурасим и Којчин и још два племића добиће на ново издржање што су га пређе имали.

10. Војвода ће имати 600 дуката помоћи на годину из коморе у Котору.

11. Он ће настати да се Жупа и остали предели земљишта которскога врате у покорност Млецима, и истом када то изврши, почеће се њему и браћи његовој исплаћивати што је горе назначено.

12. Његово је да и после, кад се ти крајеви врате у покорност, чини што треба да се они у покорности одрже; иначе му то ваља силом повраћати.

13. Све ово он има потврдити и на ово се заклети.

Аријанит Комнен

1456, маја 29, индикта IV

и његова погодба с Млетачком Републиком. I libri commemoriali della republica di Venezia. Venezia 1901, стр. 112.

Луждев патенат, у ком се назначује, шта је власт, по одобрењу Сената, одговорила на захтеве и предлоге Аријанита Комнена његовом заступнику.

1. Аријанит се као препоручен прима под заштиту Млетачке Републике.

2. Он ће се мирити или војевати с ким буде по заповестима Млетачке Господе.

3. Ако би био притешњен и нападнут, помоћи ће му се без уштрба миру који република држи с Турском.

4. Поставља се за капетана млетачког у скадарској Арбанији према Дривасту, а и даље, ако затреба, без уштрба за делокруг мѣсних власти и управника и за капетанство дато Стефану Црнојевићу.

5. А. Комнен ће слушати само млетачке племиће који му буду придодани.

6. Исплаћиваће му се из коморе у Драчу 300 дуката у злату на годину, или давати толико у соли, а он се има старати, да ту со троше његови поданици и да се каравани што иду кроз његову земљу упућују искључиво у тај град.

7. Неће се тражити да даје у таоце жену или синове на земљиште млетачко, али ако усхте доћи ради сигурности он сам са својим имањем, моћи ће то учинити, без уштрба за уговоре с Турском.

8. Млетачка ће Република примити мѣста која он буде заузео у војни, али он неће имати право на накнаду.

9. Има право да истиче заставу Светога Марка у свима својим земљама, и даће му се једна застава златна да је носи са собом кад војује, а док је република у миру с Турском, неће је употребљавати.

Лека Дукађин

1458, фебруара 19, индикта VI

уговара с Млетачком Републиком о себи и о својим земљама. I libri commemoriali della republica di Venezia, Venezia 1901, стр. 132.

Бенедето Соранцо, кнез и капетан у Скадру, Лука Контарини, проведитор у Лешу и Крези да Молино старешина градски у Дривасту од стране Млетачке Републике и Лека Дукађин с браћом уговарају што следује:

1. Млетачка Република прашта Дукађинима све прошасте увреде и прима их за пријатеље.

2. Дукађини ће предати кнезу и капетану, горе поменутом, *Рогаменија* са свим што им припада и са земљиштем Дања.

3. Лека ће ипак предати градић Сати и брег на ком је; град ће се порушити, и нико га неће моћи на ново дизати, нити се на брегу настањивати без допуштења Млетачке Републике.

4. Остала места, која он држи с оне стране брега Сати, Млетачка Република даје у феуд Дукађину и његовим наследницима; то су места на застранцима или с ове стране брега, а на име: Палацо, Ајмели, Пијетра Роса, Скарамани, Св. Мартин, Фонтанела, Кименики, Ланси, Краљано, Систа, Јермикси, Каксељини и Стефан Прогони, али ће он предати кнезу и капетану место Трасани. А имаће у феуд у равници Сати, тј. у Задримљу, села Котари, Дарци и Крути, с оне стране реке Јадра. У име признања Дукађини ће плаћати сваке године кнезу скадарском свећњак од десет фуната воска, који ће се слати у Млетке.

5. Дукађини ће со куповати само од државе.

6. На сваки позив републике или њених представника Дукађини ће хватати и предавати бунтовнике који би се у њиховој земљи појавили.

7. Овом је погодбом обухваћен и Драга Дукађин и све што он држи.

Ђ. БАН БОСАНСКИ И ГРАД СПЉЕТ

Младен бан босански даје повластице трговцима спљетским

1302, јуна 11

T. Smičiklas, Codex diplomaticus, VIII, 27.

Nos Mladinus, banus bosnensis, omnibus quibus expedit.

I. Tenore praesentium significamus universis quod nos, diligenter consideratis et inspectis fidelitatibus et servitiis nobilium et communis Spalati obsequiose hactenus impensis et in posterum toto posse impendendis, hanc gratiam nostram damus, donamus et confirmamus specialem quod omnes mercatores spalatenses per universum dominium nostrum Chroatiae et Boznae emere, vendere, comparare, mercimonia apportare et auferre libere valeant et possint.

II. Nihilominus hi omnes (et) alii mercatores sua mercimonia in civitatem spalatensem volentes et desiderantes apportare non careant eadem gratia nostra supradicta, quoniam ipsis mercatoribus, super fidem nostram Deo debitam, illa repromittimus observare, super quo omnibus comitibus nostris, rectoribus, officialibus et custodibus viarum pro tempore constitutis Croatiae et Boznae per haec scripta firmiter praecipiendo mandamus, quatenus praefatos mercatores spalatenses et omnes alios in praedictam civitatem spalatensem cum mercimoniis venientes et redientes in nullo aliqualiter molestare, vel etiam impedire praesumatis, sed potius eisdem vestrum con-

silium et auxilium, si opportunum fuerit, impendatis sub obtentu nostrae gratiae plenioris; quod si quis vestrum ausu temerario secus fecerit, et huiusmodi mandati nostri transgressor extiterit, novit se pro certo suae personae periculum incurrisse. Et quia sigillum nostrum banale nondum erat paratum, praesentes antiquo nostro sigillo fecimus sigillari.

Datum in Hocucha, in crastino pentecostes sub anno Domini 1302.

Е. БАН БОСАНСКИ И ГРАД СКРАДИН

Павао бан босански утврђује мир с градом Скрадином

1304, фебруара 11

T. Smičiklas, Codex diplomaticus, VIII, 76.

I. Nos capitulum universum cathedralis ecclesiae beatae Mariae virginis de Scardona significantes memoriae commendamus universis quibus expedit praesentem paginam inspecturis, quod accedentes ad nostram praesentiam viri nobiles, cives Scardonae, videlicet Lubavae filius quondam Bratodruzzi, Cosma et Michael filii quondam Dobrosii cognomento Tuardouh, Pribinus et Bosanus, Berislavus, Dominicus, Laurentius et Zune pro parte sua, suorumque civium omnium Scardonae, pro parte vero altera, vir nobilis nomine Purthio quondam Streimeri in persona domini bani Pauli tanquam per pactum, pro eo, quod dictae civitatis cives tenebantur ad castrum Scardonae in quibusdam servitiis, videlicet vigilias vel custodias servare, vineas et terras colere et aquam portare, itinera et alia servitia consueta facere.

II. His et aliis cupientes absolvi et esse liberi et frui libertatibus civilibus, convenerunt cum praefato domino bano et se obligaverunt eidem annuatim et in perpetuum solvere duo millia librarum, et pro pedagio portarum civitatis eiusdem, pro piscaria, pro macello et pro arboragio porti et pro barchanei librarum 600 venetarum paruorum.

III. Item iidem viri nobiles obligaverunt se in perpetuum facere conducere monasterio sanctae Elisabeth, ubi deget do-

mina Stanislava santimonialium soror dicti Pauli bani, et hoc necessitate ipsarum dominarum et capellanorum eorundem de lignis quatuor vicibus in anno: in festivitatibus videlicet omnium sanctorum, in nativitate domini, in carnisprivio et pentecoste, omni vice quatuor barchas, vulgariter dictas bastassizas; hoc tamen facta satisfactione prius dicte civitatis civibus, videlicet Vladislavo, filio Petri, Stoyslavo et Luce, filiorum quondam Berisci et comiti per dictum dominum Paulum banum pro quibusdam territoriis, sylvis et campis, pratis, aquis et aquarum conductibus, quas iidem cives et communitas Scardonae vendiderunt dicto domino Paulo bano et consorti suae dominae Ursae banissae pro tribus M librarum et 144 quorum quidem territorium venditorum per dictos cives et comitem sunt termini sive confines...... et descendunt ad fluvium Karca vulgariter vocata, prout continetur in litteris seu instrumentis confectis super factum praefatae venditionis, et annuatim deviciant debitum suum sive obligamen duo M et 600 librarum quitando, donec fiat satis pro utraque parte, quod si aliud dicti cives secus fecerint, vel essent ausi contraire dictae compositioni, se obligaverunt duplum solvere et ad pristina servitia redire.

IV. Praesentibus videlicet reverendo in Christo patre et dominis Damiano, Dei et apostolice sedis gratia episcopo scardonensi, nec non et viris nobilibus, scilicet comite Neliptio, filio quondam Georgii, et comite Budislavo Corbaviensi, filio quondam Curiaci, et aliis quampluribus ad hoc vocatis ad nostrum secretarium. In cuius rei testimonium praesentes iussimus per nostrum notarium in carta publica redigi, redactum sigillo capituli nostri praefacti una cum sigillo communitatis Scardonae, munimine sub appensione consignari.

Datum in Scardona cathedralis ecclesiae, anno nativitatis 1284,[1] indictione 2, pontificatus Benedicti papae, die 11 mensis februarii.

[1] Година је исправљена у 1304, по разлозима на наведеном месту у Т. Смичикласа.

Ж. БАШТИНСКЕ ПОВЕЉЕ И ПОВЛАСТИЦЕ
о приватним имањима

Краљ Стефан Душан

22 јануара 1333

продаје Дубровчанима Стонски Рт и Превлаку. F. Miklosich, Monumenta serbica, 103; Ljubić, Monumenta I. 398. Даље под II наведени акат од 1334 уврштен је у Ф. Миклошића, Monumenta, стр. 107. Упореди с овим босански акат од 15 марта 1333 који одмах за овима следује и говори о истом предмету.

I

I. .... Видѣхь срчаноу любавь и вѣрно поработанье родителемь и прародителемь кралевства ми и самомоу кралевствоу ми властель славнаго града Доубровника..... и за оумоление ихь ради, кьди послаше кралевствоу ми свое властеле и братью свою Павла Мартиноушевика и Климета Гочетића и Николоу Доукаревића, и дахь имь сь милостию и оутврьжденьемь Рать Стонски са вьсѣми мећами своими и заселки и сь людми, и да соу областни зидати га на Прѣвлаци и на дроугомь мѣстие, гдѣ имь боуде хтѣние.

II. И оште имь придахь одь Прѣвлаке оускраи мора до доубровачке меће и селишта, коѣ соу тоуизи била, и Посрећницоу, како оптече Неретва до мора.

III. И тоизи все да имь кралевство ми оу баштиноу и дѣцамь ихь и оуноучью ихь, а опћина доубровачка да ми дае

на всако годиште на Великь Дань ·є· сать перперь бнетачкихь одь тогаизи мѣста дохотка кралевства ми и всѣмь, коихь Богь изволѣ господствовати кралевствомь срьбскимь по мнѣ.

IV. И да посила кралевствоу ми вьіноу на Великь Дань оузети доходакь више писани ·є· сать перперь, како и дроуги доходакь доубровачки оузима кралевство ми; ако ли ми не платеть на рокь, да даде двоиноу.

V. И тоу имь милость оучини кралевство ми оу Полоѕѣ ва лѣто ·ѕѡлг·[1] мѣсеца генвара ·кв· дань, а тоуи бѣхоу всеосвештени епископь призренски Арсение, казнаць Бальдовинь, воевода Градиславь, жоупань Братко, кнезь Грьгоурь Коурьѣковиħь, ставилаць Милошь, воевода Деѣнь Маньѣкь, Градиславь Соушеница, Никола Боукꙗ, архидиѣкь Маринь Баранинь.

II

I. Пише кралевьство ми, да ѥ вѣдомо всакомоу, како се бѣше порасрьчило кралевьство ми на властеле доубровьчьке за Стоньски Редь, и они видѣвьше расрьчение кралевьства ми послаше кь кралевьствоу ми властеле своѥ Жоунꙗ Елькасовикꙗ и Жоунꙗ Жоурьговикꙗ и Николицоу Марьтиноушевикꙗ оу поклисарьство кралевьствоу ми, и придоше кралевьствоу ми, и оучинише все хотѣниѥ кралевьства ми, ѥре присташе на всоу волю кралевьства ми....... и потврьди имь кралевьство ми Стоньски Редь, како имь га ѥ дало и записало кралевьство ми, такози да си га дрьже свободно безь всаке забаве с милостию кралевьства ми, тѣмьжде образомь, како имь га ѥсть записало кралевьство ми оу прѣдню повелю.

II. И оутькмисмо се мегю собомь, како не прѣимоу ниѥднога чловѣка одь земле кралевьства ми лихо онѣхьзи люди кралевьства ми, коихь засташе оу Стоноу и оу Рьтоу; този да си дрьже сь милостию кралевьства ми.

III. А за ине люди, кои нѣсоу одь земле кралевьства ми, за този да не има печали кралевьство ми.

---

[1] По латинском преводу млетачке архиве, Ljubić, Listine I, 399, требало би 6841 на овом месту.

IV. И ако се наиде кои годѣ чловѣкь одь земле кралевьства ми развѣ онѣхьзи люди, коѥ имь ѥсть дало кралевьство ми, коѥ засташе оу Стоноу и оу Рьтоу, ѥре боудоу приѥли, кьди га име искати кралевьство ми или чловѣкь кралевьства ми, да да кнезь доубровьчьки и властеле доубровьчьци пристава момоу чловѣкоу и да погю оу Стонь и оу Рьть, да га иште с моимь чловѣкомь, и колико се люди наидоу одь земле кралевьства ми, да ѥсть за все за то дльжна опькина и градь, да ихь подаде чловѣкоу кралевьства ми, кога годѣ пошле кралевьство ми.

V. Аке ли чловѣкь кралевьства ми не обрѣте ниѥдного чловѣка одь землѥ краљевьства ми, а кралевьство ми не име вѣровати ѥре ѥсть сикози, да нарече кралевьство ми четиремь или петимь властеломь доубровьчькимь, да ми се одькльноу оу Богородицоу доубровьчькоу прѣдь чловѣкомь кралевьства ми, каго нѣ ниѥдного чловѣка кралевьства ми оу Рьтоу ни оу Стонѣ, ни ѥ оуселень, ни скрьвень оу нихь свѣсти ниѥдинь чловѣкь кралевьства ми.

VI. И ѥште се соу заклели кралевьствоу ми властеле доубровьчьцй, да прѣбива попь срьбьски и да поѥ оу црькьвахь, коѥ соу оу Стоноу и оу Рьтоу, како ѥсть повелѣвало краљевьство ми.

VII. И аке се згоди разьмириѥ междоу кралевьствомь ми и градомь доубровьчькимь, да не воюѥ чловѣкь изь Стона изь Рьта, на землю кралевьства ми ни на чловѣка кралевьства ми.

VIII. И аке прѣстоупи опькина доубровьчька си обѣть, кои соу обѣштали кралевьствоу ми, да соу криви кралевьствоу ми.

IX. И аке имь не оузможе кралевьство ми дати имь оузрокь кривине, да ми се одькльноу ·і· властель доубровьчькихь, каго нѣсоу криви ни прѣстоупили обѣти више писаньниѥ.

X. И како ке сьхранить кралевьство ми си обѣть и записаниѥ кралевьства ми, таго да сьхранить Господь Богь доушоу и тѣло кралевьства ми вь сиѥмь вѣцѣ и вь придоуштемь.

XI. И сиѥ створи и записа кралевьство ми вь лѣто ҂а и ·т· и ·лд· мѣсеца Маіа ·ді· дьнь, а Цоцань прѣроучи и подьписа и запечати на Доброушти.

Стефан, бан босански

1333, марта 15, индикта I

уступа Дубровнику Стонски Рт и Превлаку. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 105.

I. ..... Ми господинь Стефань, по милости Божиои бань Босни и Оусори и Соли, и господинь Хоумскои Земли, ꙗки прь...... и слога наша любимо, и нимь милость наша даѥмо са користю и са любовю, како се достои оудрьжати, ка свакомоу казаѥ, ꙗко да знаѥ всаки сеи дни и ва боудоуште, кои те послиѥ бити, аминь. И прѣзиранѥ, влаговоленѥ свиедитель и много поработанѥ о баштине и властель и людѥ доубровачци и нашиемь прародителемь и намь веле много, и хоте одьселе поработати са Божѥмь хотиенѥмь — зато ми, господинь банннь Стефань, и мои синови и оуноучѥ и доколиѥ симе моѥ боуде, до виека виекома дасмо и даровасмо до виека виекома оу баштиноу и оу племенито людемь доубровачкиемь, а нашиемь дразиемь прѣꙗтелемь, вась Рьть и Стонь и Прѣвлакоу и отоке кои соу около Рата, и са свиемь што се находи оуноутра Рата и Прѣвлаке, и горе и полла, доубраве, лиесь, траве, воде, селла и все што ѥ одь Прѣвлаке до Лоишта, и соудьцво, и глобе, и крьви оу мироу да боудоу на нихь воллю, да имаю и дрьже и да чине всоу свою воллю и хотиенѥ како одь своѥ баштине, до виеки виекома, и да соу волни зидати зади, торне, дги и емь хотиенѥ, и прѣкопати Превлакоу од мора до мора, и направлꙗти на свою волю и хотиенѥ.

II. И оште се обетоуѥ господинь бань Стефань, себе и свое сиеме, ако се слоучи оу ниекоѥ врѣмеме или господинь, или властелинь, или гражданинь, или людѥ кои би пакостили Рьтоу или Прѣвлаци, да поможе колико може наша ꙗкость.

III. А за то ми опкина и людѥ града Доубровника все добро опкено господиноу баноу Стефаноу и неговемь синовомь и сименоу неговоу до виека одь моушке главе и до згоренꙗ свиета даѥмо за Прѣвлакоу и за Стонь ·е· цать перьпера до згоренꙗ свиета одь тогази добитка, ко име ходити междоу

нами оу Доубровници оу онои врѣиме, ако бань и негови синове и негове сиеме моушкои главе, и не боудоу господа Хомскои Земли, ми опкина доубровачка даѥмо онези добитакь на он-зи дань светаго Власиꙗ ·е· цать перьпера, како ѥ згора писано.

IV. И оште се обетоуѥ опкина доубровачка, ако оу ниекоѥ вриеме прѣде господинь бань Стефань оу Доубровникь или негови синове, или негово сиеме до згориениꙗ свиета моушке главе, да моу дамо полаче зидане прѣбивати до коли и емь ѥ стати безь ниедногa наима.

V. И оште се обетоуѥ опкина доубровачка, да не прѣмемо оу Прѣневлакоу и оу Стонь и оу Рать и оу оне-зи отоке ке смо оузели одь господина бана Стефана негова властелина ки боуде немоу неверань и неговемь синовомь и неговоу сименеви до згорениꙗ свиета.

VI. А ꙗ господинь бань Стефань заклиноу се и оу ·вi· апостола и оу все мошти ..... сеи тврьдо имати и дрьжати и не потворити, итд.

А ми обштина и вси люди доубровачци кльнемо се оу свето Божиѥ ѥвангелиѥ итд.

И за то ставлю ꙗ господинь бань Стефань своѭ златоу печать, да ѥ веровано, сваки да знаѥть и види истиноу.

А томоуи соу ·д· повелле ... а .. двие латинсци а дви срьпсцие, а све соу печакене златиеми печати; двие ста повелле оу господина бана Стефана а двие повелле оу Доубровници.

Стефан, бан босански

1333, фебруара 15, индикта I

даје Дубровчанима Стонски Рт и Превлаку. Gelcich Jos. Mon. ragusina, libri reformationum. V. 375.

Stephanus, Dei gratia banus Bosne, Sale, Uxore ac dominus generalis totius terre Chelmie......

I. Notum igitur facimus universis tam presentibus quam futuris, quod nos inspecta devotione ac benivolentia sincera nec non prelata servicia que comune et homines Ragusii et

sui successores nobis et nostris antecessoribus magnifice prestiterunt et sunt prestituri, annuente domino in fucturum per nos et nostros filios, heredes et descendentes ex linea masculina usque ad finem mundi damus, concedimus et donamus comunitati et hominibus Ragusii, amicis predilectis et devotis nostris carissimis totam Puntam Stagni cum Prevlaca et omnibus suis pertinentiis super se et infra se habitis et contentis, et cum omni iure, actione et iurisdictione que modo quolibet ad illos pertinere noscuntur, et cum omnibus villis, planis, montanis, silvis, buscis, aquis, banis, placitis, servitiis et sanguine in pace pariter et quiete usque ad caput Loyste habendas, tenendas, possidendas et sufragandas et de ipsis perpetuo quodlibet eorum velle faciant, tamquam de eorum propria re.

II. Et quod dictum comune et homines Ragusii ipsas Pontam et Prevlacam murare et fortificare possint et foceam facere a uno mari usque ad aliud, et alibi ubicunque eis videbitur et placuerit intus ad eorum beneplacita voluntatis.

III. Et si quo tempore ipsa Punta et Prevlach seu pars ipsius aut terra seu pertinentia ipsarum inter vel intus murum existentia molestarent vel inquietarent dicto comuni Ragusii et hominibus suis in generali vel speciali per aliquem seu aliquos locum ..... dominationi vel dominatori, offerimus nos predictum dominum banum et nostros filios masculos et heredes et successores dicto comuni et hominibus Ragusii usque ad finem mundi illam defendere auctoritatem et disbrigare toto nostro posse.

IV. Cujus rei tamen nos, comune et homines Ragusii cum obligatione omnium bonorum dicti comunis promittemus et nos obligamus eidem domino bano recipere et accipere pro se et suis heredibus et successoribus et descendentibus ex linea masculina, dare et solvere pro tributo et censu dicte Puncte et Prevlache omni anno in festo beati Blaxii usque ad finem mundi perperos quingentos in Ragusio, illa videlicet moneta que temporis habebit cursum in civitate Ragusii. Tam si ipse dominus banus et ejus filii masculi et descendentes ex linea

masculina tenent terram Chelmi, quam non nihilominus habere et recipere debeant omni anno a dicto comuni in festo dicti Blaxii supradictos quingentos perperos modo predicto usque ad finem mundi.

V. Et si accideret quod ipse dominus banus vel eius filii masculini seu descendentes ex linea masculina venire aliquo tempore ad habitandum Ragusio, nos comes et homines Ragusii teneamur eis dare et concedere unam domum decentem ...... pro sua habitatione donec staret in Ragusio, sine aliquo affictu solvendo, promictentes etiam nos comes et homines Ragusii non tenere nec recipere in Stagno et Prevlacha sive in ysulis nobis datis et concessis a dicto domino bano aliquem eius nobilem hominem qui fuerit rebellem vel inobediens eidem domino bano et suis filiis vel descendentibus ex linea masculina usque ad finem mundi.

VI. Que omnia nos Stephanus banus ..... iuravimus ad sancta Dei evangelia etc. Et similiter nos comes et homines Ragusii iuramus etc.

Et de predictis omnibus facta et scripta sunt quatuor privilegia simile unum alteri, duo scripta in grammatica latina et alia in sclavonico, de quibus idem dominus banus habet duo, unum videlicet in latino et aliud in sclavonesco. Et comes et homines Ragusii similiter habemus alia duo, unum in latino et aliud in sclavonesco.

Краљ Стефан Душан

1342 октобра, индикта 11

издаје наредбу да се дворанину Маргариту на његово имање у селу Доњој Ускн и Рахови по његовој молби не наплаћује никакав данак. Fr. Miklosich et J. Müller Acta et diplomata graeca, V, 110. Упореди Гласник XXVI, 32. На препису је потпис *Βασιλεὺς* а не *κράλης*, а индикат даје 1342 годину, када се Стефан још није био прогласио за цара.

...... *τὴν παράκλησιν αὐτοῦ προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἀπολύει τὸν παρόντα ὁρισμὸν αὐτῆς, δι' οὗ καὶ διορίζεται, ὡσὰν κατέχῃ εἰς τὸ ἑξῆς ὁ δηλωθεὶς Μαργαρίτης τὴν*

διαληφθεῖσαν γῆν καὶ ἀμπέλια ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασείστως χωρὶς τέλους καὶ βάρους τινός, ἔχειν τε ἐπ' ἀδείας συνιστᾶν καὶ βελτιοῦν αὐτὰ καὶ παραπέμπειν καὶ πρὸς τοὺς ἐξ ὀσφύος παῖδας καὶ κληρονόμους αὐτοῦ ἐπὶ τὸ κατέχεσθαι καὶ παρ' αὐτῶν κατὰ τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον.

Цар Стефан Душан

1346, априла, индикта XIV

потврђује Фокопулу нека млинска права. У потпису је *πιστὸς βασιλεὺς καὶ κράλης* ***Σερβίας*** *καὶ* ***Ῥωμανίας***, што би могло значити да је повеља издана у првој половини априла, пре проглашења царства у Скопљу на сабору. Miklosich et Müller Acta graeca V, 129.

Ἐπεὶ ὁ οἰκεῖος τῇ βασιλείᾳ μου, κῦρ Γεώργιος ὁ Φωκόπουλος, ἐδικαιώθη διὰ γράμματος τοῦ οἰκείου αὐτῇ κεφαλῆς τῆς θεοσώστου πόλεως Σερρῶν, κυρίου Μ.... τοῦ Ἀβραμπάκη, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων τῆς βασιλείας μου καὶ τῶν ἐντιμοτάτων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων, ὥστε ποιῆσαι σύνεγγυς τοῦ μύλωνος αὐτοῦ καὶ ἕτερον ὑδρομύλωνα, καὶ ἐδεήθη ἐπὶ τῷ τοιούτῳ δικαιωτηρίῳ γράμματι καὶ προστάγματος τῆς βασιλείας μου εἰς ἀνενοχλησίαν αὐτοῦ, ἡ βασιλεία μου εὔλογον καὶ δικαίαν τὴν τοπικὴν ἐξέτασιν καὶ διάγνωσιν κρίνασα, ἐπεὶ δὲ καὶ [δι'] ἐπιστασίας ἀσφαλοῦς ἐγένετο καὶ ἠκριβωμένης, ἔχει θέλημα καὶ διορίζεται, ἵνα κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ γεγονότος αὐτῷ δὴ τῷ Φωκοπούλῳ γράμματος παρά τε τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων, ὡς εἴρηται, ἔχει πᾶσαν ἄδειαν, ὅσον ἐδικαιώθη νὰ ποιήσῃ καὶ εἰς τὸ ὀσπήτιον τοῦ μύλωνος αὐτοῦ καὶ ἕτερον ἐργαστήριον, καὶ νέμηται τοῦτο ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως, καὶ οὐδὲ τὸ ἀντίθετον τούτου μέρος, ἤγουν οἱ παῖδες τοῦ Διπλοβατάτζη ἐκείνου, διενοχλήσουσιν ἀπὸ τοῦ νῦν χάριν τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, ἀλλὰ μένωσιν εἰρηνεύοντες καὶ στέργοντες, ὅσον ἡ τοπικὴ ἐπιστασία καὶ διάγνωσις ἀπεφήνατο δίκαιον.

Цар Стефан Душан

1350, индикта III

утврђује и даје цркву и баштину властелину Иванку и његовој деци. Деца су, по смрти Иванковој, све то даровала Хиландару. Љ. Стојановић, Споменик III, 2.

I. Изволенıемь Божıимь и хотѣнıемь и волею Светаго Доуха...... царьство ми....... сь прѣосвештенними патриꙗрхомь срьбскимь кvрь Иоаникиѥмь и зь богодарован'ною царицею кvрь-Еленою и зь богодарованними сыномь наю кралѥмь Оурошемь и сь митрополити, игоумни.............
што си ѥ коупиль землю оу Штипоу градоу и сьздаль на нои црькввь Светаго Иона Крьстителꙗ, и ѥште што си ѥ коупиль извьнь града землю и виноградь...... землю одь граждань.... такожде и прото(?) што си ѥ коупиль. и нивиѥ........ што си кѥ прикоупити или землю, или виноградь, и што си ѥ приложиль своѥ си отроке соуште црькви Светомоу Иоаноу Крьстителю...... този моу все, мало голѣмо, записоує царьство ми, Иванкоу и нѣговѣ дѣци, до вѣка, непоколѣбимо никимь, оноузи црьквоу кою си є сьздаль Света Іоана...... (сь мелницами и отроки) да си има и дрьжи Иванко и нѣгова дѣца до вѣка, вь всако оутврьждение и достоꙗние царьско и свободоу чистоу, како всакоу коупеницоу люби за доушоу..... црьквь записати, люби комоу харизати, коуде моу ѥ хотѣниѥ.

II. И освободи моу царьство ми да не имаю ниедине работе царьства ми, ни мале ни велике, ни да имь не кое подание: ни сокꙗ, ни приселице, ни ине кое любо налоге, тькмо да соу свободни....... милостию царства ми, и оу сиемзи записани да моу се не потвори царьство ми развѣ едине невѣре, а ни за единое ино сьгрѣшение.

III. И молю егоже Богь изволи господьствовати на прѣстолѣ царьства ми сиемоу непотвореноу бити, нь паче болше и крѣпцѣ потврьждати како да ѥсть непоколебимо.

И сие извѣштеноѥ и златопечатное слово царьства ми записа се вь всако оутврьждение и достоꙗниѥ царьско и свободоу чистоу вь лето ҂ѕѡни. индикта ·г·.

Вь Христа Бога благовѣрни Стефань царь Србьлюмь и Грькомь.

Позније приписано: По смерти Иванкове негови деца все то дароуваше монастироу Хилендароу со хрисовоуломь симь. И монастирь вса да облада во спомьнь имь.

Цар Стефан Душан

1350, индикта 3.

даје измене, људе и цркву властелину Иванку у баштину. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. Академије XLIV.

I..... И благоизволи царство ми записати властеличикю деспотовоу Иван'коу Пробѣштитовикю што си ѥсть коупиль землю оу Штипоу оу градоу и сьздаль на нои цр'квь Светаго Іоана Кр'стителꙗ, и ѥште што си ѥ коупиль извьнь града землю и винограде, виноу грац'коу землю одь граждань, такожде и врьть што си ѥсть коупиль и нивиѥ, и еште што си кѥ прикоупити или землю или винограде, и што си ѥ приложиль своѥ си отроке соуште црькви Светомоу Іоаноу Кр'стителю, а име тѣмь отрокомь: Гюргь Дан'ковикь, и Маноо Влахь, и Гинь Арбанасинь, и Стань Гоудое, и Вльчина, и Драгославь Влахь, Радовань Голѣм'чикь, Драгославь Србьлинь зь братомь, този моу в'се, мало големо, записоуе царьство ми оу баштиноу више писано, како е инимь записало царьство ми. Такожде записоуе царьство ми Иванкоу и нѥговѣ дѣци до вѣка, непоколѣбимо никимь, оноузи црьквь кою си ѥ сьздаль, Светога Іоана, и сь коупленицами и сь отроки да си има и дрьжи Иван'ко и нѥгова дѣца до вѣка вь всако оутврьждениѥ и достоꙗниѥ царьско и свободоу чистоу како всакоу коупеницоу, люби за доушоу подь црьквь записати, любо комоу ..... харизати, коуде моу ѥсть хотѣние.

II. И освободи царьство ми да не имаю ниедине работе царьства ми, ни мале ни велике, ни да ими е кои поданькь, ни сокꙗ, ни приселице, ни ине кое любо налоге, тькмо да соу свобод'ни просто рекше одь всега, ни да има градь ... нимн

кога метоха, волга приплатка, тькмо да соу свободни сь милостию царьства ми.

III. И оу сиемзи записани да моу се не потвори царьство ми развѣ едине невѣре и ни за единое ино сьгрѣшение, и молю егоже Богь изволи господствовати на прѣстолѣ царьства ми, сиемоу непотвореноу бити, нь паче бол'ше и крѣпцѣ потврьждати како да есть непоколѣбимо.

IV. И сие извѣст'ное и златопечат'ное слово царьства ми записа се вь всако оутврьждение и достоание царьско и свободоу чистоу, вь лѣто ҂ѕѡни. индикта ·г·.

† Вь Христа Бога благовѣр'ни Стефань царь Србьлемь и Грькомь.

Цар Стефан Душан

1352, маја, индикта V

потврђује Ђорђу Фокопулу имања и даје му власт да их може манастиру уступити. Miklosich et Müller, Acta graeca V, 132.

Ἐπεὶ ὁ οἰκεῖος τῇ βασιλείᾳ μου, κύριος Γεώργιος ὁ Φωκόπουλος, ἐξήτησε καὶ παρεκάλεσεν, ὅπως διορίσηται ἡ βασιλεία μου καὶ κατέχῃ διὰ χρυσοβούλλου αὐτῆς ἀνενοχλήτως καὶ ἀνυστερήτως τὰ ἐξ ἀγορᾶς καὶ οἰκείων κόπων καὶ ἀναλωμάτων προσόντα τούτῳ οἰκήματα ἐντὸς τῆς θεοσώστου πόλεως Σερρῶν καὶ τοὺς ἐκτὸς ὑδρομύλωνας καὶ τὸ ἀμπέλι, ἔτι τε τὸ εἰς Λεστιανὴν ζευγηλατεῖον, ὅσον ἐστί, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν εἰς τὴν Τούμβαν γῆν τῶν τριακοσίων μοδίων, καὶ ἔχῃ ἐπ' ἀδείας προσηλῶσαι ταῦτα καὶ εἰς μοναστήριον, ἔνθα ἄρα θελήσῃ καὶ βουληθῇ, τὴν παράκλησιν αὐτοῦ εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆ[ς] ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει τούτῳ δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ὡς ἂν κατέχῃ ὁ ῥηθεὶς Φωκόπουλος τὰ κατὰ μέρος γεγραμμένα κτήματα καὶ οἰκήματα ἀνενόχλητα καὶ ἀνυστέρητα, ἔτι [τε] ἀναφαιρέτως καὶ ἐκτὸς πάσης καὶ παντοίας περιφρονήσεως καὶ ἀδικίας, καὶ οὐδὲν ἕξειν ἄδειαν ἁπάντων τῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχοντοπούλων τῆς βασιλείας μου ἢ

ἐν τοῖς οἰκήμασιν αὐτοῦ εἰσελθεῖν ἢ πλεονεκτικὴν καὶ ἄδικον χεῖρα ἐπὶ τοῖς κτήμασι κινῆσαι αὐτοῦ, ἀλλὰ τῇ ἰσχύι καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει οὗτος καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τά τε οἰκήματα αὐτοῦ καὶ τὰ ῥηθέντα ἅπαντα κτήματα χωρὶς πάσης ἀδικίας καὶ περιφρονήσεως καὶ ἐπιθέσεως, ὡς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κατέχει καὶ δεσπόζει ταῦτα, καὶ εἰς οἷον μοναστήριον βουληθῇ προσιέναι ταῦτα ἢ καὶ τῷ βίῳ περιὼν ἔτι ἢ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ, ἵνα κατέχωνται καὶ παρὰ τῆς μελλούσης προστεθῆναι σεβασμίας μονῆς παρ᾽ αὐτοῦ κατὰ τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον ὃν κατεῖχε καὶ ἐδέσποζε ταῦτα ὁ ῥηθεὶς Φωκόπουλος. ἀσφαλείας γὰρ ἕνεκα καὶ τῆς εἰς τὸ ἑξῆς ἀνενοχλησίας ἐγένετο καὶ ἀπελύθη καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου...

Цар Стефан Урош

1356

даје цркву Св. Николе Стошкога и неке људе митрополиту мелничком Кирилу у баштину. Ђ. Ковачевић, Споменик С. К. Академије XLIV.

I..... Тѣмь же и азь, вь Христа Бога благовѣр'ни и Богомь поставлен'ни Стефань Оурошь, втори царь всѣхь срьпскихь и гр'ч'кихь земль....... оуспоменоу госпоги ми и матери в'седрьжавнои и аоугоусти царици Иелисав'те, матери царства ми, и царствоу ми достолѣпни и в'сечьстни прѣосвештен'ни митрополить богоздан'наго града Мел'ника, кvрь Кирил о црькви Светаго Николи чоудотвор'ца Стожьскога, како ѥсть наш'ль оноузи црькв Светаго Николи Стож'кога пороушеноу, и онь ю ѥсть обновиль и озидаль и оште и кь томоу пирьгь сьзидаль своимь троудомь и откоупомь. И за този оуспоменоутиѥ прѣосвештен'наго ни митрополита кvр Кирила приѥ госпожда ми и мати царства ми царица кvра Иелисаф'ти и царство ми, и даровасмо моу оноузи кѥлию, црькв Светаго Николи Стожьс'кога и пир'гь што си ѥсть самь си зидаль сь всѣми правинами и сь селомь што си ѥсть дрьжала тази црькви, и сь планиномь.

II. И записа моу царство ми Кондарата сь стасомь и сь периволюмь и сь виноградомь и сь нивиюмь што си есть дрьжаль и прѣгѥ оу Псалинѣ.

III И стась Юльанова оу Грьдали на чемь ѥсть сѣдьль Свиноглавь сь в'сѣми правинами стаси тѣх'зи.

IV. И оште се царство ми з'говори зь госпождомь царицомь материю царства ми, и придадос'мо село Смилово сь всѣми правинами и мегьами и сь засел'ци како соу дрьжали властеличики царьства ми в'се чисто.

V. И оште моу записа царство ми виноградь Тоуркаревь и Доув'ровь што моу соу даровали властеличики царства ми Витомирь и Станиша.

VI. И коупеничиѥ што си ѥсть коупиль самь митрополить Кириль и приложиль подь оноузи црькввь да моу нѣсть вол'нь никто потворити.

VII. И такози моу написа и оутврьди царство ми словомь царскимь, ако моу се слоучи тере остави своимь хотѣниемь митрополию, да си има и оноузи црькввь сь всѣмь што моу ѥсть записало царство ми подь оноузи црькввь Светаго Николи Стожьского, да си ѥсть вол'нь митрополить Кириль оном'зи црьквомь до своего живота а по смрьти своѥи люби за доушоу подь црькввь подписати, а или комоу харизати, и кога си онь самь постави калоугѥра оу оноизи црькви, да моу нѣсть забаве ни оть кога любо. И такози моу записа царство ми оноузи црькввь оу Мѣлницѣ оу градоу; всаки настоѥшти митрополить да нѣсть вол'нь оном'зи цр'квомь и онѣм'зи пир'гомь и онѣмизи сели и стас'ми што ѥсть царство ми записало подь оноузи црькввь, да ни клирици, да инь кто любо одь владоуштихь вь дрьжавѣ царства ми забавити, а или однети что любо одь онези црькве, тькмо да има всаки митрополить настоешти оу Мѣлницѣ помень доуховни и четири динаре на годиште, а ино ништо веке да нема.

VIII. И такози освободи царство ми оноузи црькввь и люди што си има онази црькввь да имь нѣсть ниедного подан'ка, ни сокиѥ, ни градозиданиѥ, ни коукѥзиданиѥ, ни сенокошениѥ,

ни жетве, ни ораниꙗ, ни прѣсекѥ (?), ни поноса, ни провода, ни приселице, ни глобара, ни псара, ни конюха, ни севасть, ни кѥфалиꙗ, ни кнезь, ни травнине, ни десетка, ни планинатико, ни свинога десет'ка, ни димнине, просто рек'ше одь всѣхь работь и поданкь иже се обрѣтаю оу зем'ли царства ми, велихь и малихь, да нѣсть волнь никто забавити а или оузети что любо посилиѥмь оть сиези, црькве Светаго Николи Стожьскога, тькмо да си прѣбиваеть сиꙗзи црькввь вь всако оутврьждение и свободоу никимь неразоримоу до вѣка.

IX. И молю егоже Богь изволи по м'нѣ царствоующта на столоу царства ми сиемоу хрисовоулоу непотворен'ноу бити, нь и паче бол'ше и крѣп'цѣ потврьждeноу бити; кто ли се поноуди разорити си златопечат'ни хрисовоуль царства ми, таковомоу да моу ѥсть мьст'никь Свети Николае вь дьнь страшнаго пришьствиꙗ Христова, аминь.

† Вь Христа Бога благовѣрни Стефань Оурошь царь Срблемь и Грькомь.

Записа се си златопечат'ни хрисовоуль повѣлѣниемь господина цара вь лѣто ҂ЅѠѮД. индиктионь ·д·.

Повелѣниемь господина цара логофеть Драгославь прѣроучи оу Серѣ мѣсеца маꙗ.

Цар Стефан Урош

1357, априла 10

даје оток Млет у баштину неким властелима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 155. У Starinama X, 3—4 С. Љубић је штампао један италијански превод ове повеље, сачуван у млетачком архиву. Јиречек у делу Srbský cář Uroš C. č. m. 1886, LX, 18 у ноти помиње оногошки мир од 1362 (Mon. Serb. 170), по ком се види да ова повеља није извршена.

I....... Иже ми дасть владика Христось вьсприѥти ми вѣньць царьствиꙗ диꙗдимою и прьвоѥ знамениѥ царьскаго чрьтога, иже вса добрѣ оустраꙗюштоу ми по законоу оуставленномоу всечьстнаго збора иже оть прѣжде господиномь и родителемь царьства ми свето почившимь царемь, ниже оустави всакаꙗ правила, тази вса оутврьждаѥть царьство ми, зговоривь се сь госпогомь и материю царьства ми благовѣрною царицею кѵра

вленою, и сь господиномь и отьцемь прѣосвештеньнимь патриархомь курь Савомь и сь всѣми митрополити, игоумени и сь всѣми властели веле вьзможними подь роукою царьства ми и сь всѣмь зборомь срьбьскимь иже записовати хрисовоуль и милости слоова царьска ꙗко ничемоуже врѣжденноу бити.

II. По томоу же образоу царьскомоу изволи же и царьство ми и сиꙗма таковима достовѣрнима и оугоднима и любимима властелинома царьства ми Басетоу Баринчелоу Биволичикю и Трипетоу Миховикю Боукикю, за нихь правовѣрно и всесрьдьчноѥ поработаниѥ царьствоу ми дарова имь царьство ми сиизи хрисовоуль и записа имь царьство ми отокь оноуге Доубровника Млѣть сь всѣми сели и сь мегѣми и оутеси и сь всѣми правинами тогаи отока и сь всѣмь метохомь, како ѥсть оть вѣка биль, сь чимь га соу имали ини вси оть прѣжде, да имь ѥсть оу баштиноу и оу оюрочко име и нихь дѣцамь, до вѣка да си га имаю и дрьже како и всакоу своꙗ соуштоую баштиноу, како ѥсть царьство ми инимь властеломь и властеличикемь записало и оутврьдило баштине, тако и Басетоу Баринченоу и Трипетоу Боукикю и нихь дѣцамь записахь и оутврьдихь ꙗко да имь ѥсть тврьдо до вѣка, любе подь црьковь за доушоу подьписати, оу прикию дати, продати, харизати, замѣнити, коудѣ имь хотѣниѥ, обратити, како и всакоу свою соуштоую баштиноу.

III. И оу сиѥмьзи оу всемь да се царьство ми непотвори, ни да имь оузмоу ни за ѥдино ни за коѥ сьгрѣшениѥ, просто рекше развѣ невѣре.

IV. И ѥгоже изволить Богь по мнѣ господьствоующа на прѣстолѣ царьства ми, сиѥмоу слоовоу царьства ми непотворенноу бити. нь и ѥште болше и крѣпчѣѥ потврьждати и сьблюдати.

V. И сиѥ извѣстноѥ и всенастоюштеѥ печатноѥ слоово царьства ми записа се и оутврьди..... всако оутврьждениѥ и достоꙗниѥ царьско, иже се и записа знамениѥмь царьскимь вь лѣто ҂ѕωѯе. индиктионь ·і· вь славномь градоу Скопи царьскомь, мѣсеца Априла ·і· дьнь.

Цар Стефан Урош

1357, априла 24

препоручује Дубровчанима нове баштинике Млета и уређује према томе што треба. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 158.

Добродѣтелно и всеразоумно сь истиньною царьскаго слоеси поставлꙗють царьство ми вь свѣдѣтельство всѣмь, како придоше кь царьствоу ми всепочтени властеле славнаго града Доубровника Маринь Боуникь и Живе Николе Гоундоуловикꙗ и Живе Чрѣвикь, и оуспоменоуше царствоу ми за Млѣть одь царства ми и одь властель царства ми, говореке: господине цароу, Млѣть ѥсть царства ти, а ми имамо забавоу изь нѥга.

И оучини милость царство ми властеломь и всемоу градоу Доубровьникоу одь дньсь напрѣде никтоо да не има посла за властеле и за градь Доубровникь, рекше за Млѣть, ни само царство ми, да ни инь кто одь властель царства ми ни маль ни великь, тькмо Басета и Трипета оукюкнию властелиноу и кнезоу царства ми; како има га ѥ даровало и записало царство ми, такози да га имата; и вась молю како моихь срьдьчнихь и любимихь, да ми блюдете Басета и Трипета за сиюзи работоу, рекше за Млѣть, да имь помагате за мою любовь о сиѥизи работѣ, о чемь ви имета опоменовати.

И оу семзи царство ми да има се не потвори, тькмо да прѣбиваѥть сиѥ слоово царства ми тврьдо и непоколѣбимо до вѣка.

И сиѥ извѣстноѥ и всенастоѥштеѥ и златопечатноѥ слоово царства ми записа се и подьписа и оутврьди вь лѣто ҂sѡѯе· индиктиона ·і· мѣсеца Априлꙗ ·кд· дьнь оу Призрѣнѣ.

Цар Стефан Урош

1357, априла 15

потврђује кесарици Јерини, сестри својој, баштину мужа јој ћесара Прељуба. Из фотографије д-ра Д. Н. Анастасијевића.

...... Тѣмь же по того воли и по неизреченнѣи прѣмоудрости и милости и азь вь Христа Бога благовѣрни и Богомь

вѣнчани царь Срьблемь и Грькомь, поморию и всемоу дисоу, царствоующтоу ми о Бозѣ и веселештоу ми се сь вьзлюбленими и благовѣрними властели и властеличики царства ми, и всегда и непрѣстанно чьстними дарови дароуѥ ихь, изволи же и царство ми даровати и записати сизи хрисовоуль вьзлюбленнои и всесрьдечнои сестрѣ царства ми госпоги кура-Ѥринѣ кесарици како ми оуспоменоу о записани и милости и о хрисовоулѣ што ѥ записаль господинь царь, свето почивши родитель царства ми и оште при животѣ любовномоу свомоу срьдчаномоу властелиноу кесароу Прѣлюбоу и оште кьди е биль воѥвода и ѥговѣ женѣ и дѣти. И огледавь царство ми записание родителѣ царства ми, и не потворихь нь паче болше и крѣпцѣ потврьдихь и записахь сизи хрисовоуль госпоги кесарици и синоу ѥ Ѳомѣ записа и оутврьди царство ми да си имаю и дрьже: село Соушицоу заселиомь Селцемь и планиномь сь мегіами и сь вѣеми правинами села того. И Мориховоу всоу и сь планиномь, сь мегіами и сь всѣми правинами како ю ѥсть дрьжаль кесарь Прѣлюбь оу воѥводствѣ до збора. И село Тьмонино сь мегіами и сь всѣми правинами. Село Мелніани и сь планиномь, сь мегіами и сь всѣми правинами. Село Гроубаново и сь планиномь, сь мегіами и сь всѣми правинами. Село Станислале сь мегіами и сь планиномь и сь всѣми правинами. Село Липарино сь мегіами и сь всѣми правинами. Село Сирьмоуриново и сь планиномь, сь мегіами и сь всѣми правинами. Село Дѣдово и сь планиномь, с мегіами и сь всѣми правинами.

И оть Китросе[1] царине царства ми да имь се дава на всако годиште по петь сьть перперь венетьчкихь волѣ тисоуштоу кьбьль соли.

И сиіа вса више оуписаниа оутврьди и записа царство ми кесарици и синоу ѥ Ѳомѣ, да имь ѥсть оу баштиноу до дни и до вѣка, да си имаю и дрьже сь милостиомь царства ми како всакоу соуштоу баштиноу любе подь црьквь за доушоу записати, любе комоу харизати а или оу прикию одати коудѣ

[1] Није јасно.

имь ѥ хотѣнїа деноути, како всакоу соуштоу баштиноу. Како смь инимь властеломь и властеличикемь потврьдиль прьва записанија родителѣ царства ми светопочившега господина цара; такожде и кесарици и синоу ѥ Ѳомѣ потврьдихь и записахь ꙗко да имь се оу семь царство ми не потвори ни за коѥ любо иноѥ согрѣшениѥ развѣ ѥдне невѣре, просто рекше, како видѣ царство ми прьва записанија родителѣ царства ми, по томоужде образоу потврьдихь и записахь царскимь знамениѥмь и словомь царства ми, ꙗко прѣбиваѥть вь всакомь оутврьждени и свободѣ чистѣ. И сиѥ извѣстноѥ слово царства ми, златопечатни хрисовоуль писа се и подписа вь лѣто ҂ѕѡѯѥ, ендиктионь г· (мѣсеца априла ·еі· дьнь[1]).

† Стефань Оурошь благовѣрни царь Срблемь и Грькомь.

Цар Стефан Урош

1357, априла 25

уступа неке земље Дубровчанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 164.

I. ...... Придоше кь царьствоу ми сизи всепочтени властеле и поклисариѥ доубровьчьци: Маринь Боуникь и Живе Гоундоуликь и Живе Чрѣвикь, и обрѣтоше царьство ми оу Призрѣнѣ сь чьстиомь и зь даромь, и вса елико просише и трѣбоваше оу царьства ми, вса имь дарова и записа царьство ми, а даде имь царьство ми и записа и дарова землю, како секами вали долоу кь виноградомь доубровьчкимь и кь моороу одь Люте до Коурила, все имь този записа царьство ми безь изма, все што се обрѣта на тоизи земли, да си има и дрьжи градь Доубровникь тоузи землю, како ю имь ѥсть и даровало и записало царьство ми, и да имь не имать по сема сего забавити за тоузи землю ни властелинь царьства ми, ни кепалија, ни инь никтоо, кто имь боуде оу соусѣдьствѣ, на всако врѣме.

---

[1] На дну додато истом руком.

II. И царьство имь оу семь да имь се не потвори, тькмо да си имаю и дрьже сь милостиомь царьства ми тврьдо и непоколѣбимо и неотемлемо никимь любо до дьни и до вѣка.

III. И сиѥ извѣстноѥ и всенастоѥштеѥ златопечатноѥ слоово царьства ми записа се и оутвьди знамениѥмь царьскимь вь лѣто ҂ѕѡѯ҃е ендиктионь ·і· мѣсеца априлꙗ ·ке· дьнь, подь Призрѣномь на Рибникоу.

Бан Твртко с мајком

1354

утврђује права кнезу Влатку Вукосавићу како их је имао за бана Стефана. Издао Густав Венцел у Történelmi Tár кр. угарске академије наука за 1879, свеска за јануар-март 1879, стр. 14—15.

Вь име отьца и сина и светога доуха аминь.

Вь оно врѣме кьда приде госпоѣ бана мати сь Оугрь и своимь синомь и кнеземь сь Вькомь, и кьда би станькь на Милѣхь вьсе земе Босне и дольнихь краи и Загориѣ, и Хльмьске Земле, присегла е госпоѣ бана мати и не синь господинь бань Тврьтко д(в)оума на десете добрѣхь Бошнань, кнезоу Влаткоу Вькославићоу. Ꙗ сизи присегли: прьво госпоѣ бана мати, дроуго господинь бань Тврьтко, третие казьницъ Болеславь, четврьто тепчиѣ Ивахнь, седмо кнезь Мрькое, осмо жоупань Црьноугь, девето кнезь Владиславь Обральвићь, десето жоупань Вьчихна Тепчићь, прьвонадесете кнезь Мьстьнь Боубанићь, дроугонадесете кнезь Влатко Обриновићь, третиенадесете кнезь Богдань Бѣльханићь. Тизи соу присегли кнезоу Влаткоу Вькославићоу на мођехь и на еванђели, доколѣ соу сиѣ господа, и доколѣ е кнезь Влатко и негово дѣте за нихь господьства да нѣ Влатко оу нихь пороученикь, ни таленикь, ни оузьникь, ни негово дѣте, и оу чемь е бань Стѣпань одоумрьль кнеза Влатка, да моу се онози не отними ништоре ни оть сие господе, ни оть нихь властелина, и да за този не има печали ниедьнь брать Влатковь, ни братоучедь, ниедьнь чловѣкь за нихь господьства. Да е оу ономь кнезь Влатко онако тврьдь, како е биль тврьдь оу ономь

за бана за Стѣпана, и вола коѣ би клевета а или обада оу злѣ зла на кнеза на Влатка, а или би оу кою невѣроу зашль кнезь Влатко, да моу нѣсоу вольни оучинити ниединога хоудога, доколѣ га нѣ огледала Босна и дольни краи и Загорие и Хльмска Земла. И ако би допаль кнезь Влатко кое кривине а или невѣре, да моу нѣсоу вольни сврѣћи вѣре доколѣ кнезь Влатко не боуде дома оу свое хиже оу Ключчи. А кто ће този пореѣи а или прѣтворити, да е проклеть отцемь и синомь и доухомь светѣмь и материю Божиею, и четирьми еванђелисти итд. А томоу роучникь тепчиѣ Ивахнь и кнезь Мрькое. А се писа Дражеславь диѣкь ѿть пороениѣ Божиѣ лѣть ·чтнд· (1354).

Цар Стефан Урош

1363, индикта 1

потврђује челнику Муси промену града Звечана за град Брвеник и жупе за жупу. Љ. Ковачевић, Споменик Срп. Краљ. Академије XLIV.

I. Пише царство ми вь свѣдѣние всѣмь. Зговори се царство ми сь кнезомь Воиславомь и сь инними властели царства ми, и замѣни царство ми чельникоу Мльсѣ по ѥговѣ воли градь за градь, Звечань за Брьвеникь, и жоупоу за жоупоу.

II. Ѧво села именемь: село ловьчко Стрьжино; и село Нѣгомирци; и село Деврьхова, Моутиводикь; и село Грабовница, Постельштаци; село Гораково Дьбрьхава; и село Гораково Пьсиѩ Доука; село Постельштакь коукьно; село Дражиново Кроушево; село станичко Страси; село магерьско Ѩбланица; село Подключниѥ тако си, итд.

III. И сиѩзи села царство ми замѣни и кнезь Воиславь чельникоу Мльсѣ, да си ихь има до вѣка.

IV. И сиѥга записаниѩ царства ми никто да не прѣслоуша ни потвори, и такози моу ихь замѣни царство ми, да моу ихь никто не оузме ни замѣни безь негове воле.

Вь лѣто ҂ѕѡоа ендиктионь ·а· мѣсеца июль ·еі· днь.

А томоу милостьникь кнезь Воиславь, а ставилць Лазарь.

Жупан Бељак и војвода Радич Санковићи

1391, априла 15

уступају Дубровчанима жупе Конавле и Витаљину. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 217.

.... А сада ѣ жоупанъ Бѣлъıакъ и воевода Радичъ, братъ ми, Санъковићи .... дасьмо и потврьюемо и сиомъ повеломъ записоуемо оувѣкъ вѣкома опћини и властелемъ града Доубровника жоупоу конавальскоу и зъ Дольномъ Горомъ и градъ Соколъ кои е оу нои и вса села и люди и земьле, и горе, и паше, и воде, и мьлине и дохотьке и все што пристои жоупѣ конавальскои и сь вьсеми међми и границами кое соу сь Трѣбинемъ и сь Врьсинемъ и до мее и границе драчевичьке и до предьградьѣ доубровачькога, и до мора на Цаптатъ и около, како е опьтекло море, до Молоуньта.

И оште онакое даемо и потврьюемо села и земьле Виталине до своихъ међ и границъ и до мора, до пристаништа Молоуньта и сь отокомъ кои пристои Виталини, на име Молоунатъ, итд.

Следује маса појединости које ми нисмо уносили, пошто акат нема потврде државнога господара. Овоме акту следовао је акат од 15 маја 1391 о повластицама трговачким, који такође могу издавати само државни господари, и који је с овим у вези.

Краљ Стефан Дабиша

1395, априла 25

поклања кћери село Велијаке у Хуму. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 224.

Ва име отьца и сина и светаго доуха, аминь.

Ми Стефанъ Дабиша, по милости Господа Бога кралъ Срьблемъ, Боснѣ, Приморию, Хльмьсцѣ Земли, Дольнимъ Краемъ, Западнѣмъ Странамъ, Оусорѣ, Соли и Подринию ....

I. Сьтвори милость кралевство ми и сь боголюбимомъ госпоомъ, богодарованомъ ми кралицомъ Єлѣномъ кралевства ми

всепочтеномоу дѣтетевѣ, моеи кћерѣ Станѣ, дасмо нои наше село господско оу Хльмсци Земли, оу име Белићаке, сь всѣми правѣми котари и мећами, и да се то село не одниме госпоѣ Станѣ за не живота и никадаре, а конь не живота то село даемо кнезоу Юрию Радивоевићоу и неговѣ коуѣницѣ а не кћери госпои Владѣцѣ и нѥю дѣтьци и нихь послѣднемоу, вѣкоу вѣкома да есть за племенито.

II. А томоу свѣдоци и роучници наши властеле оть Босне кнезь Мирко Радоневићь сь братиомь (и још 13, такође с браћом, међу којима су назначени 2 од Доњих Крајева, а 2 од Усоре).

III. А тко ће сие поређи али нашь послѣдни, али тко ино племеникь, да е проклеть, итд.

Краљ Стефан Дабиша

1395, маја 17

потврђује село Коло жупану Вукмиру и браћи му Твртку и Стефану. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 226.

Вь име отьца и сина и светога доуха, аминь.

Миі Стефань Дабиша, по милости Господа Бога краль Срьблемь, Босни, Прѣморѣю, Хльмьсци Земли, дольнимь краемь, западьнимь странамь, Оусорѣ, Соли и Подрѣнию......

I. .... Прѣде прѣдь кралевьство вирьни нашь жоупань Влькьмирь Семьковићь, сказоуе намь, како за реченога кралћ Тврьтка изьбише се Колћане на Дльмни и оучинише мею собомь ·з· мрьтвихь крьвиі на вири господьскои, и да за то ѥ речени краль Тврьтко все разагна и землю зараби, а речено село, Коло оу име, да реченомоу жоупаноу Влькьмироу и неговима братома Тврьдькоу и Стипаноу за село за Вльшеницоу кое одь нихь оузе. И речени жоупань Вькьмирь нась оумилюно моли како да бисмо имь и миі потврьдили и записали речено село, оу име Коло, за нихь слоужьбоу и вироу. И миі, слишавьше милостиво негове прошне и мольбе и паки смисливьше нихь вирьне слоужьбе, што намь послоужише всегда вирьно и срьдьчано, наилише оу

тоурачькихь воихь, не штедеће своихь главь за нась, потврьдисмо имь и дасмо нашимь новимь даньюмь реченомоу жоупаноу Влькьмироу и братоу моу Тврьткоу и Стипаноу село речено Коло на Дьлмини сь всими правими котари и међми, нћмь и нћхь послиднемоу да юсть за племенито викоу викома.

II. А томоу свидоци и роучьници наши властеле оть Босне, кнезь Павал Радиновићь зь братиомь (и још њих 13, међу којима их има од Хумске Земље, од Доњих Крајева, од Усоре).

III. И тко ће сие порећи, али нашь послидни, али тко иноплеменникь да е проклеть Богомь отьцемь, итд.

Краљ Стефан Остоја

1399, јануара 15

уступа Дубровчанима у баштину нека села. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 233.

I. ...... Изидоше прћдь кралевство ми всепочтени моужие доубровачьсци и поклисарие, кои бихоу дослани кралевствоу ми одь властель и одь опћине града Доубровника, на име Жоунь Жоурьговићь и Михочь Растићь, и шь ними Никола Гоучетићь, и оуспоменоуше кралевствоу ми одь реченихь властель и одь опћине, говоре за земле што соу и кое соу одь Коурила дери до Стона до нихь мћста, ере за теи земле мои прародителие, господа рашка и босанска, добримь обитовали имь се соу, и за то за нихь вћрьно послоужение, како е речено, мии по милости Божиеи, крал Степань Остоћ с воломь, паче и сь хотиниемь властель и велеможь кралества ми дахь оу баштиноу и оу племенито властелемь и всои опћини града Доубровника сь милостию и са оутврьждениемь земле одь Коурила дери до Стона са всими сели и засеоци, и сь лоудьми и сь всими међми и правинами и сь водами и сь пашами и зь дрьвми и зь доубравами и зь грьмћемь и са всакимь инимь достоћниемь и сь всими правими котари тихи земаль и сеоћ реченихь, а на сиће и сиће села: наипрьво Коурило, Осальникь, Доубаачь, Громача, Орашааць, Трстено, Мрьчево, Брьсечево, Мравинаць, Доульго,

Малькове и дроуге Малькове, Сладно, Трьнова, Подьгора, Чепикоуће, Подимочь, Котези, Затонь, Височани, Точильникь, Смоковлани, Ошле и Топола.

II. И та села згора писана са всимь достоѣниемь нихь дасмо нимь оу вѣки вѣкомь оу племенито до скончаниѣ свѣта, да соу вольни и обласни ними оу вѣки они и дитьца и оуноучие и праоуноучие нихь, докле свѣть стои, како права и племенита господа врьхоу писанимь сельми и владанию. И кьда створи сию милость кралевство ми, тоузи бихоу кралества ми властеле, а на име воевода Хрьвое, кнезь Павль Радиновићь, итд.

III. И кралество ми прѣсеже и роти се сь врьхоу писаними нашими властели, да сие писмо и записаниѣ, кое створи кралество ми нашимь срьчанимь прѣтелемь, да е крѣпко и непорочно оу вѣки, а паче да ихь злоуда кралество ми ода всаке скрьби и печали како нашоу срьчаноу братию и прѣтели.

IV. И кога же Богь изволи господовати по нась, молоу, како господина и брата, сега писаниѣ не потворите, иже даровахь за правоу любавь властелемь доубровачьсцимь за поработание и за чьсть нихь: тко ли би се потвориль, да е проклеть одь Господа Бога, итд.

† Господинь кур Стефань Остоѣ, краль Срьблемь, Босни и Приморию.

Војвода Радич Санковић

1399, августа 25

уступа Дубровчанима у баштину село Лисац, Miklosich, Monumenta serbica, 241.

I. .... Ѣ воевода Радичь Саньковићь дахь Доубровникоу градоу и опькини вь вѣке оу племенито село мое оу приморию, на име Лисьць, сь всѣми сели и засельци и сь всѣми мегами и водами и дрьвьми, пашами, зь доубравами и сь всѣми котари и достоѣниемь села реченаго записоую и оукрѣплоую, како то е записаль господинь краль Остоѣ оу повели все приморие Доубровникоу и опкинѣ, такогере и наше речено село Лисьць

дасмо властеломь и опкини града Доубровника оу вѣке оу племенито нимь и нихь племеноу и кь томоу все границе кое соу сталене наредьбеници града Доубровника одь властель и одь опькине вь всѣхь више реченихь землахь, ми воевода Радичь все тои облюбисмо и правимо да соу добре и праве границе.

II. И на сие више писано ѥ воѥвода Радичь сь моомь братиомь, сь властели и слоугами, ротихь се на светомь ѥваньгелию и на чьстномь крьстѣ Христовѣ, ѥако семоу више писаномоу нами и нашими послѣднимми не бити потворено и поколѣбимоу до дни и до вѣка, а на име сѣми и сѣми властелми: жоупань Дабиживь Чихорикь, Стѣпко Озроевикь, Хребелань Богославикь, жоупань Божичко Брьликь, кнезь Боудиславь Оупорьничикь.

III. За велико вѣрование вь всако врѣме ми воевода Радичь закономь печатию нашомь под висекомь печатию запечатисмо.

IV. А оуписа се сиѥ милость кьда висмо оу Доубровници сь више реченими нашими властельми вь лѣто рождьства господа Ісоу-Христа тисоуштно триста и деветьдесеть и девето лѣто, мѣсеца авгоуста ·ке· дьнь.

Краљ Стефан Остоја

1400, декембра 8

даје војводи Хрвоју у баштину град и жупу Хлевно. Miklosich, Monumenta serbica, 247.

Ва име оца и сина и светога доуха, аминь.

Ми Стипань Остоѥа, по милости господина Бога, краль Срьблемь, Босни и Прѣморю, Хоумсци Земли, Долнимь Краемь, Западнимь Странамь, Оусорѣ и Соли, и Подрѣню, и кь томоу......

I. ...... Кралевство ми одь срьдца хотеће доброволно платити воѥводи Хрьвою и неговоу синоу, кнезоу Балши и нию осталомоу, тко би биль, и ми хотеће доброволно, да имь боуде тврьдо, нима и нию осталомоу, оуписахь подь мою срѣдноу печать отворена два листа, ѥдань Боукмироу Семковићоу и

Воукоу Нимичићоу и жоупаноу Радою, да пою оу Хливно и да збероу владанѥ кь себи, осиднике, племените лоуде и ине врьсте добре лоуди, кои би се онде прѣминѣли, да ихь питаю до нихь роте, тко би коѥ племеншћине одь корена оу хливанскои врьховини и оу жоупи, почанши одь Завода до врьховине, што пристои градоу Бистричкомоу, навластито када посла Лаоушь краль двадесеть и ·д· ротоу на моћехь поставити всакога оу нихь правими, и надь чимь тко ста онди оу оно врѣме, ѥре Лаоушь краль вазда люблаше правдоу сь нашими прьвими. А оуписасмо оу дроуги листь ка всимь осидникомь, племенитимь лоудемь и капитоулоу, оу кога леже леништроми изписани онихь ротниковь, да повидоу право што ѥсть тко оу Хливни. И осидници, зговорѣвше се и стрьнеће се ѥднимь гласомь сь капитоуломь, послаше кралевство ми оуписавшемь оу отвореномь листоу подь пет-на-десете печатми, заѥдноу сь нашими лоудми, коѥ бихомо послали мею не, говореће ѥднимь гласомь: прѣсегли соу наши прѣдь онимь двадесети и четиримь. Конь тога, по смрьти нихь и дица нихь два крать нась двадесета одь доу-на-десете племеноу, осидници хливансци, именоуѥ се всаки своимь именомь, и свидочише прѣдь нами, ѥдно Владко Ганчићь одь Бистрѣце, дроуго Галопь одь Врьдовь, третиѥ Владко Влаштићь зь Доброга, четврьто Воучихна Мратиновићь изь Мишь и Прѣдисавь изь Важерацьь, и Оугрѣнь изь Забрьдия, Драгошь ись Тоѥмарь и Юраи Соучечићь изь Орьроусь, Оутихѣрчићь зь Гребаць, Цвитимирь изь Каблићь, Воинь зь Бистрице, Скоровои зь Врьбовика присегоше свидокоуюће чисто и право, стрьнеће се сь правими леништроми, говореће: Господине, одь корена ничиере ино ниѥ Хливно и градь Бистрѣчки, одь Завода почанше до врьховине, него твоѥга прьвога било и саде твоѥ, воланьѥ држати, воланьѥ оддати, изнамши оу осмихь селихь, вь име Воихнића третиеника и одь оне не третине ѥстьта два дила одьводоумрьтна, Галешинь и Воубанинь, комоу ѥ ти дашь, и то соу она села, оу кимь всимь Воихнићемь диль одь третине третина, и сь тими соу били градоу кметиѥ, и то соу онаи села: прьво оу Бистрѣци, одь третине третина; оу Загорѣчахь

толикоѥ, одь третине третина; оу Тоурахь толикоѥ, оу Смрьчахь толикоѥ; оу Троубиѣихь толикоѥ; оу Крьтцихь толикоѥ; оу Кокошѥ главцихь толикоѥ; оу Окоузлиѣихь толикоѥ. А исъ тога, исъ третине, одь доню доу дилоу оддоумрьтнию греде Роупара Юрга дитци пето оуже.

II. А ино изнаиде чисто кралевство наше, да ѥ наше госпоцко одь корена и градь, и жоупа, и оддати и дрьжати, да волисмо гласоу нашемоу, да цвате одь послѣднихь кои боудоу и да доуши не боуде противно, тои наидосмо чисто. И не попоуштаюѣе одь срьца нашега вирнихь слоужбь и слоуженıа воѥводе Хрьвоѥ и кнеза Баоше, дахь моу и записахь викоу викома за племенито градь хливански и са всомь жоупомь и сь доходци и сь трьговинами, почанше зь доле одь Завода оу име Крьдабь, Лишѣане, Забоуковие, Санковиѣе, Мльнѣне, Роуибне, Лоучниѣе, Чиховиѣе и своу врьховиноу хливанскоу, да ѥ реченомоу воѥводи Хрьвою, кнезоу Баоши, и нию послидьнемоу оу вике викома за племенито, и оне одоумрьти изнамше одь третине третиноу, што ѥ Боихниѣь оу нихь селихь, и изнамше пето оуже Роупариѣа, како смо прьво имѣновали, изнамше што ѥ годире Стипана Добрѣновиѣа сь братомь сь Андрѣıашемь и стрѣцомь сь Юремь, и нихь послидньи што би дрьжаль, а ино все згоре речено воѥводи Хрьвою и кнезоу Баоши.

III. А томоу свидоци и роучници властеле наше: одь Босне кнезь Павалъ Радиновиѣь сь братиомь итд.

IV. А тко ѣе сие пореѣи нась али нашихь послидьнихь, да ѥ проклеть оцемь и синомь итд.

Краљ Стефан Остоја

После 1408

даје повластице и земље војводи Ђурђу и кнезу Вукићу. Miklosich, Monumenta serbica, 385. Ту је штампан латиницом израђени препис повеље, који се сачувао у зборнику писама и докумената града Омиша.

Краљ Остоја изриче своје признање војводи Ђурђу и кнезу Вукићу за њихово држање према њему, када га

„беше Босна изагнала.“ С тога се у том писму куне „њима, и њих дици, и њих остатку“ да им се не може приписати невера или кривица ни за што што су до тог листа учинили. Осим тога им даје у племенито „Омиш град и с при-„морјем с ову страну Цетине и с ону страну Цетине, при-„морје Жрновнице и са свими правми и котарми што пристоји „к Омишу и што је било под Омиш за краља Лоиша и за „краља Жигмунта, Горску Жупу, са свими правми и ко-„тари, град Крушевац и Блатну Жупу с њим, са свими „правми и котари, Броћно жупу, са свими правми и ко-„тари, Луку жупу с оби стране Неретве, изнамши.......“

Конавли, Витаљина и Доња Гора

I.

Војвода Сандаљ Хранић и браћа му Вукац и Вук уступају пола Конавала, Витаљину и Доњу Гору Дубровнику. 1419, јуна 24. Miklosich, Monumenta serbica, 288.

Ва име отьца и сина и светога доуха, аминь. Ми господинь воевода Сандаль Хранићь, милостию Божиомь велики воевода босански...... за нашоу слоужбоу, милости и градове, и жоупе, и земле, кое приимисмо одь кралевства босанского наамь данно и записанно оу наше племенито вь роусази и држави босанскои и кралевствомь и всимь роусагомь босансцимь наамь потврђено и оустановиђено, и толикође одь кралевь оугросцихь и царь тоурсцихь потврьевано по нихь красних листихь, и боуде по милости Божиои вь плни држави и сь моомь братиомь, сь кнезомь Елькьцемь и сь кнезомь Ельком....... и сихь всихь видивь и размисливь ва срдачнихь скровиштихь срьтца моего великоу лоубавь и срчанство кнеза, властель и все опћине града Доубровника..... и паки ерь обнаходимо за доли реченноу жоупоу есть прьво нихь баштино и племенито било, всемоу томе хоте харни бити и почтеньемь оу вике нимь платити, хотисмо ми воевода Сандаль сь моомь братиомь, сь кнеземь Елькьцемь, сь кнеземь Елькомь и Стипаномь, синомь кнеза Елькьца, всь-

срдно и едноволно за нихь лоубавь дасмо и даровасмо оу вики викома, безь пореченьѣ кнезоу, властелемь и всои опћини града Доубровника, сь милостию и сь оутврьжденьемь поль жоупе Конавли, и Виталиноу и Долноу Гороу, вьсе са всимь што смо и дань дрьжали и господовали вь тоизи жоупи, котароу конавалскомь, то што е наше било и есть, все са всимь дасмо и даровасмо, са всими сели и заселци и сь лоудми, и сь пашами, зь дрьвми, зь доубравами, синокоси, зь грьмьемь и сь водами и са всими мећами и правими котари и са всакоими правинами и достоѣньемь жоупе реченне дасмо имь оу баштиноу и оу племенито градоу Доубровникоу и него властелемь и всои опћини на вики вика, да соу волни и слободни и областни ними они, дица, оуноучье и праоуноучье нихь, како права и племенита господа оу вики викома..........

....А они, кнезь, властеле и вса опћина града Доубровника, видивше великоу лоубавь нашоу и срчанство хотише да толика лоубавь харна боуде за слаткоу лоубавь и срчанство, кое есть мећоу нами, на почтенье и оузвишенье наась реченнихь, примивь Доубровникь више реченне поль жоупе конавалске, како е речено, примише сь милосрдьемь, и даше ми и дароваше и дроуге полаче оу Доубровникоу сь мистомь, кое полаче биле соу прво нихь властелина Симета Градића,....... и ошть даше ми и дароваше наамь више реченимь господиноу воеводи Сандалоу, и брати, и синовцоу, и натрашкоу нашемоу, и племеноу нашемоу, што е по моушкомь колиноу, баштине вь жоупи доубровачкои, кое се коупе за три тисоуће перперь, а да теи коуће и баштине намь и нашемоу племеноу никадаре не могоу на мане прити ни се коимь оузрокомь изь нашихь роукь изети викоу викома, ни за едноу рать, ни за едно придоужье, ни за едноу стварь сега свита. Вьсе тои наамь даше и дароваше како е речено згора; и одьвише завеза се Доубровникь и вса опћина мени господиноу воеводи Сандалоу, и ако би се оу мене натражакь нашаль одь моега срца........ и по томь кнезоу Вльк̑цоу и кнезоу Влькоу и Стипаноу и нихь натрашкоу........ викоу викома давати одь Доубровника дотоли и када годи боудоу господовати и обла-

дати више реченомь поль жоупе конавалске, и оу ко годи би вриме тога реченога дила Конавли нимь рать не бранила крала босанскога и оугарскога и цара тоурскога, и насъ реченнихъ господовати и оуживати, вазда да се има тако како е речено давати на всако годиште петь сать перперь динари доубровачцихъ намь згора реченимь викоу викома.

И на все више писанно......... ротисмо се и заклесмо на частномь и животворештемь крсти господини и вь четири еванѣелисте и вь ·ві· врховнихъ светихъ апоустоль, и вь ·тиі· светихъ отаць, иже соуть вь Никею, итд. И кь томоу заклеше се властеле нашега племена: кнезь Радивои Стипковићь и кнезь Радосавь Стипковићь, и кнезь Радичь Стипковићь и кнезь Обрадь Хлапомирићь, и кнезь Влатко Обрадовићь и кнезь Иванишь Остоићь, и кнезь Ивань Воуковићь, и заклесмо се придь почтенимь моужемь вашемь поклисароу, придь кнезомь Тоудроемь Бавжелићемь на Стипаноу Полоу подь Соколомь. И за веће вировань, ми господинь воевода Сандаль, и кнезь Влькаць, и кнезь Влькь овь нашь запись печатисмо нашими печатми височћими и потврдисмо........

II.

Крал Степан потврђује уступку жупе Конавала и града Сокола. 1419, декембра 4. Miklosich, Monumenta serbica, 291.

.......Изидоше прѣдь славно кралевьство ми всепочтени властеле и поклисарье славнога града Доубровника, кои бихоу дослани кралевьствоу ми одь властель и одь опьћине града Доубровника, на име много нарочить и много почтени властелинь доубровьчьки кнезь Паское Растићь, славни витезь прѣсвитлога господина крала Жигьмоуньте, и Никола Поуцићь.......... говоре за Конавли и за градь Соколь. И ѥ господинь краль Стипань дасмо и даровасмо и записасмо моега и мога прьвога жоупоу Конавли и градь Соколь за племенито викоу викома Доубровникоу за нихъ братцтво и прѣ҇ѣтество господствоу нашемоу. И како они своими добрими приѣтельми сь вельможами кралев-

ства ми почтеномь дворьштиномь наидоше оть воеводе Сандала и одь воеводе Петра Павловића, ки наполице дрьжахоу тоуи жоупоу конавльскоу и градь Соколь, тере имь по нихь доброи лоубьви и милости даше и попоустише жоупоу конавьльскоу и градь Соколь, воевода Сандаль свои поль дѣла Конавли а воевода Петарь дроугоу половицоу и градь Соколь, ки е оу Конавлахь и сь лоудми и сь всѣми правими котари и меѣми конавалскога, кое е нигда било оу подрьжанье доуబровчько, а оть великости кралевьства ми оумилено просише, дворише и молише, да би имь кралевство ми, по нашемь славномь и добромь обичаю, милостиво било, оноуи више реченоу жоупоу конавльскоу и градь Соколь о нои потврьдихь како и ино што имаю оть кралевьства босаньскога, и за тои ми, по милости Божиои, краль Стипань за нихь вѣрьно послоуженье и слатко и достоино нихь моление згора речено, имавьше свить сь прѣсвитломь госпоомь кралицомь Коуѣвомь кралевьства ми и сь збранимими властели и вельможами кралевьства ми, смотривь, видивь, и добрѣ обьнашадь, даше речена жоупа конавьльска и градь Соколь, и да наши прьви есоу нимь за тои добромь обитни били, и оште видивь даше нимь е и дароваше, все тои чисто и отворено видивь и разоумивь и познавь, призвавь име оца и сина и светога доуха, са велицимь добримь благословомь и сь вѣћомь више речениxь, кралевьство ми даде, благосови и потврьди оу вики вѣкома градоу Доубровникоу, кнезоу, властелемь и вьсои опьћини града Доубровника и нихь натраждкоу, доколи свѣть стои, всоу више реченоу жоупоу конавьльскоу и градь Соколь, сь всѣми сели и заселци, сь людьми, свободами, сь пашами и зь доубравами и сь всѣми правинами и котарѣ достоѣньемь жоупе и града реченога ва вики вѣка, да си речени властеле и опьћина града Доубровника имаю и дрьже и оуживаю више реченоу жоупоу конавальскоу и градь Соколь вь вѣки вѣка како права и племенита господа, они и дѣца и оуноучье и праоуноучье нихь до вѣка.

И на сие више писано азь господинь краль Стѣпань и сь привисокомь госпоомь кральвьства ми матерью, сь госпоомь

кралицомь Коукѣомь и сь забранѣми властели и вельможами кральвства ми сѣми и сѣми ротисмо се на светомь евангелью Христовоу и на чьстномь крьсти господни и вь все свете Богоу одь вѣка оугодивьше, да више писанно данно и нами потврьгено нами и нашими послѣднимми не бити потвореноу ни поколѣбимоу вь вѣки, паче оу всемь крѣпкоу и становитоу. Тко ли дрьзне и потвори слово и милость кралвства ми, да соу все клетвѣ на нь пале, и кралевствоу ми да е невѣрань.

(Летопис и имена оних који су се клели).

III.

Кнез, властела и Опћина Дубровачка обричу за потврду горе наведену (II) плаћати краљу босанском 500 перпера сваке године. 1420, фебруара 8. Miklosich, Mon. serb., 294.

..... Обетовасмо и завезасмо градь Доубровникь и него властеле давати кралевьствоу босанскомоу всако годиште на светога Власиꙗ дань ·ε· цать перьперь динари доубровачцехь, господоуюке ми и оуживаюке мирьно реченоу жоупоу конавдоскоу и оу нои градь Соколь, и оу коє годе би врѣме тоуи реченоу жоупоу конавдоскоу и Соколь намь рать бранила кралевьства босанскога и неговехь вельможь, да мирьно и слободно не боудемо моки оуживати и господовати реченоу жоупоу конавдоскоу и градь Соколь, да за тои врѣме не имамо платити ни динара, а када би рать прѣстаꙗла и ми господовали мирьно, да ондаи кралевствоу имамо плакати како є речено. И оште се обетова намь речени господинь краль Стипань, ако би кои сионикь хотиль рать чинити Доубрьвникоу безь кралевства реченꙗ, кои кралꙗ не слоуша, да краль босански има помагати Доубровникь соупротивь немоу, на нега помагати Доубровникоу.

(Следују заклетве властеле).

IV.

Кнез, властела и опћина Дубровачка примају од војводе Сандаља, за њ и за његово потомство 30.000 перпера, и том приликом потврђују обећање о давању 500 перпера за Конавле. Miklosich, Monum. serbica, 296.

V.

Војвода Сандаљ Хранић и браћа му понављају своје писмо од 24 јуна 1419 о уступању Конавала због врста ниже наведених којих у поменутом писму нема. 1420, маја 20. Miklosich, Monumenta serbica, 300.

.....Дасмо и даровасмо вь вѣки вѣкома, бесь поречениıа, кнезоу, властелемь и всои опћини града Доубровника сь милостию и сь оутврьжд... мь градь Сокоо оу Конавлахь, кои ѥ градь био оу дрьжаниѥ нама сь Павломь на поли, и по жоупе Конавли сь Ободомь и Цаптатомь и сь онѣмь што ѥ Павлово било оу Донои Гори, оу Витальни, ка ѥ по речене жоупе била Павлова и по томь сина моу Петра, сь всѣмь што ѥ речени Павьо и днь дрьжао, и по томь моу сынь Петьрь и господовали вь тоизи жоупи,[1] котароу конавьоскомь, тоо што ѥ нихь било а сь милостию и даромь Божимь и великога цара соутана Мехометь-бега приде оу наше роуке, записано и оутврьдено и воѥводомь Исакомь издано намь реченѣмь дрьжати и обладати оу то врѣме, када се Петрь Павловићь изневѣри цароу соутаноу, и оуби га Исакь, царевь воевода сь царевомь воискомь, а мнѣ више реченомоу воѥводи Сандалю и моои брати изда градь Сокоо оу Конавлахь и по жоупе конавьоске, што ѥ било Павлово, и по томь моу сина Петра, ми речени воѥвода Сандаль и сь моомь братиомь имаѥ милость и моћь цара соутана више речени градь Сокоо и поо Конавли, што ѥ било Павлово и сина моу Петра, то што ѥ нихь било, дасмо и даровасмо сь всѣми сели и засеоци и сь людми и сь пашами и зь дрьвми и сь доубравами, сѣнокоси, сь грьминѥмь и сь водами и сь всѣми медıами и правѣми котари и сь всакоими правинами достоıниѥмь реченога града Сокола и поо жоупе конавьоске, како ѥ згора речено, дасмо имь оу баштиноу и оу племенито градоу Доубровникоу и нега властелемь и всои опћини вь вѣки вѣкома, да соу волни и слободни и областни више реченѣмь градомь Соколомь и сь више писане поо жоупе Конавли и нихь

[1] Сандаљ је ово у првом писму прећутао, а најпре се помиње у напред наведеној потврди краља босанскога.

дѣца и оуноучьѥ и праоуноучьѥ нихь како права и племенита господа оу вѣки вѣкома...

VI.

Краљ Твртко Твртковић потврђује Дубровчанима по последњем акту војводе Сандаља жупу Конавле и град Соко. 1420, августа 14. Miklosich, Monumenta serbica, 304.

VII.

Радосав Павловић, кнеза Павла Радиновића син, утврђује пријатељство с Дубровчанима и потврђује Конавле и Соко. 1420, новембра 3. Miklosich, Monumenta serbica, 306.

Исто се, како изгледа поводом неке размирице, понавља наново у једном писму Радосава Павловића, од 1421, априла 22 (Monumenta serbica 311) и у другом од 1421 априла 24 (Monumenta 324), па и у трећем од 1423, априла 7, у коме има и обавеза: **И обѣтоуѥмо градоу Доубровникоу шь нихь поль жоупиѥ Конавли нѥ примити ниѥднога нихь чловика Конавланина на Трѣбиниѥ ни на нашь дно жоупѥ конавалскѥ** (Monumenta serbica, 323).

VIII.

Велики војвода Радосав Павловић са сином Иванишем уступају Дубровчанима половину Конавала и потврђују све старије уговоре. 1427, декембра 31. Mon. serb. 336.

........Кнезь, властеле и вса опкина града Доубровника дашѥ ми и даровашѥ полачоу сь мѣстомь оу Доубровникоу.... мнѣ господиноу воеводи Радосавоу и синоу ми кнезоу Иванишоу.

....И ошть обѣтовашѥ и даровашѥ ми кнезь, властеле и вса опкина града Доубровника, мнѣ господиноу воеводи Радосавоу и синоу моу кнезоу Иванишоу и нашемоу останкоу, почтовашѥ и даровашѥ и дашѥ на всакоо годиштѥ шесть сьть перперь динари доубровачцихь, да ми даю за доходакь доле реченоога диела Конавли, Обода и Цаптата ва виеки виека намь, реченьномоу господиноу воеводи Радосавоу и синоу моу кнезоу Иванишоу........ и да овеи реченѥ шесть сьть перперь намь господиноу

воеводи Радосавоу и синоу моу кнезоу Иванишоу и нашемоу останкоу никадарь на мане не могоу прити.....

Ако ли би се кади, шта не даи Богь, кога рать на Доубровникь двигла или згодила одь господина крала босьнскога или оть кралевь оугрьсцѣхь, или оть царь тоурсцѣхь, оть коихь нихь господство ми записе имаа, или одь нась, господина воеводе Радосава, или одь нашега сина кнеза Иваниша, или одь нашега натрашка, или одь нашега племена, за колико би кади рать била и трьпѣла, да се толикои врѣмене кнезь, властеле и вса опкина града Доубровника и нихь натражке и нихь послѣгни, да за толикои врѣмена, што би кади рать трьпѣла, да не имаю давати ни плакати овеи згора речене шесть сьть перперь: колико крать ли би рать прѣстаıала, да имаю давати и плакати вазда ва вѣка виека.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ми господинь воевода Радосавь и синь ми кнезь Иванишь дасмо и даровасмо милостиво и доброволно и всесрьдо кнезоу, властелемь и всои опкини доубровачкои ва виеке вѣека безь пореченьѣ сь милостию и сь оутврьгеньемь вась нашь дио Конавли и зь Доноомь Горомь и сь Виталиноомь по котароу сь правѣми мегами и сь людми, зь горомь и сь водоомь и сь планинами и сѣнокоси и зь грьмьемь и што е на поврьши, и сь Ободомь и сь Цаптатомь по котароу, сь правѣми мегами, што ıе било оу дрьжанью господина ми и родителıа кнеза Павла и брата ни господина воеводе Петра и наше, господина воеводе Радосава Павловика и сина ми кнеза Иваниша до данашнега дне, са всѣми сели и засеоци дасмо нимь оу баштиноу и оу племенитоо градоу Доубровникоу, кнезоу и властелемь и всои опкинѣ доубровачкои на виеки вѣека, аминь, да соу волни и обласни нимии они и дѣтца нихь и нихь оуноучьıе и праоуноучьıе, и нихь послѣгни како права и племенита господа ва виеки виека, аминь, итд.

IX.

С напред наведеним писмом у вези је писмо и признаница војводе Радосава Павловића и сина му кнеза Иваниша којом при-

знају да су од Дубровчана примили за Конавле 13.000 дуката. 1427, децембра 31. Miklosich, Monumenta serbica, 349.

X.

Велики војвода Стефан, синовац Сандаљев, потврђује све што су Сандаљ и брат му Вукац његов и кнез Вук уговорили с Дубровником за Конавле, град Соко, Витаљину, Цаптат и Обод. 1435, октобра 10. Miklosich, Monumenta serbica, 381.

XI.

Војвода Иваниш, син војводе Радосава, потврђује све раније уступке својих старијих Дубровчанима о Конавлима, Соколу, Витаљини, Ободу и Цаптату. 1442, септембра 29. Miklosich, Monumenta serbica, 411.

Остоја краљ босански

1417

потврђује земље властели Вукашину, Барану и Јурју Вукићима (? Vukhachi). С. Љубић, Starine X, 42. Listine IX, 433. Итал. превод.

I. Nui signor Hostoya, per la gratia de Dio re de Bosna de Chumska Zemglia, Maritima, de li inferior parte, de Usora, Soli, Podrinie etc. et anche madona rezina Elena, et anche nostro figliolo conte Stefano, facimo a saver, a chadauno a chi conven, per questa nostrá lettera come n'a servido fidelissimo servidor nostro Vukasin, et Baran, et Iuraj Vukachi (? Вукићи) ad ogni tempo fidelissima et dritamente, specialmente quando ne se diede o sottomesse Cumgliane et per questa lor fedeltà sopradita li habiamo fato gratia nostra signorile e se li habiamo conferma in tuto quello secondo li habiamo trovado che li tegnia et rezviase al tempo de ban Stefano et a tempo del re Tuercho, et si li donasemo per stretura Machar cum el suo conta, et Cernuchia cum el suo conta, et Pasizna cum suo conta, et Milusa cum suo conta, et Labzian cum suo conta.

II. Questo li scrivissemo et donassimo ali sopraditi Vukasin et ali loro posteriori, et che non sia sopra di loro su-

perior nisun de quelli de posteriori, et che non sia sopra di loro superior nisun de quelli de Cumgliane, et che non sia da esser dadi a servir a nesun altro signor.

III. Et a questo sono testimonii i nostri boni Bosnesi, videlizet: voyvoda Piero Pauvlovich, cum la sua fraternità, et conte Radico Radoevich, cum sua fraternità etc.

IV. Fu chi contradirà a questo, che sia infedel a Dio et ala nostra signoria, salvo quello fosse visto et cognosudo per li nostri buoni homini, che sia scomunicado etc., etc.

Деспот Ђурађ Бранковић

око 1430

У писму челника Радича манастиру Кастамониту од 1430 године (Љ. Стојановић. Споменик III, 34) помињу се седам села што су манастиру записана на случај смрти, да накнаде доходак од 20 литара сребра који је Радич за живота давати завештао.

„од монхь сель седмь сель што соу записана оу господскомь хрисовоулоу вь мѣсто онѣхзи двадесети литрь." Из тога се види да је Радич на нека села имао хрисовуљ, који може бити по свој прилици од деспота Ђурђа.

Деспот Ђурађ Бранковић

индикта 7, год. 1428—29.

потврђује добра и баштине великом челнику Радичу. Љ. Стојановић, Споменик III, 3.

I. Тѣмь же и азь вь Христа Бога милостїю Божїею благочьстивыи и христолюбивыи господинь Срьблюмь Гюргь и сь богодарованными сынови господьства ми по дарованномоу ми оть владики моего Христа сана же и власти.......... по прѣставлюныи благочьстиваго и христолюбиваго и самодрьжавнаго господина и родителѣ моего и светопочившаго деспота Стефана пришьдшоу ми вь богодарованноую ми землю господьства срьбскаго и прѣюмникоу ми бывшоу дрьжави и прѣстола юго, како прїиде

прѣдь господьство ми почтеніи и вѣрныи властелинь господьства ми великы челникь Радичь, и вьспоменоу мольбнѣ господьствоу ми за села што е дрьжаль за светопочившаго господина и родителꙗ ми деспота Стефана, коꙗ соу сьда оу господства ми роуцѣ, и за села што моу е придало господство ми, да моу онази села, една и дроуга, запише и оутврьди господство ми оу баштиноу, нѥмоу и нѥговѣ дѣтце, и по нѥговѣ сьмрьти на кога би онь наслониль. Мы же милосрьдіемь движимыи и повелѣніемь заповѣди водими, и вѣры ради того, и поработаніа и оусрьдіа еже кь господьствоу ми вь тогдашнѥе прилоучившеѥ се намь врѣме, благоволи господьство ми просимоѥ томоу испльнити, и записа моу господьство ми тази села оу вѣчноу баштиноу, да си ихь имаа челникь Радичь оу своемь животоу, и по своеи сьмрьти комоу што оусхокѥ оставити, записавши моу оу свои діатась, или своемоу дѣтетоу, или комоу оть своихь сьродникь, или црькви приложити, или оу прикію дати, или заложити, или продати, да ѥ волнь како соуштомь своемь баштиномь, и да моу е тозн тврьдо и непоколѣбимо оу животоу господьства ми и сыновь господьства ми, и да моу се тозн не отними ни за едно сьгрѣшеніе кромѣ невѣре.

II. И градь Коупинныи и села пораискаа около Коупинног̃а, што моу е записаль оу баштиноу господинь краль Жигмоунда и господинь родитель ми свето-почившіи деспоть, да моу е тозн тврьдо и непоколѣбимо господьствомь ми и сынови господьства ми.

III. А селомь имена сіа: оу Браничевоу: село Тополовникь, село Коуплѥново, село Оклопци, село Раоница, село Пешчаница, село Кладороубь, село Тоупшинци, село Дроугаа Пешчаница, село Репехе, село Коурьꙗче, село Доушникь; и оу Коучевоу: село Дроуговци, село Власи Радивоевци, село Власи Кошарна, и конь нихь две селишти, и селиште Миладовикꙗ и Юношино.

IV. И оу Некоудімскои Власти оу Церовцоу село Халае.

V. И оу Лепеници село Грьдши, село Саси.

VI. И прѣма Кроушевцоу: село Бѣло Полѥ, село Боухменти, село Дренова.

VII. И конь Беласице: село Трѣбинꙗ, село Бьдчики.

VIII. И оу Горнои Моравѣ: село Обрьва, село Дѣсковлꙗ, село Платово, село Ꙗбоучіє, и три селишта поуста: Ковачи, и дроуга Дѣсковица и Бражнце.

IX. И оу Роудникоу метохоу село Бѣлоукꙗ, село Продановци, село Каменица, село Шоумени, село Власи Коиковци.

X. И црькве Бракѥвштичке што имаа оу хрісовоулю петь сель: Бракѥвштица Горнꙗа, село Бракѥвштица Долнаа, село Граховьць, село Конюша, село Брѣзова.

XI. И оу Мачве: трьгь Дебрьць и панагюрь о празникоу Светаго Пантелеимона и село коѥ прилага кь трьгоу Дебрьцоу Прьхово, и село Стадници, село Бошнꙗци, село Трьстеница, и селиште поусто Конатице, село Добраа Глава, село Медоева Рѣка, село Загребь сь чимь га є дрьжаль Влькославь Владиловикь, село Лоутиштьцоу, село Штира, село Дроуга Штира, село Птичаріє, село Бьтьрь, село Подьлоужіє Влькосалѥ, село Тишица, село Стрелци, и селиште Разлое.

XII. Сіа вьса выше писаннаа вѣрою и повелѣн ...... потврьждаеть господьство ми ꙗко да прѣбывають тврьдо и непрѣложно вь вса лѣта живота господьства ми и сынов господьства ми.

XIII. По прѣложенію же моего живота по повелѣнію Божію, молю егоже благоволить Богь моего прѣстола сьдрьжителю быти, или сыноу господьства ми, или кого оть сьродьникь господьства ми, или иного кого, ꙗко да сьхранить сіа выше писаннаа и прѣдреченнаа мною да боудоуть тврьда и непоколѣбима, ꙗкоже и азь прѣжде мене бывьшіихь царь и господь не потворихь ни поколѣбахь нь паче потврьдихь.

XIV. Аште ли кто дрьзнеть завістію діаволюю сиа мною выше писанна разорити, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Записаше се и оутврьдише се сіа вса выше писаннаа вь лѣто ҂ѕцлз. индиктіонь .з.

Деспот Ђурађ Бранковић

индикта 8-ог, 1429—1430

потврђује челнику Радичу баштине што је имао за деспота Стефана. Љ. Стојановић, Споменик III, 4.

I. ....пишеть господьство ни вь свѣдѣніе вьсѣмь по прѣставленіи благочьстиваго и христолюбиваго господина и родителѩ моего светопочившаго деспота Стефана пришьдьшоу ми вь богодарованоую ми землю господьства срьбскаго и прѣемникоу ми бывшоу дрьжавы и прѣстола его, како пріиде прѣдь господство ни почтеніи и вѣрны властелинь господства ни великыи челникь Радичь, и изнесе хрисовоуль светопочившаго господина и родителѩ моего деспота Стефана што ѥсть томоу-зи записаль црьковь Благовѣштеніе пречистіе владичице наше Богородице на рѣцѣ глаголюмѣи Грабовничица, што си ѥ сьзидаль своимь троудомь. И село Боудиловиноу и село Мелентіа на Расинѣ, и село Брьбницоу, и село Себечевць оу Kроушевьчкои Власти, и село Кожетіино Долнѥ. И коукю оу градоу господьства ни оу Новомь Брьдоу што ѥ била Павла Петрьбабикѩ. И вьспоменоу мольбѣ господствоу ни, да моу господьство ни оно-зи потврьди. Мы же, милосрьдіемь дрьжиміи и повелѣніемь заповѣдіи водими вѣры ради того и слоужбы ѥже кь господьствоу ни вь тогдашнѥе прилоучившеѥ се намь врѣме благоволи господьство ни просимоѥ томоу испльнити, аште благоволить Богь и прѣчистаа Богомати и пристоупіить она-зи землѩ коѩ е отстоупила оу тоурске роуке опеть оу роуке господьства ми и сыновь господьства, тѣмь же и потврьждаеть господьство ни хрісовоуль светопочившаго господина и родителѩ ми деспота Стефана, црьковь Благовѣштеніа прѣчистіе владичице наше Богородице, и села выше реченнаа и коукю оу градоу оу Новомь Брьдоу, да си имаа оу вѣчноу баштиноу себѣ до свога живота, а по своси сьмрьти на кога оставіи, или на сьродника или инога кога, да моу господьство ни не потворіи, како моу е записано и оутаксано оу хрісовоулю светопочившаго господина и родителѩ моего деспота Стефана, и да моу се не

отнимити ни за едно сьгрѣшеніе кромѣ невѣре докле ѥ господьство ни Срьблюємь господарь и господьства ни сынове.

II. И по моеи смрьти кого Богь изволи мѣсто мене господьствовати и намѣстникоу быти прѣстола господьства ми или сыноу господьства ми, или комоу оть сьродникь господьства ми .... моу не потвореноу быти, нь паче потврьжденоу, ꙗкоже и азь не потворихь прѣжде мене бывшиѥ царь и господь срьбскыихь, нь паче потврьдихь.

III. Аште ли кто дрьзнеть сіа разорити, или поврѣдити .... таковаго да разорить Господь вьседрьжитель, итд.

Записаше се и оутврьдише се сіа вьса выше писаннаа вь лѣто ӂѕцли., индиктионь .и.

Војвода Јурај (синовац Хрвојев)

1434, августа 12

враћа баштине војводи Павлу, кнезу Николи и кнезу Влатку Јурјевићима и кнезу Вуку Вукићевићу. Miklosich, Monumenta serbica, 377.

Ва име одьца и сина и доуха света, амень.

I. Ми воевода Юраи, милостью Божиомь воевода Долнихь Краи и веће, почтенога споменоутьћа синоваць много славьнога господина Хрьвоћа херьцега, а синь кнеза Воисава, и сь моими синови, сь кнеземь Петромь и кнеземь Юрьемь, дамо видити всимь и всакомоу чловикоу комоу се достои и предь кога лице приде овь нашь отворень листь, да оучинисмо милость нашоу братьи нашои много лоубимои, воеводи Павлоу и кнезоу Николи и кнезоу Влаткоу Юрьевићемь, и кнезоу Воукоу Воукићевићоу нимь реченимь и нимь осталимь, и потврьдисмо ихь оу всихь нихь племеньштинахь и оу дрьжанью оу чемь ихь застасмо, оу градовихь и оу владаньћахь.

II. Прьво градь Вратарь сь владаниемь и сь дрьжаниемь, сь правими мећами и котари;

И градь Нови сь владаниемь и дрьжаниемь, сь правими мећами и котари;

И градь Кроушевацъ сь владаниемь и дрьжаниемь, сь правими мећами и котари.

И оу всемь оу чемь ихь застасмо оу дрьжанью, или Србьлиноу, или Влахоу, и кь томоу имь придасмо нихь племенито, што имь више оузео воевода Сандаль: прьво Барахь Воукчић, зь братьомь и зь дрьжаниемь; Хлапацъ Роужић и зь дрьжаниемь; оу Горьской Жоупи село Драглань, сь правими мећами и котари; и село Козицоу, сь правими мећами и котари; и село Храштане, сь правими мећами и котари; и село Врьль-доо, сь правими мећами и котари; и село Захоћани, сь правими мећами и котари; и село Заходи, сь правими мећами и котари; и село Живогоштоу оу приморью, сь правими мећами и котари; и село Тоучеви, сь правими мећами и котари; и село Макарь, сь правими мећами и котари; и село Басть, сь правими мећами и котари; и село Винницоу, сь правими мећами и котари;

И дривьске габеле дио ки соу дрьжали.

И мире законьне дривьске.

И Влахе Воихниће, и Прибиновиће, и Харьдомилиће.

III. И потврьдисмо имь все листе и тврьћаве кое имаю одь господе босаньске и нашихь прьвихь, тои все згора писано, граде, села, землоу и винограде и дривомь и каменомь и сь водами дасмо и записасмо нашимь новимь и викоувичнимь даниемь и записаньниемь више именованои братьи нашои веле лоубимои, воеводи Павлоу и кнезоу Николи, и кнезоу Влаткоу Юрьевићемь, и кнезоу Воукоу Воукићевићоу, нимь реченимь и нихь осталомоу и конь осталихь оставьшимь оу вике викомь за племенито, и на то имь дасмо вироу нашоу и таи нашь отворень листь подь нашимь високоћимь зламенитимь печатомь, да имь се то згора писано не море поређи, ни претворити, ни оузети никадаре ни за едноу нихь згрихоу ни кривиноу, што ихь не би опитао господинь викарь сь фратри и сь нами наши добри лоуье, за што би достоино племенитимь лоудемь главе одьсићи и нихь племеньштине оузети: ноу ли би се згодило тере би кои одь нихь толико сагришио, да моу се има глава

одьсиђи, оному кои е сагришио, а остали да живоу и пребивају оу всихь тихь згора именованихь племеньштинахь.

IV. И са всимь тимь више писанимь предасмо ихь оу роуке господина викара Жоувана, и всакомоу викароу кон ь викара, и всои братьи фратромь свете црьквe католичаске вире римьске, реда Светога Франьцишка, да ихь они чоувају и обарају оу всемь томь закономь црьковнимь.

V. И тко би годи имао листе противa овомоу писанью, ми е оумарамо овимь нашимь листомь и записомь, и да смо ми за то парьци и одьговорьници.

VI. А томоу имь свидоци наши добри людьe одь Хоумьскe Земле, кнезь Воукь Роупчићь зь братьомь, итд.

VII. А тко ће то згора писано поређи или претворити ..... да е клеть и проклеть Господиномь Богомь, итд.

Стефан Томаш Остојић краљ босански

22 августа, 1446

даје градове и села Павлу, Марку и Ђурђу, синовима војводе Иваниша Драгишића. Miklosich, Monumenta serbica, 438.

Ва име оца и сина и светога доуха, аминь.

Милостию Божиомь, ми господинь Штефань Томашь Остоићь, краль Срьблемь, Босни, Приморию, Хоумьсци Земли, Дальмацији, Хрьватомь, Донимь Краємь, Западнимь Странамь, Оусоури, Соли, Подринию и кь томоу ....

I. Створисмо милость нашоу госпоцкоу нашимь вирьнимь и дразимь слоугамь, кнезоу Павлоу, и кнезоу Марькоу, и кнезоу Юрию, синовомь почтенога споменоутиђа воеводе Иваниша Драгишића; на то имь оучинихь милость нашоу госпоцкоу, дасмо имь и даровасмо садинимь нашимь новимь доброволньимь даромь, и записасмо тимии нашимь отвoренимь листомь подь наше велике висоуће обистране печати градь Клоучь и што имь е било оу дрьжанию, и варошь Подьклоучь, с правими међми и котари, и село Рибиће, с правими међми и котари, и село Роудинице, с правими међми и котари, и село Слипанце с пра-

вими меѥми и котари, и пеѣи баничке селомь Баницами с правими меѥми и котари, и село Владіє с правими меѥми и котари, и село Загоулани, и село Рипишта с правими меѥми и котари, и село Присика, и село Билани, и село Корица с правими меѥми и котари, и село Саница с правими меѥми и котари, и на Бравсихь што имь є било оу дрьжанию, и село Пишѣеница, и село Красоулино, с правими меѥми и котари, и село Триска, с правими меѥми и котари, и село Хрипавци, и село Липовци, и село Игь, с правими меѥми и котари.

II. И оу Сани Мринь, и пода нь варошь, и село Клевьци, и село Нова Села, и село Чапли и Киевацъ, и пода нь село Ки, с правими меѥми и котари и своими засельи, и село Сридица, и село Чаракь, и село Хрьбочани, и село Синичиѣи, с правими меѥми и котари.

III. И оу Глажоу градь Глашки, и пода нь Срида варошь, сь правими меѥми и котари, и село Подьградиє, с правими меѥми и котари, и село Батоунь, и село Плитнане, и село Батарь, и село Враноу, и село Шѣавьницоу и село Гвозницоу, и дроугоу Гвозницоу, и село Црипова Потокь, и село Топонице, с правими меѥми и котари, и село Прибиновце, и село Добро Поле, и село Причишница, и село Белосавацъ, и село Тврьди, с правими меѥми и котари, и село Лазариѣе, и село Поцтинье, с правими меѥми и котари, и село Доубнице, с правими меѥми и котари, и село Кожоухе, с правими меѥми и котари, и село Градишѣа, и село Поповацъ, и село Мачакь, и село Радочаиникь, и село Трьстено, с правими меѥми и котари, и село Чришневацъ, и село Драги Дроужацъ и село Рилевацъ.

IV. И Тетоумио, и пода нь варошь, и село Липовацъ, и село дроуги Липовацъ, с правими меѥми и котари, и село Раковацъ, с правими меѥми и котари, и село Стоубао, с правими меѥми и котари, и село оу Градиштихь, што моу є било оу дрьжанию, и село Гмиѣи и Оускоплоу, с правими меѥми и котари.

V. Тои все више писано, градове, жоупе, села и всака приходишта ка оть тога пристоє, доукате и ине дохотке дасмо и даровасмо нашимь вирьнимь и дразимь слоугамь, кнезоу Павлоу

и кнезоу Марькоу, и кнезоу Юрию, и нихь осталомоу, оу викь викомь за племенито, када нась Богь тимии вольнихь оучини, тере ми боудемо тимии вольни, да имь се тои не има пореће ни потворити, ни на мане донести ни за едноу невироу ни згрихоу кралевьствоу нашемоу што не би огледано господиномь дидомь и црьквомь босаньскомь и добрими Бошнами.

VI. И с тими са всимь више писанимь придасмо ихь господиноу дидоу Милою и дидоу конь дида оу роуке црьковне. А томоуи свидоци властеле кралевьства ми (набрајање). И томоуи приставь одь двора нашь дворьски кнезь Стипань Елатковићь зь братиомь, а одь своити кнезь Иваньшаньтићь зь братиомь.

Писань оу Брандоукоу мисеца агоуста ·кв· дань, лить Рожаства Христова ҂УМЅ лито.

Краљ Стефан Томаш

1451, декембра 18

уговара с Дубровчанима савез, и том приликом им уступа Врсине и Драчевицу. Miklosich, Monumenta serbica, 447.[1]

I..... И оште ми кралевьство и синь ми кнезь Стипань по семь нашемь листоу отвореномоу...... дахь и даю; почтихь и почтовахь; даровахь и даривамь кнезоу и властелемь и вьсои опьћини владоуштаго града Доубровника оу баштиноу и за баштиноу и за племенито викоу викома нимь и нихь послиднимь Врьсине све по котароу са вьсими сели и засеоци, сь поли и зь горами, странами, пашами и водами, и сь планинами, лоугови, и са вьсими землами, правинами и мећми ихь.

II. И оште ми господьство и синь ми кнезь Стипань дахь и даю, даровахь и даривамь, почтихь и почтоую оу баштиноу и за баштиноу и за племенито и оу вике викома више реченомоу кнезоу и властелемь и вьсои опьћини владоуштаго града Доубровника и нихь останькоу и оу вике викома своу жоупоу

[1] Први део писма о савезу, на дотичном је месту, у свом одсеку.

Драчевицоу по котарь, Соуторином и сь Моринемь и градомь Новимь и сь Риснимь, сь вьсимь котаромь до меие которьске, сь вьсими сели и засеоци, поли, горами, странами, водами, лоузьми, пашюми, планинами и земламі, и правинами и меѣми више речениxь жоупа дасмо оу вике викома више реченимь кнезоу и властелемь владоуштаго града Доубровника, нимь и ниxь остаткоу, да соу кнезь и властеле речени оть данась напрjда зь Божьемь благословомь и кралевьства ми, и сина ми кнеза Стипана благосовомь искати и примити оу свое роуке али сь Порьтомь тоурьскомь, али сь Пинезомь, али сь моћью своиомь али иниxь, али по кои годире нимь драго начинь оузети и примити оу свое роуке и оу свою област и за свое баштиньско више речене све баштине, и оу ниxь зидати каштеле, али сада али за вриме кое има доити, беза всакога опореченѣ нашега али инога како све оу баштинѣ своиои и оу племеньштини.

III. И оште ми обитова и прими и завеза се кралевьство и синь ми кнезь Стипань, ако би по кои годи начинь али мени, господиноу кралоу босаньскомоу и кнезоу Стипаноу реченомоу, али нашемоу слоузи по кои годи начинь пришло оу роуке више речене баштине али дио оть ниxь, да смо доужни и оубитоуемо и завезоуемо се дати и зьдати оу роуке кнезоу и властеломь и вьсои опьћини владоуштаго града Доубровника ода дне, кои би пришло, речене жоупе и баштине али дио оть ниxь оу роуке наше, али слоугамь нашимь коначьне до три мисеце.

IV. (Заклетве и клетве као и у осталима са списком властеле који су се с крајем заклињали).

Краљ Стефан Томаш

1458, априла 3

потврђује повластице кнезу Петру Остојићу, брату му Јовану и сину Јованову Јерониму. S. Ljubić, Listine X, 126. Превод.

Nos Stephanus Thomas, Dei gratia Rasciae, Bosnensium seu Illiricorum, Primordiae seu Maritimae, partium Dalmatiae et Corbaviae rex, memorie commendamus tenore pre-

sentium significando quibus expedit universis, quod quia fideles nostri, comites Petrus Ostoich et frater ejus Joannes cum suo filio Hieronymo, oriundi ex regno Bosniae nobis et nostris praedecessoribus servierunt fideliter et promiserunt dato iuramento etiam deinceps sinceram fidem, fidelitatem veram observare, tenere et servire; ideo et intuitu praemissorum quam vero exigentibus eorum meritis, nostram benevolentiam cupientes, ipsis et suis heredibus ipsorum comitatus et privilegia data et concessa a nostris praedecessoribus necnom nobilitatem et privilegia suis antecessoribus data a Bela IV, rege Hungariae, accordamus, confirmamusque, ut possint gaudere et possidere omnia ea que prius habuerant; in cuius rei memoriam et firmitatem perpetuam praesentes litteras secreto nostro sigillo impendenti communitas eisdem duximus concedendas.

Datum Pristinae 3 aprilis anno 1458.

Очевидно је да је ова повеља неистинита, склопљена позније, јер не само да краљ Стефан Томаш није никада био у Приштини, него је 1458 Приштина била већ коначно пала у турске руке.

Стефан Томаш, краљ Србљем, Босни, Приморју, итд., и син му кнез Стефан

14 октобра, 1458

дају повластице великом логотету српском Стефану Ратковићу. Издао dr. Fr. Rački у Radu I. 156. Одломак и помен у Ф. Миклошића, Monumenta serbica, 481.

I. ....Приде господствоу ми посланиемь светле госпоће, брата ми господина деспота Лазара деспотице Єлене, и брата ми господина деспота Степана почтени властелинь, логофеть Степань Ратковићь, и поиска одь господства ми милость што моу е дао логофецтво велико и власть надь црькзвами свето почивши брать ми господинь деспоть Лазарь, и што моу не почтение оучинио, и оу већоу га посадио, да га оу онимь господство ни потврьди и дрьжи, и ради вере и праве слоужбе

господствоу ни, што е показао къ намь по смрьти свето почившега господина деспота Лазара, сь нашега доброволна и саиединена срьдца оучини милость господство ни почтеномоу властелиноу нашемоу, верномоу слоузи, логофетоу Степаноу Ратковићоу, што моу е дао логодетство велико и област надь црьквами, и како моу ие оу своемь листоу записао, како е било логодетоу великомоу свето почившега господина деспота старога Стефана, и што моу е оучинио почтение и оу већоу га посадио. свето почивши господинь деспоть Лазарь, оу темьзи га оу всемь господство наше потврьди, и на тои моу даемо вероу и речь нашоу господскоу, да га оу овомь оу всемь хоћемо почтено и оу милости дрьжати и наприда, да га хоћемо вси и оу всакомь доброу дрьжати противь негови слоужби.

II. И оште поиска оть господства ни почтени властелинь и намь верни слоуга, логофеть Стефань, што е имао прьнию оу свето почившега господина и родитела ми деспота Ђоурђа, и оу свето почившега господина деспота Лазара, да моу оно и господство ни запише оу баштиноу, немоу и негове деци и неговемь последнимь. И за тоизи моу оучини милость господство ни, што е имао прьние оу свето почившега господина и родитела ми деспота Ђоурђа и оу свето почившега господина деспота Лазара .... (следује набрајање села) .... и такои оучинисмо милость нашоу господскоу почтеномоу властелиноу логофетоу Степаноу всаи оваизи села како се пишоу оу овомзи листоу и што е имао оу свето почившега господина деспота Ђоурђа и свето почившега господина деспота Лазара, и по толе што соу моу придали снаха ми, госпоꙗ деспотица Елене, и брать ми, господинь деспоть Стефань, и оваи села Чокешина, што моу е господство ни придало и оу заменоу дало; вса оваи села, како се пишоу по именоу оу овоме листоу, да ихь има логофеть Степань оу баштиноу, и негова деца и моушка и женьска и негови последни оу векь векомь; да е воланъ почтени властелинь логофеть Степань и негова деца и негови последни всеми темь више писанимь селимь, или моу драго црькви приложити, или продати, или заложити, или оу прићиоу дати, или

комоу одь своихь оставити, оу всемь да е воланъ, како соуштомь своомь баштиномь, и да имь се ништорь одь овогаи не оузме ни за едно сагрешение, изамше невере.

III. И оште оучини милость господство ни почтеномоу властелиноу и нашемоу верномоу слоузи, логофетоу Степаноу даемо моу оу нашемь роусагоу сто коућ лоуди, такођере да ихь има оу баштенноу, како и оваи више писана, онь и негова деца и негови последни оу веки векомь, и шта Богь не даи, терь бисмо не могли ослободити срьбьскога господства, и дошао би к намь оу нашь роусагь логофеть Степань или негова деца или сь госпођомь деспотицомь Еленомь и шь ненномь дечицомь, освень нихь да моу господство ни оште прида оу нашемь роусагоу сврьхь овехь сто коућь, и оучини почтеноу храноу противь негове слоужбе, и да га дрьжимь оу всакомоу почтеню.

IV. И оште оучини милость господство ни почтеномоу властелиноу нашемоу верномоу слоузи логофетоу Степаноу, да е слободань, онь и негова деца и негова коућа, оть воиске, оть тоурске и одь ине ода всаке, изамше кадь господство ни греде нашомь главомь на кою воискоу, тада да и онь боуде полагь нась своими слоугами. Када ли е заманична воиска по роусагоу, што иномоу роусагоу нашемоу, тои и неговемь селомь.

V. И оште оучини милость господство ни почтеномоу властелиноу логофетоу Степаноу, и обетовасмо моу се и примисмо моу веромь нашомь, како никадарь, ни по чиои речи, ниеднога сегасветнега чловека, да моу ниедно хоудо не оучинимо, немоу и негове деци, ни да имаю кои гневь ни кое зло оть нась, разма када би кою невероу самь собомь оучинио, тере се би откривено обнашло.

3. ТИПИЦИ

I.

Карејски типик Св. Саве[1])

1199.

Љ. Стојановић, Споменик III, 162. Оригинал је утесан у камену у Карејској Ћелији на Светој Гори и сачуван у оригиналу на пергамену. Издања и преписа има више. У XIII и XIV веку су мислили нпр. такви људи као Доментијан и архиепископ Никодим, да је тај типик не само дело Св. Саве него да је и писан руком самога Св. Саве (Ђ. Даничић, Живот Св. Симеуна и Св. Саве. Београд 1865, 171—172). Најбољи стари препис издао је Ђ. Даничић у Književniku, III, 139—140 у Загребу 1866. Горе наведено издање Љ. Стојановића је по фотографији оригинала и по препису Даничићеву. Упореди и издање арх. Н. Дучића, Књижевни радови IV. Београд 1896, стр. 46. У ниже наведеном нашем издању изостављени су чисто црквено-службени чланци. Један је препис штампан и у К. П. Дмитріевъ-Петковичъ, Обзоръ аѳонскихъ древностей, Приложеніе къ VI т. Записокъ Имп. Акад. Наукъ. СПБргъ 1865, стр. 7. А препис са самога оригинала штампао је и Љ. Ковачевић, Споменик XLIV, 4.

I. ....Тѣмь же и азь всѣхь послѣдни и грѣшнѣи, присно слабы и оунылии на подвизанїє доуховноѥ, пришьствовавь вь Светоую Гороу, обрѣтохь богоизьбраньнаꙗ свѣтила, различьными образы текоуште кь подвигоу доуховномоу, тѣмь же и азь, оукрѣпивь свою немошть, подвигохь се єлико силѣ могюштии, оустворихь оградоу светоую, домь прѣсветыє владычице нашеѥ Богородице, присnодѣвы Марие, обштаго светаго житиꙗ,

[1]) Упореди и нарочите позније записе и наредбе које су мало даље смештене у одсеку *Карејске Ћелије*.

и келию имь довольне оу Карефхь, идѣже да приходеште прѣбывають игоумень и вса братиꙗ. По семь же пакы оустворихь тоужде оу Ворахoвици мѣсто безьмльвию светаго и прѣподобнаго оца нашего Савы, вь жилиште двѣма или тремь, по гласоу господню: идѣже бо ѥста два или трьѥ сьбрани вь име моѥ, тоу ѥсмь азь по срѣдѣ ихь. Тѣмь же сию заповѣдь даю всѣмь, да ѥсть вѣдомо.

II. Ни проть да не имать области надь товь келиовь, ни игоумень светаго нашего манастыра, ни инь нѣкто оть братиѥ да не имать смоуштати живоуштаго вь келии сеи Светаго Савы, и что обрѣтаѥть се оу тои келии, или вино или овоште, да не иметь оузимати нашь манастырь ничесаре оть того, или игоумень инѣмь отдавати, нь паче да даѥть се тоу оть нашего манастыра, помени ради, свѣшта Светомоу Савѣ, масла литрь ·з҃· А о иномь всемь на волю вьзлагаю игоуменѣ и всѣи брати, аште чимь имоуть мошти присѣштати брата живоуштаго вь келии сеи, то вѣроую вь Бога ѥре да не оскоудѣѥть вы грьсть моукы, ни чваньць масла, и мою аште и грѣшноу молитвоу попаче имѣти хоштете вь помошть себѣ.

III. Ѥгоже бо азь оставлю по смрьти своѥи вь тои келии, ть да прѣбываеть до живота своѥго непрѣмѣнѣнь ни оть кого же по томь, пакы сиковь образь даваю да бываѥть: да сьвькоуплаѥть се игоумень светаго того манастыра сь вьсеѭ братиѥю и да избирають моужа богобоꙗзнива, иже ѥсть подобьнь жити вь келии вь мѣстѣ томь, или аште боудеть кто ако игоумень или инѣ нѣкто поработавьшихь мѣстоу томоу светомоу, да посилаѥть се вь то мѣсто. И ть вьсакоу свободоу и область да имать надь келиовь товь ꙗкоже и прѣжде писахомь, а манастырь ни игоумень да не имать никоере области надь келиовь товь, ни пакы мыта ради да не поставлꙗеть се никто оу келии тои, а не боудеть достоинь правила доуховнаго.

IV. Сии же оуставь оуставлꙗю вь келии тои, да дрьжить хотеи жити вь неи; понедѣльк, и срѣдоу и петькь ни масла ꙗждь, ни вина пии, вь вторникь же и вь четврьтькь масло ꙗждь и вино пии; сиѥ же вса пети дни ѥдиною днемь да

ꙗси; въ соуботоу же и въ недѣлю рыбы и сыръ и вса прочаꙗ, и двашти днемь ꙗдениѥ. Въ пость же великы, въ соуботоу же и въ недѣлю масло ꙗждь и вина въкоушаи, а въ ины дни ни вина ни масла.

V. А къ Рождьствоу Христовоу пость ꙗкоже и въ ины дни оуставихомь. Боуди и тьги такожде.

VI. А въ пость къ светымь апостоломь такожде да ѥсть ꙗкоже и въ ине дне прѣпросте оуставихомь.

— — — — — — — — — — — —

VII. О пити же и о ꙗдении, аште слоучить се нѣкоѥмоу любимомоу пришьствиѥ, на оутѣшениѥ ти то да разараѥть се пость, развѣ срѣды и петька.

VIII. О свободѣ же мѣста того заклинаю Господомь нашимь Іисоусомь Христомь и прѣсветою его материю, ꙗкоже писахомь здѣ да не боудеть потворено, аште ли кто сиѥ прѣтворить и съмоуштати иметь живоуштаго въ мѣстѣ семь, или что оузымати иметь ѥже ѥсть въ мѣстѣ томь или оть книгь, или оть иконь или ино что годѣ боудеть оу мѣстѣ томь, проклеть боуди и завезань ть оть светыѥ и животворештиѥ троице, оца и сына и светаго доуха и мною грѣшнымь, и да не боудеть проштень ни въ сиѥмь вѣцѣ ни въ боудоуштемь.

Сего ради писавь и подьписахъ си своѥ роукописание въ лѣто ҂ЅѰЗ.

Всѣхь послѣдни Сава грѣшни.

II.

Хиландарско-студенички типик

Карејски типик написан је, као што је на њему записано, 1199. Из других извора и записа види се да је ускоро за њим постао и типик за манастир Хиландар. Натпис је типика хиландарскога Исписаниѥ и оуказаниѥ житиꙗ, соуштеѥ въ манастыри прѣсветыѥ Богородице наставнице, прѣданоѥ мною грѣшьнымь и смѣренымь мнихомь Савою, вамь о Господѣ възлоублена чеда и братиѥ. Оче благослови! Из натписа се види да је типик манастиру свети Сава дао пре но што је сам постао архимандрит

као и да му је образац у манастиру Свете Богородице Благодатнице у Цариграду. Из животописа Доментијанова (Даничића издање, 180) види се да је свети Сава у својим путовањима у Цариграду одседао увек у манастиру Свете Богородице Одигитрије (тј. наставнице) и да је том манастиру, по његовим предлозима, Стефан Немања, отац његов, и прилоге чинио. Сва је прилика да је тај типик израђен ускоро после 1200 године. Типик је тај у целини издан најпре 1866 у Гласнику XX по веома рђаву препису. Године 1868 штампан је на ново у бољем препису, а године 1898 издао га је како треба садашњи митрополит Димитрије. Кад је касније (1207) свети Сава вратио се у Србију и ту постао игуман у Студеници, он је типик хиландарски пренео и у Студеницу, изменивши у њему потребне ситнице, и написавши му за приступ живот свога оца Стефана Немање. Др. К. Ј. Јиречек издао је и тај типик у Гласнику XL, те тим посведочио једнакост његову с типиком хиландарским. Тога ради је томе типику најправилније име *Хиландарско-студенички Типик*.

Хиландарско-студенички типик није дело оригинално. Кијевски професор Алексије Дмитријевски издао је 1894 у Кијеву књигу: „Описаніе литургическихъ рукописей, хранящихся въ библіотекахъ православнаго востока. Томъ I. *Τυπικα*. Часть первая. Памятники патріаршихъ уставовъ и ктиторскіе монастырскіе типиконы.“ Дмитријевски је у тој књизи издао у целини типик Свете Богородице Благодатнице, о ком је горе реч, а В. Јагић је у Споменику XXXIV подвргао испиту и поређењу наш хиландарско-студенички типик, држећи у рукама Дмитријевскога издање оригинала. Тим испитом се посведочило, што је, у осталом, у нашем хиландарско-студеничком типику и назначено, да је овај последњи прост превод грчкога оригинала с извесним изоставкама, које су за наше прилике биле излишне.

Овде следују најзначајније главе овога типика, с изоставком чисто црквених ствари по правилу којега смо се у исписивању споменика у овој књизи у опште држали.

I. Глава ·д·

О трапезѣ и о санѣ како подобаеть.

По бывьшемоу днѡклизмоу вь папрьтѣ, еже есть по анафорѣ, снѣсті по малоу и испити, божьствьнѣии скончавши се

литоургии. Подобаеть сьбравшимь се вьсѣмь тоу сѣсти, чающтимь на трапезоу позваниꙗ оударениемь трапезнаго сьхода, бывшоу абие сь литоургисавшимъ и иерѣиемь, коупьно изьшьдьшимь, поклонение игоуменоу творити. Толиже ѡбычаины псаломь почети вь оуслышание вьсѣмь, толиже поити на трапезоу томоуже игоуменоу и вьсѣмь. Елико на прьвое ѣдение на трапезѣ сѣсти оуказани соуть неѡскоудьно, вь сиюже трапезарию вьходештимь, и речены псаломь сь малою молитвою скончавьшимъ. И сѣсти по чиноу игоуменомь оуказаномоу и прѣдьложеное сь похвалою оукоушати. И сие боуди вамь вѣдѣти, аште кто ѡдь псалма и молитве оулишить се, да вьзвѣстить трапезарь игоуменоу, решти же емоу и виноу оулишениꙗ, да аште благословно простити емоу, аште ли да метание творить, елико игоумень повелить. Бывати оубо и обычаинымь чтениемь на обѣдѣхь, по обычаю нерьпштоуштоу никомоуже, ни метоуштоу се, ни смѣшати ѡноу пользоу сь мирскими беседами, ни праздьнословьми. Едина же игоумень што велить глаголюште оумилено, да аште кто оупрашаеть есо, ѡтьвѣть также творити, аште вьзможьно малыми нѣкими и сьвькоуплеными глаголы; аште ли кто есть сьмоуштае и мете се, рьпьтьнь же и ропте се, и чтение сьметае, безврѣменьными и неподобными бесѣдами, да ега оутѣшаеть оуставлѣе трапезарь. Аште ли его послоушавь не оумлкнеть, нь слово творить рьпьтьно и еште, оть трапезы безь хари да подвизаеть се, и вь неꙗдениꙗ запрѣштеныꙗ да вьнидеть. Аште ли да инако его смѣрити како игоуменоу годѣ. Сѣданиꙗ оубо ради никако же решти трьплоу, Господоу да боудеть приетьно, братиꙗ по Бозѣ живоуште и николиже завидѣти о сѣдалишти, равьно сь мирьскими. И здѣ сами себе одь инѣхь оуказати, сами себе тьштимь се прѣвьзнашаеми, ѣже соуть о соуетьнои славѣ а Богоу мрьзима. Боимь се, мрьзость бо оть Господа вьсакы высосрьдь, речь божьствьное писание, и Господь грьдымь противить се, а смѣренымь даеть благодѣть. Да нѣсть оубо сиꙗ оу вась, да нѣсть, да не оубо николиже свршены имѣюште оумь изволите еже мрьзость быти прѣдь Господемь, нь паче приемати благодѣть оть него, и близь

вась имѣти его, ѣко еже срьдце смѣреныхь, или, да истиноу рекоу, храмомь своимь быти вьзлоубленымь.

Аште ли кто, о горе, обрештеть се одь вась, сего ради, гнѣвае се лѣть сьлоучению, или дѣло прѣдлагаѥ, не ждеть повелѣнига игоуменова, и не стоить на оуказаномь мѣстѣ, повелѣваю о Господи послѣдьнеѥ мѣсто да оукажеть моу се, да научить се мирскага оу мирѣ оставлѣти. Аште ли еже есть неподобно вьздѣ и нечисто, и еште бочить се и прить се и по оуторомь и третиемь пооучени, неисправлеи прѣбоудеть, да изгонеть его изь манастырѣ, ѣкоже нѣкоу фалагеденоу, еже есть погибѣльнага еза, далече нѣкамо одь вась отриноути. да и прочимь одь вась не прѣдасть свое езе, вьзлоубиль бо е злобоу паче оть добродѣтели приемати, ѣкоже нѣкто речь прѣмоудры.

И обѣдоуюштімь вамь, да не подасть дроугь дроугоу ѣденіга никоего, или питига, ни до малы капле сьмѣситі сь виномь, нь кто потрѣбоу имать, и многишти сихь нѣчеса слоучить се, да подвигнеть се малмѣ, паче же чьстьно и сь говѣниємь и да просить вь игоумена сицѣ глаголе: Благослови, оче, потрѣба ми ѥ семоузи. Аште оубо онь повели, прими добрѣ трѣбование; аште ли не да, да оумльчи паки кь себѣ, и сь мльчаниемь сѣди и благодарениемь, сие бо творимь не милованига ради нѣкоѥго, ѣко се инѣмь мнить и скѫпыне ради, нь да не боудеть то вь нась толико оудрьжавати сига паче братие нашеѥ покога, кого бо ради сига стежавати тьштимь се? Аште нѣсть на ваше оугождениѥ, братиѥ мога, ѣкоже рѣхь, нь говѣино понѣ сиѥ и благочьстивно вамь вьспоминание, да не мѣста здѣ оть многихь оуныней приимемь. Вьсоу трапезоу размѣси, да нѣсть ништо оть ненаказаньныхь, и неговѣиныхь, да не боудемь различьни, еже ѥгда пиють, дроугь дроуга почитають; прѣтварающе прѣжде пити же и отпигати нѣ тако, нь вь хотѣние прѣсѣцаѥ почтениѥ, кь симь же и многихь искорѣноуемь несытьство, и наоучаѥмь вь малѣхь довольнѣмь вы быти, и вь потрѣбьныхь, коупно же и вьздрьжанига здѣ плетоу вамь вѣньце, нь отаи боудоуштоумоу тьмномоу дѣлоу и неѣвленомоу, да не рекоу и оукраденомоу вь вась оуведемь. Аште ли нѣстли

тьмно дѣло еже отаи бываеть, вьздѣ іавлено и сие, и оть Иоана божствьное ѣсноуеть евангелие сицѣ глаголе: всакь покрьвенаіа творе итд.

Обѣдовавьшимь оубо и обычне молитве рекьшимь, и вьставьшимь пѣти по законоу по молитвѣ, толиже вь своимь поити келиіамь. А на вечероу же, ижь хоште вечерѣти, и останеть оть молитве, и ть вь тожде осоуждение да выпадеть, ѣко и на обѣдѣ лишивь се, да се оупрашаеть и тои, и виноу неимѣе благословеноу, или си есть оудрьжаниіа ради не шьль на вечероу, неповиньнь есть, хлѣбь оубо вамь, хотештимь вечерѣти, тькмо единь прѣдлагаеть се, и того по малоу, аште ли соу и нѣкоего по малоу овошта, по хотѣнию игоуменовоу. И то сь благодарениемь примѣіте, питие же обычанымь храсоволемь по законоу да подасть се. Аште ли оубо слоучить се праздьникь нѣкимь братиіамь праздноуемь, слоучить се сь свѣстию игоумена да не хранить се сие исправление навечери, нь ѣко почитаюштоумоу годѣ тако творите.

да вьходить подьикономь на втораіа ѣдениіа, и да испытаеть кимь достоіало вь прьвыхь ѣсти, и остали соуть, и чесо ради остание было имь, даште имь есть вина благословенна, то неповинни соуть, аште ли бесловесна, то не оставлати ихь повелѣвамы іасти, ни сие бо есть хвалимо, еже без благословеные вине остаіати оть едении, и семоу паче и помоученоу быти изьгнаноу, аште моштно.

II. Глава ·і·

О светыхь постѣхь. великыхь. и о малыхь. в =ихь постѣхь. светыхь апостоль и Христова рождьства.

Нынѣ оубо вь простые дни годишта, а вь светые посте не сико, прьвое же всѣхь, вь прьвые великие посте. Вь нихь же ·а· дьнь, понеделникь. прьве неделе ни литоургие поемь, ни трапезе печаловати ѣдениіа, а вь прочее дьни сие неделе и о трапезѣ печаловати ѣдению, хотештимь вькоушати, еже есть оть сочива, квашена водою, и сырова нѣкоего зелиіа и овошта,

а питие оукропь вода, сь киминомь смѣшена. Сиѣзи же до петка, а вь петькь ѣсти вамь кашоу, и вина по чашѣ, за праздника ради светаго и великаго моученика Θеодора. Прьва же оубо сия света недѣлѣ светыхь великихь пость сико вамь да прѣбываеть. А вь соуботоу и вь неделоу сихь светыхь пость ·в· ѣдени варенѣ сь масломь, и октаподи, давати же и на питие обычаины вели красоволь, то же да бываеть вамь .... а вь оуторникы и вь четврьтькы иные ·в· ѣдени да прѣдлагаета се вамь, нь не обѣ сь масломь, нь тькмо едино, вина же малы красоволь мѣреште, еже есть велиега оу половиноу, а вь дроуге дьни ине, понедѣлникь рекоу, и срѣдоу и петькь николиже вамь варена ясти, ни вина пити, нь тькмо сочиво квашено и нѣшто овошта по малоу, и оукропь водьнь сь киминомь.

Аште ли сихь единь слоучить се праздникь, чьстные главы Прѣдтечевы обрѣтение или светыхь ·м· моученикь, развѣ прьвые недѣле, все. И пакы, развѣ срѣды и петька боуди вамь раздрѣшено хоботьнице и ·в· варени сь масломь, а вино сь великимь храсоволемь, рыбьже николиже ямы. На праздникь же Благовѣштения стание свѣтьло и праздновати вь мошть, и рыбы вамь вькоушати, нь развѣ....... срѣды и петка, и вино пити сь великимь красоволемь, не едноушти, нь и заоутра, еже есть останькь вьчерашьние трапезы, ѣдите, и вино пите такожде, и рыбе аште останоу, и ·в· варени сь масломь за сконьчания ради праздника, ѣко прочее вь отпоуштеные дьни, ѣсти же рыбы ѣко речено вь си светы праздникь. Аште ли петькь или вь срѣдоу и понедѣлникь, или велиеи недели слоучить се, тогда бо октаподи ѣмо, паче же оутолимь се праздника ради, понеже ·г· дние сее недѣле, еже есть понедѣлникь, срѣда, петькь, тьчьно прьвои недѣли, жити подобаеть сочивы нѣкими квашены и зелиемь сыровѣмь, и воштемь обрѣтаемымь доволни боудѣте и сь киминомь водьнь оукропь пиюште. Аште-ли си прѣжде речены праздникь приспѣеть волѣ вь великы четврьтькь, вола вь вели петькь или и вь самоу велию соуботоу, даште вь ве(л)и четврьтькь, то ѣко и вь отпоуштение дьни светыхь

пость, ѣденије вамь боуди, вь ѣдени и вь винѣ, а вь вели петькь николиже варенија ѣдите, сочиво же квашено и зелие нѣкоје сырово и овоште, а питије оукропь сь киминомь, а вь светоую соуботоу да отстоупаѥть всака печаль схожденија на ѣдение, нь тькмо диаклизмо да бываеть прѣдь црькьвию, по обычаю. Сеизи оубо образь вь светые великије посте житию имѣите, а о немоштьныхь печаль на волоу игоуменовоу налагаю. А светыхь-апостоль пость здѣ образоуемь. По скончани всеје слоужбы, часьже, и божьствьные литоургије, ѣко синаѯарь оуказоуеть, призываеть вась трапеза по горѣ сказаномоу образоу ·з· часоу настаюштоу, вь немь же ·в· ѣдени сь масломь да ѣсте, развѣ срѣды и петка, вь та бо дьни николиже масла не вькоушамо, ни вина пиемь, а вь оуторникь и вь четврьтькь и хоботьнице ѣли, а вь соуботоу и недѣлоу рыбѹ ѣмы, и питие сь великимь красоволемь да пиете, а на вечери да прѣдьлагають хлѣба по малоу, а вина также с великимь красоволемь, занеже соу зноеве и соуша врѣмене. А на Христова рождьства пость такожде боуди вамь ѣко и светыхь апостоль вь ѣдени же и вь пити ѣко онамо оуказасмо. По скончани же, ѣко оуказано, все слоужьбе вь синаѯари, двоје сије измѣнаю, еже не по все дьни литоургисати егда пость есть, не довлѣѥть бо дьнь, маль боуде, и еже ·в·-шти дьнемь не ѣсти, вь ·д· бо чась обѣдь вамь прѣдставлѣѥть се, кьги бываеть пость ѣко речено. Пость есть, вѣдѣ, егда Богь Господь на оутрьни не поеть се нь когда аллилоуѣ поеть се, тьги есть пость, тако во и сије имѣите.

III. Глава ·аі·

Како подобаеть праздьновати владычне праздьникы и прѣсветые Богородице.

Вьси оубо божьствьни, владычни праздници прѣсвете же владычце Богородице, наставници нашѣи, да праздноують се инѣхь прѣвыше вь пѣніхь, рекоу, и вь свѣштахь и вь вашемь ѣдени. А светоје Вьведеније праздникь, еже света светымь глаголемь, свѣтьло вами да праздьноуеть се свѣтло и много-

варьно, праздьникь бо есть праздникомь и трьжьство трьжьтвомь, вь томь же да оуводими боудоуть на трапезоу колико юштьно, и паче и на врата подадите вь хлѣбѣ и винѣ колико боудеть братие; довольно боуди сие о сихь рекше, и о иныхь прочихь вьспоменѣмь.

IV. Глава ·ві·

О свободноу быти манастыроу.

Заповѣдаю оубо вьсѣмь вамь оть Господа Бога вседрьжителѣ слободьноу быти светомоу семоу манастыроу одь всѣхь гоу владыкь, и одь прота, и одь иныхь манастырь, и одь особныхь владыкь, и ни подь кими же да есть правдами, ни царскими, ни цркковными, ни инѣмь ницѣмре, нь подь единою прѣпетою Богородицею наставницею, и прѣблаженаго и светаго оца нашего молитвою, игоуменоуюштаго вь немь сьблоудати же и исправлѣти и крьмити и обьвладати и еште же и хроусоволи блаженыхь царь, вь нихьже свободьно и всѣкою властию непорабоштено имамь, привезоуеть се тврдѣе непоколѣбимоу свободоу и всѣкоюдѣ непогибаемоу и неизмѣньноу да имате. Яште ли кто вьсхоштеть нѣкогда вь нѣкое лѣто коимь образомь поработити сие, или подь властию нѣкоею створити, или кто оть црьковьникь и оть лоудьскихь, или самь игоумень, или оть вь немь братие, искоушениемь демоньскимь подвизаемь, не тькмо повиньнь да еесть божствьномоу тѣлоу и крьви Господа и Бога и спаса нашего Ісоусь = Христа и богоматери Госпожди нашѣ благодѣтельници, нь и анаѳѣма емоу боуди, ѣкоже рече божствьны апостоль, и клетва на немь т· и· і· светыхь отьць, итд.

V. Глава ·гі·

О поставлени игоуменовѣ како подобаеть вьставити игоуменовѣ.

Подобаеть же прочее и о поставлени игоумена и иконома и о црьков(н)ицѣ прьвомь вашеи лоубви творити непрѣложьно

и непрѣстоупно, аште хоштете игоумена поставити, ѣко нашь си светы манастырь прѣсветыѥ госпожде наставнице нашеѥ Богородице почтень бысть одь благовѣрныхь царь, да есть оу почти манастырь игоумень, ѣко ини царсти манастыриѥ игоумениѥ, ини же набѣлѣжають се одь цара, азь же смѣрены, пагоубоу манастырьскоу поразоумѣхь оу златѣ, и оу кониxь, и оу троудѣ еже вь поути, и оумолихь благовѣрныѥ оне царе, ѣко да не ходе игоумениѥ кь нимь назнаменаниꙗ ради, нь взехь одь нихь стапь, да есть оу манастыри вь мѣсто знаменаниꙗ царѣ, да егда прѣставить се игоумень одь вась кь Господоу, или своимь хотѣниемь оставить игоуменьство, то да избираѥть икономь и клисиѣрхь одь братиѥ до ·і· или и до ·ві· ижи соуть старѣиши, и да вьнидоуть вь црьковь, и да промыслеть себѣ игоумена, ижь имь хоштеть не тькмо телесьнѣи очи отврѣсти, нь и доушевьнѣи, ижь боудеть знаѥмь всею братиѥю вь добродѣтели и правдѣ и прѣподоби, имоуштоумоу дрьзновеньно решти: придѣте, чеда, и послоушаите мене, страхоу господноу наоучоу вы, вьзмѣте иго моѥ на се и наоучите се оть мене, ѣко кроткь есмь и смѣрень срьдцемь, и обрештете покои доушамь вашимь, а да не боудеть наговорениꙗ ради похоть телесьныхь на испльнениѥ. И сего излѣзьше и вьсѣмь вь ѣвлениѥ боудеть. И симь образомь постав'лꙗти вамь игоумена. Вьлѣз'шимь вамь вьсѣмь вь црьковь и вьзьм'ше сии типикь, и положьше на светои трапезѣ, и стапь прислонити кь светои трапезѣ, и повелеть избран'номоу вьнити вь ол'тарь, сь обычнымь трисветомь, и сь тропарми тропарь. Помилоуи ны, Господи, помилоуи до конца; слава; Господи, Господи призри сь небесь и виждь, и ини бо гласъ ·ѕ· ишти, вь Охт. единочеды и ѥдиносоуштїи оцоу своѥмоу, тажь Господи помилоуи, ·л·, и поклонив'шоумоу се ·г·-шть до зем'лѥ прѣдь светою трапезою, и вьзьм'шоумоу оттоудѣ сии типикь и жьзль, глаголюштїимь вьсѣмь Достоинь, и достоиноу соуштоу стати на достоинѣмь мѣстѣ игоумьньскомь. И став'шоу ѥмоу, боудеть цѣловань всею братиѥю, и оттолѣ быти ѥмоу вашемоу игоу-

ѥноу Богомь поставлѥноу, и прѣсветыѥ Госпожде и владычице ıставнице, поспѣшьствоующтоу ѥмоу.

VI. Глава ·дı·

О како подобаѥть иконома поставлıати.

Како же и пакы иконома хотеште поставити, тебѣ, игоу-ѥне, и всеи братїи избрати по добродѣтели вашеи подобна, и иконом'ство поставити, да ставить же се образомь сице. о отпоустѣ оутрьнѥ и обычнѣи молитвѣ трисвето всѣми ıвающтаго да творить ·г· метанїа прѣдь прѣсветою владыцею нашею госпождею Богородицею и настав'ницею и сь стра-мь говѣино да цѣливаѥть. По томьже да поклонить се игоу-ѥноу до землѥ, таже да прѣкланıаѥть игоуменоу главоу свою от-ьвеноу, а игоумень чьстнымь крьстомь знаменаѥ сице говѣино глаголѥть: Молитвами прѣсветыѥ Богородице и молитвами ѣтыхь отьць, поставлıаю ть те иконома монастыроу, по том же Господѣ дав'ше цѣловь, на подобнѣмь мѣстѣ ѥго да станеть, томь же цѣливаю ть ѥго вси, по цѣлывѣ же, слава Богоу вьзносить се и отпоусть да послѣдоуѥть обыч'но и їереи олитвѣ: Семоу же икономоу, нѥпадеж'ноу слоужбоу ѥго сьврь-ıюштоу кь Богоу и вамь, дрьзновена ıавлıаѥма, соудимаго же ми, и оуправлıаюштоу ѥмоу вась не на лица, нь все имоушта ю ѥдинь оудь, имоуштоу же подь собою и помоштника себѣ, дьиконома, и тако о Господѣ неизмѣньно и непоколѣбимо врѣ прѣбывающта, сьблоудающта и оуправлѣюшта о всѣкои шти; аште ли что погибне и одь малыхь вешті, не сблоу-нь ию, то истезана боудета и за малоую вешть ѥже по-убиста вь лѣности своѥи вь дьнь испытанıа, глаголеть бо остоль: Всѣкы твореи работоу сь оусрьдиѥмь, ѣко приме вь-аниıа мьздоу противоу троудомь, и пакы: Проклеть чловѣкь ореи работоу сь лѣностию, подобаѥть оубо сихь слышеште, ıхь отбѣгати и кь добрымь паче подвизати се. Аште ли непоспѣшьна и не на пользоу боудоуштоу врѣме его обличить, о вь слоужбѣ лѣнива и неродьно имоушта, или своимь оужи-

камь отдавающта, или одь манастырѣ крадоушта, или развраштающта братию, развѣ оустава оуказанаго, и кь игоуменоу правословныхь повелѣни отрицающта се, или манастырьскоую нѣкоую таиноу проповѣдающта, или что вь оуставѣ раздроушающта всѣкоюдѣ и своꙗ поставлѣюшта хотѣниꙗ, или пльтьскихь нѣкихь страстеи обьѣвлено сьмѣшаѥма, и аште вь тѣхь нѣкоихь вештехь прѣбываѥ не отвраштаѥ се ихь, нь паче сихь вьздражаеть, то лоубо игоумень есть или иконоль, вы же едино свештаите и вь едино изволите на лоучаго. И тогда и оного неподобьнаго прѣставите оть прѣдьстательства вашего, а вамь избраньнаго вьведѣте, а сего да отставите да паки покорить се, и аште игоуменоу слоучить се излѣсти, либо своѥю волею, или бо сихь ради нѣкоихь вешти, то да почитаѥть се вь манастыри ѣко и прьвы брать по игоуменѣ, стани же и сѣдалишті, вь цркви же и на трапезѣ и вь прочихь сьхожденихь, ѣдени же и пити, и вь всемь жити обьштеживоуштимь. И аште боудеть поработаль нѣколико, довольно емоу подавати иного нѣкоего одь мньшихь работающта ѥмоу, боуди же вамь и сиѥ оувѣдомо либо игоумень, либо иконоль, аште что приобрѣть живы оу манастыри, и речеть: сие моѥ есть, не повелѣваю томоу такоу быти, нь всѣкомоу довольна емоу потрѣба оть монастырѣ да бываѥть.

VII. Глава ·еі·

О поставлени клисиѣрховѣ.

Ѥклисиꙗрха же вамь подобаѥть поставлати брата избравьше по глаголоу Давидовоу: Блажень моужь боѥи се Господа и вь заповѣдехь его вьсьхоштеть зѣло, и да полагають оуставь цркьковны прѣдь прѣсветою владычицею нашею Богородицею и сь клоучи цркьковными, и да чинеть трьсвето, и по бывьшоу трьсветомоу, вьзимаѥть наречены клисиꙗрьхь, оуставь и клоуче ѣко и одь саме прѣсветыѥ владичице наше Богородице и приходить кь игоуменоу, и благословлѣѥть его игоумень, по свыше

писаномоу благословению ѣко иконома, и того тѣмже образомь да свршаѥть, тькьмо прѣвраштаѥ на име клисиѩрхово.

Сиже заповѣдаю не быти емоу облѣнештоу се на исправлениѥ слоужбы црьковьные нь исправлѣюштоу бьдрьно, и поминаюштоу блаженаго пророка вьпиюшта: Работаите Господеви сь страхомь и радоуите се емоу сь трепетомь. И та сьблоудаюштоу емоу, имоуштоу и подьклисиарха, мьншаго себе, и блюдьно и сьмотрьно сьгледоуюшта вь пѣтиѩхь, и вь чтениѩхь, да нѣшто не остане вь вашемь облѣнени, паче же и вь свѣштьномь оужежени и кандилномь очиштени и оужежени, или о поминани живыхь и оумрьшихь, иже соу оуписані да се поминають, паче и панахиде по прѣданомоу чиноу, ѣко и вь синаѯари повелѣваеть, и о оумьрьшихь светыхь отьць и брати нашѣи, ига се комоу сьлоучить или сьмрьть, или поменоутие прѣжде почивьшихь братиѩхь нашихь, оу писаны емоу дьнь. Аште ли сие реченые памети нѣкомоу одь братиѥ прилоучить се вь дьнь неделны, или оу праздникь господскь, то немози оставити праздника ради, нь пои или прѣжде праздника, или по праздницѣ. Аште ли вь велики пость прилоучить се паметь сиѩ речениxь братие наше, тогда бо тькмо вь соуботоу поемь панахиде за мрьтве, а тѣмь сьлоучившихь се вь постьныѥ дьни подобаѥть имь прѣжде месопоуста отпѣти паніхиде за покои.

VIII. Глава ·кв·

О изложени кь всѣмь еже подобаеть излагати се.

Нь то и еште вамь заповѣдаю, еже вамь вьсѣмь излагати се оть манастырскиѥ правьде, еже вьношениѩ слоужештимь по малоу да прѣписоують. издаваниѩ когда и камо. а вьношениѩ кьгда и оть коудоу, си всѣмь заповѣдь есть, дохьѣроу, икономоу и парикономоу, или вьнѣшьнемоу икономоу, или иноу коую годѣ работоу прѣдрьжештихь, вь сие наставлаю вы да вси излагаете се да боудете непорочьни и непоговорьні.

IX. Глава ·кг·

О соуетьнословныхь и празднословныхь.

Прочеѥ и кь инѣмь слово избраньно, и вѣдомо онѣхь подобно. Аште соу кто одь вась вь роукодѣланi коѥмь, или вь инои слоужьбѣ сьходеште се, и соуѥтныѥ твореште бесѣды, навыкноули бо соуть сиꙗ сьхождениѥ, таже и вь скв҄ьнословиѥ вьпадають, оть многословиꙗ бо рече не оубѣжеть грѣха, наоучатi се оть большега, да не отмѣтають се, заповѣдаю оубо семоу сиѥ творитi оть лоубьве и творештоу и доушеврѣдьныхь оставлѣти, одь божьствьныхь писмень, ѣко доушепользьно, бесѣдоуюшта, или мльчати, оудрьжаѥ бо оустьнѣ разоумьнь еси и моудрь рече приточьнiкь. И вь поутi же бывше тожде болеште, тѣмьжде исцѣлеваите се, подобаѥть оубо нiкако же симь сега бьдѣтi, о оумѣ сьблоуденiꙗ вѣдоуштiи, ѣко оудоба есть соупостатьномоу льстьно на нихь наитi и вь падеже нiзвести, еже да не боудеть ѣко и оградi стадоу и пастыроу изьгнанымь. Кь симь же нi вь досаждениѥ дроугь дроугоу вьнiтi, или вь гнѣвь, ибо сиѥ творе вь отлоученiѥ да вьпадеть, аште не каѥть се и проштенiꙗ просить, и ськроушенѣмь срьдцемь, мiрь оубо и лоубьвь имѣти волимь, дроугь дроугоу вась всегда и мѣсто гнѣваниꙗ наоучите се Благословi и Прости брате, а сьхожденiꙗ же соуетьна твореште и прiходеште бесь правды дроугь кь дроугоу, и безь нiкоѥ же потрѣбьныѥ вины, и сь игоуменовою свѣстiю наоучаѥми, и оть зла не отстоупаѥи, да емоу се заповѣдаѥть.

X. Глава ·кд·

О не имати никомоу же вь келии ѣдениѣ, ни питиѣ, ни коште и до мѣднiце едне.

И стежанiѥ нѣкоѥ имоуште, лихо заповѣдi манастырскиѥ, аште и до мѣдьнiце или овоште, безь вѣстi игоуменове, вь заповѣдь да вьпадеть. Искрь же сихь отаи ѣде и пиѥ, аште не покаѥть се и пооученiѣ прiѥмле одь дроугь и одь оужикь, и

одписоуѥ имь, а оукрадаѥ одь манастырѣ нѣшто и неисправлаѥ се, да одганаѥть се тоу, тако да приложить се и сиѥ кь реченымь.

XI. Глава ·кѕ·

О брати не имѣти работьника.

Отрокь недостоино имѣти вамь; быти же по ·в· вь келиꙗхь, паче благь; быти же вь едино и коупно дыхаюшта лоубовию закономь доуховьнымь, тожде моудроуюшта и ѣко единодоушьна брата, вь истиноу сьвькоупивьша се, тожде иго господне влѣкоушта, вседоушьно и дроугь кь дроугоу вь мирѣ и вь подобномь послоушьствѣ и говѣни покараюшта се, да и вь вась мѣсто имать. Давидовоу испльнити се глаголоу: коль добро и коль красьно ѣко жити брати вькоупѣ. Подобаѥть же и сиѥ расоуждениѥ створити: да повиноуѥть се вь новѣ пришьдь прѣжде пришьдьшоумоу; бескнижьны словесьномоу; неразоумны наказаномоу, и младѣи старѣишемоу: аште ли соуть кто по единомоу вь келиꙗхь, да соудить игоумень и тои да свѣсть житиꙗ ихь.

XII. Глава ·кз·

О како подобаеть давати одеждоу и обоуштоу.

Подобаеть прочеѥ оуказати о одежди брати, повелѣль бихь да имь даю расе шьвены, нь видѣхь ненавистию диꙗволею рьптаниꙗ быше вь нихь многа, глаголоуште дроугь дроугоу: тебѣ больше дано а мнѣ позлѣѥ. Да сего радь повелѣваѥмь, ига приде новакь, да моу се подасть раса и кошоулѣ, а на годиште вьсѣки брати да се подаеть по перперѣ, да си коупоуѥть одеждоу, а вь обоучи на игоуменѣ, и на икономѣ та остаю вь калигиꙗхь и вь инакои, да его же видеть неимоушта, да подаюѥть емоу, наипаче же црьковьникомь, да есть неоскоудьно вь калигиꙗхь, а вь ношть ноштьномь роусѣ, ѣко боудеть моштьно манастыроу. И се, и еште по литрѣ масла да имь се даѥ на

годиште, за келинаго ради просвѣштенија, и вьнѥ комоужде на годиште да подасть се по рѫнѫ, аште и кѫпивьше, а иже соуть црьковници избрани игоуменомь, ижи имоуть п келины оуставь држаті, то да имь се даѥ по ·г· литре масла, на годиште, нь да еста по ·в· вь кели и сьвычьна да единѣмь каньдиломь сьврьшаѥта своѭ слоужьбоу, да има и свѣшта сьтѣче на годиште.

XIII. Глава ·ки·

О невьстаѭштихь вь црьковь, како ихь подобаеть наказовати.

Нь тѣмь же и заповѣдаемь выноу неослабьнѣмь быті на всѣкоу црьковноу слоужьбоу, молеште се о себѣ и о мирѣ и о слоужештеи брати. Аште ли се кто облѣнивь и не вьстанеть на оутрьноу, или на иноу слоужьбоу црьковьноую, тькмо вины нѣкиѥ правыѥ, или болѣзни, то да чиніть метаниѥ прѣдь игоуменомь и вьсеѭ братиѥю ·л· метанија посрѣдѣ трапезы. Аште ли се не покаѥ и паки по второѥ не вьстанеть, да поклоні ·ѯ·, аште ли и тако не покоре се прѣбоудеть, и паки отчајавь се по третиѥ не придеть вь црьковь, то да се поклоні ·р·; аке ли и еште непокара се и сьблазнь инымь братијамь строе, да се изьгоніть оть игоумена и все братиѥ. Сиѭ же заповѣдь даѭ не црьковьнікомь едьнѣмь нь всѣки браті, иже соу оу манастыри, свѣне сихь ижі соу извьнь манастьрѣ лѣжоуть. А вь чтени и вь канархані комоу створи еклисијархь метаниѥ, кромѣ немошті тѣлесьныѥ, или на пѣниѥ или на починаниѥ, да не отричеть се, а на трапезѣ чтенија повелѣваю да дрьжите недѣлѣмі. А си всѣ на игоумена полагаѭ. Да аште кто еклісијарха не послоушаѥ боудеть, да ихь игоумень наказоуѥть.

XIV. Глава ·кд·

О томь ѥкомоуже не варити особь ни ѥсти оу кели.

О сихь же и сиѥ вамы прѣдь Богомь и самоѭ владичицеѭ нашеѭ прѣсветоѭ Богородицеѭ наставницеѭ заповѣдаю

вамь, да боудеть вьсѣмь вамь сиѥ ѣдение же и питїѥ, а не варитї вамь повелѣваемь, ни тебѣ самомоу игоуменоу, нї икономоу, ни еклисиѣрхоу, ни иномоу никомоуре одь братиѥ прѣбывающте вь вашемь стадѣ. Ӕште ли боудеть гость манастырски, то подобаеть игоуменоу, аште лї не боуде игоумена, да икономоу или кто годѣ боуде оть прьвыхь вь манастыри, то на тога вьзлагаю да оуправи гости ѣко есть подобно, того бо ради единого и различна ѣдениѣ да бывають игоуменоу. И подаваѥмо да есть, еликоже ѣвлено, и вь болѣзнь вьпадьшеи соуть, и сего ради трѣбоують большега ѣденига же и питига на сьставь немоштьнаго ихь тѣла, се бо свѣстьно мни ми се и братигамь прочеѥ сьблоудати несьблазньно.

XV. Глава ·л·

О слоужештїхь дигакониѣхь манастырскихь како подобаеть е поставлати.

Херотониѥ слоужештимь по икономовоу ставлению подобаѥть бывати и поставлатї клоучаре, клоуче оузимающте и полагати прѣдь прѣсветою Богородицею, или прѣдь Христомь и трьсветомоу бывьшемоу, и томоу ставештоумоу се подобно и сьмѣрено да строи ·г· метанига прѣдь светою Богородицею, и клоуче вьзїмаѥ своима роукама, таже игоуменови прѣкланаѥть свою выю, и на немь реченоѥ благословениѥ приѥмлеть, а ѣже нѣмають клоуча, вь светоую иконоу целывавьше, игоуменово знамениѥ довлають вь ставлениѥ.

XVI. Глава ·ла·

О наказаномь быти брати одь игоумена да не творїть стрьпьтьна вьставьше оть трапезы, нь походити говѣнино вь келие ваше.

Такожде да сьблоудаѥть игоумень на пѣтїгахь вь црьквеи вь хождениגахь на трапезоу, да сьблоудаѥть братию такожде и на вьсѣкомь мѣстѣ, еда сѣдеште бесь правьды и праздьнословь-

ствоующе и праздьноують, то братьски поучаваѥ и исправлѣѥ; повиноувьшимь же се симь походити вь келиѥ сь молитвою и роукодѣланиѥ творити, нь и трапезароу подобаеть блюсти на трапезѣ да нѣшто вь лѣности своѥи неоуправьно на рптаниѥ брати поставить пиште, или неосмвеныѥ сьсоуды имы, или изгноениꙗ нѣчеса, или всѣмь не единако неподѣлениꙗ, то да о томь да моу даѥть игоумень заповѣдь.

XVII. Слово ·лв·

О работаюштихь манастыроу.

На коуюжде слоужьбоу ижи соуть поставлени, иконома, рекоу, и клисиѣрха и параикономa и ины многимь ижи дрьже манастырскиѥ работе, сьблоудьно благо и чьстьно твореште ихь, праведно есть не прѣставлꙗти ихь одь своихь работь; лѣноуюште же се оть нихь и неродеште, нѣкакоже и лоукавьноуюште о нихь, подобаеть е прѣставлꙗти, и ине пакы поставлꙗти. Иже оть сихь боудеть краде нѣшто аште и мало, осоуждень есть Господемь нашимь Іс. Христомь и прѣчистою его материю, обштею наставницею, и одь неѥже и клоуче приели соуть, обештаюште се не лоукавьновати и единодоушьно слоужити еи.

XVIII. Слово ·лг·

О клоучарихь, и хлѣбарихь, и рыбарихь и о строторѣ и о икономѣхь мѣтохь.

Молоу се оубо клоучаремь и хлѣбаремь и рыбаремь, и печалоуюштихь се о мьскахь, и иже соу оу метохиꙗхь икономи манастырскихь сель, на дворь посилаемымь, и инамо одходештимь повелѣниемь игоуменокомь, и паче всѣмь слоужештимь и слоужениꙗ ваша имѣти вседоушьно, ѣко немалоу оть тѣхь оупваѥте се вьзданию; безькнижьнымь, вѣдѣ, довлѣѥть кь отвѣтоу, и Богоу и намь, еже о слоужьбѣ сьблоуданиѥ же и поспѣшьство. А иже свѣдеть книгоу, вьзбранаѥть же се имь, за

слоужбы ради еже вь молитвахь ихь слоужбоу творити и быти сь братиею на сборишти, поучаваемь не малодоушити се, ни отнечаꙗти, ѣко мьнештимь се имь погоубыше пользоу, нь благодоушьно же паче имѣти и радостьно, понеже оукрѣпиль ихь есть Господь себѣ братию по подобию оного послоужити, иже рече: Не придохь да ми послоужеть, нь да послоужоу, и положити доушоу мою избавление за многихь. Зрите, братие моꙗ, кое вы дѣло сьврьшаете; зрите комоу подобите се; видите ѣко начело всемоу благомоу сь лоубовию приходите. Что оубо скрьбите и тоужите оть сьхождениꙗ оставьше, не разоу(мѣ)ете ли ѣко свою доушоу полагаете за многихь, ѣко мои владика Христось, да ꙗвѣ братию вашоу оупокоите радовати оубо и играти вамь подобаеть. итд.

XIX. Глава ·ле·

О како подобаеть пѣти панихиде ктиторомь.

Довлаеть оубо о манастырскыхь, довольно же и ѣко подобьно заповѣдаными, о оусопшихь отьць нашихь и братие, да оубо примемь свѣтьло и сь всеноштьнымь пѣниемь почисте вамь память трьсветаго и приснопаметьнаго оца нашего и ктитора курь Семеона мниха, еже есть мѣсеца феврара вь ·ги·, еже праздьновати вамь свѣтьло и пѣтиемь, и свѣштами, и вь вашемь ѣдени и пити, паче подаите хлѣбь и вино на врата кто се прилоучи вь тои дьнь, и сие вамь вѣдѣти, ере многашть прилоучаеть се сиꙗ память вьноутрь великихь пость, да пѣти вамь прѣжде пость а вечерь на панихидѣ подати вьсѣки брати по свѣшти, да поють дрьжеште надь гробомь.

О панихидѣ Настасиинѣ.

Сиимь же образомь пѣти вамь и на память блаженопочивьшее бывьша иногда подроужиꙗ его Анастасие мнихи мѣсеца. июниꙗ ·ка·.

XX. Глава ·лз·

О постризающтихь се.

Рѣчь ѥсть и о постризающтихь се. Иже аште соуть кто вь славѣ, или оть нѣкыхь знаѥмымь нами, и свѣдештиихь наше житиѥ, да постризають се и вьноут'рь вьзаконѥнаго врѣмене молештим' се вамь, и сего коупно приѥмлюште. Аште ли слоучив'шихь се соуть незнанїи, по прѣшьствїи ·з· днїи здѣ ихь пришьствиꙗ да облачеть се вь плаштаницоу, и вь мнишьскый шлѣмь, да заповѣдають же се ѥмоу вьз'можныѥ слоуж'бы и да сьблюдають се, аште сь трьпѣниѥмь и сь смѣрениѥмь сьврьшають се. Аште оубо сице имоуште соуть, да прѣбывають мѣсець. ·ѕ·, и тогда братиꙗ да причештають се постризаѥма и оброученииѥ божьстваго и аггелскаго да приѥмлють образа. Аште ли непрѣломни сьлоучеть се ꙗвити се имь, рьп'штоуште же и оуныли о заповѣдехь ихь, игоуменоу подобаѥть не приѥмати. Кь симьже и сиѥ печално ѥсть иже оть страны приходеште мниси, ихже приѥмати соуждено ѥсть побѣждати ихь о нѣкыхь отрек'шихь же се и принесенѣи. Нѣсть бо благодѣты Божиѥ прѣпродавати дльгомь, или на добит'цѣхь продавати, да кы здѣ стоудь или поношениѥ прїидеть, виновна сь постризаюштїихь и злїи сии глаголь вьнести се, моѥ ꙗвлѥн'но и твоѥ и бол'шеѥ и малоѥ, и лоуч'шеѥ молити се принес'шоу, а не приносештоу, да не боудеть сиѥ вь нась, да не боудеть. Аште ли что и намь постризаѥи се приносить, да приѥмлемь, вол'но бо ѥсть сиѥ а не ноуждно, и вол'но дѣло боголюбиꙗ милостиниѥ, чинь имѣите добротворениꙗ, и оть Бога вьзмьздыѥ боудеть, вь оцѣштениѥ прѣгрѣшениѥмь, паче же да истиноу речемь, покладь несеть Богоу и прѣчистои ѥго матери и настав'ници, ино бо ѥсть отречениѥ и принесениѥ, а дроугоѥ дарь или милостиниѥ, поданиѥ, или покладь. Оно оубо овамо имать вьзданиѥ, и ꙗкоже нѣкоую коуплю трѣбоуюште полагаѥть. О нѣкихь слоучивьшихь се глаголѣхь и свѣтьныхь коуплѣхь, а еже есть вѣно небесьныхь надеждь, и оть данеи полагаѥмо, да оть сега ни по чисменеи нѣкоѥга прочиѥ бра-

тиѥ давающті да не мнить се, нь равно быти сь вьсѣми по дрь-
жештіимь законѣ манастырѣ. Аште ли когда искоушаѥмо, нь
поути ѥже соуть многа несьвѣтьна, и отстоупати оть мана-
стырѣ искоусити се, вьсхоштеть же и дарованоѥ отнести, нь
не дадите ємоу того, что годѣ слоучило се ѥсть, ибо єдьноушти
Богоу дарованоѥ не вьзимаєть се, вьзимаѥиже свештеньнокрадеи
єсть, творенже свештенокрасти имать запрѣштеніѥ. Еси свѣ-
деть, аште и мы не глаголемь, се бо нынѣ сицѣ и сико имѣите.

XXI. Глава ·ли·

О подани на врата брати.

Я реченоѥ и зѣло хранительноѥ не малоу пользоу и спа-
сеніѥ вамь оумножаѥть, кое же сиѥ на вратѣхь подание, и
страньнымь и немоштьнымь, оупокоѥние и посѣштеніѥ, ихь
же ради гостиницоу одь христолоубиваго нѣкоѥго образа испро-
сівьше сьздахомь, страньныѥ же оупокоити, братиѥ, и немо-
штьныѥ вьзлежештеѥ, ѣко мошть поспѣшьствова о ніхь, оудо-
стоити, нагыѥ же и босыѥ одѣвати и обоувати, ветьхими вашими
одеждами и обоуштами не вами самѣми даваѥмо. Се бо не
повелѣваемы нь игоуменомь. Питати же алчьныѥ, и доуші
давати, ѣкоже рѣсьмо, оузаконенымь хлѣбомь и виномь и со-
чивомь нѣкимь одь крьмы вашеѥ избывающте, подобаше бо
оть оудрьжаниꙗ вашего симь быти, понеже не тьштьно боуди
понѣ и оть избытькь. И Богоу оубо есть лоубьзно, еже есть
ѣко вьзможьно и оумьрших же погрѣбати, страньно гробие же
есть тѣхь ради сьздано, да не мыне вамі творимое лоученѥ и
твьрдѣѥ потьштаньно имоуште забоудемь, не погрѣбати же тако
да би было, ни ѣко слоучивьшоу се, нь прьво опѣваемѣмь по-
грѣбаемые вами, и дроугаꙗ достоинаꙗ потьштаниꙗ ні єдиноуштї
паче вьсѣхь чистотьно кь страньнои нашеи брати чистотоу
ѣвите, да и мы чистоу же и богатоую о ніхь оть Бога ми-
лость примемы ні никогоже оть врать нашихь праздьна отпоу-
штати волимь.

XXII. Глава ·м·

О больници, и о работаюштіхь болемь.

Рѣхь выше нѣшто мало о болештіхь браті нашеи, игоуменовою волею вьсе еже ихь промышление семоу есть наложено. Подобаеть же и о сихь большее оувѣдѣти. Заповѣдаемь же избрати больнымь келию, вь образь добра спѣе больницоу, и одрове поставіти, больнымь на вьзлежение и на покоиште и работьника имь давати, ѣко симь работаті вьсѣмь. Аште лі, по моімь грѣхомь, мнози оу езоу оупадоуть да имь ста и ·в· работьніка, дроулоу великоую, еже есть огніште вь мѣди сковано и прѣносимо, вь немь же болештімь оукропь топіти, и ина ѣже соуть онѣмь на оутѣшение, по вьзможномоу же ѣже соуть вь ѣдені и пити, и вь прочихь потрѣбахь. Игоуменоу повсегда, не рѣтько вь больницоу пріходіть, и вседоушьно посѣштати братие, и комоуждо приноситі потрѣбьнаа, и братіа же наша больнаа да не вь сие оуздаюште се, обратеть себе имоуште просити лихаа нѣкаа, ѣже не боудоуть ни вь слоухь слышали, и ніколіже віdѣли ні вькоусили, нь да сьдрьже себе и сьмѣраютьсе, довольні боудоуште вь онѣхь едьнѣхь, вь ніхьже и врѣме есть и моштьно манастыроу принести, та прінести. Аште лі и работате имь заповѣді ради юже заповѣдасмы, нь не оупрашаті ихь, повелѣваемы, сьмѣрено же паче жити, ѣко подобаеть мнихомь, да и ті вь трьпѣниа мьздоу, еже есть оулишение похотьнымь, и болѣзні тоуга ходатаи боудеимь оть Бога насладіти се, боуді же вамь сие!

XXIII. Глава ·мв·

О кели кариіской светаго оца Саввы

Хоштоу же кь вашѣи лоубьви и сие изьрешти, паче же и заповѣдь приложити, азь многогрѣшны и приснооуныли на подвізаниа доуховьнаа. Быхь вь манастыри нашемь светые владычице и Богородице наставнице нашее, и аште или поработахь, ли потроудихь се, ли немалые тѫгы приехь глаголоу по апо-

столоу Павлоу, аште есть вь тѣлѣ, ли развѣ тѣла, не вѣдѣ. Богь вѣсть. Такожe и азь о себѣ глаголоу, аште что и приехь оть тѣхь реченыхь, то не вѣдѣ, Богь вѣсть. Прѣбыхь бо вь манастыри доколѣ, сьбрахь ваше о Господѣ лоубимоѥ стадо, не мало помагаюштоу моеи немошти владичици нашеи и Господжди Богородици и наставници, мирь вамь глаголе ѣкоже и Христось своимь оученикомь. И помислихь егда сь вами вь манастыри прѣбывахь сьбрати хоте вась или вьработати вамь, и забывахь своꙗ прѣоумноженаꙗ прѣгрѣшениꙗ, ѣже вѣхоу кь Богоу кь вашѣи лоубви. И изпромысливь вь себѣ ѣко оуже подобаѥть промыслити и о своихь сьгрѣшенихь, и изьшьдь и створихь себѣ сѣдалиште еже боудеть двѣмі или паче и тремь, и црь-ковьцоу оучини(хь), вь име светаго и прѣподобнаго поустыне жи-телѣ оца Савы, егожe и мнѣ неподобномоу имоуштоу име, и вьставихь оуставьць си, како подобаеть хотештимь жити вь ке-лици сѣи, да сию заповѣдь даю игоуменоу и вамь, да не имать посадити потежештаго се покоꙗ ради пльтьскаго, или паки безкнижьнаго и коупь даваюшта на нѣи, нь да избирате хо-тештаго и желаюштаго ходити прискрьбьнымь поутемь и вьнити сквозѣ оуськаꙗ врата, испльнаюштаго си оуставь ѥгожe написахь здѣ оу сеи кели, да аште видите еже не боуде подобнь, егожe оставихь живы вь келици тои оученика си, то посилати оу сиѥ мѣсто егожe видите желаюшта и лоубештаго сьвыше писанаꙗ, либо старь, либо младь, таковы обрештеть се вь вась. И си повелѣваю по отшьствии моемь кь Господоу да не подасте вь мѣсто оно ничесаре, ни паки повелѣваю оузети оть неѥ ништожe. Аште ли прѣстоупите сию заповѣдь, имете обидити мѣсто оно, то да вы есть соупрь на страшнѣмь соудишти прѣподобны отьць Сава и азь оумилены.

XXIV. Глава ·мг·

О чтени сего типика на вьсѣкь мѣсець, и скончавати го, паче же и на памеѣть ктиторовоу исчитати его

Сии бо типикь заповѣдаю вамь чисти, на кижди мѣсець вь начело, вь врѣмена ѣдени вашихь, на вьспоминаниꙗ же запов-

данымь вамь и на пользоу доушь вашіхь, сицѣ бо да боудете вы же вь спасени вашемь испльнени ѣко добраꙗ сьхранивьше, ѣже прѣесте оть отьць вашихь и мнѣ же пішта доушевнаго сего .наставлениꙗ и наказаниꙗ о Господѣ простирающте. Богь же мирьскы призываѥ нась вь вѣчноую его славоу за многоую его и неизреченьноую благостыноу, сьвршіть вась и оутврьдить вь светоую его волоу, за единочедаго сына своѥго Господа Бога Спаса нашего Исоу-Христа и прѣсветаго и жівотворештаго доуха емоуже подобаѥть всѣка слава, чьсть и покланѣниѥ и вельлѣпьство и нынѣ и присно и вь вѣкы вѣкома, аминь.

И. НАРЕДБЕ О СВЕШТЕНСТВУ

издане у присуству папских делегата а с претходним одобрењем краља Вукана за Далмацију и Зету.

Вукан краљ

1199

подлаже се црквеној власти Римске Столице и утврђује унапред што ће наредити папски делегати Јован капелан и Симеон подђакон. У писму томе пише се Wulcan Dei gratia Dioclie atque Dalmatie rex. Некакво је раније писмо отишло било папи у ком су били неки захтеви Вуканови (по свој прилици за признање краљевске титуле); с тога се у том писму вели: Presentatis igitur litteris vestris intelleximus, quia postulationibus nostris apostolatus vestri beatitudo misericorditer acquievit. Unde nos cum magna animi devotione percepimus ut per totum regnum nostrum omnia, que secundum Deum sunt, iuxta illud propheticum evellant et destruant. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 334. На основи тога је, као на основи претходне потврде ступио у живот закон о црквеним пословима у краљевини Вукановој који су издали папински посланици Иван и Симеон с архиепископом дукљанским и његовим епископима на сабору. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 335 штампао је тај закон. Из њега ми износимо све главне тачке.

In nomine patris et filii et spiritus sancti.

Nos Johannes capellanus et Symeon subdiaconus domini Innocentii pape tertii apostolice sedis legati ad evellenda nociva de agro dominico et virtutum plantaria utiliter inserenda, videntes multa in clero et populo Dalmatie et Dioclie corrigenda, de sanctorum patrum conciliis decreta presentia duximus innovanda.

I. In primis, itaque, decernimus, ut nullus episcopus aliquem ad sacros ordines per pecuniam promovere seu ec-

clesiastica beneficia alicui precio interveniente concedere presumat........ Presenti decreto statuimus, ut quicumque episcopus hoc agere convictus fuerit, omni ecclesiastica careat dignitate, et sine spe restitutionis tam ille qui dederit, quam ille qui scienter sacros ordines pecunia interveniente receperit, perpetuo deponatur.

II. Cum domini sacerdotes et hii qui sacro altario deserviunt, continenter vivere debeant iuxta illud: Mundamini, qui fertis vasa domini, in partibus Dalmatie atque Dioclie sacerdotes et uxores habere et ecclesias tenere dicuntur. Quocirca presenti decreto statuimus, ut sacerdotes et diaconi ante susceptum officium, nisi eorum conjuges in manu episcopi votum fecerint continentie, uxores habentes cum ipsis maneant et ecclesias dimittant, non enim possint secundum ordinem romane ecclesie manentes in coniugio, nisi defunctis uxoribus aut continentiam voventibus, si digni inventi fuerint, ad sacerdotium promoveri. Illi vero, qui post susceptum sacerdotii vel diaconatus honorem, adulteras potius quam uxores accepisse probantur, nisi eas dimiserint et dignam egerint penitentiam, ab officio et ecclesiastico beneficio fiant penitus alieni.

III. Prohibemus etiam ne aliquis episcopus nisi in quatuor temporibus iuxta sanctorum patrum constitutionem aliquem ad sacros ordines promovere presumat, solus enim romanus pontifex dominicis diebus subdiaconos ordinare potest. Cum autem episcopus ordinationem fecerit, nonnisi unum ordinem a subdiacono et supra conferre presumat. Ordinatus autem in subdiaconatum ad munus per annum in eodem officio desserviat et diaconus similiter faciat. Quicumque autem episcopus contra hoc venire presumpserit, tamdiu a conferendis ordinibus abstineat, donec a romano pontifice misericordiam consequatur.

IV. Quoniam secundum gradus et ordines personarum beneficia ecclesiastica in domo domini secundum sanctorum patrum constitutionem distributa noscuntur, decernimus ut

decime sue oblationes fidelium tam pro vivis quo pro defunctis in quatuor partibus dividantur, quarum una sint episcopi, alia ecclesiarum, tertia pauperum, quarta clericorum. Portionem quidem pauperum episcopus amministret, portionem vero ecclesiarum archipresbiter conservet et ex mandato episcopi in usibus ecclesie fideli expendat. Quicumque autem clericorum contra hoc venire presumpserit, sua portione privetur.

V. Districtius inhibemus ne aliquis sacerdos filii sui vel filie spiritualis privatam confessionem alicui revelare presumat; quod si facere convictus fuerit, officio et beneficio ecclesiastico perpetuo spolietur. Idem dicimus de quolibet clerico, qui de homicidio, adulterio, periurio, falso testimonio publice accusatus fuerit et convictus.

VI. Cum terrenarum potestatum nuntiis sive ministris honor exhibeatur ab omnibus, multo magis ministris Dei honor a laicis exhibendus est, a quibus non solim divina celebrantur officia, verum etiam sacrum baptisma et corpus domini et penitentia et cetera ecclesiastica sacramenta iugiter ministrantur. Quapropter iuxta decretum domini Innocentii pape secundi districtius inhibemus ne aliquis in personam episcopi sive sacerdotis vel cuiuslibet clerici vel religiosi viri violentas manus inicere presumat. Quicumque autem hoc attemptaverit, tamdiu excommunicatus maneat, donec de tanta presumptione satisfacturus apostolico se conspectui representet, vel ab eius legato, prestita congrua satisfactione, absolutio beneficium consequatur.

VII. Similiter sub excommunicatione prohibemus, ne aliquis laicus clericum ad peregrina iudicia trahere presumat, veluti caudentis ferri, vel aque, vel cuiuslibet alterius iudicii, non enim pertinet ad laicum clericum iudicare. Si autem clericus peccaverit, ab archiepiscopo vel episcopo vel etiam prelato suo aut romano pontifice, si necesse fuerit, iudicaretur.

VIII. Cum sacrosancta romana ecclesia, qui mater est omnium ecclesiarum et magistra, decreverit, ut nullus christianus usque ad septimum consanguinitatis gradum coniugium

contrahere presumat, grave nomis est et divini dignum animadversione iudicii, quod in partibus Dalmatie et Dioclie a multis factum in veritate comperimus, ut homines Dei timorem non habentes cum consanguineis in quarto et quinto gradu vel infra contra sanctorum patrum constitutionem coniugia contrahere non formident. Quapropter presenti decreto statuimus, ut quicumque in quarto gradu presertim vel infra coniugium habere convincitur, nisi ad mandatum ecclesie satisfecerit et a sue consanguinitatis incesta coniunctione recesserit, tamdiu maneat excommunicatus et ab omnibus ecclesie sacramentis separatus, donec a nefaria copula separetur et ad mandatum ecclesie satisfaciat.

IX. Item precipimus, ut clerici rasuram et tonsuram teneant clericalem. Qui autem hoc non fecerit, ab episcopo districtione canonica compellatur.

X. Cum due sint in terris potestates a domino constitute, spiritualis videlicet et secularis, et una de spiritualibus et ecclesiasticis, altera de secularibus habeat iudicare, grave committitur peccatum, quicumque laicus vel ecclesias donare vel ecclesiasticas personas iudicare presumit. Quocirca presenti decreto statuimus auctoritate Dei omnipotentis et beatorum apostolorum Petri et Pauli et domini pape Innocentii, ut quicumque clericus de manu laica ecclesiam vel ecclesiastica beneficia receperit, tam qui dederit quam qui receperit, tamdiu excommunicationis virculo teneatur astrictus, donec ad mandatum ecclesie plenarie satisfaciat, et quod contra sacros canones factum fuerit, irritum habeatur et vacuum. Illos autem laicos, qui ante constitutionem istam ecclesias donaverint vel in ecclesiasticas personas manus iniecerit violentas, volumus per episcopos tertio commoneri et nisi penitentiam egerint competentem, eadem sententiam teneantur astricti.

XI. Excommunicamus omnes illos qui thesauros ecclesiarum iniuste detinent, donec restituant, et eos qui Latinos desinent in servitute, nisi recepta pecunia quam dederunt, eos pristine restituant libertati.

XII. Item excommunicamus omnes illos qui proprias dimiserunt uxores vel de cetero dimiserint sive iudicio ecclesie, donec ad ipsas revertantur.

XIII. Prohibemus etiam ut filii presbiterorum et qui de legitimo non sunt nati matrimonio, ad sacros ordines non accedant.

XIV. Similiter prohibemus ut nullus ordinetur in sacerdotem nisi tricesimum expleverit annum.

† Ego fr. Johannes domini pape capellanus, apostolice sedis legatus scripsi et subscripsi.

† Ego fr. Symon domini pape subdiaconus, apostolice sedis legatus subscripsi.

† Ego Johannes Dioclensis et Antibarensis archiepiscopus subscripsi.

† Ego Dominicus archipresbiter Arbanensis subscripsi.

† Ego Petrus, scutarinensis episcopus, subscripsi.

† Ego Johannes, palatinensis episcopus, subscripsi.

† Ego Petrus, aruastinensis[1] episcopus, subscripsi.

† Ego Dominicus, soacinensis episcopus, subscripsi.

† Ego Natalis, dulcinensis episcopus, subscripsi.

† Ego Theodorus, sarcanensis episcopus, subscripsi.

[1] drivastinensis.

Ј. МАНАСТИРИ И ЦРКВЕ

I
МАНАСТИР СВ. БЕНЕДИКТА НА ЛОКРУМУ (КОД ДУБРОВНИКА)

1.

Краљ .....

јула 1112, индикта V

потврђује судбени рад судије Болеслава којом је црква Св. Мартина у Шумету с имањем својим досуђена манастиру реда Св. Бенедикта на Локруму. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 25.

I. In nomine domini Dei eterni, mense iulio, indictione quinta.

Ego Bolislavo iudex ecclesiam sancti Martini, que in Sumeto esse videtur, olim ab hereticis foedata atque possessa, Dei auxilio fretus, cum ea nostrorum antecessorum esset hereditas, necessarium duxi auferre eam ab eis et tradere chatolicis et orthodoxis viris; quatenus non solum mihi, verum etiam omnibus nostris propinquis ut Deus propitius esset. Unde continuo vocatis ad me monachis sanctissimi Benedicti cenobii, predictam ecclesiam Sancti Martini cum omnibus que ad eam pertinere videbantur, sponte condonaui, terras videlicet atque vineas, domos et predia, mobilia et immobilia eis concessi. Insuper et ducentas oues et nouem seruos et tria iuga bouum et viginti quatuor vaccas.

II. Itaque testamentum firmissimum eis facio, un nullus sit qui contradicere audeat, vel aliquid tollere presumat, sed

ampliato munere pro nostris animabus et sua salute fideliter tribuat. Sin aliter egerit et iam dictam ecclesiam a monasterio Sancti Benedicti separare temptauerit, iratum habeat trinum et unum Deus, etc.

Et ego A. abbas suprascriptus per iussionem domini Regis scripsi.

2.

Краљ Ђорђе, син Бодинов

1114, новембра, инд. VII

потврђује наредбу судије Грда, који је навео како је неки Миро истакао тражбину да је горе наведена, краљевом заповешћу одобрена, наредба судије Болеслава, нетачна, јербо је црква Св. Мартина његова, тј. Мирина. Судија Грд је призвао сведоке који су исказима својим утврдили да је црква краљевска и да је наредба судије Болеслава правилна. И ову је нову наредбу судије Грда потврдио краљ. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 25—26.

3.

Краљ Ђорђе

1115, августа, инд. VIII

по свој прилици услед горе наведене судијске расправе потврђује даровање цркве Св. Мартина у Шумету манастиру Св. Бенедикта на Локруму. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 27.

I. Georgius, gratia Dei rex, una cum matre mea, domina Jaquinta regina et Gerdo consobrino meo, de quadam ecclesia Sancti Martini quam olim datum habuerunt patres nostri et domini cum omni sua pertinentia ad monasterium Sancti Benedicti cognomento Lacromono, modo nos affirmamus eam similiter, ut secure possideant predictam hereditatem, quam suprascripti nostri priores dederunt.

II. Ut nullus de nostris parentibus presumat contrariari, nam si quis temptare probauerit, veniat super illum ira Dei et cum omnibus electis eius.

III. Et ego A. abass ex cenobio sanctorum martyrorum Sergi et Bachi per iussionem domini regis scripsi in presentia Petri archiepiscopi et aliorum nobilium Ragusii, mense augusti, indictione octava.

4.

Славогост бан

1151 декембра

потврђује дар цркве Св. Панкратија на Бабину Пољу на Млету манастиру Св. Бенедикта на Локруму. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 69. Година по старом дубровачком запису на самом акту.

Sicut enim mei predecessores et antiqui nobiles ecclesiam Sancti Panchratii de Meleta cum omnibus terris dederunt monasterio Sancti Benedicti, quod testificat iupanus Gerdessa cum aliis nobilibus, ita ego banus Slavagast cum meis filiis et omnibus Zachulmie nobilibus affirmo prephatam ecclesiam Sancti Panchratii monasterio Sancti Benedicti ut quiete atque secure semper locum obtineant et absque omni impedimento possideant, et adiutorium meum semper promitto ut habeant vel contra omne impedimentum malorum hominum sint defensores et adiutores post me mei filii et omnes nobiles terre. Qui autem cis contrarium fecerit, maledictionem Dei omnipotentis et sanctorum omnium habeat.

Has litteras eis do in calendis decembris meo signaculo sigilatas.

5.

Деса велики кнез захумски

Око 1151

дарује манастиру Св. Бенедикта на Локруму цркву Св. Панкратија и све земље на Бабином Пољу на острву Млету. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 69.

I. In nomine patris et filii et spiritus sancti, amen.

Ego Desse, voluntate et dispositione Dei magnus comes terre Zachulmie fateor dicere. Venit enim abbas Lacromonensis et petiit michi ecclesiam Santi Pancratii sibi et monasterio Lacromonis dari cum omnibus terris que in Babina Polla sunt. Ego, autem, amore Dei et remedio anime mee, cum consilio nobilium omnium terre Zachulmie abbati Lacromonensi dictam ecclesiam Sancti Pancratii in insule Melete cum omnibus terris Babine Polle tribuimus et concessimus ut habeat et possideat quiete in perpetuum.

II. Si quis, autem, dicto abbati vel monasterio Lacromonensi aliquid impedimentum pro hoc nostro statuto inferre voluerit, sit inimicus totius terre Zachulmie, et sit a Deo et beata virgine Maria et Sancto Benedicto et duodecim apostolis et omnibus sanctis maledictus. Et ego presbiter Millogoy in ecclesia Sancti Michaelis scripsi. Amen.

Dr. К. J. Јиречек, Geschichte der Serben I, Gotha 1911, стр. 252, мисли да је ова повеља позније потурена. Исто би, може бити, вредило и за напред наведену повељу бана Славоѓоста.

6.

Хранко захумски

1159, месеца јула, инд. VII

потврђује манастиру на Локруму цркву Св. Панкратија са земљама на Бабином Пољу на Млету. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 88.

Sigillum Hrance cum omnibus suis jupanis Cholmie et datum domino Grobi abbati et reliquis fratribus in mense iulio indictione septima. Predictus venerabilis Grobi abbas et fratres ejus postulaverunt nobis Sanctum Pancratium cum terris Babine Palle quod est in Meleta, quatenus hoc habeant in sua potestate. Nos autem cognoscentes eos iustos esse, etiam et cernentes propter salutem hominum, secundum postulationem eorum fecimus et dedimus nostrum suprascriptum locum eis, nec non patiantur contrarietatem neque a Zacholmie

hominibus neque a Raguseis, neque ab aliis quibuscumque hominibus, et ut suum ordinent et habeant. Quisquis autem presumpserit impedire predictum abbatem et successores ejus, habeat maledictionem patris et filii etc.

7.

Барић бан

Око 1159, августа 7

услед некакве тужбе против државине горе речених земаља манастира Св. Бенедикта на Локруму, потврђује их. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 89.

II

ЦРКВА СВ. ТРИФУНА У КОТОРУ

Град Котор

1124

даје земље цркви Св. Трифуна у Котору. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 38.

I. In nomine patris et filii et spiritus sancti amen.

Anno MCXXIV, ego Ursacius episcopus una cum Mele priore et nobilibus catharensibus, in primis Businas catapanus, Georgius de Gurtana etc., bis et semel consiliarii, pulsauimus campanam... donamus tumbam sancti Archangeli ad ecclesiam sancti Triphonis, videlicet a Vaize usque ad litus maris, et a littore maris usque ad Vaize....

II. Si aliquis esset heres in eadem tumba... qui omnes unanimiter... quoniam nulla humana persona habet aliquam hereditatem in eadem tumba, extra quatuor vel quinque.... que sunt a parte sancti Vincentii.

III. Et hanc donationem si aliquis rumpere temptauerit vel calumniam fecerit, ex parte Dei omnipotentis et beate Marie semper virginis et omnium sanctorum excommunicetur et cum condemnatis condemnetur, et ex parte nostra, quamuis peccatores..... et in secundo adventu appareant et sicut luminaria que a vento extinguuntur, extinguantur.

Ego autem prefatus Ursacius episcopus per voluntatem omnium nobilium et auctoritate communi propria manu scripsi.

Пада у очи што у овој одлуци нема краљевог одобрења.

III

МАНАСТИР СВ. МАРИЈЕ У АПУЛИЈИ

Деса кнез Дукље, Требиња и Захумља

1151, индикта XIV

дарује острво Млет манастиру Св. Марије од Пулсана на брду Гаргану у Апулији. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 67.

I. Anno domini MCLI, indictione XIV.

Ego Dessa, Dei gratia Dioclie, Stobolie, Terbunie, Zacholmie dux, offero, concedo nec non delibero insulam Melite pro remedio meorum peccatorum venerabili monasterio sancte Dei genitricis ac virginis Marie in Pulsano quod situm est in partibus Apulie in monte Gargano, eamque voluntarie trado in manus quorundam monacorum eiusdem monasterii, scilicet Guilelmi, Marini et Simeonis, recipiencium vice domini Johelis venerabilis abbatis eorum, ut absque omni impedimento ac inquietacione Sclauorum laborare, pascere ad utilitatem sui monasterii possint.

II. Et si quis preter monacos sancti Benedicti laboratum habet, vel in futuro laborare insulam ipsam presumserit, territorium, quod nobis dari solitum est, prefacto eorum monasterio aportet.

III. Hoc siquidem libera mente concedo atque affirmo coram subscriptis iupanis et setnicis meis, nec non Ragusii nobillibus, quatinus nullus nostri dominatus sive pertinen-

tium contra eos superbe agere presumat seu inquietationem inferat.

IV. Si quis autem nostrorum heredum vel successorum hec pro nichilo duxerit, Dei et duodecim apostolorum, patrumque sanctorum maledictionem incurat.

Ego iupanus Gerdessa testis. Ego Tesimir testis, etc., etc.

Dr. K. J. Јиречек, Geschichte der Serben I, Gotha 1911, домишља се да ова повеља није истинита.

IV
МАНАСТИРИ СВЕТОГОРСКИ

α. ХИЛАНДАР

1.

Велики жупан Стефан Немања

Даровно писмо манастиру Хиландару 1198—1199. Fr. Miklosich, Monumenta serbica 6.

I. .... Изидохь изь отьчьства своего вь Светоую Гороу, и обрѣтохь монастирь нѣколи бывьши, зовомы Хиландарь, Вьведение светые и прѣславьние владичице наше Богородице, идѣже не бѣ камень осталь на камени ноу развалень одьноудь, и потроудивь старость свою, посьпѣшьствоуюштоу ми велиемоу жоупаноу Стѣфаноу, сьподоби ме владика мои быти емоу ктиторои, и чести его погибьшее вьзискахь и обновихь и по изьволению владичице Богородице.

II. И да ере исьпросихь Парике оу цара, оу Призьрѣнѣ, да дахь одь нихь манастироу оу Светои Горѣ, Светои Богородици: оу Милеѣахь села Непробишта, Момоушоу, Сламодравы, Ретивлоу, Трьние, Ретивьштица, Трьновьць, Хоча, и дроуга Хоча, и трьгь тоуиге. И два винограда тоуиге насадихь, и оулѣнике ·д·: едьнь оу Трьпезѣхь, дроуги оу Дабьшорѣ, трети оу Голишевѣ, четврьти оу Парицѣхь, а за коимь жде оулѣникомь по дьва чловѣка.

III. И планиноу Богачоу.

IV. И одь Влахь Радово соудьство и Ђоурьгево, а всеге Влахь ·ро·.

V. И дахь одь бытька чьто моге.

VI. И оу Зетѣ кобыле и соли ·л· съпоудовь.

VII. И аке къто одь манастирьскихь лоуди бѣжи, или влахь, подь великега жоупана, или кодь инога кога, да се вракаю опеть; ако ли одь жоупаних лоуди приходе оу манастирьске лоуди, да се вракаю опеть.

VIII. И вьса елико дахь монастыреви оу Светоу Гороу, да нѣ трѣбѣ ни моемоу дѣтетеви, ни моемоу оуноучетеви, ни моемоу родимоу, ни иномоу никомоуре.

IX. Ако ли къто сие прѣтвори, да моу Богь соуди и да моу е соупьрьница света Богородица на страшьномь соудишти ономь и ѣзь грѣшьникь Симеонь.

Крьсть Симоновь и подьписание.

2.

Велики жупан Стефан Немањић

(потоњи краљ Првовенчани)

1199—1206

потврђује и умножава што је отац му Стефан Немања даровао Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик XLIV, стр. 3.

I. ...... И оу гроба чьстьнаго и боговѣрнаго старца, господина ми светаго Симеона мниха, сподоблень бихь быти емоу сь нимь ктиторь и слоужитель, и обновихь его молитвами юго, и дахь села монастироу: Гоурьгевикь, Петровикь, Кроушево, Внина, Роубьчь Потокь, Дрьстьникь, Гребьникь, Говьнь, Залюгь, и планиноу Добре Доле, а винограда ·в· и трьгь Книньць.

II. А оу Зетѣ половиноу Каменицъ и сь людьми.

III. И по семь придахь: Видѣнѣ и Бѣличишта сь Горними Враники до градишта.

IV. По семь же молоу вы, господине мои и братию, комоу Богь дароуе си столь по мнѣ и сие владичьство, да не имѣ обидѣти Светые Богородице оу сихь вьсѣхь правдахь писаныхь здѣ, ни да би потворена рѣчь моѣ ни дание. Ако ли кто потвори и име обидѣти Светоую Богородицоу, да га Богь прокльне и Света Богородица, и да моу е соупьрница прѣдь сыномь

си вь дьнь страшнаго оного соудишта Христова. Понеже, аште потворить рѣчь мою, то и самь, аке и створи чьто светини коеи за доушоу свою, не хоке моу быти тврьдо· одь иныхь иже боудоу по немь владикы, дѣ ѣ не потворихь прѣжде мене бывшихь владикь дѣлания, даѣниѣ, нь паче приложихь кь томоу и довольные створихь, испльнены о всакомь потрѣбовани вь вѣкь вѣкомь, аминь.

† Крсть велиюга жоупана Стефана, намѣстьнога господина вьси српсцѣ земли, мѣсеца септембрꙗ ·кд· дьнь створи се сие.

3.

Краљ Владислав

(1234—1237)

потврђује Хиландару што је дао отац му и што је потврдио брат му краљ Стефан првовенчани. Љ. Ковачевић, Споменик XLIV, 7.

И Стефань Владиславь, сь помоштию Божиею краль, вьноукь Светаго Симеона, сынь прьвовѣньчанаго кралꙗ Стефана и вь светѣмь и ангелскомь образѣ нареченога Симона монаха, видѣвь записание дѣдино ми и отьчино, записаною Богородици светогорьскои .... Враники, видѣ кралевьство ми, юре имь оулази попь....... дѣдинь ми..... ми царьскими, и придахь то село Вранике прѣчистои Богородици вь тьге запись, и закле...... сь оумилениюмь вь паметь прѣсветои владичици нашои.

Рабь грѣшны Стѣфань Владиславь сь помокию Божиовь краль вьси рашцѣ земли и Диоклитие и Далмацие и Трѣвоуние и Захльмие.

Створи се мѣсеца авгоуста ·кв· дьнь.

4.

Краљ Стефан Урош I

1257—1259

Помен о повељи која није сачувана, у повељи краља Милутина (Љ. Стојановић, Споменик III, 12) којом даје манастиру Хиландару ћелију Св. Петке у Тморанима. Ту пише:

Понеже обрѣте кралевьство мы, ꙗко господинь ми отць, светопочивши краль приложиль бѣше манастироу Светои Бо-

городици оу Светои Гори Хиландароу, оу Скопскои Странѣ вь мѣстѣ рекомѣмь Тморане келию Свете Петке..... И пакь бѣше тази келиꙗ отстоупила оть манастира кьгда і Скопиѥ бѣше отстоупило оть кралевьства нашего.

5.

Краљ Стефан Драгутин

1276—1281

прилаже села Хиландару. Љ. Стојановић, Споменик III, 11; Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV, 12.

I..... И азь, аште и недостоинь ѥсмь, надѣѥ се приноудиты неоудимоѥ милосрьдиѥ Прѣсветыѥ владичице наше Богородице покрыти ме ризою милости своѥе вь днь соудьнии, дахь манастироу ѥе иже вь Светѣи Горѣ вь Хиландары село именемь Бытоунь и Осльнице и Мьсково и Зьборьско, а мега имь оу Ѥѥвьць прѣко, оу Рожьце, оу Братьѥвьштицоу како рѣка Бѣльча потече оу Пекьскыи Стоуденьць.

II. И виноградь оу Прызрѣнѣ оу Билоуши кои соу были коупилы оу метохыискога чловѣка Боудимирьци Прьвославыкы.

III. И прызрѣнске метохыѥ како соу стрѣглы стражоу одь Грькь, да не стрѣгоу, нь за тоу стражоу да даю оу Светоу Гороу чловѣка, да стрѣжеть страже на мори на пристанышти, нь что имь оузмоу гоусомь одь Грькь, да имь никто не приплати, аке не боуде подьвода на нѥ.

IV. И люде сиѥ светыѥ цркве пре коѥ имаю мегоу собомь, да се прю прѣдь игоумномь или прѣдь владальцы цркьвьными, развѣ невѣре и провода, землѥ и вражде, а сь землꙗны соудь да и(мь) ѥсть прѣдь кралемь или прѣдь ѥдинѣмь одь владальць двора кралева, коѥга испроси игоумьнь и братыꙗ, а севасть ни инь кои владальць ни оу чемь да не соуде оу сихь метохыꙗхь.

V. И еште и сиѥ створи кралевство ми помошти и милостыи ради Светыѥ Богородице и спасеныꙗ ради своего. По-

слоуси кои се чинѥ прѣдь кралемь или прѣдь владальци двора кралева мегоу людьми и влахы сиѥ светыѥ црькве что се прѥ сь землꙗни или самы мегоу собомь, аке боуде до провода или до вражде, послоухь да ѥсть два динара.

VI. И сиѥ видѣвь кралевство мы ꙗко симь людемь и влахомь светогорьскы поуть да бива по вса лѣта, за тога ради не ходити на воискоу ни сь кымь, развѣ поути оу Светоу Гороу, или боуде наводь кои на землю.

VII. И трьгь Кнынь(ц)ь да не ходи на воискоу никьди, нь работоу да работаю црькви, коѥ имь коуплѥ повелѣваѥ да носе.

VIII. И на семь трьгоу кто се обрѣте оуземь по силѣ что, мало и велико, да врати самодесето, а господьствоуѥ да го кажеть ꙗко и невѣр'ника.

IX. И сиꙗ села коꙗ прида кралевьство ми сеи светѣи црькви, земле црькви половына а людемь половина.

X. И оу Призрѣнѣ црькви Светаго Дьмытрыꙗ что си ѥсть имала ис=прьва она светаа црькви или винограды, или ниве, или млини и люде кои се обрѣтаю оу Прызрѣнѣ Светаго Дьмитриꙗ, да не работаю сь градомь, ни да имаю намѣтка, нь да соу свободны одь всѣхь работь малихь и великыхь кралѥвьства мы.

XI. И кога се присели, да не имать за него печалы ни севасть, ни кнезь, просто рекоуь одь всѣхь владальць малыхь и великыхь.

XII. И дахь село Локвыцоу Светои Богородици светогорьскои сь всеми мегами како си ѥсть имѣла оть прѣжде, а мега моу како греде хрыдь одь Дрѣвѣна Града, итд.

XIII. А планина Чисто Камениѥ за Масларию на Полꙗницоу, на Ободь, итд.

XIV. И освободи ѥ кралѥвство мы оть всѣхь работь малихь и великыхь, и оброка да не даю жюпомь.

XV. Тѣмь же, божьствьнаꙗ братиѥ, аште кога Богь изволи быти господина срьбскои земли, или сына кралѥвства мы или вьноука...... прошоу не прѣтворити сьтворенаго мною; аште

ли кто хоке дрьзноути и прѣтворити.... да ѥсть проклеть одь Господа Бога, итд.

Стефань по милости Божиѥи краль срьпскіи.

6.

Краљ Стефан Урош II

1282—1298

потврђује манастиру Хиландару прилоге свога деда и оца и прилаже нове. За овом следује друга, из 1309—1316, коју је исти краљ Стефан Урош II (Милутин) издао Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик XLIV, 13.

I. Писа кралѥвьство ми, ꙗко хрисовоуле, створеньныѥ дѣдомь и отьцемь ми Светѣи Богородици оу Светѣи Горѣ, Хиландароу, вь нихьже села, и власи, и паше, обрѣть кралѥвьство ми ѥдно потрено а дроуго изьгоублѥно, изистивь даньнаа прѣродителіи и родители кралѥвьства ми, оуписахь оу хрисовоуль сии село Гоурьгевикь, Петровикь, Кроушево, Книна, Роубьчь Потокь, Дрьстьникь, Гребникь, Говьнь, трьгь Дольць, Книньць Петрьче, обои Враники, Бѣличишта, Видѣнѥ, а оу тѣхь селѣхь два винограда, ѥдьнь оу Кроушевѣ а дроуги оу Пеки.

II. Штоупель выше Пеки арьхипискоупове.

III. Захакь на Бистрици и на нѥмь оулиꙗникь сь оулиꙗри, а имена имь: Добрько; брать моу Братославь, Браѥнь, Гноуса.

И симь оулиꙗремь да нѣ работе никоѥре ине, лише да соу оулиꙗриѥ.

И ꙗко нѣкоимь врѣменемь погине оулиꙗникь, да га тии оулиꙗриѥ оть себе поставлꙗю.

IV. А оу Призрѣнѣ села: Сламодраже, Непробиште, Момоуша, обѣ Ходче, долнꙗ и горнꙗ, и половина Добродолꙗнии, а дроуга половина Свете Богородице Стоуденичьске.

V. А винограда половина оу Жельчиштихь, а дроуга половина Свете Богородице Стоуденичьске.

VI. Оулиꙗникь оу Трьновци, ниже Долнѥ Ходьче, а за нимь два оулиꙗра.

VII. Оу Моравицахь Брѣзова и сь заселиꙗми.

VIII. Оу Лозницы, оу Моравѣ, виноградь.

IX. Оу Зетѣ половина Каменицѣ сь людьми, а именемь Момоушики.

X. Оу Плавѣ село Досоуге и сь заселиюмь.

XI. А се власи: кнезь Воихна сь дѣтию, зеть моу Црьвославь сь дѣтию, итд.

XII. А се коихь ю господинь краль придаль светѣи црькви: Лала зь дѣтию, зеть моу Стань зь дѣтию, итд.

XIII. А планина Добрии Доли, а пашишта цариньскомоу добитькоу Раковица.

XIV. И коудѣ нѣ државе кралювьства ми, кто доходе изь тоуги земли кь светои црькви, соушти людию тези землю, или ю парикь, или влахь, или кто любо тоугоземлıанинь, да си ю има света црькква.

XV. Сии оубо створьше прародителю и родителю кралювьства ми, хотештаато потьштати се на раздроушению и мала чеса, писаннаго оу хрисовоули семь, анадема юмоу рекьше и проклетию прѣдаше и милости Божию и Светыю Богородице быти юмоу отриновеноу рекьше, азь же грѣшни и недостоины рабь Светыю Богородице, оутвръждению прародитель и родитель светыихь своихь послѣдьствовати изволь, господьствоуюштиимь и владоуштиимь никомоу потьштати се разорити ни мала чеса писаннаго оу хрисовоули семь. Аште ли кто таковыи оставивь страхь и любовь Божию оть себе, и прѣтворить и мало что оть писаних сихь, или вьзметь, или комоу отдасть, таковыи милости Божию и Светыю Богородице да не полоучить, итд.

Сиıа писавь кралювство ми и потьписа.

Стефань Оурошь, по милости Божиюи краль и Богомь дрьжьць срьпьскы.

7.

Краљ Стефан Урош (Милутин)

1282—1320

даје имања ман. Хиландару. В. Григоровичъ, Очеркъ путешествія по Европейской Турціи. 2-го изд. Москва 1877, стр. 42.

... даю манастироу Хиландароу храмь Св. Георгиıа и село Оуложишта.

8.

Краљ Стефан Урош (Милутин)

око 1300

потврђује поклон свога оца, краља Уроша, који је био дао ман. Хиландару ћелију Св. Петке у Тморанима. Љ. Стојановић, Споменик С. К. А. III, 12. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV, 28. Потврђено ово имање Хиландару од цара Андроника II, Флоринскiй Аѳонскiе акты, 38: *καὶ εἰς την Τμορίανιν τὸ τῆς ἁγίας Παρασκεοῆς* и од цара Стефана Душана 1348. С. Jireček, Arch. f. sl. Phil. XXI, 625.

I. Понеже обрѣте кралевьство мы ꙗко господинь ми отць, светопочивши краль, приложиль бѣше манастироу Светои Богородици оу Светои Горѣ, Хиландароу, оу Скопьскои Странѣ, вь мѣстѣ рекомѣмь Т'моране келию Свете Петке, кою е быль сьздаль нѣкто протосѣвасть загорьскыи Прибо вь дьни Асѣна цара. И пакь бѣше тази келиꙗ отстоупила оть манастира кьгии и Скопие бѣше отстоупило оть кралевьства нашего, да кьды и пакь прѣе кралевьство ми Скопьскоу Страню, тьди пакь повратихь манастироу више реченоую келию, да си ю дрьжи. И понеже Богь пакыи изволи и створи соуродьство сь кралевьствомь ми, и прѣвысокы царь Грькомь, и высть родитель кралевьствоу ми, дарова ми Скопскоу Страню, тѣмь же и кралевьство ми записа си хрисовоуль вь свршеное подание и вь оутврьждение. Такожде се и оумоли кралевьство ми господиноу ми оцю и царю светомоу, да се оу створить записание златопечатное оть лица светаго царьства его вь оутврьждение вь боудоуштее вѣкы и да има выше реченноую келию манастирь рекоми Хилан'дарь сь всѣми правинами и сь обдрьжаниемь што си е имала оть хтитора оногази Загоранина, или е кто и послѣ приложиль что: наипрьво виноградь околь црькве что е црькве насадила, и людие црькьвны что си имаю виноградь и что си хоте насадити, и оу селѣ оу вь Орашахь земл'е коуплениц е на четири мѣста на ·р· кьбль, и околь Пет'кова Крьста земле задоушьне на ·еі· кьбль, и оу Т'морахь нивишта ·кѕ· зев'гарь.

II. И пакь кралевьство ми огледа юре мало имать земле келиꙗ Свете Пет'ке, и обрѣте се землла по онои странѣ Великее оу Свиновѣхь, коупленица хтитора сиюзи келию протосѣваста Ириба, ноу юсть была завалена врѣмен'ными прѣмѣницами, да кьди ю обрѣте кралевьство ми, и оузехь ю оу цариноу, и изискахь ю юре не би ничиꙗ баштина, нь ню юсть коупиль протосѣвасть Прибо оть Ярьвела и оть Калогюр'гꙗ, и оцѣпихь оть тези земле, и дахь манастироу на три ста великыихь к'бль, а остат'не оудрьжахь оу цариноу. А се мегю тоизи земли: оть горьнега краꙗ на Братил'ць, на врьвоу, итд.

III. И такожде имь приложи кралевьство ми гороу, да си сѣкоу лазове, и что си соу растрѣбили црькви людию. А се мегє оу горе: на Манотино Селиште, и прѣзь дѣль на Соушицоу, итд.

IV. А се людию црьковни коихь да кралевьство ми манастироу: Десиславь и зеть моу Радь, Инь, Бериславь, итд. (свега 15 имена) тизи вси отроци. А се парици: Грьдь, сынь моу Стань ковачь, итд. (свега 33 лица).

V. И кь семоу же оу створи кралювьство ми милость сиюзи келии и сь всѣмь и лоудемь, да юсть свободно оть всакыихь работь кралювьства ми, малихь и великыихь, кою бывають по врѣменеви или оу градоу или по зем'ли.

VI. И дани никоюре да не приплакаю ни зем'ломь, ни зградамь ни мале ни велике, ни оброка никаква.

VII. И злато царьско да имь се не намеке.

VIII. И кефалиа градьскыи да не има области тамо, ни инь владальць никои.

IX. И властелинь кто любо, и одь соуродьникь моихь, ако оулѣзе тамо и забавить что, да плати кралювьствоу ми ·ві· волии.

X. И сию приношению приложи кралювьство на прѣпокоиште братиꙗмь домоу Светыю Богородице Хиланьдарьскыю, да иже дасть Богь господьствовати по кралювьствѣ ми, или сынь кралювьства ми, или соуродьникь кралювьства ми, или нѣкто сь инне стране, и та име дрьжати Скопьскоу Страноу,

аште кто дрьзнеть и разорить сиѥ моѥ записаниѥ, таковомоу да ѥ мьститѣлица Прѣчистаꙗ ми Богородица Хиландарьска итд.

Стефань Оурошь вь Христа Бога благовѣрьнь краль и самодрьжьць всѣхь срьбскихь земль и поморьскихь.

9.

Краљ Стефан Урош II

1302—1309

Друга општа хрисовуља краља Милутина манастиру Хиландару. У вези је с хрисовуљом истога краља хиландарском пиргу у Хрусији, која је даље међу хрисовуљама тога пирга, али је пре ње писана. Време издавања не може бити после 1309, јер је те године умро архиепископ Евстатије који се спомиње мало после. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 57; Флоринскій Аѳонскіе акты 29; Љ. Стојановић, Споменик III, 56; Љ. Ковачевић, Споменик XLIV, 26. Доле наведени је извод по издању Љ. Ковачевића.

I. Сии оубо вьсѣмь разоумѣти писа кралѥвьство ми, ꙗко хрісовоулѥ, створеньныѥ дѣдомь и отьцемь ми Светои Богородици оу Светои Горѣ, Хиланьдароу, вь нихьже села и власи и пашѥ, обрѣть кралѥвьство ми ѥдно потрено а дроуго изьгоублѥно, изистивь даньнаа прѣродителіи и родители кралѥвьства ми, оуписахь оу хрісовоуль сии: село Гюргевикь, Петровикь, Кроушево, Бнина, Роубьчь Потокь, Дрьстьникь, Гребникь, Говьнь, Дольць, трьгь Бниньць, Петрьче, обои Враники, Бѣличишти, Видѣнѥ.

II. А оу тѣхь селѣхь два винограда, ѥдинь оу Кроушевѣ, а дроуги оу Пешти.

III. Штоупѣль выше Пешти арьхіпископове.

IV. Захакь на Бистрици, и на нѥмь оульꙗникь сь оульꙗрі; а имена имь: Добрько, брать моу Братославь, Браѥнь, Гноуса. И симь оульꙗремь да нѣ работе никоѥре инѥ лише да соу оулиꙗриіе, и ꙗко нѣкоимь врѣменемь погыбнеть оулиꙗникь, да га тіи оулиꙗріе оть себе поставлꙗю.

V. И оу Призрѣнѣ села: Сламодраже, Непробиште, Момоуша, обѣ Ходьчи, долнꙗ и горнꙗ, и половина Добродолѣнь,

а дроуга половина Свете Богородице стоуденич'ке,[1] а половина винограда оу Жельчиштихъ, а дроуга половина Свете Богородице стоуденич'ке.

VI. Оулиꙗникъ оу Трьновьци, ниже Долнѥ Хотьче а за нимь два оулиꙗра.

VII. Оу Моравицахъ Брѣзова и сь заселиꙗми.

VIII. Оу Лозници, оу Моравѣ, виноградь.

IX. Оу Зетѣ половина Каменицъ сь людьми а именемь Момоушики.

X. Оу Плавѣ село Досоугѥ и сь заселіꙗми.

XI. А се власи: кнезь Воихна зь дѣтию (итд. на 107 кућа).

XII. А се коихъ ѥ господинь краль придаль црькви: Дала зь дѣтию, (итд. на 29 кућа).

XIII. И планина Добри Доли.

XIV. И пашишта цариньскомоу добитькоу Раковица.

XV. И коудѣ нѣ дрьжаве кралѥвьства ми, тизи кои доходе кь светѣи црькви ись тоужде зем'лѥ соуштии, людиѥ те землѥ, или ѥ парикь, или влахъ или кто любо тоуждеземланинь, да си ихъ имаа светаа црьки.

XVI. Сего ради, видѣвь кралѥвьство ми ѥре бѣше потрень хрисовоуль господина ми и отьца ми великаго крала Стефана Оуроша, и зьговоривь се кралѥвьство ми сь арьхіепископомь вторимь Еустатиѥмь[2] и сь госпождомь ми материю, кралицомь Еленомь и сь всѣми епископы срьбьскыми: епископомь зетьскымь Іоаномь, ѥпископомь рашьскымь Филіпомь, итд. и прѣписахь хрісовоуль сии Светыѥ Богородице хиланьдарьскиѥ. И видѣвь кралѥвьство ми ере не имаше пашишта светаꙗ црькы сиꙗ вь Земли Х'востьн'скои, и дахь пашишта Лабикево, а меꙗ моу како оутѣче Рибникь оу Долинь, итд. А те меꙗѥ оутеса сѣвасть Обрадь Маниꙗкь.

[1] Касније ће се навести повеља краља Стефана Дечанског, којом су Хиландару дане обе половине Добродољана, а Студеници је краљ дао у замену ближе јој село Јариње на Ибру.

[2] Међу 1292—1309.

XVII. И пакь видѣ кралевьство ми юре дае светаа црькви на годиште по ·ві· ждрѣбца пастырюмь бѣлѣгоу, да того ради приложихь влахь да пасоу кобиле црьковне, а да не оузимаю оть црькве бѣлѣгоу ничта, паче аке что изьгоубе, да плакаю оть себе конь по ·і· перьперь а кобылоу по ·к· перьперь да плакаю црькви. Того ради ні освободии ихь кралевьство ми оть всѣхь работь и моихь и црькв'ныихь, малихь и великихь: да имь нѣ поноса никогаре, ни житнога ни виньнога, ни прѣвода, ни коня, ни пса, ни апоклисиярꙗ, ні владальца никогаре кралевьства ми, ни оу Светоу Гороу да не ходе никоимь посиланиюмь, развѣ да пасоу кобыле црькве. Сим же влахомь имена се соуть: Воинь зь братиюю и зь дѣтию, итд. (на 15 кућа) и попь кои имь ю работаль.

XVIII. А се власи црькви, и сии да пасоу кобиле: Оуричикь Радомирь сь братиюю, Инь сь дѣтию; Драгославь Добретикь зь братиюю; Братославь Мьня зь дѣтию. И отьлоучи кралевьство ми ·кд· кобиль оть своихь кобиль, и приложихь ю келии своюи пирьгоу кои сьмь сьздаль на мори, и да ихь пасоу власи онизи, коихь ю придало кралевьство ми како и црькве кобиле, и да имь се соль дае сь црьквними кобилами, и да се изьводи оу пирьгь что се прирaжда моуж'ко, а калогюрь пирьжани да не има печаль о хранѣ пастырскои ни о одежди, ни пастоуха да не хрании, нь да дава оть црькве.

XIX. И обрѣте кралевьство ми мою ·г· човѣке на Горачевѣ, Гюрьгица и Радослава и Продана, и придахь ю пирьгоу своюмоу, да боудоуть оулиярию, да ють свѣшта Спасоу. И освободихь ю оть всѣхь работь кралевьскыхь и црьквныхь, како и влахе выше писаные пастырю, и да облада ими пирьжаныи калогюрь, а инею работе да имь нѣсть, развѣ да пасоу оулию, и что погиба оть оулии, они одь себе да плакаю; и аште коимь врѣменемь слоучить се погибноути оулемь, они да ихь поставлаю оть себе. А о напастехь нѣкоихь или о неправдахь цр'кви владал'ци да ихь оговараю.

10.

Краљ Стефан Урош, Дечански

1327, фебруара 8

поклања нека села манастиру Хиландару. Љ. Стојановић, Споменик С. К. А. III, 24 по фотографији; Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV, 44 по оригиналу. Види мало даље, стр. 398 белешку В. Григоровића.

I. ...... Азь Стефань краль вьсѣхь срьбскыихь земль и поморскыихь потьштахь се миліи сіи дарь принести кь Пресветѣи Богородици рекомѣ Хиландари, како пріиде кралювьствоу ми всечьстныи игоумьнь Светыю Горы Адона, Богородице хиландарскыю, кvрь Гюр'васью сь братьıами, и говорише кралювьствоу ми о меги метохию хотчке и о покоиштоу што те имати оу Призрѣноу. И сиıа смисливь кралювьство ми......... испльни прошению ихь, и приложи кралювьство ми Светоую Богородицоу юже юсть за градомь Призрѣномь, сь млины и винограды и сь нивьюмь.

II. И село Плави на Брѣзномь, сь всеми мегıами и правинами села того. А се мегıа Плавамь: Беліи Мость, на Коштоутникь, итд. А та се мегıа оучини оу Призрѣнѣ.

III. И приложи кралювьство ми половиноу Добродолıань, а дроугаа половина си юсть была ис=прьва Богородице хиландарскыю.

IV. И юште приложи кралювьство ми двѣ селѣ: Избишта и Команово Селиште Богородици хыландар'скои сь вьсѣми правинами. И се мегıа селомь тѣмь и метохіи: како иде дѣль выше Іинина, итд.

V. И сию приложи кралювьство ми и оутврьди, и кога изволи Богь господьствовати по нась, или сынь кралювьства ми итд..... сиюга не потворити. Кто ли се потьшти сию разорити, таковаагo да разорить Господь Богь, итд.

Сию записа кралювьство ми вь лѣто =ѕwле. мѣсеца феврара ·и· дьнь.

† Стефань, благовѣрьны краль вьсѣхь срьбскыихь и поморскыихь земль.

11.
Краљ Стефан Дечански
1327, септембра 6

пресуђује спор међу хиландарским игуманом Гервасијем и селом Косорићима. P. J. Šafarik, Památky, vyd. 2, str. 94, по препису који је с оригинала у Хиландару учинио В. И. Григоровић.

Пише и повелѣва кралевьство ми вь свѣдѣние всакомоу, како приде кралевьствоу ми вьсечьстни игоумнь Светые Горі Идона, прѣсветые Богородице Хиланьдарьскые курь Гервасие на соудь прѣдь кралевьство ми сь сынови тепьчие Харьдомила, Дмитромь и Боріславомь. Говоре игоумнь: оупрашамь ви, соусѣди, властеле господина крала, како притиште землю и брьдо хиландарско посилиемь мегю Косоріки и сели хиланьдарьскими? Говоре Дмитрь: мы не знамо ништа, земла е и брьдо косорікско. И тако и соуди кралевьство ми: да поведоу ·ві· старінникь жоуплıань, достовѣрних человѣкь, да се закльноу страшнимь заклетиемь, дошьдше на мегю да оукажоу, коудѣ е мега Косорикемь, коудѣ ли хіланьдарьско. И посла кралевьство ми Градислава Боишіка пристава, и придоше старіници на мегю, и закле ихь приставь: Тако да нѣсте проклети оть господа Бога, и прѣчистіе матере Божие, и ваши домове и дѣтьца ваша, како некете кріво, коудѣ е мега хіланьдарске земле и брьда, и Косорікемь? И они се заклеше страшнимь заклетиемь вси вь едино, и оуказаше мегю. И прьво одь Исіковице оузнь дѣль поутемь косорикьскимь итд. А се имена стариникомь: Хрьнıа изь Бѣлога Полıа, итд.

И оутесавше мегю, приде игоумьнь сь приставомь и Дмитрь и Бориславь прѣдь кралевьство ми и хотѣниемь своимь игоумнь и старци оставише Дмитроу зь братомь оть свое земле комадь Ческово, да се похране, доклѣ е хотѣніе збороу хіланьдарьскомоу, и кьди оузиште манастирь, да си има свое, ни соуда ни пре, и никімь забавно все, мало голѣмо, како піше мега. И тоу поставн мегю: оть Коуріліıака поутемь по дѣлоу, итд.

Сего ради записа и оутврьди кралевьство ми знамениемь и слово кралевьства ми вь всако оутврьждение и свободоу, ıако

да си има света црькви Прѣчистие Богородице Хиланьдарьскіе сиѥ все више писано вь вѣкы неотѥмлемо никимь.

И кога Богь изволи господьствовати вь земли отьчьства кралевьства ми, или соуродникь или сынь кралевьства ми или егоже изволи Богь сиѥга выше писанога и записанога кралевьства ми, никомоу сиѥга не потворити, нь паче болше потврьдити. Кто ли се наге или властелинь великь или маль, или кто лоубо вь землй кралевьства ми таковы да се распе и накаже, и да плати ·е· сьть перперь, и да есть невѣрнь.......

Вь Христа Бога Стефань благовѣрни краль.

Повелѣниѥмь господина кралꙗ и старинници оутесано, записа Раико логодеть оу Сврьчинѣ вь лѣто ҂ѕѡлѕ· мѣсеца сек(тебра) ·ѕ· дьнь.

12.

Краљ Стефан Дечански

1327, фебруара

даје имања манастиру Хиландару. В. Григоровичъ, Очеркъ путешествія по Европ. Турціи. 2-го изд. Москва 1877, стр. 43. Види напред стр. 396 по препису Љ. Ковачевића.

.... даѥть манастироу Хиландароу црькве Св. Богородицы за градомь Призрѣномь и село Плавина, село Добродольць, село Избишта и Команово Селиште....

13.

Краљ Стефан Урош III (Дечански)

1327, јула 9

даје и утврђује манастиру Хиландару село Јариње наместо половине Добродољана. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 86, по Аврамовићу. Упореди и Љ. Ковачевића белешку у Споменику С. К. А. XLIV.

I....... Азь Стефань, краль всѣхь срьбьскыихь земльь и поморьскыихь, потьштахь се милии сіи дарь принести кь Прѣ-

чист҄ѣи Богородици рекомѣ Хиландари, каако пріиде кралєвьствоу ми вьсечьстніи игоумень Светые Гори Аѳона Богородице Хиландарскыє кұрь Гєрвасиє сь братиюми, и говоришє кралєвьствоу ми за села што имаю мегю сели Прѣчистыє Стоуденичке и како дѣлѣ село Добродолѣне сь ними на полѣ. И сиѣ сьмысливь кралєвьство ми..... испльни прошеніє ихь, приложи кралєвьство ми Прѣчистои Стоуденичкои село Ѣриніє на Иброу, а Прѣчистои Хиландарскои половина Добродолѣнь, а дроуга половина си єсть била ис-прьва Богородице Хиланьдарскыє. И тази села кралєвьство ми оутврьди хрисоволємь златопечатнымь: село Сламодража, и село Добродолѣне, и село Непробишта, и село Момоуша и Бела Црькква. А мегѣ темьзи селомь оть села Трьнѣ Прѣчистыє Стоуденичке прьвіи белегь Горачинь Лоугь, итд.

II. И сиє приложи кралєвьство ми и оутврьди, и кога изволи Богь господьствовати по нась..... сиєга не потворити; кто ли се потьшти сиє разорити врагомь наваждень, таковааго да разорить Господь Богь, итд.

И сиє записа кралєвьство ми вь лѣто ҂ѕѡлє· мѣсеца іюліа ·д· дьнь.

† Стефань благовѣрни краль всѣхь сербскихь и поморскихь земль.

14.

Краљ Стефан Урош III, Дечански

1328, маја 6, индикта XI

потврђује дар протосеваста Хреље манастиру Хиландару. Љ. Стојановић, Споменик III, 25—26; Флоринскій, Акты аѳонскіе, 27.[1] Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV по оригиналу. По овоме је последњем и наш испис.

I. .... Приде кралєв҄ствоу ми вѣр҄ны и многовьзлюблєни властелинь кралєв҄ства ми протосевасть Хрелѣ и сь чьстьнимь

[1] Мало даље се штампа хрисовуља краља Стефана Душана, којом се потврђују хиландарска имања, па међу њима и овај прилог протосеваста Хреље. Та је хрисовуља из почетка владе краља Стефана Душана. По томе ова хри-

игоуменомь прѣчистиѥ Богородице Хиландарьскиѥ отьчьства нашего кирь-Ар'сениѥмь и доуховникомь кралѥв'ства ми баштомь Ам'филохиѥмь и сь чьстьными старци, и говори кралѥвствоу ми како ѥсть сьзидаль Светаго Архаггела оу градоу Штипоу монастырь и направиль своимь троудомь всакими наредами црьквними, и всхотѣ тоу-зи црьковь приложити вь область Светыѥ Богородице Хиландарскиѥ. И видѣ кралѥв'ство ми раждежениѥ ѥго всесрьдьчноѥ кь Прѣчистѣи Богородици Хилан'дарьскои, и обѣшта се кралѥв'ство ми всоу волоу ѥго и хотѣниѥ сьврьшити, ꙗко да ѥсть и кралѥвьство ми ктиторь те светыѥ црькви и да ѥсть та-зи црьквь вь область Светиѥ Богородице Хилан'дарьскиѥ вь покоиште игоуменоу и братиꙗмь, вь помень правовѣр'наго властелина кралѥвства ми протосеваста Хреліѥ, и да ѥсть брать божьств'наго монастира отьчьства нашего Светиѥ Богородице Хилан'дарскыѥ и што ѥсть приложиль да ѥсть неотьѥмлѥмо никымь до вѣка.

I. Оу градоу ·н· коукь и заселкь Кар'бинць сь всѣмь синоромь.

II. И трьгь оу Штипоу.

III. И оу Лоукавици село Брѣсть, село Соухогрь(ль), село Лѣсковица, село Видче, дроуги Брѣсть прѣзь Лоукавицоу, село Калоугерица, и тази села вса выше писан'на сь всѣми правинами и синори тѣхь сель.

IV. И оу Ключи Коунарани и синоромь како тече ись планине потокь мегю Ключь и Коунаране, итд.

V. И трьгь светаго Илиѥ.

VI. И планина Беласица, а мегꙗ ѥи како греде поуть оть Ключа оу планиноу, итд.

VII. Село Сѣкир'никь и комать землѥ што ѥсть дрьжаль Ласкарь Котаниць.

совуља не може припадати 1336 години, како јој је летопис прочитан. Сумњу у летопис буди и индикат, јер индикат XI пада на 1328 и на 1343. Да је 1328 година издања ове хрисовуље сведочи се и поменом протосеваста Хреље, који је баш 1328 био одређен као заповедник помоћи коју је краљ Стефан Дечански био одредио у помоћ цару Андронику II.

VIII. Селиште Штоука и комать землѥ што соу дрьжали прониѩрие грьчьсци Тоут'ко, Осань, Ласкарь, Сидерофаи конь Секир'ника до потока, и више поута, и подь поуть, и ниже крьста.

IX. И планина Ограждено, и Драгоулѣво и подпланинье сь всею областию, и мегѩ имь: Бродь Ставракь, низь Велию Рѣкоу, итд.

X. И си вса приложи протосевасть Хрелѩ сь милостию кралѥв'ства ми. И видѣ кралѥвьство ми приложениѥ ѥго, и кралѥв'ство ми записа и оутврьди златопечатнимь словомь кралѥвьства ми вь всако оутврьждениѥ и свободоу чистоу.

XI. И да не има области надь метохомь Светаго Архаггела никто вь земли кралѥвьства ми, ни кефалиѩ, ни сѣвасть, ни п'сарь, ни градозиданиѥ, ни градоблюдениѥ, ни сена, ни плѣт'ве, ни жет'ве, ни врьшениѩ, ни приселице.

XII. И котла да имь нѣсть.

XIII. И на планинахь више писанних и зимовиштехь иномист'ра и планиниотикь, все мало и голѣмо да сі оузима црькви Светиѥ Богородице Хилан'дарьскиѥ, и да си ѥсть на законѣ црькновомь.

XIV. Сего ради ослободи кралѥвство ми и оутврьди знамениѥмь и словомь златопечатнимь кралѥвства ми, ѩко да ѥ тврьдо и непоколѣблюмо никимь до вѣка. Обаче и по сьмрьти кралѥвьства ми ѥгоже Богь изволи господьствоующта, или сынь кралѥвьства ми, или соуродникь кралѥвства ми, или кто любо ѥмоуже дасть Богь, сиѥ златопечатноѥ слово кралѥвства ми никомоу потворити, нь паче больше потврьдити. Аште ли кто дрьзне диѩволимь наважданиѥмь потворити или от....... записаних мною Стефаномь кралѥмь, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Записа се сиѥ и оутврьди вь лѣто ҂ѕѡмд· индиктионь ·аі·, мѣсеца маѩ ·ѕ· дьнь.[1]

Стефань, вь Христа Бога благовѣрьни и самодрьжавни краль.

---

[1] Напред је назначено зашто је летопис погрешан.

15.

Краљ Стефан Дечански

132 . — 1331

даје имање манастиру Хиландару. В. Григоровичъ, Очеркъ путешествія по Европ. Турціи. 2-го изд. Москва 1877, стр. 42.

....даѥть манастыроу Хиландароу цркквь Св. Николаꙗ сь селомь Браніа......

16.

Краљ Стефан Душан

око 1332

потврђује и умножава права и имања манастира Хиландара. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 57; Флоринскій Аѳонскіе акты, 29; Љ. Стојановић, Споменик III, 56. У овој повељи се, по обичају, напред просто понавља даровна повеља краља Милутина, напред штампана, из година 1302—1309. Да је не бисмо овде на ново штампали, ми просто настављамо на број чланака онамо изведен.

XX. И прида кралѥвьство ми цркквь великославнаго архістратига Михаила иже вь Штипоу градоу, ѥгоже протосевасть Хрелꙗ оть основаниꙗ любовию доуше си сьздаль вь паметь кралѥвьства ми и вь паметь ѥго, ꙗкоже изволи се мѣстоу семоу приложити иже ѥсть коупиль мѣсто оу Штипоу градоу, или двориштa, или водѣничиѥ, или винограде, или нивиѥ.

XXI. И прида кралѥвьство ми цркви архістратигоу оть подьградиꙗ штипьскаго ·н· люди, а се имена тѣмь людемь: Грьчинь, Грозо итд..... и трьгь штипьски.

XXII. И законь подьградию: кои соу отроци сь коньми, да имь ѥсть законь, кьги походи икономь кралю или на котороу годѣ работоу, а они сь нимь на конехь, а да имь се кони не оузимають ни подь товарь да се не подьлагають, нь сами сь ними да походеть на кои годѣ посоль цркквни, а кои соу бесь конеи, да ороуть дьнь есенине и дьнь пролѣтине, и да го пожноуть и изврьхоуть, и дьнь оу виноградѣ да работають.

XXIII. И прида кралєвство ми селишта запоустѣвшиа оть вѣка, име селиштоу: Брѣсть и Соухогрьль и Лѣсковица и Витьче и Дрѣнокь, а мегꙗ Ярмасана сь вьсѣми людьми и населени сель тѣхь, што си ѥ населиль оть тоугихь земль, и селиште Брѣстокь прѣзь Доукавицоу на Бѣсноу Водѣницоу, и Калоугерица, и Полице пашиште сь вьсѣми правинами и мегꙗми сель тѣхь, и село оу Ключи Коунарꙗни сь парикы и сь стасми ихь, и сь всѣми правинами села того.

XXIV. И не прѣзрѣ кралєвство ми ѥгово молениѥ, нь оутврьди и записа кралєвьство ми, да боудеть оутврьждено и непоколѣбимо светѣи Богородици Хиланьдарскои ꙗкоже и ина иже соуть вьписана вь хрісовоулѣхь родительми и прѣродительми кралєвьства ми; тѣмже образомь и та вьса вьписана соуть.

XXV. Того ради кралєвьство ми освободи оть малихь и великыхь работь, да имь нѣсть ни града, ни позоба, ни поклисара, ни пьсара, ни инь никто оть властеи кралєвьства ми тькьмо игоумена настоѥштаго свете Богородице Хиланьдарске, и ѥгоже онь изволить поставити обладати храмомь светаго архістратига Михаила, да ѥсть, а инь никто.

XXVI. И прида кралєвьство ми цркквь Светиѥ Богородице иже вь Лоꙗнѣ и сь селомь Лоꙗномь, сь всѣми мегꙗми села того и сь вьсѣми правинами, и сь виногради, и сь нивиѥмь, и сь ливадиѥмь, и сь водѣничиѥмь, и сь засельки Бькрино, и Запльжане, и Кобилиꙗ Глава, и Доброутовьци и Градиште, да ѥсть метохь Светие Богородице Хиландарьске.

XXVII. И селиште Ельчи Доугь оу строумичьскомь поли сь вьсею областию и правинами.

XXVIII. И планина Огражденъ, и пашиште Чрьвена Полѣна, синорь Василица, синорь Стльбица и Дракьшань, и Петрово, и Сливница, и Кнегинꙗ на брѣзничьскы поуть и на Фроугопоулово селиште.

XXIX. И мѣсто оу Строумици Тетрагонитово, да оучини црькквь и коуке, да ѥсть метохь Светиѥ Богородице Хиландарьске.

XXX. И чловѣкь оу Строумици Бале Екьса Ярьмѣнинь, сь дѣтию.

XXXI. И прида кралѥвьство ми црькьвь Светоу Петькоу на Брѣгалници што ѥсть зидаль Карьба самь своима роукама и сь троудомь, паче и пописаль и оукрасиль красотами црьковними, да ѥсть метохь Свете Богородице Хиланьдарьске сь виноградомь, и сь нивиѥмь, и сѣнокоси, паче и пашишта и землꙗ што моу ѥ даль господинь и родитель кралѥвьства ми, и тоу да си има црькьвь.

XXXII. И кто си полюби одь ѥговѣхь люди или кто свободьнь чловѣкь, да греде свободно подь црькьвь Светоу Петкоу.

XXXIII. И кралѥвьство ми освободи онези люди одь всѣхь работь кралѥвьства ми, малихь и великихь, ꙗкоже и више писано.

XXXIV. И црькьвь Светаго Георьгіꙗ што ѥсть зидаль Бериславь на селишти Срьбьшори сь виноградомь, и сь нивиѥмь, и сь вьсею области црькве те.

XXXV. Синорь оть Поупавницоу по дѣлоу на Доквоу и на Горьницоу, та на дроумь и на Зоубово Кроушиѥ низь рѣкоу до Трапа срьбьскаго да ѥсть метохь Свете Богородице Хиланьдарьскыѥ.

XXXVI. Того ради оутвьрьди и записа кралѥвьство ми да боудеть оутвьрьждено и непоколѣбимо Светои Богородици Хиланьдарьскои ꙗкоже и ина иже соуть вьписана вь хрисовоулѣ семь, тѣмьже образомь и та вса вьписана соуть.

XXXVII. Кто ли се обрѣ таковии и потьштить се разорити сиꙗ записаниꙗ оу оутвьрьждена мною, Стефаномь кралѥмь, и правовѣрнимь властелиномь кралѥвьства ми протосевастомь Хреломь, да моу ѥсть мьстникь Господь Богь...... а таковии да приме гнѣвь и наказаниѥ оть кралѥвьства ми, и да плати кралѥвьствоу ми ·т· перперь.[1]

† Стефань вь Христа благовѣрныи краль и самодрьжьць всѣхь срьбскихь земль и поморскихь.

[1] Флоринскій Афонскіе акты, 29 и Љ. Стојановић, Споменик III, 56 имају по светогорском рукопису у истом смислу другојачији свршетак.

17.

Краљ Стефан Душан

1332—1337

потврђује манастиру Хиландару хрисовуљу оца и деда, којом су потврдили прилог Радославе жене Милшине. Љ. Ковачевић, С. К. А. Споменик XLIV. Љ. Стојановић, Споменик III, 27.

I. Азь грѣшнік рабь Стефань краль, расмотрївь пишемаа апостоломь Павломь вьзрадовахь се доушею, и видѣ кралевьство ми записаніе дѣда и родителıа кралевьства ми, што бѣхоу записали Мил҄шинѣ женѣ Радославѣ, монастирь великомоученика Христова Георгіа и село Оул..ишта и освободили оть всѣхь работь малихь и великихь, оть града, оть винограда, оть жетве, оть сѣношеніа и оть пса, оть позоба, оть провода, и просто рекше оть всѣхь работь малихь и великихь. И видѣ кралевьство ми велико моленіе и оусрьдіе и припаданіе Мил҄шине жене Радославе, и видѣхь милость и записаніе родитель кралевьства ми, не потворихь, нь паче больше потврьдихь.

II. Азь же, веселе се доушею и тѣломь, Богомь поставлени Стефань краль и сь подроужіемь кралевьства ми благочьстивомь кралицомь кура-Еленомь о божьствнѣмь дароу еже ми дасть владика мои Христось, азь же припадае молю се прѣчистѣи Богородици и чюдотворици, нарицаемѣи хиланьдарьсцѣи, и принесохь малое се приношеніе. Приложи кралевьство ми манастирь великомоученика Христова Георгіа, и село Оулитишта, сь виногради и сенокоси и сь всѣми мегıами и правинами села того, и сь кобилами и овцами. А сие мегıе селоу: На Влашки Стоуденць, итд.

III. И да се храни Радослава, Мил҄шина жена, до не сьмрьти, а по не смрьти да не облада мѣстомь тѣмь ни сынь, ни дьшти, ни кто оть рода, тькмо да приходе како е законь хтиторомь, и да имь е комать како всацѣмь хтиторомь а да не обладаю ништа; да имь е помень до вѣка, нь да оплада игоумень хиландарски.

IV. Кто ли потвори сие записаніе и милость кралевьства ми, да есть проклеть оть Господа Бога и оть прѣчистіе его матере, итд.

V. А сию милость записа игоумень хиландарьски Арсеніе на Сврѣчинѣ, и сам Господинь краль подписа.

Стефань вь Христа Бога краль и самодрьжьць вьсѣхь српскихь и поморьскихь земль.

18.

Краљ Стефан Душан

I, 1339

уступа Хиландару цркву Св. Николе Мрачког у Орехову. Види даље повељу краља Стефана Дечанског о том манастиру, издату после боја на Велбужду. Љ. Ковачевић, С. К. А. Споменик XLIV.

I. .... Изобрѣте кралевьство ми цркьвь светаго Николи Мрачькога иже есть древними цари и родители кралевьства ми и прѣродители издан'но, и приложихь ю подь область светогорскою Богородицѫ Хиланьдарьскоѫ [1], да есть метохь Богородице Хиланьдарьске дори и до вѣка.

II. И што се находе оу цркьве те люди, и села, и метохие, што си есть дрьжала црькви та а оу древнихь царие и прѣродитель кралевьства ми, или добици црькве те, все този да си има дрьжи Богородица Хиланьдарьска, и што соу црькве те находили и виногради или млини, или сѣнокоси, или периволи, или забѣли, или ловишта, или планина, или зимовишта или есѣништа, или ино что, мало голѣмо, този все записахь и приложихь домоу Богородице Хиланьдарьске, да есть метохь и область светогорски, вь помень кралевьства ми, ѩкоже соу прьви светопочивши прѣродителие прилагали и записавали, такожде и кралевьство ми приложихь Богородици Хиланьдарьскои до вѣка.

III. И по семь да не облада мѣстомь тѣмь и црьквомь Светаго Николе ники владалець мѣста того, ни властелинь

[1] Ова и овака (даље) одступања од правописа знак су да је Бугарин или писао или преписивао хрисовуљу.

кралевьства ми, развѣ икономa светогорьска, и ини никторе. И този мѣсто освободи кралевьство ми, што ѥсть область светаго Николе Мрачкаго, одь всѣхь работь и поданькь кралевьства ми, малихь и великихь: да имь нѣ ни изоба, ни псарѣ, ни поклисарѣ, ни провода, ни приселице, ни севаста, ни кефалиѥ, ни прахтора, ни сѣдишта сильнога, ни ѩстребара, ни димнине, ни глобара, ни десетка овчега, ни пчельнога, ни свинога, развѣ да си соу свободни, црькви да работаю црьквноу работоу, што имь повелѣва игоумень светогорьски настоѥшти, а инь никто да не облада люд'ми тѣми светаго Николе.

IV. И што ѥ записаль дѣдь и родитель кралевьства ми, и прьви цариѥ и кралиѥ, или села, или землю, или винограде што се обрѣте оу хроусоволехь светаго Николе, този все приложи кралевьство ми подь область светогорьскою, и оутврьдихь и записахь како и прьви цариѥ и родителиѥ кралевьства ми оу область матери Божи светогорьской, и да имь нѣ никеѥ силе вь область кралевьства ми, тькмо да си дрьжи Хиланьдарь што ѥ оу хроусоволехь записано до вѣка.

V. Кога ми Богь изволи по мнѣ кралевьствовати срьбьскомь земломь, или сынь кралевьства ми, или брать кралевьства ми или к'то оть соуродникь кралевьства ми, молю се семоу непотвореноу быти нь паче ѥлико ѥсть комоу вьзможно приложити а не потварѣти записан'ноѥ и приложен'ноѥ мною, кралемь Степаномь. Кто ли дрьзне разорити и потворити, таковаго да искоусить Богь, итд.

И сиѥ писа кралевьство ми вь лѣто ҂ѕѡмз ѥньдиктионе ·з·.

Стефань, вь Христа Бога вѣр'ни краль.

19.

II, 1342.

даје исти манастир на издржање старцу Јовану, икономy хочанскому, тако да после остане Хиландару. Fr. Miklosich, Monumenta serbica. 115. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV. Арх. Леонид Историч. опис. Хиландара, стр. 70.

I. ...... Изнаиде кралѥвьство ми црькvь светаго Николи Мрачьскога, вь врѣме то слоучившоу се старьцоу иже оть светыхь

мѣстѣ старьць Иоань икономь ходьчьскыи, и да моу кралювьствоу ми црькь тоу светаго Николи, да си облада икономь Иоань црьквомь томь и сь сельми вьсѣми, што се находи оу цркве те до нюгова живота за югово дрьзновению, понюже видѣвь вралювьство ми югово поработанию домоу прѣчистию владычице госпожде и Богородице Хиланьдарскыи, иже ють на Ащонѣ, сь троудомь и вьсакымь поспѣхомь, напаче и сь сьмѣрениюмь, да моу ють до живота оу поменѣ и за доушоу кралювьства ми.

II. И да ють виноу подь областѣ светогорьскоу оу послоушанию игоумену и вьсеи брати светогорьской.

III. А игоумень и братиꙗ да га не потькноу сь онога мѣста, што моу ють кралювьство ми записало, до югова живота, разьвѣ да си се дохрани старьць Іоань до смрьти своє оу црькви те светаго Николии.

IV. Паче и юлико се находе людию оу црькве те, да га слоушаю сь всакымь страхомь кралювьства ми како и вьсакого господарꙗ игоумена о вьсѣхь работахь, што комоу заповѣдоую, црькеныхь и кралювьства ми, не тькьмо о работахь ноу вь всакомь исправьлюнии црьквнѣмь како и соуштега старца коуке кралювьства ми и брата хиланьдарьскаа.

V. И сию приложивьши и записав'ши кралюв'ство ми Светои Горѣ молю....... непотвореноу быти моюмоу сиюмоу маломоу записанию икономоу Іоаноу. Кто се обрѣте оть таковыхь потьштавь диꙗвольскымь наважданиюмь разорити малою се приложению и записанию кралювьства ми, таковаго да разорить Господь Богь вьседрьжитель птд.

И сию записа кралювьство ми оу Моравѣ прѣге Спасовадьне вь лѣто ҂ѕωн. еньдикьтиона ·з·[1]

† Стефань вь Христа Бога вѣрни краль вьсѣхь срьпскихь и поморскихь земль.

---

[1] Према 6850—1342 индикат би био 10 а не 7. Боравлење у Морави (Гњилану) у вези с испраћањем краљице Јелене у Бугарску к њеноме брату. J. Cantacuzeni Historiarum III, $\mu\gamma$.

20.

Краљ Стефан Душан

1340

даје манастиру Хиландару цркву Св. Ђурђа, село Полошко и село Драгожељу за спомен свога брата Драгушина. Помиње је В. Григоровић, Очеркъ путешествія по Европейской Турціи, стр. 43. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. .... Ꙗкоже быв҆ши дрѣв҆ни царие и светыи прародителие и родителие кралиевства ми, седрьжеи скоуф҆тра цар҆скаго и обладаюшта землꙗми и болꙗри и воеводами и саномь црьковнымь, патриꙗр҆си и свештен҆ныци, вси сьмрьтию скон҆чаше се и ничтоже полоучише мира сего, ꙗко истин҆ны и в҆сесрьдчны брать кралев҆ства ми Драгоушинь кь вѣч҆номоу твор҆цоу и некон҆чаваемоу и немимоходимоу и вса мира сего оставль а владицѣ своемоу Христоу привеза се, и мѣсто иже есть изнашьль брать кралиевства ми Драгоушинь, идѣже есть поставлено тѣло его, црькве оу селѣ Полош҆комь, светыи славны моученикь Христовь Георгие, тѣмь же и кралевство ми прие прошение и молениe в҆сесрдчноую и истин҆ноую матерь кралиевства ми деспотицоу, иже сь оуспѣхомь и срдчнымь и любовию раждеженою оуспомѣноу кралиевствоу ми, и сии малы дарь приложихь Богородици Хилан҆дарскои, црькве светаго славнаго великомоученика Христова Георгиꙗ, село Полош҆ко, сь мегами и сь засел҆ци, и сь млини, и сь сѣнокоси, и сь всѣми правинами села тога.

II. Село Драгожелю и сь засел҆комь Кожане и сь виногради и сь мегами и сь всѣми правинами села того.

III. Да есть тази црькве и сь тѣмизи селами Богородице Хилан҆дар҆ске до дни и до вѣка оу помень кралиевствоу ми и братоу кралиевства ми Драгоушиноу и оу вѣчноу паметь, сь воломь и хотѣниемь кралиевства ми и матере кралиевства ми деспотице, и да есть неотемлемо оть домоу прѣчистые Богородице Хилан҆дар҆ске доклѣ и светы и божьствены манастирь Хилан҆дарь, ꙗкоже и светы прародителие и родителие кралиевства ми елико есть комоу приложити было оузмож҆но.

IV. И тоузи црькверь, храмь светаго Геор'гиꙗ и села иже подь областию ѥго, освободихь одь всѣхь работь и подан'кь кралѥвства ми, великихь и малихь, одь позоба и одь п'сарь и просто решти одь всѣхь работь кралѥвьства ми.

V. Кто ли хоштеть или навождениѥмь или оухаштрениѥмь диꙗвол'скымь разорити сиѥ записаниѥ, таковыѥ да разорить Господь Богь, итд.

Сиѥ записа и оутврьди кралѥвство ми мѣсеца феврара вь лѣто ҂ѕѡми.

Стефань вь Христа Бога вѣр'ни кралЬ.

21.

Краљ Стефан Душан

1343, марта 28

прилаже манастиру Хиландару Рудла, властелина града Струмице, заједно с његовим имањем. Флоринскій Аѳонскіе акты, 68. Упореди Љ. Стојановића Споменик III, 55.

I. И кралѥвьствоу ми прѣемшоу градь Строумицоу, и обрѣтшоу кралѥвьствоу ми оу градоу томь властелина града того Роудла, и за ѥгово полюблениѥ и поработаниѥ вь таковое врѣме, дадохь моу обѣштаниѥ и клетвоу кралевьства ми всакоую волю емоу и хотѣниѥ сьврьшити, ꙗже иметь просити оу кралѥвьства ми. И полюби онь, волею и хотѣниѥмь своимь а сь милостию кралѥвьства ми, да есть чловѣкь Светыѥ Богородице Хиландарскыѥ Роудль сь всѣмь своимь, сь црьквомь си Одигитрiомь, юже есть сьздаль троудомь своимь, и сь всѣми правинами.

II. Село Бороуево што моу есть дало кралѥвьство ми, сь людми и сь всомь баштиномь своимь, и што си има оу градоу и оу Банстѣ двѣ нивѣ и водѣница сь людми и сь ливадами и сь селиштемь еже моу ѥсть даль Хрел(ꙗ) Робово, сь всѣми правинами, и сь коупеничиемь, и сь всѣмь тѣмь што си има оу градоу и оу поли, сь всѣмь тѣмь га приложи и записа кралѥвьство ми Богородици Хиландарскои, да есть до вѣка црь-

ковны, никымь неотѥмлемо, дома светыѥ Богородице Хиландарскыѥ, а Роудль свое все да дрьжи до смрьти, а по смрьти ѥго да ѥсть црьковно.

III. И по семь сега да не има области никто оу земли кралевьства ми ни надь людми еговѣми, да ни надь нимь, развѣ црьква Хиландарь.

IV. И освободи кралѥвьство ми Роудла и люди ѥгове и вса иже соуть оуписана оу хрисовоуле семь, оть позова и приселице и подан[ь]кь и приплать градьскыхь и жоупьскыхь, и градозиданиꙗ, и поноса, и провода, и геракара, и псара кралѥвьства ми; ни десетка житнога, ни овчега, ни пчелнога, ни орания кралѥвьства ми; оть плетве, оть жетве, сенокоше и врьшениꙗ. И да моу неѥ намѣтка градьнога, ни десетка свинога, просто рекше оть всехь малыхь и велихь работь кралѥвьства ми, и освободихь сиѥ златопечатное слово кралѥвьства ми.

V. И сиѥ записавь оутврьди кралевьство ми вь свѣдѣниѥ вьсѣмь и всако оутврьждение свободоу, да пребываеть до вѣка никымь неразоримо, обаче же и по сьмрьти кралѥвьства ми кога Богь изволи кралевьствовати землѥю и дрьжавою кралевьства ми, да се не потворить......... кто ли се покоусить потворити и разорити, а...... да есть проклеть, итд.

VI. И сие златопечатное слово настоещтее благоизволи даровати кралевьство ми монастироу кралѥвьства ми Хиланьдароу на всако оутврьждение извѣстно.

Писа и подписа кралѥвьство ми царьскыимь обычнымь знамениемь вь лѣто ҂ѕѡнг. мѣсеца марьта ·ки· дьнь, индикта ·аі·

† Стефань вь Христа Бога вѣрнь самодрьжавни кралѣ.

Година 6853 одговарала би индикту 13. Записаном пак индикту одговара година 6851—1343. Ми смо се одлучили за 1343, јер се она слаже не само с индиктом него и с догађајима, пошто је узеће Струмице, које се помиње у почетку повеље извршено око 1342, у време савеза с Кантакузином, када се Хреља покорио краљу Стефану.

22.
Краљ Стефан Душан
1343

потврђује старцу Григорију цркву Св. Петра у Кориши, с тим да после смрти припадне Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. .... И та вьса видѣвь кралевьство ми правовѣр'ныхь и христолюбивихь прародитель кралевства ми, и како приходи кралевьство ми оу Призрѣнь об'новити и сьздати црькьвь монастирь кралевьства ми, господина ми и прѣстателя воеводоу и чиноначел'ника небесныимь силамь великыхь архан'гель, мѣсто себѣ покоиштно сьт'ворити, ꙗкоже соу прародителие мои, светопочив'ши кралие, в'са оугод'но сь оусрьдиемь Господеви своемоу Христоу прѣдставили. И си чьст'ни и блажен'ни и прѣподобьни старьць Григорие кралев'ствоу ми говори како е црькьвь сьзидаль вь мѣстѣ рекомѣмь Кориши сь троудомь, и откоупиль, сьзидаль и пописаль и оукрасиль нарѣдами црьковныими, ꙗкоже есть лѣпо, паче и сь полатами, и сь периоромь, и сь д'вѣма винноградома, и сь м'линомь и сь правинами црькве те не по силѣ ни по ноужди, нь воломь и хотѣниемь его приложиль ꙗко да есть метохь монастироу кралевьства ми до вѣка и да есть сѣдиште и прѣпокоиште игоуменоу кралевьства ми и вьсеи братии вь помень кралевьства ми до вѣка.

II. И видѣ кралев'ство ми срьдьчьство право и любовь чистоу кь великомоу чиноначелникоу небес'ныимь силамь великыхь ар'хаггель, монастыроу кралевьства ми, его самовольное приложение, за тои кралевьство ми сьмилосрьдоваве о немь и чьстьноую его старость и в'са оугодьна твореште кралевьствоу ми сь оусрьдиемь, ꙗкоже есть лѣпо, и записахь моу староу црькьвь Светаго Петра поустиножителя и чоудотвор'ца, да си живе сь милостию кралевьства ми до своего живота и да се дохрани сьмрьти, а по егове сьмрьти оноуи црькьвь староу не отнимамь оть Хиланьдара никаме. И сие вьсьписавь и оутврьждамь сие всенастоеште златопечатьное слово кралевьства ми, ꙗко да есть трьдо и неразоримо никимьре.

И азь благо слово вьспріехь, видѣвь ихь оусрьдіе кь светомоу монастироу, и изволи се царьствоу ми за выше реченнаа мѣста на Прѣвлацѣ, што има Светаа Гора, обште глаголѥмое Ливада, и храмь светаго архіереа и чюдотворца Николи, глаголѥмое Паліокометица, еже коупити ми то и сьединити сь скорьпіискомь мегомь и сь зигскомь и приложити прѣсветѣи владичици нашеи Богородици Хиланьдарьскои.

II. И абіе призвахь чьстные и богоносніе отьце кь себѣ и прота курь-Гюрьмана, и поискахь мѣсто сь любовію, проть же курь Гюрьмань и вьсь сьборь Светыѥ Горы, сьвѣть сьтворьше, продаше ми выше реченьноѥ мѣсто Ливадѣ и Паліокометицоу, храмь светаго арьхіереа и чюдотворца Николи, сь вьсемь оправданіемь и синори, што има, за ҂аѱѯ златиць; оумолихь же светы сьборь ꙗко да се потроуде и покажоу мегѥ и прѣдѣле мѣстоу томоуи и да сьедине сь скорьпиискомь и зигьскомь мегомь, еже и сьтворише, и поидоше сь царьствомь ми до выше реченнѣхь мѣстьь, и сь вьсакымь соудомь и закономь царьскыимь изнаидоше мегѥ и синоре. Прьви синорь починиѥ оть вьстока гдѣ слази поуть в клыкыи на Оркінарію исподь брьда, итд.

III. И иже се обрѣтоше тогда на сьборѣ, записа и тѣхь имена царьство ми вь сіемь златопечатленемь хрисовоуле вь оувѣденіе: чьстны проть Светые Горы Гюрьмань іеромонахь, итд.

IV. И сіе приложи царьство ми и оутврьди сь златопечатныимь словомь сь чьстнымь сьборомь Светыѥ Горы, да ѥсть вь область прѣсветѣи владычици нашеи Богородици Хиландарьскои Вьвѣденію вь Светаа Светыхь, ꙗко да си има выше реченьнаа мѣста никымже поврѣждена или отьемлѥма, нь да светаа обытѣль хиландарьскаа тѣми заповѣда оть нась и до вѣка, итд.

V. Аште ли кто дрьзнеть потворити или разорити сіе наше приношеніе и дарь, таковаго да разорить Господь Богь и прѣчистаа Богомати, итд.

† Стефань вь Христа Бога благовѣрны царь и самодрьжьць Срьблѥмь и Грькомь и Бльгаромь.

25.

Цар Стефан Душан

1348

приликом походе Св. Горе и манастира Хиландара потврђује манастиру Хиландару све поклоне и правице, дане му од његових претходника, и придодаје од своје стране и више.

С овим је у вези сличан хрисовуљ за ограничење хиландарских земаља у Светој Гори око Хиландара самог, који је цар Стефан израдио с целим сабором светогорским. Помиње га Т. Флорински у књизи Памятники, 41—42, а главни одломак је наштампан у Архим. Леонида Историческое описаніе Хиландаря. Москва 1868, стр. 62—65. По неком препису штампаном у Голубици за 1840, 237—243 исту је хрисовуљу штампао Ф. Миклошић у Monumenta Serbica 129—132. Она се у ову књигу не увршћује, јер садржи само границе. Издао Ј. Јиречек у другом издању Шафарикове књиге Památky dřevního pisemnictvi Jihoslovanův. Prag, 1873, стр. 99. Одломци у Ф. Миклошића, Mon. Serbica, CXVIII и CXIX, стр. 140—141.

.... Тѣмь же и азь вь Христа Бога благовѣрныи и Богомь поставлѥніи Стефань царь всѣмь Срьблѥмь и Грькомь и западнои странѣ, рекоу же Албаніи и Поморию, и всемоу дисоу; божьствьною бо благодатию, по того изволѥнию, нарештіи се отрасль благаго корене родитель моихь светіихь, оть праведникоу и светоую Сумеона Немане, новаго мироточца и владикы бывшаго земли срьпсцеи и светителꙗ нашего, и прьвонастольника отьчьства нашего, прьваго архиерея кирь Савы, се же нынꙗ господнѥю благодатию и поспѣшенѥмь прѣчистые владычице наше Богородице, и тѣхь светыхь родітель и прародитель моихь молитвами, дарованo ми бысть царствиѥ. И раждеженоу ми бывшоу вь начело царствиꙗ моѥго кь всѣмь светыимь и божьствьнымь црькъвамь, наипаче болши, и сь богодарованною ми прѣвысокою и христолюбивою царицею авгоустинѥю кура Єленою, всесрьдьчно и оть все доуше поревновасмо о монастырехь Светыѥ Горы, великыѥ поустынѥ Адона, идѣже обрѣтають се прѣподобни и богоносни иноци, светіи и блаженіи отци. И слышахомь многодивно тѣхь житиѥ, светыихь отьць, и вьжделевь царство ми оть все доуше видѣти и поклонити

се мѣстомь тѣмь светымь, и приети благословение оть богоносныхь тѣхь светыихь отьць, странно живоуштихь на земли. Еиже и Христа моюго изволениюмь и поспѣшениюмь прѣчистыю его матере поспѣюштоумоу на всако дѣло благо кь спасению, испльнıаюштомоу вь благыихь желаніа, испльни же желаниıе срьдца моего видѣти оноу горю светоую по глаголюштомоу пророкоу: Бьзведохь очи мои вь горю, отноудоу же придеть помошть моıа.

И пришьдь царство ми и сь богодарованною ми царицею авгоустиıею кура-Еленою поклонихь се светомоу храмоу прѣчистыю владычице наше Богородице Хиландарске, и светомоу гробоу отьчьства нашего светаго Сумеона, новаго мvроточца, и всѣмь прѣподобнимь отцемь, безмльвно живоуштіимь вь монастыри, приıесмо благословеніе. Тааже вьзиде царство ми вь вьноутрьнѣише монастыре светыıе те горы. И обьшьдь царство ми те все монастыре великые поустиниıе Адона, и сь богодарованною ми царицею авгоустиıею кура-Еленою, оударисмо и оукрасисмо различними дарми, и недостатьчнаа монастырь тѣхь светіихь вса испльни царство ми. И видѣсмо вь тои светои горѣ жилишта и скити и врьтьпи прѣподобниихь тѣхь светыихь богоносних отьць поустиниıежитель. И велми оудивленіи быхомь о жити тѣхь моужь светыихь. И по истинѣ небесны чловѣци и земльны аггеліи. И пріемь благословеніе, и доушепользна словеса слышавь вь поученіи, ıако велміи ползовати се ими по глаголюштомоу: Обрѣте во ме, рече, боıештеи тебе, и вѣдеште свѣдѣніа твоıа обьхождениıемь тѣхь светыихь мѣсть послѣдовасмо приити вь монастырь Хиландарь. И зговори се царство ми сь христолюбивою царства ми царицею авгоустиıею кура-Еленою

I. И приложисмо оть всега добитка живога, што се находи оу царства ми, десетькь всако годиште. И за тьь десетькь зговори се царство ми сь христолюбивою царства ми царицею авгоустиıею кура-Еленою, и сь прѣвьзлюбленнымь сыномь кралиıемь Оурошемь и сь отцемь игоуменомь хиландарскымь курь Савомь и сь братиıами всѣми, и сь нихь хотѣниıемь, и сь благоволеніемь царства ми, да си оузимаıю за тьь десетькч

всако годиште на Гюргевь дьнь лѣтнїи оу Новомь Брьдѣ сребра за четири тисоушта крьстатїихь перперь.

II. И што ѥсть быль доходькь царства ми оть сельь црьковныихь сокѥ, и този даде царьство ми црькви хиландарскые.

III. И оть тогази да се стави оу ризницоу црьковноу двѣ тисоушти крьстатихь перперь всако годиште.

IV. И што се обрѣтаю метохиѥ, села Прѣсветыѥ Хїландарскыѥ, освободи царство ми оть всѣхь работьь царства ми, да имь нѣсть градозиданїа, ни цаконства по градовѣхь, ни сѣнокоше, ни винограда, ни жетве, ни приселице, ни коня, ни пса, ни коего поданка, просто решти оть всѣхь работь малихь и великїихь царства ми.

V. И оучини царство ми вьноутрь оу монастыри болницоу, да ѥсть покоиште болнымь и недоужнымь. И да се даѥ оть палате царства ми ·с· перперь венетичьскыхь всако годиште оу болницоу, за доушоу царства ми, и сандаль, коимь ке работати и ловити.

VI. И колико ѥсть одровь, всако годиште да даѥть царство ми оу болницоу гоунѥ, и клашнѥ, и пльсти, и постелѥ одромь.

VII. И оть того да не оузима игоумень ни инь кто оу црьковь, развѣ калогерь да оузимать, кои ѥсть за болницомь.

VIII. И сико оузаконивше исписасмо имена метохиамь всѣмь по Срьблѥхь и по Романїи.

Села по земли срьбской:

1. Село Кроушево и заселци ѥго Гюргевикь и Петровикь сь мегами ихь и сь правинами села тога.

2. Село Книна, сь заселци и сь мегами.

3. Трьгь Книньць и сь селомь и сь мегами.

4. Село Дрьсникь и сь заселци и сь правинами ихь.

5. Село Дольць и Гребникь и заселькь моу Странишь и сь мегами ихь.

6. Село Лѣсковьць и сь оне стране и сь сие стране сь мегами ихь.

7. Село Петрьче, власи, и сь заселци и сь правинами си.

8. Село Видѣнѥ сь Петрьчемь и сь Граковницомь и сь Новосели и сь всѣми правинами ихь.

9. Село Враникiи сь мегꙗми, и Бѣлошь забѣль сь козницами, и конюси Власи Горачевци.

10. Село Косорикы сь мегꙗми и сь всѣми правинами.

11. Село Штоупѣль сь планинами и сь мегꙗми.

12. Село оу Плавѣ Досоуге сь планиномь и сь мегꙗми.

13. Село оу Зѣтѣ Момоушики сь забѣломь и сь брьдомь и сь правинами, и планина Добри Долове, Стльбица и Ботоуча.

14. Село Трьпези сь планиномь Богдачомь и сь правинами.

15. Село на Сѣницахь Локьвско и сь заселци и правинами.

16. Село Брѣзова сь заселци и сь всѣми правинами села тога.

17. Црьковь светы Георгие оу Оуложиштехь сь селомь и сь мегꙗми и сь правинами села тога.

18. Село Понишa оу Моравѣ, власи, и сь планинами выше Пеки, Бѣле Водице.

19. Оу Призрѣнѣ црьковь светы Димитрие и сь селiи.

20. Село Локвица, Живинꙗни, Плави, Былоуша, и люде оу Градоу сь баштинами си, и виноградь Ивахновь.

21. Црьковь оу Кориши Светы Петрь и сь селомь при црькви.

22. Село Планꙗни, Скоровишта, Сиштевьць, Црьнѣлѥво, и долѣ оу Кориши чловѣкь Драгнѣи сь баштиномь си.

23. И црьква светы Власие и сь виноградомь, и оу Призрѣнѣ чловѣкь Ранко сь баштиномь си.

24. Црьковь светы Николае оу Доброушти и сь сели.

25. Село Жоури, Брьвница, Вонѥвишти.

26. Оу Пилотѣ села Калогены и Моурикы сь всѣми правинами сель тѣхь и сь планинами, и виноградь оу Призрѣнѣ.

27. И оу жоупѣ призрѣнскои црьковь светы Николае оу Хотчи, и село Хотча Горнꙗ и Долнꙗ и сь мегꙗми ихь.

28. Село Слатинскы Доль и сь заселкомь и сь правинами.

29. Село Момоуша и сь междами си.

30. Село власи Добродолѣне.

31. Село Избишта сь обою страноу.

32. И оу Диплѣни село Словинѣ сь всѣми правинами.

33. Оу Полозѣ црьковь Мати Божіѣ Хтѣтовска и сь сели.

34. И кь Ѣдоварцехь црьковь светы Николае, што приложи царство ми Богородици Хтѣтовској, попа Драго и сь родомь и сь мѣстомь и сь мегѣми и сь всѣми правинами.

35. Млачице сь земломь, што е даль светы краль; а мегѣ земли тои одь Никіфорца, како греде поуть на опогорь, прѣзь ливадоу оу Кралѥвоу Пекь, и оу Биволь Бродь.

36. И старога Желина половина сь мегѣми и сь црьквию.

37. Село Хтѣтова и Храштани, Млачице и сь земломь, што приложихь.

38. Село Дрѣновьць, Бродьць, Седларево и сь Избицами, и оу горнѥмь Полозѣ село Штенче и сь Ельковномь.

И землѣ гречечска, и сьѣ зи села сь междами и сь правинами си:

1. Црьковь света Петка Тморѣны сь селомь и сь мегѣми и сь всѣми правинами.

2. Оу Штипоу црьковь Ѣрхангель, и оу градоу ·н· стаси сь людми и сь правинами и сь водѣницами и сь винограды.

3. И на Брегалници село Карбинци сь правинами си.

4. И црьква светы Врачеве сь коупеницами и сь винограды.

5. И ніиже Строумице село Коунарани, село Сѣкирнынь, село Штоука, сь всѣми правинами.

6. Оу Просѣцѣ црьковь Мати Божіа сь метохомь си.

7. Црьковь на Мрацѣ светы Николае сь всѣми правинами сі.

8. Оу Сѣроу оу градоу црьковь светы Николае сь земломь и сь винограды и сь коупеницами и сь водѣницами и сь всѣми правинами.

9. Село двои Коучкаранін.

10. Села по Строумѣ: Село Гергилово сь междами и сь всѣми правинами.

11. Село Емноухово, Липсохорь, Хоудино, село Коуцово, Гориаиы, два Гаидоурохора, Калавирь, Прьхлишта, село Минзаны и два Градца.

12. Село Потолино сь правинами си, и земля Калодикитина и Каниклева сына.

13. Село Здравика, оба Малоука и сь бродомь на Панацѣ и сь водѣницами.

14. Гориаиы и земля Гариганова.

15. Баштина Бардинія.

16. Оу Ксилопигадѣ винограды и земля.

17. Выше Редине Доужьць сь земломь и сь винограды и сь брьдомь и сь правинами си.

18. На Бардарѣ светы Георгие сь зевгелиомь и сь ловиштемь.

19. И оу градоу Солоунѣ црьковь светаа Троица сь коуштиıемь и сь мѣстомь, и село Якоумоуцоуль, и село Бричаны, и црьковь Светы Илия сь правиномь си.

20. И виноградь оу Яфоускоулѣ.

21. Метохь Роудава и Парцалıево.

22. Пирьгь на Прѣвлацѣ сь земломь и сь виноградомь.

23. И пирьгь дроугыи при Юрисѣ и сь земломь и сь винограды.

24. Пирьгь Хромитица, Скорпия коупеница и межде ихь.

IX. И сиязи села и метохиıе освободи царство ми оть всѣхь работь, иже се обрѣтаю мале и велике по земли царства ми. И да ними не облада ни кефалие, ни кнезы, ни севасты, ни властеле царства ми, развѣ икономие, коихь посила светаа црьки и игоумень и братіа.

X. И молю, ıегоже Богь изволи по мнѣ царствовати, или сына царства ми, или кого любо оть соуродникь царства ми, сиıемоу мною записаное не (по)твореноу быти, нь паче потврьжденоу ....

XI. Сіи хрисовоуль написа се, кьди приде царство ми оу Светоу Горю, вь лѣто ҂ѕѡнѕ.

Стефань вь Христа Бога вѣрни царь.

26.

Цар Стефан Душан

1348, индикта 1

потврђује Хиландару поклон свога братучеда Воихне, село Потолин у пострумском крају. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. ...Азь вь Христа Бога благовѣрни и Богомь поставлѥни Стефань царь.... паки придосмо вь чьстни монастирь Хилан'дарь, и тоу вьспоменоу царствоу ми властелинь соуродникь царства ми братоучедь Воих'на о известнеишемь пооутврьждени села Потолина, иже бѣ приложило и по прѣжде царство ми Хилан'дароу. И по благосрьдьчномоу молению и благооутробию кь всемь светимь и божьствнимь црьквамь братоучеда ми Воих'нѣ, дарова цар'ство ми вь построум'скомь прѣдѣлѣ село Потолиново сь засел'ци и перьоромь, сь мегѣми, и сь дохоци, и сь всеми правинами села того, да ѥсть в'сечьстномоу монастироу отьчьства нашего Хиландароу до дьни и до веки оу запись како соу ина села коꙗ соу оу хрисовоули црьквне одь вѣки.

II. И такожде ѥ освободи царство ми одь сокꙗ, одь позоба, одь приселицѣ, одь воиске, и одь псара и поклисара, одь градозиданиꙗ, одь сенокоше, одь глобе и в'сакога подан'ка, просто рек'ши одь всехь работь велихь и малихь. И томоу да не забави ни кефалиꙗ, ни кнезь, ни севасть, ни кто владоуштн вь зем'ли тои ни маль ни голѣмь, разе да облада монастирь Хиланьдарь по законоу и обичаю монастир'скомоу.

III. И сиѥ извѣстноѥ златопечатноѥ слово царства ми молю в'сакога вась по м'не царствоуюшти сиѥмоу хрисовоулоу неразореноу бити нь паче бол'ше и крѣпцѣ оутврьждати, ꙗко да ѥсть сиѥ слово царства ми никимь непоколѣбимо до вѣки.

И записа се и оутврьди вь Хилан'дарѣ, вь лѣто ҂ѕѠнѕ. индиктиона ·а·.

† Стефань вь Христа Бога благовѣр'ни царь Срьблѥмь и Поморию западниѥ страни.

27.

Цар Стефан

1348

приликом походе на Св. Гори даје манастиру Хиландару село Попчелин.

Помиње га В. И. Григоровић у својој књизи Очеркъ пут. по Европ. Турціи, изд. 2, стр. 43. С индиктом I слаже се 1348 (у којој је цар доиста боравио на Св. Гори) а не 1346 како је записао В. И. Григоровић.

28.

Севастократор Бранко

око 1350

даје манастиру Хиландару село Худинце. Љ. Стојановић, Споменик III, 31. Помен у писму синова Бранкових Гргура и Вука, који, на молбу брата свога монаха Романа, утврђују тај дар цркви хиландарској.

29.

Стефан цар

1350, индикта 3.

Деца властелина Иванка, по смрти његовој, дарују, себи за спомен, манастиру Хиландару цркву баштинску с имањима, ослобођеним од работâ и дажбинâ, што је цар Стефан горе назначене године, с одобрењем патријарха и сабора, потврдио своме властелину Иванку. Пренос је извршен простом предајом хрисовуље са записом на дну. То је, у осталом, једини пример који би добро било испитати, кад би било средстава.

Писмо је у овој књизи штампано напред у одељку баштинских писама. Љ. Стојановић, Споменик III, 2.

30.

Цар Јован Палеолог

1351, индикта 4, априла

утврђује на молбу цара Стефана Душана имања хиландарска у грчким земљама.

Само одломак у Флоринскога Аѳонскіе акты, 40—41. Повеља је издана кад се J. Палеолог, онда на острву Тенеду, мирио с бугарским царем Александром и са српским Стефаном Душаном, да би поузданије сломио Јов. Кантакузина.

I....... Ἐξητήσατο ἀρτίως καὶ...... τὴν βασιλείαν μου ὁ ὑψηλότατος βασιλεὺς Σερβίας καὶ περιπόθητος θεῖος

αὐτῆς κὺρ Στέφανος ἵνα γένηται τοῖς δειλωθεῖσι μοναχοῖς ἐπὶ τούτοις καὶ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου......

II. .... *τὸ Κουμουτξήλου, τὰ Κρετξιάνα μετὰ τῶν πεντακοσίων μοδίων τῆς λεγομένης του Κοντοστεφάνου....... Ζουπελάτιον, περὶ τὸν ποταμὸν τὸν Στρυμμόνα — χωρίον τὸ Καστρίον. ἕτερον χωρίον τοῦ Κουτξῆ. Ζευγηλατεῖον τῆς Γοριάνης. Ζευγηλατεῖον τοῦ Γεώργηλα, καὶ τοῦ Μαλοῦκα καὶ τοῦ Ὀσδραβινίκου.... περὶ τὴν Ρεντίναν μετόχιον καλούμενον Λόξιμον μετὰ τῆς τριακοσίων μοδίων γῆς, ἣν πρὶν κατεῖχεν ἐκεῖ Πέτρος ὁ Δουκόπολος ἐκεῖνος.......*

Ἰω ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων ὁ Παλαιολόγος.

На дну је запис: **Хрисовоуль цара Иѡан'на Палеолога за метохе Строумске и Солоунске.**

Пада у очи што у овом хрисовуљу цар Јован Палеолог потврђује земље које је цар Стефан већ био освојио и саставио са својим царством. На раније потврде земаља и села у Струмској и у Солунској Области за владе краља Милутина и Стеф. Дечанског, којих се више налази у хиландарским повељама нисмо ни обраћали пажње, пошто су поменути краљеви куповали та села и земље у грчкој (онда) земљи а за своје новце (што се у једном писму изреком спомиње). Ту су, дакле, потврде потпуно на свом месту и правилне.

31.

Цар Стефан Душан

1354

потврђује Хиландару село Лесковљане. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, 70. Упореди Љуб. Стојановић, Споменик III, 55.

I. .... Тѣмь же и мнѣ Богомь поставлıенномоу и светыми сьхраненномоу и благовѣрномоу Стефаноу, прьвомоу цароу все

срьбскиѥ и грьчкиѥ землѥ, Поморію и западнимь странамь, желаѥ иже оть пресвѣтлихь моихь наставникь, господь же и оучитель, преподобнаго Симеона и светителя Сави и вь оумѣ имѣти раждеженииѥ срьдьчно всегда иже кь Божиимь и светимь црькквамь приносити дари и милостини за помилоуваниѥ и помошть иже оть светихь царьство ми, тѣмь же изволи царьство ми сиѥ сьтворити за пришьствие чьстнаго игоумна Светиѥ Гори Адона, храма пресветиѥ Богородице Хиланьдарскиѥ кир-Сави, яко оуспоменоу царьствоу ми о приложени што ѥ приложила госпожда царьства ми Више(слава) храмоу пресветиѥ Богородице хиланьдарскиѥ село Лѣсковлѣне сь мегомь, сь перноромь и всѣми правинами села тога, по хтѣнию Госпожде Вышеславе и синовь ѥѥ Богдана и Богоя, а ни по ѥдной силѣ ни по неволи. Тѣмь же и царьство ми, сговорившe се сь благочьстивою и христолюбивою царицею кира-Еленою и сь богодарованнимь синомь наю кралѥмь Оурошемь сложихь всесрьдьчноую любовь кь пресветѣи застоупници нашеи Богородици и записахь имь село Лѣсковлѣне сь мегами, сь....... и сь перноромь и сь всѣми правинами села тога, да ѥ црькве Светыѥ Богородице хиландарьскиѥ до дни...... дондеже ѥ храмь ть, оу всакоу свободоу и правдоу, нестѥмлѥмо никогда до вѣка, и оу сиѥмь зи, оу всемь, за име царьства ми непотворено.

II. И този село освободи царьство ми оть всѣхь работь и поданькь велихь и малихь, ни жетве, ни сѣнокоше, ни врьшения, ни сокѣ, ни винограда, ни копрене, ни чьбо.... ни коѥга наметка ни поданка коѥго царьства ми, иже обрѣта по земли царьства ми, развѣ ѥдна сѣдица(?) царьства ми, дроугo ништо.

III. ......: И ѥгоже изволить....... по мнѣ царьствоующта на прѣстолѣ царьства ми сиѥмоу непотвореноу бити, итд. ......

И списа се сиѥ златопечатноѥ слово царьства ми вь лѣто ҂ѕѡѯв· инд. ·з·

Стефань вь Христа Бога благовѣрьнь царь Срьблѥмь и Грькомь.

И списа се сиѥ златопечатноѥ слово повелѥниѥмь господина светаго цара на Броусници подь Роудникомь авгоуста ·ді· Георгь лого...... сь записи.

32.

Цар Стефан Душан

1355, индикта 8, јуна

расправља Хиландару право манастирско на село Карбинце на Брегалници. Флоринскій Аөонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, 71. Упореди Љ. Стојановић, Споменик III, 71.

I. Има хтѣниѥ и повелѣва царьство ми да ѥ вѣдомо всакомоу како приде игоумень всечьстни светогорскыѥ Богородице Хиландарске Доротеи и сь старци, и говори царьствоу ми о селѣ земли Карбин'чкои, како ѥ има црькьвь оу хрисовоули а сьги ѥ не дрьже. И сьпрѣше се бьци[1] царьства ми пре(дь) мномь, што соу на тоизи земли карбиньчкои, и царьство ми вь то врѣме не обрѣте нигде дати бьцема да се прѣселѣ, и послахь кѥфалию штипьскога Давида Михоѥвикꙗ, игоумена и старце, и тези бьце, да сь краꙗ одтешоу црькви и оутькме. И пришьдь Давидь споведа царьствоу ми како ѥ мегю ними оутькмиль и одтесали землю коуде ми споведа Давидь, и сказа почьнше одь Тарахиньць поутемь до Радан'ске мегѥ, итд. И царство ми, тоудези коуде ми споведа коуде ѥ Давидь шь ними утьк'миль и одтесаль и оумериль, записа и оутврьди да ѥсть тази землꙗ црьковна прѣчистѣ Богородице Хиландар'ске оу хрисовоуль до дьни и до веки како инѣ метохиѥ и села коꙗ соу одь искони одь хтиторь оу хрисовоули црьковна.

II. Такожде и стльпове......... странѣ одь Овча Полꙗ што тежи црькьвь, да има и тежи, а за нихь никто да не има печали, и того ради в'се сиѥ записа и оутврьди царство ми црькви тоузи землю и стльповѣ ꙗко конь сега ни бьць....... ни кто любо, ни маль ни великь да не има печали, да се не

[1] Реч сасвим неразумљива. Флорински уверава да није могао другојачије прочитати.

заденѣ ниједномь зломомь ни за што..... тькмо свободно да си ю има црькывь, прѣчиста Богородица Хиландар'ска, до дьни и до веки непотькновенно никимь.

III. И сиюга записаниꙗ и оутврьждениꙗ царьства ми никто да не прѣчюю; кто ли забави и потворить, да се распе и накаже како повелѣва законикь царьства ми.

† Стефань вь Христа Бога благовѣрнь царь Срьблюмь и Грькомь.

И сию извѣстно и златопечатною слово записа се и оутврьди вь лѣто ҂ѕѡѯг. индикть ·и· мѣсеца июнѣ.

33.

Цар Стефан Душан

око 1355, маја 2

потврђује и даје манастиру Хиландару разна права и повластице. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки съ нихъ въ собраніяхъ П. И. Севастьянова. С. Петербургъ 1880, стр. 73. Упореди Љ. Стојановић, Споменик III. 56. Два три члана из ове повеље саопштио је и В. И. Григоровичъ, Очеркъ путешествія по Европ. Турціи. 2-го изд. Москва 1877, стр. 47. Из тог је саопштења допуна у заградама у чл. X на стр. 431 ове књиге.

..... Сьбравшоу царьствоу ми сьборь на Кроупиштіихь сь прѣосвештенныимь патріархомь кур-Савою, и сь митрополити, и сь юпископы, и сь игоумены и сь вьсѣми поустинножители светыю гори Аѳона, и сь вьсѣми властели срьбскыими и грьчьскыими и поморьскыими: тоу изыде всечьстныи игоумень светыю Богородице Хиланьдарскыю кур=Дороѳеи и старьць пирга кореискаго Ѳеофрию, и ини старци, и изнесоше хрисовоулю прародителꙗ царьства ми светаго кралꙗ, и говорише тоу на сьбороу царьствоу ми, како имь сь оусѣли станици и конюси наврьхь забела црьковнога на Понорьцоу и на Кроушьчици, где пасоу манастирске овце и кобилѣ, и оу Зете што имаю село половина Камениць, и на Морачѣ половина ловишта, како имь тези царине Подгоричане не даваю, и што имаю оу кроушевьской метохие трьгь Книньць, како имь га властеле и метохисци прѣселꙗваю на дроуга мѣста

и царине имь одь вина не даваю, и о дроугехь работахь монастирскыихь вьспоменоуше царьствоу ми.

И сия сьмысливь царьство ми проразоумѣ горкы си пристранны часъ сьмрьти каако прѣдьстати тебѣ, владыцѣ Христоу моемоу, якоже и бывшии прьвии царие и светые прародителие царства ми, и како кь тебѣ, прѣчистаа владычице, оумиленне вьзрети вьзмогоу и твоие прѣчистые матерние мольбы просити начноу, да милостива сьтвореть ми страшнаго соудию, сына твоего, творца и Бога моего. Еште и оубоахь се запрѣштенія светыхь прародитель царства ми светаго Сімеона и светаго Савы, и видѣвь хрисовоулие деда царства ми, светаго краля, и теплою любовию распаляемь кь тебѣ, прѣчистаа Богородице, не потворихь, нь болше потврьдихь.

I. И посла царство ми соудию Парабька, да имь освободи одь станнык и одь конюхь забель црьковнии Понор‘ць и Кроушьчицоу и Лабикиево; да нагю одь Ораховца ·ві· старьць добрихь чловѣкь, коуде е мегя Понорцоу и Кроушчици и Лабикиевоу да отешоу коуде пише хрисовоуль прародителя царства ми светаго краля; да не пасе теи забелѣ никои властелинь, ни маль, ни великь, ни влахь, ни арбанасинь.

II. Кто ли се нагие маль и великь и име пасти посилиемь, всакы настоештіи кефалия да оузметь на немь ·т· овновь за то, и да не ни соуда, ни пре.

III. И кое люди поставе да блюдоу забѣль црьковныи, да соу свободны оть всакыихь работь и поданка царьства ми, тьчию да пасоу монастирьске овце и кобилѣ.

IV. А трьгь Книньць да си поставе оу метохіе где е драго монастироу, и царииноу да оузимаю одь вина, што се износи и извози одь трьга и метохие, а одь инога да се не оузима оу метохіе, тьчию на трьгоу што се продае, како и оу иных трьговѣхь по земли царьства ми.

V. Також де и оу хотьчкои метохие одь вина што се износи и извози да се плакя царина.

VI. И што бѣше селиште поусто ниже Хоче именемь Янино, повѣдаше царьствоу ми ере прилеже селомь хотьчькыимь. И

сиѥ приложи царьство ми Прѣчистои Хиланьдарьскои, да ѥсть никимь неотѥммлѥмо до дьни и до вѣка.

VII. И што ѥ приложиль и записаль властелинь царьства ми Тошоѥ село баштинно, што моу ѥ записало царьство ми оу баштиноу, сельце выше Сириникь, и този оутврьди царьство ми оу хрисовоуль словомь златопечатніимь чоудотворнимь моштемь светаго Петра, да ѥсть неотѥмлѥмо никимь до дьни и до вѣка, — и оу Моравицахь Брезова сь заселіами, — и оу Мораве оу Лозници виноградь, — и оу Зете половина Камениць сь людьми именемь Момишикы, — и на Мораве половина ловишта, како то ѥ и прѣжде било, — и оу Плаве село Досоугѥ сь заселинами, како пишѥ хрисовоуль светаго кралꙗ, — и Штоупель выше Пеки архиѥпископовѣ, — и оу Пеки оу трьгоу што си имаю покоиште, стась, виноградь и стльпь сь овоштиѥмь, — и Захакь на Бистрици, и на немь оуліаникь сь оуліари, именемь Добрько, брать моу Братославь, Браѥнь, Гноуса; и сіимь оуліаремь да не работѣ ниѥдне, лихо да соу оуліариѥ, и ако нѣкоѥмь врѣменемь погине оуліаникь, да га ти оулиꙗриѥ оть себе поставлꙗю.

VIII. А всакыи патріархь домоу Спасова да оузима великои црькве патріархіѥ свѣштоу оу хиланьдарскои метохиѥ, оть поповь врьховиноу и на кьметехь криноу.

IX. И всакыи патріархь да даваѥть домоу Спасова мльчальнои кѥліи прародителꙗ царьства ми светаго Савы всако лѣто ·м· перперь, ·и· мьськь и ·в· кожоуха, како пише хрисовоуль прародителꙗ царьства ми светаго кралꙗ; кои ли патріархь не почме сіа исправлꙗти, да не оузима оу метохіѥ хиланьдарьскои ни мало ни много.

X. И законь метохіѥ хиланьдарьскои: да работа всакы кои ѥ оддѣльнь ·в· дьни оу недѣлѥ, и ·в· дьни ораньꙗ ѥсени, и дьнь (пролѣтію и дьнь) сѣна, и виноградь да теже. И што пооре и покоси, все да сьврьстоуе и сьврьши, и оусипе.

XI. И да имь не ниѥдне работе кѥфаліине; ни сокꙗ, ни конꙗ, ни псара, ни котла.

XII. И никто да не соуди метохию хиланьдарьской ни за юднь соудь, ни мали ни големы, ни за землю, ни за враждоу, нь да соудѣ старци, коихь посила светыи монастирь, и соудью коихь они поставе.

XIII. Ако ли се нагю оть нихь, кто е криво соудиль, закономь да га посоуди настоюштіи кефаліа и соудомь царства ми или сынь или како имь пише хрисовоуль царьства ми, како имь пише хрисовоуль светаго кралıа. — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

XIV. И молю и запрѣштамь егоже изволи Богь господствовати..... непотвореноу быти никымь нь паче крѣпьце потврьждевати. Кто ли таковіи дрьзнѣ маль и великь діаволимь наважденіемь разорити или отюти что мало или много оть записанныхь домоу Прѣчистыю Хиланьдарьскыю, таковаго да разорить Господь Богь и прѣчистаа мати Божіıа, и да га оубию сила чьстнааго и животворештаго крьста, и да юсть проклеть оть ·тиı· светыхь и богоносныихь отьць и светыхь ·вı· апостоль, итд.

Повелѣніюмь господина цара Гюрьгь логоеть записа на Овчи Поли мѣсеца маıа ·в· дьнь.

34.

Цар Стефан Душан

1346—1355

потврђује Хиландару село Лужац и даје му још нека села у области Редине, где је био Лужац. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А.

I. ....И царьствоуюштоу ми о Бозѣ и веселештоу ми се о божьствнѣмь дарѣ сь вьзлюблюними и правовѣр'ними властели и властеличики царьства ми, вь врѣме же то прииде кь царьствоу ми всечьстни игоум'нь прѣсветыю Богородице Хиландар'скию кур-Θеодоуль и сь чьстними стар'ци, и говорише царьствоу ми за Лоужьць, и изнесоше хрисовоуле и простагме грьчькихь царь. И видѣвь царьство ми записаниıа благовѣрнихь царь, и не потворихь нь паче бол'ше потврьдихь словомь и

знаменинємь царьскимь, да си имать в'са више писана црькви светиѥ Богородице Хиландар'скиѥ вь вѣки неотѥмлѥмо никимь.

II. И ѥште кь томоу приложи царьство ми Матери Божиои Хиландар'скои градь Палеохорь, сь всѣми мегѣами и правинами.

III. И селиште Кокалино Лютовѣсь, прѣма Доуж'цоу, сь всѣми мѥгѣами и правинами села тога, да си га има и дрьжи црькви Матере Божиѥ Хилан'дар'скиѥ никимь неотѥмлѥмо до вѣка.

IV. И о сихь всѣхь више писаних посла царьство ми правовернаго властелина царьства ми Калавара и чел'ника Бранила, и оутесаше мегю метохии Матере Божиѥ Хилан'дар'скиѥ Доуж'цоу и селомь иже приложи кь томоу царьство ми.

V. И сиѣ вса више писан'на записа и оутврьди царьство ми словомь царьства ми, да не има ник'то забавити вь земли царьства ми метохии хиландар'скои Доуж'цоу и селомь иже приложи царьство ми ни за малоу ни за великоу работоу. И иже се обрѣште господьствоуѥи вь градѣ Рѣдинѣ, кто ли дрьзне потворити сиѥ записаниѥ мноѭ Стефаномь царемь, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Записа же се и оутврьди сиѥ златопечатноѥ слово царьства ми......... мѣсеца гѥн ·ии·.

† Стефань вь Христа Бога влаговѣрни царь Ср'блѥмь и Грькомь.

35.

Цар Стефан Душан

1354—1355

потврђује земље дате раније манастиру Хиландару хрисовуљом краља Милутина. Ђ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. Сьбрав'шоу царствоу ми з'борь на Кроупиштихь сь прѣосвештен'нимь патриархомь кӱрь-Савомь и сь митрополити

и сь епископы и сь игоумены и сь в'сѣми поустиножителы Светые Горы Адона и сь православнима властели царства ми, и тоу изиде в'сечьстни игоумень Светые Богородице Хиланьдскые кур-Дородеи и стар'ци изнесоше хрысовоуле прародителя царства ми светога краля, и говорише како имь соу отесали землю и планиноу мегьници оу Доквицы и оу Светога Петра криво. Царство ми видѣвь хрисовоуле дѣда царства ми, не потворихь нь паче бол'ше и крѣпцѣ потврьдихь, и поврати имь царство ми планиноу Често Камение и землю што е оу Доквици, все мало и голѣмо што соу дрьжали како имь пише хрисовоуль стари. Также оу Светога Петра како пише хрисовоуль светаго краля.

II. И два трьга прѣдь праздникомь Светаго Петра всако годиште да се берета таи оба тр'га за ·еі· дьни.

III. И товарь масла на всаки празникь Светаго Петра оть царине призрѣн'ске да дае вьсаки цариникь настоеште до дьни и до вѣка.

IV. Кто ли задрьжи трьга два или масло што пише хрисовоуль сiизи царства ми, да плати ·е· сьть перперь што сi соу дрьжали.

V. До посталения камена Светога Ар'хаггела все мало и големо да сi дрьжи Свети Петрь до дьне и до вѣка сь милостию царства ми вь помень царства ми како пише хрiсовоуль светаго крала.

VI. И егоже Богь изволи бити настоiникоу царства ми, илi сыноу, или соуродникоу царства ми или, Божiмь соудомь, оть иного рода, егоже изволи Богь сиемоу записанию царства ми непотвореноу бити...... Кто ли такови дрьзнеть дiаволимь наваждениемь потворити или разорити..... таковаго да разорить и поразить Господь Богь, итд.

Повелѣниемь господина светаго цара Гюрьгь логодеть записа на Овчи Поли мѣсеца мая ·зі· дьнь.

† Стефань, благовѣрни царь Срьблем' и Грькомь.

36.

Цар Стефан Душан

25 марта 1358, индикта 11

утврђује дар свога властелина Влатка цркви хиландарској. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. У оригиналу је Љ. Ковачевић нашао датум ҂ѕѡѯѕ. индик̓то ·аі· м̓сеца мар̓та ·кє· дьнь, који тачно даје датум горе назначени. Међутим тада цара Стефана није било у животу. Текст, међу тим, изгледа да је заиста цара Стефана, по помињању оца краља Ст. Дечанског. В. И. Григоровић Очеркъ путешествія по Евр. Турціи, 2-го изд. 43, бр. 18, помиње ову хрисовуљу и бележи је да је без године.

I. .....Благовѣр̓номоу и Богомь поставлѥн̓номоу Стефаноу цароу и сь Богомь самодрьж̓цоу Србльмь и Грькомь, Поморию и запад̓нимь странамь, процвьт̓шоу ми отрасли богосажденіа вь отьчьстві моѥмь молитвами светихь ми прѣродитель, рекоу же Сумеона Немане, новаго мироточ̓ца и светителѣ и равнааго апостоломь архіереа Савы, и господнѣ ми родителѣ, светаго и трьблажен̓наго кралѣ кур Стефана, и всегда веселешитоу ми се сь властели и властеличикы, и вьспоменоу царствоу ми прѣвьзлюблен̓ны и правовѣрніи властелинь царства ми Влад̓ко о црькве светаго Николы ѣже ѥ сьздаль на своои баштинѣ Псачи а сь благословениѥмь царства ми. Сего ради оуслыша царство ми ѥгово прошеніє, и сьтворих̓ моу милость, и благословихь ѣко да моу ѥ свобод̓на како соушта баштина ѥгова, коудѣ моу ѥ драго любо приложити комоу, или отдати.

II. И полюби прѣдь царством̓ ми и приложи свою баштиноу, црькв Светаго Николи на Псачи, прѣсветои Богородици Хіландарьскои сь всѣмь метохомь, Псачю сь всѣми правинами. А мегѣ села того Моштаница како припада оу рѣкоу Лоукавицоу, итд.

III. И село Соушица. А мегѣ ѥи Гльбочица итд.

IV. И сиѥ приложи царство ми светомоу Николѣ: село Прьвин̓це сь всѣми правинами и сь обрьшиѥмь и сь планиномь.

V. И Радибоуждоу Горню сь обрьшиѥмь и сь планиномь.

VI. И село Отьрьштица сь всѣми правинами села того до Срацина, по врьхоу планине како се вали камень овамо.

VII. И Ветоуницоу сь вьсѣми правинами.

VIII. И на Крилатици землѥ коѥ ѥ оть Трьнов'ца, на чимь ѥсть сѣдѣль Несорь посади роударскоѥ прѣсели оть Злетове.

IX. И црькве Св. Петкоу, ѥже ѥсть надь Трьнов'ци, Никодимовоу, сь метехомь црькве теѥ и сь вьсѣми правинами.

X. И вса елика вьсхотѣ правовѣрни властелинь царства ми Влад'ко, оутврьдихь црьковнимь оутврьждениѥмь и словомь царства ми златопечатнымь, како пишоу хрісовоули православныхь цареи, тврьдо и непоколѣбимо вь вѣкы.

XI. И тако оутврьди царство ми и освободихь како да соу свобод'ни оть вьсѣхь работь царства ми, оть сокѥ, оть приселице, оть травнине, оть града, оть позоба, оть десет'ка, просто рекше оть кепаліе и оть глобарѥ и оть вьсѣхь работь царства ми, тьк'мо да работа прѣчистои Богородици хіландарьскои што имь заповѣда діаконить хіландарьскы оу законь црьковны како и дроуге метохіе хилан'дарьске. Сего рада молю бывшаго самодрьж'ца вь земли отьчьства нашего, или сына, или оуноука или сьрод'ника не потворити сиѥ наше оутврьждениѥ ни отѥти оть прѣчистиѥ Богородице хіландарьскіе, нь паче потврьдити. Кто ли таковы дрьзнеть разорити сиѥ писан'ноѥ и оутврьжден'ноѥ м'ною Стефаномь царемь и отиметь оть светыѥ Богородице Хіландарскые, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

XII. И сиѥ извѣст'ноѥ и златопечат'ноѥ слово царства ми записа се и утврьди роукою логофета Гюр'гѥ вь лѣто ҂ѕѡѯѕ. индик'то ·аі· мѣсеца мар'та ·кє· дьнь на Дримоу а на мѣстѣ рекомѣмь Кроуши.

А томоу милост'никь Гоико велики логофеть.

37.

Цар Стефан Урош

1361

утврђује на ново границе хиландарској планини Кунарама више Секирника. Љ. Ковачевић, С. К. А. Споменик XLIV.

I. Пише и повелѣва царьство ми вь свѣдѣниѥ всакомоу како приходи кь царьствоу ми всечьстни игоумнь прѣсветиѥ

Богородице хиландар'скиѥ кур-Іоань и сь чьстними избраними стар'ци, и говорише царьствоу ми како ихь обиде властеле и властеличики и катоуни влахь царьства ми на планинахь и забелехь оу Коунарахь више Секирника, што имь ѥсть приложило царьство ми и записало сь милостию царьства ми хрисовоуль златопечатни. И по томь царьство ми записа и оутврьди.

II. И о томь посла царьство ми властеличикы царьства ми Бранила да повѣде ·ві· стариникь да оутешоу мегю коуде имь ѥ приложило царьство ми. И оутесаше мегю: бродь Ставракь низь Белию Рѣкоу, итд. И имена стариникомь: Борись Ельчозоубь, Торно, Терьѧнь итд. И си вса оутесаше стариници како пише хрисовоуль царьства ми, а закле ихь властеличикь царьства ми Бранило. Сего ради царьство ми записа и оутврьди вь всако оутврьждениѥ и свободоу чистоу да си има и дрьжи Хиландарь неотѥмлюѥмо никимь все выше писано до вѣка.

III. И да си оузима иномистро по законоу.

IV. Тко ли потвори одь сихь више писаних мало или много, да се распе и накаже по законникоу како и невѣрникь.

Повелѣниѥмь господина светаго цара Гюргь логодеть прѣроучи писати оу Радовиштихь мѣсеца ноѥвра ·еі· дьнь.

Доцније додато: вь лѣто ,ѕѡѯд.

38.

Цар Стефан Урош

15 октобра 1360, индикта XIV

потврђује манастиру Хиландару цркву баштинску и села што јој је уступио жупан Вукослав. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I....... И како подложи прѣдь царство ми сь оупрошениѥмь и повелѣниѥмь царства ми вѣрни и многолюбими властелинь царства ми жоупань Вькославь подь Хиландарь свою црькьвь баштин'ноу што ѥ сьзидаль сь оупрошениѥмь царства ми своимь троудомь на своѥи баштинѣ подь Петроусомь, црьковь Матерь Божию и сь милостию и повелѣниѥмь царства

ми овоузи црькве подложи подь Хиландарь, и того ради дарова царство ми манастироу Хиландароу, Матери Божии благодателници Хиландарьскои, си свѣтли хрисовоуль царства ми, и записа царство ми Хиландароу овоузи црькве Елькославю, кою есть сьзидаль подь Петроусомь, црькве Матерь Божию, и сь сели што есть приложиль Елькославь црькви тои одь свое баштине.

II. Селомь те црькви тое имена си соуть:

Село Дѣштие, сь засел'ки и сь мегами и сь правинами села того.

Село Моут'ница Долнга, сь заселки и сь мегами и сь правинами.

Село Брѣстница сь заселки и сь мегами и сь правинами.

Село Зоубарие што есть даль Елькославь калоугерици Богдановѣ матери, да си есть калоугеричино до неина живота, а по смрьти калоугеричинои да есть црьковно.

Село Невидово оу Застроуми сь рибари и сь людми и сь оулиганикомь, сь заселки и сь мегами и сь правинами.

III. И што е одделиль одь свое коуке Елькославь црькви дѣль кобиль двѣнадесетѣ и пастоухь, и сто овьць, и плоугь воловь, и свинь тридесети.

IV. И оште што есть область доуховна да номь не метеха ни облада никтоо развѣ црькве хиландарьска, да се бере црькви.

V. И такози подписа царство ми овоузи црькве подь Хиландарь, ако по смрьти Елькослали никто одь синовь а или одь рода Елькослалга да не метеха ни облада црьквомь томьзи тькмо да номь облада и метеха Хиландарь, а инь никтоо.

VI. Ако ли коимь соудомь Божимь згоди се одстоупити онοизи осталои баштинѣ одь дѣце Елькослале, онози штоно е даль Елькославь црькви што пише оу хрисовоули царства ми више, този все да есть и сь црьковию подь область хиландар'скоу и да есть тврьдо и непотворимо донелиже есть и црькви та божьствнага.

VII. Сего ради и даровахь сие слово царства ми ако да есть тврьдо и непотворимо до вѣки; кто ли покоусить се по-

творити сиѥ, таковаго да разорить Господь Богь и прѣчистаꙗ ѥго мати и сила чьстнаго и животворештаго крьста Христова.

VIII. Записа же се сиѥ обичноѥ и настоѥштеѥ и златопечатноѥ слово царства ми образомь и знамениѥмь царскимь вь лѣто ,ѕωѯд· индиктионь ·дı·, мѣсеца октовра ·еı· оу Чтимли при логодетѣ Драгославѣ.

† Стефань Оурошь вь Христа Бога вѣр'ни царь Срблемь и Грькомь.

39.

Цар Стефан Урош

1361, индиктион 14

утврђује, по жељи своје мајке, поклон баштине Патрићеве манастиру Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. ...... Тѣм' же и азь вь Христа Бога благовѣрнии и Богомь поставлѥн'ни и самодрьжав'ни Стефань Оурошь, царь Срьблѥмь и Грькомь, Поморию и западнимь странамь, ... сынь же благочьстивѣишаго и великаго вь царихь прьвовѣнчан'наго цара Стефана и сего благочьстивиѥ и христолюбивиѥ царицѣ ав'гоустиꙗ кура Елисавети, сихь царьствоу и благочьстию прѣѥм'никь, тьште се и молитвѣ и благословлѥнию тѣхь бити наследникь, заповѣдан'наꙗ ми тѣми оусрьдно испльнꙗю ельма же повѣлѣ и оустави Госпожда и мати царства ми записати селиште на Строумѣ, баштиноу Патрикѥвоу, што ѥ приложила монастироу царства ми Хиландароу, помѣна ради родителꙗ царьства ми господина свето-почившега цара Стефана.[1] Сию заповѣдь и прошение ѥѥ испльнивь записоую златопечатнимь симь словомь царства ми више писан'ноѥ селиште Патрикѥво тои светои обитѣли прѣчистиѥ Богородице Хиландарьскиѥ, сь всѣми мегꙗми и правинами и метохомь села тога.

[1] У једном истога времена препису место речи од последње запете до ове тачке чита се: **манастира царства ми Хиланьдара пир'гоу на мори, Григориꙗ ради, своѥго ѥѥ калогера, ѥгоже сама вьспитѣ, ꙗко да има кивер'нию всакоу и покои того ради. вь томѣ светѣмь мѣстѣ Светиѥ Гори.**

II. За сиѥ има вь всакоу свободоу и волю ꙗкоже и проче метохиѥ своѥ ѥлико има искони и оть прьва, тѣмжьде образомь и се да има никимь неотьѥмлѥмо до вѣка.

III. И молю ѥгоже изволи Богь и по мнѣ царьствовати, сиѥмоу златопечатномоу словоу царства ми непотворенноу бити ни поврѣжденноу, нь паче да прѣбиваѥть вь всакомь оутврьждени и свободѣ чистѣ сиѥ златопечатноѥ слово царства ми и никимь непоколѣбимо до вѣка.

IV. Записа же се си хрисоволь вь лѣто ꙃѕѡѯд. индиктионь ·ді·

† Стефань Оурошь благовѣр'ни царь Срьблѥмь и Гркомь.

40.

Патријарх Сава

1361

потврђује са своје стране потврђени од цара Стефана и цара Уроша дар челника Милоша манастиру Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик XLIV.

I. ...... Вь них'же ждрѣби и мене смѣренаго раба твоѥго патриарха Сави догиѥ прѣстоль господина ми настав'ника и оучителꙗ в'сои срьб'ской зем'ли кvр-Сави. И смѣрению нашемоу прѣбивающти вь домоу Спасовоу патриархіи сь всѣми прѣосвешт'ен'ними митрополити и ѥпископи и чьстними игоумни, и прилоучи се врѣме, и пришьдьшоу смѣрению ми кь господиноу цароу на Сопот'ницоу, изиде чел'никь Милошь и говори господиноу цароу и смѣрению ми, и тогда прилоучьшоу игоумеиоу прѣсветиѥ Богородице Хилан'дарскиѥ кvр'-Ѳеодосию и сь чьстними стар'ци, сь же христолюбиви моужь чел'никь Милошь, рев'ноуѥ добримь дѣтелѥмь и Бога любе оть всеѥ доуше и всегда помишлꙗѥ и хоте сьврьшено благословлѥниѥ имѣти приложениѥмь и вѣр'нимь приꙗтельствомь ꙗко вѣрни и истин'ни синь цр'ков'ни, многожеланиѥ имѣѥ раждежениѥмь срдьчнимь да би нѣкоторо оучестиѥ имѣль оть домоу прѣсветиѥ Богородице иже би на пол'зоу доуши его. И пом'не чась сьмрт'ни,

изьшьствиѥ оть мира сего, приложи село Ѕопиникѥ сь Мраморомь и з' Бисажин'ци и Строужинѣмь Доломь и сь в'сѣми засел'кии и сь мегꙗми и сь правинами села того, ꙗко да ѥсть този село домоу прѣсветиѥ Богородице Хилан'дар'скиѥ како моу ѥ записано сь милостию господина светаго цара Стефана оу баштиноу, такожде сь милостию господина цара Оуроша. И о томь благоиз'волив'шоу господиноу цароу и испльнив'шоу в'са прошениꙗ его и сь милостию господина цара записа и оутврьди. И смѣрению нашемоу видѣв'шоу записаниѥ и оутврьждениѥ господина ми прѣвисокаго цара и по томоужде образоу и повелѣниѥмь господина цара Оуроша и смѣрениѥ ми записа да ѥсть тврьдо и непоколѣбимо вь всакоо оутврьждениѥ вѣч'но елика ѥсть приложиль чел'никь Милошь домоу Прѣсветиѥ Богородице Хилан'дар'скиѥ; и благославлꙗмь господина ми цара или сина господина цара, или вьноуке его, или ѥгоже Богь изьволи да ѥсть тврьдо и неразоримо што ѥсть записаль господинь царь домоу прѣсветиѥ Богородице Хилан'дар'скиѥ, што ѥсть приложиль чел'никь Милошь, ꙗко да ѥсть тврдо и неотѥмлѥмо никимь до вѣка.

II. Аште ли се кто обрѣте такови не завиде добродѣтели ѥго, и диꙗволимь оухиштрениѥмь вьсхоштеть пот'ворити или отнети что што ѥсть записаль господинь царь Оурошь, домоу прѣсветиѥ Богородице Хилан'дар'скиѥ, такови да нѣсть благословень нь паче проклеть, итд.

Записа же се сиѥ слово смѣрениꙗ ми вь лѣто ҂ЅѠОД.

41.

Цар Стефан Урош

1365, марта 11, инд. III

потврђује дар који су дали Хиландару синови севастократора Бранка Роман, Гргур и Вук. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 172.

I. ...... Приходи кь царствоу ми вьсечьстни старьць светиѥ гори Афона, Романь, синь севастократора Бранька, и оуспо-

меноу царьствоу ми, како се ѥсть зговорилъ своимъ братомъ Грьгоуромъ и Влькомъ, и како да приложе одъ своѥ баштине црькви светои Богородици Хиландарскои, и за оуспоменоутиѥ всечьстнога старьца Романа своомъ братиомъ дарова моу царьство ми си светли хрисовоулъ царьства ми, и записа моу царьство ми црькве баштиноу а Светаго Арханьгела съ треми селии: сь Трьстѣникомъ и зъ Бѣжаники и сь Тоушиломъ и селиштемъ, што ѥсть дало било царьство ми севастократороу Бранкоу сь Хоудинами. о-чеса ѥсть Житѣѥ оу Боугаре побѣглъ, а подъ црьковь Светоу Богородицоу Хиландарьскоу.

II. И како ѥсть царьство ми инимъ светимъ и божьственимъ црьквамъ записало и оутврьдило хрисовоуле, по томоуждe образоу и сиѥзи црькви свето и божьствьноѥ записа и оутврьди царьство ми Светои Богородици Хиланьдарскои.

III. И молю, и повелѣва и запрѣшта царьство ми, ѥгоже Богъ изволи сина на прѣстолѣ царьство ми, сиѥмоу словоу царьства ми непотвореноу бити и неврѣжденоу, аште ли кто покоушаѥть потворити а или разорити..... таковаго да оубиѥ и порази Господь Богъ, итд.

IV. И сиѥ извѣстно и всенастоѥште и златопечатное слово царьства ми записа се и подьписа и оутврьди образомъ и знамениѥмъ царьства ми въ лѣто ≠ѕѡог· индиктиона ·г· мѣсеца марта ·аі· дьнь.

† Стефанъ Оурошъ вѣрни царь Србљемъ и Гркомъ.

42.

Гргур и Вук Бранковићи

1365

прилажу нека села манастиру Хиландару. Љ. Стојановић, Споменик III, 31.

I. По милости Божіеи и господина ни, прѣвысокааго цара Стефана Оуроша, самодрьжца всѣхъ срьбскыихъ землъ и грьчьскыихъ и поморьскыихъ, ꙗ Грьгоурь и братъ ми Влькъ, сынове великаго севастократора Бранка, господина же градоу

Охридоу, имѣюштима нама брата по пльти и по крьвы и рожденіемь старѣнга нась, иже изволеніемь Божіемь не вьзлюби житіе мира сего, нь вьсхоте быти минхь, понеже вьспоменоу тако хоштеть всака слава измѣнити се мира сего, такожде и прѣжде бывшихь царь же и господь, и пакы вьспоменоу тако вѣчнаа благаа не имають никогда прѣити оуготовльшимь ихь, и тѣмь поревновавь вьсприе минишьство и оустрани се, желае оулоучити вѣчныихь благь. И вьзлюби жити вь домоу Светые Богородице Хиландарскые, еже есть Новаа Лавра. И пакыи вьсхоте видѣти нась паче и позговорити се сь нами, тако да приложи оть свое баштине и оть нашего домоу Прѣсветѣи Богородицѣ Хиландарскои. Тогда мыи за егово сладко братолюбіе вьсесрьдьчно и любовно прииесмо за егово хотѣніе и за помоленіе братьско и приложисмо цркквь Светаго Архаггела и сь селомь Трьстеникомь и сь всакомь правиномь црькве тези и села тога и сь мѣгіами и сь оттесы и сь Тоушилемь.

II. И селиште Хоудиньце сь мегіами и сь всѣмь оправданіемь ихь, просто рекь сь всѣмь оправданіемь што е биль господинь и родитель нашь севастократорь приложиль црькві тоизи.

III. И еште великоую его вьспоменоувше братолюбноую и всесрьдьчноую любовь и пакы и за егово оумоленіе приложисмо господиноу и оцоу нашемоу Романоу село Бежаникие сь всѣми мегіами села того.

IV. По семь іаа благочьстивыи Вльк, сынь великаго севастократора Бранка, распалѣемь божьственыимь желаніемь великоую вѣроу и любовь имѣе кь светѣи матеры Христа моего, приложихь домоу еи, чьстномоу манастироу выше реченные лавры Хиландароу села прилежештаа Трьстеникоу: Баницоу, Брьвовьць, Штоучинце, Моучиварѣ, сь всѣми мегіами и правинами и сь оттѣси сель тѣхь.

V. А се мегіа Трьстеникоу и сь заселци: надь Брьвовьць, надь Градиште, итд. И Тоушилю мегіа оуправь на Кречете, дѣломь низь потокь, итд.

VI. Тази вьса выше писаннаа попоустисмо сь чьстию и нелицемѣрною любовію господиноу и оцоу нашемоу Романоу, сь хотѣніемь нашимь срьдьчныимь, да си вса та выше писаннаа приложи и запише Прѣсветѣи и Прѣчистѣи матеры Христа Бога нашего Хиландарской, иже именоуеть се Новаа Лавра, ꙗко да ѥсть вь спасеніе господиноу нашемоу Романоу, а вь помень нашимь дѣдомь и родителѥмь и намь, неотьѥмлѥмо до вѣка, понѥже сіа баштина ѥсть нашихь прѣдедь и дѣдь, и нашихь родитель, даже и до дньсь наша.

VII. Да аште кто вьсхоштеть дрьзноути и потворити и разорити сіе слово выше писанное или кто оть сьродникь нашихь, или кои любо властелинь, и просто рекь кто любо потьштить се сіе разорити, таковаго да разорить Господь Богь и прѣчистаа Богоматы, и да га порази сила.......

Вь Христа Бога благовѣрны.......

43.

Цар Стефан Урош

1366

потврђује прилоге великог војводе Николе, цркву Св. Стефана у Кончи и више села, учињене манастиру Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А.

I..... Тѣмь же и азь рабь твои Стефань Оурошь царь..... приложи царьство ми вь дарь владичици госпожди Матери Божиеи, црькви хиландарской, како поиска на царьствѣ ми много вьзлюблѥнни властелинь и брать царьства ми велики воѥвода Никола како да приложи и да моу потпише царьство ми Матери Божиѥи Хиландарской црькв оу Кон'чи Светаго Стефана што си ѥ сьзидаль своимь троудомь и откоупоумь оу коѥи баштинѣ записнои што моу ѥ записаль и оутврьдиль родитель царьства ми оу баштиноу до вѣка, свето-почивши царь, и тоузи црькв прилага и потписоуѥ царьство ми Матери Божиѥи Хиландарской вь спомень царьства ми и вь помень брата царьства ми воѥводе Николе и всеми сели црькве Светаго Сте-

фана: село Конча, село Доубница, село Трѣскав'ць, село Соухи Доль, село Дѣдино, село Ракит'ць, село Сѣништа, село где ѥ сѣдель Доброславь Карбикь, село поль Тоудорице, село Костадинци, село где ѥ сѣдель Костадинь, село Негронофоти, село Грьковь Доль, село Свети Костадинь и села ина кога се находе оу метесехь кончкихь, мала голѣма, кьде ѥсть посадиль воѥвода отроке своѥ ныньа.

II. И села више писанна Светаго Стѣфана да си има и дрьжи божьственаꙗ црькви, Мати Божиꙗ Хиландарска сь людми, сь виногради, сь планинами, сь воденичиѥмь и сь ливадиѥмь, и просто рекше сь всѣми мегꙗми и правинами и сь всѣмь периоромь сель тѣхь, и поселе да не метеха ни облада сь ними никто развѣ светаꙗ и божьственаꙗ црькви ни да ѥ вольнь кто что однести оть црькви сие више писанних, ни дѣте воѥводино, ни родимь, ни кто маль ни великь.

III. И молю же паче и запрѣштамь ѥгоже Богь изволи по мнѣ бити настольникоу царьства ми сиѥмоу и словоу царьства ми непотворенноу бити, нь паче потврьждати и сохраꙗти; кто ли дрзне разорити или что одьнети оть више писаних, да ѥго разорить Богь и прѣчистаꙗ Мати Божиꙗ и да ѥсть прокл еть оть Господа Бога, итд.

Вь лѣто ҂ѕ и шод. инд. ·д·

44.

Деспот Јован Угљеша

1371, индикта 9

даје Хиландару имања за гроб свога таста и свога сина. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. ...... Азь вь Христа Бога благовѣр'ни деспоть Іоань Оуглеша...... пришьдьшоу же ми вь храмѣ прѣсветиѥ Богородице Хилан'дарѣ и видѣвь гробь господина ми и родителꙗ светопочив'шега кѥсара, и сина моѥго по пльти Оуглѥше...... и вьсхотѣвь сьтворити помень вѣч'ни себѣ и гробовомь тѣмь, и приложихь на Ѥзерѣ оу прѣдѣле Рѣдиньскомь село Акро-

тирѣ и сь пашишти и сь ловишти и сь всѣми мегіами и правинами села того. И село катоунь влахь именемь Зар'вин'це сь всѣми пашишти и мегіами и правинами села того.

II. Сиіа в'са да си има и дрьжи цркковь прѣсветиіе Богородице Хилан'дарьскиіе никимь неотиемлиемо до вѣка вь помень царства ми и господина ми и родителіа кѥсара, и сина ми Оуглеше.

III. И того ради сиіа записахь и освободихь и оутврьдихь знамениіемь царскимь, како да ѥсть тврьдо и непоколѣбимо до вѣка.

IV. И молю ѥгоже Богь изволи по м'нѣ господьствовати вь прѣдѣлехь сихь синемоу моѥмоу маломоу више записанию неотиемлиемоу и непотворенноу бити, іакоже и азь божствьнимь црькквамь сьтворенниѥ хрисовоулѣ господами прѣжде мене бившими не потворихь нь паче приложихь и оутврьдихь. Аште ли кто дрьзне сиіа разорити...... таковаго да разорить Господь Богь, итд.

И си хрисоволь записа се и оутврьди се вь лѣто ,ѕωод. индиктио .д.

45.

Царица Јевдокија и син јој Костадин

1381, индикта IV

дају манастиру Хиландару задужбину севастократора Дејана, цркву у Архиљевици с имањем. Летопис поправљен по арх. И. Руварцу „О кнезу Лазару" стр. 104 према индикту. Повеља цара Стефана о задужбини Дејановој налази се даље на свом месту, под црквом Богородичином у Архиљевици. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 190.

.... Ѩ благочьстива и христолюбиваа госпоѓа царица Ѥвдокиа и сь прѣвьзлюбленнимь и вьсесрьдьчнимь синомь царьства ми Костадиномь......

.... тѣмьже и ми раждегьше се божьстеною любовию изволисмо прѣдьпосилати и дарове даровати Господоу Богоу и прѣчистѣи того Богоматери, оть ихьже ни ѥсть даль, нь и

паче больше и любьзнее храмоу Прѣчистие Богородице изволисмо иже вь Светѣи Горѣ Адона вь мѣстѣ рекомѣмь Хиланьдаро...... припадаемь кь храмоу тиемь сь оусрьдиемь сие дари:

I. Црькву нашоу баштинноу Богородицоу иже вь мѣстѣ рекомѣмь Архилевица, тако и сь всомь обитѣлиоу и ризницомь тези црькве и направами всѣми и сь вьсѣми сими по именоу сели и заселци: село Архилевица, село Колицко, село Роугинци, село Изворь, село Подлѣшане, село Бѣла Водица, село Дитиганица, село Мокра Полгана, село Глажнга, село Дoff мановьци, село Злокоукгане, село Деиковьци, село Кроупници, село Скрьлиньци, село Тоудорци, село Дроугошевьци, и сиа вьса по именоу, гакоже исписанна зде соуть, всако них тако и синори и мегами гакоже и оть искони имають паче тако ниви и сь виногради и сь млинови тези црькве сь всѣми, гакоже и до нинга прѣбивають вь сиои обитѣли ее сохраньно и сь вьсѣми синори и мегами ее, гакоже записаниемь златопечатнимь оутврьжденно имать оть господина ни свето-почивьшега цара Стефана також де и сь црьквомь, кога есть оу Велбоуждоу, рекомаа Госпогиново Поле сь Рѣкомь, сь мегами и одьтеси тези црькве и сь всѣми правинами, што си има црькве тази одь вѣка.

II. И село Козница кричгановска сь мегами и одьтеси и сь правинами всѣми села оть тога, како си има оть искони.

III. Село Строиково сь всѣми правинами.

IV. И оу Архилевици дроугоую новоу црькву скораго помоштника светаго Николе оу Норчи; такози и сь половиномь тогази селишта Норьчга и сь вьсѣми виногради и сь нивиемь и сь млиномь и сь ливадомь оу Прѣшевѣ тези црькве, гакоже имать приложено одь мниха Неофита рекомаго Гермaна, егьда и сьздана бисть ниме, и сь прочимь всѣмь, што има тази црькву.

V. Людемь же црьквнимь оустависмо законь, да есть сии по них, да дае всаки них оу годишти три дни орания, а на лѣто да този прикоуплгаю оу житницоу, гакоже есть

обичаи и прочимь метохиамь; винограде црькве да обработавају; по селѣхь же примикюрие кои соу да послѣдоують сь коими игоумна, такоже хоштеть, а прочии да понось црьквни принашају на Строумоу, посьль же црьквни примикюрие на конихь да испрају, а вьси да дају црькви овьчии десетькь, Трьмчани и да дају на зевгарь по ·д· кьбле жита, а ине работе и поданка да немају.

VI. И такози дарова царьство ни сиа вьса храмоу Прѣчистѣи Богородици Хиланьдарской, и оутврьдисмо знамениемь и вѣлѣгомь царьскимь и вь мѣсто злата своероучно сие подьписасмо имени нашими, како да есть тврьдо и никимь непоколѣбимо до вѣка.

VII. И сиа вьса дарованиа светомоу и божьствьномоу ти храмоу освободисмо оть вьсѣхь работь и поданькь господьскихь, да имь нѣ градозиданиа ни градоблюдениа, ни сока, ни иномистра, ни травнине, ни ораньа, ни жетьве, ни врьшитве, ни сѣна кошениа, ни винограда работаниа, ни носа, ни пьсара, ни соколара, ни да тько облада ними оть владоуштихь, тькмо монастирь Прѣчистѣи Богородице Хиланьдарьские.

VIII. И сиа вьса оутврьдисмо соуштимь своимь записаниемь, да стои непоколѣбимо и непотворьно и неразоримо до вѣка; молимо же и заклинамо вь име господа Бога нашего владикоу Христа, егоже Богь по нась изволить царьствовати, сиемоу нашемоу кь Богоу приношению непоколѣбимоу бити нь паче нимь оутврьжденноу семоу бити. Кто ли одь таковиихь подрьзнеть разорити чьто оть сихь, више оуписаннихь, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

IX. По оуставлению же више писанномоу и сие оустависмо. Еликоу есодию вьсакоакоу лѣто вьса поприносить, да се одь жита сѣме годиштоу изь опькине отьстала; а прочиа вьса есодиа и жито одь всега да се приноси половина оу велики монастирь, а дроуга половина да стои оу коуки архилевичькои.

Повелѣниемь госпоге прѣвисоке царице срьпьске кура Евдокие и господина Костаньдина и Харотофилаковикь Дьмитрь писахь оу градоу Строумици.

46.

Кнез Лазар

1380, индикта II

даје села болници хиландарској. Издао по неком познијем препису Ђ. Даничић у Гласнику XI, 138. Упореди F. Miklosich Monumenta serbica, 195. Арх. Леонид Описаніе Хиландаря 79. Љуб. Стојановић, Споменик III, 57.

...... Азь вь Христа Бога благовѣрьныи и самодрьжавьныи господинь Срьблюмь и Подоунавию, Стефань кнезь Лазарь.

I. Прииде оубо кь господьствию моюмоу чьстьнѣишии вь инокихь курь Герасимь, и вьспоменоу господьствоу ми за больницоу иже вь обитѣли прѣсветые Богородице Хиланьдарьскыю вь Светѣи Горѣ Адона о иже тамо вь немоштехь сьлежештихь светыхь и чьстьныхь инокь, ꙗко да мьною вьсприимоуть оутѣшению и покои. Благоприютноу же мьнѣ семоу вьспомѣноутию бывьшоу, и любовию кь светымь и божьствьнымь црьквамь раждигаюмь, и сь сьвѣтомь вьсечьстьнааго отьца игоумна и вьсею братию вьспоменоутию курь Герасима испльнихь сице: ꙗко да се даю оу больницоу хиланьдарьскоу на вьсако лѣто сто онгии оть монастира Хиланьдара измеси вь потрѣбоу иже тоу вь немоштехь страждоуштихь. Сего же ради дахь оть господьства моюго обитѣли прѣсветыю Богородице Хиланьдарьскыю село Ꙇлашьницоу Гюрьгꙗ Ненишикꙗ сь мегꙗми и сь заседьци и сь всѣми правинами села того, а заселькь моу Толановина, и заселькь моу Гюргювикь, на чемь соу седели крьтѣше (у Даничића крьтꙗши и у Леонида тако) и заселькь моу Ресникь, и село Ꙇлашьница Градислава тепчию и сь црьквию и сь мегꙗми и сь заседьци и правинами села того, а заселькь моу Грабьць, и заселькь моу Гриби, и заселькь моу Шикоже, и заселькь моу Ошлꙗкь, и заселькь моу Звиздали, и заселькь моу Слатина.

II. Сиꙗ же вьса приложи господьство ми обитѣли прѣсветыю Богородице Хиланьдарьскыю вьспоменоутиюмь курь Герасима и сь зговоромь отьца игоумена курь Неофита и вьсею

братиѥ Лавры Хиланьдарьскыѥ, ꙗко да се даѥ непрѣсѣкомо на вьсако лѣто Больници Хиланьдарьскои сто онгии.

III. Сиѥ же моѥ малоѥ приношениѥ, иже дахь, и писаниѥмь подобьнымь здѣ выше оуписахь, да има Хиланьдарь и дрьжи до вѣка ꙗко соуштоу свою баштиноу, никымь отьѥмлемоу, вь просвѣштениѥ храмоу прѣсветыѥ Богородице Хиланьдарьскыѥ и вь оупокоѥниѥ иже тоу вь немоштехь живоуштихь светыхь и чьстныхь инокь, мьнѣ же вь помень вѣчьныи, ꙗко да молитвь ихь ради вьспримоу проштениѥ многыхь ми сьгрѣшении.

IV. Кто ли дрьзнеть отьѥти чьто оть сихь выше писаныхь мьною, да разорить ѥго Господь Богь и прѣчистаꙗ Богомати и да поразить ѥго сила чьстнаго и животворештаго крьста итд.

Вь лѣто ѕѡпи· иньдикьта ·в·[1]

Вь Христа Бога благовѣрьныи Стефань кнезь Лазарь.

47.

Патријарх Спиридон

1380

потврђује напред наведену повељу кнеза Лазара о селима уступљеним манастиру Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик Срп. Кр. А. XLIV. Наводи се само главно место.

.... Кнезь Лазарь приложиль вь Светеи Горѣ прѣсвѣте Богородице Хиландарскои село Бл'шаницоу Гюр'гꙗ Ненишикꙗ сь мегꙗми и заселци и сь всѣми правинами села того, а засел'кь моу Тологовина, и засел'кь моу Гюр'гевикь на чемь соу сѣдели крьтеше и засел'кь моу Ресникь. Село Бл'шаница Градислава теп'чиѥ и сь цр'квию и сь мегꙗми и заселци и сь правинами села того, а засел'кь моу Грабьць, и засел'кь моу Гриви, и засел'кь моу Шиконь, и заселькь моу Ошлꙗкь, и засел'кь моу Звиздале, и засел'кь моу Слатина.....

[1] За 6888—1380 индикат је 2.

48.

Вук Бранковић

1371—1398

даје Хиландару доњу и горњу Гадимљу. Издао Ј. Јиречек у Památky P. J. Šafaříka, 2° vyd. Prag. 1873, 109. Види Миклошића Monumenta serbica бр. 170, стр. 181.

I. .... Тѣмь же и азь, по милости Божіеи, Влькь Бранковикь, обладаюштоу ми землєю моєю, елико Богь вьроучи ми, и принесохь сіи дарь мали прѣчистои Матери Божіеи Хиландарскои, и приложихь обѣ Гадимли сь нивиємь, сь ливадами, сь водѣницами, сь врьтови, сь всѣми мегıами и правинами сель тѣхь. И сіе меґє Гадимли, итд. ...... Да єсть неотємлємо до вѣка.

II. И молю и запрѣштамь, єгоже Богь изволи по мнѣ синєю землєю обладати, или оть сыновь моихь, или оть сьродныкь моихь, или кто ины, сіємоу записанію непотвореноу быти, нь паче и потврьжденноу, ıакоже и мы прѣжде нась бывшихь господь царь и краль записаниє не потворисмо, и паче и потврьдисмо.

III. Тко ли вьсхоштеть сиє записаніе потворити, врагомь наставлєнь, таковы да єсть проклеть, итд.

49.

Вук Бранковић

1377

прилаже ман. Хиландару манастир Св. Ђурђа у Скопљу (задужбину краља Милутина) с целим метохом и правима. Види напред хрисовуљу краља Милутина Св. Ђурђу Горгу. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. Азь рабь Христоу Влькь вьспоминаю вь сведениє всемь, како приде брать ми Герасимь посланиємь монастирьскимь Светиє Гори Атона, светиє Богородице Хиландарскиє игоумномь и всега сьбора хилан'дарскога и просише ми келию оу Скопию. И видевь нихь оусрьдиє и прошениє, и дахь манастирь Све-

таго Георгиꙗ сь метохомь, и сь сели, и сь всеми правинами где се находи метохь Светаго Георгиꙗ, или оу градоу, или на двороу што ѥсть Светаго Георгиꙗ, все приложихь Хиландароу.

II. И такози приложихь и освободихь да несть надь нимь ни кефалиѥ градскога, ни коульскога, ни владица, просто рекше ниѥднога, ни поклисара, тькмо да си Хиландарь метеха и влада како и инними метохиꙗми своими.

III. И тако-зи оучинисмо што се находи сь лета оу Светаго Георгиꙗ жито, вино, сирениѥ, доходькь всаки, да ѥ половина коуки Светаго Георгиꙗ, а половина да се односи оу Хиландароу.

IV. И молю всакога кога Богь изволи по мне бити, сиѥмоу моѥмоу приложению непотвореноу бити. Кто ли дрьзне потворити и сиѥ разорить и однеть Светаго Георгиꙗ одь Хиландара, или потворити сиѥ више оуписаноѥ, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

И сиѥ записа вь лѣто ҂зωпе.

Азь рабь Христоу Ельвь.

50.

Деспот Јован Драгаш и брат му Костадин

1377 године, јуна 1

потврђују Хиландару цркву Св. Власија коју му даје штипски челник Станислав. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. ...... Азь деспоть Іоань Драгашь и брать ми Костадинь, господьствоующти ми вь земли .... приде же властелинь дома прѣсветиѥ Богородице Хилан'дар'скиѥ чел'никь иже оу Штипоу Станиславь, и вьспоменоу царьствоу ни како ѥсть сьзидаль црькьвь на своѥи баштинѣ вь область домоу прѣсветиѥ Богородице Хилан'дар'скиѥ, светаго свештен'номоученика Власиꙗ, моле царьство ни и трѣбоуѥ потврьждениѥ царьства ни ꙗкоже бити тои светои и божьствьнои црькви вь всакоу свободоу подь областию дома прѣсветиѥ Богородице Хилан'дар'скиѥ и ѥже царьствоу ни правовѣр'ноѥ ѥго поработаниѥ. Прошениѥ ѥго испльнихомь, ꙗко да си ѥсть светаа и божьствьнаа црькьвь

свети свештен҆номоученикь Христовь Власиѥ вь области домоу прѣсветиѥ Богородице Хилан҆дар҆скиѥ неотѥмлѥмь никимь до вѣка, и сь людми што си имаа оу градоу.

II. И тѣм҆зи людемь да нѣсть сь градомь ниѥдне смѣсе ни работе, ни подан҆ка ꙗкоже имь и одь начела нѣсть било. ни да метеха надь ними ни кѥфалиꙗ, ни кнезь, ни кои любо одь власти царьства ни, тьчию да си ихь испраꙗ настоѥи икономь кога поставлꙗю одь дома прѣсветиѥ Богородице Хилан҆дар҆скиѥ.

III. И ѥште села кога си имаа, а име селомь тѣмь: село Вар҆дишта, на град҆скомь метохоу. И село Влаг҆ви што си ѥсть населиль на своѥи коупленици. И селиште Тагахин҆ци иже ѥсть истрошиль челникь Станиславь, ꙗко да насели црькви светомоу свештен҆номоученикоу Христовоу Власию вь помень и вь задоушиѥ царьства ни, ꙗко да си имаа сиꙗ вса више писан҆на црькве свети свештен҆номоученикь Христовь вь в҆сакоу свободоу и оутврьждениѥ неотѥмлѥмо ни потькновен҆но никимь до вѣка, и сь всѣми мегꙗми и правинами сель тѣхь.

IV. И елика се обрѣтаю гробе на сихьзи више писаних сел(ѣ)хь, да ник҆то не метеха ними тьчию црькве, ни да имь ѥ трав҆нине, ни жиров҆нине, ни сѣнокошениꙗ, ни градозиданиꙗ, просто рекше ниѥдне работе царства ни мале ни велике.

V. Кто хоштеть дрьзноути наваждениѥмь диꙗволимь или оухиштрениѥмь чловѣчскимь разорити сиѥ записаниѥ, или отнети одь сихь что више писан҆нихь, таковиѥ да разорить Господь Богь, итд.

Вь лѣто ҂счпе, ендиктионь ·еі·

Вь Христа Бога благовѣрни Іоань деспоть Драгашь.

51.

Костадин Дејановић

1381, августа 15

потврђује Хиландару манастир лесновски Св. Арханђела са селима и имањима. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. Вь Христа благовѣрни господинь Костадинь ...... поревновахь прѣжде нась бившихь светихь господь и царь, и вь то

врѣме приде къ мнѣ прѣосвештенни митрополить, игоумьнь чьстниѥ и царскиѥ обитѣли хиландарьскиѥ кур=Сава, и сь чьстними иноки, и оуспоменоуше ми за црьквь лѣсновьскоу Светаго Архаг'гела како ѥ и одь прѣжде била хиландарьска, и паки временомь како ѥ одстоупила, и како ѥ и деспотица Оливера деспота на сьмрьти рекла и сь синома своима Краикомь и Роусиномь да ѥ паки таи цр'квь Хиландароу. Тѣмже и азь вь Христа Бога благовѣрни господинь Костадинь ꙗкоже обрѣтохь ѥре бѣше и прѣжде даль Оливерь деспоть црьквь више писанноу Хиландароу, и се хрисовоула господина ми светаго цара Стефана. И ꙗ благовѣрни господинь Костадинь, сьвѣштавь се сь сьвѣтомь и зговоромь госпождею и материю ми царицею кура-Евдокиѥю, и благоизволи господство ми, и принесохь вь дарь тебѣ сиѥ моѥ приношениѥ прѣчистои владичици и госпожди матери Божиѥи, чюдотворици хиландар'скои црьквь Светаго Архаг'гела Лѣснов'скога, сь сели и сь заселци и сь планинами и сь мегꙗми, сь всѣми правинами цр'кве теи, ꙗкоже пишеть и вь хрисовоуле господина ми светаго цара Стефана.

II. А се имена селомь. Прьвоѥ село Лѣсново и сь заселкомь Лоуковомь. Село Баково и сь цр'ковию Светаго Николи и сь заселкомь Глобицомь. Село Добрѣѥво и сь всѣми правинами села того. Село Дрѣвѣно и сь заселкомь Пештиомь. Село Близьньско. Село Гребень. Селиште Боунашь и конь нѥга селиште Габрово. И селиште Моуж'ково. И селиште Настрои, где соу власи сѣд'ѣли. И оу Дрѣнове долѣ цр'квь Светаго Прокопиꙗ сь намѣстиѥмь и сь всою баштиною цр'кве те. Село Морозвиздь и сь засел'ци Роковци и Грьдовци и сь всѣми мегꙗми и правинами села того.

III. И одь трьга злѣтовьскога да оузима Архаг'гель Лѣсновьски на всако годиште ·р· пер'перь, ꙗкоже пишеть оу хрисовоули цар'скомь.

IV. И оу Пиꙗнцоу цр'квь Свети Никола сь селомь, и сь виноградомь, и сь водѣницами, и сь лоугомь.

V. И оште оу Пиꙗн'ци на Брегалници цр'квь Богородица сь селомь и сь намѣстиѥмь цр'кве теи.

VI. Село Калопетровци сь мегіами и сь правинами села того.

VII. И оу градоу Штипоу цр'квь Светаго Николи и попь-Стерніева сь всомь баштиномь и сь земломь, и сь нивіемь и сь виногради и сь всемь одтесомь цр'кве теи.

VIII. И што ѥ водѣница Краимирова и оу градоу ·к· коукь сь баштинами и сь чьбри и сь поданици царскими.

IX. И сиꙗ вса ꙗже приложи и дарова господство ми прѣчистои матери Божиіи Хиландар'скои приложихь всесрьдьчно а не лицемѣрьствомь нѣкоимь, и оуписахь сь всакимь оутврьждениемь диаволимь ꙗже писанна бише вь хрисовоули семь, села, наместиꙗ, баштине и оттеси, и млини, планине и пасишта и зимовишта, и доходькь трьжни.

X. И сиꙗ вса више оуписан'на освободи господство ми одь всѣхь работь и подьнькь великихь и малихь, одь приселице, одь наметькь, одь града и провода, и одь глобе, и одь травнине, и одь поноса господьскога, и одь сокꙗ и десетка житнога и винного, и всакого десетка живаго, и воиске, и сбраниꙗ, и копаниꙗ, просто рек'ше одь всѣхь работь велихь и малихь.

XI. И да не облада ними ни кефалиꙗ, ни кнезь, ни севасть, ни кто одь владоуштихь господства ми, тькмо Цр'квь Хиландарьска.

XII. И молю егоже Богь изволи по мнѣ господьствовати сиѥ м'ною записан'ноѥ непотвореноу бити, нь паче потврьжденноу бити. Кто ли се наге такови оухиштрениѥмь диаволскимь или по наговороу злихь чловѣкь и инако прѣложи или что одниме одь више писаннихь ꙗже зде оуписаше се, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Вь лѣто ҂чωпд·

Вь Христа Бога благовѣрни господинь Костадинь.

Повелѣниѥмь господина Костадина писа се си хрисовоуль оу градоу Строумици мѣсеца аугоуста ·еі· дьнь, а томоу милостникь воѥвода Дмитрь.

Хрисовуља цара Стефана манастиру Св. Арханђела у Леснову, о којој је горе реч, налази се даље на свом месту у одсеку манастира Леснова.

52.

Костадин Дејановић

1389, јуна 20

потврђује дар војводе Дмитра манастиру Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. .... Азь рабь Христоу моюмоу Костадинь ...... гако истинни и всесрд'чни соуродникь и брать господства ми воювода Дмитрь кь вѣчномоу твор'цоу и некончаваюмоу и немимоходимоу и вса мира сего ни вь что же вьмѣни, и владицѣ своюмоу Христоу привеза се, и села иже юсть изнашьль брать господства ми воювода Дмитрь, иже моу юсть даровало господство ми за югово правовѣрно поработаније, тѣмже приюм прошеније и моленије всесрд'чною истиною и сь оуспѣхомь срд'чнимь и сь любовию раждеженою оуспоменоу господствоу ми си мали дарь приложити Богородици Хиландарьской село Козињкь сь метохомь и сь всѣми мегјами и правинами, и сь виноградомь, и сь млини и сь вокинюмь.

II. И село Роуракь, и сь всѣми правинами села тогаи.

III. И село Криви Доль, и сь всѣми правинами села тогаи.

IV. И таи села да соу Богородице Хиландарьске до д'ни и до вѣка оу помень господства ми и брата ми воюводе Дмитра и оу вѣчноую паметь...... И таи села свободи господство ми одь всѣхь работь и поданькь велихь и малихь, и одь позоба, и одь псара, и одь десетка всакога, и одь сѣнокоса, и одь травнине, и одь жировнине, и одь поноса, и одь наметка, и одь града и провода, и одь приселице, и одь котла.

V. И што се оучини глоба на тѣх'зи селѣхь, да си ю црькве волна, и да не облада ними ни кефалија, ни кнезь, ни севасть, ни оть прочихь господство ми.

VI. И тѣмзи людемь кои сѣде по селѣхь више писаних.... никто да облада оть владоуштихь господства моего никогда.

VII. Кто ли хоштеть или наважденијемь, или коимь оухиштренијемь дијаволскимь или по наговороу злихь чловѣкь отнети

что оть више писаниихь нами, таковаго да поразить Господь Богь, итд.

҂ѕѡпз· иоуниꙗ ·к· дьнь оу Приштинѣ.

Вь Христа Бога благовѣрныи и христолюбивыи Костандинь господарь срьбьскыи и Подоунаю, брать деспота Іоана Драгаша.[1]

53.

Костадин Дејановић

1380, маја 28

прилаже манастиру Хиландару села у Врању. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. Тѣмьже и азь, вь Христа Бога благовѣр'ни господинь Костадинь, исповѣдоую како приде кь мнѣ в'сечьстни старьць срьбски кvрь-Өома Гавала, и оуспоменоу ми за села иже соу оу Вранию, како да ихь приложи прѣсветои матери Божиои Хиландарскои. И ꙗ Костадинь негово оуспоменоутиѥ приѥхь сь оусрьдиѥмь, и приложихь матери Божиои Хиландар'скои село Раковьь и село Лапардиньци сь засельськомь, сь оттеси и сь меѓꙗми и сь всакими правинами сель тѣхь.

II. И таи села да соу Богородице Хиландарьске до дьни и до века никимь неотѥмлѥмо. И да соу неотѥмлема одь домоу прѣсветиѥ Богородице Хиландарьске док'лѣ свети и божствни манастирь Хиландарь ꙗкоже свети цариѥ и свети прѣродителиѥ господства ми елико ѥсть комоу приложити било оузможно. Кто ли хоштеть или наваждениѥ(мь).... оухиштрениѥмь диꙗволимь разорити сиѥ записаниѥ, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Писа се сиѥ вь лѣто ҂ѕѡпи. маиꙗ ·ки·

Костадинь, вь Христа Бога благовѣрнии господарь срьбьскии, брать деспота Іоанна.

---

[1] Место Приштине и потпис попуњен у новије доба; с тога непоуздан.

54.

Кнез Стефан Лазаревић с мајком Милицом и братом Вуком

око 1392

даје манастиру Хиландару цркву у Ибру и неколика села. F. Miklosich, Monumenta serbica, 568.

I. .....Азь вь Христа Бога благовѣрніи господинь Срьблюмь и Посавію и странамь Подоунавскіимь кнезь Стефань и сь благочьстивою матерію моею, кнегиномь Милицомь, и сь прѣвьзлюбленіимь братомь си Вькомь. И како приходи кь мнѣ изь Хіландара чьстнѣиши вь инокохь старць кvрь Гюрасимь, и сь нимь чьстни старци Хіланьдарьци кvрь Іаковь и попь кvрь Сільвестрь и Сvмонь игоумьнь орашьчкии, и оуспомѣноуше ми за цръковь оу Иброу Вьведеніе, светаа вь светихь, баштиноу Обрада Драгоілалікга, како ю є биль обрекль Хіландароу и оу хрисовоуль оуписаль а не издаль, и изневѣри є господьствоу ми Обрадь, и за негово невѣроу оузехь моу, и дахь негово баштиноу властеліноу момоу оу пронію. И видѣхь потроужденив и оусрьдно моленіе ихь, и зговорі се сь госпогомь и маикомь ми, кнегиномь Милицомь и сь господиномь ми прѣосвештенніимь патріархомь кvрь Даніломь, и сь митрополіти и чьстними игоумені и властелї моими, и приложихь црьковь Вьведеніе, светаа вь светихь, прѣчистои матері Христа Бога нашего Хиландарскои, гаже есть вь Светѣи Горѣ адонсцѣи, покровоу и оутврьжденію христигнскомоу и моеи теплои прѣдстательніци и помоштніци.

II. И сіга села пріложихь сь црьквомь: село Коукань, засельк моу Чаетина; село Шипьчьно, засельк моу Новосели; село Присоиникь, и оу Храштахь трі засельци, тако и сь оуліганіци, и сіга вса къждо сь своими мегами и правинами сель тѣхь, што си соу имала изь начела.

III. И видѣвь господьство ми записанія и оутврьжденія светихь краль срьпскихь, и цара Стефана, и господина и родителя ми свето=почившега кнеза Лазара, како имь соу оучинили

милость и хрисовоули оутврьдили, такожде и азь, по милости Божиои благовѣрніи господинь Срьблюмь, кнезь Стефань, сьтворихь имь милость и записаніюмь хрисовоула оутврьдихь: да имь нѣсть воиске; ни мои кюфаліта да не влада надь ними; ни да имь юсть сокта; ни кою работе ине, тькьмо да имь юсть како и инимь метохитамь хиландарскимь.

IV. И да имь нѣ инде соуда тькьмо прѣдь господствомь ми или прѣдь патріархомь.

V. И сию приложихомь Богоу вь славоу и вь дарь прѣчистѣи Богородици и вь помѣнь вѣчьни и доушевьноую пользоу себѣ и родителемь моимь, светопочившемоу великомоу кнезоу Лазароу и матері кнегини Милици и вьзлюбленномоу ми братоу Вльхоу.

VI. Аште ли кто одь господствоуюштихь дрьзнеть чесо любо оть сіхь разорити, таковаго да разорить и отьніметь Господь Богь, итд.

55.

Вук Бранковић

1392, новембра 21

обриче да ће плаћати Турцима данак за Хиландар. F. Miklosich, Monumenta serbica. 222.

I. По изволенію и милости владики моюго, сладкаго ми спаса Христа, и по прѣнеизреченьномоу юго чловѣколюбию юа рабь владицѣ моюмоу Христоу Вльхь, синь севастократора Бранка, оунoукь Младена воюводе, пишоу, да юсть вѣдомо всакомоу чловѣкоу, како сложихь мирь сь Тоурьци, и приложихь великомоу господиноу цароу Баізитоу, и сложихь шь нимь мирь.

II. И кьда сложихь шь нимь мирь, расписахь землю всоу, колико юсть вь области моюи, како кюмо плакіати даньхь Тоурькомь.

III. И тьдаи пріиде кь господствоу ми всечьстни старьць хиландарски, кирь Гюрвасие, посланиюмь светаго манастира Хи-

ландара, и положихь хиландарскоу метохию, колико ѥсть вь области моѥи, оу метохие хиландарске ·с· оуньги, и този оузехь на себе, да ꙗ тои одь себе плакꙗмь Тоурком одь моѥ кюкѥ, докле смь ꙗа живь, а метохиꙗ хиландарска да ѥсть свободна оть тогаи данька, да не дава ништа.

IV. И сиюзи милость оучиних ꙗа Вльк прѣчистои Матери Божиꙗи Хиландарскои, како да ѥсть сиѥ моѥ записаниѥ тврьдо и непотворено метохи хиландарскои до мога живота и докле давамо дані Тоуркомь.

V. И по минѣ ѥгоже изволи Бог и прѣчистаа Мати Божиꙗ Хиландарска господовати землею сиѥю или кога оть синовь моихь или оть сьродникь моихь, или кога любо, молю и запрѣштамь семоу непотвореноу бити, нь паче потврьжденоу метохи хиландарскои...... не приложити данька на хиланьдарьскоу метохию тькьмо ·с· оуньги. Кто ли дрьзнеть сиѥ потворити и разорити вражимь наважденіемь, да таковаго разорить господинь Богь и прѣчистаа Мати Божиꙗ Хиландарска, и вь мѣсто помошти да моу ѥ мьстникь вь семь вѣцѣ и вь боудоуштемь.

VI. А томоу милостникь синове Вльковн Грьгоурь и Гюрьгь и Лазарь.

Повелѣниѥмь господина Влька Доукачь писа оу Приштинѣ мѣсеца Ноѥмвріа ·ка· дьнь вь лѣто ҂ѕ и ·ц· и ·а·.

† Вь Христа Бога благовѣрныи Вльк Бранковикь господарь Срьблемь и Подоунаю.

56.

Ћесар Угљеша

око 1400

прилаже нека села манастиру Хиландару. Љ. Стојановић, III, 33. По местима видимо да је ово ћесар Угљеша од Врања, Иногошта и Прешева. Пошто је прилог у облику прилога самостална владаоца, а Константин филозоф (Гласник XLII, 282) јасно бележи да је Угљеша са својим земљама на крају 1402 пришао к деспоту Стефану, то овај прилог Хиландару припада времену пре 1402.

I. Тѣмьже и ꙗ, вь Христа Бога благовѣрни кесарь Оуглѥша им...... желаниѥ и любовь кь прѣчистыѥ владычице нашеи Бо-

гоматери иже вь горѣ Ѧѳона царскиѥ обитѣли домоу прѣчистыѥ владичице наше Богородице...... ликыѥ лаври Хиландара, дахь и приложихь елика би ми моштно всѣмь тьштаниѥмь и оусрьдиѥмь Прѣчистѣ Хиландарскои дахь и прьво црькву Светаго Николоу оу Percianj, тако и селомь Бранемь сь...... правинами села того, сь всеми мегѣами и воденицами и сь нив....и, сь ливадами инѣмь сь всѣмь.

II. И црькву оу Лоучанехь Светаго Николоу...... ми правинами и мегами мѣста того.

III. И село Трьновць сь всеми синори и мегѣами и правинами села того.

IV. И тако сиѥ приложихь да соу слободна таи села црьковьна оть всѣхь работь господьства ми ма.... и великыхь и одь всѣхь даньць малихь и великыхь, и приплать, и оть градозиданиѣ, и одь повоза, и одь поноса, и одь иномистра.

V. И да не облада ни.... ниедина власть господства ми, просто рекше одь всѣхь работь и даньць малихь и великихь, и одь всѣхь заповести господства ми, тькмо што имь...... (за)повѣда манастирь, тои да слоушаю.

VI. Нь и обичнаѣ хрисоволиѥмь да при.....мь и сь молбою и сь запрѣштенiемь, егоже изволить Богь по мнѣ господьствовати землею отьчьства ми или сынь, или вьноукь, или кто одь рода нашего, ближни или дални, аште дрьзнеть разорити сиѥ, да разорить Господь Бoгь вса........

57.

Деспот Стефан Лазаревић

1405

с мајком Евђенијом и с властелом даје деспотици Евпраксији, на молбу њену, село Јабучје у Левачкој Жупи, које је за кнеза Лазара држао као пронију **Младень Пьснсинь**, и потврђује деспотичин дар тога села манастиру Хиландару. Љ. Ковачевић, Споменик XLIV.

....И такози ои дарова царство ми село сiе и сь заселкомь, и што имь соу биле мегѥ, и хатари, и правинѣ всаке,

при господиноу ми и родителю светомоу кнезоу. И такози он дарова царство ми села тази, да си ихь има колико соуштоу своію баштиноу или коупленицоу, да си ихь приложи манастироу Прѣчистыѥ Богородице Хилан'дарскыѥ, такоже выше рекохомь, да соу онази села вь область царскаго и великаго монастыра Хилан'дара како то и инѣ метохіє, коѥ соу приложили светаа моа господа и х'титоріє и царіє и кралиє и господа срьб'скаа.

58.

Деспот Стефан Лазаревић

1405

наређује да се Хиландару даје сваке године 100 литара сребра из Новога Брда. F. Miklosich, Monumenta serbica, 331; Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. ......Пріидоше кь мьнѣ оть чьстнаго ми монастыра чьстнѣишіи вь инокохь старць кvрь Іоаннь и чьстнѣишіи вь свештенноинокохь попь кvрь Θеодорь, и вьспоменоуше ми царствоу ми скрьбь зѣльноую монастирскоую отсѣченія ради новобрьдьскаго доходка, ѥгоже приложи, испльняше сь радостию монастироу родитель ми и господинь светыи кнезь. И се царьство ми сьмотривь не благоволихь лишеноу быти моѥмоу светомоу монастироу новобрьдьскаго обилія, егоже царьствоу ми земля божьственыимь повелѣниемь богатнѣ дароносить, и изволихь да вьзимаѥть монастирь на годиште сто литрь сребра вь славоу и вь чьсть прѣчистои владычици нашои Богородици Хиландарскои и прѣподобніихь отьць нашихь Сvмеона и светителя Савы, ихьже застоуплениѥмь и молитвами светыихь отьць живоуштіихь вь Светѣи Горѣ адонсцѣи вьсеблагыи Богь да сьмирить и оутѣшить нась оутѣшениѥмь неоскоуднимь, аминь.

II. Нь и обычнаа хрисовоулемь да приречемь и сь молбою и сь запрѣштениѥмь, ѥгоже изволить Богь царьствовати срьбьскою землею, или брать, или сынь, или вьноукь, или кто оть рода нашего ближни или дални, или паки грѣхь ради нашихь и тоуждь нашего племене, сихь вьсѣхь молимь именемь господа

нашего Ісоу Христа сиѥ не разорити итд. Аще ли кто дрьзнеть разорити сиѥ, да разорить Господь Богь вьса добраа ѥго начинанија, итд.

† Милостію Божіею Господинь всемь Срьблюемь и Поморию деспоть Стефань.

59.

Гргур Вуковић с браћом Ђурђем и Лазаром и мајком Маром

око 1405

дају Хиландару село Ораховац. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV. По једном препису издао Ђ. Даничић, Гласник XI, 141.

I. По прѣнеизьречен'номоу милосрьдию владикы моѥго, прѣблагаго Христа, азь рабь Христоу моѥмоу Грьгоурь Вльковикь, и брать ми Гюрьгь и Лазарь и благочьстиваа и христолюбива госпожда и мати наша Мара пишемо вь сьвѣдѣниѥ всемь како прііндоше кь намь стар'ци оть чьстныѥ и царьскыѥ лавры хилан'дар'скыѥ, кvрь Симонь и кvрь Өеофань и Григоріе, и сповѣдаше нін о ноужди монастир'скои, како соу имь Тоур'ци метохіиѥ поoузeмалін а дроугe поплѣнили оть междоусобныѥ рати ...... тѣмь же и мы сінмь ревноующе противоу силѣ нашеи, и принесохомь матеры Божіеи Хилан'дар'скои малоѥ сіиѥ приношеніе: село Орахов'ць, сь виногради, сь нивамін, сь ливадамін, сь овокиѥмь, сь вртовін, и сь воденицами и сь всѣми мегјами и правинами села Орахов'ца одь вѣка и оть цара Стефана д'ныи.

II. И се мега Орахов'цоу: оть рыбника, изь рѣке, итд.

III. Тои да сіи всѣ држить Хиланьдарь неотьѥмлюмо до вѣка, и молимо и запрѣщаѥмо ѥгоже Богь изволить по нась господьствовати землеѥю сиѥю..... семоу неотѥмлѥмоу быти Матери Божіе Хилан'дар'скои...... Ко ли дрьзнеть сија потворити, врагомь наставлѥнь, таковін да боудеть проклети оть Господа Бога в'седрьжителија, итд.

Вь Христа благовѣрьныи господинь Грьгоурь и господинь Гюрьгь и Лазарь и госпога Мара.

60.

Госпођа Мара В. Бранковићка са синовима Гргуром, Ђурђем и Лазаром

15 октобра 1406

прилажу болници манастира Хиландара сто унача од хочанског трга. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV. В. И. Григоровић спомиње у Очеркъ пут. по Евр. Турціи. 2-го изд. Москва 1875, стр. 45.

I. ......И.... госпогіа Маара и сь богодарованными синові моими, господиномь Грьгоуромь, и господиномь Гюргıемь, и господиномь Лазаромь..... приложив'ше.... храмоу светѣишемоу, лаврї Хіландароу да ıесть трьгь оу Ход'чи оу неделю....

II. Сего ради вь рас'соужденіи добріихь быв'шıе сице оуставихомь: ıако да вьзимаıеть се оу бол'ницоу оть више речен'наго трьга ·р· оунгіи оупокоıеніе оутвръждающте немошт'нимь, расслаблıен'нимь, свештеннаго недоуга ради страдалцемь, слѣпимь и хромимь и иıм'же кости ськроушише се и вьнѣ сьстава ıест'ств'ныихь изливають се соухаго ради и неисцѣлнаго недоуга.

III. Осталое же оть ·р· онгіи да ıесть вь обштиноу, и инако да не боудеть, молимо и запрѣштамо, сіе бо оправданіе сь великымь оусрьдиıемь сьтворихомь и свое окол'ниıе трьгове прѣзрѣвше.

IV. Сь же трьгь иже вь Ход'чи да има милость господства ни непоколѣблıемоу, да моу нѣсть ниедне забаве ни оть кога, ни коега посиліа, тькмо праве царине црьковне закон'не.

V. И кто си оусхоке доки оу трьгь оу Хот'чоу, или Срьбинь, или Латининь, или Тоур'чинь, кто оусхоке доки, да си иде свободно, да моу не ніедне забаве ни оть кога, тькмо праве царине закон'не.

VI. И молимо и запрѣштамо и по нась егоже Богь изволи господ'ствовати землıею сіеıю сіемоу непотворен'ноу быти нь паче потврьжденоу. Кто ли дрьзнеть некымь вражимь на-

вażдениюмь сіе више писанное потворити и разорити и отнимити си приложькь, ... да ють проклеть оть Господа Бога, итд.

И писа се сіи хрисоќоуль мѣсеца октомвріа ·еі· дьнь вь лѣто ѕцеі, индиктионь еі.

61.

Деспот Стефан Лазаревић

8 јуна 1411, индикта IV

даје села и установљава адрфате манастиру Хиландару. F. Miklosich, Monumenta serbica, 569. Упореди још и исправку у Споменику III, 54.

I. ...... Азь иже вь Христа Бога благовѣрны господинь Срьблюмь деспоть Стефань приложихь светомоу монастироу обители прѣчистые владычице наше Богородице Хіланьдарьскыю иже вь Светѣи Горѣ аѳоньсцѣи села конь Новога Брьда: село Црешьнга сь всеми мегіами и правинами села того што е било изь начела, село же сию сице ють Копиньци и Зацрькевльганѣ и Штирьци и Роухотиньци и Модра Глава.

II. И село Крилюва сь вьсеми мегіами и правинами села того, и сь Крилювомь Милоевьци и Глоговица, и сиіа сь всеми мегіами и правинами сель тѣхь.

III. Село оу Лѣвчю, село Бьдчинѣ, и село Церница, сь всѣми мегіами и правинами сель тѣхь.

IV. И сиіа сицевимь образомь приложи господьство ми светомоу монастироу хиланьдарьскомоу, іако да има господьство ми вь монастири шесть адрьфать и кюлию герасимовьске, што то ю и прѣжде имало господьство ми, и сию кюлию сь лозиюмь и сь кипоуріами и сь вагюнаригами и сь вьсѣмь оправданиюмь, што то ю и до сьда било господьства ми.

V. И одь овехьзи више реченьныхь адрьфать да е вольно господьство ми одьдати двѣ адрьфатѣ комоу ми волно одь моихь калоугюрь, и по прѣставлюни онехьзи двѣю крати кои соу ели онази адрьфата, виноу да има господьство ми одь мо-

настира испльнь шесть адрьфать свободнихь. И пакы да ихь сьмь вольнь оддати комоу ми годе: по сьлоучаю же егда прiдеть ми обьшта сьмрьть, да имамь одь монастира за овази адрьфата сицеви помень по оуставоу светiихь отьць: годиштьни помень, на вьсакы помень да се вари пьшеница и да се отьпѣва по десеть литоургiи, и да се дава вьсои брати прилѣвькь.

VI. И освень поменьныхь литоургiи да ми се отьпое до четири десеть сто литоургiи.

VII. И сьврьшивьшоу се годиштоу, да се поминамь какото хьтиторие и братиꙗ монастирьска.

VIII. И сиꙗ више реченьна села сицевимь образомь прiложи господьство ми, и сице освободихь одь работь господьства ми: одь грагениꙗ коукь и дворовь, и оть понось, и оть позова, и оть сокꙗ, оть прѣстои,[1] и одь жировьнице, и одь чьбринѣ, тькьмо воинице и данка господьства ми.

IX. И и више сиега аште повели господьство ми, нѣкое ради ноужде, да ouработаю што имь рѣкоу; да повѣли господьство ми икономоу црькьвномоу да имь заповѣ, а инь никто да имь не вольнь заповѣдати.

X. И молю егоже изволить Богь по мнѣ господьствовати..... сиемоу моемоу выше писанномоу непотвореноу быти; кто ли се обрѣштеть такови и потьштить се разорити, да моу есть мьстникь Господь Богь, итд.

XI. И написа се си хрисовоуль и дасть се црькви царьскые обители Хиланьдароу вь лѣто ҂ѕцꙋі., индикьтионь ·д·, мѣсеца iоунiа ·и· оу Ꙗгодинои.

XII. И сiа приложи господьство ми за Дештие, егда вьзьвратихь Дѣштие хьтитороу попоу кyрь Бенедикьтоу Црѣповикю сь сьвѣтомь господина патрiарьха и вьсего богодарованнаго ми сьбора, сь митрополити и сь властели, заради ни се не свидѣ праведно мьздоу приемати оть тоуждихь троудовь нь

---

[1] У Миклошића је прѣстол. Ми поправљамо по трескавачкој повељи, Гласник XIII, 376, где се иста работа помиње.

оть своего богодарованкнаго ми отьчьства сіа приложихь светомоу монастироу хиланьдарскомоу.

† Милостіоу Божїєю господинь всемь Срьблюемь и Подоунавию деспоть Стефань.

62.

Иван Кастриот са синовима

1426

прилаже манастиру Хиландару село Радостуше с црквом Св. Богородице и село Требиште. Љ. Ковачевић, Споменик Срп. Крањ. Акад. XLIV.

I. По неизреченномоу милосрьдїю владики моего Христа азь грѣшни и недостоини, не смѣю нарешти се рабь Христа Бога моего Ивань Кастриоть и сь сынови моими Станишомь и Рѣпошемь и Костан'диномь и Гюргиемь...... приложисмо светомоу монастироу єлика соуть прѣма силѣ нашеи (прѣчистои владичицѣ Лаври Хиланьдарьскыиє).

И приложихь село Радостоуше и сь црькомь, сь Прѣчистомь Богородицомь гаже вь томь селѣ Радостоуши, и сь селомь Трѣбиштемь.

II. И сико приложихь тѣ обѣ селѣ да соу слободни одь всакихь работь, малихь и великихь, сь всакимь ними правинами освѣние харача царева и града, а ино все да е светомоу монастироу, ни да има надь ними области ни кефалига, ни властникь, ни псарь, ни да имь е ни десетка ни житнога, ни винога, ни пчелнога, ни динарь поклонниxь, ни травнине ни торовнине, тькмо да си црькка оузима все своие правине по законоу сель тѣхь. И просто решти да соу слободни одь всѣхь моихь работь малихь и великихь.

III. И сие мое записаниe да прѣбиваеть тврьдо и непоколѣбимо. И кого Богь изволить по мнѣ намѣстникоу быти или обладати сиєю землєю или одь сыновь моихь или одь сьродникь моихь, или иного кого Богь изволить, и дрьзнеть разорити сие мое записание еже приложихь прѣчистѣи вла-

дичици нашеи, Госпожди Богородици Хилан'дарьскои, таковаго да разорить юго Господь Богь вь си вѣкь и вь боудоушти, итд.

Писа се сиюе записанию вь лѣто ҂ѕ҃ и ·ц҃· и ·лд·
Писавь подписахь обичномь печатномь господина Ивана.

Има у Ђ. Ковачевића збирци још једно писмо хиландарског игумана и братије, из кога се види како је Иван Кастриотић купио за 60 фирината од Хиландара Арбанашки Пирг (код Хиландара) и четири адрфата за себе и за синове, с тим да после њихове смрти све остане Хиландару.

β. КАРЕЈСКА ЋЕЛИЈА СВ. САВЕ[1]

1.

Архиепископ Никодим

1322

наређује да сваки архиепископ даје Карејској Ћелији по 40 перпера и по једног мазгова сваке године. Љ. Ковачевић, С. К. А. Споменик XLIV, 39.

I. ......И азь грѣшнии Никодимь сподобихь се вь роукотворюнѣмь юго вишеречен'нѣмь монастири приюти образь иночьства..... прѣбыхь же и вь Келии Кареиской светаго господина отца нашего Сави, и пакы светыми юго молитвами, Богоу изволив'шоу, вьзведень быхь на прѣосвештен'ны юго прѣстоль Божию светыю Великыю Цркве Срьп'скыю. И вьспоменоувше ми, паче же и самь знахь, како ю повелѣль светы отьць нашь Сава, прьвы ар'хиюпископь срьп'скыю землю, оть домоу Спасова, архиюпископию, келию свою иже вь Кареи нагледовати и даıати на в'сако годиште братии, живоуштеи оу нюи, юксодь ·м· перьперь и мьскь, и оть манастырıа хилан'дар'скаго ·ꙁ҃· литрь масла, ıако и азь знахь.

И юдини архиюпископи даали, а дроузи не дали. Того ради повелѣхь прѣписати типикь светаго отьца нашего Савы

---

[1] Види напред Типик Карејски.

иже исть вь Кареискои Келии, игоже светыи своию роукою писаль, игоже и азь видѣхь, и повелѣхь хранити тьи типикь вь црьков'ной ризници оу архиепискоупии и сь дроугими иго светыми оуставы, іако да в'сакь по нась боудоуштии прочитаиеть и испльниаеть повелѣнаіа о келии.

II. И азь Никодимь подахь на в'сако лѣто реченаіа, и записахь и по нась боудоуштимь, и засвѣдѣтельствоую игоже изберетъ причестии светаго доуха бити ар'хиепископа, ник'то же повелѣниіа сего разорить или прѣтворить. Смѣвыи же к'то, Бога не боіе се и іако не роде о запрѣштении светаго и нашемь, и дрьзнеть из'гоубити, скрити и изнести камо оть архиепископиіе изь ризнице типикь светаго отьца нашего Савы, иже о Кареискои Келии, и нась грѣшнихь иже писахомь сизи листь, или кто не иметь подавати речен'наіа вь типицѣ отьца нашего Савы и вь сиіемь листѣ нами речен'наіа дрьзнеть разорити и не давати, да разорить иго Богь и Прѣчистаіа, итд.

2.

Цар Стефан Душан

1348 индикта 1

даје од стране царичине и своје, приликом заједничке походе Свете Горе, нека села Карејској Ћелији у Светој Гори. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 136.

I. ......Азь вь Христа Бога благовѣрныи и Богомь поставлены Стефань царь всѣмь Срьблиемь и Грькомь и западнѣи странѣ, рекоу же Албаніи и Поморію и вьсемоу дисоу...... сь богодарованьною ми прѣвысокою и боголюбивою царицею, авгоустиею кура = Еленою...... обьхожденіемь тѣхь светыхь мѣсть придосмо вь мѣсто рекомо Карѣіа, идѣже обрѣтаеть се Келіа Светаго Савы, великаго поустынижителіа ероусалимьскаго, сьзданьна господиномь и родителиемь и просвѣтителиемь нашемь кирь = Савомь, вь ниіиже безьмльвно и богооугодно житиіе поживь. И видѣвьши боголюбнаа царица авгоустини кура = Елена ништетоу и велиіе недостатьчное келіе црькве те светыіе, раждежена бывши

любовию Христовою вь тои светѣи кели, и по изволѥнию боголюбнаго срьдьца ѥѥ, и нарекше ю на име царства ѥѥ, ꙗко да ѥсть тои светои и божьствнои кели вьторы хтиторь, вь сьблюденіе и огледованіе мѣста того светаго, ꙗко да ѥсть вь доушепользноѥ царьства ѥѥ и да си избира оть всега чина хиланьдарьскаго старьца коѥго хоштеть, и полага вь тои светѣи кели, нь сь оупрошениѥмь и благословеніемь хиландарьскыимь и по ѥ воли и хотѣни, а оть иноудѣ да не боуде кромѣ црькве хиландарьскые.

II. И вьзьвраштаюштоу се паки царьствоу ми вь своꙗ си, вь светы и божьствьны монастырь Хиланьдарь, поискавь царьство мї и сь богодарованьною ми царицею авгоустиѥю кура-Еленою старьца прѣдьстателꙗ кели тои светѣи, и сь изволѥніемь царьства ни и благословениѥмь игоумена и всѣхь старьць благословисмо проигоумена попа Ѳеодоула, да ѥсть прѣдьстатель кели тои иже оу Карѣꙗхь. И такози моу ю даа царьство ни, ꙗко да моу ѥсть и до живота непрѣмѣньнаа, да молить Бога за животь и за спасение доуши царьства ни.

III. И по благосрьдомоу оумолѥнию и благооутробию кь всѣмь светымь и божьствьнымь црькватмь прѣвисокіе и богодарованьныѥ ми царице авгоустиѥ кура-Елене и сь богодарованьнымь сыномь наю, благовѣрнымь кралѥмь Оурошемь, всечьстнѣи кели тои светаго Савы иже вь Карѣꙗхь дарова царьство ми оу Хвостьнѣ село Косорикѥ и сь всѣми засельци, засельќь моу Дьнеполѥ, Долꙗни, Чешково, Челопеци, и сь периоромь косорицьскымь и сь отьтесомь и сь мегами, сь виногради, сь млины, сь врьты, сь ливадами, сь пашишти и сь лази и сь планиномь и сь вьсѣми правинами села того, и такози ѥ дарова царьство ми, да ѥсть келі светаго Савы иже оу Карѣꙗхь до вѣка.

IV. И освободи ѥ царьство ми оть сокꙗ, оть позова и оть приселице, оть воиске, оть псара и оть поклисарꙗ, оть града, оть винограда, оть сѣнокоше, оть глобе и поданька, просто решти оть всѣхь работь велихь и малихь.

V. И томоу да не забави ни кефалиїа, ни кнезь ни сѣвасть, ни владоуштіи вь земли царьства ми, развѣ да облада Келіа Савына и настоѥшти вь нѥи старьць вь волю и хотѣніе того старьца.

VI. И да ѥсть оу законь сельь хиланьдарьскыихь ꙗкоже и Кроушево и прочаа села хиланьдарьска, да работаю кели тои светои.

VII. И што ѥсть записано оть светыхь хтиторь, да се даѥ оть монастыра оу келию светаго Савы благословеніе.

VIII. Моли царьство ми и запрѣштаа да се испльнıа и наврьша ꙗкоже ѥсть оуставлѥноо оть светыихь хтиторь такожде и вь Домоу Спасовѣ православнѣи патріархіи отьчьства нашего, иже изволише хтиторыѥ светы да се даѥ, и то да нѣсть вьзбраньно господиномь и отьцемь нашимь патріархомь светаго прѣстола Великіе Црькви Патріархіе, нь паче да се даѥ ꙗкоже ѥсть оурեждено оть светыхь хтиторь.

IX. Вь семоу же царьство ми приложи да се даѥ оть коуке царьства ми на всако годиште ·р· перперь венетицѣхь и ·і· гоунь, и ·і· кожоухь, и ·і· клашьнь, и ·і· мѣхь сиреніа и ·і· сировь; и да си оузима всако лѣто на Плочи ·н· споудьь соли.

X. И село Косорикь, што вихоу сокь давали царьствоу ми, този да даю кели светаго Савы.

XI. И сіе златопечатноѥ слово царьства ми молю всѣхь вась по мнѣ царьствоуюштіи, сіемоу хрисовоулоу неразореноу быти нь паче оутврьждати; аште кто наважденіемь діаволимь потьштить се разорити сіе записаниѥ.... таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Написа же се сіи хрісовоуль стоѥштоу господиноу прѣвисокомоу царю вь великославнѣемь градоу Прилѣпѣ вь лѣто ҂ѕѡнѕ, индикта ·а·.

Ђ. Ковачевић у његову зборнику Споменик С. К. А. XLIV има једну саборну одлуку хиландарскога братства, којом братство уступа царици Јелени, монахињи Јелисавети, као задужбину, Ћелију Св. Саве у свему осим њене везе с манастиром Хиландаром и осим постављања ћелијског калуђера, које се има вршити по

типику Св. Саве. Пошто се у одлуци царица назива њеним монахињским именом Јелисавета, одлука је писана негде после смрти Душанове, онда, може бити, када је сама царица примила монахињски чин. Година кад је одлука писана није забележена.

3.

Цар Стефан Душан

1348, индикта 1

потврђује Ћелији Светог Саве у Карејама село Косориће и повластице. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. .... Тѣмь же и азь вь Христа Бога благовѣр҄ніи и Богомь поставлѥнии Стефань царь в҄сѣмь Ср҄блѥмь и Гр҄комь и запад҄нѣи странѣ, рекоу же Ал҄ваніи и Поморию и в҄семоу дисоу, божьств҄ною бо благодѣтию вьзрастшоу ми вь своѥмь отьчьствѣ...... благословениѥмь Божіимь дарован҄но ми бысть царствиѥ, и раждеженоу ми бив҄шоу вь начело царствіа моего кь в҄сѣмь светыимь и божьственымь его црьквамь наипаче и бол҄шие и в҄сесрьдьчно и оть в҄сеѥ доуше порев҄новахь о монастирехь Светыѥ Горы Адона, идеже обрѣтаѥт҄ се зданиѥ быв҄шихь родитель царства ми, веліикы монастырь зовомі Хіландарь и дроугоѥ пакы вь об҄штемь жити горы Адона, рекомаа Карѣа, тоу обрѣтаюштиа се кѥлиіа створена прародители цар҄ства ми, зовома Светыи прѣподобныи отьць наша Сава веліикиѥ црькве и поустыниѥ ѥроусалимьскыѥ. Еже достаточ҄но и оузмож҄но бысть царствоу ми, тѣхь светыихь монастырь Светыѥ Горы оударовахь и оукрасихь различ҄ніими дары; вьсхотѣхь же и кь сеи малѣи недостаточ҄нѣи Кѥлии Светаго Сави малѣмь чимь притешти царьствоу ми кь нѥи. По благоср҄домоу оумолѥнию и люб҄ве прѣвісокыѥ и богодарованныѥ ми царице кіра-Іелены и сь прьвьзлюблѥн҄нѣмь наю сыномь, благовѣр҄ныимь кралѥмь Оурошемь и вьспоменоутиѥмь всечьстнаго стар҄ца ѥромонаха проигоумена хіланьдар҄ского кіри-Ар҄сениа в҄сечьстнѣи келии тои Светаго Сави іже вь Кареахь дарова царство ми оу Хвост҄нѣ село Косорикѥ и сь вь҄сѣми засел҄ци и сь перноромь косорит҄скымь

и сь отесомь и сь мегѩми, сь винограді, сь млини, сь врьти, сь ливадами, сь пашиштi и сь лази, и сь планиномь и сь в'сѣми правинами. И такози ѥ дарова царьство ми да ѥсть кареиско до вѣка, Светаго Сави.

II. И освободи ѥ царьство ми оть сокѩ, оть позоба, оть приселице, оть воиске, оть п'сара и поклисара, оть града и винограда, оть сѣнокоше, оть глобе и подан'ка, просто рекше оть всѣхь работь велихь и малихь. И тѣмези да не заповѣсть ни кефаліа, ни кнезь, ни севасть, ни кто владоуштн вь земі царьства ми, раз'вѣ да облада келиа Савина и настоѥшти вь нѥи стар'ць вь волю и хотѣниѥ.

III. Понеже христолюбиваа и богодарован'на ми царица кіра=Ѥлена, по из'волению боголюб'наго ѥѥ срьдьца нарече сію келию Светаго Савіи вь своѥ име, вь доушепольз'но царства ѥѥ, и вь сьблюдениѥ и огледование мѣста того светаго и вьтори хтиторь да ѥсть тои Божиеи црькви, и да си из'бира оть в'сега чина хілан'дар'скога старца коега люби, и полагаеть вь тои светѣи кѥліи, нь сь оупрошениемь и благословениемь хілан'дар'скімь и по тое воли и хотѣніи, а оть иноудѣ да не боудеть кромѣ црькве хілан'дар'скіе.

IV. И што ѥсть записано оть светыхь хтиторь да се дае оть монастира оу келию Светаго Савіи благословение, моли царство ми и запрѣшта да се испльнѩ и наврьша.

V. Також де и оу Домоу Спасовѣ, вь православнѣи патріар'хіи отьчьства нашего, ѩже из'волише хтитори светыи да се дае, и то да нѣсть вь'збран'но Господиномь и отцемь нашимь патріар'хомь светаго прѣстола нашего, нь паче да се даеть ѩкоже оуредише хтітори.

VI. И сие златопечат'ное слово царства ми молю всѣхь вась по м'нѣ царствоуюштихь сиемоу хрисовоулоу неразоримоу быти нь паче оутврьждати. Аште ли кто навождениемь диаволимь разорить сіи словеса, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

VII. Сего ради писа се сiи хрисовоулъ въ окрьстнои странѣ града Скопiа стоештоу царствоу ми на Чахри ,ѕωнѕ. ин'дикта ·д·

† Стефанъ въ **Христа Бога** благовѣрьни царъ.

4.

Патријарх Никодим

1450

наређује да се од патријаршије на ново даје оно што је установио Свети Сава Карејској Ћелији Св. Саве, и да се ослободи неко хиландарско имање у Пећи. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. ...... Пишетъ смерениiе ми въ сведениiе всемъ. Приходитъ къ нашемоу смерению отъ Светиiе Гори игоуменъ хиландарски, еромонахъ кур=Романъ и проигоуменъ кур=Варнава и старци Феодоръ и Сава, и въспоминаютъ смерению ми о приложкоу што iе оутаксалъ Свети Сава да се дава отъ Великиiе Црькве Срьбьскиiе патриархиiе мльчал'ници Светаго Сави, жителемъ пирга кареискаго. И смерениiе ми съветъ сътворивъ съ съборомъ црьковнимъ Домоу Спасова, съ калогiери и властели, и нагосмо съборне ере одъ съмрьти господина цара Стефана не давана тази дiаконiа отъ патрiархиiе Хилан'дароу, нъ обаче рекосмо: ако се почме държати типикъ и правило црьквно оу пиргоу кареискомоу по оуставоу Светаго Сави, да оноузи дiаконiю исьправлiамо пиргоу кареискомоу докле смо ми живи. По прѣшьствии же нашемъ отъ здешнихъ, егоже изьволитъ владика Христосъ прѣдрьжати прѣстолъ Светаго Сави, того iако господина и брата моiего молимъ сиiе оутврьждениiе въ златопечатномъ хрисовоули господиномъ и оучителемъ срьбьскимъ кур=Савомъ и нашимъ смерениемъ непотворено нъ паче болше и крепчаiе потврьждати. Ако ли се почме онъзи пирьгъ продавати и не почне се дрьжати типикъ и правило црьковно по оуставоу Светаго Сави, да се оназии дiаконiа отъ патрiархиiе не дава жителемъ пир'га кареискаго.

II. И ѥште вьспоменоують нашемоу смерению игоумень ѥромонахь кур=Романь и проигоумень кур=Варнава и старци за коукю и за стльпь землѥ и за винограда што имаа свети манастирь Хилан'дарь оу Пекү, да имь онози освободимо. И сиѥ смерениѥ наше съ съветомь събора црьквнаго темь освобождаѥть, да имь онози свободно одь оункчь, и оть телоса, и оть всехь плать и работь што доходи на место на Пекь.

Писано вь лѣто ≠ѕцни мѣсеца июниꙗ ·еі· дьнь оу Пекү. Писа и подписа и печати логодеть Тодорь.

† **Никодимь патріархь.**

В. Григоровић у Очерку путешествія по Европейской Турціи (Москва 1877, стр. 50) помиње у Карејској Ћелији (коју он зове Типикарницом) још три повеље, једну од Стефана Уроша, другу од цара Стефана од године 1346, а трећу од царице Јелене, о којима се до сад осим тог помена ништа више не зна.

γ. ХИЛАНДАРСКИ ПИРГ НА ХРУСИЈИ

1.

Краљ Стефан Урош II (Милутин)

1302

оснива покрај Хиландара за одбрану од мора пирг. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 65.

I. ...... Тѣмь же и азь оумилѥныи, подобе се поустынѥлюбьзнѣи грьлици, радь оубо бихь быль огласити вьса оудолиꙗ поустыньнаꙗ мыслию вьсею и присѣштениѥмь благымь ꙗкоже и грьлица грьканиѥмь своимь оглашаѥть дьбри гласомь тьчию, а крѣпость ѥе немоштьна соушти, такожде и азь грѣшьныи, глась бо мои вь вьсоу вьселѥноую изиде, дѣль же моихь благыхь на земли Богь не видѣ, да инь кто видить, понѥже не створихь блага на земли; слышавь же оть спаса моѥго нѣкоую вьдовицоу двѣма мѣдѣницама приобрѣтьшоу паче богатьства инѣхь многаа, и азь грѣшьныи не отчаꙗхь се, видѣвь светыѥ прѣродителѥ и родителѥ моѥ приложив'шеѥ вь Светѣи Горѣ многаа множства монастырю Светыѥ Богородице нари-

чемомоу Хилан'дарь, по изволению отца небеснаго, свѣта светаго, азь Оурошь, краль Стефань, сынь Оуроша Великаго краля, сына Стефанова, Стефана сына Неманина, рек'ше Светаго Симеона, пришьдшоу кь мнѣ иеромонахоу Кvріакоу сь чрьн'ци хилан'дар'скыми, и вьспоменоуше ми бѣды свою на мори слоучающтею се имь оть безбожныихь хоур'сарь, ихже не можемь исповѣдѣти, глаголюштемь имь кь мнѣ сь оумилениемь и мольбою: Створи намь прѣпокоиште; вьсь животь намь на мори и оть моря ны ють! И не прѣчюхь ихь, нь испльнихь в'се прошение ихь, и сьздахь имь пир'гь, и на немь сьь храмь Спасовь, и испльнихь к'нигами, и завѣсы, и иконами, и сьсоуды, и юште иными потрѣбами довол'ными, да ють на славословие Божие, а онѣмь на покоиште и на оутѣхоу.

II. И мене вь молитвахь своихь да поминають, раба Божия Стефана Оуроша крала.

III. С'врьши же се храмь сьь вь д'ни благовѣрнаго цара кvрь=Андроника, и сына юго кvрь=Михаила при проотѣ Ианикии, при игоуменѣ хилан'дар'ском Кvриацѣ.

Вь лѣто =ѕѡı сльньчнаго кроуга ·кв·, лоунънаго же ·и· индікта ·гı·[1]

Вь Христа Бога благовѣрни Стефань Оурошь краль.

2.

Краљ Стефан Урош II (Милутин)

око 1308

прилаже хиландарскому пиргу у Светој Гори манастир Св. Никите у Скопској Страни. Година по писму грчкога цара Андроника II од маја 1308, индикта 6, писанога словенски, које је штампао Љ. Ковачевић. Цар Андроник говори у томе писму да ради тврђе и он даје хрисовуљ хиландарскоме пиргу за манастир Св. Никите код Скопља. Хрисовуљ тај грчкога цара побраја више имања и чудновато изгледа пошто се тиче имања у Србији. Љ. Стојановић, Споменик III, 13. Љ. Ковачевић, С. К. А. Споменик XLIV, 30 и 33.

I. И пришьдьшимь кь мнѣ благоговѣннимь чрьнцемь хиландарьскымь и молештимь се: Створи ны, господине, покоиште

[1] За годину 6810 (1302) није индикат 13. Овај би падао на 6808 или 1300. Очевидно је у препису погрешка или у назначењу индикта, или у назначењу година.

на мори, юре нашь животь вьсь юсть на мори — и за оумноженига грѣхь моихь не прѣзрѣхь молениіа ихь, и сьздахь имь пирьгь на мори вь мѣстѣ рекомѣмь Хроусиіа, и испльнихь юго всомь направомь црьковномь, и изволи кралювьство ми кого избере игоумьнь и вса братиіа.

II. И поспѣшьствованиюмь светыю ми господиноу Симеона и Савы прѣюхь по мьчю Скопскоу Строноу и Овчепольскоу, и Полож'скоу и Дьбрьскоу и прочею ине стране, и по томь быхь зеть благовѣр'номоу и самодрьжавномоу царю грьчьскомоу курь Андроникоу Палеологоу, и да ми оноузи землю оу прикию. И обрѣте кралювьство ми манастирь запоустѣль вь Скопьскои Странѣ, Светаго Никитоу отьч'ства моюго, и направихь юго.

III. И дахь село Баніане сь всѣми мѣгіами, и село Црѣвоуждоу, и Лопоушане, и Глоусы, а оу Глоусѣхь Калогюргіа Рѣпаноу и сь мѣстомь Краставьць, и катоунь влахь.

IV. И оу Моравѣ село С'мира.

V. И Светаго Николоу оу Коз'ли и сь селомь и сь заселиіами и сь всѣми правинами.

VI. То в'се оутврьдивь и записавь дахь Светомоу Никитѣ, а Светаго Никитоу дахь моюмоу пир'гоу сь в'сѣмь юго оутврьждениюмь. А игоумьнь, зговараю се зь баштомь и сь всѣми братиіами да избира брата и да поставліа иконома оу Светаго Никите.

VII. И тако изволихь наипаче вь любви Христовѣ, да юдиньствоую манастирь сь пиргомь. И того ради изволи кралювьство ми, понюже придахь села и добытке Светомоу Никитѣ, и направихь да юсть црькви Светаго Никите третиіа честь, а двѣ чести моюмоу пиргоу што се находи одь всего оу Светаго Никите.

VIII. И да юсть неразд ѣлимь манастырь оть пирга, и пиргь оть манастыріа, нь што не име имѣти пирьгь, да моу даю манастырь, и да не има порока никогаре, к што не име имѣти манастырь, да моу подаю пирьгь, да ю неразд ѣлимо ничимь.

IX. А то прѣложихь на игоумена и на баштоу да се печалоую метохиіами и добыткы пиржаными.

X. И прида кралѥвьство ми Лѣсковьць и по сеи странѣ и по онои, сь вьсѣми мегѩми и сь заселиѩми. И Богоѥ до где ѥ хтѣниѥ цркви да си сѣдии, а къди моу рече игоумьнь, да си походи коудѣ моу хтѣниѥ.

XI. И оу Призрѣнѣ цръкы Светаго Димитриꙗ сь метохиꙗми и сь людми оу Призрѣнѣ.

XII. И манастырь Светаго Димитриꙗ оу Билоуши и сь селомь и сь заселиꙗми и сь вьсѣми правинами.

XIII. Село Локвица и сь заселиѥмь.

XIV. Село Живинꙗне и сь заселиѥмь.

XV. И сиꙗ вса ꙗже придаа кралѥвьство ми цръкви Светыѥ Богородице Хиландарьскыѥ и пиргоу кралѥвьства ми иже оу створихь на покои манастырю, кого Богь изволи господствовати ..... да не потвори моѥго приданиꙗ Светои Богородици Хиландарьскои ..... да не отлоучить Светаго Никитоу оть Пирга Спасова, ни пирга оть Хиландарꙗ, ꙗкоже ѥсть сь вьсѣми мегꙗми .... Хотештаго потыштати се на раздроушениѥ и мала чеса писанных вь хрисовоули семь, анадема рекше, итд.

3.

Краљ Стефан Урош II (Милутин)

1309—1316 [1]

подиже у Хрусији пирг Хиландару, храм Св. Вазнесенија и даје му имања и повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 77—83. С овом је хрисовуљом у вези и друга хрисовуља краља Милутина манастиру Хиландару напред на свом месту.

I.

I. .... Стефань Оурошь вьторыи, оть племене же краль и самодрьжьць все срьбскиіѥ и поморскиіѥ земьлѥ, правьноукь светаго Симеона Немане и вьноукь прьвовѣньчанаго крала Стефана, Симона монаха, сынь же Стефана крала Оуроша, Симона монаха, поноуждень же божьствьною благодѣтию и оумолѥнь бывь живоуштими вь домоу прѣсветыѥ Богородице, благодѣтельнице хиланьдарьскиіѥ, иже вь Светѣи Горѣ, игоуменомь и баштомь и всею братиѥю, и сьздахь имь стльпь великь и тврьдь

[1] Година одређена по потврди архиепископа Саве III.

на мѣстѣ рекомѣмь Хроусиꙗ, и сь помоштию божьствьною обрьхь того пирга створихь црьковь вь име прѣславнаго ѥго Вьзнесениꙗ. И ѥште же Богоу поспѣшьствоуюштоу ми о божьствьнѣмь ѥго дарѣ, иже ми дасть, и ина многаа приложениꙗ, ѥлико ми бысть вьзьможно приложихь вь сьзданиꙗхь и вь направлѥниихь храма прѣсветыѥ Богородице Хиланьдарьскыѥ, ꙗже соуть вьноутрь и извьнь монастыиꙗ и вь запоустѣвьшиихь метохиꙗхь обновлѥниꙗ и винограднаꙗ насаждениꙗ и ѥже ѥсть на крьмоу и одѣниѥ слоужештиимь светѣи црькви села и пашишта довольно вь срьбьсцѣи и вь грьчьсцѣи земьли, ѥлико испросихь оу господина ми и родителꙗ, светаго цара грьчьскаго кирь Аньдроника, и оу вьзлюблѥнаго сына ѥго, брата кралѥвьства ми, кирь Михаила, цара грьчьскаго, таже всаздѣ не исписаше се, писана же соуть вь царьскихь хрисовоулѣхь и вь кралевьства ми хрисовоулѣ, а ꙗже невьзьможьна выше вьписати се вь хрисовоуль вьса по ѥдиномь, тѣмь боудеть свѣдѣтелница и приѥмьница прѣчистаꙗ моꙗ застоупьница и благодѣтелница Хиланьдарьска, могоуштии ме избавити вѣчныѥ моуки.

II. Сии же пирьгь не отьлоучии кралевьство ми одь монастыира, нь паче да ѥдиньствоуѥ сь монастырѥмь, како ѥ и записано оу прьвомь хрисовоулѣ, ѥгоже створи кралевьство ми монастырю.

III. И ѥште же Богоу поспѣшьствоуюштоу ми и оумыслихь, ѥже хоштеть быти на покои и на пиштоу и на одѣниѥ братиꙗмь хотештиимь жити вь семь пирьгоу вь храмѣ Вьзнесениꙗ Христова, да се даѥ на всако годиште одь монастыиꙗ храна мѣртикь свршенъ испльнь всѣмь живоуштимь вь сиѥмь пирьгоу, како ѥсть записань оу монастырьскомь хрисовоули. Того ради да кралевьство ми монастырю вь Скопьской Области црькврь Светаго Никиты оу Баньꙗхь, сь селы и сь людми и сь влахы.

IV. И тоуиге, оу Скопьскои Области, дроугго село Тьморани, и добытка живога и мрьтвога, ѥлико свѣде тогда настоѥштаа братиꙗ вь монастыри, колико ѥ довольно давало кралевьство

ми вь вса врѣмена, єлико ми єсть поштедѣль Богь господствовати вь срьбсцѣи земли.

V. Сии же комать и мерьтикь оуставлєнь бысть изволєниємь и обьштиимь зьговорєниємь по воли, а не по ноужди, игоумена и баште и всега сьбора домоу светыє Богородице Хиланьдарьскыиє, рекьше, ꙗко и коуплєно бысть кралевьствомь ми одь них, ꙗко да єсть тврьдо и непрѣложьно ни оть тѣхь самѣхь, ни оть иныхь хотештихь быти вь томь монастыри старѣишинамь, рекше игоумена и баште а иконома и еклисіарьха и иже с ними.

VI. Того ради кралевьство ми записоує и оутврьждоує и заклинамь и страхомь Божимь запрѣштамь, ꙗко семоу неразореноу быти никакоже, нь доньдѣже стоить монастырь Хиланьдарь, и сиє записаниє да єсть тврьдо и непоколѣблимо.

VII. Аште ли кьто дрьзнеть разорити єго, того да мьстить спась мои Христось и светоє єго Вьзнесениє, и прѣчистаꙗ Богородица вь мѣсто помошти да моу є мьститєльница, и да єсть проклеть оть всѣхь светыихь и одь мене, ако и грѣшьнь єсьмь. И єште же благодѣти Божии поспѣшьствоуюштии потьштахь се и испросихь оу господина и родителꙗ ми цара грьчьскаго, кирь = Аньдроника, и оу вьзлюблєнаго сына єго, брата кралєвьства ми, цара грьчьскаго, кvрь = Михаила, оу Строумьскои Области село Коуцово сь винограды и сь доходькы и сь всѣми правинами села того близь сель монастырскиихь, соумегь сь ними. И сега села не испросихь на име монастырьско, ни га дахь монастырю, нь да имь обладаа старць прѣбываєи вь семь пирьгоу храма Светаго Вьзнесениꙗ.

VIII. И что сьмь даль одь моєга дома или живога или мрьтвога добытька, рекьше ꙗже соуть вьноутрь црькве на слоужьбоу и на оукрашениє црькноє, кьниге, иконе, завѣси, чьстнии крьсти и сьсоуди златии и сребрьнии, и ино все мало и голѣмо, такожде и извьнь црькве, єже єсть на потрѣбоу старцоу і иже сь ниимь хотештиимь молити Бога за доушоу кралевьства ми, или виногради, или маслице, или кобыле, или овце, или козе, или говеда, или все што є дало

кралевьство ми на име пирьгоу, и што нѣ писано оу хрисовоулѣ монастырьском, сь проста да нѣма надь тѣмь области игоумень монастырьскии ни инь никьто оть монастырга, нь старьць да облада тѣмь. И что и іеште оусхокіе дати кралевьство ми на име пирьгоу, или што старьць самь притежии, или добоуде, или испросии оть коуде годѣ, и Сvмеонь старьць прѣбываіеи вь пирьзѣ чьто си іе своіе принесль, и што іе оу кого испросиль, вьсе тѣмьжде да іе образомь вь область старцоу изьвьнь области монастырскыіе.

IX. Симь же образомь оустависмо и обьштиимь зьговоріениіемь кралевьства ми и всега сьбора, іако да хотеи старьць прѣбывати вь домоу Светаго Вьзнесеніга, рекьше оу пирьгоу, да се не ставии оть иноуде, нь оть монастырга да се избираа доуховьнь моужь попь чрьньць, иже іесть подобьнь на този дѣло, прьвыи по игоуменѣ и по баштн, и не по лицемѣрию и по любьви іедногa игоумена или нѣкога оть старѣише братиіе да се избинраіеть, нь страхомь Божиимь и обьштиимь изволіениіемь вьсега сьбора светыиіе Богородице Хиланьдарьские, и безь изьобрѣтеніга винны таковыіе да га не изьметоу никоимь оузрокомь, лише ако се обрѣте до ніега такова винна, іаже іесть подобна изврьжению, тогда да се отставлюіе, а дроугии пакь да се избираа, кои іе достоинь да се поставии.

X. И никьтоже да не дрьзнеть вьзети оть тога чьтоо, што іе дало кралевьство ми своіеи кіелии, рекьше пиргоу, іеже соуть вьноутрь потрѣбе, и іаже соуть извьнь црькве, ни игоумень ни башта, ни икономь, ни еклисиіарьхь, ни инь никьто, ни оу коупно име ни оу залогоу никоимь образомь. Аште ли кто вьзметь да га мьсти Светоіе Вьзнесениіе...... и да іесть проклеть, итд.

II.

И азь смѣреіены и всѣхь послѣднии милостию Божиовь арьхиепископь всѣхь срьбскиихь и поморскиихь земльь, нареченыи же вь минишьскомь образѣ вь име светаго и великаго апостола и арьхиіереа срьбьскаго курь Савы, рекьше Сава третии,

видѣвь благооутробьноѥ смышлѥниѥ и потьштаниѥ и потроуждениѥ паче же и поданиѥ добро господина ми прѣвисокаго крала все срьбске землѥ и поморьске Стефана Оуроша ѥже о кѥлии светаго вьзнесениꙗ вь Светѣи Горѣ...... и прошениѥмь того самого господина ми прѣвысокаго крала, и ꙗкоже видѣхь записанаа и оутврьждена кралевьствомь ѥго, ѥлика соуть вь сиѥмь хрисовоулѣ, зьговоривь се и азь сь братиѥю своѥю сь епискоупы, записахь и оутврьдихь и запрѣштамь и заклинамь силою божьствьною и прѣчистыиѥ ѥго матере и чьстнаго и животворештаго крьста............. нь паче да прѣбываѥть схранꙗѥмо и сблюдаѥмо тврьдо и непоколѣблимо и кралѥмь срьбскиимь, ѥгоже Богь изволии господьствовати, и светители хотештиими по нась быти и игоумены..............

4.

Краљ Стефан Урош II (Милутин)

око 1318

даје Пиргу Хиландарском као поклон грчких царева Андроника и Михаила село Куцово у Струми. Арх. Леонид, Описаніе Хиландаря 1868, стр. 29. У осталом тешко да ће ово бити засебна хрисовуља; ово је само препис из хрисовуље, напред наведене под 3, стр. 478.

I. Сьздахь пиргь великь и тврьдь сь градомь около и сь келиꙗми на покои хотештимь жити чрьньцемь тоу на мѣстѣ рекомѣмь Хроусиꙗ, при мори, и сь помоштию божьствьною обрьхь того великаго пирьга створихь црьковь вь име прѣславьнаго его Вьзнесениꙗ, и оукрасихь пописаниѥмь и сьсоуды иже на потрѣбоу свештеньными вьноутрь и вьнѣшьними правьдами.

II. И еште благодати Божии сьпоспѣшьствоуюшти ми, потьштахь се и испросихь оу Господина и родителꙗ ми цара грьчьскаго кvрь=Андроника и оу вьзлюбленнаго сына его, брата кралевьства ми, цара грьчьскаго кvрь=Михаила оу Строумьскои Области село, именемь Коуцово, сь виногради и сь доходькы, и сь всѣми правинами села того, близь сельь монастырьскыихь, соумегь сь ними.

III. И сего села Коуцова не испросихь на име монастырьско, ни га дахь монастырю, нь да имь обладаеть старьць прѣбываеи вь семь пирьгоу храма Вьзнесенија Господнија.

IV. Сии же пирьгь не отлоучи кралевьство ми оть монастырја, нь паче да единствоуе сь монастыремь како е и записано вь прьвомь хрисовоулѣ, егоже створи кралевьство ми монастырю.

V. И оть иноуде старьць хотеи прѣбивати вь семь пирьгоу да се не ставии, тькмо оть монастырја да се избираа обьштимь сьвѣтомь братије, подобныи на то дѣло, прьвыи по игоуменѣ и по баштн, и безь великаа оузрока и дѣла да не изимаеть се.

VI. И что смь даль оть дома кралевьства ми, живога или мрьтвога, добытька рекше, јаже соуть вьноутрь црькве, на слоужьбоу и на оукрашение црьковьное, книге, иконы, завѣси, чьстьнии крьсти, сьсоуди злати и сребрьни, и инаа мала и голѣма, и вьсе что е дало кралевьство ми на име пирьгоу спроста да не имать власти ни самь кралевьствоуеи вьзети чьто даныхь мною вь дарь Господеви.

Флоринскiй Аѳонскiе акты, стр. 78 штампао је хрисовуљу цара Михаила Палеолога од марта 1319, којом понавља некакву ранију хрисовуљу оца свога, а којом се уступају Хиландару у Струмском крају села: Георгила, Евнухово, зевгелатија Горјаница, Липсохор и зевгелатија Малука и Оздравик. Ту су и народна планина Мачита код Мелника, и Зимовиште Свете Тројице у Касандри.

Али је у истој књизи напред у тексту штампан одломак писма Андроника III од 1324, индикта 8-ог, којим цар, на молбу краља Стефана Дечанскога, потврђује све раније наведене наредбе краља Милутина о хиландарском пиргу и о његовим правима. Ваљада је то зато што је хиландарски пирг био на земљишту Византијског Царства, па се хтело да се његов устав потврди и из Цариграда. У том се писму (инд. 8, год. 1324) потврђује и напред наведени дар села Куцова — *τοῦ Κούτζη μετὰ τοῦ σύνεγγυσ αὐτῷ ζευγηλατείου.* Иначе се (Флоринскiй Аѳ. акты, 38) у том Андрониковом акту говори још.... *ἐπεὶ διὰ τοῦτο δέδωκε πρὸς τὴν εἰρημένην μονὴν τοῦ Χελανταρίου ὁ δηλωθεὶς περιπόθητος γαμβρὸς τῆς βασιλείας μου ὁ μακαρίτης κράλης ἐκεῖνος εἰς τὸ μέρος τῶν*

Σκοπίων χωρία τινά, ἤγουν τὸ τοῦ ἁγίου Νικήτα μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Τμόρανιν τὸ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἀποτάξας διὰ τῶν εἰρημένων γραμμάτων αὐτοῦ, καὶ ἵνα ὁ γέρων, ὁ μέλλων εὑρίσκεσθαι εἰς τὸν δηλωθέντα ναὸν τοῦ πύργου, ἐκλέγηται μὲν ἀπὸ τῶν μοναχῶν τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν εἰρημένην μονὴν τοῦ Χελανταρίου, πλὴν ἐνεργῆται τοῦτο καὶ μετὰ εἰδήσεως καὶ θελήσεως τοῦ κατὰ καιροὺς εὑρισκομένου εἰς τὴν αὐθεντίαν καὶ τὸ κραλάτον τῆς Σερβίας, καὶ ὅσοι δὲ μοναχοὶ καὶ κοσμικοὶ εὑρίσκονται ἐντὸς τοῦ εἰρημένου πύργου μετὰ τοῦ τιμιωτάτου ἱερομονάχου κυροῦ Σίμωνος ἀρτίως........... καὶ διὰ τὸ ἵνα συντηρῆται καὶ εἰς τὸ μετέπειτα ἀσάλευτος ἡ περίληψις τῶν εἰρημένων γραμμάτων, ἐδήλωσε καὶ ἐζήτησεν εἰς τὴν βασιλείαν μου ὁ περιπόθητος υἱὸς καὶ γαμβρὸς αὐτῆς ὁ ἀρτίως ὑψηλότατος κράλης Σερβίας κῦρις Στέφανος ὁ Οὔρεσις, ὁ υἱὸς τοῦ ῥηθέντος μακαρίτου κράλη ἐκείνου, ἵνα προβῇ εἰς τοῦτο καὶ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου· τὴν τοιαύτην αἴτησιν αὐτοῦ εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου, ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει τῷ μέρει τοῦ δηλωθέντος θείου ναοῦ τοῦ ἐν τῷ πύργῳ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον, δι᾽ οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα προηγουμένως κατέχῃ ὁ δηλωθεὶς ναὸς πάντα τὰ ἀνωτέρω κατὰ μέρος ῥηθέντα ἀναφαιρέτως, ἀνενοχλήτως........ ἔτι γε μὴν καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν περίληψιν τῶν γεγονότων, ὡς εἴρηται γραμμάτων τοῦ διαληφθέντος περιποθήτου γαμβροῦ τῆς βασιλείας μου τοῦ μακαρίτου κράλη ἐκείνου.

Исправљено по снимку бр. 19 Академијине збирке снимака докумената хиландарских.

5.

Краљ Стефан Дечански

1322—1324

потврђује хиландарском пиргу на Хрусији имања дата од краља Милутина. Текст напред с именом краља Милутина. Љ. Ковачевић, С. К. А. Споменик XLIV, 42.

6.

Краљ Стефан Урош II

1318—1321

купује за 1800 перпера од Хиландара три удела (адрфата — *ἀδελφάτον*), два за ћелију Св. Спаса на пиргу, а трећи за ћелију Св. Тројице. Љ. Ковачевић, С. К. А. Споменик XLIV, 36, по оновременом препису.

I. .... Господьствоующи ми вь земли отьчьства моего самодрьжавно и вьзлюблена бысть кралевства ми кели Све-

таго Възнесениꙗ, пирьгь, иже на мори оу Хроусиѥ, въспоменоутиѥмь старца моѥго Симеона, иже ѥсть мошти съвршати вса доуховнаа пекоуштимь се о чесомь земльнимь по реченьномоу: Не можете работати Богоу и Мамонѣ, сии рѣчь молитвѣ и роукодѣлию оумь прѣдьставити, того ради и кралѥвство ми оупокои стар'ца и сь братиꙗми живоуштими въ келы Светаго Въз'несениꙗ, да не пекоуть се о притежании крьме или одежде, тькмо мльчаливо и безьмльвно да прѣбиваютъ въ поштении и въ молитвахь дьнь и ношть, да испльнꙗють оуставь црьквныи по прѣданию Господню, да молитвами ихь Богь мнѣ боудеть милостивь; направи же кралѥвство ми всакими книгами и чьстныими иконами оукрасихь и всѣми инѣми потрѣбами.

II. И зговорише се съ кралѥвствомь ми вса братиꙗ иже въ манастири Светыѥ Богородице хилан'дар'скыѥ иже тьгда бѣхоу...... и з'говорикше се вси продаше келии кралѥвства ми Възнесению, пиргоу иже на мори ·г· комате: ·в· да се даю въ пирьгь живоуштимь въ келии тои, а третии комать да се даѥ Светои Троици, хлѣба, вина, масла, сочива, одежде и обоуште. И одь всего ч'то боуде и всеи братии, соуштеи въ манастири, то и тѣмь да давають догдѣ стои Света Гора и нашь манастирь Хилан'дарь; да ѥсть вь покои и оутѣшениѥ братии, а кралѥвствоу ми въ помень.

III. И тези ·г· комате коупи кралѥвство ми съ старцемь Симеономь за тисоуштоу и осмь сьть перперь, и того ради коуписмо ꙗко да не боуде тешко манастироу до коѥго любо врѣмене.

IV. Сего ради и вась молимь, отьци и братиꙗ, хотештии быти по нась игоумениѥ и дикконити кои любо, ꙗко да не боудеть сиѥ наше записаниѥ поколѣбимо и потькновено, итд.

Потписао: **иѥромонахь грѣшны Гѥрвасиѥ игоумьнь хилан'дарьскыи.**

7.

Краљ Стефан Душан

око 1331

даје нека села и права хиландарском пиргу. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 120.

I. ......Приложи и кралѥвьство ми келїи Спасовѣ, пирьгоу, малии дарь сьи, црькьвь прѣсветыѥ Богородице оу Диплꙗны.

II. И попове, колици се обрѣтаю своими породицами, и колици полюбе црькьвь оу земли кралѥвьства ми, да гредоу свободно.

III. И оште приложи кралѥвьство ми трьгь оу Диплꙗны, да ѥ свѣшта матери Божеи.

IV. И село подь црькьвь Словинѥ сь людьми, и сь ливадами, и сь оулишникомь. И се мегѥ селоу Словиню почьньше оть Гоуштерыча поутемь итд. Сии имена людемь оу Словины: попь Дроугошь, итд. И се отроци, кои соу полюбили црькьвь: Брьзь, Прибыхвалъ, Краико, Милѣнь, Прибоѥ ковачь сь шоурами, Станко, Краиславь, Бероѥ, Добромисль Штимлꙗнинь.

V. И планиноу Млѣчны оть выше Сириникь.

VI. И стльпь землѥ при црькви оу Диплꙗни, такожде и оу Соухогрьлѣ поль винограда Гоубавьча, и стльпь Мрѣжица, и трїи стльпы подь поутемь, кои греде оть Банѥ оу Кострьць, и до поути, кои греде одь Роудникь оу Братонино и до брега Банске земле, и ливада ельха надь поутемь, кои греде одь Жакове на Дрѣнь.

VII. Се людиѥ оу Соухогрьлѣ: Гюра Милановикь, Боико Задраговикь, Милюнь Доброѥвикь, Прибань Храноѥвикь, Прѣлюбь Оугодьчикь и Прѣмиль.

VIII. И гдѣ се обрѣтаю людиѥ келиѥ Спасови, пирьга, оу Диплꙗни и оу Соухогрьлѣ или инде где, освободи ихь кралѥвьство ми оть позоба и приселице, провода, соколарь, псарь, ораниꙗ, жетве, сѣнокоше, винограда, градныихь работь, воиске, и просто решти оть всѣхь работь кралѥвьства ми малихь и великыхь,

и да имь нѣсть соуда развѣ прѣдь кралюмь и прѣдь икономомь настоюштимь, нь да работаю црькви закономь светаго Савы, што имь повелѣва икономь, ꙗкоже ѥсть писанно вь хрісовоули дѣда кралѥвьства ми, светаго кралꙗ.

IX. И никтоже да дрьзнеть вьзеты, что ѥсть дало кралѥвьство ми на име пирьгоу, и ѥште что оусхоштоу дати, или что самь старць притежить или добоуде или испроси оть коудоу годѣ, сь проста да нема надь тѣмь области игоумень монастырьскы ни башта, ни икономь, ни еклисиꙗрьхь, ни инь никто ни оу коупно име, ни оу залогоу и никоимь образомь, нь да старць обладаѥть симь, ꙗкоже и дѣдь кралѥвьства ми пишеть вь своѥмь хрисовоулѣ.

X. Сего ради и вась, господиѥ, прошоу и молю, егоже Богь изволить по кралѥвьствѣ ми господствовати срьпьскымь кралѥвьствомь, или сынь мои или кто оть соуродныхь моихь, или инь кто любо, сего да не потворите ни разорите, понѥже и кралѥвьство ми прьвыхь писаныи и оутврьжденіи не потвории, на господствоуюштаго бо, рекьше кралꙗ срьбьскаго, прѣложихь сиѥ моѥ прѣложениѥ.

XI. .... Игоумене молю и старѣишины монастырьскыѥ, и запрѣштамь имь и заклинамь тѣмьжде образомь непотькновеньноу быты имыи ничемоу одь зде записанныихь. Аште ли кто...... дрьзнеть разорити сиѥ записаниѥ, да снидеть на нь гнѣвь одь Господа Бога, итд.

8.

Краљ Стефан Душан

1 јануара 1345

поклања неколико села хиландарском пиргу у Хрусији. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, стр. 66. Упореди Љ. Стојановића, Споменик III, 55.

I. .... Азь рабь Христоу Стефань четврьтыи, вь Христа Бога вѣрни краль самодрьжьць всѣхь срьпскыхь земль и че-

стникь грьчьскымь странамь, и кралѥвьство ми ономоу законоу и прѣданію навыкь, много дрьзновениѥ и надеждоу имѣѥ кь светомоу и божьственомоу храмоу пресветыѥ владычице наше Богородице иже вь Светѣи Горѣ Ӕоньсцѣи, рекомы Хиландарь, припадаю и молю се милосрьднима очима: Вьзри на смѣреноую мою доушоу ты иже госпожде моꙗ по милости сына твоѥго чловѣколюбива; величаю и прославлꙗю пресветоѥ име твоѥ, о домоу славы твоѥѥ попечениѥ твороу елико ми ѥ вьзможно, хотеи вса испльнити пречистомоу домоу твоѥмоу изволѥниѥмь и помоштию сина твоѥго. Приде кралѥвства ми чьстніи игоумень пречистиѥ Богородице хиландарьскыѥ отьчьства нашего кур Ӕрсениѥ и сь нимь чьстьни старьць и доуховникь кралѥвьства ми баштa Ӕмфилохиѥ, и говорише ми за пирьгь што ѥ сьзидаль господинь светы краль, дѣдь кралѥвьства ми, на мори оу Хрисыи, како не има на Строумѣ лихо ѥдно село Коуцово. И ѥ село Гондарохорь соумеѓь сь Коуцовомь. И по прошению ихь благоизволи кралѥвьство ми, раждеѓь се срьдьчною любовию и смисливь дьнь страшнаго истезаниꙗ владыкы моѥго, дахь онои село Гондарохорь и сь заселци села того Балавиромь и сь Коуцоулати и сь Прьклишти.

II. И оште имь придаде кралѥвьство ми землю што ѥ дрьжаль Срьбо. И меѓꙗ села того како иде поуть оть Коуцова оу Липсохорь, итд.

III. И ѥште имь придаде кралѥвство ми водѣницоу и еште мармаре, оузь хыландарскоу водѣницоу.

IV. И сиѥ приложи кралѥвство ми и освободи оть всѣхь работь царскыхь, просто рекше оть малихь и велихь. Извѣстнаго же ради оутврьжденија дарова си свѣтли и златопечатни хрисовоуль кралѥвьства ми, и сего ради подписахь и оутврьдихь словомь кралѥвьства ми ꙗко да ѥ трьдо и непоколѣбимо никымь до вѣка, обаче и по сьмрьти кралѥвьства ми,...... сиѥ златопечатное слово не потворити, аште ли кто дрьзнеть диꙗволимь наваждениѥмь ...... сиѥ разорити ..... таковаго да оубиѥть Господь Богь, итд.

V. Записа же се сиѥ златопечатноѥ слово кралѥвьства ми образомь и знамениѥмь кралѥвьства ми вь лѣто ҂ѕѡнг· индикта ·гі· мѣсеца ꙗноуара ·а· дьнь.

† Стефань вь Христа Бога благовѣрни самодрьжьць и краль.

Повелѣниѥмь господина светаго краља логодеть Хрьсь прѣроучи писать оу славномь градоу оу Скопи.

9.

Монахиња Евгенија са синовима Стефаном и Вуком

1394—1402

даје село Ливочу пиргу Св. Василија у Св. Гори. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 262.

I. ...... Тѣмже и азь благовѣрнаа монахы Еугеніа и сь богодарованними сынови моими, господиномь кнезомь Стѣфаномь и господиномь Влкомь, и како пріиде кь господствоу ни всечьстны игоумень хиландарскы кvрь Грігоріе и сь чьстными старци светаго мѣста того, старць пірга Василіева иже на моры, Ѳеодосіе, старць Гюрмань Иліикь, старць Макаріе, попь Ѳеодосіе, и вьспоменоуше господствоу ни за пиргь Васіліевь иже на моры Вьзнесеніа Господнꙗ, како да пріимоуть оть нась помошть и оутѣшеніе мѣсто то и живоуштіихь вь нѥмь чьстныхь инокь. Благопріетноу же намь семоу вьспоменоутію бившоу, и любовію кь светымь и божьственнымь цркьвамь раждигаеми и сь сьвѣтомь отьца игоумена и братіе вьспоменоутиѥ испльнисмо, и о томзи елика попроси старць пирга Васіліева, кvрь Ѳеодосіе, на господьствоу ни,

II. И приложи господьство ни пиргоу Васіліевоу село Ливочю на Биньчѣ Моравѣ сь всѣми правинами и отеси села того, ꙗко да си имають този село ꙗко соуштоу свою баштиноу, никимь неотьѥмлѥмо, вь просвѣштеніе храмоу Вьзнесеніа Господнꙗ и вь покои иже тамо вь нѥмь живоуштіихь светыхь и чьстныхь инокь, намь же вь помень вѣчны и вь благословеніе, ꙗко да молитвь ихь ради вьспріимемь проштеніе многихь ни сьгрѣшеніи. Кто ли дрьзнеть отети что оть сихь выше вьписаниxь нами, да разорить его Господь Богь и прѣчистаа

его Богомати и да поразить его сила чьстнаго и животворештаго крьста, итд.

III. И вьспоменоуше и еште старци господствоу ни за мегю, што имь ю оузель Никола Гонсалићь одь Ливоче, и посла господство ни Влька челника и старинике, да имь одьтешоу мегю. И ево кто бише старинници: Богдань ись Цернице и Боулıань вь сноу ись Цернице, Воисавь, Потрочинь чловѣкь, Здѣвањ и Берошь, любостинскы людіе, Радивои изь Гнивлıани, кнежь чловѣкь, Ивань Соуліарь и Рапашь и(зь) Жегре. И ево коудѣ поведоше Пасіаноу с Ливочемь землю: одь Иліине главѣ по срѣдѣ на два цера, итд.

IV. И вьспоменоуше ни еште старць господьствоу ни за мегю конюшкоу, и посла ни господство Бранка, кефалию приштевскога, и поведосмо старинике одь жоупѣ: одь Грачаницѣ Радосавь Опорць и Иванко, Лешевь брать, изь Ливадиıа Петрь Голькласъ и Богосавь Неноевићь; и одь Сврьчина Викићь Богдань и Богдань Миховићь; изь Липлıаніа Давидь Хропина и Божићь Добреновићь. И ово коуде поведоше мегю: одь сѣлишть коисосикихь, кои греде поуть по Ливадию, итд.

Стариноу води икономь Никодимь липлıански и Авгоустиıань десечарь и Павлюць десечарь. И такои оть теи земле оузесмо десетакь.

Вь Христа Бога благовѣрны господинь кнезь Стѣфань и брать моу господинь Влькь.

б. СВЕТОГОРСКИ МАНАСТИРИ

Душанов општи хрисовуљ после узећа Сера

Цар Стефан Душан

1346

Кад је с узећем Сера потпала под власт цара Стефана и Света Гора, цар је свима манастирима издао општи хрисовуљ, што се види из речи његове повеље Иверском манастиру од јануара 1346, где стоји:

Διὰ τοῦτο ἡ βασιλεία μου πάσας τὰς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω διακειμένας μονὰς ἀναδεξαμένη ὅλῃ ψυχῇ προσ-

ἐλθούσας καὶ ὑποταγείσας αὐτῇ διὰ χρυσοβούλλου κοινοῦ πάσαις αὐταῖς πλουσίαν ἐχορήγησε καὶ παρέσχε τὴν εὐεργεσίαν, ὡς εἶναι τοὺς ἐνασκουμένους αὐταῖς μοναχοὺς ἀπερισπάστους καὶ ἀθορύβους πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ τοῦ Θεοῦ.

Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, стр. 95. Памятники закон. дѣят. Душана, 32.

ε. ЛАВРА СВ. АТАНАСИЈА

1.

Цар Стефан Душан

1348, индикта 1

потврђује имања и повластице манастира Лавре Св. Атанасија на Светој Гори. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, 98.

I. ..... *Καὶ ἡ βασιλεία μου γοῦν ζῆλον ἔχουσα καὶ πίστιν καὶ σπουδὴν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι εἰς τὰς αὐτοῦ ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰ ἱερὰ μοναστήρια, ἤγουν μὲν καὶ πρότερον περὶ τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τοῦ Ἄθω διακειμένης σεβασμίας Λαύρας τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου καὶ εἶχεν ἐγκάρδιον πόθον καὶ ἀγάπην καὶ πληροφορίαν εἰς αὐτήν. Ὡς δὲ κατέλαβεν ἡ βασιλεία μου, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο καὶ Ἅγιον Ὄρος, καὶ προσεκύνησε μὲν καὶ τὰς ἄλλας ἁγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας, εἰσῆλθον δὲ καὶ ἐν τῇ ῥηθείσῃ ἱερᾷ Λαύρᾳ, καὶ προσεκύνησα τὴν ὑπεραγίαν δέσποιναν Θεοτόκον καὶ τὸν ἅγιον πατέρα Ἀθανάσιον, καὶ εἶδον καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἁγίους γέροντας, καὶ ἅπαν τὸ περιβόητον τοῦτο καὶ παρὰ πᾶσι θαυμαζόμενον μοναστήριον, ηὐχαρίστησα μεγάλως τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκρατήθην βεβαιότερον καὶ ἀσφαλέστερον, μετὰ καθαρᾶς καὶ ἀληθινῆς καρδίας, εἰς τὴν ἀγάπην τῆς ἁγίας Λαύρας. Διὰ τοῦτο γοῦν καὶ ἐκινήθην, ἵνα καὶ μείζονάς τινας εὐεργεσίας ἐκδέξωμαι, ἀναλόγως πρὸς τὴν διάθεσιν καὶ πληρο-*

φορίαν (ἣν?) ἐκτησάμην. Ἀπολύει γοῦν τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἡ βασιλεία μου, δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα πάντα τὰ κτήματα καὶ μετόχια καὶ τὰ λοιπὰ δίκαια, ἅπερ κέκτηται ἡ τοιαύτη σεβασμία Λαύρα διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τῶν ἀοιδίμων βασιλέων καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων, κατέχῃ ταῦτα καὶ εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους ἀνενοχλήτως, ἀδιασείστως, καὶ ἀναποσπάστως, καὶ ἀναφαιρέτως καὶ ἀβιάστως, πάσης ἀνωτέρω καὶ παντοίας ἐπηρείας τῆς τε νῦν οὔσης, καὶ τῆς ὕστερον ἐπινοηθησομένης.

II. *Καὶ οὔτε κεφαλή τις ἵνα εὑρίσκηται εἰς οὐδὲν τῶν κτημάτων αὐτῶν, οὔτε τις ἀπὸ τῶν εὑρισκομένων εἰς τὰ καθολικὰ κεφαλατικὰ ἵνα ἔχῃ ἄδειαν ἀπαιτεῖν τι ἐξ αὐτῶν, ἢ κατατρίβειν, ἢ γυμνοῦν αὐτά, ἢ καθολικῶς, ἢ μερικῶς, ἢ καρικῶς(?), ἢ ὅλως εἰσέρχεσθαι ἐν αὐτοῖς παρὰ γνώμην αὐτῶν, ἀλλ' εἶναι πᾶσιν ἄβατα καὶ ἀνεπηρέαστα.*

III. *Καὶ οὔτε ξευγαρατίκιον, οὔτε φονικόν, οὔτε καστροκτησίαν, οὔτε ἄλλο τι δημοσιακὸν κεφάλαιον ἀπαιτηθήσεται ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ἀφιερωμένα τῷ Θεῷ διαμένειν ἄψαυστα ἀπὸ πάντων μικρῶν τε καὶ μεγάλων.*

IV. *Ἐπεὶ δὲ εἰς τὰ σιδηροκαύσια καταφύγιον προκατεῖχε μὲν ἡ τοιαύτη Λαύρα τὸ ἥμισυ διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων, εὐεργετεῖ ἡ βασιλεία μου ἰδικῶς καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν, ὅσον εὑρίσκεται δημοσιακὸν καὶ προνοιαστικόν, καθὼς εὐεργετήθη καὶ πρότερον διὰ προστάγματος τῆς βασιλείας μου.*

V. *Ὡσαύτως δωρεῖται ἡ βασιλεία μου τῇ τοιαύτῃ ἁγίᾳ Λαύρᾳ λαμβάνειν κατ' ἔτος ἀπὸ τῆς ἁλικῆς καὶ σκάλας τῆς Χρυσουπόλεως ὑπέρπυρα ἤτοι οὐγγίας......*

VI. *Καὶ εἰς τὸ νοσοκομεῖον αὐτῆς εἶναι εἰς μετόχιον ἡ μονὴ τῆς Ἐλεούσης μεθ' ὧν κέκτηται δικαίων καὶ προνομίων, λαμβάνωσι καὶ κατ' ἔτος ἀπὸ τῶν σιδηροκαυσίων τοῦ Γριλισίου μαγία διακόσια σίδηρον ἀκωλύτως.......*

VII. *Ταῦτα γοῦν πάντα τὰ διαληφθέντα, καθὼς δεδήλωται, καθέξει ἡ τοιαύτη σεβασμία Λαύρα ἀνακρωτηρι-*

άστως, καὶ χωρὶς τῆς οἵας δή τινος ἐπηρείας τε καὶ ὀχλήσεως τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου· εἰς γὰρ βεβαίαν καὶ μόνιμον, ἀπαράθραυστόν τε καὶ ἀμετακίνητον τὴν κατοχὴν καὶ νομὴν πάντων τῶν ἀνωτέρω διηγημένων ἐγένετο καὶ ἐπιχορηγήθη τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ καὶ ἱερᾷ ἁγίᾳ Λαύρᾳ καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς ἐνισταμένης πρώτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ...... πεντηκοστοῦ ἕκτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

† Стефань вь Христа Бога благовѣрни царь Срьблюмь и Грькомь †

2.

Цар Стефан Урош

1361, новембра 11, инд. XVI

потврђује дар мајке своје, царице, манастиру Лавре ради помена и посмртне службе цару Стефану. Из фотографије д-ра Д. А. Анастасијевића.

Понеже иже вь Светѣи Горѣ Афона чьстнѣи и свештеннѣи лаврѣ.......... сьтворише же и прилежаниѥ о чьсти и доушевнѣмь спасени трьблаженнаго и присно поминаѥмаго цара Стефана, господина и оца царства ми, и написаше име ѥго вь синодицѣ ꙗкоже благохвалити и блажити ѥго сь благочьстивіими цари по црьковномоу обичаю, такожде же и вь свештеннѣи иже вь тѣхь црькви вравіи ꙗкоже поминати се на всакь дьнь сь приснопоминаѥмими цари хтитори, вьчинише же и твореть на всако лѣто паметь о доуши ѥго вь дьнь оуспениꙗ ѥго, и вьзданиѥ творе таковаго тѣхь добронравиꙗ, госпожда ми царица, мати царства ми, дасть сеи чьстнѣи лаврѣ, обитѣль всѣхь светіихь сь иже подь нѥю стежаніи и имѣніи, ꙗкоже бити и вьмѣнꙗти се метохию тѣмь, и молише се да пріимоуть и хрисовоуль царства ми. Приѥмь оубо царство ми таковіи тѣхь нравь и завештаниѥ, подаѥть и дароуѥть тѣмь сіи хрусовоуль царства

ми, имьже повелѣвають да прiимоуть и имають тоу обитѣль светiихь всѣхь, ꙗко свою метохiю сь всѣми иже подь нєю ихьже и до нынꙗ сьдрьжить и обладають, ꙗкоже обьдрьжить чьстнiи хрусовоуль трьблаженнаго и прыснопоминаємаго цара, господина и оца царства ми, сiирѣчь: зевгелию иже вь Корьмиштехь сь иже вь тои населєники и землєю юже обьдрьжить колико любо ю єсть, вь нємьже и млина два всеврѣмен'на и виноградь; оу Тоумбѣ парикь сь стасию своєю. Оу Соужгари зевгєлиꙗ, сь иже вь тои населєники вьноутрь емборꙗ, челꙗди єлике обьдрьжить повелꙗ трьблаженнаго цара господина и оца царства ми, и млина два всеврѣменна, виногради вь мѣстномь положени Малеш'скомь колико любо ихь є; дроуги виноградь вь мѣстоположенiи Стрѣжишькомь, а изь Светаго Костан'дина мѣсто на нємь же и сѣдеть Евреи, дающте на всако лѣто оузаконни тѣмь телось. Село Србчишта сь иже вь нємь парики и землєю юже обьдрьжить, што любо ю єсть. Вь Сидорокастрѣ млинь всеврѣменьнь. Оть доходка трьлижкога перперь тридесеть на всако годиште.

Да имать оубо сиꙗ вса та чьстнаꙗ и свештен'наꙗ лавра свободно областно и неотємно ни оть єдиного же оть всѣхь вьзбранꙗєми или задрьжаєми крѣпостию и силою сего хрисовоула словоу царства ми, и никто одь владоуштихь вь земли царства ми, ни жоупань ни кефалиꙗ, ни кнезь ни инь прочiи кто да имать области вь чесомь потькноути и повредити ихь оть сихь стежанiи и ни свьсма оумислить что кь поврѣждению или истезанию коємоу или посоуждению, паче же и вси єлици соу вѣрни царствоу ми и имаю любовь и приꙗтельство кь царствоу ми, дльжни соу да помагаю и крѣпеть тѣхь о сихь стежанiихь, да всегда прiємлють приданоє и раштениє, ꙗко о доушевномь и богооугодномь дѣлѣ дан'на.

О семь во и сiи хрусовоуль слова царства ми бивь подаеть се чьстнои свештеннои лаврѣ вь всакоу крѣпость и оутврьждениє, мѣсеца ноємвра ·аі·

† Стефань Оурошь вѣрни царь.

3.

Кнез Лазар

1372—1389

даје манастиру Лаври у Петрушкој Области села и имања. По врло рђаво сачуваном тексту из фотографије д-ра Д. А. Анастасијевића.

...... боудоушта прѣзрѣше божствьни отроци .... обою, Господи егоже сь благостию .... облада .... нею .... юже отрекь обитѣли .... жизни вьсприе ...... вь Христа Бога благовѣрни кнезь Лазарь .... дрьжештоу ми сиꙗ вса мне вь Христѣ .... господьствоую .... и брать господьства ми Црепь ... и оуспоменоуше господьствоу ми ...... вь иноцѣ .... за доушоу свою и за брата си Црѣпа одь своє баштине црькви прѣчистеи село Моутницоу .... доу мегами и правинами села тога и сь всемь .... села тога ...... село..... Горноу с мег..... трьгь Паракиновь Бродь........ господство ми и ако да сие вольнь брать .... кнеза Лазара Црепь .... приложихь брать ми ...... ниемь господина ни кнеза за свою доушоу .... вь роуке игоуменоу ...... црькви Прѣчистеи Богородици ...... деца несоу волна онеми земли, тькмо да соу слободна црьковна .... ослободихь од приселице и оть притражице ни то ихь ..... догде соу Црѣпова ...... прѣдь икономомь ....., инде нигде ...... ни то ....

4.

Монахија Евгенија (кнегиња Милица) са синовима кнезом Стефаном и Вуком

1395, индикта III

опрашта села ман. Лавре свију работа малих и великих. По фотографији д-ра Д. А. Анастасијевића.

Темь же и азь Еугениꙗ монахи и сь благоверними синома моима господствоующтима вь земли отьчьства нашего срьпскою землею и Подоунавиемь, благоверни синь мои господинь кнезь

Стѣфань и вьзлюблени брать исго Вльки сь оусрьдиемь вьсприехомь пришьствие пришьдшаго кь намь оть освештение великие лаври и чьстное писание принес'ша кь намь всечьстни вь свештеноиноцехь доуховникь кирь Теофань оть всечьстнаго и прѣподобнаго господина и оца игоумена великие лаври и оть вьсехь чьстнихь и светихь отьць, живоуштихь вь светеи лаврѣ иако да освободимо села метохие ихь, иже обрѣтають се вь прѣделехь Петроуш'кихь. Темь же сь оусрьдиемь приемше молениа ихь, и в'си трьеми сьвештахомь сие молениe ихь испльнити и любовь и оусрьдие имети кь монастироу обители прѣчистие владычице наше Богородице и светаго и богоноснаго оца нашего Афанасиа. И ослободихомь села метохии ихь еже вь Петроуш'кои области оть сокиа, одь оун'че, одь биглие, одь поноса, одь ораниа, оть копаниа, оть жетве, оть сенокоса, одь грагениа града и кукь, оть всакое наше работе, малие и великие разве работе великога господара кога ке прити на всоу землю срьпскоу, тоузи и они да работаю прѣма моки ихь, одь нашихь же работь малихь и велицехь да соу свободни. итд.

Вь лето шестотисоушно девето сьтно трѣтие лѣто, иньдикта трѣтьиаго (6903—1395).

† Вь Христа Бога благовѣрни кнезь Стефань и господинь вьсе срьпские и подоунавьские землие.

5.

Монахија Евгенија Кнегиња

1398, августа 1, индикта VI

враћа ман. Лаври неправилно другом дату земљу. Из фотографије д-ра Д. А. Анастасијевића.

Тѣмь же и азь иже вь Христа Бога благовѣрна госпогиа кнегиниа кира Евгениа монахии, по невѣсти моеи што е било монастир'ско великие обитѣли Лаври прѣчистие владычице наше Богородице и светаго и богоноснаго оца нашего Афанасиа афон'скаго одахь землю Сисою што е дрьжаль Зоубь и Ра-

денко, и врѣме ми се прилоучи ити къ великомоу господароу, и нагоше ме стар'ци и протъ Іеремія оу Доѯомоу подъ Серомъ, и въспоменоуше мене кнегинѣ, кура = Евгеніи монахи, стар'ци прѣчистіе владычице наше Богородице лаврьскиѥ за землю што соу дрьжали оу своми селоу, оу трьгоу оу Паракіновоу Бродоу, што самь била, по невѣсти моеи, дала доуховникоу Сисою, и мене моꙗ съвѣсть осоуди како да несьмь оу клетвѣ прѣчистиѥ владычице наше Богородице лаврьскыѥ и светаго оца нашего Ѳанасіа и того монастира старьць и прота Іереміе, опеть приложихь великои црькви лаврьскои землю коудѣ соу оумегили Шишать и Зоубъ сь моимь посланіемь. И ово мегѥ земли тои: Наипрьво хатарь на Знощахь, итд. И што ѥ оуноутре коудѣ ѥ оухатариль Шишать и Зоубъ землю лаврьскои црькви, или ѥ винограць, или овоштиѥ, све освободихь да ѥ лаврьско.........

И сіе писаніе записа се вь лѣто ҂ѕ девети = сьтно и шесто, ендикта ·ѕ· мѣсеца авгоуста ·а· дьнь оу монастири оу Жоупанѥвци.

† Еvгеніа монахіа кнегинꙗ.

6.

Деспот Стефан

1407 јануара 5, индикта XV

даје села и уговара себи спомен Лавре св. Атанасија на Св. Гори. Из фотографије д-ра Д. А. Анастасијевића.

...... Вь осмонадесетое лѣто царствіа моего, пришьдшоу кь намь чьстнѣишомоу вь свештенноиноцѣхь игоуменоу чьстныѥ свештенныѥ царскыѥ обитѣли владычице нашее Богородице нарицаемыѥ Лавра иже вь Светѣи Горѣ Ѳонсцѣи иже вь светыхь оца нашего Ѳанасіа кvрь Генадіе, и вьспоменоувшоу царствоу ми ноуждоу же и многоразличнаа обстоꙗніа монастирскаа милосрьдіемь движимь и повелѣніемь заповѣди водими, изволихомь сьпритешти и помошти прѣсловоуштомоу прѣдреченномоу монастироу Лаври противоу настоѥштаго врѣмене же и силы, молимь же се надежди моеи, всѣхь ца-

рици владычици и ходатаиствоу иже вь светыхь оца нашего Аѳанасіа Аѳонскаго и молитвамь соуштіимь вь Лаври богоносныимь оцемь и царствію нашемоу и дрьжавѣ множити се вь дльголѣтнѣмь благод'ньствѣ и нашемоу благодѣиствію еже кь монастироу пространити се и царствіа оного вѣчнаго и беспечалнаго наслѣдникомь быти. Сего ради малое приноситъ царство ми дароношеніе, надежди моего живота и спасеніа всѣхь царици владычици, монастироу прѣдреченномоу Гори Аѳонскые Лаври и иже вь светыхь Аѳанасіа, ꙗже соуть сіа: Село Коуриловаа, село Бранково, село Шалоудовьць, село Боулꙗни, имь же и свободоу даеть царство ми, ꙗко да нѣсть тѣмь сокꙗ, ни градоблюденіа, ни ораніа, ни копаніа, ни повоза, ни поноса, ни жетве, ни сѣнокошеніа, ни приселице, ни данка коего кромѣ ноужде господствоу ми, и просто рекше оть всѣхь царства ми работь нынꙗшнихь же и приходештихь да прѣбывають вь свободѣ никымь непотькновени.

II. И оть плѣна Хасанова кто е камо побѣгль изь тѣхзи прѣдреченныхь сель, да имають калоугеріе лаврьсціи всакоу область, гдѣ кога човѣка оть нихь находе да га враштаю оу прѣдреченнаа своꙗ села, или хотеть, или не хотеть.

III. Сиꙗ вса выше писаннаа села освештаеть царство ми прѣдреченномоу монастироу Гори Аѳонскые Лаври за еже и томоу самомоу игоуменоу лаврьскомоу чьстнѣишомоу вь свештенноиноцѣхь кврь Генадію и чьстнѣишомоу вь свештенноиноцѣхь кврь Симоноу, и чьстнѣишомоу вь иноцѣхь кврь Григорію и всѣмь обрѣтшимь се сь нимь старцемь сьгласити се и обѣштати се и подписати своими роуками и намь прѣдати своꙗ роукописаніа, еште же и всѣхь иже вь Лаври обрѣтаюштихь се проигоумень же и доуховникь и старьць своꙗ тѣхь роукозаписаніа дати, ꙗко да творетъ памет мою по срѣдѣ великые цркьве по всакомоу обычаю црьковномоу и царскомоу ꙗко хтиторoу единою на всако лѣто дондеже и монастирь стоить, ꙗкоже прѣдпочившомоу блаженомоу и приснопомнимоу цароу Стефаноу

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Записаше же се и оутврьдише сиꙗ вса выше реченнаа повелѣніемь и златопечатникомь царства ми вь лѣто ҂ѕцеі҂тое, индиктионь ·еі·҂ты мѣсеца геноуаріа ·е·

Милостию Божіею господинь всѣмь Срьблюмь деспоть Стефань.

7.

Деспот Стефан

1415

замењује и ослобођава работе и дажбина нека села Лавре св. Атанасија са Свете Горе. Из фотографије д-ра Д. А. Анастасијевића.

...... Тѣмь же и азь иже вь Христа Бога благочьстивою вѣрою деспоть Стефань и по милости Божиѥи господинь Срьблюмь, пишоу сиꙗ вь свѣдѣніе всѣмь, како пріиде кь господствоу ми чьстнѣиши вь свештенноинокохь игоумень царскаго монастира божьстьвныѥ и свештенныѥ Лаври иже вь Светѣи Горѣ Афона іеромонахь кѵрь Ѳеофань, и сь чьстными старци вь свештеноинокохь кѵрь Григоріемь и кѵрь Андоніемь и потрѣбоваше на царствѣ ми еже замѣнити села приложеннаа царствомь ми светомоу томоу монастироу при игоуменѣ кѵрь Генадіи, еже и благоволіи царство ми сьтворити, коупно и дати села вь измѣнѥніе, имь же имена сиꙗ: село Коурилоааа, село Бранково, село Шалоудовьць, село Боулꙗни, всѣмь четыремь имь же и свободоу даровахь, ꙗко да нѣсть тѣмь сокꙗ, ни градозиданіа, ни градоблюденіа, ни повоза, ни поноса, ни данка, кромѣ ноужде, тьчию да прѣбываѥть вь свободѣ вь в҆се дни живота царства моего. По прѣложени же моего царства по повелѣнію Божию, егоже аште благоволить Богь моего прѣстола сьдрьжитель быти молю ꙗко да сьхранить сиꙗ прѣдреченнаа, итд.

Вь лѣто ҂ѕцкг.

Милостию Божиѥю господинь всѣмь Срьблюмь деспоть Стефань.

8.

Деспот Стефан

1427, јануара 20, индикта V

даје села лаври Св. Атанасија на Светој Гори и уговара с њом себи посмртне помене. Из фотографије д-ра Д. А. Анастасијевића.

I. Тѣмь же и азь вь Христа Бога благочьстивыи деспоть Стефань и по милости Божіеи господинь Србьлюмь, пишоу сіа вь свѣдѣніе вьсѣмь како пріиде ко господствоу ми чьстнѣишіи вь свештеноинокохь, проигоумень светые и великые Лаври прѣподобнаго оца нашего Аѳанасіа иже вь Светѣи Горѣ Аѳона іеромонахь кvрь Ѳеофань, и сь нимь чьстныи вь свештенноинокохь попь Дороѳеи работами монастірскыми. И междоу иніими бесѣдами изволи се господствоу ми, и сие оть нихь поисках, ꙗко да имать господство ми, по сьмрьти моеи, вь светѣи Лаврѣ помень ꙗкоже оть прѣжде вьзаконено есть по светіихь великыихь монастирехь благочьстивымь господамь помень имѣти. Того ради приложи господство ми монастіроу светые лаври за си помень два свѣштника сребрьна позлаштена оть шесть десеть литрь сребра, и оть царине новобрьдске всако годиште по двадесети литрь сребра.

II. И за сие тако оутакса господство ми што се ке давати оть царине новобрьдске по двадесети литрь сребра, да се прѣдаваа икономоу лаврьскомоу кои боуде оу метохіахь нихь, а икономь да оудаваа оу монастирь.

III. И оу Петроусоу село Изворь и сь цариномь мимоходномь како е и оть прѣжде царина была.

IV. И село Брьнницоу, и село Квасичевицоу образомь сицевымь, да имаа онози монастирь вь вѣчніи приложькь, и села да прѣбываю оу свакои свободѣ, и оть данка зимнега кромѣ лѣтныхь оунгіи и оть сокꙗ и оть всехь работь господства ми, малыихь и великыихь, кромѣ триехь вештіи: ако се би слоучило господствоу ми самомоу главомь поки на воискоу, и они да погю зь господствомь ми, и потѣчице и воиске краиштне кое се прилоучаю на краиштоу да соу дльжни опраꙗти сь воеводомь господскыимь краиштнимь; — и ако се би зго-

дило инои метохіи лаврьскои поки на зиданіе Белграда, тьди и овази выше реченна села да походе сь ними заедно, а на ино градозиданіе ни на едно.

V. И за сие да ми сьтварають, по сьмрьти моеи, помень такоже обыче монастырь благочьстивымь господамь творити обычные помени, третиноу и деветиноу, и на двадесети и на четыридесети дніи, и на поль годишта, и на конць годишта сь коливомь и сь приливкомь, и сь сьборномь трапезомь. И на всакы помень по двадесети лутоургіи. Такози да ми оучине прьво годиште. Вь прочаа же лѣта да ми сьтварають единою вь годинѣ помень, такождере сь сьборномь трапезомь и сь коливомь и сь приливькомь, и на всакыи мѣсець по три лутоургіе.

VI. И ако се би менѣ, грѣхь ради моихь, по попоуштенію Божію прогнаніе сьлоучило, и да ми боуде оу чюждои земли сьмрьть и гробь, и ако се би овои оть монастира отлоучило, кромѣ мога отнимоутіа, по инои нѣкои ноужди, да е менѣ дльжнь монастирь все овози на пльно испралати дондеже и монастірь стоить.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Повелѣніемь Господина Срьблемь деспота Стефана сьписа се сіи хрісовоуль вь лѣто ҂ѕцле. індіктіонь ·е· мѣсеца гєнаріа ·к·.

Милостію Божіею Господинь Срьблемь деспоть Стефань.

9.

Деспот Ђурађ Бранковић

око 1430

накнађа Лаври Св. Атанасија на Св. Гори од Турака заузета села. Из фотографије д-ра Д. А. Анастасијевића.

...... Сего ради пише господство ми вь свѣдѣніе всѣмь по прѣставлени благочьстываго и хрістолюбиваго и самодрьжавнаго господина и родителѣ моего, светопочившаго деспота Стефана, пришьд'шоу ми вь богодарованоую ми землю господства срьбскааго и прѣемникоу ми бывшоу дрьжави и прѣстола его, како пріидоше господствоу ми чьстнѣишіи вь свештенноинокохь проигоумень светые и великые Лаври прѣподобнааго оца нашего Ађанасіа иже вь Светѣи Горѣ Адона іеромонахь проигоумень кирь Феофань и сь нимь чьстныи вь свештенноинокохь кирь

Гюрондіе, работами монастірскыми, и въспомѣноуше мольбнѣ господствоу ми о метохіе монастірскои светые Лаври што имь е быль приложиль господинь и родитель ми светопочивши деспоть, Богоу же попоустившоу грѣхь ради нашихь, онази метохіа оу тоурскихь роукахь, мы же, милосрьдіемь движимыи, и повелѣніемь заповѣдіи водими и имоушть оусрьдіе и сьвоузь доуховныи ка светомоу монастыроу Лаври, благоволи господство ми да се дава светомоу монастыроу на благословеніе оть новобрьдске царине на всакоу годиноу шестьдесеть литрь сребра. Послѣжде пакы пріиде господствоу ми чьстнѣишіи вь свештенноинокохь игоумень тогожде монастыра светые лаври попь кирь Малехіа и чьстнѣишіи вь инокохь кирь Арсеніе и чьстнѣишіи вь свештенноинокохь попь кирь Дородеи и въспомѣноуше господствоу ми монастыроу величьство и ексодоу скоудость, и благоволи господство ми и еште приложи двадесети литрь сребра, да боуде напьлноу осьмдесеть литрь до живота господства ми, да се тѣмзи помагаа светы выше реченныи монастырь вь мѣсто онѣзи метохіе што имь е отстоупило. И аште ли благоволіи Богь и прѣчистаа и боуде онази землıа господина и родителıа ми деспота што е сада оу тоурскыихь роукахь и опеть боуде оу роукахь господства ми оу нашемь животоу, да си имаа опеть света и великаа Лавра метохію свою по хрисоволю што имь е приложиль свето почившіи господинь и родитель ми деспоть сь всѣми доходци и правинами, а сребро што е било приложило господство ми светомоу выше реченномоу монастироу да опеть остане на име господства ми.......

10.
Деспот Ђурађ Бранковић

1452, фебруара 16, индикта XIV [1]

замењује прилогом од своје куће села Лавре Св. Атанасија на Св. Гори, и узима их натраг. По фотографији д-ра Д. А. Анастасијевића.

......чьстнѣишіи вь прѣподобноинокохь старьць кирь Андоніе оть игоумена чьстние и свештенные лаври чьстнѣишаго

[1] Ма да је запис веома јасан, индикат се не слаже с годином; индикат је XIV био године 1451.

вь свештенноинокохь кѵрь Сїмеона и проигоумена чьстнѣишаго вь свештенноинокохь кѵрь Неофита и проигоумена чьстнѣишаго вь свештенноинокохь кѵрь Гѥрмана, и свештеникь и старьць и инокь вьсѣхь живоуштіихь вь светѣи Лаврѣ, и вьспоменоу о всѣхь ноуждахь монастирскыихь молеки господство ми да прімоу села монастирскаа зь доходци и вьмѣсто тѣхь да имь даваа господство ми благословеніѥ одь коуке, и еште молише господство ми, ере ако имь ꙗ онози оучинимь, да они мене поменоую како е обычаи монастира и како но чине помень светопочившемоу господиноу цароу Стефаноу и светопочившемоу господиноу господиноу и родителю ми деспотоу Стефаноу онакои да чине помень и господствоу ми и чедомь господства ми. И царствомь и милосрьдіемь и любовію подвижимь кь светомоу монастироу и живоуштіихь вь нѥмь светіимь оцемь сьвѣштасмо се сь подроужіемь моимь, благочьстивою и христолюбивою деспотицею кѵра Іериною Катакоузиною и сь богодарованними и вьзлюблѥнними чеди, изволихомь роукоу подати помошти прѣсловоуштомоу, прѣдреченномоу монастироу Лаври, ꙗко да има господство ни вь нѥи помень образомь сицевіимь. Да творе помень господствоу ни, мене господиноу деспотоу Гюргю и госпожде деспотице кѵра Еріне, и чедомь нашимь: царице кѵра Маарѣ и госпожде кѵра Катакоузине, и господиноу Грьгоурoу и господиноу Стефаноу и господиноу деспотоу Лазароу и госпогѥ деспотице кѵра Елене Палеологине, почьши сьда, при животоу господства ни, ѥдиною вь лѣтѣ по срѣдѣ великыѥ црькве, по вьсакомоу обычаю црьковномоу и царскомоу ꙗко хтиторомь, коливо и двадесети лутоургіи сь трапезомь сьборномь и прилевкомь и вьсакомоу оть нась на мѣсець по три лутоургіе дондеже и монастирь стоить. И кто се прѣставлꙗ одь господства ни, по сьмрьти того да моу се твори помень третіи и деветіи и четирндесетіи дьнь, и на поль годишта, и на коньць годишта по томоужде образоу по срѣдѣ великыѥ црькве на прьво годиште. По прѣшьствіи же вьсѣхь нась, да ни отпѣваю всакомоу оть нась по три лутоургіе на мѣсець и всѣмь обштіи помень ѥдиною вь лѣтѣ, колиео сьборно и двадесети лутоургіи

сь трапезомь сьборномь и сь приливкомь по вса лѣта дондеже и монастирь стоить.

И за сіа вса приложи господство ни чьстнѣи и царстѣи обитѣли, велицѣи и свештеннѣи Лаврѣ светѣи сто и двадесети литьрь сребра да се дава одь коукє господства ни на всако лѣто и за помѣнь и за села, имьже имена соуть сіа: трьгь Паракінь сь панагюромь; село Бран'ково; село Божково конь Рибника; село Коурилова; село Моутница Горнꙗ; село Шалоудовьць; село Боулꙗни; село Изворь, село Брьница; село Квасичевица; село Петроуша; село Плана.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Повелѣніемь господина Србьлємь деспота Гюргꙗ сьписа се сіи хрісовоуль вь лѣто ҂ѕцꙁ҃, индиктіонь ·ді· мѣсеца феврара ·ѕі· оу Смѣдѣревоу.

ζ РУСКИ СВ. ПАНТЕЛЕИМОН МАНАСТИР

1.

Цар Стефан Душан

1348, индикта I

даје села и повластице рускоме манастиру Св. Пантелеимона на Светој Гори. Акты русскаго на Св. Аѳонѣ монастыря, Кіевь 1873, 289. Година је записана 6855 што даје 1347, али пошто је индикат I, а с њим се слаже 1348, ми смо горе ставили ову другу годину.

I. ....*ἡ ἐκ Θεοῦ βασιλεία μου τῆς κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἄθω διακειμένης σεβασμίας μονῆς τῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγάλου ἐν μάρτυσι καὶ ἰαματικοῦ Παντελεήμονος καὶ ἐπικεκλημένης τῶν Ῥώσων..... πρόνοιαν πολλὴν τιθεμένη....... δωρεῖται διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς εὐσεβοῦς χρυσοβούλλου λόγου πρὸς τὴν τοιαύτην σεβασμίαν μονὴν τὸ περὶ τὸν Στρυμμόνα διακείμενον χωρίον τὸ οὕτω πως ἐπονομαζόμενον τὴν Ἀντξίσταν, μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῆς. Ἔτι τε τὸ χωρίον τὴν Βενίκειαν, μετὰ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῆς, ἤγουν τῶν περὶ αὐτὴν τριῶν*

ξευγηλατίων τοῦ ἐν τῷ τοιούτῳ χωρίῳ πόρου, τῶν περὶ αὐτὸ μυλοκοπίων καὶ λοιπῶν πάντων δικαίων· ὡσαύτως τὸ χωρίον τὴν Αἰγιδομίσταν μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῆς, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ χωρίον τὴν Δοβνίκειαν, μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτῆς, τοῦ τε περὶ αὐτὴν θείου ναοῦ τοῦ ἐπ᾽ ὀνόματι τῆς ἁγίας μάρτυρος Κυριακῆς μετὰ τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ γῆς, τοῦ ἀμπελοπάκτου, καὶ πάσης τῆς περιοχῆς αὐτοῦ.

II. *Ὅθεν καὶ τῇ ἐμφανείᾳ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου, καθέξει καὶ νεμηθήσεται ἡ τοιαύτη σεβασμία τῶν Ῥώσων μονὴ τὰ εἰρημένα μετόχια κυρίως καὶ δεσποτικῶς, ἔτι τε ἀναφαιρέτως, ἀδιασείστως καὶ ἀνενοχλήτως, εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, καὶ οὐδεὶς τῶν κεφαλατικευόντων ἐν τῇ τοιαύτῃ χώρᾳ, ἢ τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων, ἢ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ἐπάξει ὅλως εἰς τὰ τοιαῦτα κτήματα καταστριβὴν καὶ ἐπήρειαν, ἢ χεῖραν πλεονέκτην καὶ ἅρπαγα, ἢ ἑτέραν οἱανδήτινα ἐπίθεσιν καὶ καταδυναστείαν καὶ ἀπαίτησιν, ἀλλὰ διατηρηθήσεται ταῦτα πάντα καὶ μενοῦσιν ἀνενόχλητα παντελῶς καὶ ἀδιάσειστα ἀπὸ πάσης καὶ παντοίας ἐπηρείας καὶ συζητήσεως, τῆς κατὰ τὴν ὅλην χώραν τῆς βασιλείας μου ἐπερχομένης.*

III. *Πρὸς τούτοις διορίζεται ἡ βασιλεία μου κατέχειν τὸν ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον τὴν τοιαύτην σεβασμίαν μονὴν καὶ ἅπερ προκατεῖχε μετόχια διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων ἐντὸς τῆς θεοσώστου πόλεως Θεσσαλονικης, καὶ ἐκτὸς περί που τὴν Καλαμαρίαν, καὶ τὴν Ἀραβενίκειαν διακείμενα, ἀνενοχλήτως παντάπασι καὶ ἀδιασείστως, καθὼς κατεῖχε ταῦτα καὶ μέχρι τοῦ νῦν.*

Из другог даровног акта Алексија Палеолога, сина Михаила Калавари, великог хетеријарха (високог војног чиновника) издатог Руском Манастиру 1375 године (Акты, 185) види се да је ово имање, села Анциста, Вєникија, Палеокастри и Милокопија, држао отац његов. Кад је дошло српско освојење, они то имање нису могли држати, него су га оставили, и онда га је цар Стефан

уступио Руском Манастиру. Кад је нестало српске власти у оним крајевима Алексије Палеолог, такође, уступи та села Рускоме Манастиру, пошто је, види се, Душанове хрисовуље био потврдио и цар Јован Палеолог.

2.

А. Цар Стефан Душан

12 јуна 1349

прима се ктиторства за напуштени од Русије манастир Св. Пантелеимона на Светој Гори и даје му повластице. Гласник XXIV, 232 и д. по издању д-ра Ј. Шафарика.

I. Оуспомѣноу же и царствоу ми реченꙿни монахь Ісаиа[1], ꙗко быти монастироу сиѥмоу свободꙿноу оть всѣхь обладаюштихь вь томь мѣстѣ, оть прота рекоу и оть вꙿсѣхь неговихь поданькь, и области не имати игоумена изнети, или поставити, или что повелѣвати кромѣ доуховне области.

II. Такожде и оть вьнѣшнихь господьь и царьь никтоже имати областѣ о поставлѥни или изети игоумена или иконома или иного диꙗконита коѥго, аште и синь или брать царьства ми боудеть, или инь кто любо ѥгоже изволи Богь по мнѣ царствовати и обладати землѥю: тьчию сами иноци ѥгоже изволеть междоу собою вь монастири вь всакоу волю и свободоу, ꙗко бити самовластноу и самоволноу, ꙗкоже и приснопоминаѥми цариѥ освободише Хиландарь.

III. Приложи же царство ми и метохиѥ иже соуть по имени се:

Село Ꙗнꙿчишта сь вꙿсѣми мегꙗми и правинами и заселци, ѥже соуть по имени се: засел꙼кь Жидомишта; црьковь Свети Никола оу планинѣ; заселькь Доубница; заселькь Новосель; засел꙼кь Беникь;

Село Драгошта и прочаа, што ѥсть баштина Мазгидова, коуке оу градоу, зевꙿгелатию, Преспанѣгоу, Коцакь и ино што ѥсть дрьжаль, мало много;

---

[1] Примивши се ктиторства, цар Стефан је поставио монаха Исаију, да управља васпостављањем манастира.

Црьковь Светаго Георгија оу Боимии сь селомь што моу юсть коупеница и сь виногради и сь млини и сь всѣми правинами и мегіјама црькве те;

Оулигарию конь Кроупишть и сь оулиганикомь.

IV. И оште приложи царство ми да си оузима црьква на всако годиште на Гюргевь дьнь оть Трьлиса д'вѣ ст'ѣ перперь венетицѣхь.

V. И оть Хрісиопола двадесеть кошниць соли на в'сако годиште на Гюр'гевь дьнь.

VI. Сија в'са свободи царьство ми оть всѣхь работь, малихь и великихь, и вс'ѣхь поданькь: оть градозиданија, оть сока, оть конюха, одь псара, одь повоза и поноса, и вс'ѣхь работь кою сьда настою и кою се хте послѣ оумислити.

VII. И молю и запрѣштамь сиюмоу златопечатномоу словоу царства ми непотвореноу бити нь паче пооутврьжденноу. Кто ли дрьзнеть сию приложению царства ми разориты, таковаго да разорить Господь Богь и прѣчистаја юго мати и да моу ють мьстникь свети великомоученикь Хрїстовь Пантелеимонь вь си вѣкь и вь боудоушти и оть царства ми да нѣсть благословень.

Створи же се си хрісовоуль вь лѣто ⸗ЅѠНЗ индикта ·в· мѣсеца иоуниа ·ві· дьнь.

Стефань вь Христа благовѣрни царь Србьлюмь и Грькомь.

3.

Б. **Цар Стефан Душан**

12 јунија 1349

даје добра и повластице Рускоме Манастиру Св. Пантелеимона на Светој Гори. Гласник XXIV, стр. 236 по издању д-ра Ј. Шафарика.

I. И приложи царство ми црьковь Светаго Георгија оу Боиміи оу Алавандовѣ сь селомь што моу е коупеница, и сь винограды, и сь млины, и сь мегјами, и сь всѣми правинами црькве тыю.

II. И оште приложи царство ми село Новосель кое ест конь Ельчишть сь всѣми мегıами, и сь милокопиемь и сь всѣми правинами села того, и сь црьквомь материомь Божиомь Ѧдиниотицомь.

III. И оште приложи царство ми баштиноу Мазгида Калоѣнıа Жихьньскаго и што е дрьжаль село Драгоштоу, и коуке оу градоу, зевгелатие, Прѣспанѣгоу, Коцакь, и ино все што се обрѣта, или коупеница, или виногради, или нивие, или воденице, или люди што е где дрьжаль, или оу градоу или освѣнь града, в'се записа царьство ми црькви роушкои.

IV. И оште приложи царство ми да си оузима црьква на всако годиште на Гюргевь дьнь оть Трьлыса двѣ стѣ перперь венетицѣхь и оть Хрисиополıа двадесеть кошниць соли на всако годиште на Гюргевь дьнь.

V. И приложи царство ми оу Сѣрѣ чловѣка Горгиıа Доукера сь дѣтцомь и сь коукиемь и сь всѣмь намѣстиемь што си имать.

VI. И сиıа в'са на дарь принашаю Светомоу великомоученикоу Христовоу Панделеимоноу, и сиıа в'са выше писаннаıа и приложеннаıа царствомь ми освободи царство ми оть всѣхь работь, великыхь и малыхь, и в'сакога подан'ка: ни да е сокıа, ни конюха, ни псара, ни соколара, ни оть в'сакого владоуштаго царства ми да не имають забавоу.

VII. Кто ли дрьзнеть сие приложение царства ми разорити, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

† Стефань, благовѣрни царь Срьблюемь и Грькомь и западнымь странамь.

4.

Краљ Вукашин

1366, индикта 4

утврђује дар свога властелина Новака Мрасоровића, који даде Хиландару своје село Копривљане. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. .... По неизречен'номоу милосрьдию и чловѣколюбию владики моего слаткаго ми Христа.... постави ме господина всемоу

стежанию, рекоу же земли срьбскои, и всемь Грькомь, и Поморию, и странамь западнимь и всемоу дисоу.... сьдрьжештоу ми сиꙗ вса благовѣрномоу и Богомь поставлѥемоу кралю Вль-кашиноу...... сиемоу же оугодномоу властелиноу Новакоу Мрасоровикю, како оуспоменоу кралѥвствоу ми како си ѥ населиль село Копривлꙗне, и давамь га подь Светоую Гороу манастироу роушкомоу, и того ради сь оупрошениѥмь и хотениѥмь и сь милостию кралевьства ми да си ѥсть Новакь Мрасоровикь воленъ сим=зи селомь Копривлꙗне црькви даровати, понеже га ѥ самь населиль, и того ради кралѥвство записа село Коприв-лꙗне сь всеми мегꙗми и правинами и оттесомь села того да ѥсть манастира роушкаго, да си га има и дрьжи та=зи црькви божьствнаа оу законь црькни како си има и ина села своꙗ што ѥ пише оу хрисоволехь царкскихь.

II. А да нѣсть отселѣ сим=зи селомь никто вольнь, ни великь ни маль, вь дрьжавѣ кральства ми, понеже га кралевь-ство ми записахь и оутврьдихь обичнимь словомь кралѥвьства ми да есть сиези божьствнѣи црьквѣ манастира роушкога нео-темлемо никимь до века, итд. Кто ли се поноудить и дрьзнеть разорити и однети и потворити сие златопечатное слово кра-лѥвьства ми, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

И сиези се слово записахь и потврьдихь оу Скопи, вь лѣто ꙃѕѡод, индикта ·д·

† Кралъ Влькашинь благовѣрны Срьблюм' и Грькомь.

Повеленнемь господина кралꙗ ꙗ Косань писахь, а томоу милостникь Милошь кефалиꙗ прилепски мѣсеца генара.

5.

Деспот Јован Угљеша

1366 индикта 4

потврђује задужбину властелина Николе Мрасоровића Рускоме Манастиру. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. ....И постави ме господина, рекоу же, земли срьбьскои и всѣмь Грькомь и Поморіи милостию Божиѥю и неизречен'-нимь ѥго промишленіѥмь. Сьдрьжештоу ми си вса, благовѣр

номоу и Богомь постављен'номоу деспотоу Іоаноу Оуглеши..... сиємоу же оугодномоу властелиноу Новакоу Мрасоровикю, како оуспоменоу деспот'ствоу ми како си є населиль село Копривљана и давамь га подь Светоу Гороу, манастироу рек'шомоу роушкомоу, и того ради сь оупрошениємь и сь хотѣниємь и сь милостию деспотьства ми. И дарова моу деспотьство ми сіи свѣтліи хрисовоуль деспотьства ми, да си єсть Новакь Мрасоровикь вольнь симь=зи селомь Копривљани црькви даровати, понеже га е самь населиль, и того ради и деспотьство ми записа село Копривљани сь всѣми мегјами и правинами и отесомь села того роушкаго, да єсть монастира роушкаго, да си га има и дрьжи тази црькв божьственаја оу законь црькви како си има ина села своја што и пише оу хрисоволехь царскихь.

II. А да нѣсть тѣмь=зи селомь нитко воленъ ни великь ни маль вь дрьжавѣ деспотьства ми, понеже га деспотьство ми записа и оутврьди обичнимь словомь деспотьства ми, да єсть божьственѣи црькви монастира роушкаго неотємлемо никимь до вѣка. И молю и запрѣштамь егоже Богь изволи по мнѣ бити на столѣ деспотьства ми сиємоу словоу непотькновенноу бити нь и паче бол'ше и крѣпцѣ потврьжден'ноу и сьхраненоу бити...... Кто ли се поноудить и дрьзнеть разорити...... таковаго да разорить и поразить Господь Богь, итд.

И сии хрисоволь записа се и оутврьди оу Скопи градѣ. Писа се си хрисовоуль мною діакомь Меликемь, повелѣниємь господина деспота Іоана Оуглеше вь лѣто ≠ѕωод, индиктионь ·д·

† Благовѣрны деспоть Іоань Оуглеша.

А снемоу хрісоволю милостникь воєвода Жоут'ко.

6.

Деспот Јован Драгаш, брат му Костадин и мајка им царица Јевдокија

Године 1377, индикта 15

дају добра Рускоме Манастиру Св. Пантелеимона на Светој Гори. Гласник XXIV, 249. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. ......Того ради и ја благочьстива и хрістолюбива госпоја царица Євдокија и сь прѣвьзлюбленними синови царства

ми деспотомь Іоаномь Драгашемь и Костадиномь....... изволисмо прѣдпосилати и дарове даровати Богоу и светымь ѥго, оть ихь же ни ѥсть даль онь, и паче болше о храмѣ светаго и славнаго великомоученика Паньделеимона, ть бо свети страстотрьпьць Хрістовь жрьтвоу словесноу и одоушевленоу принесе себе Богови, итд..... тѣмьже и ми припадаѥмо кь храмоу светого страстотрьпца Хрістова Паньделеимона иже вь Светѣи Горѣ Адона, и принашаѥмо сиѥ оусрьдие и дари светомоу великомоученикоу и страстотрьпцоу Паньделеимоноу, иже ѥсть монастирь рекоми Роуси.

II. Село Мокрани сь синоромь, сь планиномь, сь брьдомь, сь виногради, сь овоштьѥмь, сь воденичьѥмь, сь кипоуриамы, сь полѥмь, сь лоугомь, сь ловишти, зь бродови, сь рекомь, и што ѥсть приложиль царь Стефань землю Дѥньдиновоу кь Мокраномь.

III. Село Макриѥво синоромь, сь планиномь, зь брьдомь, сь виногради, сь воштьѥмь, сь воденичьѥмь, сь кипоуриами, сь полѥмь, сь лоугомь, сь ловишти, сь рекомь, зь бродови, и землю Тоутковоу и землю Сидерофаѥвоу.

IV. Село Зоувовце сь синоромь, сь планиномь, сь брьдомь, сь полѥмь и сь всемь оттесомь што си ѥсть имало.

V. Село Борисово сь синоромь, сь планиномь, сь брьдомь, сь виногради, сь воштьѥмь, сь воденичьѥмь, сь кипоуриами, сь полѥмь, сь лоугомь, сь ловишти, сь рекомь, сь бродови.

VI. Село Габрово сь синоромь, сь планиномь, сь брьдомь, сь виногради, сь воштьѥмь, сь воденичьѥмь, сь кипоуриами, сь полѥмь, сь лоугомь, сь ловишти, сь рекомь, сь бродови.

VII. Црькvoу Матерь Божию прѣчистоую више Габрова сь всемь метохомь црькве тѥѥ, сь людьми, сь виногради, земломь, сь воденичьѥмь и сь всеми правинами што си ѥсть имала оть прѣждѥ.

VIII. Црькvoу Архаггела сь всемь метохомь, и ине црькве колико их се находи оу метохоу сель техь, да облада ними манастирь Светаго Паньделѥимона.

IX. И такози дарова царство ни села та монастироу светого моученика Хрістова Паньделеимона сь всеми мегіами и правинами сель техь што си соу имали и при грьчкомь цароу, и оутврьдисмо знамениемь и бѣлѣгомь царскимь, како да е тврьдо и непоколѣбимо никимь до вѣка.

X. И сиіа вса елика принесосмо вь дарь светомоу моученикоу Хрістовоу Паньделеимоноу освободисмо одь всехь работь и поданькь царскихь: да имь не градозиданиіа, ни градоблюдениіа, ни сокіа, ни иномистра, ни травнине, ни ораньіа, ни жетве, ни врьшитбе, ни сена кошениіа, ни винограда работаниіа, ни поноса, ни провода, ни псара, ни соколара, ни да тко облада нимι оть владоуштихь, тькмо црьква Свети Паньделеимонь.

XI. И сие слово златопечатное да стои непоколебимо и непотворно и неразоримо, итд. аште ли кто дрьзнеть диіаволимь оухиштрениемь сие више писаное потворити, таковаго Господь Богь и того прѣчистаа Богомати да разорить, итд.

† Вь Хріста Бога благовѣрни Іоань деспоть Драгашь..... (оу Строумици градоу).

7.

Деспот Јован Драгаш и брат му Костадин

око 1378

потврђују раније дата и дају нова добра манастиру Св. Пантелеимона на Светој Гори. Гласник XXIV, 253. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. .....И намь же рабомь твоимь благовѣрнымь деспотоу Драгашоу и братоу ми Костандиноу,.... ревноуюште и мы благочьстивымь царемь же и господамь нашимь, и прьво видѣсмо господина ны цара Стефана, и сына моу господина цара Оуроша што соу приложили светомоу великомоученикоу Панделеимоноу црьковь Светаго Георгіа оу Боими, сь людми, сь винограды, и сь водѣничіемь и сь вьсѣми коупеницами и заселци.

II. Светіи Феодори сь людми и винограды и сь водѣницами и сь заселцы.

III. И оу Кроупиштехъ село Оулїари и селиште Боутковць.

IV. И село Строиславци,[1] и цръковь пречистаа Браин'ска съ людми, съ винограды, съ воденицами.

V. И оу Штипоу ·s· стасникь.

VI. И мы видѣсмо сіе приложеніе господь и царь нашихъ, не потворихомь, нъ паче оутвръдихомь, и записасмо въ сіемь нашемь хрисовоулоу како да си дръжи монастырь светаго Панделеимона до вѣка никымь неотьıемлıемо. И ıа деспоть Драгашь и брать ми Костандинь приложисмо и мы въ дарь и въ помѣнь царемь и господамь, и намь, монастыроу роушкомоу светаго Пантелеимона: и пръво село Мокране, и селиште Цръвишта, и селиште Макріıево, и село Борисово, и село Зоубово, и село Габрово, и село Паподоу.

VII. И Пречистаıа выше Банске съ метохомь и съ людми коудѣ ıе дръжала конь пръвыихъ господь, и Светіи Врачеве конь Баніе съ всѣмь метохомь.

VIII. И оу тѣхзи метохіахъ што соу цръкве баштин'ске, и то приложисмо: Светы Никола Драгоушевь, Светыи Никола Колешинь, Света Петка Проданова, и Пречистаıа Ксенова, Архагтель и Светы Георгіе оу Габровѣ съ всѣмь метохомь, и Предтеча Робановь.

IX. И село Соушица, и село Торнıево, што оузесмо оть властелина нашего Тодора.

X. И село Робово оу Забрьдію.

XI. И вынoу приложисмо оу Строумици Светаго Стефана, цръковь Кїріака кнıеза съ людми, съ винограды, землом.

XII. И еште приложисмо оу Петрьчи цръковь Пречистыıе Панданоса доуховника Іосифа и Светыхъ Врачевы съ людми, съ винограды, съ воденичіемь и селиште Хаево.

XIII. И' вынoу ıа Костандинь приложихъ цръковь Матерь Божію оу Дреновѣ, што соу дръжали властеле мои Іаковьць и Драгославь съ селы: село Дреново, и село Ролово, и Светы Ни-

[1] Издање д-ра J. Шафарика Строиславници, што онако како је горе исправљено по фотографији.

кола селиште сь всѣми правинами сель тѣхь, и ина села: село Поулоулово, село Халапатово, и селиште Гюргево сь заселцы.

XIV. И еште приложихь оу Тиквешоу Пештероу сь людми, и село Шешково, Гавріиловь Камень, Грьбавць, село Козарце,[1] и подь градомь Светыи Аданасіе сь людми и водѣницами и сь винограды, и надь градомь цръковь Светы Георгіе Положкы на рѣцѣ Чрьнои сь селы: село Полошко, село Кошане, и село Дражелꙗ, и село Ок'страница, и село Желишта сь винограды и сь всѣмь отесомь сель тѣхь.

XV. И выше тоги Светы Никола, на тоижде рѣцѣ, зовомо мѣсто то Южиново, сь людми и сь винограды.

XVI. И село Коуманичево и селиште Соутець сь всѣмь отесомь.

XVII. И оу Каташи цръковь Архаггель сь людми, сь винограды и землею и сь всѣми мегꙗми.

XVIII. И село Злешово што оузехь оу властелина моего Давижива, и село Плоторешци што оузехь оть властелина моего Новака и Дехо сь всомь баштиномь оу Собри.

XIX. И еште приложихь оу Штипоу цръковь Главатовоу Архаггель сь всѣмь метохомь.

XX. И оу Злетове Светаго Димитріа, и Светы Никола сь людми, сь винограды, сь валꙗвицами, и село Трьстѣникь сь метохомь и сь водѣницами.

XXI. И сіа вса выше писанаа царемь Стефаномь и синомь моу царемь Оурошемь и приложена, и нами што ѥсть приложено Драгашемь и Костандиномь, освободисмо оть всѣхь работь малыхь и великыхь господства ны, да имь нѣсть градозиданіа, ни градоблюденіа, ни сокꙗ, ни иномистра, ни травнинѥ, ни ораніа, ни жетве, ни врьшитбе, ни сѣна кошениа, ни винограда работаніа, ни поноса, ни провода, ни псара, ни соколара, ни да кто овлада ними оть владоуштихь, тькмо цръква Светыи Панделеимонь.

---

[1] Др. Ј. Шафарик је читао Козарце. Исправљено по фотографији.

XXII. И сіє записаніє да стои непоколѣбимо итд. Аште ли кто таковыхъ дръзнеть діаволимь оухыштреніємь сіє выше писанноє потворити или разорити, таковаго да разорить Господь Богъ, итд.

† Благовѣрны деспоть Драгашь и господинь Костандинь.

8.

Кнез Лазар

1381 год. индикта 4

даје села и повластице манастиру Св. Пантелеимона у Светој Гори. Гласник XXIV, 256. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. ......Приложихъ црькввоу Спасовоу оу Хвосноу конь митрополие хвостьньскоє, сь всемь што имь пишє оу хрисоволихъ краль прѣждє бывьшихъ, што си є дрьжала црьковь тази, такози да си имаю Роуси црьковь тоузи и сели кога соу оу хрисоволихъ, и сь людми, и сь виногради, и сь овокиемь и сь воденичиемь, зь брьдомь, сь полємь и сь ливадами и сь всемь малемь и големемь, и сь мєгіами сель техьзи, да си има тоузи црьквоу црькви роушка до вѣка. А мегю црьквѣ оуоколо надь Пилопакь оу дрѣвени мость и оть моста кь Брьдоурномь, итд.

II. Вь симь жє и освободихъ црьквоу Спасовоу и села не одь всехъ работь и поданькь малихъ и великихъ, да имь нѣсть приселицє и градозиданиꙗ, ни сока, ни пєара, ни соколара, и да нє влада надь ними никто оть владоуштимь по земли господства ми, тькмо кога постави црьковь Светаго Панделеимона, тьи да обладаеть ими.

III. И да работаю црькви што є законь монастирьски, и да имь не соуда ни прѣдь кимь, тькмо прѣдь своимь прѣдьстателємь, како є законь и дроугимь метохиꙗмь светогорскимь.

IV. И молю и заклинамь єгожє изволи Богь по мнѣ господствовати..... сиємоу внше писаномоу непотвореноу быти...... кто ли дрьзнеть отети оть роукь или потворити...... таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Вь лѣто ,ѕѡпд· индикта ·д·

† Вь Христа Бога благовѣрни Стефань кнезь Лазарь Срьблємь и Подоунавию.

9.

Кнез Лазар

1381, индикта 4

потврђује дар свога зета, челника Мусе, манастиру Св. Пантелеимона на Св. Гори. Гласник XXIV, 259. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. .....Азь вь Христа Бога благовѣрни и самодрьжавни господинь Стефань кнезь Лазарь. Понеже приде кь мне вьзлюблени брать ми чельникь Мьса синови своими Степаномь и Лазаромь, и молише ме како да си приложе одь своє дрьжаве црькви светомоу великомоученикоу Христовоу Панделеимоноу, и ꙗ не презрѣхь молениꙗ ихь, ноу паче испльнихь како да си приложе елико имь ѥсть хотение, и сь оупрошениѥмь моимь приложише великомоученикоу Христовоу Пандєлеимоноу иже вь Светои Горе Аѳона, рекоми Роуси, сѥло Оуларе,[1] рекоми Горни Закоуть и заселькь моу Трьнава, и црьква Светаго Николи, и заселкомь, и заселькь сь оне стране Лаба Горни Доуковькь сь мегами и правинами, и сь воденицами, и сь броди, и сь полемь што соу имали одь прьвихь господи до села.

II. Тази потврьдихь, написахь села тази како да сь нихь имаю роушки монастирь до века вь поменъ господства ми и вь поменъ брата ми челника Мьсе и сестрѣ ми Драгини, и нихь синовь.

III. И оште ослободи господство ми села тази оть всехь работь и поданькь вѣлихь и малыхь господства ми, ни да имь ѥ сокꙗ, ни жировнице, ни приселице, ни градозиданиꙗ, ни псара, ни соколара, и да имь не властника никога одь господствоуюштихь, тькмо кога си постави монастирь, и да имь не ни прѣть кимь, тькмо прѣдь своимь прѣдстателемь.

---

[1] Ђ. Даничић, Rad VI, 215 истиче како је К. П. Дмитријев Петковић Обзоръ аѳон. древн. стр. 48 читао ово име Длабе. По фотографском снимку, који смо упоредили, сигурни смо да то име треба читати Уларе, као што је и др. Ј. Шафарик читао.

IV. И молю егоже изволи Богъ по мнѣ господствовати сиѥмоу непотвореноу быти ...... кто ли дрьзнеть отети что одь монастира роушкога, таковаго да разорить Господь Богъ, итд.

Вь лѣто ,ѕωпд индикть ·д·

Вь Христа Бога благовѣрни Стефань кнезь Лазарь Срьблемь и Подоунавию.

10.

Кнегиња Милица са синовима Стефаном и Вуком

1395

даје и потврђује добра и повластице манастиру Св. Пантелеимона у Св. Гори. Издање д-ра Ј. Шафарика, Гласник XXIV, 271.

I. ...... азь благочьстиваа и христолюбиваа монахи Еугенiа и сь богодарован'ними чеди моими, благочьстивимь кнезомь Стефаномь и братомь моу Вькомь, припадаемь молеште се Богоу и прѣчистѣи его матери и светомоу Пантелеимоноу иже вь Светѣи Горѣ Адон'сцѣ монастыра глаголѥмаго Роуси, ꙗко да ни есть помоштникь топли и оть скрьби избавитель. Сего ради принесохомь сiе малое приношенiе светомоу великомоученикоу Пантелеимоноу, да есть вь славоу Богоу и прѣчистѣи богоматери и вь похвалоу и дарь светомоу великомоученикоу Пантелеимоноу.

II. Прьво Копорики трьгь сь Еьшци и сь мѣтохомь и сь мегꙗми и правинами.

III. И село Остракѥ засел'ци и сь мегꙗми и сь метохомь.

IV. И село Лѣшькь сь метохомь и сь мегꙗми.

V. И село Стрьжине сь метохомь и сь мегꙗми.

VI. И оу Топлици село Вл'шаница и село Сварча сь мегꙗми и сь метохомь.

VII. И село Доучино Прѣцрѣшнꙗ сь метохомь и сь мегꙗми.

VIII. И село дроуга Прѣцрѣшнꙗ Парцанова сь мегꙗми и сь метохомь.

IX. И село Мегюꙗни сь метохомь и мегꙗми.

X. И село Гакице сь метохомь и сь мегіами.

XI. И оу Доубравнице село Богослава Брьгьбале сь метохомь и сь мегіами.

XII. И оу Гльбочици село Мирошевци сь метохомь и сь мегіами.

XIII. И село Вин'на сь метохомь и сь мегіами, и завѣломь.

XIV. И село Товрьлıан'ци сь метохомь и сь мегіами.

XV. И еіште село оу Бѣлици Трьнава више Добраніе сь в'сѣмь метохомь и мегіами и правинами села тогаи.

XVI. И оть Бол'вана всако годиште по петь сьть кроушьць соли, и два чловѣка да соуть монастирска, Доıа Балоушевикь и Раша Рагıевикь.

XVII. И оу градоу Сталакю чловѣкь Станко.

XVIII. И оу градоу Kроушев'цоу коукıа и чловѣкь Радославь Боугаринь.

XIX. И светаго Прокопіа оу градоу коукıа Елькоте Богдашевикıа сь вьсомь баштиномь, и два чловѣка Радославь и Добромирь, и виноградь.

XX. И оу Лѣсков'цоу коукıа и два чловѣка Костадинь и Дражоуи.

XXI. И оу Новомь Брьдоу коукıа Мартина Брьлıе и Дафіна сь моужемь.

XXII. И црьковь Мати Божіа оу Хол'гошти.

XXIII. И село Подградіе сь засел'ци, и сь метохомь и сь мегіами.

XXIV. И село Калны Доль сь метохомь и сь мегіами.

XXV. И оубо іаже нами приложен'ное малое сіе приношеніе великомоученикоу Пантелеимоноу положихомь зде вь златопечатнѣмь семь хрисовоулѣ, іакоже прѣдьнаписа се, кь симь же и іаже господиномь нашимь светымь кнезомь Лазаромь приложен'наıа прьвѣіе великомоученикоу Пантелеимоноу, приписоуемь зде сь всакымь повелѣніемь и потврьжденіемь; не тькмо же сіа приписоуемь, нь и еже аште кьждо оть властель нашихь наставленіемь благаго доуха приложи сь всакымь нашимь бла-

говоленіемь же и потврьжденіемь приписоуемь. И оубо ѥже господиномь нашимь светымь кнезомь приложеннаа соуть сіа.

XXVI. Црьковь Мати Божіа Боучаньска сь сели: Боучіе, Окроуглица и Долнꙗ Окроуглица, Ꙗсиковица Михаилова, сь всеми метоси и мегꙗми и правинами сель тѣхь и црькве.

XXVII. И оу Хвосноу црьковь Спасова сь сели и сь метоси и сь мегꙗми и правинами црькве те што е дрьжала конь цара Стефана.

XXVIII. И црьковь оу Лабоу Светы Никола, и село Закоуть сь засел'ци Трьнава и Доуковьць, и Светы Петрь. сь всѣми мегꙗми и правинами сель тѣхь.

XXIX. А ѥже нашими властели приложеннаꙗ соуть сіа: Воивода Никола и подроужіе его Видослава, сьродница наша, приложи црьковь оу Сребрьници Светаго Николоу, и Сребрьница сь всеми сели и метоси и мегꙗми и правинами сель тѣхь и црькве те.

XXX. Воивода Михаль приложи Хлаповоу Полꙗноу сь всѣми засел'ци и сь метохомь и сь мегꙗми сель тѣхь и на Моравѣ половиноу брода.

XXXI. Воивода Новакь и Видослава приложи црьковь Светаго Іоана Прѣдтече оу Црьколѣзѣ сь сели и сь метохомь и сь мегꙗми и правинами црькве те што сі е дрьжала конь цара Стефана.

XXXII. Логодеть Доука приложи црьковь Матерь Божію оу Драгобили сь сели и сь метохомь, и сь мегꙗми и правинами црькве те што сі е дрьжала при Дѣтошоу.

XXXIII. Доука властелинь приложи село Винарци сь всѣми метоси и мегꙗми и правинами села того.

XXXIV. Юга приложи оу Гльбочици село Горино и село Сед'дарци.

XXXV. Богдань Радоуевикь приложи оу Подгори село Доубово сь всеми метоси и мегꙗми и правинами села того.

XXXVI. И еште приложи воивода Новакь село на Топлици Бисеркоу сь метохомь и сь мегꙗми.

XXXVII. И еште приложи госпогꙗ кура Еугеніа и господинь кнезь Стефань и брать моу Вльків село на Доунавѣ......[1]

XXXVIII. Сіа вса выше писан'наа приложен'наа и господиномь нашимь кнезомь светымь, и нами, и нашими властели, освободисмо сь всакымь повелѣніемь и потврьждениемь, да соу свободна оть всакаго доход'ка царска, кои либо аште слоучить се доходькь, да есть вольнь монастырь сь нимь; кь семоу же свободисмо и оть всакыхь работь господскыхь, да имь нѣсть вольнь заповѣдѣти ни воевода, ни кефаліа, ни двородрьжица, ни чел'никь, ни инь кто оть владоуштихь вь земли господства ни: тьчию діаконить монастырскы.

XXXIX. И да имь нѣсть градозиданіа, ни бигле, ни повоза, ни поноса, ни грагю, ни воиске, ни подставе, ни геракар'ства, ни лов'чинѣ, ни подхіегоненіа,[2] и да имь нѣсть ниеднога оброка, ни с'сада, ни приселице, ни притражице.

XL. И соуда инде да имь нѣсть тьчию прѣдь челникомь господства ни.

XLI. И сиꙗ вса приложен'наа сами оутврьдисмо многосвѣтлымь симь и златопечатнымь хрисовоуломь, и молимо и заклинамо егоже изволи Богь по нась господствовати, или оть сродникь нашихь или инь кто сиемоу неотемлемоу быти нь паче потврьждати, аште ли кто дрьзнеть завистию бѣсовскою, итд.

XLII. Исписа се си много свѣтлы хрисовоуль вь лѣто ѕѡц· и ·г· оу Новомь Брьдоу.

† Вь Христа Бога благовѣрны кнезь Стефань.

11.
Патријарх Данил
1395

потврђује горе побројане дарове кнегиње Милице и њених синова Руском Манастиру. Гласник XXIV. Издање д-ра J. Шафарика.

Изволеніемь трісіан'наго божьства азь смѣрен'нын Даніиль, и по милости Божіеи патріархь всѣхь срьпскыхь земль

[1] У фотографском снимку види се како је у оригиналу остављено празно место за једну врсту, али ничим није попуњено.

[2] Могло би се читати и подохіегоненіа јербо је д више о.

и помор'скыхь, милостию Божїомь и молитвами светаго Симеона и светаго господина нашего и оучителѥ и наставьника прьваго архиепископа Сави. Смѣренїе ми вьнегда вьзведено бысть на си светы прѣстоль светителства срьпскаго, видѣвь записанїе и оутврьжденїе и хрисовоули благочьстивїе и христолюбивыѥ госпогѥ Еугенїе монахие и сь богодарованными чеди ее, господиномь благовѣрнымь кнезомь Стефаномь и сь братомь его Вькомь, еже приложиста Богоу и прѣчистѣи вь славоу, и вь дарь светомоу великомоученикоу Христовоу Пантелеимоноу, себѣ же вь вѣчноую паметь и вь проштенїе грѣхомь: в'са елика приложише, сь всакыми правинами ѥже соуть выше писана вь хрісовоули семь, того ради и смѣренїе ми потврьжда и подписоуе вь всако оутврьжденїе, ничемоу же никымьждере изето быти оть выше вьписанныхь вь хрисовоули семь. Аште ли кто, испльнивь се зависти вражїе и злаго лакомьства, начне нѣшто разарати и изимати изь хрисовоула сего, оть таковаго да отиметь Господь Богь милость свою зде и вь боудоуштемь вѣцѣ, и непричестень боудеть тѣлоу и крьви Христовѣ и выше вьписан'нѥ клетва да испльнить се на нимь, и просто решти да есть проклеть Богомь и нашимь смѣрениемь и вь си вѣкь и вь боудоуштїи и анадема!

† Данїиль по милости Божїеи прѣосвештены патрїархь вс'ѣмь Срьблемь и Поморїю.

12.

Игуман Никодим ман. Св. Пантелеимона у Светој Гори

Године 1396, индикта 4

уговара с кнегињом Милицом и њеним синовима, кнезом Стефаном и Вуком, издржање за њих у манастиру названо адрфат (братствено). Гласник XXIV, 277, издање д-ра Ј. Шафарика.

I. ......свѣште всои братїи, и да се трапезосаю братїа, и приливькь да се даѥ, и да се оупоуштаю оубога братїа оу монастирь на коливо и на трапезоу.

II. И колико е поповь оу монастироу, вси да лутоургїсаю и до четыридесети да се оучине за оум'ршаго сто лутоургїи, и всакоу соуботоу за годиште да има оумрьли коливо и десеть

лутоургіи, а миноувшоу годоу да се поменоуе по оуставоу светыхь отьць, кьда се поменоую вси православніи христіане, и тьда и приливькь да се дава и да се оупоуштаю оубога братіа оу монастирь.

III. И всакоу соуботоу, догде монастирь стои, оумрьломоу да ѥ коливо и три лутоургіе.

IV. И всако годиште кьди дьнь прѣставльшаго се доходи, да се поменоуѥ какото хтиторь, сь в'сѣми поповы монастыр'скыми и да вси попове лутоургисаю и да се братіа трапезосаю и приливькь да се даѥ, такожде и оубога братіа да се оупоуштаю оу монастирь.

V. Ако ли боуде вражиа зависть междоу господиномь кнезомь Стефаномь и междоу господиномь моу братомь Елькомь, и посѣѥ обычноу свою злобоу междоу ними діаволь и раздѣле се, да си облада господинь кнезь Стефань десетими адрьфаты и лоутромь, а десетими адрьфаты да облада господинь Елькь. И аште се слоучи прѣжде господиноу кнезоу Стефаноу сьмрьть, лоутро да ѥ господиноу Елькоу.

VI. И ако Богь оучини соудбами имиже вѣсть и остане госпогіа кyрь = Еугеніа, а господинь кнезь Стефань и господинь Елькь се прѣстави, оть нихь двадесетихь адрьфать шесть да соу госпоги кyра = Еугени, а четири = на = десете да остаю монастироу. Аште ли се ѥдиномоу слоучи сьмрьть, или господиноу кнезоу Стефаноу или господиноу Елькоу, оть оумрьлога десетихь адрьфать три да соу госпоги кyра = Еугеніи. И ако се не слоучи господиноу Стефаноу ни господиноу Елькоу пріити оу монастирь, нь ихь постигне сьмрьть где боуде воліа Божіа, оуреченнаа шесть адрьфать да соу госпоги кyра = Еугеніи како то и выше рекохомь, а остала четыре = на = десете, десеть да остаю монастироу, оставша же четири да да госпогіа кyра = Еугеніа комоу ои се свиди оу монастироу тоузи за доушоу неин'кхь сыновь. И кьди се онизи образи прѣставе коимь ке те четири адрьфата раздѣлити, и онази адрьфата шь ними да оумроу.

VII. Ако ли се прилоучи сьмрьть госпоги кyра = Еугеніи тоузи где стоѥ зь господиномь кнезомь Стефаномь и зь го-

сподиномь Ельколь оу господствѣ, петь адрьфать оть нѥинѣхь десетихь адрьфать да остаю монастироу, а петь да стоѥ оу монастироу, да ако се кооии одь дьштерь госпогѥ кура=Еугеніе прилоучи оубожьство, или двѣма, или трема, или и всѣмь, и пріиде или оу Солоунь, или близоу метохіи монастырскыхь, или оу метохію, да имь се онази петь адрьфать даю и исправлѧю безь всакога оузрока и прѣкословіа. Ако ли госпогіа кура=Еугеніа остане по господиноу кнезоу Стефаноу и по господиноу Елькоу, онази шесть адрьфать што ои соу дали оть своихь адрьфать када се прѣстави госпогіа кура=Еугеніа, да и онази шесть адрьфать стоѥ за нѥине дьштері, да ако ои дьшти коіа догѥ да ю храни монастирь онѣми=зи адрьфаты; ако ли боуде оу Цариградоу, да ои се дава на всако годиште по петь литрь сребра; ако ли и все петь хкюри боудоу, или двѣ или три, този да имь се испраліа, а госпогіа кура=Еугеніа да се помѣноуѥ како то више оуписахомь, о помѣноу господина кнеза Стефана и господина Елька.

VIII. Ако ли се по госпогѥ кура=Еугеніе сьмрьти слоучи господиноу кнезоу Стефаноу и братоу моу господиноу Елькоу сьмрьть, онази шесть адрьфать што соу били дали госпоги кура=Еугеніи выноу да остаю да се даю сестрамь господина кнеза Стефана и господина Елька коіа догѥ или оу Солоунь, или на Строумоу, или близоу метохіи, или оу метохіѥ монастирскыѥ. Ако ли и все догю, да имь се испралѧю тази единадесете адрьфать што имь ѥ оставила госпогіа и мати ихь кура=Еугеніа петь адрьфать а господинь кнезь Стефань и господинь Елькь шесть адрьфать. И ако се таковази вешть прилоучи и останоу дьштери госпогѥ кура=Еугеніе безь госпогѥ кура=Еугеніе и безь господина кнеза Стефана и господина брата моу Елька, и згоди се кооии годѣ оу Цариградѣ быти или двѣ, или три, или и все, да имь се да изь тѣхзи еднынадесете адрьфать десеть литрь сребра за годиште безь всакога оузрока и прѣкословіа и до живота господина кнеза Стефана и господина брата моу Елька да имь се и обѣма отпѣва ката оуторника лутоургіа и паракливь, оу еднив оуторникь да се поѥ пара-

клись Прѣчистои, а оу дроугыи оуторникь да се поѥ параклись Светомоу Панделеимоноу.

IX. А оть копорискога доход'ка освень што ѥ оуреченно оу лоутроу давати, да ни се оставлꙗ всако годиште ·ке· литрь, да ны стоѥ оу монастыроу, да или ихь живи оустрѣбоую, или мрьтви што оурекоу о томзи среброу госпогꙗ кура=Єугеніа и господинь кнезь Стефань и господинь брать моу Ѥлькь този да оучинимо.

X. И да дамо оу монастироу господиноу кнезоу Стефаноу и господиноу Ѥлькоу двѣ кели наиболѣ, и да соу волни поставити оу нихь калоугере коѥ имь годѣ, и одь нихь адрьфать да ѥдоу онизи калоугѥріе по двѣ адрьфатѣ. А ако се онизи калоугѥріѥ прѣставе кои те оу нихь келіахь быти, да нѣ волѥнь монастирь да имь рече: отпадоше ви онази адрьфата кьди соу онизи калоугѥріе оумрьли, нь да ѥ вольнь господинь кнезь Стефань и господинь брать моу Ѥлькь пакы поставлꙗти оу своѥ кѥлиѥ на онази адрьфата калоугѥре коѥ имь годѣ.

XI. И ако врѣме донесе тере изгоуби монастирь тези метохиѥ выше писанне, да нѣсмо волни рети госпоги кура=Єугеніи или господиноу кнезоу Стефаноу или господиноу Ѥлькоу или дьштеремь госпогѥ курь=Єугеніе: Изгоубисмо метохіе вами приложенне, не дамо вы ништа, нь да испралꙗ монастирь все выше писанноѥ госпоги кура=Єугеніи и господиноу кнезоу Стефаноу и господиноу Ѥлькоу безь всакога оузрока и прѣкословіа.

XII. И ако се прилоучи врѣме и обоубожа господинь кнезь Стефань и господинь Ѥлькь, и испадоу оть свога господства, како то и мнозѣмь господамь прилоучаѥть се и не пода имь врѣме оу Светоу Гороу доки нь боудоу или оу Солоуни или оу Македони или оу Анатоліи, гдѣ годе боудоу где ихь оузможе манастирь поискати, да имь даѥ всако годиште за онѣхзи двадесети адрьфать нихь по двадесети литрь сребра, да се тѣмзи хране.

XIII. И ако се оу животѣ господина кнеза Стефана и господина Ѥлька прилоучи сьмрьть старцоу курь=Никандроу и старцоу курь=Павлоу, да ѥ вольнь господинь кнезь Стефань

и господинь Елькь поставити оу лоутроу кога имь годѣ, безь всакога оузрока и прѣкословіа.

XIV. И ако се прилоучи госпоги кура-Еугеніи доки оу метохію монастырскоу, да он се да десеть коукь ꙗцѣхь, што он те дрьва носити и што он те пословати.

XV. А за приложеннаа господиномь ны светымь кнезомь Лазаромь и ктиторомь монастира домоу светаго великомоученика Христова Пантелеимона, ꙗже сьзида вь монастири и ꙗже приложи метохиѥ, црькова Боучіанскоу, ѥюже и выше вьспоменоухомь, сь всѣми селы и правинами сель тѣхь, потрѣбова госпогꙗ кура-Еугеніа и господинь кнезь Стефань и господинь Елькь синове ѥго, како да ѥ господиноу светомоу кнезоу Лазароу помень на всако годиште, егда приходить дьнь оусѣкновеніа его, обычное коливо, и колико соу поповь оу монастыри вси да отпѣваю коливо и да лутоургісаю, и оубога братіа, кьда се коливо поѥ да се оупоуштаю оу монастирь, и да се всѣмь даю свѣште, и монастырскои братіи и оубогои братіи и да имь се послоужи, а соутра да се трапезосаю монастырска братіа такожде и оубога братіа да се трапезосаю и приливькь да се всѣмь даѥ.

XVI. А кьди догѥ оуставлѥнныи помѣнь всѣмь православнымь христіаномь, да се оучини помень и господиноу светомоу кнезоу Лазароу како и выше оурекохомь о поменоу господина кнеза Стефана и господина Елька, сыновь ѥго, и ни за ѥдьнь приложькь нѣчіи, ако бы наивекіи быль, да се оу поменницѣ не прѣложи помень господина светаго кнеза Лазара и госпогѥ кура-Еугеніе и господина кнеза Стефана и господина Елька, нь они да се поменоую по оуписаннѣхь царехь оу поменникоу.

XVII. И ако не оусхокѥ монастирь сіа вышеписанна исправити за адльфать, за помене за велиѥ, за лоутро, кто боуде оть трехь живь, или госпогꙗ кура-Еугеніа, или господинь кнезь Стефань, или господинь Елькь, да соу волни оузимати веа ѥлика приложи господинь светыи кнезь Лазарь и они. И сіа прошеннаа елика потрѣбова госпогꙗ кура-Еугеніа и господинь кнезь Сте-

фань и господинь Елькь на своѥмь имь монастири оусрьдно приѥсмо и любимо.

XVIII. Извѣстнаго же ради свидѣтелства сіа оустроивше и вьписахомь се зде по имени: игоумнь Никодимь, проигоумнь Арсеніе, проигоумнь Стефань, еклисіархь попь Софроніе; старци: старць Никандрь, старць Сімонь, старць Павль, Маѳеи, Андреа, Кипріань, Агаѳонь, Максимь, Неофить, Игнатіе, Паисыѥ, и доуховници: стары доуховникь Іоанникіе, доуховникь Давидь, доуховникь Іо(вань) доуховникь петрьчкы; и попове: попь Никонь, Герасимь, Давидь, Василиѥ, Рафаиль, Филимонь, Киріакь, Антоние; діакони: Давидь, Мартиріе, Ниль; црьковници: Спиридонь, Ѳеофань, егоуменархь Неофить, Рафаиль, Макаріе, Ситніца, Досиѳеи, Ѳеодосиѥ, икономь Варлаамь, трапезарь Еѵѳиміе, дохіарь Ѳеодоуль. И молимь вы, отци и братіа, ихь же изволить Богь по нась монастырскаа строити, сиѥмоу нами оуставлѥнномоу не потворити се ѩкоже и мы прѣжде нась бывшихь оуставлѥннаго не потворихомь.

Вь лѣто ·ꙁ҃· и ·ц҃· и ·д҃· индиктиона ·д·=го.
† Смѣрены игоумьнь Светаго Панделеимона Никодимь.

XIX. И оште што погрѣшисмо выше оуписати приложена светымь кнезомь: црьковь оу Хвосноу Спасова....... селѣ, и пакь приложена госпогомь Еѵгеніомь и господиномь кнезомь и Елькомь оу Дльбочици село Мирошевци, и село Винна, и село Товрьлıанци, и оу Болваноу ·е· сьть соли.

* * *

Слично овоме, за време игумна Илариона, уговорио је два адрфата за се и за своја два брата властелин деспота Стефана Веселко. За та два адрфата приложили су манастиру 16 литара сребра. За тај прилог манастир им је дао: кєліє старца Матеа и вагієнаріоу оу монастінроу, и кипоурію и мѣсто оу црьквѣ и оу трапезѣ; да си имаю свободнѣ обѣ адрьфатѣ и в'са выше писан'наа или се прилоучи всемь тріємь доки или двѣма, да си имаю обште двѣ адрьфате до живота нихь. Ако ли єдинь оть нихь доиде, да симь всемь облада и да єсть все

нѥгово свободно ꙗкото и всемь тріемь и всакаа почьсть да имь ѥсть обычнаа ꙗкото и всѣмь адрьфаторомь: (Гласник XXIV, стр. 284. Издање д-ра Ј. Шафарика).

13.

Деспот Ђурађ Бранковић

око 1428

потврђује добра и повластице манастиру Св. Пантелеимона у Св. Гори. Гласник XXIV. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. ...... Тѣмь же и азь, иже вь Христа Бога милостіоу Божіею благовѣрніи господинь Срьблѥмь Гюрьгь, по дарованномоу ми оть владики Христа моего сана же и власти и сьдрьжитѣлю ми быв'шоу господьства срьбьскыѥ землѥ, дрьжави и прѣстола, порѣвноваxь ꙗкоже иже прѣжде мене бывшіиxь благочьстывиxь господь срьбьскыxь, сице и добродѣтели тѣxь никако же лишень быти. Сего ради пишеть господство ми вь свѣдѣніе вьсемь, по прѣставлѥніи благочьстываго и xристолюбиваго господина и родителꙗ моего, светопочывшаго деспота Стефана, како пріидоше господствоу ми оть чьстнааго монастыра обытѣли светаго и славнаго великомоученика Xристова Панделеимона иже вь Светѣи Горѣ Аѳонсцѣи глаголеміи роушкіи чьстнѣиши игоумень роушкы ѥромонаxь кvрь Xарітонь, и чьстныи вь инокоxь старьць кvрь-Мадеи, и вьспоменоуше Господствоу ми о ноуждаxь и о отстоуплѥніи метоxіи выше реченнаго монастыра нашего, еже имь се прилоучи вь тогдашнѥ врѣме оть тоурскыxь роукь грѣxь ради нашиxь. Ми же милосрьдіемь движими и повелѣніемь заповедіи водими благоволиxомь томоу и тѣмь сьтворити милость еліко по силѣ нашеи иже соуть сіа: наипрѣжде метоxіе кое се обрѣтоше вь области нашеи вь тогдашнѥ врѣме, онози имь господство ми не отними ни потвори нь паче потврьди, да си имаю никымь неотемлѥмо, како ѥсть оуставлѥно и записано оу xрисовоулоу светопочившаго господина и родитѣлꙗ моего деспота Стефана.

II. Кь симь же і еште сьтвори милость господство ми више реченномоу монастыроу нашемоу. Села и люди што си имаю

оу државѣ нашеи, што соу на нихь оунчє зим'нѥ и сокь, онези имь освободiи господство ми, да си сьбираю монастироу, и ложникь оть Копорикь што соу давали светопочившомоу господиноу и родитѣлю ми деспотоу Стефаноу, и този имь освободи господство ми, да си сьбираю монастироу выше реченномоу, а што соу оунче лѣтнѥ воиштатикь, онези да се сьбырал оу коукю господства ми, да се тѣмзи отпрала воиска.

III. И аштє благоволить Богь и пристоупить земла србьскаа опеть оу наше роукє што є было отстоупило оу тоурскє роукє, села нихь коıа боудоуть да и отстоупила, да си ихь имаю опеть како ихь соу имали и при животоу светопочившаго господина и родителıа ми деспота.

IV. А оунче и сокь и ложникь оть Копорикь што имь ѥ....... и кьдь имь села пристоупє опеть, о томь како боудє на произволѥнiю господствоу ми, такози да........ и лоутро да си облада монастiрь, како є монастыроу хотѣнiє.

V. И молю егожє благоволить Богь прѣкемн...... быти,....... сiємоу моємоу записанiю непотвореннoу и непрѣложноу быти...... Аштє ли кто завистiю....... дрьзнеть что любо разорити, таковiи да єсть проклеть оть Господа Бога, итд.

η. МАНАСТИР СВ. ПАВЛА

1.

Ђурађ Бранковић, с мајком Маром и братом Лазаром

14 октобра 1410

прилаже село Кузмино на Ситници манастиру Св. Павла на Св. Гори. Љ. Стојановић, Споменик III, 32.

I. Оучины милость господинь Гюрьгь и господинь Лазарь монастироу Светаго Павла иже вь Светои Гори подь Афономь и да..... монастироу томоуи село Коузмино на Ситницє сь всеми мегıами и правинами села тогаи.

II. И да не има области надь селомь темь ни воевода, ни кѥфалиıа, ни властникь..... ни маль, ни големь.

III. И да моу е свобода одь всехь работь малихь и големихь господьствaa ни: ни градозиданиꙗ, ни воиске, ни сокꙗ, ни оуньгиꙗ разве телвꙗ[1] царева.

IV. И вь време то вь нѥже престави се господинь Лазарь, паче и еште соуштоу живоу Лазароу, зговорисмо за село този како да га приложимо монастироу Светаго Павла за помень за Лазаревь вь оутврьждениѥ вечно и непоколебимо.

V. И кь семоу молимо и запрештамо егоже Богь изволи господоваати вь месте томь оть рода нашего или иного, кого изволи Богь, не потвореномоу быти сиѥмоу више реченномоу слов..... болшимь потврьждати се, акоже обичаи ѥсть потврьждати господцка записаниꙗ светимь и божьствьнимь црьквамь. Кто ли дрьзне разорыти сиꙗ вражимь накаждениѥмь и потьштить се отьнети село Коузмино приложенное нами монастироу Светаaго Павла, таковаго да оубиѥть Господь Богь и пречиста его Богомати зде, итд.

VI. И сиѥ село приложисмо при старци кurь Θеодоулѣ, тогда соуштоу ѥмоу старцоу вь монастири томь, вь лѣто ѕцді мѣсеца октомврыꙗ ·ді· оу Пеки.

Писа Новакь діакь. И томоу записанію милостникь Алекса діакь.

2.

Гргур Бранковић, с мајком Маром и браћом Ђурђем и Лазарем

1413, октобра 3

даје нека села и обећава годишњи прилог манастиру Св. Павла у Светој Гори. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 277.

I. ...... Мы рабы твои сь оумылѥниѥмь припадаюште, азь рабь твои Стефань Грьгоурь сь госпогомь и маикомь ми и сь вьзлюблѥнными братиꙗми моими Стефаномь Гюргемь и Лазаромь..... принесохомь сиѥ приношениѥ храмоу светаго и прѣпо-

[1] Није добро прочитано. Може бити у вези с грчком речју τελωνεῖον царина.

добнаго отьца нашего Павла иже вь Светѣи Горѣ село Добрашевце на Дренице с мегѧми и сь правинами села того; село Вранинь Доль на Лабоу с мегѧми и с правинами села того; село Патеиколо оу Троуповштице с мегѧми и с правинами села того, и оште кь томоу двадесети литрь сребра на всако годиште да дамо оть наше коуке монастироу светаго Павла.

II. Кь семоу же мы прилежнымь молениємь, аште кого благоволить Богь оть рода нашего господьствовати или иного кого оть христолюбивыихь господь вь мѣстѣхь тѣхь идеже се приношеніє обрѣтаєть се, того ѩко брата нашего молимь, сь оумилениємь прѣдьвьзываюште и молеште сиємоу нами записанномоу обштежителствоу поустиниє светаго Павла не отьемлемоу ни поврѣжденноу быти ниєдиномоу оть сихь, итд.

И сиѩ вьса сьвршише се и записаше при старцоу кирь Феодоулоу вь лѣто ҂ѕцкв· мѣсеца Октомвріѩ ·г·

3.

Ђурађ Бранковић

15 новембра 1419 (1414)

прилаже два села манастиру Св. Павла у Светој Гори. Љ. Стојановић, Споменик III, 32.

I. Азь.... господинь Гюрьгь и сь богодарованною ми соупроужницею госпождею Катакоузиною, кира-Єриною малаѩ приносимь ти твоѩ оть твоихь тебѣ, о владико,....... Сего ради приносимь сиє приношениє храмоу Светаго и Прѣподобнаго оца нашего Павла иже вь Светѣи Горѣ, село Трьнавоу сь коломь и сь мегѧми, и сь правинами села того.

II. Село Добрашевце на Дрѣници, сь мегами и правинами села того.

III. И овози што ѩ приложихь, и што смо прѣжде приложили монастироу више писанномоу зь госпогомь и маикомь ми и зь господиномь и братомь ми Грьгоуромь и Лазаромь, село Вранинь Доль на Лабоу,* и село Патеи оу Троуповштици, сь коломь, и сь мегѧми и сь правинами сель тѣхь, този все

освободи господьство ми оть всѣхь работь и плать господьства ми: одь оунчь и воиштатика, и сокы, и травнине, и инѣхь работь и побириць, малихь и великихь, господства ми, развѣ тоурске плате и да исправлѩю монастироу монастирско.

IV. Кь семоу же ми прилежнимь молениюмь молимь, аште кого изволить Богь оть рода нашего господствовати или иного кого оть христолюбивихь господь вь мѣстѣхь тѣхь идѣже сию приношению обрѣтаѭть се, того ѩко брата нашего молимь сиюмоу непотвореноу быти выше писаномоу, нь паче болшими потврьждати се по законѣхь божьстьвнихь.

V. Аште кто обрѣштеть се таковіи дияволимь оухиштрениюмь обьють ослѣплениѩ и разорить сиѩ или что отимѣть оть сихь здѣ писанних оть монастира Светаго Павла, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

VI. И сиѩ вса више писаннаа сьврьшише се и запис(аше) при игоумену кyрь-Памвоу вь лѣто ѕцки[1] индиктионоу тринадесето настоюштоу, мѣсеца ноюмвриѩ ·ei· оу Ельчиюмь Трьноу. Богдань писа.

4.

Деспот Ђурађ Бранковић

око 1430

одобрава челнику Радичу да може од својих села поклонити манастиру Светог Павла Горњу Пешчаницу у Браничеву. Љ. Стојановић, Споменик III. 5.

I. .... Пріиде господьствоу ми почтенныи и вѣрныи властелинь господьства ми челныкь великыи Радичь, и вьспоменоу мольбнѣ господьствоу ми да си приложіи оть своихь сель оть баштинскыихь што моу ю господьство ми записало и оутврьдило прѣжде, и одь онѣхьзи сель едно оу Браничевоу, Горню Пешчаницоу, оу Светои Горѣ Светопаулѩномь и благоволіи господьство ми просимое томоу испльнити.

[1] К. П. Дмитріевъ: Петковичъ Обзоръ афонскихъ древностей, Прилож. къ VI т. Записокъ И. А. Н. читао је 1852 ѕцкв, што даје 1414.

II. И того ради давал знати господьство ми всакомоу чловѣкоу вь свѣдѣніе како благословихь челникоу великомоу Радичоу, да си онози село выше реченно Пешчаницоу Горню оу Браничевоу приложіи Светопавлганомь оу Светои Горѣ сь всѣми мегıами и правинами села того и да га имаю Светопавлгане вь вѣкы никыимь неотьемлюлю оу животоу господьства ми и сыновь господьства ми.

III. И молю егоже благоизволить Богь по мнѣ сьдрьжати господство прѣстола моего или оть сьродникь или иного кого любо оть благочьстивыихь, семоу моемоу записанію непотвореноу быти нь паче потврьжденноу.

IV. Аще ли кто дрьзнеть, раждегь се завистію діаволюю сіе записаніе господьства ми разарати, таковаго да разорить и порази Господь Богь, итд.

По милости Божіеи господинь Срьблюмь деспоть Гюргь.

5.

Деспот Ђурађ Бранковић са сином Лазарем

1456[1]

даје цркву и села грачанскому митрополиту Венедикту. К. П. Дмитрієвъ-Петковичъ, Обзоръ аѳонскихъ древностей. Прилож. къ т. VI Записокъ И. А. Н. Спбргъ 1865, 39.

.....дае митрополитоу грачанскомоу црквоу Св. Георгиıа вь Вракıев'штицѣ и села: Вракıевштица, Белоукıа,[2] Осіица вь области Остръвичкои и села Вракıев'штица, Граховьць, Конюша вь области Борьчкои.

---

[1] У издању је 6965 (ѕцѯе) што даје 1457, али пошто те године деспот Ђурађ није више био у животу, очевидно је нека погрешка. Грачански митрополит — могао би бити грачанички по манастиру Грачаници код Приштине. У чачанскоме Градцу митрополит је 1454 био Нићифор (Гласник XLI, 354).

[2] Више Враћевшнице манастира има и сад село Црнућа, позната по кући у којој је кнез Милош живео пре устанка на Турке 1815. За то село има прича да се пре Косова звало *Белућа*.

6.

Деспотица Ангелина са синовима деспотом Ђурђем и деспотом Јованом

1495, новембра 3

потврђују старија обећања деспота Ђурђа и обричу манастиру давати по 500 златника на годину. Miklosich Fr., Monumenta serbica, 339.

I. ..... тоеиже обители сполагаемь ·ф· златикь на всакоую годиноу.

II. Обаче же да соуть дльжни више реченіе обители Свеетаго Павла иноци ·а· дьнь вь седмици, вь четврьтькь, сьврьшати божьстьвноую литоургію и братіамь прилѣвакь, и си оуставь да боудеть непрѣмено.

9. МАНАСТИР ЕСФИГМЕН

1.

Краљ Стефан Владислав

1234—1243

Помиње се *πρόσταγμα* краља Владислава, којом он уступа своја *κτητορικὰ δίκαια* у манастиру Есфигмену сину Стефану. Повеља почиње речима *Ἐπεὶ ἐζήτησαν τὴν βασιλείαν μου....* Успенскій, стр. 169. Miklosich, Slavische Bibliothek I, 197. Цео текст још није публикован.

2.

Цар Стефан Душан

око 1346[1]

потврђује манастиру Есфигмену имања и повластице и ослобођава их од свих давања и работа. Византійскій Временникъ, XII, L. Petit et W. Regel, Actes d'Esphigménon, p. 27.

I. *Διά τοι τοῦτο ἡ βασιλεία μου τῇ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος ἐφιδρυμένῃ σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τῇ*

[1] Година је одређена по имању Крушеву, којега је остале две трећине цар Стефан уступио манастиру тек 1347, месеца декембра.

οὕτω πως ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐσφιγμένου οἷς τε πρόσεστιν αὐτῇ δια τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου περιποιεῖται τὸ ἀσφαλὲς καὶ ἑτεράττα προσεπιτίθησι σιτηρέσια, ἅ καὶ ἔχουσιν οὕτως:

II. *Μετόχιον ὁ Ἅγιος Γεώργιος τὸ διακείμενον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ Πρόβλακος μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ, ἤγουν χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ ὑδρομυλικοῦ ἐργαστηρίου.*

III. *Ἕτερον μετόχιον ὁ Ἅγιος Νικόλαος τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Σκουταρᾶ μετὰ πάσης τῆς κατοχῆς καὶ διακρατήσεως αὐτοῦ, ἤγουν παροίκων, χωραφίων καὶ ὑδρομυλικοῦ ἐργαστηρίου.*

IV. *Ἕτερον μετόχιον τὸ ἐν τῷ Κρουσούβῳ οἱ Ἅγιοι Ἀνάργυροι μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ, ἤγουν παροίκων, χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ ὑδρομυλικοῦ ἐργαστηρίου, πρὸς τούτοις καὶ ἡ τρίτη μερὶς τοῦ αὐτοῦ χωρίου τοῦ Κρουσόβου.*

V. *Ἕτερον μετόχιον τὸ ἐν τῷ Λαιμίῳ διακείμενον τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ, ἤγουν ἀμπελώνων, χωραφίων, ὑδρομυλικοῦ ἐργαστηρίου καὶ τῶν αὐτῷ προσκαθημένων παροίκων· γῆ ἀρόσιμος ἰδιοπεριόριστος ἐπονομαζομένη τοῦ Μουρσᾶ ὡσεὶ μοδίων τετρακοσίων δώδεκα, ὡσαύτως καὶ τὸ χωράφιον το παρὰ τοῦ Ἰασίτου προσενεχθὲν τῇ τοιαύτῃ μονῇ.*

VI. *Ἕτερον μετόχιον ὁ Ἅγιος Γεώργιος τὸ διακείμενον ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῶν Στεφανιανῶν, μετὰ πάσης τῆς κατοχῆς καὶ διακρατήσεως αὐτοῦ, παροίκων δηλονότι, χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ ὑδρομυλικοῦ ἐργαστηρίου, πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἐκεῖσε κατέτος τελουμένη πανήγυρις τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου.*

VII. *Ἕτερον μετόχιον τὸ ἐντὸς τῆς μεγαλοπόλεως Θεσσαλονίκης διακείμενον ἐν τῇ περιοχῇ τῶν Ἀσωμάτων.*

VIII. *Πάροικος Βασίλειος ὁ χαλκεὺς σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ Γεωργίου καὶ Μαρίνου ἐν τῷ χωρίῳ τῶν Σιδηροκαυσίων προσκαθήμενος σὺν τῇ ἀνηκούσῃ αὐτῷ ὑποστάσει.*

IX. *Ἡ ἡμίσεια μερὶς τοῦ χωρίου τῆς Πορταρέας ἡ μέχρι τοῦ νῦν κατεχομένη παρὰ τοῦ μέρους τῆς δηλωθείσης μονῆς μετὰ πάντων τῶν δικαίων αὐτῆς, παροίκων δηλονότι, χωραφίων καὶ ἀμπελώνων. Ἐπέκεινα δὲ πάντων τούτων φιλοτιμεῖται αὐτῇ ἡ βασιλεία μου καὶ τὴν ἑτέραν μερίδα τοῦ αὐτοῦ χωρίου τῆς Πορταρέας μετὰ πάσης τῆς κατοχῆς καὶ διακρατήσεως αὐτοῦ, τουτέστι παροίκων, χωραφίων καὶ ἀμπελώνων, ὡς ἂν τὸ ὅλον χωρίον ἀπό γε τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς κατέχηται παρὰ τοῦ μέρους τῆς ῥηθείσης μονῆς, καὶ ποιεῖν ἐπ' αὐτῷ ὅσα καὶ βούλεται.*

X. *Ταῦτα πάντα κατέχεσθαι βούλεται ἡ βασιλεία μου παρὰ τῆς ῥηθείσης μονῆς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς ἀναποσπάστως πάντη καὶ ἀναφαιρέτως καὶ ἀνεπαυξήτως, ἔστ' ἂν ὁ ἥλιος τον ἡμερήσιον κύκλον περιπολῇ καὶ καταφωτίξοι τὸ πᾶν, καὶ διατηρεῖσθαι ἀνώτερα πάσης δημοσιακῆς ἐνοχλήσεως, ἤγουν ἀγγαρείας, παραγγαρείας; ξευγαρατικίου, ψωμοξημίας, πλωΐμων ἐκβολῆς........ γιολογίου κονταράτων.........*

3.

Цар Стефан Душан

око 1346[1]

потврђује имања и повластице манастира Есфигмена на Светој Гори. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, 101 Византійскій Временникъ XII. L. Petit et W. Regel, Actes d'Esphigménon, p. 30.

I. *Ἐπεὶ οἱ ἐν τῇ περὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἄθωνος διακειμένῃ σεβασμίᾳ μονῇ...... ἐπικεκλημένῃ τοῦ Ἐσφιγμένου ἐνασκούμενοι μοναχοὶ ἀνέφερον τῇ βασιλείᾳ μου, ὅτι κατ-*

[1] Разлог да се узме ова година, прва година после узећа Сера, у томе је што има још једна две ли грчке повеље Душанове с потписаном 1346 годином и с потписом скопљанског митрополита Јована, који се и овде налази. Скоро све грчке повеље Душанове издане су или том приликом. после узећа Сера, кад-су Светогорци долазили на подворење, или 1348, кад је Душан лично походио Свету Гору.

ἔχει ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων καὶ ἑτέρων δικαιωμάτων κτήματα καὶ μετόχια, ἐν οἷς εἰσί ταῦτα·

ἐν τῷ κατεπανοικίῳ Ῥεντίνης χωρίον Βραστὰ μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς αὐτοῦ καὶ οἰκημάτων ἐντὸς τοῦ τοιούτου κάστρου Ῥεντίνης·

ἐν τῷ κατεπανοικίῳ Στρυμμόνος ἕτερον χωρίον ὁ Κάτω Κρόσοβος μεθ' ἧς ἔχει καὶ αὐτὸ περιοχῆς καὶ νομῆς·

εἰς τὰ Στεφανιανὰ μετόχιον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ μυλῶνος καὶ τῶν ἄλλων δικαίων ὧν κέκτηται, καὶ ἐντὸς τοῦ κάστρου τῶν Στεφανιανῶν οἴκημα·

εἰς τὸ χωρίον τοῦ Εὐχιανοῦ ἕτερον μετόχιον τὸ ὀνομαζόμενον Λαιμὶν μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ τοῦ μυλῶνος καὶ τῶν ἄλλων αὐτοῦ δικαίων·

περὶ τὸν Στρυμμόνα ἕτερον μετόχιον τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου τοῦ ἐπονομαζομένου Παρύαλος·

καὶ χειμάδιον περὶ τοῦ Λόγγου πλησίον τοῦ αἰγιαλοῦ, τὸ ὀνομαζόμενον ἡ Γερόνς·

μυλῶνας εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον τοῦ Σκουταρᾶ καὶ ἕτερον πέραν τοῦ Στρυμμόνος·

εἰς τὴν Καλαμαρίαν ἕτερον μετόχιον τὸ ἥμισυ τοῦ χωρίου τῆς Πορταρέας κατὰ τὰς περιλήψεις ὧν κέκτηται ἐπ' αὐτῷ δικαιωμάτων·

εἰς τὸν ἅγιον Μάμαντα ἀμπέλια δύο ἐξ ἀγορᾶς·

εἰς τὴν Κασσανδρείαν χωράφιον τὸ ὀνομαζόμενον ὁ Πύργος·

εἰς τοῦ Πεφλεγμένου γῆν μοδίων τριακοσίων ἀποσπασθεῖσαν ἀπὸ τῆς οἰκονομίας τοῦ Κουνάλη ἐκείνου καὶ δοθεῖσαν τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μονῇ·

εἰς τὰς Ἑρμηλείας ἀγρίδιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεράγνου θεοτόκου τῆς Ἀχριδινῆς μεθ' ὧν κέκτηται ἀμπελίων καὶ τῆς γῆς·

ἐντὸς τῆς θεοσώστου πόλεως Θεσσαλονίκης μετόχιον τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ οἰκήματα, καὶ ἀμπέλια εἰς τον ἅγιον 'Ερμογένην·

εἰς τὸν 'Ιερισσὸν εἰς τὸν Προαύλακα μετόχιον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀμπελίων καὶ τῆς γῆς, ὡς μέχρι τοῦ νῦν κατέχει καὶ νέμεται ταῦτα, καὶ μυλῶνος·

εἰς τὰ Σιδηροκαύσεια παροίκους δύο Βασίλειον τὸν Τορέλαν καὶ τὸν........ καὶ γῆν καὶ ἀμπέλια.

'Εξήτησαν δὲ καὶ παρεκάλεσαν οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ τὴν τοιαύτην μονὴν εὐεργεσίας καὶ προμηθείας τῆς βασιλείας μου ἀντὶ τῆς γενομένης φθορᾶς καὶ καινοτομίας εἰς τὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια ταύτης. Τὴν τοιαύτην παράκλησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῇ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς, δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα κατέχῃ ἀνενοχλήτως παντάπασι καὶ ἀδιασείστως πάντα τὰ δηλωθέντα κτήματα καὶ μετόχια αὐτῆς (καθώς) ποτε ἐκράτει καὶ ἐνέμετο ταῦτα.

II. *'Αντὶ δὲ τῆς γενομένης κατατριβῆς καὶ ζημίας εἰς τα κτήματα καὶ μετόχια ταῦτα καὶ δι' ὧν (ἣν?) ἐνεδείξαντο εἰς τὴν βασιλείαν μου οἱ τοιοῦτοι μονακοὶ σχέσιν καὶ εὔνοιαν, εὐεργετεῖ πρὸς αὐτὴν (ἡ βασιλεία μου τὸ) κρατηθὲν καὶ ἀποσπασθὲν εἰς τὸ χωρίον τὴν Πορταρέαν μέρος καὶ δοθὲν τῷ 'Αναταυλᾷ ἐκείνῳ, ὃ καὶ ὀφείλει κατέχειν καὶ νέμεσθαι ἀνενοχλήτως καὶ ὡς ἐδικαιοῦτο ἐπ' αὐτὸ διὰ δηλωθέντων χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων καὶ ἑτέρων δικαιωμάτων.*

III. *Συντηρηθήσονται δὲ καὶ οἱ ἐν τοῖς κτήμασι τούτοις καὶ μετοχίοις κατοικοῦντες πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι μετὰ καὶ τῶν νεωστὶ εὐεργετηθέντων ἑτέρων παροίκων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν Πορταρέαν, ὧν ἐκράτει ὁ 'Αναταυλᾶς ἐκεῖνος, ἀνώτεροι τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ κεφαλαίου τοῦ ζευγαρατικίου, τῆς ὀρεικῆς καὶ καστροκτισίας τοῦ ἐννομίου τῶν ζώων αὐτῶν, τῶν προβάτων, χοίρων καὶ μελισσίων, τοῦ ἀέρος καὶ πάντων τῶν ἀπαιτουμένων καὶ*

διδομένων ἑτέρων δημοσιακῶν κεφαλαίων, ἤγουν φόνου, παρθενοφθορείας καὶ εὑρήσεως θησαυροῦ, ἔτι τε τῆς ἀπογραφικῆς ἀναθεωρήσεως καὶ πάσης ἑτέρας........ καὶ ἐπηρείας.

IV. *Ἔχῃ τε ἄδειαν συνιστάναι καὶ βελτιοῦν ταῦτα κατὰ τὸν ἐγχωροῦντα καὶ δυνατὸν αὐτῇ τρόπον καὶ κατέχῃ καὶ τὰ ἐν τούτοις βελτιωθησόμενα μετὰ τῆς ὁμοίας ἐξκουσείας καὶ δεφεντεύσεως καὶ ἀνενοχλήτως, ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, ἀνεμποδίστως, καὶ δίχα τινὸς διενοχλήσεως. Τῇ γοῦν ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει ταῦτα καὶ νεμηθήσεται ἡ τοιαύτη σεβασμία μονή, ὡς διορίζεται αὐτῇ, ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, ἀνεπαυξήτως καὶ δίχα τῆς οἵας δή ποτε διενοχλήσεως καὶ κατατριβῆς καὶ ἐπηρείας· οὔτε γὰρ οἱ κεφαλατικεύοντες τῶν δηλωθέντων κάστρων καὶ κατεπανοικίων, οὔτε οἱ ἐν τούτοις τὰ δημόσια μέλλοντες διενεργεῖν, οὔτε ὁ τὴν ἀπογραφικὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀποκατάστασιν μέλλων ποιήσασθαι, οὔτε τις ἄλλος ἕξουσιν ἄδειαν εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς κτήμασι τούτοις καὶ μετοχίοις, καὶ ἀπαιτεῖν τινα ζήτησιν καὶ δόσιν ἢ ἀπογραφικὴν ποιῆσαι ἀναθεώρησιν· εἴπερ δὲ ἕτεροί τινες μὴ ἐν πρακτικοῖς καταγεγραμμένοι προσκαθήσουσιν εἴς τι τῶν τοιούτων κτημάτων, καὶ μετοχίων, συντηρηθήσονται καὶ οὗτοι εἰς τὴν αὐτὴν καὶ ὁμοίαν δεφένδευσιν καὶ ἐξκουσείαν καὶ ἀνενοχλησίαν, εἰς ἣν καὶ οἱ λοιποὶ πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι μέλλουσι συντηρηθῆναι, ὡς διορίζεται ἤδη ἡ βασιλεία μου.*

V. *Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο αὐτῇ καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ......, τοῦ ϛῳ .... ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.*

† Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας.

Διὰ τοῦ πρωτοθρόνου Σκοπίων μητροπολίτου ὑπερτίμου Ἰωάννου.

4.

Цар Стефан Душан

1347, декембра

потврђује метох Крушово манастиру Есфигменскому на Светој Гори. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, 85. Византійскій Временникъ, XIII, L. Petit W. Regel, Actes d'Esphigménon, p. 29.

I. ....*Ἐπεὶ γοῦν καὶ ἡ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἄθω διακειμένη σεβασμία μονὴ ἡ εἰς ὄνομα τιμωμένη τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ ἐπονομαζομένη τοῦ Ἐσφιγμένου ἐκέκτητο μετόχιον τὸ λεγόμενον Κρόσουβον μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ἑτέρων πάντων δικαίων καὶ προνομίων αὐτοῦ, ἤγουν παροίκων, χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ τοῦ ὑδρομυλικοῦ ἐργαστηρίου·*

II. *Προσαπεσπάσθησαν δὲ δι' ἀπογραφικῆς καταστάσεως αἱ δύο μερίδες τοῦ τοιούτου χωρίου, καὶ ἐδόθησαν ἡ μὲν μία μερὶς τῷ Γαβριηλοπούλῳ ἐκείνῳ, ἡ δὲ ἑτέρα τῷ Φαρμάκῃ μετὰ καὶ τῆς Βισινίας ὡς ἐναπολειφθῆναι τῇ μονῇ τὸ τρίτον μόνον μέρος τοῦ τοιούτου χωρίου·*

III. *Ἀρτίως δὲ ἀνέφερον τῇ βασιλείᾳ μου οἱ τῆς δηλωθείσης σεβασμίας τοῦ Ἐσφιγμένου μονῆς μοναχοὶ καὶ ἐφάνησαν χρυσόβουλλα καὶ ἕτερα παλαιγενῆ δικαιώματα τῇ τοιαύτῃ μονῇ κατέχειν καὶ νέμεσθαι τὸ δηλωθὲν μετόχιον ἅπαν, καὶ παρεκάλεσαν, ἵνα εὐεργετηθῶσι καὶ διὰ χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου τὸ τοιοῦτον χωρίον καθὼς προκατεῖχον αὐτό· τὴν παράκλησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ὡς εὔλογον καὶ δικαίαν, ἔχει θέλημα καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς, ὡς ἂν κατέχῃ καὶ νέμηται ἡ δειλωθεῖσα σεβασμία τοῦ Ἐσφιγμένου μονὴ τὸ χωρίον τὸ λεγομένον Κρόσουβον μετὰ καὶ τῶν ἀποσπασθέντων δύο μερίδων αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, τῶν κρατουμένων παρὰ τοῦ Γαβριηλοπούλου καὶ τοῦ Φαρμάκη· κατέχῃ δὲ ταῦτα ἡ τοιαύτη μονὴ μετὰ καὶ τῆς Βισινίας καὶ μετὰ τῆς ἑτέρας πάσης νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῶν*

καὶ τῶν δικαίων πάντων καὶ προνομίων, ἤγουν παροίκων, χωραφίων, ἀμπελώνων καὶ τοῦ ὑδρομυλικοῦ ἐργαστηρίου.

IV. *Ἀλλὰ καὶ ὅσοι ἐθελήσωσι προσελθεῖν καὶ προσκαθῆσθαι τῷ τοιούτῳ μετοχίῳ ἐλεύθεροι καὶ τῷ δημοσίῳ ἀνεπίγνωστοι, ὀφείλει κατέχειν καὶ τούτους ἡ δηλωθεῖσα μονὴ λαμβάνουσα ἐξ αὐτῶν τὰ ἀνήκοντα δίκαια αὐτῆς. Ἔτι τε διορίζεται ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου αὐτῆς, ὡς ἂν διατηρῆται τὸ τοιοῦτον μετόχιον τὸ Κρόσουβον ἀνώτερον καὶ ἀκαταζήτητον πάσης καὶ παντοίας δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως, ἤγουν ξευγαρατικίου, ξυλαχύρου, μιτάτου, πεσημίατος, καστροκτισίας, κατεργοκτισίας, ἀγκαρίας, ψωμοζημίας, συνδόσιας γεννημάτων καὶ πάσης ἄλλης καὶ παντοίας δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως, νῦν τε οὔσης καὶ εἰς ὕστερον ἐπινοηθησομένης. Οὐδὲν δὲ ἕξει ὅλως.*

V. ......*κατὰ μῆνα δεκέμβριον τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιῶνος πρώτης τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἕκτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ἐσημήνατο κράτος.*

† Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμαίων.

5.

Цар Стефан Душан

1348—1355

прима се ктиторства манастира Есфигмена, и своја ктиторска права преноси на сина Уроша. а даје манастиру 500 перпера. Византійскій Временникъ, XII, L. Petit et W. Regel, Actes d' Esphigménon, p. 41.

Ἐπεὶ ἐζήτησαν τὴν βασιλείαν μου οἱ τιμιώτατοι μοναχοὶ τῆς σεβασμίας μονῆς τῆς ἐν τῷ Ὄρει τοῦ Ἄθω διακειμένης τῆς ἐπικεκλημένης τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ τοῦ Ἐσφιγμένου, ἵνα ἀναδέξωμαι αὐτὴν καὶ παντοίας διάκεινται τῆς ἀναδοχῆς καὶ εὐεργεσίας τῆς βα-

σιλείας μου· τὴν παράκλησιν αὐτῶν προσδεξαμένη, ἀνατίθημι πάντα τὰ κτητορικὰ δίκαια τῆς τοιαύτης σεβασμίας μονῆς εἰς τὸν ὑψηλότατον καὶ εὐσεβέστατον υἱόν μου κράλην τὸν Οὔρεσι. Ἐτάχθησαν δὲ καὶ παρὰ τῆς βασιλείας μου, ἵνα δίδονται κατ' ἔτος ὑπέρπυρα βενετικὰ πεντακόσια ἀναμφιβόλως πάντη καὶ ἀδιασείστως χάριν ψυχικῆς σωτηρίας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἐγεγόνει καὶ τὸ παρὸν πρόσταγμα τῆς βασιλείας μου καὶ ἐπεδόθη τῇ δηλωθείσῃ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μονῇ δι' ἀσφάλειαν.

6.

Деспот Ђурађ Бранковић

1429, септембра 11

даје манастиру Есфигмену педесет литара сребра на годину од царине у Новом Брду. К. П. Дмитріевъ-Петковичъ, Обзоръ аѳонскихъ древностей. Прил. къ т. VI З. И. А. Н. Спбргъ 1865, стр. 2; Византійскій Временникъ XII, L. Petit et W. Regel, Actes d'Esphigménon, p. 44, по фотографији П. Севастијанова.

...... Тѣмь же и азь иже вь Христа Бога благовѣрныи и христолюбивыи, милостію Божіею господинь Србьлемь деспоть Гюргь и сь богодарованною ми благочьстивою и христолюбивою госпождею деспотицею, кура-Ериною. Пишеть господство ми вь свѣдѣніе вьсѣмь, како пріиде кь господствоу ни оть чьстные и светые горы, оть чьстнаго и царскаго монастира, обитѣли Спасова Вьзнесеніа господнꙗ, глаголемаго Свімень, чьстнѣиши вь свештенноинокохь и намь о Христѣ вьзлюблении доуховникь, ieромонахь курь Давидь, и вьспоменоу мольбнѣ господствоу ни како да боудемо хтіторіе выше реченномоу монастироу. — Мы же, милосрьдіемь движими, а повелѣніемь заповѣди водими благоволихомь просимое томоу испльнити, пріимисмо да боудемо оть дьньсь хтіторіе выше реченномоу монастыроу, да се зове монастирь господства нашега. Тѣмь же и приложи господство ни выше реченномоу монастироу за окрьмленіе монастирско, да се давａ на всако годиште оть новобрьдске царине по петьдесеть

литрь сребра, и овози да се давали на всако годиште и да се не отними оть выше реченного монастира догде к животь господства ни.

— — — — — — — — — — — — —

Вь лѣто ѕцли, мѣсеца септевріа ·аі· оу патріархіи оу Житчоі.

7.

Деспот Јован и мајка му деспотица Анђелина

1499, јула 23

потврђује повељу деспота Ђурђа од 1429 и обриче испунити је кад узмогне. К. П. Дмитріевъ-Петковичъ, Обзоръ аѳонскихъ древностей. Прил. къ т. VI З. И. А. Н. Спбргъ 1865, стр. 4; Византійскій Временникъ, т. XII, L. Petit et W. Regel, Actes d'Esphigménon, p. 45.

......Тѣмь же и азь иже вь Христа Бога благовѣрны и христолюбивы деспоть Іоаннь и сь вьзлюбленною и христолюбивою матерію моею, деспотицею кура = Ангелиною. Пишеть господство ни вь свѣденіе вьсемь како пріиде кь господствоу ни оть чьстніе и светіе гори, оть чьстнаго и царскаго монастира, обители Спасова Вьзнесеніа господнꙗ, глаголемаго Свимень, чьстнеиши вь свѣштенноинокохь и намь о Христѣ вьзлюблени іеромонахь игоумень кврь Герасимь и вьспоменоу мольбнѣ господствоу ни како да боудемо хтіторіе выше реченномоу монастироу. Ми же милосрьдіемь движими и повелѣніемь заповеди водими, благоволихомь просимое томоу исплънити, и примисмо да боудемо оть дьньсь хтиторье више реченномоу монастироу, да се зовѣ монастирь господства нашега и на вьсако лѣто да помагаемь по силе нашеи, елико нынꙗ сила наша ксть. Аште ли же благоволить Господь Богь нашь иже троици славими и прѣчьстнаа Богомати и сътворить сь нами милость свою сьтворити ме господина Срьблемь, вьса елика състоеть се вь хрисовоули благочьстиваго и христолюбиваго иже вь блаженеи коньчине бивʼшаго господина деспота Гюргꙗ, деда моего, дааніе и приложеніе за окрьмленіе монастирʼское обештавамь се и пріем-

лємь сіа подавати, и нє сіа тьчію нь и множаишаа. А игоумєнь рєчєнны кўрь Гєрасимь пріими господьствоу ни обєшта ни, да ни пою вь в'сакоу соуботоу літоургію намь, и да ни даваю прилѣквакь дори годѣ соу они живи, и боудоуштіи по нихь иноци, дондѣжє боудє монастирь. И сіа прієшє, и обѣшташє сє и оутврьдишє подь клєтвою.

Писа сє сіи хрисовоуль повєлѣнієм благочьстиваго и христолюбиваго господина дєспота Іоанна вь лѣто ѕ҃з҃ и з҃ мѣсєца іоуліа кг҃ оу градоу Коупин'никоу.

Милостію Божією госпогы дєспотица Аггєлина, и синь нашь милостію Божією дєспоть Іоаннь.

Ова је повеља штампана још у Гласнику V, стр. 224. Послао ју је 1853 из Цариграда сам К. П. Дм.-Петковић. Одатле ју је узео Миклошић у Monumenta serbica, стр. 542. Наш је испис из горе наведеног издања самога Петковића.

ι. МАНАСТИР ЗОГРАФ

1.

Цар Стефан Душан

1346, априла, индикта XIV

враћа манастиру Зографу неправилно му доласком српске власти одузету земљу и утврђује је повластицама и правима. Визант. Временникъ, XIII, W. Regel, E. Kurtz et B. Korablew, Actes de Zographon. Ст. Петербургъ 1907, стр. 89. Флоринскій, Аѳ. акты, стр. 80, веома непотпуно.

I. *Ἐπεὶ ἡ κατὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος τοῦ Ἄθω διακειμένη σεβασμία μονὴ ἡ εἰς ὄνομα τιμωμένη τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Ζωγράφου ἐκέκτητο περὶ τὸν ποταμὸν τὸν Στρυμμόνα χωρίον τὸν Χάντακα λεγόμενον διὰ χρυσοβούλλου τοῦ ἀνεψιοῦ τῆς βασιλείας μου τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως τῶν Ῥωμαίων κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ κατεῖχε τοῦτο καὶ ἐνέμετο μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς*

αὐτοῦ, καθὼς ἐνέμετο τοῦτο καὶ ὁ μέγας κοντοσταῦλος ἐκεῖνος, μεθὸ δὲ προσῆλθεν ἡ τοιαύτη χώρα εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ ὑποχειριότητα τῆς βασιλείας μου, ἐκρατήθη καὶ ἐδόθη ἀλλαχοῦ, ἀρτίως δὲ πάλιν δι' ἀξίωσιν τοῦ περιποθήτου αὐταδέλφου τῆς βασιλείας μου, τοῦ ὑψηλοτάτου βασιλέως τῶν Βουλγάρων, διωρίσατο ἡ βασιλεία μου, ἵνα ἐπιλάβηται ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ τὸ τοιοῦτον χωρίον τὸν Χάντακα καὶ κατέχῃ τοῦτο, καὶ νέμηται ὡς τὸ πρότερον.

II. Ἐξήτησεν δὲ ὡσαύτως ὁ περιπόθητος αὐτάδελφος τῆς βασιλείας μου ὁ ὑψηλότατος βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων κῦρ(ις) Ἀλέξανδρος καὶ ἠξίωσε τὴν βασλεῖαν μου, ἵνα πορίσηται ἡ τοιαύτη μονὴ ἐπὶ τούτῳ καὶ χρυσόβουλλον τῆς βασιλείας μου· τὴν ξήτησιν καὶ ἀξίωσιν αὐτοῦ εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου, ἀπολύει αὐτῇ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς, δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα κατέχῃ τὸ εἰρημένον χωρίον τὸν Χάντακα ἡ δηλωθεῖσα σεβασμία μονὴ μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ ἀνενοχλήτως καὶ αδιασείστως, ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως εἰς τοὺς ἑξῆς ἅπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνους, μετὰ τῶν ἐκεῖσε ὑδρομυλώνων καὶ τοῦ διαβατοῦ τῶν εἰσερχομένων καὶ ἐξερχομένων καραβίων, ἔτι τε τῆς ἁλείας, ἧς ἐνέμετο τὸ τοιοῦτον χωρίον εἴς τε τὴν Ἐβόλιανην καὶ τα Χουδηνά, ἀλλὰ δὴ καὶ τῆς ἐνεργείας, ἧς εἶχον αἱ πλάται τοῦ τοιούτου χωρίου ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ τῆς ὑπηρεσίας τῶν μετακομιζομένων γεννημάτων καὶ τῶν ἑτέρων εἰδῶν εἰς τὴν σκάλαν τοῦ εἰρημένου ποταμοῦ, ὡς τὸ προνόμιον αὗται εἰς τουτο ἔχουσαι·

III. Κατέχῃ ὡσαύτως καὶ τὰ πεντήκοντα ὑπέρπυρα, ἅπερ εὐηργέτησεν πρὸ ὀλίγου αὐτὴν ἡ βασιλεία μου, ἀνενοχλήτως πάντη καὶ ἀδιασείστως, ἅπερ δηλονότι ἐτέλει πρὸς τὸ μέρος τοῦ δημοσίου χάριν τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρκίας κατ' ἔτος ὑπὲρ τῶν ὅλων κτημάτων αὐτῆς, καὶ ἐδίδου πρὸς μὲν τὸ δημόσιον τῆς Θεσσαλονικης ἀπὸ τούτων ὑπέρπυρα δέκα, πρὸς δὲ τὸν Σερρῶν ὑπέρπυρα τεσσαράκοντα.

IV. Ἁλιεύωσι δὲ καὶ τὰ σοβήκια τοῦ εἰρημένου χωρίου τοῦ Χάντακος εἴς τε την θάλασσαν τῆς Χρυσουπόλεως καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἀνενόχλητα καὶ ἀδιάσειστα, καὶ οὐδὲν καθέλκωνται παρά τινος τῶν ἁπάντων ἢ εἰς ὀψώνιον ἢ εἰς τρίτην μερίδα ἢ εἰς ἄλλο τι πλεῖον ἢ ἔλαττον.

V. Διορίζεται ἔτι ἡ βασιλεία μου ἵνα διατηρῆται τὸ εἰρημένον χωρίον ὁ Χάντακας, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ ἕτερα ἅπαντα χωρία καὶ ξευγηλατεῖα καὶ κτήματα τῆς εἰρημένης σεβασμίας μονῆς, ἀνενόχλητα καὶ ἀδιάσειστα, ἀπάτητα καὶ ἀνώτερα ἀπὸ πασῶν τῶν κατὰ χώραν ἐπερχομένων ἐπηρειῶν τε καὶ δόσεων, ἤγουν τοῦ φόνου, τῆς παρθενοφθορίας, τοῦ μερικοῦ ἀέρος, ἔτι τε τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρκίας, τῆς ὀρικῆς, τῆς καστροκτισίας, τοῦ κεφαλαίου τοῦ χαράγματος, τοῦ ἐννομίου τῶν προβάτων καὶ χοίρων αὐτῶν, τοῦ μελισσοεννομίου, τῆς χοιροδεκατείας, τοῦ μιτάτου, τοῦ ξυλαχύρου, τῆς ἀγγαρείας, τῆς ψωμοξημίας, ναὶ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἀλλοτρίου ἅλατος καὶ ἀπὸ πασῶν ἄλλων δόσεων καὶ συξητήσεων, τῶν τε νῦν ἐνεργουμένων καὶ τῶν εἰς τὸ μετέπειτα ἐπινοηθησομένων.

VI. Καὶ οὐδὲν εὑρήσωσί ποτε διενόχλησιν ἢ διασεισμόν τινα οὔτε παρὰ τῶν κατὰ καιροὺς ἐκεῖσε κεφαλατικευόντων ἀρχόντων καὶ ἀρχοντοπούλων τῆς βασιλείας μου οὔτε παρὰ τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων οὔτε μὴν παρ' ἑτέρου τινὸς τῶν ἁπάντων καθ' οἱονδήτινα τῶν ἁπάντων τρόπον, ἀλλὰ διατηρηθήσονται νῦν τε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἀνενόχλητα καὶ ἀδιάσειστα ἀπὸ πάντων, κατὰ την περίληψιν τῶν προσόντων τῇ τοιαύτῃ μονῇ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων καὶ κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ ἐπιβραβευθέντος νῦν αὐτῇ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου, οὗ τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τὸ στέρρον ἕξωσι καὶ βέβαιον πάντα, ὅσα ἐπεχορηγήθη αὐτῇ δι' αὐτοῦ, καὶ ἀποτραπήσονται καὶ ἀποδιωχθήσονται τῇ ἐμφανείᾳ τούτου πάντες ὅσοι πειραθῶσι διενοχλῆσαι ἢ διασεῖσαι τὰ εἰρημένα χωρία καὶ κτήματα καὶ ξευγηλατεῖα τῆς τοιαύτης μονῆς τὴν οἱανδήτινα ἐπήρειαν καὶ διενόχλησιν.

VII. *Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ Ζωγράφου καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλειας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ἐνισταμένης* 14 *ἰνδικτιῶνος, τοῦ* 6854 *ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.*

† Стефанъ вь Христа Бога вѣрнь царь.

2.

Цар Стефан Душан

1351, индикта 4

ограничава земље манастира Хиландара и манастира Зографа, и даје у замену села манастиру Зографу. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты, 33.

I. ...... И повелѣ благочьстивіи царь Стефанъ съписати хроусоволь златапачата, а оть сіе три бѣлези: оть испрѣка источнеи стране сльньч'нѥ право та на прѣсека, ... и тоу постави два крьста, единь оть южна страна, и тоу остави воула Светомоу Георгію (тј. Зографу), а дроугы оть вьстокь, и тоу остави воула хилан'дар'ска, итд.

II. И оть тоу ...... на брьдо, на дроумь, и тоу сътвори събор благочьстивіи царь и рекь игоуменоу зоуграф'скомоу и хыландарскомоу: да знаете отци святы, азь испросихь оть Свꙙтаго Георгіа ны место ны кѥлиꙗ, нь гора на потреби манастироу, и азь хоштоу даты дѣсꙙть кратъ Свꙙтомоу Георгію мꙙсто ино. И даде благочьстивіи царь на Строума двѣ села: глаголѥмо Кроушево и Сотірь вь мѣсто порабоштенѥ монастирскомоу мѣтохоу.

III. И тоу никто да не обладаеть надь ними ны да искаты.

IV. И сътвори благочьстивіи царь любовь междоу Хиландарь и Зоуграфь, да имають обштее житиѥ и обштоу любовь мѣждоу собою.

V. Яште кто разорить еже азь сътвориль .... и разорить сію заповѣдь, да ѥ проклꙙтъ.....

И сіє до здѣ...... вь лѣто ҂ѕѡнд.

Извод из хрисовуље у једном спису у манастиру Зографу, у ком се наводи да је те године, 1351, цар Стефан, ради расправе међа̂ међу Хиландаром и Зографом, био у Хиландару и да је разграничење, после прочитања хрисовуља зографских, лично извршио.

3.

Деспот Јован Угљеша

1369, фебруара, индикта VII

расправља хрисовуљом на основи суђења спор међу манастиром Зографом и епископом Јериским о земљи Саравари W. Regel, E. Kurtz et B. Korablew Actes de Zographon Византійскій Временникъ XIII, Ст. Петербургъ 1907.

Предмет је спора изнесен пред суд, у ком су седели деспот Јован Угљеша и „свети синод,“ у ком су били архиепископ охридски, прота карејски и многи други светогорски калуђери. Предмет је некаква земља Саравари, која је пређе припадала некоме војнику. Мира и љубави ради деспот Угљеша је предложио да се земља подели на једнаке половине, од којих једна да се да̂ Зографу а друга епископу Јериском. Али то не прими ни једна ни друга страна. По договору с архиепископом охридским деспот Угљеша нареди потпунији испит околности и сведока. Нарочити његов изасланик отиде те испита сведоке у Солуну. Тај испит потврди да је земља чисто манастирска, јер је добивена у замену за другу земљу за коју нико није спорио да је манастирска. На основи свега тога деспот Угљеша изриче пресуду којој је давао вредност закона (хрисовуље) и завршује је речима:

......διορίζεται ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος δικαιωτηρίου αὐτῆς ὁρισμοῦ, χρυσοβούλλου δύναμιν ἔχοντος, ἔχειν τὴν τοῦ Ζωγράφου σεβασμίαν μονὴν πᾶσαν τὴν ἐν τῷ Ἱερισσῷ γῆν, ὑπὲρ ἧς ἡ ὄχλησις, ἣν καὶ κατεῖχεν ὡς εἴρηται ὁ Σαραβάρης ἐκεῖνος, εἰς τὸν διηνεκῆ καὶ ξύμπαντα

χρόνον ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως, μήτε τοῦ ῥηθέντος θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου κυροῦ Δαβὶδ ἔξοντος ἐπ' ἀδείας ἢ ἑτέραν κρίσιν ζητεῖν ἢ ὅλως διενοχλεῖν τὴν σεβασμίαν καὶ βασιλικὴν μονὴν τὴν τοῦ Ζωγράφου ἐπὶ τῇ τῆς εἰρημένης ἐν Ἱερεσσῷ γῆς κατοχῇ τε καὶ δεσποτείᾳ μήτε ἑτέρου τινὸς τοῦ μέλλοντος μετ' αὐτὸν ἐπισκοπεῦσαι τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Ἱερισσοῦ, ἀλλὰ μένειν παντάπασι τὴν τοῦ Ζωγράφου σεβασμίαν καὶ βασιλικὴν μονὴν ανενόχλητον παρὰ παντὸς ἀνθρώπου καὶ ἀνεπηρέαστον ἐπὶ τῇ τῆς εἰρημένης κατοχῇ γῆς μέχρι συντελείας τοῦ κόσμου. Διὰ γὰρ ἀσφάλειαν ἐγεγόνει ταύτῃ καὶ ὁ παρὼν ὁρισμὸς τῆς βασιλείας μου, χρυσοβούλλου δύναμιν ἔχων, ἀποσταλέντος παρὰ ταύτης σὺν αὐτῷ ὡς ὀτρόκου τοῦ ῥηθέντος οἰκείου τῇ βασιλείᾳ μου κυροῦ Νικήτα τοῦ Πεδιασίμου, ἐφ' ᾧ παραδοῦναι τὴν ῥηθεῖσαν γῆν τὴν ἐν Ἱερισσῷ πρὸς τοὺς Ζωγραφίτας. Κατὰ μῆνα φεβρουάριον τῆς νῦν τρεχούσης ἑβδόμης ἰνδικτιῶνος, ἔτους 6877.

† Ἰωάννης ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς δεσπότης καὶ αὐτοκράτωρ ὁ Οὐγκλέσης.

κ. МАНАСТИР КАСТАМОНИТ

1.

Челник Радич

1430

постаје ктитор манастира Кастамонита и даје му прилоге. Љ. Стојановић, Споменик III, 34.

I. Вь име оца и сина и светаго доуха. Да ѥсть вь свѣдѣніе вьсакомоу прѣдь кога се ово записаніе изнесе, ꙗа челникь Радичь пишоу сіа, како пріиде кь намь чьстьныи въ свештенноинокохь игоумень храма Светаго апостола и прьвомоученика и архідіакона Стефана кyрь Неофить вь обитѣли Светыѥ Горы Афона, монастира рекомаго Кастамонить и бесѣди....... сь нами мольбнѣ да бисмо имь были помоштници на вьздвигноутіе и обновлѥніе........ не прѣзрѣсмо нь примисмо......... и крѣимь светіи

монастирь......... мѣсто хтітора съ въсакынмь оусрьдіемь и повинованіемь, ꙗко ѥ обычаи Светыѥ Горы хтітороу повиноватисе, и како сіе записаль и повиноуль игоумень и все братство светаго монастира того оу своме записаніоу, оу томзи да прѣбываю непрѣмѣнно никогда дондеже стоить светіи монастирь.

II. И еште оутаксахь ꙗа челникь Радичь да давамь светомоу монастироу на годиште двадесети литрь сребра, што имь кѥ быти за храноу, да си коупоую жито.

III. И за овози да приходе всако годиште о празникоу светаго великомоученика Христова Георгіа, да си онози оузимаю.

IV. И овози да е непрѣмѣнно на всако годиште, освѣнь инога што кю помагати и крѣпити светыи монастирь и подвизати елика ми роука подаваа.

V. Овози да боуде тврьдо и непоколѣбимо дондѣ смь живь; по прѣстави же моемь еже кь Господоу, да си имаа ть монастирь рекомі Кастамонитскыи одь моихь сель седмь сель што соу записана оу господскомь хрісовоулоу вь мѣсто онѣхьзи двадесети литрь. Онѣмзи да се помага светыи монастирь што доходіи одь онехзи седмь сель.

VI. И дѣлове што имамь оу Роудникоу, и коло што смь сьградиль оу момь селоу оу Каменице — и одь дѣловь и одь кола половиноу да имаа светыи монастирь Кастамонитскыи доходіи, а половиноу да ѥ монастироу Светаго Великомоученика Христова Георгіа на Вракѥвштици. И овози да стои междоу ними тврьдо и непрѣмѣнно, донде стое оба монастіра.

Сіа выше писанна записаше се вь лѣто ҂ѕцлд, индиктіонь (·д·).

2.

Челник Радич

22 маја 1433

обнавља манастир Кастамонит и с аријским митрополитом Марком поставља устав манастиру. Љ. Стојановић, Споменик III, 34.

I. ...... Сего ради и мы благочьстиваго и светопочившаго господина деспота Стефана раби и по еговоу прѣставленію бла-

гочьстиваго и христолюбиваго Србьлюмь господина деспота Гюрга, такожде раби и послоушници, азь челникь великыи срьбскыи Радичь поревновахь ꙗко благочьстіа иже прѣжде нась благочьстивыихь онѣхь моужеи сице и добродѣтѣли тѣхь никакоже лишень быти єлико по силѣ моеи потроудихь се и сьздахь монастирь иже вь Светѣи Горѣ светомоу и славномоу прьвомоученикоу и архідіаконоу Христовоу апостолоу Стефаноу, на мѣстѣ глаголюмѣмь Кастамонить, и ина обьновихь и сьзидахь разоренаа, и сьградихь и оутврьдихь вь томь светомь монастироу, понеже бѣше падшии и вь запоустеніе пришьдыи.

II. Тѣмже сь сьвѣтомь и благоволюніемь господина и оца ми доуховнаго, прѣосвештенаго митрополіта ахілскаго курь=Марка, оустависмо сицевыимь образомь да боуде обштежитіе оу светомь монастироу:

·а· Напрѣжде игоумень да се ставыи изь монастира, кога изберοу сьборнѣ и полюбе вса братіа обште.

·в· И да се избираю шесть човѣкь добрѣхь сьборникь, кои се те сь игоуменомь сьвѣтовати и строити работе монастирске, мале и голѣме, и игоумень да не чиніи безь нихь сьвѣта нихдинога посла, ни мала ни велика, кромѣ доуховные вѣшти.

·г· Такожде и братіа кога се обрѣтаю оу светомь монастироу да прѣбиваю оу страхоу по заповѣди Божіи и да не чине ништо о себѣ, ни мало ни велико, безь оупрошеніа старѣюга.

·д· И да юсть всеобште ꙗденіе и питіе и одежда и до т...... кыихь, до игле и до конца, ништо да не има оу келіи оу своои безь благословеніа старѣюга, тькмо што моу старѣи благословіи този да дрьжи и да имаа оу кєліи оу своои.

·є· И што би кто оть братіе испросиль или оу сьродника или оу иного кого, или свое си иманіе донесель или игоумень или тко оть братіе обрѣтаюштимь се вь светомь монастироу, да не волнь дрьжати єднь динарь оу себе, тькмо да доносіи прѣдь игоумена и предь сьборнике, да што моу они благослове и подадоу, този да има.

·ѕ· Кто оусхокѥ прѣбывати вь светомь монастироу такози да чиніи; кто ли би хтѣль имѣніе свое држати, а да прѣбива оу монастироу, таковіи да се не обрѣте тоуи, тькмо оу гостинско име да прѣнокюѥ, и пакы да си изиде коуде хокѥ своимь иманіемь.

III. И што сьмь приложиль гда челникь Радичь светомоу монастироу: сьсоуде свештене, сребрьне кадилнице, каціе, свѣштнике, блюда, тетроеугеле, оковане и ина книжіа, одежде свештеничьске, хамоухе и ине потрѣбе што се обрѣтаю оу светомь монастироу, оть тогази да нѣ волнь никто ни продати, ни заложити, ни комоу даровати, просто рекше ни изнести на дворь изь светаго монастира, кромѣ ако би се слоучило сътѣскнѥніе или кога ноужда да се не имаю ни за што ино задѣноути, оу таковои врѣме да се заложе сьсоуди, а да се не продадоу, догде се пакы по врѣменоу одкоупе.

IV. Такожде и села кога сьмь приложиль, и цариноу, и делове по сашкихь мѣстехь, рекше оу Новомь Брьдоу и оу Роудникоу, тѣмжде образомь да нѣ волнь ниѥдьнь предстатель продати, тьчію ако се ноужда слоучіи заложити до врѣмене догде се откоупіи. Докле смь живь гда челникь Радичь; докле боудоу оу мирскомь прѣбыванію да давамь светомоу монастироу Кастамонитскомоу на всако годиште по двадесети литрь сребра о Гюрьевѣ днѣ и оу болницоу по две литре сребра за ексодь болныимь.

V. Аште ли ми се слоучіи и придоу вь Светоу Гороу калогеромь оу свои монастирь Кастамонитскы, или оусхокю быти оу светомь монастироу, или оу шоуме, или индѣ где, да ме ѥсть дльжнь светыи монастирь покоити сь вьсакыимь благоволѥніемь што боуде сь сьвѣтомь оца игоумена и добрыхь чловѣкь, и кь томоу оть сель да си оузимлю доходкь, а сребро што ѥ давано да не иштоу, и одь сельскыихь доходкь да се дава оу болницоу по две литре сребра дондеже стои светыи монастырь, да имь е този сребро за ексодь. Такожде и діаконіа да се дава оу болницоу што се обрѣтаа оу светомь монастироу што кѥ доволно быти болніимь, како оутакеа прѣдстатель.

VI. Ѩште ли се слоучи концъ менѣ челникоу Радичоу въ мирскомъ прѣбываніоу, такожде да боуде о селехъ и о среброу ѩкоже прѣжде рекохомъ. И по прѣшьствію моемоу, кѫда благоволить Богъ, ако приде оу светыи монастиръ доуховникъ мои прѣосвештенныи митрополить арилскыи куръ-Марко, въ мѣсто мене онъ да боуде строитель оу томъ монастироу до где е живъ.

VII. Такожде и о сьродницехъ моихъ, рекше братанце и сестричикꙗ, ако пріиде кто отъ нихъ калогюромъ, да ихъ е дльжьнъ светыи монастиръ пріимити и покоити како-то и дроугоу братію монастирскоу.

VIII. Ѩште ли кто обрѣштеть се отъ нихъ разоумичнъ и добръ строитель никокірнъ(?) монастироу, таковыи сь съвѣтомъ и благоволюніемъ братскымъ да поставлꙗеть се старѣи; аште ли таковыи не обрѣштеть се, да прѣбываеть сь братіами обште.

IX. И діаконіомъ еште дльжно юсть вьспоменоути оу обштемъ житіоу. Игоуменъ и братіа монастирскаа и иніи кои приходе, гостіе, добри чловѣци и ина братіа, нигде да се діаконіа не изедаа кромѣ трапезе и оу болници болныимъ, тьчію кьдъ се прилоучіи нѣкои гость добръ чловѣкъ, да моу се однесе вино по трапезе оу кюлію, да моу се послоужіи колико оурече игоуменъ. И кои годе се прилоучіи пришьдыи нѣкои добръ чловѣкъ или калогеръ или бѣльцъ, всакого да е дльжьнъ светыи монастиръ примити сь почьстію и оупокоити, и одпроводити съ всакыимъ потьштаніемъ и благоволюніемъ, заради ю тази наипрьваа почьсть и полза братіамъ живоуштимъ въ светомъ монастироу.

X. И еште молимъ и миль се дѣюмъ оцоу игоуменоу и о Христѣ братіамъ живоуштінмъ въ светомъ монастироу и окрѣтаюштимъ се вь тогдашнюе врѣме по прѣшьствію моемъ кь Господоу, да ми се пое божьствнаа литоургіа оу всакы четврьткъ сь коливомъ и прилевкомъ и съ всакыимъ оупокоеніемъ братскыимъ ѩкоже ми се сте обештали.

XI. И молимъ се и миль се дѣемъ ѩко господе и братіе о Христѣ сіемоу нашемоу писаніоу непотвореноу быти нъ паче потврьжденоу, егоже благоволить Богъ бити строитель светомоу

монастироу. Ӑште ли кто дрьзнеть нашоу памеṫь оугасити вь светомь монастироу, и самь себи грѣхь наслѣдовати, таковаго да разорить Господь Богь вьседрьжитель вь си вѣкь и вь боудоуштіи и вь место помошти да моу е соупьрница, итд.

XII. И сіа выше писанаа записахомь и оутврьдихомь сь прѣосвештенныимь господиномь и доуховникомь митрополитомь арилскыимь кѵрь=Маркомь вь лѣто ҂ѕцма. маіа ·кв· индикто ·аі·

λ. МАНАСТИР КСИРОПОТАМ

Цар Стефан Душан

1346 (?) [1] *инд. 14* [1] *(?)*

(Сачувана само десна половина пергамента и текста). Душан потврђује манастиру Ксиропотаму на Св. Гори стара и дарује му нова имања, ослобођавајући и једна и друга од дажбина. Из фотографије д-ра К. Марка, поклоњене Д. Н. Анастасијевићу, с којом је сравњен и оригинал у Ксиропотаму.

Заградама ( ) обележено је, што је било на левој, оцепљеној половини пергамента, у колико се то може допунити према Флоринскій, Аѳонскіе акты стр. 91 и д. Где пак није могућа допуна (нпр. код имена места̂), ту стоји неколико тачака.

(κατέχει ἡ τοιαύτη σεβασ)μία μονὴ διὰ παλαιγενῶν χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων καὶ παραδόσεων (ἀπογραφικῶν καὶ ἑτέρων δικαιωμάτων διά)φορα κτήματα καὶ μετόχια, ἐν οἷς εἰσι·

I. *Περὶ τῇ Ἱερισσῷ μετόχιον ἐπ' ὀνόματι (.... Δημητρί?ο)υ τοῦ μυροβλύτου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ ἧς ἀνέκα(θεν) ......*

II. .... *τὴν Ἱερισσὸν παροίκους μεθ' ὧν κέκτηται καὶ ἐπὶ τούτοις δικαίων.*

---

[1] Означене су само хиљаде и стотине (҂ѕω..) од година, а за десетице и јединице стоји празно место. Исто је тако и за индикт и месец остављено празно место. Ја држим, да је од 1346 инд. 14 по томе, што је увод готово дословно исти као у Душановој грчкој повељи истога датума, што је штампана код Флоринског на стр. 91 и д. Али дабогме, као сигурно то не тврдим, и за атум стављам под знак питања.

III. *εἰς τοῦ Γομάτου..... (ἐν)δόξων πανευφήμων ἀποστόλων μεθ' ὧν καὶ αὐτὸ κέκτηται ἀμπελιων καὶ γῆς καὶ τῆς τούτων.....*

IV. *....χωρίον λεγόμενον ἡ Κοσλὰ μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς αὐτοῦ.*

V. *ἕτερα..... (μετὰ) τῆς τούτων περιοχῆς καὶ νομῆς.*

VI. *παλαιοχώρια εἰς τὸν λογγὸν τοῦ Κοσκινᾶ καὶ τοῦ Σάρτη.....*

VII. *....(μετόχιον) ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς ὑπεράγνου θεομήτορος μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ τῆς.....*

VIII. *...μετόχιον εἰς ὄνομα τιμώμενον καὶ αὐτὸ τῆς παναχράντου δεσποίνης θεοτόκου μετὰ τῆς ἐν αὐτῷ....*

IX. *....(μετὰ...... καὶ τῶν ἀνέκα)θεν δικαίων.*

X. *Εἰς τὸ χωρίον τὴν Δάφνην μύλωνα ὁλοκαιρινὸν ἐπιλεγόμενον εὔδαιμο.....*

XI. *....γῆν ὅσην δικαιοῦται ἐν διαφόροις τμήμασιν.*

XII. *εἰς τὸν Τριακονταστάτην ξευγη(λατεῖον).....*

XIII. *....(μετόχιον?) εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος θαυματουργοῦ Δημη(τρίου)....*

XIV. *(μετόχιον? τιμώ)μενον καὶ αὐτο ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν καὶ οἰκήματα ἐκτὸ(ς).....*

XV. *....(μετόχιον? τοῦ ἐν) ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.*

XVI. *Εἰς τοῦ Λαγγαδᾶ γῆν πλησίον τῶν δικαίων τῆς μο(νῆς)....*

XVII. *....πρακτικὸν διαλαμβάνει.*

XVIII. *εἰς τὸν Ὀβροχὸν ὑδρομύλωνας ὁλοκαιρινοὺς δύο.*

XIX. *Εἰς τὸ χωρίον...... (ὑπερ)αγία θεοτόκος μεθ' ὧν ἔχει προσκαθημένων καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἀλειας καὶ ὧν ἔχει δικαίων καὶ....*

(Ἐξήτησαν δὲ καὶ) παρεκάλεσαν οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ τυχεῖν τὴν δηλωθεῖσαν σεβασμίαν μονὴν εὐεργεσίας καὶ (προμηθείας παρὰ τῆς βασιλείας μου ἀντὶ) τῆς γενομένης φθορᾶς καὶ καινοτομίας εἰς τὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια

ταύτης. (Τὴν ζήτησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ) βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύβει αὐτῇ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον (λόγον αὐτῆς), δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα κατέχῃ αὕτη ἀνενοχλήτως παντάπασι (καὶ ἀδιασείστως πάντα τὰ δηλωθέντα κτή)ματα καὶ μετόχια ταύτης, ὁπωσδήποτε ἐκράτει καὶ ἐνέμετο ταῦτα· ἀντὶ δὲ (τῆς γενομένης κατατριβῆς καὶ καινοτομίας εἰς τ)ὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια καὶ δι' ἣν ἐνεδείξαντο εἰς τὴν βασιλείαν μου (οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ σχέσιν καὶ εὔνοιαν εὐεργετεῖ τῇ τοι)αύτῃ σεβασμίᾳ μονῇ·

XX. Τοὺς παροίκους τοὺς Κατακαληνούς, οὓς ἐκράτουν ......σιν οὗτοι ὑποστάσεων.

XXI. Προσκαθημένους τούτους ἀρτίως εἰς τὸ δηλωθὲν χωρίον....

XXII. ....τῶν δικαίων τῆς τοιαύτης μονῆς παροίκους καὶ προσκαθημένους καὶ τῆς....

XXIII. ....τῆς· πρὸς δὲ καὶ τοὺς παροίκους καὶ προσκαθημένους, οὓς ἐκράτει ὁ ἐξάδελ(φος)....

XXIV. ....(εἰς τ)ὸ δηλωθὲν χωρίον τοῦ Κοντοπροίκου δημοσιακὸν σιδηροκαύσιον, ὅπερ προεκρά(τει)...

XXV. ....ἃ ἐδίδου κατ' ἔτος ὑπέρπυρα εἴκοσι.

XXVI. Κρατηθὲν δὲ πρὸ ὀλίγου καὶ...

("Ενθεν τε καὶ ὀφεί)λουσι συντηρηθῆναι ἀπό γε τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὰ ἐμπεριειλημμένα πάντα κτήματα (καὶ μετόχια)..... τῇ μονῇ καὶ τὰ νῦν εὐεργετηθέντα αὐτῇ παρὰ τῆς βασιλείας μου ἀνώτερα οὐ μόνον (τῶν ἄλλων δημοσιακῶν κεφαλαίων καὶ) ἀπαιτήσεων καὶ δόσεων, ἀλλα καὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ ζευγαρατικίου...... τοῦ ἐννομίου τῶν ζώων αὐτῆς, τῶν προβάτων, χοίρων καὶ μελισσίων· τοῦ ἀέρος..... (ο)υ καὶ πάντων τῶν ἀπαιτουμένων καὶ διδομένων ἑτέρων δημοσιακῶν κεφαλαίων·... (καὶ αὐτῆς τῆς ἀ)πογραφικῆς ἀναθεωρήσεως καὶ πάσης ἑτέρας κατατριβῆς καὶ ἐπηρείας.... (ἔχῃ ἄδειαν ἡ τοιαύτη μονὴ συνιστᾶν καὶ βελτιοῦν τὰ) προσόντα ταύτῃ κτήματα καὶ μετόχια κατὰ τὸν ἐγχωροῦντα καὶ δυνατον (ταύτῃ τρόπον καὶ ὡς βούλεταί τε καὶ δύναται)

καὶ κατέχῃ καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς βελτιωθησόμενα μετὰ τῆς ὁμοίας ἐξ(κουσείας καὶ δεφενδεύσεως καὶ ἀνενοχλ)ησίας ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, ἀνεπαυξήτως καὶ δίχα τινὸς διενοχλήσεως итд. *καὶ ἀνώτερα πάντων τῶν δημοσιακῶν (κεφαλαίων καὶ αὐτῶν τῶν δηλ)ωθέντων δύο κεφαλαίων, τῆς εὑρέσεως τοῦ θησαυροῦ καὶ τοῦ φόνου. Οὔτε γὰρ (οι κεφαλατικεύοντες τῶν δηλωθέντω)ν κά(στρων καὶ χωρῶν), οὔτε οἱ ἐν τούτοις τὰ δημόσια μέλλοντες διενεργεῖν, (οὔτε ὁ τὴν ἀπογραφικὴν ἀναθεώρησιν κ)αὶ ἀποκατάστασιν μέλλων ποιήσασθαι, οὔτε τις ἄλλος ἕξουσιν ὅλως ἄδειαν (εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς κτήμασι τούτοις καὶ μετοχίοις) καὶ ἀπαιτεῖν τινα ζήτησιν καὶ δόσιν ἢ ἀπογραφικὴν ποιῆσαι ἀναθεώ(ρησιν. Εἴπερ δὲ ἕτεροί τινες μὴ ἐν πρακτικοῖς) καταγεγραμμένοι προσκαθήσουσι εἴς τινα τῶν τοιούτων κτημάτων (καὶ μετοχίων, ὀφείλουσι καὶ οὗτοι συντηρηθῆναι εἰς) την αὐτὴν καὶ ὁμοίαν δεφένδευσιν καὶ ἐξκουσείαν καὶ ἀνενοχλησίαν, (εἰς ἥνπερ καὶ οἱ λοιποὶ πάροικοι καὶ προσκαθή)μενοι ἐν αὐτοῖς συντηροῦνται,* итд.

Στέφανος ἐν (Χριστῷ τῷ Θεῷ) πιστὸς βασιλεὺς καὶ (αὐτοκράτωρ Σερ)βίας καὶ Ῥωμανίας.

На полеђини (није ни снимио ни записао Марк): *Διὰ τοῦ πρωτοθρόνου Σκοπ(ίων μητροπολίτου ὑπερ)τίμου Ἰωάννου.*

Ћирилицом записано на полеђини: 1) Стефана (избледело) цра †

2) за хоудинь и за вьсе (?) метохи: ⁓

μ. ИВЕРСКИ МАНАСТИР

1.

Цар Стефан Душан

1346, априла, индикта 14

потврђује добра и права манастиру Иверскоме на Светој Гори. Т. Флоринскій Аѳонскіе акты, 91.

I. ..... *Ἐξήτησαν δὲ καὶ παρεκάλεσαν οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ τυχεῖν την τοιαύτην σεβασμίαν μονὴν (τῶν Ἰβήρων)*

εὐεργεσιας καὶ προμηθείας παρὰ τῆς βασιλείας μου ἀντὶ τῆς γενομένης φθορᾶς καὶ καινοτομίας εἰς τὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια ταύτης· τὴν ζήτησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῇ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς, δι' οὗ προστάσσει καὶ διορίζεται, ἵνα κατέχῃ αὐτὴ ἀνενοχλήτως παντάπασι καὶ ἀδιασείστως πάντα δηλωθέντα κτήματα καὶ μετόχια αὐτῆς, ὅπως δήποτε ἐκράτει καὶ ἐνέμετο αὐτά· ἀντὶ δὲ τῆς γενομένης κατατριβῆς καὶ καινοτομίας εἰς τὰ κτήματα ταῦτα, καὶ δι' ἣν ἐνεδείξαντο εἰς τὴν βασιλείαν μου οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ σχέσιν καὶ εὔνοιαν, εὐεργετεῖ προς αὐτὴν τὸ ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος κτήματος τοῦ Ῥαδολίβου ἀπαιτούμενον παρὰ τοῦ μέρους τοῦ δημοσίου κεφάλαιον, καὶ τὸ ζευγαρατικιον, ὡς προδιωρίσατο(?) περὶ τούτου παρὰ τοῦ προαπολυθέντος χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου· ἔνθεν τε καὶ ὀφείλουσι συντηρηθῆναι ἀπό γε τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὰ ἐμπεριειλημμένα πάντα κτήματα καὶ μετόχια ἀνώτερα οὐ μόνον τῶν ἄλλων δημοσιακῶν κεφαλαίων καὶ ἀπαιτήσεων καὶ δόσεων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ ζευγαρατίκιου, τῆς ὀρεικῆς καὶ καστροκτισίας, τοῦ ἐννομίου τῶν ζώων αὐτῶν, τῶν προβάτων, χοίρων καὶ μελισσίων, τοῦ ἀέρος, τοῦ ξυλαχύρου, τοῦ μιτάτου, καὶ πάντων τῶν ἀπαιτουμένων καὶ διδομένων ἑτέρων δημοσιακῶν κεφαλαίων, καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀβιωτικίου,..... τε τοῦ φόνου, τῆς παρθενοφθορίας, τῆς εὑρέσεως τοῦ θησαυροῦ καὶ αὐτῆς τῆς ἀπογραφικῆς ἀναθεωρήσεως καὶ πάσης ἑτέρας κατατριβῆς καὶ ἐπηρείας· ἔχειν τε ἄδειαν τὴν τοιαύτην μονὴν συνιστᾶν καὶ βελτιοῦν τα προσόντα αὐτῇ πάντα κτήματα καὶ μετόχια κατὰ τὸν ἐγχωροῦντα καὶ δυνατὸν αὐτῇ τρόπον, καὶ ὡς βούλεταί τε καὶ δύναται· καὶ κατέχειν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς βελτιωθησόμενα μετὰ τῆς ὁμοίας ἐξκουσειας, καὶ δεφεντεύσεως καὶ ἀνενοχλησίας, ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, ἀνεπαυξήτως καὶ δίχα τινὸς διενοχλήσεως.

II. Τῇ ἰσχύϊ τοίνυν καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει ταῦτα καὶ νεμη-

θήσεται τὸ μέρος τῆς σεβασμίας ταύτης μονῆς, ὡς διορίζεται αὐτή, ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, ἀνεπαυξήτως καὶ δίχα τῆς οἵας δή τινος διενοχλήσεως, κατατριβῆς καὶ ἐπηρείας, καὶ ἀνώτερα πάντων τῶν δημοσιακῶν κεφαλαίων, καὶ αὐτῶν τῶν ἐμπεριειλημμένων τριῶν κεφαλαίων, τοῦ φόνου, τῆς παρθενοφθορίας καὶ τῆς εὑρέσεως θησαυροῦ· οὔτε γὰρ οἱ κεφαλατικεύοντες τῶν δηλωθέντων κάστρων καὶ χωρῶν, οὔτε οἱ ἐν τούτοις τὰ δημόσια μέλλοντες διενεργεῖν, οὔτε ὁ τὴν ἀπογραφικὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀποκατάστασιν μέλλων ποιήσασθαι, οὔτε τις ἄλλος ἕξουσιν ὅλως ἄδειαν εἰσέρχεσθαι ἐν τοῖς κτήμασι τούτοις καὶ μετοχίοις καὶ ἀπαιτεῖν τινα ζήτησιν καὶ δόσιν, ἢ ἀπογραφικὴν ποιῆσαι ἀναθεώρησιν· εἴπερ δὲ ἕτεροί τινες μὴ ἐν πρακτικοῖς καταγεγραμμένοι προσκαθήσουσιν εἴς τι τῶν τοιούτων κτημάτων καὶ μετοχίων, ὀφείλουσι καὶ οὗτοι συντηρηθῆναι εἰς τὴν αὐτὴν καὶ ὁμοίαν δεφέντευσιν καὶ ἐξκούσειαν καὶ ἀνενοχλησίαν, εἰς ἥνπερ καὶ οἱ λοιποὶ πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι μέλλουσι συντηρηθῆναι, ὡς διορίζεται ἡ βασιλεία μου.

III. *Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο αὐτῇ καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ἐνισταμένης τεσσαρασκαιδεκάτης ἰνδικτιῶνος, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.*

† *Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας.*

2.

Цар Стефан Душан

1346, јануара, индикта 14

опрашта данак на земљу Радоливо и за остале земље Иверском манастиру на Светој Гори. Флоринскій Т. Атонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, стр. 95.

I. *Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ σεβασμία τῶν Ἰβήρων μονή, μία οὖσα τῶν ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὄρει τούτων μονῶν, προσελθοῦσα*

τῇ βασιλείᾳ μου, ἐξήτησε καὶ παρεκάλεσεν, ἵνα εὐεργετήσῃ ἡ βασιλεία μου πρὸς αὐτοὺς τὰ τετρακόσια ὑπέρπυρα, ἅπερ ἐδίδου τὸ κτῆμα αὐτῶν τοῦ ῾Ραδολίβου μετὰ τῶν αὐτοῦ που ἑτέρων κτημάτων αὐτῶν πρότερον μὲν εἰς τὸ βασιλικὸν βεστιάριον, ὕστερον δὲ πρὸς τοὺς στρατιώτας, ἤγουν τὰ μὲν διακόσια ὑπέρπυρα ὑπὲρ ζευγαρατικίου, τὰ δὲ διακόσια ὑπὲρ κεφαλαίου· τὴν παράκλησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐκκόπτει τέλεον καὶ ἀνατρέπει τὴν τῶν τετρακοσίων τούτων ὑπερπύρων ἀπαίτησιν καὶ δωρεῖται καὶ εὐεργετεῖ ταῦτα τῇ σεβασμίᾳ ταύτῃ τῶν ᾿Ιβήρων μονῇ καὶ ἐπικεκλημένῃ τῆς πορτιωτίσσης, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἐπιβραβεύουσα καὶ ἐπιχορηγοῦσα αὐτῇ. Τὸν αὐτὸν (τρόπον?) διορίζεται ἡ βασιλεία μου διατηρεῖσθαι τὰ κτήματα αὐτῶν πάντα, ἤγουν τὸ τοῦ ᾿Ραδολίβου, τὴν Δοβροβικείαν, τὸν ᾿Οβηλόν, τὸ τοῦ Κοτζάκη, τὸν Γριζέβον μετὰ τοῦ εἰς τὰ Ζίχνα μυλῶνος αὐτῶν, τὸ εἰς Πρεβέσαιναν μονύδριον τοῦ ἁγίου Νικολάου, τὸ τοῦ Ξανθοπούλου λεγόμενον, τὴν περὶ τὰς Σέρρας μονὴν τοῦ ῾Αγίου ᾿Ιωάννου Θεολόγου τοῦ ἀποστόλου, τοὺς ἁγίους ᾿Αναργύρους τοὺς εἰς τὴν Κυραννίτζαν καὶ τὴν Μελιτζιάνην, καὶ ἐντὸς τῶν Σερρῶν οἰκήματα, τὸ εἰς τὴν Στρούμμιτζαν μονύδριον τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς ᾿Ελεούσης μετὰ τῶν μετοχίων αὐτῆς, ἀνώτερα καὶ ἀκαταζήτητα πάσης ἀπαιτήσεως δημοσιακῆς, κατὰ τὴν περίληψιν τῶν προσόντων αὐτοῖς χρυσοβούλλων· καὶ οὐδεὶς τῶν ἁπάντων ἕξει ἐπ᾿ἀδείας διασεῖασι ὅλως αὐτοὺς ἢ ἐπὶ τῇ νομῇ καὶ δεσποτείᾳ τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἢ ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει τῶν εἰρημένων τετρακοσίων ὑπερπύρων, ἢ ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ προσφάτως ἐπινοηθέντος οἰνομετρίου, ἢ ἄλλου τινὸς ἐπινοηθησομένου· ἐκκόπτει γὰρ καὶ ταῦτα ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου, ὡς ἂν κατέχουσα ἡ σεβασμία μονὴ τῶν ᾿Ιβήρων πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ κτήματα μετὰ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομίων αὐτῶν, ἔχῃ ἐπ᾿ἀδείας ἀναζητεῖν, καὶ τούς παροίκους καὶ προσκαθημένους αὐτοῖς, ὅπου ἂν εὕροι, εἴτε εἰς μονα-

στηριακὸν κτῆμα, εἴτε εἰς ἀρχοντικόν, καὶ λαμβάνῃ ἐξ αὐτῶν τὰ ὀφειλόμενα δίκαια παρ' αὐτῶν, μηδενὸς τῶν ἁπάντων διενοχλήσαντος αὐτοῖς περὶ τούτων.

II. *Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων ἀσφάλειαν καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεβραβεύθη τῇ εἰρημένῃ τῶν Ἰβήρων σεβασμίᾳ μονῇ καὶ ἐπικεκλημένῃ τῆς Πορτιωτίσσης κατὰ μῆνα ἰαννουάριον, τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιῶνος τεσσαρεσκαιδεκάτης, τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ (οκτακοσιοστοῦ) πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.*

† *Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας.*

ν. МАНАСТИР ДОХИЈАР

Цар Стефан Душан

1349, марта, индикта II

даје манастиру Дохијару у замену за нека села градић Равеникеју. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, стр. 100.

I. *Ἐπεὶ προευεργέτησεν ἡ βασιλεία μου τῇ σεβασμίᾳ βασιλικῇ μονῇ τῶν τιμίων ἀσωμάτων ἀΰλων ἐπουρανίων ἀρχαγγέλων Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ ἐπικεκλημένῃ τοῦ Δοχειαρίου, διὰ προγενεστέρου χρυσοβούλλου τῆς βασιλείας μου τὸ χωρίον τοῦ Βαρνάρου περὶ τὰς Σέρρας, καὶ περὶ τὴν Πλάνιτξαν χωρίον τὴν Σφιστιάνην· διὰ γοῦν ἀναγκαίας τινας δουλείας τῆς βασιλείας μου ἀφῃρέθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς σεβασμίας μονῆς τα τοιαῦτα χωρία ἀρτίως, καὶ ἀντ' αὐτῶν δωρεῖται καὶ εὐεργετεῖ ἡ βασιλεία μου τὴν ῥηθεῖσαν σεβασμίαν μονὴν τοῦ Δοχειαρίου τὸ καστέλλιον τὴν Ραβενίκαιαν σὺν τοῦ ἐκεῖσε πύργου, καὶ τῶν εὑρισκομένων παροίκων καὶ ἐλευθέρων ἀμπελίων, καὶ χωραφίων χαὶ μεθ' ὧν ἔχει δικαίων καὶ προνομίων, καὶ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, καὶ ἀπολύει τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον τῆς βασιλείας μου.*

II. *Ὅθεν καὶ τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξει μὲν καὶ νεμηθήσεται ἡ τοιαύτη σεβασμία τῶν τιμίων ἀρχαγγέλων ἐπουρανίων καὶ νοερῶν δυνάμεων Μιχαὴλ καὶ Γαβριήλ, καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Δοχειαρίου, τὸ ῥηθὲν καστέλλιον Ἀραβενίκειαν μετὰ τοῦ ἐκεῖσε πύργου καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, ἀνενοχλήτως, ἀναποσπάστως καὶ ἀναφαιρέτως καὶ ἐκτὸς βάρους τινὸς καὶ πάσης ἐπηρείας δημοσιακῆς καὶ συζητήσεως ....*

III. *καὶ οὔτε ξευγαρ(ατίκιον).... ἀπαιτηθήσεταί ποτε ἐξ αὐτῆς δὴ τῆς Ἀραβενικείας, οὔτε μὴν καστροκτισία, ἢ ἀγγαρεία, ἢ ἄλλη τις ἐπηρεία τε καὶ δόσις, ἀλλ᾽ ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωμένα διατηρηθήσονται ἂν...... ἀπάτητα, καὶ ἀκαταδούλωτα.*

IV. *Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου καὶ ἀπεδόθη τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μονῇ κατὰ μῆνα μάρτιον τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιῶνος β΄ τοῦ ͵ϛωνξ ἔτους, ἐν ᾧ καὶ το ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.*

Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας.

ξ. МАНАСТИР ФИЛОТЕЈ

Цар Стефан Душан

1346, априла, индикта 14

утврђује имања и права манастира Филотеја на Светој Гори. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, 81.

I. ....*ὅθεν καὶ ἐπεὶ ἡ ἐν τῷ τοιούτῳ Ἁγίῳ Ὄρει διακειμένη σεβασμία μονὴ ἐπικεκλημένη τοῦ Φιλοθέου, κεκτημένη κτήματα διάφορα περὶ καταπανοσίων, Σερρῶν....... τὸν ἐπιλεγόμενον Κρυονερίτην μετὰ τῶν ἐν τῷ καταρρέοντι ποταμῷ περὶ τὰς Σέρρας εὑρισκομένων καὶ τῶν ἀμπελίων*

καὶ χωραφίων τοῦ τοιούτου μετοχίου, καὶ ἕτερον...... ἐντὸς τῆς θεοσώστου πόλεως Σερρῶν ἔχει τὰ Καλὰ Δένδρα.

II. *Ἕτερον μετόχιον εἰς ὄνομα..... Βλασίου μετὰ καὶ τῶν παροίκων, οὓς ἐκεῖσε κατέχει ἡ τοιαύτη μονὴ μετὰ...... καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ...... φόρου τιμίου στρατιώτου μεθ' οὗ........ καὶ ἀμπελείων καὶ χωραφίων, καὶ ὑδρομυλώνων δυοῖν καὶ προσκαθημένων........*

III. *Καὶ ἀλλαχοῦ ἕτερον μετόχιον τοῦ ἁγίου ἱερομάρτυρος Βλασίου εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον τὸ θολὸν μεθ' οὗ κέκτηται καὶ αὐτὸ χωρίον...... ἐν διαφόροις τόποις, καὶ.......*

IV. *Ἕτερον μετόχιον μεθ' ἧς κατέχει γῆς...... τοῦ κάστρου Ζιχνῶν.*

V. *Ἕτερον μετόχιον τιμώμενον καὶ αὐτὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου ταξιάρχου τοῦ...... καὶ οἰκήματα εἰς τὴν Σεντίναν.*

VI. *Ἕτερα μετόχια δύο τὸ Μποράκιον εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ...... ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Νικολάου μυροβλύτου.*

VII. *Καὶ τὸ Ῥόγοξιν, καὶ ἐντὸς τοῦ τοιούτου κάστρου..........*

VIII. *Ἕτερον μετόχιον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πανευφήμου πρωτοκλήτου....... μετὰ τῆς...... καὶ προσκαθημένων.*

IX. *Καὶ τῶν ἀμπελίων, καὶ χωραφίων ἐντὸς τοῦ θεοσώστου πόλεως Θεσσαλονίκης...... τούτε ἁγίου τροπαιοφόρου θαυματουργοῦ τοῦ ἐπιλεγομένου........*

X. *Καὶ οἰκήματα εἰς τὴν Ταλικόν.*

XI. *Γῆν μετὰ οἰκημάτων εἰς τὴν χώραν ἐν βουνῷ τοῦ Μελενίκου.*

XII. *........εἰς τὸ χωρίον τὴν Ῥακιστιανίαν.*

XIII. *Ἕτερον μετόχιον ἐπὶ τῷ θαύματι ἐνδόξου τροπαιοφόρου θαυματουργοῦ Δημητρίου τοῦ μυροβλύτου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων, καὶ ἀμπελίων.*

XIV. *Ἐκρατήθη καὶ δὴ καθ' ὁρισμὸν τῆς βασιλείας μου τὰ ἐντὸς τοῦ κάστρου Ζιχνῶν οἰκήματα μετὰ καὶ τοῦ δηλωθέντος μετοχίου τιμίου ταξιάρχου τῶν........ καὶ ἀσκούμενοι*

μοναχοὶ τυχη........ τῆς εὐεργεσίας καὶ προμηθείας παρὰ τῆς βασιλείας μου........ εἰς τὰ κτήματα αὐτῆς, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀντὶ τῶν κρατηθέντων οἰκημάτων ἐν...... Ζιχνῶν.

XV. *Παράκλησιν αὐτῶν εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῇ τὸν προσόντα χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς, δι᾽ οὗ προστάττει καὶ διορίζεται. ἵνα...... κατέχῃ καὶ ἀνενοχλήτως παντάπασι καὶ ἀδιασείστως πάντα τὰ ἐν τοῖς δηλωθεῖσι διὰ μέρος κτήματα καὶ μετόχια αὐτῆς ἐπ........ κράλης ἐνέμετο ταῦτα διὰ τῶν προσόντων αὐτῆς........ καὶ σιγιλλίων........ καὶ ἑτέρων........ καὶ τὴν μονήν, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κρατηθέντων οἰκημάτων εἰς τῶν Ζιχνῶν ὁρισμόν.*

XVI. *Ἡ βασιλεία μου εὐεργετεῖ πρὸς αὐτὴν τὸ παρὰ τοῦ Πατρικίου ἀπαιτούμενον κεφάλαιον ὅ...... τοῦ τοιούτου μοναστηρίου.*

XVII. *Ἔτι τε καὶ τοὺς εἰς τὸ μετόχιον τοῦ Τξαίνου προσκαθημένους καὶ παροίκους, μεθ᾽ ὧν ἔχουσιν ἐκ τῶν ἀμπελίων καὶ αὐλακίων.*

XVIII. *Τὴν ἐκεῖσε ἄλειαν τὴν Βάλταν μέχρι καὶ τῶν κρημνῶν ἕως τοῦ ποταμοῦ Παναικός.*

XIX. *Τὴν ἀπὸ Ζελιχόβης ἀποσπασθεῖσαν γῆν καὶ δοθεῖσαν τῇ πεντακλησ...... ἐκείνῃ......*

XX. *Τὸ χωράφιον τὸν Προσάκιον καὶ ἔτι τὸ ξευγαρατίκιον τῶν τοιούτων παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐκεῖσε εὑρισκομένων ἐνοικούντων. ὡς ἐκράτει ταῦτα ὁ περιπόθητος θεῖος τῆς βασιλείας μου πρωτοστράτωρ Συναδηνὸς ἐκεῖνος.*

XXI. *Ὡσαύτως εὐεργετεῖ ἡ βασιλεία μου τὴν τοιαύτην μονὴν τὸ ξευγαρατίκιον πάντων τῶν παροίκων καὶ προσκαθημένων, ὧν κέκτηται ἐν τοῖς δηλωθεῖσι κτήμασι καὶ μετοχίοις αὐτῆς, τὸ μοδρίον(?), τὸ μιττάτι, τὴν ὁρικὴν καὶ καστροκτισίαν, τὸ ἐννόμιον τῶν ξώων καὶ τῶν προβάτων καὶ τῶν χοίρων καὶ μελισσώνων αὐτῶν· τὸν ἀ..... ρα(?) τὸ χαρέσιον, τὸ βιοτίκιον, καὶ πάντα τὰ ἀπαιτούμενα ἄλλα*

δημοσιακὰ κεφάλαια, τοῦ φόνου καὶ τῆς εὑρήσεως θησαυροῦ· τῇ γοῦν ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου καθέξεται καὶ νεμηθήσεται ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ ἀναφαιρέτως, ἀναποστάτως ἀν...... τως, καὶ δίχα τινὸς διαλύσεως καὶ ἐπηρείας μετὰ

XXII. *Καὶ τοῦ ὕδατος τοῦ καταρρέοντος ἀπὸ τῶν κρυπτῶν πηγαδίων εἰς τὸν μύλωνα τοῦ μετοχίου τοῦ Τξαίνου, καθὼς καὶ προκατεῖχε τοῦτο καὶ ἐνέμετο.*

XXIII. *Συντηρηθήσονται δὲ οἱ ἐν πᾶσι γαῖς, κτήμασί τε καὶ μετοχίοις πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι ἀνώτεροι οὐ μόνης παντοίας ἀπαιτήσεως καὶ δόσεως διορίζεται ἡ βασιλεία μου, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπογραφικῆς ἀναθεωρήσεως καὶ ἀποκαταστάσεως.*

XXIV. *Οὔτε γὰρ ὁ εἰς κεφαλὴν εὑρισκόμενος Ζιχνῶν, οὔτε οἱ ἐν τοῖς ...... ἐνεργοῦνται, ἢ ὁ τὴν ἀπογραφικὴν ἀναθεώρησιν καὶ ἀποκατάστασιν...... ποιήσασθαι, οὔτε τις ἄλλος ἕξουσιν ὅλως ἄδειαν εἰσέρχεσθαι καὶ ἐν τῷ τοιούτῳ μετοχίῳ τοῦ Τξαίνου καὶ ἐν τοῖς ἑτέροις κτήμασι καὶ μετοχίοις τῆς τοιαύτης μονῆς καὶ ἀπαιτεῖν τινα ζήτησιν καὶ δόσιν καὶ .... ἀναθεώρησιν. Συνιστᾷ δὲ καὶ βελτιοῖ τὰ τοιαῦτα κτήματα καὶ μετόχια τῆς...... ὡς βούλεται καὶ δύναται καὶ κατέχῃ τὰ ἐν αὐτῇ βελτιωθησόμενα μετὰ τῆς .... καὶ ἀνενοχλησίας. καὶ εἴπερ ἕτεροί τινες .... καὶ μη ἐν πρακτικοῖς καταγεγραμμένοι θελήσωσι προσκαθήμενοι ἐν τοῖς τοιούτοις μετοχίοις, συντηρηθήσονται καὶ οὗτοι εἰς την αὐτὴν .... καὶ ἀνενοχλησίαν (?) ὡς καὶ ἕτεροι πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι ταύτης ἐκ ψυχικῆς σωτηρίας αὐτῆς τῆς βασιλείας μου καὶ τῆς περιποθήτου μου αὐγούστης.*

XXV. *Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο αὐτῇ καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον τῆς ἐνισταμένης τετάρτης καὶ δεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ἑκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.*

† *Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας.*

К. П. Дмитріевъ-Петковичъ Обзоръ аѳонскихъ древностей, Приложеніе къ VI тому Записокъ Имп. Ак. Наукъ. Спбргъ 1865, стр. 21 помиње још две грчке повеље цара Стефана ман. Есфигмену, једну од 1342 с потписом словенским на хартији, и другу од 1346 на пергамену, са словенским потписом на печату. Трећа је ова горе наведена.

о. МАНАСТИР ВАТОПЕД

Цар Стефан Душан

1346, маја, индикта 14

утврђује и даје добра и повластице манастиру Ватопеду на Св. Гори. Флоринскій Т. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, 97.

I. *Ἐπεὶ γοῦν ἡ σεβασμία βασιλικὴ μονὴ ἡ εἰς ὄνομα τιμωμένη τῆς ὑπεράγνου δεσποίνης καὶ θεομήτορος καὶ ἐπικεκλημένη τοῦ Βατοπεδίου εἶχε μὲν ἐκ...... Συμεὼν καὶ Σάβα πολλὴν τὴν ἀποδοχὴν καὶ διάθεσιν καὶ κυβέρνησιν καὶ εὑρίσκετο ἐν εὐδαιμονίᾳ καὶ πλούτῳ, μετὰ ταῦτα δὲ ὑπὸ τῆς τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων ἀνωμαλίας καὶ ἀταξίας ἐστερήθη, ὧν εἶχε, καὶ κατέστη ἐν στενότητι καὶ πτωχείᾳ μεγάλῃ, ἡ βασιλεία μου, ὥσπερ ἀνακτωμένη τοὺς τῶν προγόνων αὐτῆς κόπους, καὶ ἀποδεχομένη ὑπανασώσασθαι καὶ ἀποκαταστῆσαι τὴν τοιαύτην σεβασμίαν μονὴν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς εὐδαιμονίαν καὶ κατάστασιν, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον......... ἐπιβραβεύει αὐτῇ, δι' οὗ προστάσσει....... κατέχειν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς........ πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ κτήματα καὶ μετόχια καὶ πύργους, ὅσα κατὰ μέρος ἐν τοῖς προσοῦσι τῇ μονῇ χρυσοβούλλοις, προστάγμασί τε καὶ λοιποῖς δικαιώμασι καταγράφονται, κατὰ πᾶσαν τὴν ἰσχὺν αὐτῶν.*

II. *Πρὸς τούτοις ἐπιφιλοτιμεῖται καὶ εὐεργετεῖ τῇ τοιαύτῃ μονῇ ἡ βασιλεία μου καὶ δωρεῖται εἰς τελείαν....... κυριότητα.......... τὸ περὶ τὴν Καλαμαρίαν εὑρισκόμενον χωρίον τὸ καλούμενον ὁ Ἅγιος Μάμας, μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, καὶ ὧν εἶχε δικαιων καὶ προνομίων, ὡς προκατεῖχον τοῦτο Βαρβαρηνοὶ στρατιῶται καὶ οἱ πρὸ αὐτῶν κατέχοντες τὸ τοιοῦτον χωρίον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τῶν τριακοσίων μοδίων γῆν τοῦ Μουξάκη, τὴν πλησίον τῆς ὁδοῦ καὶ τοῦ ποταμοῦ.*

III. *Ἔτι....... δωρεῖ ἡ βασιλεία μου, ἵνα καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦ ξευγαρατικίου, καὶ τῆς καστροκτισίας, καὶ τοῦ ἐννομίου τῶν ξώων τῆς τοιαύτης μονῆς οὐδὲν ἀπαιτῆται ἀπὸ πάντων τῶν κτημάτων αὐτῆς, ἀπό τε παροίκων, ξενοπαροίκων καὶ προσκαθημένων, ἢ τὸ λεγόμενον γουβελιάτικον, ὅπερ ἦν σύνηθες[1] ἀπαιτεῖσθαι ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ,*

IV. *Ἐπιλάβηται δὲ καὶ τοῦ προαποσπασθέντος ἀπ' αὐτῆς κτήματος τοῦ καλουμένου Ῥαφαλίου καὶ τοῦ Κριμωτᾶ........*

V. .... *οὔτε γὰρ κατὰ καιροὺς κεφαλατικεύοντες ξουπάνοι, οὔτε οἱ ὑπ' αὐτοὺς στρατιῶται, οὔτε οἱ τὰ τοῦ δημοσίου διενεργοῦντες, οὔτε μὴν οἱ ἀπογραφησόμενοι ἕξουσι πώποτε ἄδειαν διενοχλῆσαι ἢ πόδα βαλεῖν, ἢ πεξεῦσαι ἐπὶ πᾶσι τοῖς κτήμασι τῆς τοιαύτης μονῆς, οἷς τε εἶχε πρότερον, καὶ οἷς νῦν εὐεργετήθη παρὰ τῆς βασιλείας μου, τοῖς οὖσιν ἐν τῷ Στρυμμόνι, ταῖς Σέρραις, τῇ Θεσσαλονίκῃ, τῇ Βερροίᾳ, τῇ Καλαμαρίᾳ τοῖς πλησίον τοῦ Ἁγίου Ὄρους........*

VI. .... *ἀγγαρείαν, ξημίαν πᾶσαν, ψωμοξημίαν, βιγλιάτικον, σιταρκίαν, χοιρονομίαν, μιτάτον, μερικῆς κεφαλῆς καὶ καθολικῆς ἐννόμιον, διάβατον, καὶ ἄλλο πᾶν δημοσιακὸν ἢ βασιλικὸν ξήτημα ἢ ἐνεργηθησόμενον κεφάλαιον[2]........*

---

[1] Флоринскога издања има *σρνήθες*.

[2] Работе из којих су људи манастира Ватопеда изузети.

VII. *Κατὰ μῆνα μάϊον τῆς νῦν τρεχούσης ιδ' ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους.*

† *Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας.*

† *Διὰ τοῦ πρωτοθρόνου Σκοπίων μητροπολίτου ὑπερτίμου Ἰωάννου.*

V
МАНАСТИР СТУДЕНИЦА

1.
Велики жупан Стефан Немања
око 1196

оснива властелинство манастира Студенице. P. J. Šafarík, Památky, 2. vyd. 93 стр. Из рукописа манастира Студенице, у ком је типик студенички, живот Стефана Немање и историја Цариграда. Рукопис је од 1619 и сад је у чешком музеју у Прагу. Одломак је исписан рукописом XVIII века на празним листовима 74—78 који су остали у првашњем рукопису као празно место међу чланцима. Има један прекид у чл. I или нешто прескочено, што издавачи Шафарикове посмртнине нису опазили. Ми смо текст испоредили с оригиналом.

Ꙗзь Стефань Неманаа самодрьжаць срьбскіе земле и поморскіе, како приложи монастыроу Стоуденици, храмоу прѣсветіе Богородице, метохе, и села и засеоке и синоре.

I. Прьвеѥ село Брезова, и село Гоуштерице, село Засадь, село Ђаково, село Поолоумирь, село Цер'е, село Бресникь, село Растиште, село Савово, и Главочи,[1] село Млан'ча, село Моугоурице, село Ми...... дођѥ такоо да се поушта, и премо немоу монастирь Павлица, метохь Стоуденице сь тримы ноуріамы подь Копаоникомь.

II. И оть Косова пшеніца да ходи о Михолю дьне.

III. И оть Старога Влаха благота да доходи о Дмитровоу дьне.

---

[1] Данас се зове Главоча.

IV. Изь Зете риба да доходи о оуспенію Богородице.

V. И оу Расиныи метохь Поповаць, црькка храмь Вавѣденіе прѣсветіе Богородице и заселакь, и село Кожетинь, село Ракла и заселıакь, и село Поховаць, и село Бѣлика Кроушевіца и Подроуми, и повеле да приносе выно требы рады монастироу.

VI. И оу Ибροу метохь Под'гореліца сь окрьстніми сели. И повеле восакь приносити монастироу Стоуденіци.

VII. И село Доубаць, и село Лоуке и село Мечке сь окрьсніми сели предахь монастироу Стоуденіци. И да имоуть слоужити виноу дьнь и ноштъ више речена села.

VIII. И оть сыхь выше речены метоха и села и засеока и синора, што и прѣдасмо прѣсветеи Богородици благодетелніци монастира Стоуденіце, да не има никто отнимыти, такмо единь игоумень да влада темь, ıаже више рехомь и благословихомь, тако да соу нероушима. Молю ви, кои боуде противоу врѣменоу господинь или царь или краль или ђенераль, или коменасарь или комен'дань, или капетань да не има никовыхь врѣдити свети монастирь и отнимыти село или метохь или заселакь; завѣзоую его силою отцемь и сыномь и светымь доухомь да никто не има повредити ıаже прѣдахомь, тако да есть неврѣдимо.

IX. И пакы да есть ведомо васемь хотештимь знати, докле есть međа монастирске земле: до Iесеніце оуправо на Долаць, оуправо выломь на врьхь, итд.

О хрисовуљи самој има запис у Животу Стефана Немање од Св. Саве (глава I), који гласи: Сьздавь оть мала и до велика, и села прѣдавь и сь инѣми правдами монастырю, иконы и сьсоуды чьстьными и книгы и ризы и завѣсы и ıаже соуть писана вь златопечатьнѣи повелн его, паче же и вь црькви написано на стѣнѣ, и сь клетвою и сь заоузою, ıако да никто не потворить егова прѣданіа, ıакоже слышите и вь книгахь сихь напрѣди о томь слово.

2.

Краљ Стефан Урош (Милутин)

око 1302

помиње нека имања манастира Студенице у Призренској Области. Одломак из хиландарске хрисовуље у Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 57. Види у овој књизи под Хиландаром. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV, 14.

I. ...... оуписахь оу хрисовоуль си .... оу Призрѣнѣ .... половина Добродолѩнии а дроуга половина Свете Богородице Стоуденичьске.

II. Половина винограда оу Жельчиштихь, а дроуга половина Свете Богородице Стоуденичьске ....

3.

Краљ Стефан Урош III (Дечански)

1327, јуна 9

даје манастиру Студеници село Јариње. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 86.

I. .... Азь Стефань, краль всѣхь срьбьскыихь земьль и поморьскыихь, потьштахь се милии сіи дарь принести кь пресветѣи Богородици, рекомѣ Хиландари, каако пріиде кралювьствоу ми вьсечьстнии игоумень Светые Горы Адона Богородице Хиландарскыю кvрь Гюрвасию сь братиѩми, и говорише кралювьствоу ми за села што имаю мегю сели Прѣчистыю Стоуденичке и како дѣлѣ село Добродолѩне сь ними на полѣ. И сиѩ сьмысливь кралювьство ми ..... испльни прошению ихь приложи кралювьство ми Прѣчистои Стоуденичкои село Ꙗринѥ на Иброу, а Прѣчистои Хиландарскои половина Добродолѩнь, а дроуга половина си ѥсть била ис=прьва Богородице Хиланьдарскыю ..... А мегѩ темьзи селомь оть села Прѣчистые Стоуденичке прьвіи белегь Горачинь Лоугь, итд.

II. И сию приложи кралювьство ми и оутврьди, и кога изволи Богь господьствовати по нась ..... сиюга не потворити; кто ли се потьшти сию разорити врагомь наваждень, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

И сию записа вь лѣто ≠ѕωлє· мѣсеца іюліа ·д· дьнь.

† Стефань благовѣрни краль сербскихь и поморскихь земль.

VI
МАНАСТИР ЖИЧА

Стефан, краљ Првовенчани

око 1220

даје имања, повластице и закон манастиру Жичи. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 11. Неколике исправке А. Вукомановића у Гласнику XI, 158 и од Љ. Ковачевића у Гласнику 56, 360.

I. ...... Стефанъ, по Божиеи милости вѣньчани прьви краль вьсе срьпскиѥ земле, Диоклитиѥ и Травоуние и Дальмацие и Захльмие, и сь прѣвьзлюубленимь ми синомь Радославомь по Божиеи милости намѣстьникомь ми приносивѣ........ на крьмоу и на одѣганиѥ слоужештимь светомоу храмоу семоу: село Тальско и сь Ратиновь и сь Заклопитовь Доуковь, Топольница сь Боюшами, Рибьница и сь вьсѣми обьршьми и сь Брѣновь, Жича сь Батиномь, Рибизи сь Чрьновь Рѣкомь, Тльсто Брьдо сь Рашькимь Дѣломь и сь Штитариновь, Пѣшьчаница вьса сь Пѣчаномь, Боуковица, Граховишта вьса, Свиньци, Грачаница, Радиево, Конарево, Чрьнѣаве сь Сѣрчовь, Брѣстница сь трьгомь, Свибница сь Округломь, Боболе сь Чечиномь, Гвочаница сь Поупавними; оу Юльцихь села: Дольна Вьсь, Борькь, Гьнила, Добриня, Витахово; а оу Хвостнѣ села: Пекь сь заселиѥмь си, Чрьни Врьхь, Стльпези, Трѣбовитикы, Горажда Вьсь, Накль Вьсь сь Челпекии и сь Дабланы, Дютоглавы сь градомь; а оу Затонѣ села: Чрьньча сь заселиѥмь си, обѣ Ивани сь заселиѥмь, Замьчане сь заселиѥмь, Доубово Гане, и вьса сиѣ села сь заселиями си.

II. А се оу Зетѣ села: Трѣволе, Плавници, оу Горской Жоупѣ Голичь.

III. А се планине: на Спорихь Ноздри, Творие сь Лоукавицами; оу Хвосьтнѣ Слано Полѣ сь Тмасвѣмь Гвоздомь; надь Брѣзницами Желинь, а зимне паше одь Брѣзне долоу низь Соутѣскоу сь вьсѣми пашами, такоре прѣмеле црьковьна меда, сь всѣми пашами зимними и лѣтними, а по онѣ срѣнѣ Котлѣника.

IV. А се власи, чьто сьмо дали сѣи црькви; имена си соуть: Грьдь кьнезь и зь дѣтию, итд. (преко 200 имена).

V. И сию жюпе приложихомь подь область сию црькви: Кроушилницоу, Моравоу, Борьчь, Лепеницѣ обѣ, Бѣлица, Лѣвочь, Лоугомьа, Расина, Юхошаница.

VI. И сию что се прилага сиюи црькви, симь да нѣма протопопа дворьски никоюре области, нь что доходи или оть поповь или оть влахь, или земльна поповска бирь, что доходи оть поповь, половина да се оузима сиюи црькви.

VII. И да се не позива архиѣпископовь човѣкь кралю безь кралеве печати, нь ако ю комоу чимь дльжнь архиюпископовь чловѣкь, да га позива сь кралевомь печатию кь кралю; да ако не поиде по печати, то тоузи да се оуписоую печати оу кралѧ и да ю оузима архиюпископь себѣ.

VIII. И аште се позове кралевь чловѣкь кь архиепископоу, и да боудеть......

IX. Вь семь же храмѣ спаса нашего, здѣ да поставлають се вьси кралию, хотеште быти дрьжавѣ сѣи, и архиюпископию и пископию и игоумению здѣ да поставлають се.

X. И сию жоупе приложихомь подь власть сиюи црькви: Кроушильницоу, Моравоу, Борьчь, Лепеници обѣ, Бѣлица, Лѣвьчь, Лоугомира, Расина, и власи вси сию кралевьске дрьжаве.

XI. И сию жоупе что приложихомь црькви спаса нашего, сь симь да не имаю протопопе дворске никоре области. А што доходи оть поповь или оть влахь или земльски люди, что е

поповска бирь, что се оуземле на людехь, да се та вса оуземлю сѣи цркьви.[1]

XII. А инѣмь пискоупиıамь ке соу дошле жоупе, да оузима протопопа дворски половиноу бири поповьске, а ıере ıе врьховина попомь, да одь тога не оуземле протопопа честы, нь вьсе то пискоупь да оуземле.

XIII. А сие ·д· жоупе: Ѥльшаница, Иноука, оба Ибра одь испрьва нѣ оулазиль протопопа, да и ıеште да соу оть протопопь свободне.

XIV. И ·д· намастири кралевсци: света Богородица стоуденичьска и светы Георгиıе оу Расѣ и светогорьски манастирь и света Богородица градьчьска, тѣми ·д·-ми, ни самѣми ими, или гдѣ имь соу села подь коими пискоупиıами, да не имають надь ними никоере области пискоупиıе.

XV. А о поповьсцѣмь поставлени сихь манастирскихь области и о всакомь доуховномь исправлени прѣдлагаемь та вьса на архиıепискоупа.

XVI. А о поставлени игоуменьскомь, ıегоже по правдѣ изволи кралевство, сего архиепискоупь благославлаеть божьствьно, а краль даваеть емоу жьзль, и целовь его поставлаеть его игоумена.

XVII. И по томоу божьствьни сь законь наоучивьше по цркьвномоу оуставоу и прѣдани, и господско запрѣштениıе бысть не разлоучаты се моужоу оть жене и женѣ оть моужа.

XVIII. Аште ли котори обрѣштеть се сию страшноую заповѣдь прѣстоупае, симь наказаниемь да наказоуеть се:

а. аште ли котори боудеть оть властель, да оуземлеть се на немь кралю ·ѕ· конь;

б. аште ли оть иныхь воиникь, да оузимаеть се на немь по ·в· кона;

в. аште ли оть оубогихь люди створить се, да оузимаеть се на нихь по ·в· воли.

XIX. Женамь такожде повелѣваемь, аште ли котора вь престоуплениıе закона вьпадеть:

---

[1] Не зна се за што, чланови X и XI, већ су горе наведени под V и VI.

а. аште боуде оть властель, то властельскимь наказаниѥмь да наказоуеть се;

б. аште ли оть нижнихь, то противоу родоу да наказоуеть се;

в. аште ли котора родители отемлеть се или инѣмь коимь симь, то такови да наказоуеть се противоу саноу своѥмоу.

XX. Аште ли о себѣ сама иметь бѣсновати се, оставлꙗюшти своѥго моужа, да аште има добитькь, добитькомь да наказоуеть се, аште ли добітка не има, то своимь тѣломь да наказоуѥ се, ꙗкоже боудеть изволениѥ моужа ѥе.

XXI. Наказавь ю да ю водить; аште ли не боудеть ѥмоу оугодна водити, то наказавь ю да ю продасть, камо ѥмоу годѥ.

XXII. И по наказани всаки моужь, кои боудеть поустиль женоу, да ю вьзврати вь домь свои. Аште ли сего не иметь послоушати, то такови и о оть божьствьниѥ црькве да боудеть завезань, и оть господина еи да не боудеть оу милости.

XXIII. И аште вторoу женоу пoиметь, да дасть ослоухоу подобноу прькoи.

XXIV. Или кто по таковомь женоу дасть, иже не име хътѣти своѥ вьзлешти, то и ты да оупадають оу таково наказаниѥ, ꙗкоже и поустивии.

XXV. И женамь же симь образомь запрѣштениꙗ да биваю̑ть, да не имать области оставившии своѥго моужа иного оузети.

XXVI. Светителемь же и господьствоуюштимь запрѣштениѥмь божьствьнимь запрѣштенимь, никтоже да не оставлаѥть божьствьнаго сего закона, развѣ словесе прелюбодѣинаго, и тои истино да испитаеть се сь расоужденіемь.

XXVII. На властелѣхь же и на воиницѣхь да оуземлють на нихь ослоухе господьствоуюшти, а ѥже соуть оубозии, на нихже оуземлю по ·в· воли, то гдѣ обрѣтають се оу жоупахь, ке соу подь областью архиѥпископиѥ, да оуземлеть архиѥпископиꙗ, а подь областию инѣхь ѥпископиѥи аште обрѣштеть се такови, то да оузима ѥпископиꙗ ѥдинь воль, а дроуги да оузима господьствоуюшти.

XXVIII. Аште кто сватвицоу прѣзь законь оузме, аште боудеть оть властель или оть воиникь да оузимаеть ослоухоу господьствоуюи по ·в· воли; аште ли оть оубогихь, то да оузима светитель половиноу, а таковы да се распоуштають оу распоустѣхь или оу сватвицахь.

XXIX. Іже позивають се прѣдь светителю, юре по роукоу светителемь юмоуть се, то такове роуке и печати светителие да оузимають.

XXX. И да се не позива архиюпископовь чловѣкь кь кралоу безь кралеве печаты, нь ако ю комоу чимь дльжнь архиюпископовь чловѣкь, да се позива сь кралювомь печатию кь кралоу.

XXXI. Да ако не поиде по печати, то тоузи да се оуписоую печаты оу крала, и да ю оузима архиюпископь себѣ.[1]

XXXII. Да аште кто прѣстоупить и иметь разарати нѣкто оть сего прѣданаго тебѣ, кто любо боудеть прѣтварає сиꙗ, не тькмь да ю повинны и отриновень....... нь и анатѣма юмоу боуди и клетва, итд.

---

[1] Оба ова члана овде су наведена по други пут, јер се горе налазе у чл. VII.

VII
МАНАСТИР СВ. НИКОЛА ВРАЊИНСКИ

1.

Сава I архиепископ српски

1233

изузимље Врањину испод власти зетског епископа, и даје јој повластице. Miklosich, Monumenta serbica, 17.

I. ....Си же свети и божьствьни храмь (sc. светога Николе у Врањини) сьвршивь юго и прѣда юго мьне (sc. Иларион први од светог Саве постављени епископ зетски) и да не има сь нимь никоторіѥ области іепископь зетьски. Азь же Сава, арьхіепископь срьбьскіе земле заповедь давают оть Господа Бога спаса и вьседрьжителя и оть моюго смѣреніа, иже боудоуть по мьне арьхіепископи, да непорабоштено боудеть сіе светоѥ место, и не коимь оузрокомь оустворѣть ю метохію арьхіепископи, или ине работе заповедети имь, нь да прѣбиваюуть оу всакои божьствьнеи свободе оть коѥ годе ине обиде, и да моу юсть одьговоритель и осветитель арьхиепископь.

II. И оу сіемь божьствьномь храміе да поменоуюуть се арьхіепископь оу место іепископа зетьскаго.

III. Аште ли кто иметь сіе светоѥ (место) нечимь обидети или работаніемь или бесхарьнимь оузиманіемь нечеса оть сего светаго храма, такови да юсть проклеть и трьклеть и завезань оу си векь и вь боудоушти оть Господа Бога вьседрьжителя и спаса нашего Іисоу-Христа.

IV. Писахь и подьписахь, да юсть вь оуведеніе всемь. И кога иепископь..... постави старѣишиноу..... по семь, и поста-

више отъ житиꙗ сего, да изберѹть братіа ж........ ѹ месте семь светѣмь, тъ да поидеть къ архіепискѹпѹ, да га благословить архіепискѹпь, да имь бѹде старѣишина ѹ месте семь. А да се не поставлаеть по мите или по наговорѹ старѣишина ѹ месте семь.

V. И да се не ѹзме ничто ѹ месте семь светемь ѹнѹтрь цръкве или извънь или ѹ живе или ѹ мрътве.

VI. И коѥ чловѣкке тѹзи посаде на томь месте, коѥ мѹ сьмь азь даль, да не има надь ними область ни вельможа ни архиепискѹпь ни ѥговь отрокь ни инь къто ни маль ни великь, ни велике работе ни мале..... ни винограда да теже ни ине никоѥ работе, ни на пѹть да не ходе, ни да прикладаю оброка, ни воиске да не тераю, ни инь кто оть прочихь властель да обладаѥть ними, нь да сѹть сьврьшени работьници светомѹ отьцѹ Николе.....

2.

Краљ Стефан Владислав

1242

даје земље и повластице манастиру Св. Николе на Врањини. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 25. На овом писму летопис је записан 6708 (ѕѱи), али пошто је то 1200, очевидно је и прочитано место н, које последње даје горе назначену годину.

Азь.... рабь божии Стѣфань Владиславь, ѹспоменѹвь сиковаꙗ ѹписаниꙗ господовь ми и родители.....

I. .....Даю село светомѹ Николѣ Годынѥ сь Рѣковь итд.

II. Да мѹ нѣсть воиске, ни царьскога злата, ни винограда, нь да мѹ ѥ законь ѹ хро........оль великыихь лаврь.

III. Да не потворите сего ѹтврьжденаго семѹ храмѹ мною грѣшнимь кралемь Владиславомь, ни брать мои, ни синь мои, ни ѹнѹкь мои, ни сѹродьникь кралевьства ми, или кого изволи Богь быти господьствѹюшта; обрѣте ли се кто, и дрьзнеть потворити се, да мѹ ѥсть сѹпьрникь Богь и прѣчистаꙗ мати ѥго, и чьстьныи крьсть да мѹ нѣ помоштьникь ни вь

сии вѣкь, ни вь боудоуштии, и светы Николаѥ да моу ѥсть соупьрьникь на вьторомь пришьстви.

IV. И да моу соу пашишта и теговишта, како ѥ ис=прьва было; да не има тоу области ни мои властелинь, ни мои владальць, ни жоупланинь оть соумеждьникь тѣхь сель, ни Арьбанасинь да не има тоу зимовишта, и людиѥ цьрькьвнии да прѣбиваю оу всакои божьстьвнои свободѣ, нь да соу работници светомоу Николѣ.

V. Кто ли се обрѣте прѣслоушавь сиѥ моѥ, испакости что вь земли или вь людехь, да приме гнѣвь и наказаниѥ оть кралевьства ми, и да да кралевьствоу ми ·т· перьперь.

3.

Краљ Стефан Урош

око 1255

утврђује повластице манастира Св. Николе на Врањини.

Није сачувана. Помиње је син Урошев краљ Милутин у повељи изданој истоме манастиру око 1296 године.

4.

Краљица Јелена

око 1280

даје дарове манастиру Св. Николе на Врањини у Скадарском Језеру. Препис монаха Гаврила од 1621. Издао И. С. Јастребов. Гласник XLVII, 220.

I. Азь грешна раба Божиꙗ Ѥлена кралица последоую стопамь светима господинома ми, господиномь моимь деверомь светопочившимь кралемь Владiсавомь, еже соуть дарована ими светомоу великомоу архиереоу Христовоу Николи оу селехь всехь и оу людехь, и оу пасиштехь зимнихь и летнихь, и оу васакихь правинахь цьрьковнихь. По томоужде образоу и азь припадаю ка милости Светаго Николи, и сие малое приношение приношоу ка светомоу и великомоу архиерею Христовоу Николе, видевши да е оубого негово место людми.

II. И дахь Гена Боглика[1] са братиомь и са децами; Андрію Боуђака са братомь; Даминка Салкоута са братомь; Бардоноу са дѣтми, Маршеновиће и Крнице да соу конюси.

III. И дахь оть трьга Свето-Срђскаго ·р· перперь да оузима цркква чимь люби всако годиште.

IV. И сиђ оутврьдивши, дахь свештоу, оулђаникь мои, на просвештеніе храмоу светомоу, а беше оулђаника на землю црьковноу на Кроушевици. И са оулиђаникомь дахь Павла и брата моу.

V. И никто да не потворить оутврьжденаго семоу светомоу храмоу мнею, грешною кралицею Юленою, ни синь мои, ни виоукь, ни сародникь кралевства ми, или кога изволи Богь кралювати срьбскою и поморьскою землею. Кто ли что потвори еже соуть света господа оутврьдила и записала, и азь грешна, да моу е соупарникь Богь, итд.

VI. А оть властель великыхь или малихь и владоуштихь прочихь, или е Срьбинь, или Латининь, или Арбанась, или Влахь, кто дрьзне испакостити или отнѣти что любо оть светаго храма сего или оу селехь, или оу людехь, или оу паситехь зимнихь и летнихь, или оу коихь правинахь црьковнихь, да прими гневь и наказание оть кралђ, и да плати кралоу петь сать перперь. Сего ради подписоуе кралевство ми ва сведение васакомоу.

5.

Краљ Милутин

око 1296

даје село Орахово и 100 перпера од Светога Срђа манастиру Врањинском. Издао И. Јастребов, у Гласнику XLVII, 224, по препису монаха Гаврила од 1621.

I. Темь же и азь грешни Стефань Оурошь, по милости Божиеи краль всехь срьбскихь земль и поморскихь припадаю ка милости Светаго Николи, рекше оу острове Вранине.

[1] Јастребов бележи да вогл арнаутски значи мали.

И дахь село оу Црьници именомь Орахово сь людми и са васеми меѓами. А оу томь селе: Име Миковити, Даминко Салькоутъ съ братиомь..... Петарь Златарь, итд.

II. И придахь междоу Димлѣани и междоу Ораховомь Полоуждребицоу Шти(ти)таре са људми. А меѓе селоу томоу: оть Годинѣ оу Мѣле, оусь Соутоморьштицоу, оу Риѣи Потокь, итд.

III. И сиѣ оутврьдихь, дахь планиноу междоу Битомь и междоу Црьницомь, именемь Сельце. А меѓе планини тои: оть Бита оу Пегаліцоу поврьхь Чрьтеника, итд.

IV. И еште приложихь свѣштоу на просвештеніе Светомоу Николи, оть трьга Светаго Сергіа всако годиште ·р· перперь одь Николѣ дне до Николѣ дне, да се оузима чимь се цркви люби.

V. И виде кралевство ми роусоволе господина ми деда кур-Сави, и светопочившега господина и деда ми кралѣ Владислава и господина и родителѣ прѣвисокаго кралѣ Оуроша, нихь данна и оутврьждениа, по томоужде образоу и такожде и кралевство ми сатвори милость людемь светаго Николи, всемь прьвимь и коихь самь азь придао, да не работаю работе ни е(?) господствоуюштомоу, ни дани даю, ни поути терају, ни воиске воюю, ни поутнике приплаѣаю, ни винограде теже, ни градь зиждоу, ни позоби даю, ни каштане, ни пась хране; оть всаке дани свободихь васакіми правинами, развее да соу работници саврьшени светомоу Николи.

VI. И еште придахь оть Чрьне Горе оть Арбанась Басилѣ са децомь, да есть такожде работникь Светомоу Николе, ѣкоже и више писани, и ѣко семоу бити тврьдоу и непоколебимоу.

VII. Кто ли се обрете сиа потворивь, или господьствоуеи, или сародникь кралевства ми, или кога изволи Богь по мне бити кралевствоуюшта, да моу е соупарникь Богь, итд.

VIII. А оть властель, великихь же и малихь, кто се обрете и что любо испакости домоу Светаго Николи или оу селехь, или оу людехь, или одь медникь сель техь, или оу чемоу иномоу, или Срьбинь, или Латининь, или Арбанась, или Влахь — да

прими гнѣвь и наказание оть кралевства и да плати кралевствоу ·т· перперь. Сего ради подписоуе кралевство ми ва свѣдение всемь.

6.

Краљ Стефан Дечански

око 1326

потврђује дар казнаца Димитрија Светому Николи Врањинскому. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 112.

I.

I. ......Видѣвь кралıевьство ми храмь твои (иıерарьхо и чюдотворьче Христовь Николаıе) ıеже оу Вранинѣ и приложениıе кралıевьства ми, ıеже приложихь кьда господовахь Зетою, неразорено и неповрѣжденьно родителемь кралевьства ми, нь паче оутврьждено, и кралевьство ми приложии и оште потврьдыи сь всакиимь оутврьждениıемь, ıеже записахь оу господьствѣ си, кьда не бѣхь кралемь, те все правине и метохыıе да има светыи Никола сь всѣми правинами, ıакоже лѣпо и подобьно светыимь и божьствьныимь цpьквамь своıе правине и метохы дpьжати.

II. И видѣ кралевьство ми правовѣрьноıе поработаниıе властелина кралевьства ми казьньца Дьмитра, и видѣхь желаниıе ıегово иıерархы, иıерею и чюдотворьцоу, скоромоу вь помоштехь Николѣ Враниньскомоу, идѣже и гробь оустрои прѣставлению своıемоу, и испроси оу кралевьства ми село своıе Брьчеле приложити светомоу Николѣ сь всѣми мегıами и сь всѣми правинами села того, ıако до живота свога тѣмьзи селомь да се храныи казньць Дьмитрь и ıегова жена, а по животѣ ıеговѣ да ıесть цpькви сь всакиимь оутврьждениıемь.

III. И ако се ıегова жена омоужии по ıеговѣ смрьти, да не метеха сь онѣмьзи селомь.

IV. Ако ли се не омоужии, да има храноу оть цpькве, а цpькве светаго Николи да дpьжи село Брьчали......... вьсѣми инѣми людьми села тога сь всѣми правинами ıако..... ине ме-

тохыѥ........ законь и.... тоужде свободоу ꙗкоже и прѣж...... (села) и метохиѥ, ꙗко семоу быти тврьдоу и непоколѣбимоу.

V. Кто ли се обрѣте сиꙗ потворивь, господьствоуѥи, или сынь кралѥвьства ми, и соуродьникь кралевьства ми, или кога Богь изволи быти господьствоуюштаа, да моу ѥ соупрьникь Богь и прѣсвета Богородица, и чьстьныи крьсть да моу нѣ помоштьникь вь си вѣкь и вь придоуштии, и светыи Никола да моу ѥ соупьрьникь на вьторомь пришьстыи.

VI. А одь властель великыхь и малыхь кто се обрѣте испакостивь что любо домоу светаго Николи, да прииме гнѣвь и наказаниѥ оть кралевьствоуюштааго, и да платыи кралю ·т· перьперь; сего ради подьписоую вь свѣдѣниѥ всѣмь.

II.

Исти краљ у другој исправи (Mon. serbica 113), којом утврђује границе горе поменутом месту Брчелима, даје му још неке повластице, потврђујући све горе наведено.

VII. ......И осьвободихь одь вьсаке работе кралевьства ми, оть позоба и одь воиське и одь винограда и одь сѣна, и одь пьсь, ꙗко семоу быти тврьдоу и непоколѣбьлимоу......

7.

Ђурађ Срацимировић

1404

прилаже пола једног села Св. Николи на Врањини. По препису монаха Гаврила од 1621, изданог од И. С. Јастребова у Гласнику XLVII, 226—227.

I. Азь рабь твои Гоургь Страцимировикь...... ревностию раждегохь се божставною, любовию срьдца моего ка васемь светимь цркьвамь, а наипаче ка семоу светомоу храмоу половиноу Ракаа, почанши на Спилице и по срѣдѣ двориштѣ Николѣ Илића, итд. И сиа сабрьшихь, спасе, предахь ва дрьжавоу и област Светаго Николи, и тако моле се впию ти: прими сiе

мое малое приложеніе ва дарь себе, ꙗко оучитель твои и владика нашь мали глась разбоиничь приеть и раю того жителꙗ сатвори, и малие лепти оние оубогіе приеть и дарова си животь вечни.

II. И паки молю егоже Богь изволить по моемь ошаствию господствовати сиомь земломь, синь мои, или сародникь, или иноплеменникь, како годе изволи Богь садрьжати прѣстоль нашега господства, сѣмоу непреложноу бити, ꙗко и ми не разорисмо ничто оть црьковнога, на приложисмо и при животе обновисмо. Аште ли кто, діаволимь наваждениемь, отними, итд.

8.

Господар Балша

1420

даје повластице цркви Св. Николе на Врањини. Издао И. С. Јастребов, у Гласнику XLVII, 228, по препису монаха Гаврила од 1621.

I. Ꙗ, самодрьжавни господарь Балша, по милости Божиеи доука велики и господарь земли зетскои и свемоу западнемоу поморію, имамь хотение сатворити милость црькви Светаго Николе Вранинскога за село црьковно на чемь седе Кароучи, да даваю црькви дѣсетакь оть свега што дава лѣто, оть жита и одь вина, одь млина и оть свашта што имь лето дава.

II. И да копаю црькви два дни винограде.

III. Тко ли се обрѣте по семь сега да дрьжи дѣсетакь оть села тога како стои село и сь меѓами села тога на чемь сьеде Кароучи Светомоу Николи Вранинскомоу, или боуде мои ѓефалиа, или ини тко оть владоуштихь земли господства ми, или села тога, или прочи чловѣкь тко се обрете да одрьжи дѣсетакь црькови, таковаго да порази Господь Богь и прѣчиста света Богородица, и да га порази сила частнаго и животворештаго крьста, и да моу свети архіереи Христовь Николае ва место

милости соупарникь на соудоу страшномь предь Богомь, и да плати господароу ·е· сать перперь.

IV. А томоу милостникь и приставь Бека, а оу Главици Алекса Пресни Калогоурчевићь, и Богдань Медошевићь, и Гоургь Боутковићь. И ти бише васнотъ Вароучь.

V. Писахь лето ≠ѕцки (6928—1420) оу Брьчели оу двороу господина Баоше.

9.

Иван Црнојевић

1469

Прилаже село Забес и неке земље Светому Николи Врањинскому. По запису Николе Поповића, писара Скендербегова од године 1527. Издао И. С. Јастребов, у Гласнику XLVII, 228, по преписима монаха Гаврила од 1621.

Приложи село Забес са васеми međами и правинами. А се мeђe Забес црьковномоу: оу око Матабанско, рекомь оу Грабь, итд.

Никола Поповић је 1527 записао како је овај дар Ивана Црнојевића потврдио и син му Скендер-бег Ивановић, године 1527. Исти је Скендер-бег и судом, по старим законима српским, спасао од отимача исту земљу поменуте године. Ево записа о томе:

Преда мномь Сикдербегомь Црьновикемь, санчакомь црьногорскиемь, доће игоумань оть Светога Николе Враниинскога и калоугери, пожалише ми се како имь соу притисли Запешани мeђe црьковне: Сжерчине подь Забесь. По томоу оузехь га господарь кадию царева, изидосмо на Вирь и скоуписмо ·кд· властела оть све Црьвнице, и заклесмо ихь Богомь и доушами нихь, да покажоу коудие соу мeђe црьковне и забешке: оу око Матабанско, итд. А Сжерчина и Лоугь и Бесаць и Обида наћоше да е црькве Враниньске. И тако кметь обнаћоше и предь нами показаше, и ми сь кадиомь осоудисмо соудомь честитога цара, и црькви дасмо да дрьжи како е и прьвомь дрьжала, и книгоу оуписасмо и законимь печатомь господства мога запечатихь итд. И томоу сведокь Мехметь Плавніце, Моустава

драгоманъ, Скендеръ Жарина, Жаверъ Жабьякъ, Новакъ Клиса. Лазаръ. Милое. Иванъ Боуковићь. Стѣпанъ Драговићь. Ва лето ,злє (7035—1527). Писахъ оу Жабьякъ.

Манастир Св. Николе Врањинскога цар Стефан је 29 априла 1348 уступио био цркви Св. Арханђела у Јерусалиму. Изгледа по последњим придозима да се то није за дуго држало. Упореди повеље јерусалимском Св. Арханђелу даље на свом месту.

VIII

МАНАСТИР МЉЕТ КОД ДУБРОВНИКА

(католички)

1.

Стефан, краљ Првовенчани

око 1222

даје добра и повластице манастиру Свете Богородице на острву Мљету код Дубровника. Miklosich, Monumenta serbica, 8.

..... Азь грѣшьни Стефань, велии краль, намѣстьныи господинь вьсе срьбьске земле и Диоклиѥ и Далматиѥ и Травоуниѥ и Хльмьске Землѥ.

I. .... Семоу же манастырю прѣчистыѥ владычице наше Госпожде Богородице вь Млѣтѣ сиѥ дароую: отокь вьсь и Бабыно Поле, оу дроугомь отоцѣ оу Крькрѣ црькьвь светога Вида, Ѣниноу и сь Поповомь Лѣюкомь, и светаго Стефана и светаго Георгиꙗ. А меге имь вь Соуть - Жоулыꙗнь оть мора до мора, итд. .... оу Стонѣ црькьвь Св. Николе. Сиѥ да боудоуть Свете Богородице, Млѣтьске Црькве.

II. И винограде коупль опать црьковыимь добытькомь да боудоуть црькве оу Рѣцѣ и оу Жрьновьници прѣдь Доубровьникомь. Сии всегда да боудоуть црькви.

III. И за сиѥ метохиѥ никоире чловѣкь да не има печали разьвѣ опать, кто ѥ оу мѣстѣ томь, а ини никоире чловѣкь да не имаа печали ни области надь кимь.

IV. Или кто и боуде владыка по мнѣ, или моѥ дѣте, или прысни мои, или ины кто, сега да не разории или обыдештоумоу коимь оусилыѥмь комоу.

V. Аште ли кто завистию сотониною одрьжимь и дрьзнеть разорити что оть приносимыхь мною Прѣсветѣи Богородици благодѣтельници, таковыи да боудеть проклеть оть Господа Бога, итд.

Стефань, по милости Божиѥи вѣньчанны краль и самодрьжьць всѥ срьпске землѥ и поморьскиѥ.

2.

Краљ Милутин

око 1308

потврђује дар свога деда, краља Стефана, манастиру (католичком) на острву Мљету близу Дубровника. Миклошић, Monumenta serbica, 71; др. К. Ј. Јиречек Споменик IX, 25: Љубић С. Monumenta II, 26.

I. Стефань Оурошь, по милости Божиѥи краль, оуноукь господина ми краља Стефана, сынь господина ми краља Оуроша; видѣвь створениѥ господина дѣда ми, краља Стефана, манастирью Светыѥ Богородице иже на Млѣтѣ, никакоже дрьзноухь разорити прѣдьложенныхь нимь, нь паче потврьдихь; аште бо и вь грѣсѣ соуштоу ми, нь вѣтвиѥ ѥсемь благааго корене светихь господь родитель моихь.

II. Тѣмьже аште ктоо дрьзнеть разоритии прѣдьложенаѣ светыимь господиномь дѣдомь ми и мьною потврьждената, таковыи да боуде проклеть оть Господа Бога вьседрьжитела, итд.

Стефань Оурошь по милости Божиѥи краль и самодрьжьць вьсе срьпьске земль и поморьскиѥ.

Дар овога и претходнога му писма боље се види из потврде папе Ивана XXII, издате 13 јуна 1324 у Авињону. У том писму стоји да је краљ дао: insulam Melite, casalia Blate, Babino Polle et Verchmelet et quasdam terras et possessiones, sitas in eadem insula Melite et Janine, Ragusine diocesis, tunc ad eundem regem pertinentes cum omnibus iuribus et pertinentiis suis uobis et suc-

cessoribus vestris ac monasterio vestro pro sua et parentum suorum animarum remedio pia et prouida deliberatione donauit, prout in privilegio inde confecto, ipsius regis aureo sigillo munito, plenius dicitur contineri.

У Јиречкову издању ове папске потврде, Споменик С. К. А. XI, 25, додато је још ово: „Хрисовуље краљева српских, дане манастиру Мљетскому, заједно с овом папском потврдом, спомињу се у млетачкој исправи од г. 1338 код Љубића, Monumenta II, стр. 26, у којој млетачки Сенат опредјељује да оток Мљет принадлежи само опату „tam per privilegia regum Raxie, confirmata per privilegium papale, quam per possessionem temporis, cuius memoria non existit.““

IX

СВ. БОГОРОДИЦА НА БИСТРИЦИ У ПОЛИМЉУ

1.

Велики жупан Стефан Немања

Хрисовуљ манастиру Свете Богородице у Бистрици у Полимљу, изгубљен још XIII века, као што сведочи ниже наведено писмо краља Владислава.

2.

Краљ Стефан Првовенчани

Хрисовуљ манастиру Свете Богородице у Бистрици у Полимљу, изгубљен још XIII века, као што сведочи ниже наведено писмо краља Владислава.

3.

Краљ Стефан Владислав I.

1234—1243

враћа поотимана села и имања манастиру Свете Богородице на Лиму, што су их били дали хрисовуљама Стефан Немања и краљ Стефан Првовенчани, којих су и хрисовуље погубљене, па се овим враћају по сведоџбама. Љ. Ковачевић, Споменик XLIV, стр. 8. по оригиналу. Љ. Стојановић, Споменик III, 6 по фотографији.

I. ....Ѩ, помоштию и милостию Божиѥю вѣн҄чанны краль всѣхь ср҄бскихь земль и поморьскихь, Стефань Владиславь, намѣстьникь оного блаженаго и оца ми, понавлѧю и онѣхь прьводан҄нага села и потврьждаю симь моимь хрисовоуломь

Быстрицоу около цркве, Невызраке обоје. А томоу селоу мегіа како је пришьль рѣть мегоу Ораховицомь, итд.

II. А се мегіе селоу Плааномоу: Доубовоо Брьдо, Дысьць, итд.

III. А се мегіе селоу црьковномоу Молстироу: обь оноу страноу Дебелја прьва мегја пекь, итд.

IV. И створи милость кралівьство ми црькви Светѣи Богородици: Метохије што соу да не воюю воиске, ни конь, ни пьсь да не приходи развѣ сеѣденија кралівьства ми, ни да има које сплате ни сь кимь, развѣ што іи рекоу господа наа се платити.

V. И мрѣсть кои је на Быстрици да јесть црькваны.

VI. А се што је работа сокалникомь.

Сокальникь Блажоуи, Градихна, Налѣшко, Драаги, а кои соу пришли људије сь калоугерицомь, докле цркѣвноу землю дрьже, да работаю што имь веле кто је старѣи оу црькве; да кьги одь људи землю оузмоу, да работаю сокалничкоу работоу.

Сокальникь да оре поль дроуге м҆ти всаке ралије.

Сѣно да коси сь мѣропхомь једнако.

Манастырь около и трьпезарију да граади; поуть да тѣра и сь конемь колико вели старѣи.

И кьги приходи краль или властелинь, или гость, да приплака оу оброкь како и мѣропьхь.

VII. И попь да приплака, развѣ изводь на попѣ да се не оузима.

VIII. И сынь сь оцемь да сѣди, оженивь се, три годишта; конь трехь годишть да постоупа оу особноу работоу црькви. Ако ли је јединакь, да моу игоумень даа стипштника кога разоумѣ.

IX. А се мѣропьшка работа.

Мѣропьхь да оре поль осме м҆ти.

Сѣно да коси дори га и нестане.

Жетве да жьне, и ине лихо своихь м҆ти; три дьни да жьне и три дьни да плѣве, и тоузи да имь се даа јести.

Дѣль да дѣлаю колико је трѣбѣ црькви, и сладь сиплю колико је трѣбѣ.

Божикю да даю хмелја по оуборкоу и по врѣменеви лоуча и по шесть жрьди, и кьбьль жита истрѣбивь и оумѣсии.

Такожде и Госпождиноу дневи ꙗгнетине да даꙗю на всако годиште и оуже.

Риболови праздникоу, и кралю, и архиѥпископоу колико моу веле.

X. И колико ѥ люди оу црькве, всаки да даѥ десети оули, да се оу оболь чте и прѣсѣдь и рои.

XI. И запрѣштаѥмь симь Господемь Богомь, спасомь нашимь Ісоу-Христомь и прѣчистоѥ ѥго материю, владичицеѥ нашеѥ Богородицеѥ, и нашовь по Бозѣ властию оутврьжденымь хроусовоуломь, ꙗко да никтоже не имать власти никоѥже надь сими данимими црькви сиѥи, ни моꙗ братиꙗ, ни братоучедиѥ, ни ини мои родь, ни мои властеле, ни да испакости кто чеса. Аште ли кто любо испакости что семоу светомоу мѣстоу, то ть соупротивить се кралѥвствоу ми. Вь послѣдниꙗ же по мнѣ аште кто дрьзнеть, или владичьствоуѥи на мѣстѣ моѥмь, или кои любо брать мои или братоучедь, или кои родь мои, или властель кто поколѣбати симь Божимь и Светыѥ Богородице оутврьжденииѥмь и раздроушить сиѥ, такови гнѣвь Господа Бога и спаса нашего Ісоу-Христа и прѣсветиѥ ѥго матере и силы чьстнаго и животворештаго крьста да имать на себѣ; одь светыхь же и всехвалнихь апостоль, имоуштихь власть одь Бога везати и раздрѣшити грѣхи, да ѥсть завезань; одь светихь же родитель моихь и мене, ктиторь соуштихь симь светымь црькавамь, и всѣхь светитель и чьстныхь игоумень проклеть и все светыѥ црькви вь срьбсцѣи земли свршениѥ нами да моу соу соупарьнице вь семь вѣцѣ и вь боудоуштемь.

Стефань Владиславь, по милости Божиѥи краль и сь Богомь самодрьжьць всѣхь срьпскихь земль и поморскихь.

4.

Краљ Урош I.

1243—1276

прилаже цркву у Кичави Светој Богородици у Бистрици. Љ. Ковачевић, Споменик XLIV, 11. Упореди и издање Љ. Стојановића, Споменик III, стр. 7.

I. И сиѥ да ѥсть вѣдомо.

Приде кралевьствоу ми игоумень Іевстатиіе и споведѣ ми о цръквици кичавскои како нѣ оу ніе поповь. И приложи ю кралѥвьство ми кь цръкви Госпождинѣ оу Быстрици, да ѥсть заедно, да ѥдна сь дроугомь работа всакоу работоу цръковноу и кралѥства ми, и да пою попове ходеке оть Госпождине Цркве оу цръквице кичавске.

II. И сию цръквоу да никторе не разлоучии. Кто лии ю дрьзне разлоучити, выше писаноѥ проклетиѥ да ѥсть на нѥмь.

III. А меге Кичавѣ цръквыште, крьстоу по дѣлоу на Дисо, итд.

IV. Вь послѣднѣꙗ же по мнѣ, аште кто дрьзнеть или владичьствоуѥи на мѣстѣ моѥмь, или кои любо брать мои, или братоучедь, или кои родь мои, или властель кто поколѣбати одь малихь и одь велихь сиѥ сьѥдиненоѥ мною разлоучити сиѥ цръкве Светыѥ Богородице сь кичавьскомь цръквомь, или мегю кто хтѣти разорити, таковы гнѣвь Господа Бога и спаса нашего Ісь Христа и прѣсветыѥ ѥго матерь и силы чьстнаго и животворештаго крьста да имать на себѣ и писан'наꙗ више заклетиꙗ и запрѣштениꙗ, да ѥсть на немь анадема.

† Стефань Оурошь, по милости Божиѥи краль и сь Богомь самодрьжьць всѣхь срьбьскихь и поморьскыхь земль.

X

МАНАСТИР СВ. ПЕТРА И ПАВЛА НА ЛИМУ

1.

Велики жупан Стефан Немањић потоњи краљ Првовенчани

потврђује прилоге свога стрица великога кнеза хумскога Мирослава манастиру Св. Петра на Лиму.

Помиње се у повељи краља Стефана Уроша I као документ унистен кад су Бугари у рату пленили поменути манастир.

2.

Краљ Урош I.

1254—1264

обнавља хрисовуљ свога оца којим су потврђени дарови стрица му, кнеза Мирослава, манастиру Св. Петра на Лиму. Љ. Стојановић, Споменик III, 8. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV, стр. 11.

I.[1] Смѣрени по милости твоѥи, владико мои Христе, вседржавни господинь всеѥ срьпьскиѥ земле и поморьскиѥ Стефань Оурошь, сынь светаго господина крала Стефана, Прьвовѣнь-чаньнаго крала, вьноукь светаго Симеона, владичьствоуюштоу ми вь дни кралевьства ми вьсѣми землами отьчьства ми, грѣхь ради моихь изидоше Боугаре и поплѣнише црьквь светаго апостола Петра вь Лимоу, и вьзеше ризницоу и сьсоуди црьковниѥ и кроусоволь златопечатьни что бѣше записаль отць

[1] Где је у препису Љ. Стојановића ꙗ м. ѣ и ю м. ѹ заменили смо правилним словима.

ми своюмоу стрицоу, великомоу кнезоу хльмьскомоу Мирославоу, а моюмоу дѣдоу. Призва кралевьство ми архиюпископа Арсѣнига и юпископа хльмскаго Савоу, брата кралевьства ми, како бѣше оутврьдиль кроусоволь Прьвовѣньчани краль Стефань, отьць кралевства ми, сь братомь своимь светымь Савомь, прьвымь архиюпископомь, тако и азь, изоувѣдѣвь оть брата кралевства ми, сь архиюпископомь Арсѣниюмь и сь всѣми юпископи и сь игоумени и сь властели великими и малими кралевьства ми, и заклехь Богомь и чьстнимь крьстомь и светыми апостоли, да не повѣде криво кралевьствоу ми; изоувѣдѣхь о всемь извѣсто о селѣхь и о планинахь, и о людѣхь и о власѣхь како ю што оть прѣде било. И постави кралевьство ми златопечатьни кроусоволь гакоже бѣше господинь отць ми поставиль сь архиюпископомь Савомь, и азь, такожде по милости Божиюи, сьставихь и оутврьдихь сь архиюпископомь Арсѣниюмь.

II. Село Проушка Вьсь сь всѣми медами, и заселию моу Липьница, како ю оть прѣде било.

III. Село Лѣшьница сь всѣми медами, а заселию моу Чельча, а меда Чельчы оу Чловѣчоу Главоу, како ю оть прѣде было.

IV. Село Крокочево сь всѣмы мегами, а заселию моу Хомоле, а мега Хомолю обь оноу страноу оноуднега...... право нызь дѣль прѣма Чловѣчѣ Главѣ, како ю оть прѣде было.

V. Село Лѣтине конь моста, и мость како га постави дѣдь ми, брать Светаго Симеона, Мирославь, кнезь хльмьски, вь доходькь цркькве, тако и мы оутврьдисмо вь доходькь, како ю оть прѣде было, а меда юмоу выше моста прѣзь потокь оу Соутѣсцѣ, итд.

VI. Село Церова, а меда юмоу оть Чрьнылне Стѣне право по дѣлоу више Борошевине.

VII. Оулигаревина на Лоубовь........ вьчина, а меда ю оу дольне чело лоуке потокь, итд.

VIII. Село Растетина, а меда юмоу оть Срьдева Брьда оу Драгань Доль, право низь потокь, како се потока станюта и прѣзь потокь, итд.

IX. Село Оунинче, а меда юмоу оть Лѣшнице, итд.

X. Село Недакоусы, а меда юмоу оть Белые Главе оу Доброу Водоу, итд.

XI. Оулигаревина выше Быстрьца, а меда юмоу Дольнене чело лоуке, итд.

XII. Село оу Брьсковѣ Простѣные, а заселие моу Быстрица Добрихьнина, Гостыловина, Стричина, Плавьковына, Сельца, Ясеново, а планина моу Конь, а мегіа Простѣныю оть Таре оу стѣноу оу Пѣловыноу, итд.

XIII. Планина Смрѣчьникь, а меда юи обь сию страноу Чрьнога Врьха.

XIV. Село Ракошь оу Коуіавьчы, а меда юмоу оть Оушче.

XV. Село Кроушевьць оу Дрьжковынѣ, а меда юмоу по дѣлоу оу камы оу тоциль, итд.

XVI. И дахь села оу Хльмьсцы Землы: село Быволе Брьдо, на брѣзѣ Неретьве, а меда юмоу оу Ослыцю, оть Ослыце право оу два доуба, итд. а заселые моу Топлыца и Мороуга.

XVII. Село Брьштаникь сь винограды и сь всѣми мегіами како ю оть прѣде было.

XVIII. Село Живогоште оу морсцѣ краи, а мега юмоу оть Дрѣвѣника оу потокь оу брьдо оу Ходымырю Варьдоу, оу Доворыноу, оу потокь, а заселые моу Оустрьнь и сь всѣмы медамы, како ю оть прѣде было.

XIX. Оу Стонѣ земла около црькве како ю оть прѣде было, кнежина вса и врьть кнежь, лоука вса. Дахь Светои Богородицы оу Стонѣ два выноград, юдьнь оу Светога Петра, а дроугы оу Выньномь.

XX. Село Поныкьви, а меда юмоу оу Прачынь Доль, оть Стона на прыстаныште, итд. а заселые моу Воуба оу Чрьнои поль земле и сь мегамы како ю оть прѣде было.

XXI. Земла на моры Соудб-Желиіань.

XXII. Село Трьнова и сь мегами како ю оть прѣге было.

XXIII. Село Маликове, а меда юмоу оть Попьвьске Жоупе оу Лозыцю; оть Лозыце оу Варьдыште; оть Варьдышта оу Главыцоу, конь Главыце, итд.

XXIV. Село Осльнык, и меда юмоу оть Ворыла, итд.

XXV. На Сираковычыхь дахь честь Конюховоу, и Ковачевоу, и Братьковоу, дахь Светои Богородицы сь виноградьы и сь лоудьмы.

XXVI. А се Власы црькьвны: Боудань сь дѣтыю, Доброгость сь дѣтыю, итд. (њих 36 свега).

XXVII. Сы же храмь светыхь апостоль вь всакои свободѣ да прѣбываеть. Юже господьствоущи сиѥю землею да не владаеть сею црькьвию, ни людьмы велицѣмы ни малымы, ны ѥгови владальцы.

XXVIII. А глобе нигькоре да не вьзыма на црькьвномь чловѣцѣ, развѣ кога изволи Светы Петрь апостоль быти светитела, да своимы сели владаеть како ѥ ѥгова вола.

XXIX. И се вѣждь. Да ѥсть послоухь чловѣкоу црькьвномоу вь всакомь соудѣ ·в· динара.

XXX. Аште ли кто нѣкьгда вь нѣкоѥ врѣме наважденииемь и завистию дияволею коимь образомь вьсхоштеть поработыти светоу црькьвь и прѣтворити прѣданьна мьномь, илы вь селѣхь, илы вь планынахь или вь власѣхь, или вь добитьцѣхь, или вь кобилахь или вь землы и вь виноградѣхь, правилѣхь црьковьнѣхь или оть владичьствоуюштихь земльными, или оть властель или кто прѣдрьже светытель, да опоменоуть вь то врѣме владычьствоуюштоу всею землею кралеви, того бо имать света црькьвы осветитела и вьтораго ктитора, прьва бо мольба о немь вь поменѣхь бываеть.

XXXI. Сия бо створи и пода кралевьство ми на оставленыѥ грѣхомь светомоу апостолоу Петроу, да аште кто обрѣштеть се прѣтворивь писана мною вь сиѥмь кроусоволы, таковы да боудеть проклеть оть Господа Бога, итд...... Сего рады оутврьды кралевьство мы и запыса вь свѣдѣныѥ всѣмь, аминь, аминь, аминь.

Стефань Оурошь, по милости Божиѥи краль и самодрьжьць всѣхь срьбскихь земль и поморскихь.

Арьсѣние, прѣосвештени архыепископь, по милосты Божыеи изволеныемь светаго доуха всѣхь срьбьскыхь областы и поморьскыхь повелѣниемь господина крала Оуроша о всѣхь еже створы манастирю Светаго Петра апостола еже вь Дымоу о селѣхь и о выноградѣхь, и о людѣхь, и о планинахь, и о власѣхь и о оуставѣ всакого закона и о всѣхь вештехь створенихь господиномь кралемь Оурошемь такоже бѣше прьвовѣньчаны краль Стефань створыль сь светымь прьвымь архиепыскопомь Савою, тѣмь же и азь Арсѣние поставыхь подьпись Светаго Савы и оутврьдыхь да не дрьзнеть ныткоже сыхь прѣтворыти. Аште ли кто дрьзнеть прѣтворыти, такови да есть проклеть оть Господа Бога, итд. Сего ради писахь и подьписахь вь свѣдѣние всѣмь, аминь, аминь, аминь.

Арсѣние по милости Божиеи прѣосвештены архиепископь всѣхь срьпьскихь земль и поморьскихь.

3.

Краљ Стефан Урош II.

1318—1321

прилаже цркви св. апостола Петра и Павла цркву Св. Николе на Сиротину и цркве Св. Богородице у Бистрици и Кутанској са селима и пастирима, да се од прихода издржава хумски епископ Данило. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV, стр. 38.

I. Сповѣде ми епископь хльмьски Данило, tако епископиta егова запоустела, ни врьховине не има, ни вири, ниединого доходька ниоткоудерь; да и ta видехь обништание и запоустение црьковь светихь апостоль. И азь поменоухь tако мною отстоупише хльмьскиe земле доходьци, да приложихь светимь апостоломь црьковь Светаго Николоу оу Сиротинѣ, вьсе елико кроусоволь повѣда, села вса и сь заселиtами, и сь мегами, и сь влахи, и сь планинами, како е оть преднихь светихь господинь било.

II. Црьковь Госпождиноу оу Бистрици сь всеми сели, и сь лоудми, и сь заселиtами, и сь мегами.

III. Црьковь Госпождиноу оу Коутьнскои, Светоу Богородицоу, сь всеми сели, и сь лоудми, и сь мегами, и сь влахи, да молоу вась, юго ....

4.

Краљ Стефан Дечански

1324—1325

потврђује прилоге оца свога цркви Св. Петра и Павла. Љ. Ковачевић, С. К. А. Споменик XLIV, 43.

I. ....Вседрьжавни господинь в'се ср'бьскыю землю и поморьскыю Стефань Оурошь краль, сынь великаго господина краля Стефана Оуроша, ·г· Оурошь...... Сповѣдѣ ми юпископь хльмьски Стефань ꙗко юпископиѣ югова запоустѣла, ни врьховине не има, ни вири, и юдиного доходька не има ниоткоудере, да и ꙗ видѣхь обништанию и запоустѣнию црькьвь Светыхь Апостоль, да приложихь светимь апостоломь црькьвь Светаго Николоу на Сиротинѣ и сь всѣми сели, и сь людми и заселиꙗми, и сь мегами, и сь влахи, и планинами, како ю оть преднихь светихь господь било.

II. Црькьвь Госпождиноу оу Бистрици сь всѣми сели и сь лоудьми и сь заселиꙗми и сь мегами.

III. Црькьвь Госпождиноу оу Коутьньскои, Светоу Богородицоу, сели и людьми, и сь всѣми медами и сь влахи.

IV. Приложи кралювство ми весе (?) да соу вь юдиньство подь пискоупию, юре юпископь хльмьски не има помена доуховнаго, ни кроуга, ни вири.

V. Да аште ли кто вьсхоштеть разорити и отнети, о горе томоу, ко оть таковаго Богь милость свою вь страшни и трепетни днь соуда вь мѣсто, итд.

5.

Краљ Стефан Душан

1343

прилаже манастиру Св. Петра и Павла на Лиму села. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

I. ....Оурошь четврьти, вь Христа Бога вер'ни и самодрьжав'ни господинь всехь срьбьскихь земль и помор'скихь и

грьчкихь...... и приложи кралиевство ми цркьви светимь апостоломь Петроу и Павлоу оу Лимѣ село оу Црьн'чи Велие Полие и заселкомь зь Брезовомь и Заградомь и сь людми, и сь мегıами, и сь всеми правинами села тога, и сь млини.

II. И сие златопечат'но слово записа кралевство ми вь Дьбрѣшти, вь прилѣпской странѣ. Лѣто же тогда бѣ ,sωнв, мѣсеца октебра ·ке· дьнь.

III. И все тои да прѣбиваиеть дрьжимо и обладаемо намастироу семоу непоколеблиемо и неотемлемо дон'деже имее царьство вечное, пришьдь, разорить и оупразднить всакоу власть земльноу и дрьжавоу.

IV. Кто ли дрьзнѣ прѣжде того врѣменѣ, не ими страха Божиıа, прѣдь собомь отнети и отрьгноути и мало что оть приложениıхь мною Стефаномь кралиемь семоу всебожьственомоу монастироу, ıако гнѣвь и ıарость и всака моука, итд.

XI

ЦРКВА СВ. БОГОРОДИЦЕ У СТОНУ

Краљ Стефан Урош I

око 1253

прилаже села и имања цркви Св. Богородице у Стону. Љ. Ковачевић, Споменик XLIV. 9.

I. Азь .... господинь краль и сь Богомь самодрьжьць в'се срьпьскыѥ земле и поморьскыиѥ и хльмскиѥ Стефань Оурошь, господина и отьца своѥго, светаго крала Стефана повелѣниѥ разоумѣвь, ѥпископиѥ х'льмьскиѥ чинь сего господина повелѣниѥмь исправихь с'борьнѣи тои светои црьк'ви, домоу Светыѥ Богородице оу Стонѣ дахь села оу Х'льмьсцѣ Зем'ли: село Быволе Брьдо и сь Полицемь и сь заселиѥма.

II. Топол'ница и Мороуга и сь мегами како си ѥ оть прѣди было.

III. Село Браштаникь и сь мегами моу и сь винограды моу, како си ѥ оть прѣди было.

IV. Село Живогоште оу морьсцѣ краи и сь мегами моу, како си ѥ оть прѣди было.

V. Оу Стонѣ земьла около црькве, како си ѥ было оть прѣды и кнежина вьса, дахь ю светои црькви, и лоуга половина.

VI. Село Поникьви, а мега моу оу Прапрат'ны Доль оть Стона на пристаниште, итд. А заселиѥ Поник'вамь Доуба.

VII. А оу Чрьнои Горѣ поле земьле, и сь мегами и како ѥ оть прѣди было.

VIII. И обь оноу страноу землꙗ на мори Соудь=Желани.

IX. Село Трьнова оу Примори сь мегами и како ѥ оть прѣди было.

X. Село Осьл'никь оу Примори сь мегами како ѥ оть прѣди было, како си Стѣфань кнезь отьтесаль сь попомь С'пиридономь и сь попомь Медодиѥмь и сь Кратимиромь, сь протобистаремь. Такози да си Стоноу оутврьждено.

XI. А се село оу Брьсковѣ Простѣниѥ, Стрычина, Гостиловина, Быс'трица, а заселиѥ моу Доброх'нина и Бѣлоѥвина.

XII. На Димоу село Церова и Мочила.

XIII. А на дѣлоу Срьгева Брьда сѣнокось црьков'ны.

XIV. Село Крокочево, а заселиѥ моу Чельча и сь мегами моу како ѥ оть прѣди было.

XV. Село Недакоуси. А заселиѥ Недакоусомь Оуиньче село.

XVI. Оулигаревина Дюбовигева Доука.

XVII. Дроуга оулиаревина на Быстрици подь планиномь.

XVIII. Оу Хвост'нѣ село Ракошь и сь мегами моу како ѥ оть прѣди было.

XIX. Село Кроушевьць оу Дрьж'ковинѣ и сь мегами моу како си ѥ оть прѣди было.

XX. Планина С'мрьч'никь.

XXI. Се власи црьковни: Боудань з' дѣтию, Доброгость з' дѣтию, итд.

XXII. Си же храмь Светыиѥ Богородице вь всакои свободѣ да боудеть, ꙗкоже и прѣжде рекохомь, оть вьсѣхь владоуштихь и оть вьсѣхь хотештихь насильствовати что любо; на господьствоуюштаго прѣложихомь власть и всако исправлениѥ ѥже о вьноутрьнихь и вьнѣшнихь правьдахь.

XXIII. Си же вса створи и пода кралевьство ми оставлениꙗ ради грѣхь нашихь, и писана оу хрисовоуль сии никакоже да неразорима боудоуть никимь господьствоуюштимь, ни дѣтию

кралѥвьства ми, ни соурод'никы моими, ни инѣми владоуштими никоимире, ꙗко и кралевство ми прѣжде мене бывшимь никои не раздроуши нь паче отъ Господа Бога, по данѣи ми милости и власти, потврьдихь. Аште ли кто обрѣштеть се дрьзнеть се, кто любо боуде таковы, оть Господа Бога да боудеть проклеть и оть Прѣчистыѥ Богородице, итд.

Стефань Оурошь, по милости Божиѥи, краль ср'пски ѣ земль и помор'скыхь, и Захльмиѥ.

XII
МАНАСТИР ГРАДАЦ

Краљица Јелена

(1276—1314)

установљава манастир Градац и даје му имања и повластице. Хрисовуља је пропала; спомен о њој налази се у животу краљице Јелене. Види Ђ. Даничић, Животи краљева и архиепископа српских, Загреб 1866, стр. 79.

I. .... Оуставы же цръковьныѥ оутврьждаюшти, чрьньце изБраныѥ съвькоупльши, и тоу повелѣ прѣбывати имь, оуставивьши имь оурокы законьныѥ, иже дрьжеть непрѣмѣньно и доселѣ, такожде и вьсемоу причьтоу цръковьномоу, ꙗкоже вь ты дьни оуставн божьствьнаꙗ.

II. Храмины же и села многа изБрана приложи мѣстоу томоу светомоу, хрисовоулы роукоположениꙗ своѥго оутврьдивьши, вь нихьже сьдрьжеть се вьса приложениꙗ ѥѥ и вьса ѥлико на потрѣбоу соушта прѣсветыѥ, вьсе дасть.

III. Тоу оубо поставльши власти и начельникы, диꙗкони же, иже прѣдрьжати великобогатаꙗ имѣниꙗ домовьнаꙗ......

XIII
БОГОРОДИЦА РТАЧКА
(КАТОЛИЧКА)

1.

Краљица Јелена

пре 1314

даје села манастиру Св. Богородице Ртачке.

Није сачувана повеља. Види се да је постојала по хрисовуљи краља Милутина, која одмах за овом следује.

2.

Краљ Милутин

15 марта око 1319

потврђује поклоне своје мајке Јелене Богородици Ртачкој. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 67. В. В. Макушев, Гласник XXXII, 164. Време се одређује по догађајима. Из текста изгледа да је потврда дата после смрти краљице Јелене (1314) и после помирења са сином Стефаном (потоњим краљем Дечанским). Бављење краља Милутина у Котору најбоље се слаже с његовим ратовањем око Драча и по Арбанији, што је било 1319. Сачуван је у млетачком архиву и стари италијански превод ове повеље, штампан у препису Љубићевом у Starinama X, 1—2 стр.

I. ...... Азь Стефань Оурошь, самодрьжавьныи краль срьбьски и поморьскы .... и сь сыномь моимь Стефаномь .... даю таланьть светомоу храмоу твоюмоу, юже ють оу Рьтьчька, светои Богородици Рьтьчьскои, Доубоицоу, Зьбоурина, и Бор-

тошь, и Топлишь, Шаптине и Спилани[1] и сь мегами, како ѥ обладала госпогꙗ ми мати кралица Ѥлена, и она ѥ дала и записала, то потврьди кралѥвьство ми и записа, да ѥ на пиштоу старьцемь и на одеждоу слѣпимь и хромымь и братии.

II. И да ѥ този свободьно одь вьсѣхь работь господьствоуюштихь, великыхь и малыхь, и оть сильныхь оу области кралевьства ми, да не поврѣдить што се тоу именоуѥть црькьвно.

III. А таковыи кои име пакостити томоу мѣстоу што записа кралѥвьство ми, или оу пашиштихь, или оу теговиштихь, или име кои соудь двизати на црьковь оу тои земли, да плати кралевьствоу ми тисоукю перьперь.

IV. И тоу милость сьтвори кралевьство ми домоу светыѥ Богородице Ретьчьскыѥ, кьди приде оу Которь градь. И тоу быше сь кралевьствомь ми властелѥ: архиѥпископпь барьски Маринь, и казньць Мирославь, и ѥпископпь хльмьскы Иоань, и ѥпископпь зетьскы Михаиль, и чельникь Бранко, дѣдь Мирославь, жоупань Владиславь, пископпь которьскы Доумоунꙗ и два свѣдока Драго и Павьль. Сего ради писа и подьписа кралевьство ми вь свѣдѣниѥ вьсакомоу. И сиѥ писа Петрићь дигакь мѣсеца марьта ·еі·

Препис познији ове повеље, онај исти за који помиње Ф. Миклошић да се налазио у Висариона Љубише под Мајином (Monumenta serbica, 69), штампан је по једном снимку, штампаном у „Записки Имп. Акад. Наукъ“ у Гласнику XX, стр. 214—220). Тај препис има после горе назначених речи још: оу градоу Родимоу сь властели монеми на ҂атг· Сы русоволь благочьстиваго и прѣвисокаго господина срьбскаго цара Стефана.

[1] Горе поменути италијански превод у Starinama X. помиње села: Duboviza, Sburigna, Bratos, Toplis, Saptina, *Seclagni, Jexe,* Spigliani, као што се види два више но оригинал!

XIV

МАНАСТИР МИЛЕШЕВА И СВ. НИКОЛА У ХВОСНУ

1.

Краљ Стефан (Милутин)

око 1309

оснива као подручје Милешеви манастир Св. Николе у Хвосну.
Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 71.

Опомињући се задужбине краља Владислава Милешеве и смрти свога оца краља Уроша, краљ почиње праву повељу речима:

I. Тѣмь же и азь Стѣфань Оурошь потьштахь се родителѥмь моимь и прародителѥмь сьздати храмь светомоу архиѥрею и чоудотворцоу Христовоу Николи вь Хвоснѣ на реци Бистрици, близь вѣликиѥ архіепископіе срьбскіе, и сіи свети храмь сьздахь вь п(од)роучіи Вьзнесеніа Господнꙗ, рекше Милешева, идеже почиваѥть прьвіи архіепископь и оучитель срьбскы и прародитель нашь, светитѣль Христовь Савва, вь испокоѥніе братіамь оть светаго манастира, намь же и родителѥмь нашимь и прародителѥмь вь вѣчни помень.

II. И кога Богь изволи...... владати землею сею, на того вьзлагаю всако..... тителство, и приложихь храмоу семоу на оукрѣплѥніе и...... стльпь, а мега моу оу Градска Воденишта, итд.

III. Тебѣ, отьче свети Николаѥ..... пріѥмлѥ милостіи помошть, тѣмь многогрѣшны Стефань Оурошь кь тебѣ прибе-

гохь, мои застоупниче тепль, вса сіи приложихь храмоу твоемоу, да аште кто дрьзнеть ..... таковіи да боудеть проклеть ..... итд.

По једном старом и по два познија преписа.

2.

Деспот Стефан Лазаревић

1405

даје села и повластице манастиру Милешеви. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 333. В. Јагић издао facsimile у Гласнику зем. муз. за Босну и Херцеговину 1890, стр. 252.

I. ...... Приложихь монастироу господина ми светаго Савы иже вь Милешеве петь сель оу Моравицахь, имже имена сіа: два Гоуглıа, третіе Храсно Полıе, четврьто Шемигонь, пето Роупелıево.

II. Сьтворихь же и милость селомь темь, ıако да имь ıесть свобода двеь годинеь оть оуньчь, петь же годинь да имь ıе свобода оть всехь работь господства ми, и малихь и великыихь, и оть воинице и оть градозиданіа и оть всехь даніи господства ми кроме оунчь.

III. И сокь да не даваю господствоу ми тькмо монастироу милешевскомоу.

IV. И сіе малоıе приношеніе принесенноıе нами молю, егоже изволить Богь по мне сіе господство сьдрьжати, или оть сьродникь нашихь или кого любо оть благочьстивыихь, семоу непотвореноу быти, итд.

XV

СВ. ЂОРЂЕ СКОРОПОСТИЖНИ (ГОРГО) У СКОПЉУ

1.

Краљ Стефан Урош II

1300

обнавља и утврђује манастир Св. Ђорђа Горга (тј. Скоропостижног) на Серави у Скопљу. На хрисовуљи су, по краљевим наредбама, радили студенички архимандрит Сава, Никола Опареша и краљевски ђак Дабиша. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV, 16. Напред је на стр. 451 ове књиге штампана повеља Вука Бранковића од 1377, којом је манастир Св. Ђорђа уступљен Хиландару.

I. ...... Обрѣте кралιεвьство ми светаго и великаго моученика Христова Георгија, прѣмо Скопию градоу на Серавѣ, на брьдѣ рекомѣмь Вер'гинь, оть многь лѣть запоустѣв'шоу и разорена оть основанија. И кралιεвство ми малимь сьбраниεмь обештахь се вьздвигноути и сьздати храмь ть оть основаниа, велика и самовласт'на и самосоуд'на сьтворихь паче всѣхь монастирь кралев'ства ми....... И сь помоштию светаго того обновихь и сьздахь и оть основанија вьздвигохь и прославихь вь помень вѣч'ни кралιε'ства ми сьтворихь иже обрѣте записано оу хрисовоулѣхь светыхь и правовѣрнихь царьь и краль више писан'нихь, и паче исправи кралιε'ство ми елико могохь, потврьдивь, и записахь вѣч'но иже приложише светомоу храмоу семоу.

II. И кто се обрѣтають оу Скопи градоу людиε светаго и великославнаго моученика Христова Георгија Гор'га, да не

работають оу цариноу никою работоу, и да не имають власть надь ними ни севасть, ни прахторь, ни кастрофилакь, ни кнезь, ни кто оть владоуштихь оу кралев'ства ми.

III. Града не зидати ни блюсти.

IV. Писа не дати, димнине.

V. Оброка не дати апоклисиїароу, ни севастоу, ни прах'тороу, ни кнезоу, ни кастрофилакоу, ни аподохатороу, ни гюракароу, ни конюхоу, ни п'сароу, ни коемоу кефалии кралев'ства ми, оть великихь и до малихь власти.

VI. Ни намет'ка жит'на, ни вина, ни месного, ни сир'ного, ни приселице плакїати, ни тьмнице блюсти, ни гласа носити, ни провода, ни чловѣка гареп'сати, ни коня, ни вола, ни осла, ни царинoу плакїати, ни пот'коу да оузима на немь ники владалць.

VII. Ни оудава опаданиа прѣдь владал'цы, ни роуке, ни печати, ни отбоя, ни прѣстоя, нь всакоу глобоу да оузима црькве малоу и великоу.

VIII. И никто да не соуди чловѣкоу Светаго Георгия Гор'га и побѣдонос'ца вь бранехь оть власти више писанихь, ни да га свеже безь игоуменова соуда.

IX. Такождеже и по всѣхь селѣхь Светаго Георгия Гор'га што приложише свети царие и кралие више писани.

X. Кто ли се нагне соудивь чловѣкоу Светаго Геор'гия, или га свезавь, или на работоу изгнавь, или пот'коу оузевь на немь, или роукоу, или печать или отьбои, или волоберьштиноу, или приселицоу и димниноу, или кою любо приплатоу, или оправоу, да моу е мьст'никь Богь и Свети Георгие Горьго и побѣдонос'ць вь бранехь; да моу есть вьмѣсто помошти соупостать, и да есть проклеть оть всѣхь сихь правовѣрнихь и светихь царь и краль више писаннихь, и да плати оу царинoу ·с· перперь.

XI. И даде кралев'ство ми двѣстѣ погонь до Свете Троероучице и до Гльникаше и до монопоути кои греде оть Стоуденьчишть зь главе Слатине оукраи стоуденьца лоупоглавьскаго на блато.

XII. И да кралѥв'ство ми оть рѣке Сливштице четврьтоу честь на потрѣбоу монастироу и бани. И надь Челникомь ·пе· стоуденць.

XIII. И коупи кралѥвство ми оть Костадина сына Дип'сиотова и оть Андриана, сына кур=Өеодорова, и оть кура=Калиѥ, сестре Өеодорове и оть брата ѥѥ Өеодора иже имѣıахоу мѣста оу Скопи градѣ и вь Области Скоп'ской, вь Прѣсци, и вь Соушици и вь Сьлнѥ=Соул'ни Долнѥмь и Горнѥмь, или вь Сопиштехь или више Капешт'ца, или вь Трѣсцѣ, или вь Себѣмишли, или вь кои любо хори скопьской, или вь прѣдѣлѣхь скопьских, или соу селишта, или винградишта, или виногради, али нивиѥ, или сѣнокоси, или соу врьтове, или периволѥ, или водѣничишта; дворь вьноутрь града скоп'ского близь Скопиота и до Москиıа, и до поута царева; нивиѥ ·еı· зев'гаремь вь Поли Мьглавит'скомь; виноградь вь Трѣсцѣ половина, а копаниѥ ·ке. моужемь; дроуги виноградь на Прѣсчишти, копаниѥ ·о· моужемь; нивиѥ вь Прѣсчишти ·еı· зевьгаромь; дроуги виноградь тоуждере вь Прѣсчишти ·ı· моужемь копаниıа; тоужде и дворь и водѣничиште. И вь Себѣмишли виноградь Ан'дриıановь што любо га ѥсть.

XIV. Вь Тоуранехь полѥ до мѣста Троѥроучице Скоп'скиѥ и до К'сѣнѣ, и до протопопе Десислава, и до Беришина мѣстѣ што се обрѣта Дип'сиотьштина сь градиштемь и сь Хрьсовѣмь селиштемь, то покоупи в'се кралѥв'ство ми за цѣноу ·т· перперь освень иномикова откоупа и прочега ексода. Коупив'ше ѥ и даровахь ѥ Светомоу Георьгию Гор'гоу оу помень вѣчни кралѥв'ства ми.

XV. И кь томоу приложи кралѥв'ство ми изводе оть Лепен'ца кои исходи на Полѥ Тоурен'ско да си оучини црькви Светаго Георгиıа водѣницоу вькраи Полıа Тоурѣньскога вь брѣгоу Великѥ рѣке, и да си вади жита и врьтове вь Поли Тоуреньскомь. И дроуги изводь да си изведе одь Велике рѣке, да га оузме подь Тоурѣни вь забѣль кралѥвьства ми где може, и да га поведе прѣзь забѣль кралѥвства ми на Полѥ Тоу-

рѣньско и да си положи дроугоу водѣницоу на брѣгоу Велике рѣке. Також де и полиемь да се вади никим'же невьз'бран'но.

XVI. И коупи кралев'ство ми оу градоу Скопи вьноутрь града одь Николе, сына попа-Димитра Девтерѣва рьпиние за цѣноу ·с· перперь, и тоу сьздахь полатоу и дворь Светомоу Георгию.

И тоуге прикоупихь коукю оть Дима сина Кон'дева за цѣноу ·і· перперь.

И тоуге прикоупихь коукю оть Маноила Коуклева за цѣноу ·к· перперь.

XVII. И прида кралевство ми Апокав'ковоу црькви Светаго Георгиꙗ и около нега ·ѯ· коукꙗмь рьпиние одь царева дроума кои греде одь Сераве кь Светои Троиероучици оусь поуть кои иде кь Облои Пир'зѣ, до поута кои иде подь Мосхемь, кои греде Коуклеви и до Голька. И оште дворь Апокав'ковь одь Паскалꙗ до Холевата ·ке· лакьть Светаго Николи, и одь царева поути кои греде кь Облои Пир'зѣ долоу до града, до Капицалꙗ.

XVIII. И прида кралевство ми одь Деоуновѣхь рьпинь ·в· рьпинѣ при полатѣ старои Светаго Гиеор'гиꙗ на Великихь Вратехь.

XIX. И оште прида кралевство ми нивоу Девоуновоу при воденици Светаго Георгиꙗ по попове ниве и до Коуплꙗ старога, прѣсь кою греде поуть царски оу Чрѣшевлꙗне обѣстрань поута, ·к· погонь.

XX. И дахь врьть Деоуновь подь монастиремь ·з· погонь, и насели на немь кралевство ми село Светомоу Георгию.

XXI. И Драгославь казньць даде оть тьст'нине си виноградиште Маврово оу Боутели.

XXII. И постави кралевство ми панагирь, и на семь панагири да се продае црькивно вино, и хлѣбь, и месо, а инь никто да не продае безь игоуменова благословлениꙗ. Кто ли се обрѣте продавь, да плати ·ві· перперь и да моу оузме црькивь вино и хлѣбь и месо. Також де и вь всѣхь метохиꙗхь Светаго Георгиꙗ да не метеха никто вина оунести.

XXIII. Даде Обезова хки сь родомь си нивоу ѡдь царева поути кои греде оу Лоупоглаве до поути кои греде и(зь) Слатине оу Чрѣшево и до Мил'тѣна и до Колѣн'ца, и на брьдо до Бране. И дроугоу нивоу даше Обезоглав'чеви оть Кроушице до Хроусомала. Нива оу Срѣдопоути, до стоуден'ца лоупоглавьскога. Нива оу Калине оу Смрьдеш'ци, до Богородице Боден'ске и до Поурпоута, оть обою страноу поути. Нива до Гроубеше и до Тоудѣ и до Климиѥ, на Прѣгари подь Смрьдештцемь (итд. још читав стубац набрајања земаља).

XXIV. И даде Каломень за гробь свои црькевь Светаго Илию сь нивомь...... И на тои нивѣ кто копа глиноу грьнцемь, да си оузима црькева Свети Георгиѥ грьнце што ѥ на потребоу.

XXV. И приложи кралѥвство ми село Козарево, прѣжде приложеноѥ Диогеномь царемь, а вь нѥмь монастирь Светы Іоань Златооусть, и сь Баровомь и сь Бинскомь и сь всѣми засѣлки тѣми и сь Златооустьчани, сь винограды, сь нивиѥмь, сь водѣничиѥмь и сь ловиштемь рибнимь и сь звѣрнимь, сь забѣли и сь планиномь и сь всѣми правинами сель тѣхь.

XXVI. Село Чрешевлꙗни. Обрѣте бо ѥ кралѥвство ми оть ис=прва бившеѥ Светаго Георгиꙗ Горга, даноѥ Светымь Романомь царемь, сь винограды, сь нивиѥмь, сь млини, сь сѣнокоси, сь пашишти, сь забѣли, сь ловиштемь звѣринимь, сь планиномь и сь всѣми правинами...... И тако дарова кралѥство ми Чрешевлꙗне Светомоу Георгию Горгоу, и записахь оу сии хрисовоуль сь великимь оутврьждениѥмь. Что се обрѣтаеть вьноутрь меге више писание, или чиꙗ годе боуде баштина, или коуплѥница, или виноградь, или млинь, или нива, или сѣнокось, или периволь, или врьть, или водоваге, кто ѥсть отьприль при игоумене Исацѣ и оузель при архимоудритѣ Никодимѣ, по ошьсти Никодимовѣ никто да не оузиштеть црькви Светаго Георгиꙗ, ни игоумень настоѥштиихь ни о баштинѣ ни о коуплѥници, ни оу нивахь, ни оу виноградѣхь, ни оу млиницѣхь, ни оу водовагꙗхь, ни о людехь ни оу комь любо дльгоу бивьшимь до Никодимова одшьствиꙗ. Кто ли се обрете вьзискавь или баштиноу, или коуплѥницоу, или нивоу, или вино-

градь, или млинь, или сѣнокось, или водовагїе или ино что, да плати оу цариноу ·ф· перьперь.

XXVII. И вода црьковна да се не изводить изь мегїе чрѣшевьске и ни оу коиеи метохии, ни оу коиемь селѣ Светаго Георгиıа, ни на кою потрѣбоу кралıевства ми ни инимь господьствоуюштимь по кралıевствоу ми. И възбраныıаıи водѣ тешти на црьковноу землю, идѣже ıесть и оть ис=прьва текла законнаıа вода, да плати поткоу севастоу ·ві· перьперь.

XXVIII. Водно село прида кралıевство ми, и вь нıемь монастирь Светаıа Богородица Елеоуса сь Светымь Феодоромь надь Водномь и сь Светымь Панделеимономь и сь Светымь Феодоромь иже ıесть вь Хваштихь, ıедно бо ıесть село Водно и Нерѣзи, сь виногради, сь нивиıемь, сь водѣничиıемь, сь сѣнокоси, сь ловишти звѣрними и сь рибними, сь забѣли и сь всѣми правинами ихь.

XXIX. И прѣдь полатомь Пирг Хрьптати да ıесть сокница Светаго Георгиıа Горга и побѣдоносца вь бранıехь.

XXX. И ıеште прида кралıевство ми Верихино мѣсто и Драгиıевь лоуг; изневѣри бо се Вериха кралıевствоу ми и побѣже кь севастократороу Калоıаню Синадиноу. Да што се обрѣта Верихево где любо, дахь ıе црькви Светаго Георгиıа.

XXXI. Селиште Доубница сь всѣми правинами ıего. И селиште Ракита сь всѣми правинами ıего. И кто се обрѣтаю тоуги людиıе а не црькви сѣдеште на селиштихь Светаго Георгиıа, да даю црькви оть жита четврьто, а оть оулишть десето, а оть свинь десето, и да ороу црькви дьнь вѣдбе и да жню дьнь и да косе дьнь.

XXXII. Село вь Области Положькои Рѣчице сь Поповıани, ıеже ıесть приложиль светы Романь царь, прьви ктиторь. И видѣ кралıевство ми ıако подано ıесть светымь Романомь царемь и светимь кюрь=Алексиемь царемь, и записано и оутврьждено кюрь=Маноилемь царемь, кюрь=Исаномь царемь и светыми правовѣрними цари и крали више писаними, и освобождено оть всѣхь работь царьскихь и оть всѣхь поданкь малихь и великихь, по томоужде образоу кралıевство ми освободи село Рѣчице

оть вьсѣхь работь царскыхь и оть вьсѣхь поданькь малихь и великихь. И комоу се дасть Жоупа Полож'ка на дрьжавоу милостию кралювства ми, Рѣчицамь да не има заповѣдати ни на юдноу работоу, ни на воискоу поити, града не зидати ни блюсти, винограда не копати, ни гласа носити, ни провода, ни поноса. И да нѣма оулѣсти оу село то Рѣчице никои владалць кралювства ми ни владалць дрьжештаго жоупоу тоу, ни оузети коюга доходка ни мала, ни велика, ни севасть, ни прахторь, ни кнезь, ни виннарь, ни позовь, ни конюхь, ни писць, ни геракарь, ни пьсь хранити, ни десетка пчелна, ни овчега, ни житнога, ни виннога, ни травнине, ни торовнине, ни комота ни митате, ни кошарьштине, ни писа, ни димнине, ни воловерштине платити, ни приселице, ни наметкь житни ни винни, ни чловѣка гарепсати, ни конꙗ, ни вола, ни осла, ни цариноу да дають, ни соудити чловѣкоу Светаго Георгиꙗ посилиюмь, ни поткоу да оузима на нюмь, ни роукоу, ни одбои, ни кою главоу или потькоу, или роукоу, и всакы бирькь законны да оузима цркьвь.

Сию записанию и оутврьждению обрѣте кралювство ми вь хрисовоулехь светихь правовѣрнихь царь и краль, такожде и кралювство ми по томоужде образоу потврьдихь записаниꙗ и хрисовоуле, да си дрьжи село Рѣчице сь виногради, сь периволи, сь нивиюмь сь млини, сь сѣнокоси, сь забѣли и сь планиномь и сь вьсѣми правинами села того. Того ради кралювство ми потврьдивь и оутврьдихь вса сии, понюже кралювство ми сьзда тоу цркьвь вь име чьстьною Светаго Георгиꙗ Горга и сь помоштию светаго того обрѣтохь се хтиторь мѣстоу томоу.

XXXIII. И Драготино мѣсто оу Рѣчицахь обрѣте се царска прониꙗ а не баштина Драготина. И даде ю кралювство ми цркьви, и того ради Манота, зеть Драготинь, видѣвь ере отьстоупи оть нюго тьстна прикиꙗ и прѣдаде се цркьви да си дрьжи тьстниноу и да работа цркьви оу воиничьски законь, да моу се конь не товари и товара да не води. Ако ли Манота и егова дѣца и оуноучию отьстоупеть оть цркьве, да соу лиси Драготина мѣста, да си га дрьжи цркьви ꙗкоже га и обрѣте кра-

љевство ми оу старихь хрисовоулѣхь царьске проние а не Драготиноу баштиноу.

XXXIV. И Калогорьгиꙗ зь дѣтию и сь баштиномь ихь да краљевство ми црькви, да работають Светомоу Георгию оу воиничьскы законь а да имь се конь не товари ни товара да воде.

XXXV. И сьедини краљевство ми село Рѣчице сь всѣми стасми, да га дрьжи Свети Георгие безь изма а отьселѣ и до вѣка да не оулѣзе инь пронигарь оу Рѣчице развѣ Свети Георгие. И оу Рѣчицахь ексопрнка да нѣсть ни да се прода нива ни виноградь изьвьнь. Кто ли се обрѣте оу Рѣчицахь ексоприкисавь или продавь нивоу или виноградь изьвьнь, оно продаемо и ексоприкисано да е оузме црькви, и продаен и ексоприкисаен да плакꙗ поткоу црькви ·в· перперь. Такожде и по всѣхь селѣхь црькьвнихь во Боднѣ и вь Перезѣхь, понеже црквна прониꙗ есть а не ничиꙗ баштина.

XXXVI. Село Бродь, вь немь трьгь неделꙗ и панагюрь ·и· дьнь секьтебра иже есть приложиль светы Романь царь, и вь немь црькка Светаа Богородица сь селомь Сланьскомь и сь Барбарасомь, сь винограды, сь млини, сь нивиемь, сь мостнинами, сь сѣнокоси, сь пашишти, сь планиномь, сь забѣли, сь ловишти звѣрнимн и рибними и сь всѣми правинами сель тѣхь.

XXXVII. Село Здоуние и сь Поповлꙗни и сь Бльзньскомь и сь Мокросѣци еже есть даль светы Романь царь, прьвы хтиторь сь заселки тѣми, сь Белимь Подомь. И краљевство ми тоу приложи и црькве Светоую Неделю, сь винограды, сь нивиемь, сь млини, сь сѣнокоси, сь пашишти, сь планиномь, сь ловишти звѣрними и рибными, сь меꙗми и сь всѣми правинами сель тѣхь.

XXXVIII. Вь Здоунꙗхь и вь Соушици, на Бродоу и вь Кроушѣ ексоприка да нѣсть ни да се продае ни виноградь ни нива извьнь никомоу, понеже вса та мѣста паричка соуть Светаго Георгиꙗ. Поповлꙗне мѣсть тѣхь да не метеха никои епископь, ни запрѣштениꙗ поставити, ни доходка оузети развѣ архиепископоу помень. А ексарьштиноу да оузима црькви Светаго Георгиꙗ, тако бо обрѣте се писано вь хрисовоулѣхь све-

таго Романа, цара прьвааго хтитора, и светаго кѵрь-Алексиа цара, втораго хтитора Светаго Георгиꙗ.

XXXIX. Вь вьсѣхь метохиꙗхь где любо се обрѣтають людиѥ Светаго Георгиꙗ Горга, оу коѥи любо жоупѣ или оу градоу Скопи, или оу коѥмь любо градоу или оу чиѥмь селѣ, чловѣкоу Светаго Георгиꙗ да не соуди никои владоушти по дрьжавахь кралѥвства ми ни даѥ отрока на нь ни казньць, ни теп'чии мали, ни соудиꙗ вели ни мали, ни севасть ни прахторь, ни севасть градскы, ни прахторь градьскы, ни стражь градоу, ни соудиꙗ градоу, ни соудиꙗ жоупски, ни кнезь жоупски. И кто се наге комоу кривь чловѣкь Светаго Георгиꙗ, да се при прѣдь игоуменомь и сь игоуменовѣмь отрокомь да се оузима кои любо дльгь. Аште ли се наиде игоумень криво соудивь, да изврьжеть се сана.

XL. Вь вьсѣхь метохиꙗхь Светаго Георгиꙗ, коꙗ се оудава оудаѥ на црьковномь чловѣцѣ, или потка, или опадание, да не оузима никои владоушти кралѥвства ми ни иних господствоуюштихь по кралѥвствоу ми, развѣ да си оузима црькв на своѥмь чловѣцѣ. Кто ли се обрѣште оть владоуштихь кралѥвства ми оуземь поткоу, или опаданиꙗ, или оудавоу, или глобоу кою любо, или роукоу, или печать, или оправоу, да моу ѥсть Свети Георгиѥ Горга и побѣдоносць вь бранѥхь вьмѣсто помошти соупостать, и да плати ·р· перперь.

XLI. Да нѣсть котла людемь Светаго Георгиꙗ, ни надьставе, ни бѣлѣга ни оу комь потворѣ.

XLII. Поротници да имь се не нарицоуть людиѥ кралѥвства ми ни властельсци, развѣ людиѥ црькьвни.

XLIII. Поповлане кои се обрѣтають вь Скопиꙗ градѣ подь областию Светаго Георгиꙗ и вь селѣхь и вь вьсѣхь метохиꙗхь по доуховнои области да не метеха никои епископь, ни дохотка оузети ни запрѣштениꙗ поставити на поповѣхь Светаго Георгиꙗ, развѣ архиѥпискоупоу поменꙗ, а ексархато Светомоу Георгию. И тизи попове да дрьже неделю оу манастири редомь.

XLIV. Ексоприка да нѣсть оу метохиꙗхь Светаго Георгиꙗ, ни да се продаѥ изьвьнь ни виноградь ни нива.

XLV. И кога си чловѣка приселилъ игоуменъ Светаго Георгиꙗ отъкоудоу любо, или изъ Гръкъ, или изъ Сръбль, или свободна или господита, кои ѥсть проводилъ ·г· годишта безъ господара, или село населити, все то милостию кралѥвства ми даровахъ и записахъ вѣчно оу крисовоулъ сы новы.

XLVI. И кто се наиде соудивъ чловѣкоу Светаго Георгиꙗ посилиѥмъ и отрока давъ на нъ, или га плѣнивъ везъ игоуминова соуда, любо га свезавъ, боуди на ниѥмъ клетвъ Божиꙗ всѣхъ правовѣрныхъ светыхъ царь и краль выше писаниxъ, и да плати оу цариноу ·р· перперъ.

XLVII. Понѥже во всака глоба цръковна ѥсть, роука, печать, послоухъ, оправа, отъбои, потка, глоба шестыволна, ·ві·=волна, милостию кралѥвства ми то все да ѥсть цръкви, а наводъчии ништа, развѣ ѥгово лице.

XLVIII. Отъ вражде и отъ дѣвичка развоꙗ и отъ конского провода глоба веса цръковна.

XLIX. Вражда да се не оузима или оу градоу или оу селоу, развѣ на оубици кто ю оучини, и то соудомъ.

L. Приселице да не плакꙗю метохиѥ Светаго Георгиѥ, ни волоберъштине. Кто ли се обрете отъ владоуштихъ оузьмь приселице или волоберъштине, да плати оу цариноу ·т· перьперъ.

LI. Даде кралѥвство ми цръкви Светаго Георгиꙗ селиште именоуѥмо Доубравице ниже Тавора съ ловиштемъ рибнымъ и звѣрнымъ и съ нивиѥмъ ...... И тоу посадихъ оулиꙗра именемъ Добрена и съ родомъ, и рибара Георгꙗ Гръка и съ родомъ, да лѡвитъ рибе оу томъ блатѣ подъ Доубравицами цръкви Светомоу Георгию, а Добренъ да рои оулиѥ цръквне а не работе кралѥвствоу ми.

LII. И кто оулови оу томъ ловишти рибе или звѣре, да даѥтъ цръкви четврьто, нъ оупросивъ игоумена; кто ли оулѣзе оу ловишта таа и по всѣхъ метохиꙗхъ Светаго Георгиꙗ или рибна или звѣриꙗ безъ игоумнова благословлѥниꙗ, да ѥсть проклетъ отъ Господа Бога итд., и да плати оу цариноу ·н· перьперъ.

LIII. И кто нивоу црьквноу поореть или врьть оучинить на црьквнои земли, да дает црькви четврьто. Ако ли безь игоумнова благословлениꙗ нивоу пооре или врьть оучини на црьквнои земли, да плати оу цариноу ·вı· перперь, а врьть и жито да оузме црьква. Такожде и за гоумна запрѣштаемь; такожде глова ·вı· перьперь, а црькви жито.

LIV. И кто вади водомь коꙗ се изводи оть црьквна мѣста главе, да подасть црькви оть рала кьбль водоваштиноу, и оть врьта ·в· динара. Ако ли безь игоумнова благословлениꙗ поведе кто оть црьквне главе водоу, да плати ·вı· перперь оу цариноу, а црькви двоиноу да дасть. Ако ли сь оупросомь водоу поведе, а водоваштиноу оудрьжи, да плати ·г· перпере. И такожде жито црькви двоиноу.

LV. И кто лѣсь сѣче или дрьва оу црьковномь брьдѣ, да дае црькви четврьто дрьво. Ако ли безь игоумнова благословлениꙗ сѣче што любо, да плати ·вı· перперь оу цариноу, а црькви лѣсь вьсь да моу оузме.

LVI. И кто ꙗгни на црьквнои земли, црьква да си оузме торовниноу на ниемь законноу.

LVII. Такожде кто испланиноуе на црквнои планинѣ, да подае црькви травниноу законноу.

LVIII. И кто свиние ижироуе оу црьквныхь горахь, црьква да си оузима на нихь жировниноу десети бравь.

LIX. Ако ли кто оулѣзе оу црьквна пашишта безь игоумнова благословлениꙗ сь коимь любо добиткомь, да плати оу цариноу ·р· перьперь, а оть тѣхь гловь црькви третие. И што помре црькви добитка тои зимѣ, да все плате тизи кои боудоу попасли пашишта црьквна.

LX. И постави кралевство ми забѣль добиткомь Светаго Георгиꙗ оть Жабльꙗнь до Колоушинке Лоуке и до воднѣнскыхь и нерѣж'кыхь виноградь, и Берихино мѣсто, и Драгиевь Лоугь. И кто оулѣзе оу тьзи забѣль, или Срьбинь, или Влахь, или Бльгаринь, да плати ·р· перперь, а црькви добит'кь што помре и где се обрѣкта чловѣкь црьквны, и нива, и виноградь, и конь, и кои любо добитькь, или живь или мрьтвь, да се

враків, да моу нѣкые старине. Ако си га ѥ кто коупиль оть кого, или плѣниль оу тоугои земли, все да се враків лицемь кь цркви, а они да си продавьчиѥ себѣ иштоуть, а никако да нѣсть погибѣли црьковномоу лицоу ни ись тоуге землѥ да моу нѣсть роуке.

LXI. Игоумень да се не позива безь книге царьске.

LXII. Апоклисиаринь да не стаѥ оу манастири Светаго Георгиіа. Ако ли кто оуведе апоклисара оу монастирь, да ѥсть проклеть оть Господа Бога вседрьжителіа и оть прѣчистиѥ Богородице, и да га оубиѥ Светыи Георгиѥ, и да моу ѥ соупьрникь зде и на страшномь соудишти Христовѣ, и да плати оу цариноу ·р· перперь. Аке ли апоклисариѥ силомь оулѣзоуть, такожде клетва да ѥсть на нихь и да се изьжденоуть биюке и осрамокени.

LXIII. На людехь црьквныхь црьква да оузима торовштиноу и травниноу.

LXIV. И чловѣкоу црьквномоу прѣстои ·и· динарь.

LXV. Всакоу глобоу да оузима црьква на своихь людехь; оть ·ѕ· воловь ·г· перпере.

LXVI. И безь соуда да се не изводи црьквни чловѣкь ись црьковнаго села. И аште га позове инамо кто на соудь, да моу ѥсть прѣстои ·и· динарь.

LXVII. И што присели кои либо игоумень свободьна, кои моу законь оупише, да стои на томь, да си не потвара записаниѥ. Ако самохотию кто оузлюби црьквь и придеть, да ѥсть ть чловѣкь свободьнь оть всѣхь работь кралѥвства ми, развѣ црькви бѣдбоу ·г· дни оу годишти.

LXVIII. И колици се обрѣтають Власи оу Светаго Георгиіа, да имь ѥсть законь Светаго Симеона и Светаго Сави, што и милешевьскимь Влахомь и стоуденичьскимь, и да ороу дьнь бѣдбе, и што поороу, тако и да пожнію, и сѣно да косе оть кроуга козь.

LXIX. И Хранча по тьстнинѣ облюби црьквоу, да ѥсть црьквни воиникь оу законь Светаго Симеона и Светаго Савы и да имь се кони не товаре, и товара да не воде.

LXX. И поповсци синове кои книгоу не изоуче, да соу сокалници а да се не померопше.

LXXI. И да кралювство ми Добрька сь братомь Драгоуминомь, да ста сокалника Светомоу Георгию.

LXXII. И панагюрь, прѣжде оуреждены Светымь Романомь царемь, да стаю ноемьбра ·и·, да си ставе настоюшти игоумению где имь юсть хотѣнию и да га бероу црькви ·и· дьни. И всаки кто приходи на нь, любо Грькь или Бльгаринь, или Срьбинь, Латинь, Арбанасинь, Влахь да дава законоую цариноу ꙗкоже оу Хтѣтовои и оу Грачаници и по всѣхь црьквахь инихь.

LXXIII. И кефалиꙗ да не метеха на панагюри ни свезати, ни доходка оузети коюго любо, ни кои владалць, нь самь игоуминь да юсть кефалиꙗ панагюроу.

LXXIV. И всакоу глобоу оузимати, и всаки доходькь што се оучини на томь панагюри, то все да оузима црьквь, а оть вражде половиноу.

LXXV. А възбраниви цариноу или оукрадь, или прѣтвориви сиꙗ више писаннаꙗ, да моу юсть мьстникь Светы Георгию зде и вь придоуштимь вѣцѣ, и да моу юсть вь бранюхь вьмѣсто помошти соупостать, а такови да плати ·р· перперь.

LXXVI. И оть работникь кралювства ми, посилаюмыхь по вса врѣмена по жоупахь и по градѣхь кралювства ми брати и вьсприматн что, да не оулазеть, ни забавлꙗють, ни да пакостеть метохыꙗмь и селомь ни людемь Светаго Георгиꙗ.

LXXVII. И кои соу по жоупахь кралювства ми и правинамь Светаго Георгиꙗ Горга и побѣдоносца вь бранюхь, ни практорь, ни кнезь, ни севасть, ни винарь, ни комись, ни страторь, ни позовь, ни изьгончиꙗ градоу, ни писць, ни волоберь, ни аподохиꙗрь, ни геракарь, ни псарь, ни десеткарь пчелны, ни десетка овчега, ни травнине, ни слоновитине, ни комоди, ни митате, ни наметка житнаго, ни винога, ни месного, ни сиреного, ни чловѣка гарепсати, ни коня, ни вола, ни ино что. Благоволениюмь кралювства ми вса проста и освобождена вь вѣчноу свободоу Светомоу Георгию Горгоу и побѣдоносцоу вь бранюхь.

И то все милостию кралѥвства ми повелѣхь вѣчне записати оу хрисовоуль сіи, ꙗко да никтоже оть таковыхь да не смѣѥть вьлѣсти вь люди Светаго Георгиꙗ Скопского, ни ино что поѥти на всакии работи кралѥвства ми, да ѥ свободно и оутврьждено подарованиѥмь сего хрисовоула донде сьлнце на землю сиꙗѥть.

LXXVIII. И по смрти кралѥвства ми кого Богь изволить и поставить ѥго на столѣ кралѥвства ми, или синь кралѥвства ми или оуноукь, или кто годѣ оть соуродникь кралѥвства ми да не разорить ни поперерть сего хрисовоула...... кто ли се обрещите оухиштрениѥмь диꙗволимь прѣтворивь единоу чрьтоу оть сихь више писанихь оу семь хрисовоулѣ, того да искоусить Господь Богь праведнимь соудомь своимь, итд....... а оть таковихь да приметь гнѣвь и наказаниѥ оть кралѥвства ми и да плати оу царииноу ·ф· перперь.

LXXIX. А людиѥ црьковны да работають оу законь Светаго Сүмеона и Светаго Савы.

Вь лѣто ѕѡи.

2.

Вук Бранковић

1377

приложио је овај манастир Св. Ђорђа са свима селима и повластицама манастиру Хиландару, на предлог свога брата Герасима, који је био дошао из Хиландара да потражи ћелију у Скопљу. Текст повеље саопштен је напред међу повељама манастира Хиландара. Томе ваља захвалити те се текст ове знамените повеље сачувао.

XVI
МАНАСТИР БАЊСКА
(СВЕТОСТЕФАНСКИ ХРИСОВУЉ)

1.
Краљ Милутин
1313—1318

оснива манастир Св. Стефана у Бањској и даје му повластице. Издао Љ. Ковачевић у Споменику Српске Краљевске Академије. IV. Београд 1890; В. Јагић, Светостефански хрисовуљ краља Стефана Уроша II, Милутина, Беч 1890.

. . . .

I. Вь сихь же и обрѣтохь храмь сего светаго прьвомоученика, апостола же и арьхидиꙗкона Стефана пороушень и разорень, и сего изь нова сьздахь, и рекохь ѥго николиже быти арьхиѥпископии, ни митрополии, ни ѥпископии, тьк҆мо игоумении вь об҆штежилиште чрьн҆цемь.

II. Сего же об҆новивь и испльнихь ѥлико вьзмож҆но бысть кралѥвствоу ми вь всакихь правинахь ꙗже бише на потрѣбоу светомоу храмоу семоу, паче же вь селѣхь ꙗже соуть писана здѣ. Село Бан҆ска, село Баальчь, итд., итд. И сиꙗ вса села сь мегꙗми и сь заселиꙗми ихь.

III. И црькьвь Светаго Димитриꙗ подь Звечанѥмь сь млиномь, и сь нивомь, и сь врьтомь.

IV. И оу Ситници оулиꙗриѥ на Присоиници, Браиславь сь братиомь и зь дѣтию и сь своимь си мѣстомь.

V. Село Михаличино, село Главотино, село Стрѣльць, а мегѥ моу оть млин҆нога поути, итд.

VI. Село Племетино, а мегю моу како вара греде из Пресѣке, итд.

VII. И оулигарие оу лоуговѣхь Обрадь зь дѣтию, итд.

VIII. И оу Хвост'нѣ село Гоум'ништа, а мегю моу оть Плоужинь, итд.

IX. Село Кострьць и сь теговишти кралювы, и сь ратаи, и сь оулигарюмь.

X. Село Рѣдобраади надь Роудники, что ю коупаюно оть Роудникь, и сь своими мегами.

XI. Село Банію, а мегю моу оть Соухогрьла, итд.

XII. И црквь светыю Богородице на соухогрьл'скои земли.

XIII. Село оу Коугав'чи Осогани, а мегю моу оть Шалинов'ць, итд.

XIV. И оу Расѣ село Дѣжево, село Соути, село Бѣково, а се имь мегю оть Мыш'чикь, итд.

XV. Село оу Расѣ Тоушимлга и оу Зетѣ Храстию обрѣтохь записано отьцемь ми и матерію и сь моимь хтѣниюмь Ирици, гако да имь не оуз'моу развѣ невѣре, да кралювьствоу ми изневѣрише се, зато оузьмь ихь и записахь црькви Светаго Стефана.

XVI. И црькві Светаго Д'митрига оу Бѣковѣ и сь селы: село Бѣково, село Польвзь, село Хропалица.

XVII. И заселию Срьбанга и Врановина и Драгорагь Потокь. И заселию на Далютинѣ ждрѣби землю.

XVIII. Село Драмики что ю Харачоугь дрьжаль и сь своими мегами.

XIX. И Иванъ зь дѣтию и сь селомь си на коюмь сѣдии.

XX. Село Павлю, а мегю моу оть Бѣлога Потока, итд.

XXI. И оулигарию оу Люд'скои и сь своими си мѣсты.

XXII. И ковачию на Корыкгахь и сь своимь селомь.

XXIII. И подь Юлечемь село Гошево, а мегю моу оу стоуденьць, итд.

XXIV. И на Юльш'цахь село Юлики, а мегю моу оу с'тан'кь ниже Илиине Црькве, итд.

XXV. И оу Юльш'цахь на дразѣ зьд'ци и сь своимь си селомь.

XXVI. И оу Боудимли село Горажде, а меѓе моу оть стан'ка рѣкоу, итд.

XXVII. И за села кога соу вь доухов'нои области юпископа боудим'льского дахь моу Гьц'ко и Пивоу да си бирь бере, а кроуге да си оузима по своюи области си како си ю и оузималь, а инога доход'ка ни глобе ништа да не оузима.

XXVIII. И оу Плавѣ село Кроушево и сь тргомь, а меѓе моу оу Бльковь Потокь, итд.

XXIX. Село Гоусиню и сь планинами, а меѓе моу оть Пешти, итд.

XXX. И рыбарь ·ді· коуште и сь ловиштемь, како ю быль забѣль кралюв'ства ми, и инь ник'то да не лови тоу развѣ црькве; кто ли се обрѣте посилиюмь лове да плати црькви ·ві· воловь. И сии рыбарию и сь своими си мѣсты како соу были и оу кралюбьства ми.

XXXI. И оу Зетѣ село Х'мел'ница и Рюишта. А се има меѓе: оть Цѣм'ве, итд.

XXXII. Сел'ца, села Диноше, Храстию оу Подлоужии, Годилю, Жаборово, Гостилю, и дроуго Гостилю. А се имь вьсѣмь меѓе: меѓе Подлоужию оть Цѣм'ве, итд.

XXXIII. А жрьносѣкь како ю биль при Бладиславѣ, такози да боуде и в'сегда.

XXXIV. Село на Саавѣ Брѣстию и сь ловиштемь и сь лов'цы и сь своими старыими меѓами.

XXXV. А се планине. Планина надь Сасы трѣбьч'кими, итд.

XXXVI. Село Боитѣшина попа Церов'ца, сь црьквию и сь своими меѓами.

XXXVII. Село оу Подримии попа Брат'ка и сь своими моу меѓами.

XXXVIII. Село оу Иброу попа Срьгѣ Трѣскав'ць и сь своими меѓами.

XXXIX. Село Чиготово Доброслава Грьбице и сь своими меѓами, югова половина.

XL. Село Моргани братние дигакона Богога и сына моу Прибыла сь людми и сь своими мегами; како е соу др'жали оу матере кралевьства ми, такози да си е дрьже и оу црькве сие.

XLI. И села кога даа кралевьство ми Боитѣхоу Болетино; Боудою Дол'нга Быстрица; Жаажоу Кривотоулга; Радомироу Ел'шевиникь и Влахоу Пькгани догдѣ соу вѣр'ни црькви и кралевьствоу ми и по м'нѣ господьствоуюштоумоу, и догдѣ се не обрѣтоу татие црьков'нии, да соу имь и ихь дѣти по нихь оу баштиноу в'сегда.

XLII. Такожде и Доброславоу Стѣп'ковикю дахь село оу Расѣ странь Бѣкова гдѣ си е и прѣге дрьжаль, и догдѣ е вѣр'нь црькви, да си имаа, и дѣт'ца егова.

XLIII. А се законь людемь црьков'нымь.

Кто соу мѣроп'си да орю озиме ралие трии м'ти, а гаре двѣ м'ти, а просоу три м'ти. А сокал'ниикь озиме ралие двѣ м'ти, а гаре м'ть, а просоу д'вѣ м'ти.

XLIV. А винограль всакь да копаа, и попь, и дигакь, и отрокь, и всаци маисторие гако и прочии работ'ници. Кто ли га не оускопаа до вьскрьсенига, да моу се воль оупаде.

XLV. А сѣно да косе, гако мѣроп'си, и сокал'ници, и маисторие в'си ед'нако, и на накосицоу всакь да излѣзе к'то може косоу дрьжати, за ед'нь дьнь, развѣ попа. Такожде и на сплаштение за ед'нь дьнь, и на з'дѣвение. Ако ли боуде на далечь, да по ед'нь оть коуште. И за ·г· дьни да покосе и спласте и здегю.

XLVI. З'гона да нѣ.

XLVII. Бѣд'воу да орю есени ед'ноу. А бѣд'бе на плоугь мьть. И что орю, да влаче и возе а да не врьхоу.

XLVIII. А насрьпице всакь да ж'не три дьни.

XLIX. И како вси косе сѣно, такожде да и гради граде.

L. Сѣно да се не оузимаа людемь оу монастирь, развѣ ако прииде господарь и попитаа монастирю сѣно, този да се оуз'ме.

LI. Работа мѣроп'хоу, лихо сокал'никь: житотрѣбление, оу магюп'ници стогание, слаадь на годиште десеть цькь, три

лак'ти дльга а комоль широка, по шестарю. Х'мелꙗ мѣроп'хь на годиште да даѥ. И оглави да даю. А ине работе в'се ѥднако, развѣ Зете и Плава, ѥре соу далече, а ине метохиѥ в'се да дрьжи неделиноу.

LII. Сладь Стефаню дьневи когꙗ метохиꙗ чинии, тази да га и донесе и оточии. И всакь да донесе трье кьбле п'шеницe.

LIII. Сокал'никь кьда сь игоуменомь или сь калогѥромь камо греде на црьков'ни посьль, да се црьков'нымь хрании, а кьди самь греде, своѥ браш'но да носии.

LIV. И ако по грѣхоу погории монастырь, и сокал'ници да дѣлаю.

LV. И кои не имаю сына, или брата, или работ'ника, ѥдинаци, д'ваа да се стиштета, ако и разноу работоу и землю имаата, нь на ине работе, а ораниѥ и виноградь раз'но. Такожде и сокал'ници и кои любо маисториѥ.

LVI. Срьбинь да се не жении оу власѣхь. Ако ли се ожени оу невѣсть игоум'новоу, да се ограбии и свеже и онь влахь оть кога се боуде жениль, и да се вратии безь волѥ опеть на отьчино мѣсто. А кои боудоу старин'ници и не вьз'могоу се повраатити, ниѥд'нь да нѣ воиникь нь вси кѥлатори.

LVII. Кь црьков'номоу добыткоу ничии добыт'кь да се не приставлꙗ, ни оу ов'це, ни оу краве, ни оу кобыле, ни оу коне, ни оу свинѥ, ни на поли ни оу гради. Ако ли се что обрѣте, да се оузме црьк'ви, а кто боуде приставлꙗль, да се накаже.

LVIII. Игоумень црьковнога чловѣка милостьникоу црьков'номоу да не отдаѥ силомь, нь аште к'то обништаа, да га црьквы направлꙗ, или да си своомь воломь пристане к' нѣкомоу и работа, догдѣ моу ѥ хотѣниѥ, и пак' да походии на своѥ мѣсто.

LIX. А сокалничики кои се прѣдаю, догдѣ ꙗзде на оброчныхь коних, да им' се конь не даѥ на бьхь, нь кади на женитвоу поиде, ако боуде достоинь, игоумень з'говоривь се сь братиꙗми да моу даде конь.

LX. Сокал'ниици да помагаю шити црькве и трапезе и кралює҄хь полать.

LXI. Млинарие кои своє млине имаю, да сѣкоу жрьв'не и направлаю млине црьковне.

LXII. Калогєрь да не излага ни оть коє работе своєга брата или сына, или кого оть рода нь оу кои ихь є работѣ оставиль, тоу да работаю.

LXIII. Землꙗ црьков'на ни оу бьхь, ни оу подорание, ни оу сѣдение никомоу да се не даѥ.

LXIV. Отьтеса оу всои области црьковнои да нѣ.

LXV. И ако нѣ ратаии, да мѣроп'си редомь црьков'ными вол'ми орю.

LXVI. Оу коѥмь любо селѣ кои любо манстирь, ако име имати много сыновь, єдинь оть нихь на отчинѣ мѣстѣ да остає, а инии да соу работ'ници.

LXVII. Сынове попови колици книгоу изьоуче вси єд'ноу землю отьчиноу да дрьже, а кои не наоучии, ако моу отьць поповикь, а онь да боуде сокал'никь; ако ли моу є отьць мѣроп'шикь или сокал'ничикь, а онь да боуде что моу и дѣдь быль.

LXVIII. Кьди краль доходии оу монастырь, или оу метохию, что моу є х'тѣние, а кьди ар'хиєпископь, да даѥ црькви хлѣбь и зобь и сѣно, а людие месо.

LXIX. Зекꙗне и Плавлꙗне, ч'то се обрѣтаа рыбе, да доносе оу монастырь.

LXX. Болꙗр'сции кони да се не товаре. Агниєтина и льнь да имь се не оузимаа.

LXXI. Трьн'ка пета прѣзь лѣто, развѣ попа, всакомоу да се оузимаа.

LXXII. И аште к'то оукраде ч'то вьноутрь црькве, до свѣште воска или тьмиꙗна, да моу се коушта распе.

LXXIII. А сирота коꙗ имаа мала сына да си дрьжии в'се село дог'дѣ ѥи сынь подрасте; ако ли не има сына, да си дрьжии селиште и врьть и наиболю глав'ноу нивоу си.

LXXIV. А Зекꙗне и Плавлꙗне да орю м'ти и бѣд'бе и виноградь копаю и сѣно косе ꙗко и монастыр'ске метохие.

LXXV. А ковачиѥ оуроч'нии, и дрѣводѣлѥ, и шьв'ци, и стрьгоуниѥ, и седларие, и грьн'чариѥ, и зьд'ци, и златариѥ вси да орю и косе како и сокал'ници. И в'се своѥ ч'то тежии да, свршивь и исправивь, донесе вь монастырь, аште ли ч'то строуѥ, да платии оть коуште.

LXXVI. А о глобахь: отбои ·иі· динарь; а роука, печать, пот'ка, самосоудь по ·ѕ· динарь; сьл'ба сѣм'чии ·в· динара; послоухоу ·в· динара.

LXXVII. И гдѣ годе се соудь чини, всака глоба црькви.

LXXVIII. Мѣхоскоубина ѣко и отбои, а окрьвавив'ше, црькви ·г· плат'на, а навод'чии ·г· плат'на.

LXXIX. А глоба меѫдоусоб'наа крагѣ како и оу влаш'комь законѣ (Упореди чл. XCIV).

LXXX. Владал'ца бив'ше ·ѕ· ов'ць, и боица да се врьже вь тьм'ницоу и да се не поустии прѣжде ·г· мѣсеце; кто ли га кѥ прѣжде поустити, да ѥсть проклеть.

LXXXI. Сокал'ници да доносе оу годишти товарь жита и товарь вина откоудоу имь рече игоумень.

LXXXII. Пастырѥмь вьсѣмь, овчарѥмь и конюхомь и ѣздничарѥмь и кобыларѥмь да се плакѣ како и оу Стоуденици.

LXXXIII. Игоумень оу апоклисиѣр'ство да не ходить.

LXXXIV. Боиске, ни града, ни сокѣ, ни конѣ, ни п'са, ни ине никоѥ работе кралѥве да нѣ.

LXXXV. Шьв'ць кожоуш'ныхь ·і· а скор'нѣныхь ·ѕ·, грьн'чара ·в·

LXXXVI. А се власи: катоунь Пиѣиньць; катоунь Шишатов'ць; катоунь бльгар'ски; катоунь Барѣлѥв'скии. А се Прилов'ци. Катоунь Оур'соулов'ць. Катоунь Бобоѥв'ць. Катоунь Смоудирогь. Катоунь Боисильць (сви с побројаним именима).

LXXXVII. А се законь влахомь. Да имь нѣ десет'ка велиѥга нь малыи.

LXXXVIII. Да даю на всако лѣто оть ·н· ов'цоу сь ѣгнѥтемь, а дроугоу ѣловоу.

LXXXIX. И ако по грѣхоу из'гиноу кобыле, да даде слагаюкѥ ·е· тоу кобылоу прьво годиште а векѥ ништа.

XC. И да даю цркви на годиште всакь чловѣкь по ·в· ıагнıетинѣ.

XCI. И кто села имаю, да косе сѣна ·г· дьни на Кинıерезѣхь или ин'дѣ на близоу и да доносе оу годишти товарь жита а доугии вина, и да доносе соли црьков'не откоудь имь игоумень рече ·м· клѣтишть ·і· товарь.

XCII. И кто ıесть воиникь и не име тежати вльне црьков'не, да даıе оть себе окрою.

XCIII. И воиникь и кıелаторь да носе сырıениıе сь планине, и кıелаторь да пасе и вльноу стриже, а воиникь да пасе пастоухе. А оу зло вр'ѣме и воиникь и кıелаторь да греде кь овцамь.

XCIV. И кражıа мегıюсобна ·ѕ· воловь, а кон'ска самь ·ѕ· конь (Упореди чл. LXXIX).

XCV. А се землıа влаш'ка на Кыıевѣ. И мегıе Кыıевоу оть Смоудиглава итд.

XCVI. А се доход'ци црькви. Оть Брьскова на всако годиште ·с· пер'перь. И Глоуха Бьсь коло в'се и сь роудари, и доход'ке да даю црькви како соу давали кралıевьствоу ми.

XCVII. И оу Светаго Срьгıа на Широкомь Бродоу ·р· споудь соли.

XCVIII. И царина да се не оузимаа, ни на комь бродоу бродарина.

XCIX. И сиıа вса дарован'наа мною семоу светомоу храмоу на семь закон'ѣ повел'ѣ и оутврьдии кралıевьство ми пр'ѣбывати монастырю ıакоже и выше рекохь, не быти иıепископии нь игоумени.

C. А область доухов'наа да ıесть иıеписк опоу раш'комоу по Иброу горнıемоу, и Ѥл'шаници, и Сит'ници, и обѣма Лабома и Држ'ковинѣ, и ин'дѣ вьздѣ, коудѣ ıе была область доухов'на сеи црькви, раш'кии ıепископь да попе ставии, и диıаконе, и диıаке, а игоумень да соудии всакии соудь доухов'ныи, а ıепископоу да сповѣдаа, и протопопоу да ставии игоумень црьков'нога си чловѣка, да соу глобе и доход'ци црькви. А

ѥпископоу за в҆се за то даа кралѥвьство ми шесть сьть пер҆-перь, да скоуѥ кан҆дило цркви Светыхь Апостоль, и помень доухов҆ныи всакии да си моуѥ, а ине власти никере.

CI. А игоумень на С҆борѣ да имать мѣсто четврьто.

И сиꙗ вса ꙗже даровахь сь Богомь соуштии тьгда краль и самодрьж҆ць всѣхь срьб҆скихь земль и помор҆скыхь, Стефань Оурошь, и сь братомь ми Стефаномь семоу светомоу храмоу или оть свога подахь, или коупихь, или испросихь, или замѣнихь, или оу господина архиѥпископа, или оу кога любо.

У записци краља Драгутина вели се такође:

Сиꙗ вса дарован҆наꙗ сь Богомь тьгда кралѥмь и само-држ҆цемь всѣхь срьб҆скиихь зем҆ль и помор҆скиихь Стефаномь Оурошемь семоу светомоу храмоу или изь области кралѥв҆ства си подаа, или коупии, или испросии, или замѣнии, или оу господина архиѥпископа, или ин҆дѣ гдѣ любо. И ꙗ Стефань Христоу Богоу благовѣр҆нь рабь и брать господина ми великаго кралꙗ Стефана Оуроша, видѣвь сиꙗ поданаꙗ и здѣ оуписанаꙗ иимь семоу светомоу храмоу, не потворихь ни изехь ни ѥдине чрьте, нь паче потврьдихь, итд.

У записци архиепископа Никодима, чита се такође:

Та же все строѥштии и свршаюштии и милоуюштии всемошт҆наа благодѣть Божиꙗ, и мене оубо, аште и неоудоб҆зна чрьнориз҆ца Никодима створии настольника быти Светаго Савы, архиѥпископа всѣх҆ срьб҆скыихь земль и помор҆скыихь, вь ѥдинь҆ствѣ правовѣр҆ныѥ вѣры и сь богос҆браныимь С҆боромь срьбьскыимь, всеосвештеными ѥпископы и прѣподоб҆ными игоумены .... и в҆сь богос҆браныи ликь в҆се срьбьскиѥ землѥ, видѣв҆ше Божиѥ милосрьд҆ноѥ чловѣколюбиѥ о Господинѣ нашемь с҆ Богомь тогда крали Стефанѣ Оуроши, славимь прославлꙗюштаго славештиихь ѥго. Паче же прѣжде всего боуди вамь слышештиимь извѣст҆но се ꙗко ничесоже вь сии домь неправедно приложии, ни прѣжде създаныихь црьквь обидѣвь, ни хрисоволь ихь разоривь, развѣ ѥже изь области кралѥв҆ства си

подаа, или коупленија или испрошенија, или вол'не замѣне, сь благоволениемь в'сего С'бора. И за испрошение же или замѣноу или и коупь не тък'мо тькмаја подаа нь и множаишаа.

2.

Цар Стефан

1346[1]

прилаже имања цркви Бањској за спомен своје мајке краљице Теодоре. Издао Ст. Новаковић у Споменику Српске Краљевске Академије IX, стр. 6. Београд 1891.

I. Азь рабь твои благовѣрнии и сь Богомь самодрьж...... Стефань прьвии царь Срьблемь и Грькомь, Поморию и западнимь странамь, изволихь јако чедо послоу...... госпожди и матери царства ми, благочьстивои кралици кира Θеодорѣ и за благословленија ради, и помена, и за..... шти гробь еже вь нем'же лежить оусьп'шее тѣло рождьшее ме прѣжде по пльти, им'же еи боуди вѣчна паметь. И сие дарование, што есть прѣжде даровало царство ми чьстномоу манастироу Светаго Степана, село Кичиче сь мегјами и сь всѣми правинами села того, како есоу држали прьво проніјарие, прѣжде приложенија царства ми црькви.

II. И землю што есть дрьжаль Бен'чоуи, такожде и црькевь да има и дрьжи, сь всѣмь одтесомь села того.

III. И кто нѣсть изведь чловѣка изь села Кичиче прѣжде приложенија црькви одконова соу приложени црькви, да не изведе и не исели...... чловѣка изь Кичичь.

IV. И оште царство ми приложи оу Плавѣ село Оулотино сь мегјами и отесомь и сь всеми правинами села того, и сь планиномь, и сь ливадами, како соу проніјарие дрьжали, да има црькевь Светаго Степана........ дни и до вѣка.

V. И оште приложи царство ми оу Дльбочицѣ свѣки гробоу матере ми царства ми оулијаник се...... три оулијаници и сь оулијарии, оулијарь Прива, оулијарь Драја, оулијарь Нѣго-

[1] Види Ст. Новаковића Законик Стефана Душана, стр. XXXV.

славь, итд. И сиꙗ вса приложихь вь помень госпожди и матери царства ми кира = Θеодорѣ, им᾿же ѥи боуди вѣчнаꙗ...... аминь.

VI. И што се обрѣтаю людиѥ на селѣхь тѣхь, кто нѣсть извель изь нихь или иселиль чловѣка, докле ихь нѣсть ....ло приложило царство ми црькви гробоу матере царства ми, да ихь сьда не изведе ни исели, паче ако се кто и боуде ....мо разьшьль одтолѣ дослѣ, до степ᾿саниꙗ царства ми на царство, оу кога се находи чловѣкь сель тѣхь, в........ ихь ѥсть попоушталь кь црькви, да гредоу всакь на своѥ мѣсто.

XVII
МАНАСТИР ГРАЧАНИЦА

Краљ Милутин

1321

даје повељу обновљеном манастиру Грачаници (код Приштине) и даје јој даре и повластице. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 562.

I. И по Божию изволению Господи Бога и спаса нашего Ісоу=Христа кралевьствоующтоу ми кралю Стефаноу второмоу Оурошоу, правноукоу Светаго Симеона, видѣхь раздроушение и падение храма светие Богородице Градьчаньские, епископие липлѣньскые, сьздахь оть основания и пописахь и оукрасихь вьноутрь и извьнѣ. Сии оубо всѣмь разоумѣти писа кралевьство ми ѥко хрисовоуле створени прародители и родителми светѣи Богородици Градьчаньской, епископии липлѣньской, вь нихь же села и заселия и паше, лѣтишта и зимишта, обрѣть кралевьство ми едно потлено а дроугго погоублено, и вь истини вьданна прародители и родителми азь грѣшныи Стефань краль Оурошь вторы..... и сь........ мь,[1] самодрьжьць всѣхь срьпских земль и поморьскыхь, вьписахь хрисовоуль сии села имен...... Грачаница и Соушица и Селце сь заселиѥми ихь и сь мегѥми.

II. Я се людие коихь е привель епископь Игнатие одь прѣвь одь властель оу Сливовои, трие братѣнци: Филипь сь сыновы, Стефань сынови, Богдань сынови, Радь сынови, и два

[1] Сигурно сь сыномь моимь Стефаномь, као што је у повељи Ртачкоме манастиру.

братенца коꙗ прида кралевьство ми, Милослава и Десимира и Доброхва сыномь и сь оульми кралевьства ми, и оу Соушици два братѣнца, Радѣꙗ и Братослава.

III. Я се што соу Градьчанѣни одьпрѣни одь Оливера: Дюбань сынови, Гюрь сынови, Раичикь Ранко синовы и зь братомь.

IV. И да кралевьство ми црькви ѥпископпии липлѥньскои рибнике все, одь извода родимьскаго дори како оутече оу Ситницоу, вси риболови празникоу и ѥмоу што ѥ досыть.

V. И што се находе водѣнице по томь изводоу на Паоуни одь горнега рибника до Ситнице и одь вска водѣнице што ѥ оузимало кралевьство ми половина всаке водѣнице да ѥ црькви ѥпископпии липлѥнскои, а одь...... да стави всакои водѣници гвоздиѥ и камы ѥдинь.

VI. И црькви коꙗ ѥсть оу...... на Паоуни подьложихь вь область ѥпископпиѥ липлѥньскиѥ сь попомь Добромиромь и зь дѣтию.

VII. И што ѥ оу те црькве два чловѣка, Храна и Радосавь, оба зь дѣтию.

VIII. И сѣнокошь, што ѥ косило кралевьство ми, ниже сокальника и сь землею оть тога сѣнокоса, право доломь горѣ сь тѣмизи нивами на архиѥпископпово станиште, и оть тоу горѣ оу поле.

IX. И водѣница коꙗ ѥсть ниже рибника долнега да ѥ црькви градчаньскои, и ѥпископпь да стави калоугера или попа, коѥга моу хтѣниѥ.

X. И нива коꙗ ѥсть ста...... нои странѣ и...... да ѥ црькви паоуньскои.

XI. И видѣ кралевьство ми ѥре бѣше Баньска оуписана вь отьчинѣ ми хрисовоулѣ и ниѥ зехь изь отьчина ми хрисовоула, и сьздахь црькви светаго Стефана..... и за то дахь ѥз...... тоу близь ю црькви светые Богородице...... оучинихь замѣ(ноу)....... господиномь и зь братомь Стефаномь, ѥпископпомь Савомь.......

XII. ...... Добрихна и Бане оу Соухогрьлѣ кои бѣхоу такожде оуписан..... вь отьчинѣ ми хрисовоулѣ, и вьзехь и дахь,

светомоу Николѣ ѥпископии дьбрьской, а за не дахь замѣноу светѣи Богородици градачаньской оу Полозѣ Оури, црькывь светаго Дмитрия сь людьми и сь планиномь и сь...... ми мегями правими, како си ѥ имало се то оть искони.

XIII. И Борково мѣсто што се находи оу Подьбрѣзѣхь, и дворь сь людьми и оу Лашцѣ все што ѥ нади Борково.

XIV. И за влахе Драговратике, коѥ дахь Светомоу Стефаноу, дахь за не замѣноу ѥпископии липлянськой Комаине влахе, а се власи имени: Нѣгославь зь братиомь итд. (на 24 породице).

XV. А се людиѥ коихь одьпрѣсмо одь Стрѣза, влахе: Воихна сынови итд.

XVI. Оу Моравѣ село Жегра и сь мегѣми.

XVII. Оу Топольници село Коретино, и меге моу.

XVIII. Оу Родимли водѣница сь намѣстиемь и сь овоштиемь.

XIX. На Ситници Синиякь, Тишина, Вышеградь, одь моста до Широкога Брода.

XX. И дахь ѥи оулияря, именемь...... сь оулми и зь дѣтию, да соуть црькевни до вѣкь, аминь.

XXI. И по Липляню, и по Моравѣ, и по Топольници, како ѥ било и одь искони, и по Вранию, и по Славиштоу, и по...... и по Злетовои, и по Морозвиздоу, и по...... и ѥиже оть области грьчьскыѥ господьствоуѥи краль земль и по ѥговѣ милости, коѥи подасть обладати ѥпископии, или призренской, или липлянской, и по Липляню, и по Моравѣ, и по Топольници попове и поповьсци сынове...... и братия имь и намѣстия ихь и....... левами ихь, тѣмь всѣмь да обладаѥть ѥпископь липлянскы кои вь призрѣньской ѥпископии.[1]

XXII. Законь стары Срьблемь: меропьхь оре ·д· мьти а сокальникь ·s· и заманицомь вѣдвоу плоуга ·г· мьти да ороу, и тако да га по...... зоу, поврьхоу и оу роупоу оусиплю и пакь издаде.

[1] Веома нејасно, и нешто је по свој прилици изостављено, пошто изгледа да је пометња у делокругу појединих епископа.

XXIII. И ливадоу надь Ждрѣбницомь дѣлеке да косе бѣдвоу накосицомь спласти и здѣти.

XXIV. Меропьхь сипле сладь тришти оу годишти и да га охмели. Ако боуде веке трѣбѣ црькви сладь, да га попь охмели.

XXV. И да носи меропьхь понось до кралева стана.

XXVI. Кто коне има, Рождьствоу Христовоу всаки меропьхь да довози по возоу дрьвь.

XXVII. И да носи меропьхь лоуча Рождьствоу Христовоу и праздникоу светые Богородице.

XXVIII. И да лове три дни заице заманицомь развѣ поповь.

XXIX. Послоухь црьквни ·д· динари а роука ·ѕ· динарь.

XXX. И где годѣ се при црквни чловѣкь на кралевѣ соудѣ, да ѥ глоба црьковна, и послоухь, и роука.

XXXI. Чловѣкь оукрадь дроуга си да плати црькви ·г· перьпери ·г· вобити на ·г· перпере.

XXXII. Мѣхоскоубина ·ѕ· динарь.

XXXIII. А чловѣкь кои краде црькввь и враждоу оучини — што рече господинь краль.

XXXIV. Или кто има оулиѩникь, да даѥ празникоу светые Богородице оули; кто ли има а не да, да оузме попь самь.

XXXV. И на всѣхь трьзѣхь кои соуть вь земли кралевьства ми што се продаѥ црьквно, или се име коупоувати што црькви, да се не оузима царина, нь да речеть попь на свою доушоу како ѥсть соуште црьковно.

XXXVI. И видѣ кралевьство ми насилиѥ на людехь прѣсветыѥ Богородице одь окольныхь и междоусобныхь чловѣкь, и створихь милость црькви светои Богородици и людемь ѥѥ при ѥпископѣ Игнатии кто нѣ прѣль и одьпрѣль люди и извель, по семь сега да не пречи соуда за люди ни извода, нь давамь и праштамь сии вса храмоу светыѥ Богородице.

XXXVII. И приложи кралевство ми трьгь панагирѣ, ѥже ѥсть празникь Благовѣштениѥ светыѥ Богородице.

XXXVIII. Кто ли сиѥ прѣстоупи или потвори или разори, да ѥ проклеть одь Господа Бога, итд.

Стефань Оурошь по милости Божи крал и самодрьжьць всѣхь срьпьскихь ....

Писа се вь лѣто ҂ѕѡл.

Наредбе су ове сачуване само по запису на зиду у манастиру Грачаници. Невешто, као и друго што је год радио, преписао их је Стефан Верковић. Отуда очевидне неисправности на више места. И сам летопис може се примити за тачан само ако се узме за септембар и октобар 1321 године, јер је 29 октобра 1321 краљ Милутин умро. Да наредба заиста спада у последње године владе краља Милутина види се по томе што се из ње види да је постала после Светостефанске Хрисовуље и што је очевидно да је у почетку одржао се траг спомена сина Стефана, који је краљ Милутин, после помирења са сином, употребио и у Ртачкој Повељи.

XVIII
ЕПИСКОПИЈА ПРИЗРЕНСКА НА ЛЕВИШИ

1.

Краљ Стефан Урош II, Милутин

Хрисовуља његова Призренској Епископији на Левиши, која није сачувана, јасно се помиње у хрисовуљи краља Ст. Дечанског истој епископији, која одмах следује.

2.

Краљ Стефан Дечански

1326

даје села и повластице Епископији Призренској на Левиши. Гласник XLIX, 354. Издање И. С. Јастребова.

I. .... Всоу мою надеждоу вьзложивь кь Прѣчистѣи Богородици Богоматери и чюдотворици юже вь Ѥпископии Призрѣн'скои на Лѣвиши сьздани и пописани родителемь кралевства ми. Вса што си ѥ имала светаꙗ цркьва придан'на и оутврьждена хрисовоули оть вѣка дрѣвными цари и родители и прародители кралевьства ми вь селѣхь и вь людехь и вь планинахь и вь рибнихь ловиштихь и вь иныхь правдахь цркьковныхь не разорихь ниединоѥ чрьте, нь паче потврьдихь и покрѣпихь и придахь прьвы дарь.

II. Село Хочю близь Лоуке што соу дрьжали прониꙗрие, и сь людми села того, и сь намѣстиꙗми ихь, и сь вьсѣми мегꙗми, ꙗкоже ѥсть и оть испрьва было, и сь винограды, и сь нивиемь, все што ѥсть тежано или нетежано, да си ѥ има све-

тан цркви тако и ина села црковна свободно и никимь невр͡ѣдно.

III. И выше тога села оу Градчаници на долѣ изнесь хрисовоуль всеосвештен'ны епископь призрѣн'скы Ар'сеније родитела кралевьства ми, и видѣ кралевьство ми, ере е она земла црьковна а отоузета оу забѣль кралевьства ми. И того ради повелѣ кралевьство ми да си постави оулиганикь светаа црькви, да есть оу помень кралевьства ми и синоу кралевьства ми младомоу кралю.

IV. И еште приложи кралевьство ми село Немышлие, да есть заедно сь Доутовицомь, а мегіа моу како си есть имало оть испрьва.

V. И гор'ны градь Коула, вь нем'же есть црькви Светаго Николы, како га есть даль црькви родитель кралевства ми, такози да си га има светаа црькви вь сьхраненије рызнице црьковне, книжна и сьсоудь и все што есть вноутрь светые црькве; вь дьнь напасти да есть прибѣжиште светѣи црькви.

VI. И село выше града Повил'ско да си есть подь црьквь Светаго Николи, а все подь область Светые Богородице Призрѣн'скые, и да си га блюде епископь сь своими людми.

VII. Село Бѣлакиевць на Дриници што прида кралевство ми светѣи црькви прѣкпоутина ради и сь оулиганикомь. И оулигара Ивана, и брата моу Мил'ка, и по томь колико си можеть населити светаа црькви да си населить люди, или црьковныхь или свободныхь, оу всакоу свободоу оть всѣхь работь кралевьства ми малихь и великыхь, а мегіа моу коудѣ е оутесаль Бладое теп'чи оу родитела кралевства ми сь Коумановомь.

VIII. А оть Слатине изгоре оть забѣла кралевьства ми пашиште добит'комь, или се жирь обрѣта, и колико е оуз'мож'но людемь црьковнымь да си чине лазе. И все што е тко чиниль лазе на нихь земли да си е има светаа црькви тако и ино нивие црькьвно.

IX. Оу Гор'немь Полозѣ црькьвь Светыю Врачю оу Поточахь што есть придаль родитель кралевьства ми, и сь ви-

ногради, и сь нивиюмь, и сь коуплюницами, и задоушнинами, и зь дворани.

X. И стась поповска оу Гюр'гювиштихь и сь людми кои сѣде на нюи, што юсть придаль родитель кралювьства ми сь архиюпископомь Савомь и сь архиюпископомь светымь Никодимомь да соу црьковны и да работаю црькви што имь ю законь. А оть всѣхь работь прониѩрскыихь да соу свободни како соу и оть испрьва были.

XI. И тако и оу Долнюмь Полозѣ, оу Лѣшцѣ, црькви Светыю Богородице и при нюи три стаси поповске, што се зове Дворь Пископовь оть вѣка, да юсть свободно оть всѣхь работь кралювства ми и поданькь, како ю и оть испрьва было.

XII. И оу Трѣбоши при црькви Светыю Богородице при Трьхалѣ нивию црьковно што ю было оть вѣка.

XIII. И оузели юсоу были Положани, и изнашьль ю родитель кралювьства ми сь юпископомь Дамиѩномь и сь юпископомь Илиомь и отюль оть Жегра, коуште моу попалиль, и пакь посла кралювьство ми деспота Драгослава сь юпископомь Арсениюмь да ихь изнагю, да си ю има света црькква како ю оть испрьва было.

XIV. И оучинили бѣхоу Которане коуштоу воштаноу на трьжишти, на црьквномь мѣстѣ и да ю кралювьство ми црькви да си ю има светаа црькви до вѣкы, а настоюшти светитель да си ю да комоу си люби. Ако ли што кто оудрьжи, да плати ·ф· перперь, а ин'де да се не цѣди воскь, ни да се постави дроуга коушта оу всѣмь градѣ.

XV. И да кралювьство ми оть доходькь кралювьства ми соли ·н· споудовь оу Светаго Срьгѩ, да си оузима светаа црькви на всако годиште до вѣка.

XVI. И поставихь панагюрь да се сьбира месеца сектембра вь ·и· дьнь на Рождьство Светыю Богородице, и оть тога...... кан'дило неоусипно прѣдь чюдотвор'нымь образомь Прѣчистыю, вь помень....... доу моимь до вѣка.

XVII. И на си панагюрь да греде всакы, или ю Грькь, или ю Латининь, или кто любо; да се нитко не задѣне за нюго,

ако ѥ комоу и велицѣмь дльгомь дльжнь, нь да си всакы трьговавь походить свободно. Кто ли хоште комоу забавити или кои метежь или бои вьздвигнеть, да плати кралѥвьствоу ми петь сть перперь; а кто похити мьчь или ножь, да плати кралѥвьствоу ми враждоу.

XVIII. И ѥште приложи кралѥвьство ми црьквь Светаго Симеона оу Мьшоутиштихь сь людми и сь виногради и сь млины и сь намѣстиꙗми люди тѣхь, зь баштинами и сь коупеницами.

XIX. И кьди гредехь изь Зете, дахь светѣи црькви оулиꙗникь кралѥвьства ми кои ѥ стоꙗль оу Жоурѣхь и сь оулиꙗремь, и оуказахь самь ѥпископоу селиште, да га постави междоу Доброуштемь и междоу Милопоусти, да си га има светаꙗ црькви како и ина села црьковна оу помень кралѥвьства ми и сыноу ми кралѥвьства ми, младомоу кралю.

XX. И што ѥ придало кралѥвство ми, или родитель кралѥвьства ми людиѥ кои се соу прѣгѥ разьшли, да се повракꙗю свакы на своѥ мѣсто, а никто да ихь не подрьжить, ни властелинь, ни ина црькьвь, ни само кралевьство ми.

XXI. И проси ме ѥпископь призрѣнскы Арсениѥ да моу сьѥдиню землю влахомь на Блатци што дрьже людиѥ кралѥвьства ми, и не дахь моу, нь придахь вьсь забѣль кралѥвьства ми оу Чрьноочи, да си га приѥдини кь селомь црьковнимь, да си посади на нѥмь влахе црьковне и кога си люби оть црьковныихь люди и да си ѥ црьковно ꙗко и ина села црьковна, а землю црьковноу што соу дрьжали власи на Блатци не оузе кралѥвьство ми себѣ оу замѣноу.

XXII. И ѥште прида кралѥвьство ми селиште Поустомоулчю, да си ѥ насели црьквь и да си ѥ приложи кь Ополию. А мегꙗ моу до хрисовоула Богородичина, до Локве, итд.

XXIII. И сиꙗ вса оутврьждена и записана вь хрисовоули семь да соуть оу всакои свободѣ оть всакого насилиꙗ и оть всѣхь работь малыхь и великыихь, и оть всѣхь поданькь градоуштихь по земли нашеи, ꙗко си ѥ оть испрьва была свободна светаꙗ црькви сиꙗ.

XXIV. Молю же и по нась хотештихь быти ихьже изберееть Богь, или сына кралиевьства ми, итд. не разорити ни отнети что оть сихь приданыхь мною .... Кто ли се потьштить разорити или отнети что оть сихь .... таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Стефань Оурошь краль и сь Богомь самодрьж'ць всѣхь срьбскихь земль и поморьскихь.

XIX
СВ. НИКОЛА МРАЧКИ У ОРЕХОВУ

Краљ Стефан Дечански

1330

потврђује имања обновљеном манастиру Св. Николе у Орехову и прилаже села Черенац, Скакавац и Драчево, селиште Челопек и винограде у Периволу, Драчеву, Скрини и Житомитском. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV. Повељу је видео у Хиландару и помиње је В. И. Григоровић. Очеркъ путешествія по Европейской Турціи. 2 изд. Москва 1877, стр. 42.

I. .... Тогоже ради благоизволи кралиевство ми, и видѣхь цркьвь обветьшавшоу великославнаго и чюдотворца, архиерарха Христова Николы Мрачьскаего, развалить ись темелꙗ, и сьзидавь, и пописавь и сьвршивь, ꙗкоже ѥсть лѣпо, и видѣвь кралиевство ми записавшее хроусоволе светопочившихь прьвыихь цареи, и томоу поревнова кралиевство ми даровати настоѫшти сьи хрисовоуль томоу намастироу кралиевства ми, светого и великославного чюдотворца, архиерарха Христова Николы, еже ѥсть на мѣстѣ нарицаемѣмь Орѣховь за все область и сьдрьжание того намастырѣ и за все моу люди и за всѧ моу работникы и за всѣ моу гевгелиꙗ.

II. И за люди Орѣховлѣнь, еже соуть вь Срѣдьци.

III. И селишта Бѣлица до междоу Костина Брода.

IV. И селиште Вобовци.

V. И селиште Дрьстрѣне и Конерьзь.

VI. И сѣнокоси вь Ракити.

VII. И Блатечницоу сь всѣмь браништемь.

VIII. И Матерь Божию Пер'вол'скоу сь местомь и сь виноградомь.

IX. Воденица оу градѣ.

X. Идѣже аште соуть, или соуть парици, или отроци, или технитарие, или людие каки любо, или соуть нива, или виногради, или сѣнокоси, или жрьнвы, или кипоурия, или периволе, или браништа, или рибна ловишта, или орѣшие, или иные каковые либо соуть стаси и прилежанија того монастырѣ, сь всѣмь да обладоуеть тьь монастирь светаго архиереа чюдотворца Николы.

XI. Тоже видѣвь кралиевство ми прѣдниихь цареи мимошьдьшихь видѣвь приложенија, тожде видѣвь кралиевство ми, приложихь село Черѣнецъ и Скакавицж, и вь Периволи виноградь сь овоштиемь, и селиште Челопекь на Драговиштици до Калоугерского Брода и до Рьждавичьского Дроума, и село Драчево на Строумѣ, и виноградь на Дѣвачевѣ, и дроуги виноградь вь Скринѣ, и дроуги виноградь вь Житомит'скѣ егоже ѥсть даль Чрьно старець за постригь си. Межда оть Мракоу откоудѣ истиче Житоуша догде втиче вь Блато.

XII. Кралиевства ми настоѩшти работници, или севасти, или прахторы, обладаѩшти по земли кралиевства ми да не обладоуѩть црьквеними людми.

XIII. И глоби какови любо оустрагають се вь людехь монастірьскихь или мали или голѣми, или фоунь, или распоусть, или развои, или коньскы тать, или ине прочие глоби, да не метехаѩ сь тѣми глобарѥ ни севасти кралиевства ми развѣ архимоудрить настоюшти оу Светаго Николе да си вьзимать вь монастірь что е правина.

XIV. Также и попове кои соу вь людехь вь манастирскыхь да имь не пакости великаа црькве, ни протопопа ни ѥксар'си, ни ины прочии, нь да прѣбываѩть свободно людие того манастирѣ кралиевства мі и да имають льгьчиноу дондеже живе кралиевство ми, нь и по сьмрти кралиевства ми ...... да не поперетъ ни да раздроушить сего хрисовоула кралиевства ми, итд.

Кто ли раздроушить и попереть сего хрисовоула кралњвства ми, таковаго да искоусить Богь, итд.

Писа и подьписа кралњвство ми мѣсеца сектебра ·д· дьнь.

Стефань Оурошь краль вь Христа Бога вѣрны и самодрьжавны краль всеи срьпьскои земли и поморьскои и овчепольскои и велбоуждъскои.

Краљ Стефан Душан дао је овај манастир најпре Хиландару, а позније хочанском иконому, калуђеру Јовану. Две повеље краља Стефана Душана по том предмету, уврштене су напред међу акте манастира Хиландара.

XX
МАНАСТИР ДЕЧАНИ

1.

Краљ Стефан Урош III

1330

оснива манастир Дечане и даје му повластице. Гласник II одељ. књ. XII. Дечанске хрисовуље. Издао Милош С. Милојевић. Београд 1880. Упореди Miklosich, Monumenta serbica 88 где је иста хрисовуља непотпуна и по старијим нетачним издањима наведена. Пошто је хрисовуљу краља Стефана Дечанског потврдио његов син Душан, овде су са знаком *Д* под линијом назначене разлике Душанове потврде, која је мало позниа од основне хрисовуље.

I. ....И Богомь дарован'нымь вѣн'цемь кралѥв'ства ср'бьскаго вен'чань быхь на кралѥв'ство вь ѥдинь дьнь .сь богодарован'нимь сыномьь кралѥв'ства ми Стефаномь вь лѣто ,ѕѡкд. мѣсеца ген'вара ·ѕ· дьнь ин'дик'та ·е· вь праздникь Богоꙗв'лѥниꙗ благословениѥмь и роукою пр'ѣосвештен'наго ар'хиѥпископа Никодима, и всѣхь ѥпископь, и в'сего с'бора срьб'скаго, ꙗко звати се Стефань Богомь помилованыи и Богомь просвѣштеныи краль Оурошь третыи ......

II. ....Начехь здати домь Господеви Богоу моѥмоу пан'дократороу, и сьздавь оукрасихь всакыми красотами вьноутрьними и вьнѣш'ними, и нарекохь ѥго игоумениꙗ, об'ште мѣсто чрьн'цемь, сь благословениѥмь господина ми и отца ар'хиѥпископа Данила, и в'сѣхь ѥпископь и в'сего с'бора срьб'скаго ....

III. ....Ꙗво како посла кралѥв'ство ми соудию Богдана и Параб'ка оутесати мегю Ср'ѣд'нѥмоу Селоу и Коумановоу, а

сь ними ·кд· свѣдоке, и оутесаше мегю Срѣд'нюмоу Селоу.... А[1] тоузи землю што присвѣдоковаше свѣдоци и[2] рече кралюв'ство ми на поли раздѣлити, и раздѣли Параб'ко[3] соудига свѣдоки Срѣд'нюмоу Селоу и Коуз'миноу, и постависмо мегьнике, и млинь на цръковнои земли постависмо......

IV. И да кралюв'ство ми пан'дократороу планине[4] коюсоу надь Дѣчани, в'се што ю остало за хрисовоулюмь светогорьскимь и градьч'кимь; тоугюре коупихь Оуюздноу за ·р· ов'ць с' югньци и такогюре смѣсихь сь ал'тиньскими планинами, и оумеждихь тези в'се планине с' мегюми светогор'скими и градьчкими, и оу тѣх'зи планинахь да не метеха ни властелинь, ни влахь, ни ар'банасинь, развѣ комоу игоумень оуцѣнивь дасть, понюже кралюв'ство ми с'мѣси в'се планине што ю остало за цръквами, и подахь пан'дократороу.[5]

V. Да к'то дрьзне прьвымь наоукомь, доклоу нѣ было цръкви оддано ставь безь игоумнова хтѣнига, рек'ше: баштина ми ю и прѣгю смь тоузи стогаль, да плати кралюв'ствоуюштоумоу ·е· сьть ов'нь, понюже оу планинахь не има никторе баштине развѣ кралю[6] и црък'ви коимь соу кралю[7] дали.

VI. А планинамь имена: Оуюздна, Сапакица, Тоур'тешь, Гюровица, Плочица, Шипь, Плѣшь[8] до Грохота. Такождере[9] и плав'ске планине: Трѣс'кавица, Сед'ми Борь, Кощоутица, Бѣла Водица, Хотина Гора, Добра Водица, ЧрьньКами, Штир'ница и Хридь а Богдаша. И сию в'се планине своими мегюми до хрисовоулга светостефаньскога и градьчьскога и светогорьскога; а цѣна имь одь стада ·в· ов'на и ·в· югнюти, и сирь, и динарь; кто ли забрани и не дасть, да плати кралюв'ствоуюштоумоу ·е· сьть овьнь.[10]

VII. И да кралюв'ство ми рибаре оу Плавѣ, на име: Радило, а синь моу Богою, и Радославь и Радовань итд..... и дѣль блата да си дрьже....

---

[1] Д. И. — [2] Д. нема. — [3] Д. Параб'кь. — [4] Д. И приложих кралюевство ми планине. — [5] Д. сиюи цръкви. — [6] Д. краль. — [7] Д. кралию. — [8] Д. Плѣшь. Доупила. — [9] Д. Такогю. — [10] Д. А цѣна имь што ю законь старии, кто ли се обрѣте не платив по сиѣ, да платии кралю .е. сьть овьнь

VIII. И присели кралюв'ство ми чел'ника Радана и з братиомь, и дахь моу заселькь Чабикю Добродоле да си населе и да имь ю оу баштиноу, и присели соболь Богоіа Пог'нетоу, а синь моу Радиша и Раико и Мил'ко итд.... и да моу кралювство ми што притесаше землю одь Гюр'гювика, а мегю моу одь Недѣлине Црькве.... итд. и да моу кралюв'ство ми на Штитарици млиниште и да моу ю оу баштиноу.

IX. И приложи кралюв'ство ми юклисар'ха Василиіа и селомь Зер'зевомь,[1] а оу нюмь Прѣіа Павловикь итд. А мегіа моу з' Брѣстов'цемь како потече бара изь Дрима, итд.

X. И приложи кралюв'ство ми Марка Костикіа и зь дѣтию и селомь Ювльч'ни,[2] а оу нихь Братошь и з' дѣтию, итд. а Чрьни моу Брьхь заселию, оу Комьштици сѣнокоси, а мегю моу како поуть греде одь Гюк'чине оузь гороу оу Кошоутоу и оу Савинь сѣнокось.

XI. И да кралюв'ство ми Прокопиіа Богдановикіа и зь братиомь и селомь Палежи оу Брьсковьской Жоупѣ.

XII. И изнаиде кралюв'ство ми протомаистора Георгиіа и з' братиомь Доброславомь и Николомь, поработание и оукрашение по многимь цркквамь по срьб'ской зем'ли; и пакии по изволюнию Божию вь домоу Пан'дократоровѣ трапезарию здаше и велики пир'гь надь Пор'томь; и пакии вь градоу и около црькве многыю троудыи прикше и на бол'шею подвигы тьштеште се вьзлюбише прилѣпити се домоу Пан'доктраторовоу, искоуште обрѣсти смѣрениюмь высокаіа, противоу троудомь мьз'доу приюти, и обрѣте кралюв'ство ми оу нихь записание и оутврьждение родителіа кралюв'ства ми, светаго краліа, записаніе и оутврьждение село Манастирць с' мегіами и сь обрьш'ми и сь всакимь оутврьждениюмь, и чолюбише столь Пан'дократоровь; за то имь кралюв'ство ми записа и потвр'ди село Манастирць да имь ю и нихь племеневи вь вѣки аминь.[3]

---

[1] Исто село и с истим границама приписује протопопу Прохору са задатком: да блюде граадь црьков'ныи. Изгледа да је исти о ком се и овде говори под LIII. — [2] Д. Ювльчинмь.

[3] Д. И приложии кралювство ми протоманстора Горгиіа и крата моу Доброслава и Николоу сь нихь хотѣнию, и што имь юсть записаль и оутврьдиль роди-

XIII. И пресели кралюв'ство ми Х'валоѥ, и дахь моу село Бродникѥ, Хран'ць а синь моу Радославь и Раико, а брать моу Бошинь, а синь моу Божикь и Владоѥ, итд.

XIV. А се сокалници: оу Дѣчахь Краиславь и Раико и Боудоѥ; оу Бѣлѣзѣ Ярославь, оу Прапракіахь Прѣдакь и Гороупьць, итд.

XV. А се магюп'ци: оу Плавѣ: оу Белицѣ Владоѥ, Дроужоѥ, Драгоило и Нѣгославь и Драгошь Котил'ковикь, и Раико и Гюроѥ и Стан'ко и Милошь. Оу Комарахь: Милославь, Мироѥ, Милованъ, Мил'гость, Милославь, и још 13 њих.

XVI. И да кралюв'ство ми с' Чабикюмь Пан'доктаторо у црьковь светаго Петра. (Види још LVI).

XVII. И да кралюв'ство ми Пан'дократоро у да оузимаю на в'сако годиште на Светомь Срьги по ·с· кьбьль соли (Д. још: и оть призрѣньске царине да оузимаю петь сьть пер'перь на всако годиште.)

XVIII. И да кралюв'ство ми Пан'дократоро у да оузимаю на в'сако годиште оу Глоухои В'си по ·н· надь гвоздиѥ.

XIX. И освободи кралюв'ство ми влахе Пан'доктаторове[1] одь в'сѣхь работь и понось кралюв'ства ми понюже ихь мало приложихь, и то оубого.

XX. И метохиѥ Пандократорова[2] да не дава позоба, развѣ криноу прѣвод'ноу в'сако село, ни перпере заѥсльне, ни когаре подан'ка кралюв'ства ми.

XXI. А се законь метохиямь црьковнимь: мѣроп'си кои землю дрьже да орю ·ѕ·[3] мѣ'тин: пшенице ·в·[4], ов'са ·в·[4], проса ·в·[4], винограда мьть мѣромь ѥако и по иних црьквахь.

XXII. З'гона да имь нѣ.

XXIII. Бѣдбоу да имаю (Д. још: всаке ралиѥ), и што се оузоре бѣдбомь, този да се бѣдбомь и с'врьстоуѥ.

теаь кралюв'ства ми село Манастир'ць, този нмь и кралювство ми потврьди. А мегѥ Манастир'цоу оть Грькове Лоуке итд. Прида кралювство ми...... за нихь поработанню оу манастири и оу градоу и по иних мѣстѣхь село Влахиню, и потокь Трьвоу Гороу дрѣв'ню да си населни, да си имаа коукю при манастири.

[1] Д. црьковне. — [2] Д. црьковна. — [3] Д. шесть. — [4] Д. двѣ.

XXIV. А сокал'никомь законь: п'шеницѥ мьть, ов'са мьть, проса мьть, винограда мьть.

XXV. Ковачиѥ и златариѥ и седлариѥ и шьв'ци и в'си маисториѥ да работаю ꙗко и сокал'ници, и што хоте тежати[1] сокал'ници и в'си маисториѥ, този в'се свръстовав'ше жито и вино да прѣдаде оу црьковь.

XXVI. А сѣно да косе ꙗко и мѣроп'си тако и сокал'ници тако и в'си маисториѥ.

XXVII. И коꙗ села сѣно имаю, да га такози и косе.

XXVIII. А оу коѥмь селѣ нѣсть црьковнога сѣна, и они да косе гдѣ ѥ игоум'ноу х'тѣниѥ.[2]

XXIX. А попове да даваю моѥи црькви врьховиноу како ю соу ѥпископоу х'востьн'скомоу давали, ѥре бо кралѥв'ство ми коупии тоузи врьховиноу оу пископа хвостьн'скога.[3]

XXX. Мѣроп'ша работа: ч'тицѥ житотрѣблѥниѥ, сладь да чине, и вса села коимь игоумень рече.

XXXI. Отроци кои с игоум'номь на поуть гредоу,[4] а или сь коимь калоугѥромь по црьковнои работѣ, да се оды коукѥ не храни, нь црьков'нимь брашномь.

XXXII. А кто самь греде по црьковнои работѣ, да се оды кюкѥ хрании.

XXXIII. А виноградь всакь да копа или попь, или кто любо к'то землю дрьжи.

XXXIV. И ако се по нѣкоѥмь грѣхоу нанесе погорѣти манастирю, отроци[5] да помагаю работати дѣла.

XXXV. Власи Костадинов'ци и Гоилов'ци да пасоу лакимию кобиль, а дроугоу лакимию Тоудоричев'ци и Соушичане, а овце Ратишевци и Световрачане, а говеда Вар'дишт ане, а

---

[1] Д. што теже. — [2] Д. гдѣ имь игоумнь повелии. — [3] Д. И што соу давали попове врьховиноу ѥпископоу хвостьньскомоу, този да даю црькви, а ѥпископоу да не даю оть тога ништа, развѣ да моу ѥ помень...... ихь расоу...... м този бо все кралѥвство ми освободии и откоупии оу ѥпископа хвостьн'скога Николе за четири ста ов'ць сь ꙗгньци и за петь сьть пер'пирь. — [4] Д. И кто ходе на поуть сь игоумномь. — [5] Д. всакь.

свинине Дѣп'чинов'ци,[1] и влахь к'то кобиле пасе да не оузима бѣлѣга оть кобиль, нь да се храни мѣсечиномь, а к'то ов'це пасоу да оузимаю на Гюр'гиевь дьнь одь ·р· овьць ов'цоу сь ıагнетемь, а што изгоуби, да платии, а мѣсечиноу да оузимаю.

XXXVI. Срьбинь да се не жени оу власѣхь; ако ли се ожени, да ю веде оу мѣроп'хе.[2]

XXXVII. Зем'лıа црьковна да се никомоуре оу вьхь не дава.

XXXVIII. А кто приде кь црьк'ви, ако е сокал'никь, да се к' сокал'никомь посади; ако ли е мѣроп'хь, да к' мѣроп'-хомь, г'де боуде обилие земле.

XXXIX. Одтеса да нѣ ни оть когаре села ни болıариноу, ни сокал'никоу, никомоуре; развѣ комоу га краль даа.

XL. А за ратае колико има игоумень плоуговь оу коемь селѣ, одь тога села да постави ратае кога хоке.

XLI. И оу коемь любо селѣ где се маисториe обрѣтаю, тере се разроде ·г· волıа ·д· синове, да остане ед'нь на мѣстѣ, а остали да постоупе оу сокал'нике.

XLII. Ако ли си оузлюби оузети зем'ле одь мѣропьш'ке земле, а онь да постоупи оу мѣроп'хе.

XLIII. Попов'сци синове кто книгоу изоучи, да стои сь оцемь на с'воемь ждрѣбию; ако ли книге не изоучи, а онь да е мѣроп'хь.[3]

XLIV. И да се [illegible]пь одь попа стави, а мѣроп'шикь ако книгоу изоучи, да е мѣропьхь

XLV. Села товара да не носе, нь да храни в'сако село по едного конıа коудра да носи црьков'ни товарь, и ако оумре подь црьковнимь товаромь,[4] да га црьква на мѣсто постави; ако ли га село оумори, да га село на мѣсто постави.[5]

---

[1] Д. има друкчији распоред: Власи Тоудоричев'ци и Гонлов'ци да пасоу ко-биле; Ратнишев'ци и Световрачане и Пагароушане и Соушичане да пасоу ов'це, а говеда да пасоу Вар'диштане. — [2] Д. да е кюлаторь. — [3] Д. још: (и да) бере црькви бирь криие по жоупѣ, Срѣ...... коу и по Затрьнавию и по Кострьцоу. — [4] Д. на црьков'нои работѣ. — [5] Д. ако ли оумрѣ на кралевѣ работѣ, а или нѣкоомь сел'скомь нес'правомь, да га село поставии на мѣсто.

XLVI. Послоухъ, роука ·д·[1] динари, а за враждоу како ѥ законь по срьб'ской земли; црькви половина, а наводьчнии половина.

XLVII. Власи закон'ноу соль да носе одь црьковнога доходка,[2] а што векѥ донесоу да ѥ црькви половина, а влахомь половина; ако ли црькавь оузлюби, да имь и то откоупии.

XLVIII. Запрѣштаю и заклинаю: оумѣрихь комать калоугиеромь тѣстомь оу ·д· литре, а мерьтигь исѣкохь оу мраморѣ и призидахь при братѣхь вин'ници (Д. и вьльне да имь се даѥ камы).

XLIX. Видѣхь паче и по иннхь црькавахь родитель и прѣродитель моихь сѣданиѥ на прѣстолѣ кралѥвѣ; да тѣмь запрѣштаю и заклинаю ов'де и по иннхь црькавахь да не сѣде на прѣстолѣ кралѥвѣ ник'торе, ни ар'хиѥпископь, ни ѥпископь, ни коире игоумень, ни коире властелинь, ни челникь, ни икономь, тькмо кралѥв'ство ми, и синь кралѥв'ства ми, а или ини ѥгоже Богь изволить кралѥв'ствовати по нась.

L. И пакии заклинаю и запрѣштаю: да не сѣде выше игоум'на Пан'дократорова никоире игоумень; и ако се причте ар'хиѥпископь да сѣде на игоум'новѣ столѣ, а пониже ѥго да сѣде игоумень Пан'дократоровь, а пра ѥмоу да сѣда игоумень светостефаньс'ки, а на столѣ кралѥвѣ да не сѣде никторе, понѥже кралѥвьски столь самь Господь избраль ѥсть.

LI. И пакии заклинаю и запрѣштаю где любо се пре людиѥ Пан'дократорови, или прѣдь кралѥмь или прѣдь архиѥпископомь, или прѣдь ѥпископомь, или о доухов'номь, или о прочихь соудѣхь, никоѥ глобе да не оузима краль, ни ар'хиѥпископь, ни ѥпископь, ни печати, ни роуке, ни послоуха, ни одбоıа, нь в'се да ѥ игоум'ноу,[3] а ѥпископоу доухов'но.

LII. Понѥже бо кралѥв'ство ми освободи и откоупи моѥ црькве попове оу ѥпископа х'востьньского Николе за ·д· ста ов'ць сь ıагньци и за ·ф· перперь, да не имаю запр'ѣштениıа ни одь ар'хиѥпископа, ни одь ѥпископа моѥ црькве попове, ни

---

[1] Д. Послоухъ .в. динара, роука .д. — [2] Д. И вси власи и Ирванаси тоузниѥ да несе соль црьков'ноу оть светога Срьгıа. — [3] Д. црькви.

нѡчии людиѥ, ни врьховине да не давають, ни ꙗг'нетинь, ни когаре дохо[д]'ка коѥга соу давалии.

LIII. Ѥего ради и азь грѣш'ни и недостоини рабь Христоу Стефань Оурошь третии, Богомь помиловани и Богомь просвѣштении и поставлиени краль в'сѣхь срьб'скихь и помор'скихь земьль, и сь Богомь дарован'нимь синомь кралѥв'ства ми Стефаномь, сьбрав'ша з'борь срьб'скиѥ земле, ар'хиѥпископа Данила и ѥпископы и игоумены и казньце и теп'чиѥ и воѥводы и слоугы и ставил'це, и з'говорихь се сь нимии, и приѥхь благословениѥ оть господина ми и отца ар'хиѥпископа Данила и в'сѣхь ѥпископь и в'сѣхь игоумень, и свѣть оть всего з'бора срьб'скаго ѥже о приложени храмоу семоу.

У додатку после потписа:

LIV. И обрѣте кралѥв'ство ми записаниѥ и оутврьждениѥ дѣда кралѥв'ства ми, светаго крала, такождере[1] и родителꙗ кралѥв'ства ми записаниѥ и оутврьждениѥ протопопѣ Прохороу и ѥговѣ дѣти, и в'ноучию и прѣв'ноучию; и сь в'сѣмь тѣмь записаниѥмь и оутврьждениѥмь полюби црькьвь светаго Пан'дократора,[2] и приложи га кралѥв'ство ми сь милостию и записаниѥмь, и сь коуплѥницами што си ѥ коупиль, и што моу ѥ придало кралѥв'ство ми, попа Богдана зем'лю и сь врьти и сь виноградомь, и сь млиномь, и што моу ѥ дало кралѥв'ство ми землю на Брьнꙗш'чи п'сар'скоу, а мегꙗ ѥи ставицомь итд., и оу то врѣме, кои бѣхоу людиѥ оу нѥга: Шьв'чики, Богдановики, и Побратовићи, и Станики, и Стрѣзоѥвики.[3]

LV. И видѣвь кралѥв'ство ми правовѣр'но поработаниѥ чел'ника Радана домоу светаго Пан'дократора, и родителю кралѥв'ства ми, и што моу бѣше даль родитель кралѥв'ства ми, видѣ кралѥв'ство ми ѥре моу оу том'зи нѣ хране ѥмоу и брати моу и дѣти моу, и наге кралѥв'ство ми землю именемь

[1] Д. такогѥ. — [2] Д. приложи га кралѥвство ми црькви сь ѥговѣмь хотѣниѥмь и сь црькьвию светаго Прокопиꙗ и сь записаниѥмь и сь всѣмь што има црькьвь, и што моу ѥ придало кралѥвство ми, врьть старни и нивоу кралевства ми и сь коуплѥницами што си ѥ коупиль. — [3] Д. нема Богдановики, а има још: Драгославь Кошаранинь, Прибань и брать моу Радославь, Ан'дроникь сь дѣтию, Драгина сь дѣтию, Горичевики, Гоунꙗчики.

Ѡбланицоу, и дахь моу да си насели, и да моу ѥ оу баштиноу, и ѥговоу в᾿ноучию и прав᾿ноучию, а меге земли той одь Рибьнице оузь водовагю итд.

Тѣмь же и азь, с᾿мѣрен᾿ни Данильь, по милости божиѥи ар᾿хиепископь, видѣвь милость господина крала челникоу Раданоу и ѥговѣ брати и свѣтованиѥ господина крала смѣрениѥ ми и прьваго игоумена Арсѣния за тоузи землю, како моу ю да господинь краль оу баштиноу и ѥговѣ братии, и ѥговѣ дѣти, и в᾿ноучию и прѣв᾿ноучию; того ради и смѣрениѥ ми благослови и потврьди, ꙗко да моу се никимь не оузме ни одь господьствоующтихь ни одь игоумень, ни одь кого любо, паче и заклинаю прѣди реченними и записан᾿ними вь сиѥмь хрисовоули.

LVI. И паки моу прида кралѥвство ми планиноу Самачинь Краи, и сь всѣми меꙗми, и да моу ѥ оу баштиноу, ѥмоу и ѥгове братии и ѥгове дѣти и нихь вьноучию и прѣвьноучию, и кто се обрѣте ставь на нѥи безь нѥгова хотѣниꙗ, рек᾿ше баштина ми ѥ или како любо, да плати кралѥвьствоу ми ·ф· овьнь, понѥже моу ю даа кралѥв᾿ство ми оу баштиноу, да моу се не оуз᾿ме ни оть господ᾿ствоующтихь ни одь игоумень, и заклинаю и запрѣштаю прѣжде речен᾿ними вь хрисовоули семь.

Д. има покрај горњега још и ово:

LVII. И приложи кралѥвство ми оу Загори Моишоу Грьдоуш᾿чикꙗ с᾿ дѣтию, и Богоꙗ Цецоуна сь братиомь, и Медоша Борислаликꙗ с᾿ братиомь..... и тизи.... сь людми и земломь да дрьже градь редомь сь Мар᾿комь; и к᾿то боуде оть нихь прилич᾿нь да га ставии игоум᾿нь чел᾿ника надь кон᾿ми.

LVIII. И приложи кралѥвство ми црькьвь светаго Петра при Чабики, сь винограды и сь лази и сь млиномь коупленымь на Книнѣ. И црькьвь светыхь врачевь оу Стрѣл᾿ци сь люд᾿ми

и сь винограды и сь землом и сь вскмь што има црькв тал...... (Види напред XV).

LIX. И постависмо коло гвоздкно и оу........ на Алтинь-скои земли на Боулатовк селк, а Боулатоу дасмо на врккк ниве и млинь и гороу Поустошь, а при колк людие: Дога ко-вачь с дктию, Милошь Коугачикь, Нкжило Маликь, Миловань Шоушковикь, Драгиꙗ Добрикь........ Богдань Ласохань сь дктию, Тврьдое сь дктию, Доинь сь братомь, Приꙗ сь братомь, а мегꙗ имь оть влахь, итд.

LX. (После XXVI). А Плавлꙗне да не копаю винограда, нь да даю црькви на Крьстовь дьнь шесть десеть перпеpь, како соу давали кралици бабк кралевства ми.

LXI. А Доброрккчане да пасоу коне, а што........ се хране мксечиномь, и да ко........ дь оу Стрклци, и да га поуде Стрклчане двк годишти, а они третие, и сокe да даю црькви.

LXII. (После XLVII). Альтинꙗне да си стое на своемь законк старомь, и гдк любо се обркта Алтинꙗнинь да моу нк старине, да иде свободно на свою баштиноу кь црькви.

2.

Монахиња Евгенија

1389—1405

повраћа одузета и поклања нека нова села манастиру Дечанима. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 264.

....Азь вь Христа Бога благоверная Еугенїа, мати превь-злюбленаго ми сына Стефана кнеза и Влька, самодрьжца и господина срьбьскїе земли и Подоунавю, пришьдьши вь мона-стырь дечанскїи вь обитель светога кралꙗ Стефана Оуроша третиꙗго и сьгледавши красное мксто и прикладно иночьскомоу прkбиванию, видкхь по истинк оумилень позорь, толико по-троуждение и оусрьдие светаго хтитора попоуштениемь Божїемь нашихь ради грkхь оть злочьстивихь езыкь исмаильскихь поже-жено и опровьржено и оть прkжде нась дрьжавшихь растлкнно и опровьржено, и метоси отети и близь запоустkнꙗ постигше...... сего ради иже прkжде отетаꙗ села иже вьписана вь хрисовоули

прьваго светого хтитора повратихь сь всацѣмь имѣниемь, елика обрѣтають се вь дрьжавѣ нашеи.

Сие поврати христолюбива госпога Еугениꙗ: село Чабикь сь вьсеми мегьами и сь заселци, село Долꙗнци сь всеми мегꙗми, село Брѣстовацъ сь всеми мегꙗми.

Сiꙗ же приложи: село Батоушоу сь всеми мегꙗми и сь заселци, село Рибницоу сь всеми заселци и мегꙗми, село Доброшь сь всеми мегꙗми и сь заселци, село Чрьнегоино сь всеми мегꙗми, село Планꙗни сь всеми заселци и сь мегꙗми, село Потокь сь всеми мегꙗми, село Ческово, Поуть заселкь сь всеми мегꙗми, село Днеполѥ сь заселци и сь всеми мегꙗми, итд.

XXI
МАНАСТИР ХТЕТОВСКИ

Краљ Сте́фан Душан са сином Урошем

1337—1346

обнавља цркву хтетовску и прилаже јој села. Љ. Стојановић, Споменик III, 27.

I. ....Тѣмьже и азь, грѣшныи аште и недостоиныи рабь нарешти се Стѣпань и по милости Божиѥи краль, сь вьзлюбленьнымь ми сыномь, младымь краљемь Оурошемь и самодрьжьць вьсѣхь срьбьскыхь и поморскыхь земль, понѥже Богь милостию си и изволѥниѥмь прѣчистыѥ ѥго матере, приснодѣвы Мариѥ, достоина сподоби ме быти на прѣстолѣ светыхь моихь прародитель краљевьства ми, прѣда ю вь области краљевьства ми землю Положьскоую. И краљевьство ми обрѣте вь прѣдѣлѣ томь мѣсто подобно, монастырь оу Хтѣтовѣ, сьздань вь име Прѣчистыѥ владичице наше Богородице, и краљевьство ми видѣ вь нѥмь всакиѥ правины и оутврьжденија прѣды боудоуштими цари и свето-почившими родители краљевьства ми оутврьжденија и записанија вь хрисовоули светыѥ Богородице хтѣтовьскыѥ, ничемоу прѣложеноу быти вь области светыѥ Богородице Хтѣтовьскыѥ, села сь вьсѣми правинами и сь вьсѣми (ме)гами и сь заселиіами и сь винограды и сь коупленицами и сь задоушніами и сь подарованьными краљевьства ныи.

II. Село Хтѣтово, вь нѥмь же манастырь светыѥ Богородице и чюдотворице хтѣтовьскыѥ сь вьсѣми медіами и правинами, и сь млини, и сь панагыромь.

III. Село Храштаны сь всѣми мегіами и правинами и сь млины.

IV. Село Гари сь всѣми мегами и правинами и сь планиномь, и црькевь Светога Іоана Златоустаго, сь всѣми правинами.

V. Село Млачице, сь всѣми мегіами и правинами и сь млины, и полѥ што приложи кралѥвьство ми поредь Млачиць оть Старога Брода желиньскога сь ливадами, како исходи потокь оть Хтѣтовштице и гдѣ оутѣче оу Великоу.

VI. Селиште Бродь сь рѣкомь и ловиштемь, да не метеха никторе тькмо Богородица Хтѣтовьска, іако оутиче оу Великоу; никто да не влаге ни вадиты, ни млина поставиты, тькмо комоу црькевь подасть или замѣнии.

VII. Село Дѣсковлıани сь всѣми мегами и правинами, и Ельксаново мѣсто задоушно.

VIII. И оу Горнѥмь Полозѣ метохь Светы Илиıа.

IX. Штенче село сь всѣми правинами и сь мегами, сь модричькыми и гостиварскыми, и до метохыѥ Светыѥ Недѣлѥ право низь дѣль прѣзь Великоу, на Доубь Ѥдины..... и самоградиште Штенче, што ѥ было царево, или ѥ полѥ, или ѥ брьдо, или ѥ дрѣво.

X. На Соухои Горѣ планина сь сѣнокоси, сь травомь, до Локве и до меге челопечке; да се брани Светаго Илиѥ людми, и никто одь владоуштихь кралѥвьства ми да ничто не забавить.

XI. И долоу на рѣцѣ Броуткь, сь млины, и сь земломь, сь нивиѥмь и сь сѣнокосы што си ѥ и прѣгиѥ было.

XII. Оу Хвалиши нивиѥ, задоушьнина Барнавина.

XIII. И оть Хвалише седма честь, што даде Барнава за доушю.

XIV. Надь Млачицами оть закоутиıа до Дѣшкога поути, и до Кроушице, и до рѣке Хтѣтове.

XV. Панагырь іакоже ѥ и оть прѣге быль, да не има никто опкине сь нимь.

XVI. И на всѣхь трьговѣхь кралѥвьства ми да се не оузима црьковнымь людемь царина, тькмо ѥдина црьковь,

Богородица Хтѣтовьска, ни кралѥвьство ми, да ни соуродникь кралѥвьства ми.

XVII. И трьгь што ѥ оу Хтѣтовои да не има никто области оу нѥмь, ни кралѥвьство ми, ни соуродныкь кралѥвьства ми.

XVIII. Село Крьпена сь всѣми мегами и правинами.

XIX. Село Седларево, што даа Исаха за свои постригь и за своѥга подроужиꙗ постригь, четврьтоу честь всего села сь всѣми мегами, и сь млины и сь ливадами, сь оградиѥмь и сь всѣми правинами. И тоузи калоугерицоу Исашиноу храни црькьвь до смрьти.

XX. И сиꙗ вса малаа и великаа огледавь кралѥвьство ми, записахь вса и оутврьдихь да ѥ непоколѣбимо.

XXI. И створи кралѥвьство ми свободноу быти домоу и области Светыѥ Богородице Хтѣтовьскыѥ, и освободихь оть всакыхь работь малихь и великыихь кралѥвьства ми.

XXII. И што се оучини вражда мегоу црьковными людми, да оузима црьковь, такожде и дѣвичь разбои.

XXIII. И што се пре црьковны людыѥ на двороу кралѥвьства ми, или прѣдь соудиꙗми, или прѣдь инѣми властьми, или ѥ роука, или ѥ послоухь, или ѥ глоба коꙗ либо, да оузыма все црьквь, рекше игоумень.

XXIV. И село Крьпена што приложи кралѥвьство ми Светои Богородици Хтѣтовьскои, Прибца сь црьковию Светымь Георгыѥмь, сь родомь и сь дворани, сь людми што ѥ приселиль Прибць, сь мѣстомь и сь воденицами, сь оградиѥмь, сь сѣнокосы, сь ливадами, сь брьдомь, сь всѣми мегꙗми и правинами.

XXV. Село Старо Желынѥ и црьковь оу нѥмь, сь воденичиѥмь, сь нивиѥ, сь ливадами, сь сѣнокоси, сь брьдомь и сь всѣми правинами.

XXVI. И што се пре црьковны людиѥ на двороу кралѥвьства ми или прѣдь инѣми соудиꙗми, или прѣдь инѣми владоуштими, малыми и великыми, вь области кралѥвьства ми, што се чини глоба на црьковныхь людехь, мала и великаа, все

да оузима светаꙗ црькы, или ѥ крага, или ѥ роука, или ѥ отьбои, или ѥ оудава, или ѥ прѣстои, все да ѥ црьковно.

XXVII. I аште се оучини глоба и на самои црькви, рекше на игоуменѣ, то все да оузима светаꙗ црькы.

XXVIII. И створи милость кралѥвьство ми, да нѣсть сонзи црькви воиске, ни ораниꙗ, ни ѥксарха, ни подавка коѥго либо, тькмо позовь оть коѥгажде села црьковнога крина ѥдна и три оглави, и псароу или вечера или обѣдь, кьди га врѣме прижене.

XXIX. Оу Ѩдварцѣхь црьковь Светы Николаѥ, што приложи кралѥвьство ми Светои Богородици Хтѣтовьскои, попа Драю сь родомь и сь мѣстомь, сь мегами и сь всѣми правинами.

XXX. И видѣ кралѥвьство ми црькв Светоую Богородицоу Хтѣтовьскоу не имоуштоу планине, и приложихь планиноу Ианов Доль, сь всѣми мегами околними, да ю има светаꙗ црькви, и да не метеха никто оть владоуштихь кралѥвьства ми, ни травничарь, ни Ѧрбанасинь, ни влахь. Кто ли се наиде забавлꙗѥ на тои планинѣ, да плати кралѥвьствоу ми ·т· перперь.

XXXI. И забѣль кралѥвьства ми Жедьнь приложихь Светои Богородици Хтѣтовьскои, да си има зимовиште кобиламь и овцамь.

XXXII. Сиꙗ же вса принесенаꙗ мною· грѣшнымь Стѣфаномь, по милосты Божиѥи кралѥмь, и сь сыномь моимь, младымь кралѥмь Оурошемь, самодрьжавныимь и самодрьжцемь всѣхь срьбскыхь земль и поморьскыхь, паче же и окол'ныихь царь и земль привьзьмь силою владикы моѥго Христа и помоштию прѣчистыѥ Богородице, материю Христа моѥго, аште и оть многыихь малаꙗ приношю ти, владичице Богородице, итд.

XXXIII. I сиꙗ вса записанна и оутврьжденнаа вь хрисовоули семь да соуть оу всакои свободѣ оть всакого насилиꙗ и оть всѣхь работь малыихь и великыихь и оть всѣхь поданкь гредоуштихь по земли нашеи, ꙗкоже си ѥсть была и при дрѣвныихь царѣхь и родитель кралѥвьства ныи свободна сиꙗ црь-

ковь. Молю же и по нась хотештихь быти ихже избереть Богь, или сына кралєвьства ми, а или иного оть рода кралєвьства ми или соудомь Божиємь, или иного рода боудеть, не разорити и не отьєти ничесоже оть сихь прѣданныихь мною, кралємь Стѣпаномь и сь прѣвьзлюбленнымь ми сыномь кралєвьства ми, младимь кралємь Оурошемь. Не разориховѣ ничесоже да ни отєсвѣ ничесоже оутврьждениꙗ светымь црьквамь оть дрѣвныихь царь грьчкыхь и светыми родители и прародители кралєвьста ны, нь паче потврьдисва и покрѣписвѣ ꙗкоже нарекоховѣ се хтитора мѣстоу томоу, ꙗко да осѣнить на вь дьнь браны надь главою наю штить нероукотворенны, и боудеть ны прѣдьстательныца вь дьнь страшнааго соуда.

XXXIV. І видѣ кралєвьство ми Богородицоу Хтѣтовьскоу не имоуштоу приложка сланога, и приложи єи кралєвьство ми и сь прѣвьзлюбленнымь ми сыномь младимь краль = Оурошемь да си оузима всако годиште оу Светого Сергыꙗ ·рн· споудь соли.

XXXV. И освободи кралєвство на область Светыє Богородице Хтѣтовьскыє оть приселице, да соуть свободна села Светыє Богородице, понєже соуть была свободна и при дрѣвныихь царихь грьчкыихь и при светопочившихь родитель кралєвства на.

XXXVI. И сиє малоє наю приношениє кто потьштить се разорити или отнети что оть сихь приложенныихь нами Светѣи Богородици Хтѣтовьской, кто годѣ боудеть, таковаго да разорить Господь Богь и прѣчиста Богородица, птд.

XXXVII. Си хрисовоуль оуспоменоутиємь грѣшнаго чрьноризца Арсѣниꙗ, игоумена хтѣтовьскаагo написа господинь краль Степань, сь сыномь си Оурошемь.

Стефань вь Христа Бога благовѣрни краль..........

XXII
МАНАСТИР СВ. ДИМИТРИЈА
(у кочанима)

Јован Оливер

1337

даје манастиру Светог Димитрија у Кочанима повластице. Григоровичъ И. В. Очеркъ путешествія по Европейской Турціи. Изд. 2. Москва, 1877, 46; Гласник XIII, 297. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV. Архим. Леонид. Опис ман. Хиландара 70.

I. ....По милости Божиѥи и по милости господина ми кралꙗ Стєпана, ꙗ слоуга вєли Оливєрь створихь милость господиноу ми Свєтомоу Димитрию иже оу Кочьньхь, а на лицє игоумєноу Сємєоноу. Наидохь сєлиштє поусто Свєтаго Димитриꙗ оу Ѥстрєбницѣ, и послахь мога чловѣка Тодора, кои ми сє прєда изь Грькь, по роуцє да насєли онози сєло.

II. И таковоу милость оучинихь и да грєдє кто люби Свєтаго Димитриꙗ на законь црьковни, и да соу свободни одь всѣхь работь господства ми, и да имь се нє оузима никии поданькь, ни кралєвь, ни мои, ни позобь, ни доушєгоубина, и да нє работаю ниѥдноу работоу, ни ораниꙗ, ни копаниꙗ, ни поноса, тькмо да работаю цркви господина ми Свєтаго Димитриꙗ.

III. И да нє има области никии владальць господина ми крала ни мои, ни сєвасть, ни кнєзь, ни прахторь, ни псарь, ни ини кто иже подь властию.

IV. Кто ли се наиде потвараѥи, итд.

Препис В. И. Григоровића веома рђав. Ми смо се држали преписа Љ. Ковачевића. У почетку је назначен потпис **Велики Слоуга Оливерь срьпскыѥ земли и поморьскіе**, где изгледа да је потпис краљев помешан с потписом тога великог чиновника. Година је негде записана ҂ѕ и ·ѿе· Ако би се узело 6855—1347, Оливер у то време није *био велики слуга* него *деспот*. С тога мислимо да би требало читати 6845—1337.

XXIII
МАНАСТИР ТРЕСКАВАЦ

1.

Краљ Стефан Душан

I. Године 1335[1]

даје прилоге манастиру Трескавцу, приликом освојења Прилепа. Гласник XLI, стр. 356 и 358.

I. Азь же Стефань краль вьсеѥ срьбьскыѥ и поморьскыѥ землѥ изволениѥмь и помоштию вьседрьжителıа Господа Бога и прѣчистоую ѥго матере и молитвами светыхь моихь прѣродитель Сүмеона и Савоу прѣѥмь грады довольны, надь ними же Грьци обладахоу, прѣѥхь же и градь глаголѥмыи Прилѣпь, идеже ѥсть монастырь прѣсветыѥ Богородице, ıаже глаголѥмоѥ мѣсто Трѣскавьць .... изволихь семоу монастирю дати хрисовоуль свои по образоу древниихь цареи грьчьскыихь и бльгарьскыихь, иже прѣжде мене обладали соуть тѣми странами, на оутврьждениѥ и похвалениѥ Христоу Богоу нашемоу и прѣчистѣи матери ѥго, ıаже славить се вь монастыри глаголѥмѣмь Трѣскавьци.

II. Я се катастихь о метохехь црьковныхь, о нивьѥхь и о виноградѣхь, о задоушьнихь и о коупеницахь. Село Бѣла Црькьва сь воденичьѥмь што ѥ при црькви и дроуго воденичьѥ оу Обрьшанехь двѣ оцѣ, и дроуго воденичьѥ што ѥ заѥдно сь Роуньзеремь.

---

[1] Та година се утврђује индиктом.

III. И при(ложи) кралєвьство ми село Трьновьци сь водѣничьюмь и сь нивьюмь и сь ливадами и сь вьсею областию и правинами сель тѣхь, и сь виногради и сь нивиюмь што соу дали властеле за доушоу.

IV. Метохь Свети Димитрие сь людми и сь винограды и сь нивиюмь што є задоушница црькви; има си отесь тьзи метохь.

V. Метохь оу Прилѣпѣ светии Өеодори, сь людьми, и сь виногради и сь нивиюмь задоушнимь и коупеницами, и виноградь што є даль Беривои вь Хоусаревьцихь за два кьбла. Има си оттесь тьзи метохь одь Баровоу Црькквоу, итд.

VI. Вь Галичанехь коупеница оть Панарета кьбломь ·р·; коупеница оть Мисинополита оу царевѣ зевьгелатии кьбломь ·р·

VII. Селиште Жоурьче, одь него половина, и одь нивиꙗ и одь полꙗ половина, и одь брьда.

VIII. Метохь оу Порѣчи Манастирицъ, сь людми и сь винограды и сь нивиюмь и сь коупеницами, и задоушнина што се находи.

IX. И Могилица заедно сь планиномь и сь нивиюмь.

X. Селиште поусто Питичь, сь нивиюмь и сь горомь.

XI. Селиште поусто Калогерьцъ, што є коупеница Пасарелова, сь нивиюмь и сь Доубравомь и сь планиномь.

XII. Селиште Ельчьє што є населиль светии краль, сь людми и сь нивиюмь и сь планинами и сь всѣми правинами оу Бабоунѣ.

XIII. Селиште поусто Хоморани, и дроуго тоугере селиште поусто Техово. Имають оттесь тази селишта оть царева кладеньца и на присадьскы поуть, итд.

XIV. Метохь оу Хлеринѣ Чрьтопись сь людми, и сь нивиюмь, и сь винограды и сь водeничиюмь и сь коупеницами и задоушьниномь.

XV. Село Доупиꙗчанє,[1] сь людьми, и сь нивиюмь, и сь винограды, и сь коупеницами оть кyрь-Димитра и кyрь-Ꙗка и

[1] Гласник XI, 130 око 1336 ближе одређене границе.

отъ куръ=Василѣ, меглигоревское нивие, кьбломь ·р·, коупеница отъ куръ=Ика кьбломь ·о·, нива оу Бохорине, стась Свьгенева, стась дроуга Чемерева.

XVI. Оу Прѣспѣ двѣ ловишти, оу Бижданехь половиноу водѣнице, оу Бабоунѣ стась и водѣница и периволь и виноградь.

XVII. Оу Полозѣ метохь Крьпень сь водѣничьюмь и сь виногради и сь нивиюмь и сь планинами и сь вьсѣми правинами юго што приложи свето=почившии краль за доушоу си.

XVIII. Селиште вь Гльбочанѣхь, сь нивиюмь, и сь винограды, и сь планиномь, и сь всѣми правинами села того.

XIX. Селиште поусто оу Могилѣнехь, што приложи протосевасть за доушоу си, сь нивиюмь и сь ливадами.

XX. Село Еленѣжьцы, што приложи господинь краль за доушоу си, сь нивиюмь и сь виногради и сь воденичиюмь и сь планинами и сь ливадами и сь вьсею правиною, чию либо се находи.

XXI. Метохь Светии Димитріе оу Прилѣпѣ, што приложихоу Мисинополитова дѣтьца, сь нивиюмь и сь виногради и сь водѣницами, и сь Коучьковѣне селиштемь, и сь панагиромь, и сь вьсею правиною того.

XXII. Стась вь Кривогаштанехь, коупеница отъ куръ=Деꙗ Арьгіропоула. Тоугере и дроуга стась што ю приложиль Маминь за доушоу си.

XXIII. Црьква ве Лишинѣ Светии Илиꙗ сь областию и сь вьсѣми правинами што прідаде Капиклеи за доушоу си.

XXIV. Стась Бѣлевьска зь горкоу,[1] сь виногради, и сь нивиюмь и сь воденичиюмь и сь вьсею областию и правинами што ихь дрьжаль куръ=Василь.

XXV. Стась оу Глигоровьцехь игоумна, брата Ѳеодорова вь Малихь Мраморанѣхь, коупеница одь куръ=Димитриꙗ Давидова, кьбломь ·ѯ· =мь.

XXVI. Селиште поусто Деньче, што приложи Просеникь сь областию и сь вьсѣми правинами.

[1] сь горькою.

XXVII. Црьква оу Хлеріні светии Никола, што продаде влашьки пискоупь, сь людьми, и сь винограды, и сь нивиѥмь и сь водѣничиѥмь, и сь вьсею областию и правинами.

XXVIII. Тоугере метохь оу Калиницѣ, мати Божиꙗ, сь нивиѥмь и сь вьсеми правинами.

XXIX. Стась...... кьбломь ·р· и водѣница коупена од Любинкоу и одь Ѳодора Згоура на Радоуштии.

XXX. И да не метеха пискоупь сьбьхь никако, тькмо помѣнь да имать, а веке ништо, а да ѥ подь областию архіпискоупа како и оу всѣхь хрисоволѣхь пише грьчьскыхь.

XXXI. Опрѣмче зимовиште сь всѣми правинами.

XXXII. Селиште поусто Дрѣновьци, одь него половиноу, и одь полꙗ, и одь планине, и одь Ѩрбанась — половиноу.

XXXIII. Селиште дивьѥ Маргарить, сь областию, и сь правинами, и сь планиномь.

2.

Краљ Стефан Душан

II. Око године 1337

потврђује и шири своје дарове и повластице учињене манастиру Трескавцу године 1335, напред штампаном повељом.[1] Гласник XI.

I. Селиште...... ми, сь нивиѥмь, сь ливадами и сь брьдомь, а томоу мега до прѣсильскоу мегю...... оновачкоу.

II. Дворь вьноутрь оу градѣ, сь коукиѥмь и сь житницоу, коупеница оть Ѥксифелина.

III. И дворишта...... Немани, Монахицево и Гребенарево двориште вь Бредивѣнехь близь...... и до рѣч...... поутѣ.

IV. Двориште Инѣца Коньцина близь Ханьдака и Нисьтефила...... ѣница на...... адоу...... одь льбиницоу.

V. И дроуга водѣница надь Калевицоу.

VI. Нива подь Ѥборииемь..... црькви..... пилевѣмь дворомь, кьбломь ·д·, тако и сь ковачевѣмь двориштемь близь.....

[1] Уврштује се само оно што је сасвим ново или јаче промењено.

нѣ. такожде и прѣзь доль еврѣнскы близь Арсенѣ, кьблоу єдиномоу.

VII. И нива ..... ва, кьбломь ...... ·д· = мь при протоневелесимѣ конь ...... ега ..... ньчехь, кьбломь ·л· и ·ѕ·, при попѣ Мавриги, при Бароу и при Стеф .....

VIII. Дроуга нива по срѣдѣ ...... виньчехь Плисварева и Коньдрова, кьбломь ·п·, до поутѣ коучковѣ ...... и до рѣчишта еврѣискего и поутѣ обрьшаньскего.

IX. И нивиє вь области хороупаньскимь ...... Хороупанѣ до старего поутѣ галичкаго и до не ...... и до поутѣ храштаньскего, кьбломь ......

X. Нива надь нею кьбломь ·ѕ· при Нѣгыгоу, и до того поутѣ нива на селишти, кьбломь ..... га и Спандоунѣ и до Монопоутѣ, и до Близѣга.

XI. И нива голѣм(аго) стратопедархѣ, кьбломь ...... ге хороупанскоу, и до поутѣ кривогашкего.

XII. Нива кьбломь ·ме· плисигасть грьлѣ ..... деньца Драгова и до бароу, и до поутѣ кривогашкего, и до старего потока, до ...... ковоу.

XIII. Нива соу ..... до Радослава и Хитреша, кьбломь ·м· плисигасть Спаньдоунь, и до Хитреш ...... и до селишта Полатиць ...... нива Хитрешева вь ногоу тоєжде ...... нива под ..... плисигасть Спаньдоунь и до храштаньскаго поут ...... до стана ...... ньдоунь и Дѣдославь ...... нива Ра ..... ва ... та до поутѣ пе(че)нѣшка.

XIV. Обрьшани, нива Өеодора Главата на ме .... рекомаго Жеравь и до Нѣгыгоу.

XV. Стась вь Бохоринѣ ..... штемь и сь людми, землѣ зевьгаремь ·д·, водѣници ·в· сь винограды, сь периволемь, сь ливад ..... сь нивиємь, сь водѣницием, сь ливадами, сь всеми пра ...... ємь, сь водѣницием, сь брьдомь, сь ливадами.[1]

XVI. Селиште Боучинь сь ни ..... сь брьдомь, сь водѣницием, засельком сь Долѣны и сь Таронинѣ ...... мь и Зиго ......

---

[1] У првој повељи од 1335 помиње се под XV само нива оу Бохоринѣ.

ѣмь дѣломь и Спаньдоуневѣмь дѣломь, а томоу мегѣ до Катачевоу водѣницоу и до .... игоури лоукоу и до прѣсильскоу мегю.

XVII. Селиште Могылица сь нивиѥмь, сь водѣнице...... мь, сь ливадиѥмь, сь всѣми правинами.[1]

XVIII. Селиште Невркѣгово сь всѣми правинами.

XIX. Коупеница одь Доушникь половиноу, сь всѣми правинами, сь водѣницнѥмь .... сь ливадѫ.

XX. Селиште Дльга Кьси сь нивиѥмь, сь винограды, сь водѣницнѥмь, сь планиноу, сь зимовиштемь, сь овоштиѥмь, сь ливадоу, сь всѣми правинами.

XXI. Вь селѣ Обиждѣнехь поль водѣницоу.

XXII. Нивиѥ оу Бѣлевѣ што придаде Опсикиꙗкь, кьбломь ·с· и водѣница на Бѣлевьшт(ици).[2]

XXIII. Стась оу Богомилѣхь Сидрофаꙗва, сь винограды сь водѣницоу, сь периволемь и сь планиноу.

XXIV. Стась вь Хлахолинѣ и водѣница.

XXV. Водѣница вь Крагоуицехь, коупеница одь Копривоу Николоу.-

XXVI. Нивиѥ вь Ярмѣнохори, што придаде царь, кьбломь ·р· до поутѣ кои греде вь Ярмѣнохор .... и до мегю мотичничкоу, и до рѣкоу и до мегю Калиникоу.

XXVII. Стась вь Роснѣ Комьпсарина .... кьбломь ·р·

XXVIII. Рибариѥ вь Прѣспѣ, вь Нивицахь, именемь Ямартоль и Добре, што придаде царь, сь всѣми правинами; рибарь оу Прѣспѣ што придаде краль оу Накольцехь, именемь Сопрьсть, сь братиꙗми, сь родомь моу, сь ловиштемь, сь всѣми правинами.[3]

XXIX. Метохь вь Охридѣ Прокадимен .... црьковь Св. Іоань Богословьць, сь нивиѥмь, сь винограды, сь ловиштемь, сь млини, сь врьтомь, сь всѣми правинами.

---

[1] Упореди IX у напред штампаној повељи од 1335.

[2] Упореди XXIV у напред штампаној повељи од 1335.

[3] Упореди XVI у претходној повељи. Није јасно који се *цар* и који *краљ* помињу, али ће бити цар грчки и цар ранији од српског освојења, а под краљем ваља разумевати Стефана Душана.

XXX. Селиште Бѣла Водица сь всѣми правинами, што приложи тепци Градиславь.

XXXI. Селиште Костино што приложи Костаньдинь севастократоровикь, сь всѣми правинами.

XXXII. Одь Доубницоу половиноу, сь винограды, сь млиномь Хотѣцьвѣмь и сь всѣми правинами.

XXXIII. Селиште Комарьчѣне, што придаде Драгомань кастрофилакь сь всѣми правинами.

XXXIV. Метохь оу Прѣспѣ оу Любоинѣ Светы Никола, што придаде Никола архиепископь, сь всѣми правинами.

XXXV. Село Обрьшаны, сь нивиемь, сь винограды, сь воденицинемь, сь ливадами, сь всѣми правинами села того.

XXXVI. И вь градѣ виноградь Биривоевь, и дроугы виноградь Синахеритовь на Песимь Брьдѣ.

XXXVII. И приложи краль трѣвниноу всоу, што е по метохехь всехь црькивныхь, да збира црьковь, а инь да нема печаль оть владоуштихь.

3.

Краљ Стефан Душан

III. После 1337 године,

приликом походе престолонаследника, краља Уроша, потврђује и на ново умножава напред наведене дарове манастиру Трескавцу. Гласник XIII, 369.

I. И прьвое црьквь оу Прилѣпѣ Продромь сь всѣми правинами.

II. Панигириште, почьнь оть дола еврѣиска, свѣне дворишта Арсенева, до двора Петралѣтова и до оурвишта Светые Варвары.

III. Селиште Могылѣни близь Роусець, сь нивиемь, сь ливадами, сь топили.[1]

IV. Село Жоурче, Цклеревь и Мадаракевь дѣль, сь нивиемь, сь виногради, сь млини, зь брьдомь, сь всомь прави-

---

[1] Упореди у првој повељи напред IX, где се помиње Могилица

номь, и половиноу оть Дльге Беси, што даде кіра Ерини Комнини, жена голѣмога папие.[1]

V. Водѣница на Радоушти коупена оть Дамбинице.

VI. Травнина што ѥ по весѣхь метохиѩхь, жировнина, все то даѥть кралѥвьство ми црькви.

VII. И пріложи кралѥвьство ми прѣсветѣи Богородици Трѣскавской оть трьга пріл҄ѣпскога да оузимать треті дѣль виноу светаа црькви вь помень кралѥвьства ми.

VIII. И зговори се кралѥвьство ми сь кралицомь, и послахмо прѣвьзлюбленаадго сына кралѥвьства нашего Оуроша кралѣ да се поклони прѣчистой Богородици, и сь нашимь зговоромь и тои приложи црькви да оузимать чьстныи монастірь всако годиште оть трьга пріл҄ѣпскога по ·р· перперь освѣнь прьвнега дара выше писание.

IX. И освободи кралѥвьство ми села и метохиє все светые Богородице оть позова и писа, и приселице, оть псара и геракара, и провода и поноса, оть поклисара и оть поданка всакога.

X. И всака глоба што се оучини оу црьквних людей, доушеоубіиство и распоусть, и дѣвичь развой, и роука, и послоухь, и прѣстой, все да ѥ црьквно.

XI. И што оулазі....... (к)оулоу прил҄ѣпскоу, жито, вино, благо, та и всака пишта, оть сега даде кралѥвьство ми светой црькви оу Трѣскавць.

XII. Панигирь на Дміітровь дань да имать ѥко и прѣжде.....

XIII. И даде кралѥвьство ми сіи златопечатні...... вь всакоу своб....... кто....... рекше оть всѣхь работь и поданкь кралѥвьства ми веліхь и малихь.

[1] Упореди у првој VII и XX у другој напред наведеној повељи.

XXIV

МАНАСТИР СВ. БОГОРОДИЦЕ ПЕРИВЛЕПТЕ У ОХРИДУ

Краљ Стефан Душан

1342—1345

потврђује села и повластице цркви Св. Богородице Перивлепте у Охриду. Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV.

.... И паки рекоу славимь те, прѣчистаꙗ Богородице, иже твоимь неизреченимь милосрьдиѥмь вьздвигноувь ме одь одра болѣзни моѥ и пособьствова ми кралѥвьствовати великими и славьними градови грьч̔кими и настав̔никоу бити великимь и светимь царемь грьч̔кимь вь градѣ Охридѣ. Тѣмьже и азь рабь Христовь Степань, краль всѣхь срьпьскихь и поморьскихь и грьчкихь земль и благочьстива и христолюбива и превисока кралица кира=Ѥлена и зь богодарованимь наю синомь, младимь кралѥмь Оурошемь, и сь Христовомь помоштию и прѣданиѥмь брата кралѥвьства ми, севастократора града Охрида, и обрѣте кралѥвьство ми оу градоу Богородицоу Перивлеп̔тоу хрисовоуле, записани и оузаконѥни одь прьво бивьшихь светихь царь, такожде и кралѥвьство ми и записа и оутерьди села и метохиѥ те црькве:

I. Село Радобоуждa сь засел̔ци, и сь ловиштами, и сь планинами, и сь всѣми правинами.

II. Село Гюнмино и селиште Фроугови Власи сь мегꙗми.

III. Вь Доуковѣ што ѥ Калопоулово сь мегꙗми и сь ловиштами и зь данию и сь всѣми правинами.

IV. Оу Радов'лиштехь црькввь Светаа Богородица, сь коупеничиюмь и сь вьсѣми правинами.

V. Оу Заградчанехь мѣсто коупеничию Калиманово и Гюргичево што ю дано црькви задоушнина.

VI. Село Веш'чани сь мегıами и сь вьсѣми правинами.

VII. Село Iаблашчани, сь мегıами и сь вьсѣми правинами.

VIII. Село Iабланица, сь мегıами и сь вьсѣми правинами села тога, Оуборо и Плавци.

IX. Село Храштани, сь мегıами и сь вьсѣми правинами вь Моровиштехь, мѣсто коупеница и задоушнина оу Горѣнцехь, мѣсто коупеничию и задоушнине оу Орахов'ницѣхь, мѣсто коупеничию и задоушнина Подмоли.

X. Селиште сь вьсѣми мегıами метохиıа Соубот'ць оу Копачехь сь засел'ци и сь полюмь и зь брьдомь и задоушнинами и сь вьсѣми правинами.

XI. Метохиıа Iаньковь Доль оу Прѣспѣ сь мегıами и сь млини и сь вьсѣми правинами.

XII. Оу Haклѣ ·о· рибара.

XIII. Мом'лишта село и селиште Морозвижда, сь мегıами и сь ловиштами и сь вьсѣми правинами.

XIV. Село Ходоуништа сь ловиштами и сь вьсѣми правинами, и на Мокрьскимь Поли мѣсто Дѣль што ю Мавръ приложиль.

XV. Строуга Враниска и С'троуга Мала и вь градѣ гор'ни дворь и дол'ни дворь, и на юзерѣ црькква Свети Никола сь вьсѣми правинами и седьмь рибарь и вь Мислешевѣ стась.

XVI. И вь тѣхь селахь и метохиıахь да не има области оулѣсти ни кефалиıа, ни севасть, ни прониıарь, просто рек'ше ни маль ни великь, и да имь нѣсть ни гоуменьштине, ни митата, ни поноса, ни градозиданиıа вь манастири и ниюдного поданька, ни мала ни велика, развѣ што имь рече кралица да работаю и всеосвештени епископь дѣволски кирь Глигори.

XVII. И оуспоменоу ми како юсть приложиль прелюбавни властелинь кралювства ми севастократорь Керьсакь село Родо-

кали и сь засельци и сь всѣми правинами села тога цркви Перивлепьтоу, монастироу кралевства ми и краличиноу, и кралевство ми записа и оутврьди ꙗко да ѥсть тврьдо и неразоримо до вѣка и да ѥсть оть црькве неотѥмлемо до дни и до вѣка.

† Стефань вь Христа Бога вѣрни краль васѣхь срьбских и поморскихь земль.

Млади краль Оурошь.

XXV
МАНАСТИР ЛЕСНОВО У ЗЛЕТОВУ

1.
Јован Оливер
1341

подиже манастир архистратигу Михаилу у Леснову. Препис Ст. Верковића, Гласник XIII, 293.

Сьзда се сіи свѣтлыи и чьстныи храмь великаго воѥводе вышнихь силь, архистратига Михаіла; сьзда се и сьврьши се вь дни Стефана крала, сь троудомь и поданиѥмь раба Божиꙗ Іоана великаго воеводе Оливера и подроужиꙗ ѥго рабоу Божию Анноу Мароу,[1] и вьзлюбленнаго емоу сына Краика,[2] вь лѣто ҂ѕѡмѳ (6849—1341).

Се же села и метохіе: Село конь црькве Лѣсново сь заселкомь Доуково, и оу Баковѣ црьквь Светаго Николе сь селомь, и на рѣцѣ заселькь Глобица, и село Добрѣвои, и оу Дрѣвѣноу м. Светы Елисеи, и засель Пештица, Свеıь Прокопиѥ. И катоунь влахь настрои. И оу Штипѣ Светы Нікола Поп = Сифиѥвѣ, и ·к· коуке......

---

[1] У грчком натпису, штампаном на истој страни у истој књизи Гласника помиње се као жена Марија: *της πανευτυχεστατης βασιλισσης Μαριας της Λυβερισης*. — [2] У истом грчком натпису спомињу се као деца Оливера и Марије Крајко и Дамјан.

2.

Цар Стефан Душан

1347—1350

утврђује и обдарује манастир светих арханђела подигнут од деспота Оливера у Леснову. Гласник XXVII, 287. Издање арх. Леонида. С разлогом сумња г. Т. Флорински, Памятники, 81 да издање није по оригиналу. Међутим деспот Оливер је сам, позније, предао ову своју задужбину манастиру Хиландару. Тај његов дар потврдио је Костадин Дејановић 15 августа 1381, обновивши, својом нарочитом повељом, права хиландарска на манастир Лесново. Костадинову ту повељу нашао је у Хиландару Љ. Ковачевић, и она је уврштена на своје место у овој књизи напред међу хиландарским повељама.

I. ....И царство ми благоизволи, показахь доброу и нелицемѣрьноую любовь кь властеломь и господамь срьпскимь и всака же желаниꙗ испльнихь, доушевнаа же и телесна царьскыимь образомь, и всенастоѥштимь златопечатнимь словомь царства ми записавь и оутврьдихь, и светоѥ царство ми видѣвь вселюбима и срьдьчна властелина, деспота Оливера, како всесрьдьчно потьшта се изь гльбиніи доушевныѥ сьздати ѥмоу храмь вь име великославныихь и беспльтныихь чиноначелникь архистратига Михаила и Гавріила, вь странѣ же Злетовьсцѣи, рекомоѥ Лѣсново, и сиѥмоу дѣлоу поревновавь светоѥ царство ми, ꙗко видѣхь правовѣрноую любовь и поработаниѥ ѥго, иже кь светомоу ми царствоу.

II. И зговорихь се на зބороу сь господиномь и отьцемь светаго царства ми прѣосвештенныимь патріархомь кирь=Іоанникиѥмь, и сь архіепископомь охридьскыимь Николомь, и сь архіепископомь скопскыимь. рекше митрополитомь кирь = Іоанномь, и сь всѣми митрополити и епископи и игоумени же и ликомь иереискомь и властели и сь всѣмь зборомь светаго царства моѥго; сиѥ же зговорениѥ бысть сь всѣми тѣми и сь госпождею прѣвысокою царицею Ѥленою, и сь прѣвьзлюблѥнныимь синомь светаго царства ми кралѥмь Оурошемь сиꙗ вса сложно зговоривь се светоѥ царство ми, ꙗко да боудеть вь свѣдѣниѥ всѣмь, малыимь и великыимь, зане створихь добродѣтельноую любовь и милость все-

любимоу властелиноу светаго царства ми деспотоу Оливероу, иже ѥсть сьздаль светыи храмь онь оть основаниꙗ иже вь мѣстѣ Лѣсновѣ, и оукрасивь всѣкыми лѣпотами црьковными, оударовавь селми и сь заселци и сь планинами, и сь прочіими оттесы землѥ те.

III. И по милости Божиѥи, како подвигохь сань кралѥвьскы на царьство, и архіепископию на патріаршьство, и епископиѥ на митрополитьства, такожде и подвигосмо всечьстноую Скопию, чьстнаго и славнаго града Скопиꙗ Троѥроучицоу на прьвопрѣстолноую митрополию, поискасмо пискоупиѥ подложити вь область митрополиѥ Светыѥ Троѥроучице Скопьскыѥ, и сь зговоромь сиѥга Богомь сьбраннаго збора поноудисмо сиѥго вселюбимаго властелина светаго царства ми деспота Оливера, ꙗко да подвигнемо и почтемо и осветимо сизи монастырь светыхь архаггель ѥгова хтиторьства оть игоумениѥ на епископьство, да ѥ вь область и вь помень прьвопрѣстолныѥ митрополиѥ троѥроучице славнаго града Скопиꙗ, по заповѣди светыхь и божьствьныхь и врьховныхь апостоль и светыихь и богоносныихь отьць и светыихь ·з· сьборовь, иже оуставивше и оутькмивше прѣдаше намь. Поискавше обрѣтосмо вь области тои епископию Морозвиждьскоу оть многыихь лѣтьь запоустѣвшоу и подложисмо ю подь епископию светыхь архаггельь вь Злетовѣ сь селомь тѣмь Морозвиздомь и сь оттесомь села того, да ѥсть вь метохь неотѥмлѥмо никиѥ мѣре вь вѣкы и благословисмо моу да си има доуховнине што ѥ оттесь, до где же Злетово дрьжи.

IV. Тѣмь же и светоѥ ми царство записа и оутврьди сии настоѥшти хрисовоуль, села и метохию, иже именоують се сице.

Прьвоѥ село близь црькве Лѣсново и сь заселкомь Доуковоу више црькве.

Село Баково и сь црьквою Светаго Николи и сь заселкомь Глобицомь.

Село Добрѣѥво сь всѣми правинами села того.

Село Дрѣвѣно сь црьквию Светаго Елисеꙗ и сь заселкомь Пештнымь.

И катоунь влахь настрои.

И оу Дрѣновѣ Долѣ црькввь Светаго Прокопиꙗ сь намѣстиюмь и всею баштиною црькве те.

Се же оттеси и меги селомь тѣмь Светаго Архаггела: почьнь подь Пештною низь доль, итд.

Се же село Глобица кою есть на рѣцѣ Злетовьсцѣи, и се же оттеси села того: оузь Млатѣювь Доль по равьникоу, итд.

И выше дрогѣ оу Брѣста двѣ водѣници оу юдной коуки и врьть, и подь Бѣлишевѣмь Селиштемь водѣница.

Се же оттесь Морозвиздоу: како греде поуть изь Жрьновштице, итд.

Оу Жрьновштици двѣ водѣници морозвиждьцѣ и поль ваде.

Оть рѣке жрьновштичске такози оутькмисмо: Морозвиздь Жрьновштицомь како ю было и прѣжде при Грьцѣхь, тако и сьги да си дрьжи всаки свою баштиноу и коуплюницоу и прикию, Морозвиждане оу Жрьновштици и Жрьновштане оу Морозвиздѣ.

Оть Бидостиништь мегѣ: оть Шипковице на Гнилоу, на могилоу итд. Инако не могосмо оутесати мегю Морозвиздоу сь Жрьновштицомь, зане би Жрьновштица на мѣстѣ морозвизд'скомь.

V. Юште приложи светою царство ми епископіи црькви Архаггелоу оу Злетовои оу градоу Штипоу црьковь Светаго Николи Поп=Сифиювоу сь всомь баштиномь, и сь земломь, и сь нивиюмь и сь виногради и ·к· чьбрь и сь всѣмь оттесомь црькве те.

VI. И што есть водѣница Краимирова одоумрьтна, и тоу приложи светою царство ми Светомоу Архаггелоу.

VII. Оузе светое царство ми оу градоу ·к· коукь, и то приложи светое царство ми подь црьковь Светаго Архистратига Лѣсновскаго, да соу црькви сь всѣми баштинами своими што си имаю оу градоу томь. Сии же имена людемь тимь: Попь Роудьль и зь братомь, и Бранило Батолꙗ, итд.

VIII. И еште приложи светою царство ми Светомоу Архаггелоу да оузима црькви епископіи оть злетовьскаго трьга на всако годиште по ·р· перперь, да ю свѣкꙗ црькви.

IX. И ѥште приложи светоѥ царство ми епископіи злетовской Светомоу Архаггелоу оу Пиꙗнци црькове Светаго Николе сь селомь и сь виноградомь и сь водѣницами и сь лоугомь, и землѥ стльпь, почьнши оть Светаго Николе до лоуга и выше лоуга около Брѣста лоукы до поута кои прѣходи оть Царева Села и више Цареве Воде по трапоу.

X. Нива и стльпь на Колакининиꙗ Долѣ выше Брѣста и на Олѥшевѣ Долѣ стльпь обѣстрань поута, и тоу надь поуть дроуга нива, а оу Црьковници оу Могилиць ·д· комати землѥ.

XI. И Небрадова Лоука подь Царевѣмь Селомь.

XII. И селиште Котража.

XIII. И на Драмчи нива на Бариштехь.

XIV. И оноуге Светаго Илиѥ надь поуть кь Драмьчю идоуште нива.

XV. И оу Клисоурѣ два комата землѥ.

XVI. И приложи деспоть землѥ стльпь выше Светаго Илиѥ дола, и дроугыи стльпь повыше, кои ѥ Гюрень дрьжаль оузь Бложиноу.

XVII. И еште приложи светоѥ царство ми оу Пиꙗнци на Брѣгальници црьковь Богородицоу сь селомь и сь намѣстиѥмь.

XVIII. На Гошевѣ Долѣ ·г·ниви, и на Дюбешевцѣ ·в· нивѣ, и на Габровштици ·г· нивы, и Светаго Георгіа ·г· нивы.

XIX. И оу Мрамора нива, и на Смрьдешци нива, и на Брѣгалници нива, и на Тоудоровѣ Долѣ нива, и на Звегорштици ·в· нивѣ, и подь Гнилоу ·в· нивѣ, и на Лазѣхь нива, и оу Клашнѥвѣ Долѣ нива коуплѥница, и оу воденице Светаго Николе лоука, оу Глоги двѣ нивѣ оть Трѣвотишскаго мѣста.

XX. Сиꙗ же приложениꙗ иже дарова светоѥ царство ми светѣи црькви той, приложихь ѥ всесрьдьчно а не лицемѣрствомь нѣкимь, и вьписахь сь всакымь оутврьждениѥмь, а не раздроушимоу быти и разарꙗѥмоу оть нѣкыихь лоукавыхь наважденіи и оухыштрениꙗ диꙗволꙗ. И ꙗже вьписана было вь хрисовоули семь, намѣстиꙗ и баштине и оттеси, и млиніи, нивиѥ, виногради, планина Пашица, зимовишта и доходькь трьжніи,

ни си вса выше оуписаннаа да не боудеть отѥмлѥмо ни оть кого обладьствоующта вь земли тои, нь и оште больше да оутврьждаемо имь боудеть светыѥ ради црькве и повелѣниѥмь светаго царства ми.

XXI. И што соу села и люди црьковни сь всѣми оуказании и правинами, освободи светоѥ царство ми оть всѣхь работь светаго царства ми, великыхь и малыхь, и оть писа, и оть позоба, и оть приселице, и оть наметькь и приплате, и поклона царьскаго, и оть града, и провода поклисарь, и оть глобе и поданка и трѣвнине, оть псарь, и геракарь, и всакого поноса господскаго, и оть сокꙗ и димнине и перперакꙗ, и десетка житнога и виннаго и всакого десетка живаго, и наметка свинскога и овчега, и воиске, и ораниꙗ и копаниꙗ, и всакаго нападаниꙗ работнаго, а просто рекше: оть всѣхь работь великыхь и малыхь.

XXII. И да не облада никто црьковию ни людми црьковними, ни селы, ни всею областию црьковною, ни кепалиꙗ, ни севасть, ни кнезь, ни соудиꙗ, ни глобарь, ни прахторь, сиꙗ ꙗже решти никто оть владоуштихь по земли светаго царства ми, тькьмо да облада всѣмь тѣмь црькьвь Светаго Архаггела и епископь, и о позобѣ да даваю ѥдноу криноу прѣводноу ꙗкоже иныѥ црькве.

XXIII. И о соудѣ што се не може расоудить прѣдь епископомь, да греде прѣдь царство ми, а инде нигдере да имь не боуде соуда.

XXIV. И вражда ако се слоучіи вь метохіи, да ю оузима црькьвь а инь никто. Такожде и всака глоба да ѥсть црьковна.

XXV. И светоѥ царство ми назнаменоуеть, аште и поне некои слоучить се деспотоу Оливероу, и сьгрѣшить коимь любо дѣломь царствоу ми и столоу срьпскомоу, или по ниѥмь чеда ѥго такожде сьгрѣшеть царствоу ми, да се они сами педепсоують по изволѥнию светаго царства ми, а епископиꙗ Светаго Архаггела да почива свободно сь всѣмь правиномь, и сели, и людми, и землѥю, и добитки, и сьсоуди црьковными, великыми и малыми, да не вьзметь се ничтоже оть црькве, ни да боуде

за них сьгрѣшеније нѣкоје лоукавоје наваждење ни светыи и божьствьныи храмь Светаго Архаггела, нь да почива јакоже и прочеје епископије по земли светаго царства ми.

XXVI. И што јесть планина црьковна и Пашница и зимовишта, всѣмь тѣмь да обладаје црькьвь Светаго Архаггела. Аште ли кто начнеть по силѣ пасти или зимовати, да даје травниноу црькви по законоу.

XXVII. Сија же видѣвь светоје царство ми вселюбимаго властелина деспота Оливера великоје поболѣније о храмѣ Светаго Архаггела, и зговорисмо се сь патріархомь и сь архіепископми и сь митрополитии и сь епископіи, и сь всѣмь сьборомь, јако да се не постави епископь безь зговора и безь хотѣнија ктиторова.

XXVIII. Сија же вса оукрасивь светоје царство ми и записавь вь всако оутврьжденије и лѣпотоу божьствьноую, јако тврьдоу и непоколѣблимоу быти и неразорјајемоу вь вѣкыи. И аште кого Богь изволи по мнѣ царствовати по земли царства ми...... и начнеть сија разарјати...... таковааго да разорить Господь Богь, итд.

XXIX. Вь лѣто ҂sѡnе, индиктионь ·ѕ·[1]

† Милостију Божијеју вь Христа Бога благовѣрны царь Стефань.

[1] Препис није потпуно поуздан. По 6855 излази 1347, али те године је индикат био 15 а не 3, а индикат 3 припада години 1350. Није немогуће ни то да је повеља издана у тој познијој години.

XXVI
АРХАНЂЕЛОВ МАНАСТИР КОД ПРИЗРЕНА

1.

Цар Стефан Душан

1348—1353[1]

оснива манастир светих арханђела Михаила и Гаврила код Призрена, и даје му добра и повластице. Гласник XV. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. .... Азь Стефань, Богомь помилованыи и Богомь просвѣштеныи царь и самодрьжавныи всѣхь србьскыхь и поморскыихь и грьчькыхь земль, сь благочьстивою и христолюбивою моєю оброучницею царицомь кїра Єленомь и сь богодарованнымь наю сыномь кралемь Оурошемь .... (архистра)тигь Михаила и Гаврїила, и сего оть основаниꙗ растрѣбивь, начехь з'дати вь оутѣшениє мнишьскомоу чиноу, и рекохь єго николиже быти архиєпископии ни митрополии ни епископии, тькмо игоумении вь обьштежилиште чрьнцемь, и єлико ми бысть вьзмож'но приложити и дати храмоу семоу светомоу вь всакыхь правинахь

---

[1] Почетак зидања бележи се у даровној повељи цара Стефана од 29 априла 1348 Арханђеловском Манастиру у Јерусалиму, Miklosich, Monumenta serbica, 133. К. Јиречек у Споменику XI С. К. А. стр. 28 бележи из дубровачких књига из 1349 неку продају веће количине сребра (вредност се бележи на 10.000 перпера) у рудницима у Трепчи за кров цркве Арханђелове у Призрену. Очевидно је зидање ишло брзо. Хрисовуља је, после пропасти манастира, сачувана у манастиру Св. Марка више Кориште и у некој свештеничкој породици П. Срећковић, Синан-паша. Београд 1865, стр. 1. У тој књизи дао је П. Срећковић своје издање хрисовуље с испретураним листовима, онако како се сачувала, додавши више бележака о селима која се у хрисовуљи помињу.

ꙗже выше на потрѣбоу светомоу и чьстномоу обштемоу житию села и метохиѥ, и катоунь влашкыихь, ꙗже соуть писана вь симь благообразнѣмь и вѣстнѣмь златопечатнѣмь хрісовоули царства ми.

II. Я са всимь зборомь изнаидосмо градь горніи на Пытанмь Вышеградь оу хрисовоули црьковномь ѥпископиѥ Призрѣньске и зговоромь всега збора и расоуждениѥмь замѣнихь за градь и за село Повильско и за село Крьбичаны дахь замѣноу ѥпископии призрѣнской и ѥговѣмь хотѣниѥмь и всега клироса село Млачно и село Милопоусти и село Заплъжани сь всѣми меꙗми ихь за ѥгова села и за доходкь доуховныи и за власть доуховноую, а си градь и сь онѣмази селма сь Повильскомь и сь Крьбичани записахь црькви царьства ми, да ѥсть житница и винница и мѣстохранил'ница црьков'наа мѣсто пирга.

III. И запрѣштаю, пачеже и проклинаю сь симь богосьбраннимь светымь с'боромь кога Богь изволи по мнѣ царствоуюштаа, или кралѥвьст'воуюштаа, а или митрополита града того или настоѥштии кепалиꙗ града того Призрѣна, или кнезь, или инь кто любо оть владоуштіихь да не имаа области градомь тѣмь, ни свез'ниꙗ оу нь оуводити, ни доход'кь кои оть нѥго прѣимати, ни градь си отнети оть сиѥ божьствьныѥ црькве ни замѣнити и разорити. Таковаго да разорить Господь Богь и да отлоучить славы своѥѥ и отлоучить ѥго вь т'моу кромѣш'нюю и сихь чиноначел'никь вышнимь силамь Михаила и Гаврила имати вьмѣсто помошти соупостата на страшномь и праведномь соудишти.

IV. И симь образомь замѣнихь црькьвь Спаса оу Младѣна Владоѥвикꙗ и оу матере ѥго и оу всега родьства ѥго, рек'ше х'титорьст'ва его, и за вса села сь люд'ми и земломь и сь виногради и сь всѣми правинами иже се находѣше црькве те или оу градоу, или оу жоупѣ, или индѣ гдѣ любо, нихь воломь и нихь хотѣниѥмь а не нѣкою ноуждею замѣнихь и дахь замѣноу оу Охридѣ Ан'дричю црькьвь за црькьвь, села за села, винограде за винограде, млине за млине, и што ѥ имала црькькь тази оть прѣжде все моу да царьство ми. И записахь Мла-

дѣноу и нговѣ матери да си дрьже вьмѣсто сегази оу баштиноу, како н дрьжаль Спаса такози да си дрьжи Андричю, а Младѣнь ни нговь родимь да векю не поиште онези баштине ни црькве Спасове иже нсть оу Призрѣнѣ.

V. А се имена людемь Спасове црькве кои соу оу градоу и сь стасми: Дивша, Радь ковачь, Тѣшило сынови, Лѣшь грьнчарь сынови, Лѣшко, Доброславь златарь, Заведичь златарь сынови, Саракинь и брать моу Горги, Гонь и сыномь Малцемь, Радь Красавишть и братоучедь моу Соур'доуль, Поул'ша зь дѣцами, Самоварь зь дѣцами.

VI. А се млини Спасови: млинь оу Коуклюшев'ци, млини оу Поул'ше, млина два прѣма царевоу двороу и врьть, и д'ворь на Пѣсчинѣ и пекь, и нште дворь выше царева двора Кривчичинь, и виноградь оу Клепинѣ Оуглѣ, виноградь оу Дрѣновци, лѣха даниловьска за дворови, виноградь на Коурилѣ, и нива Спасова, на име Крив'чичина, на Ерьвничкомь Поли, конь Хране Роубинова и до Свиноглава.

VII. И такожде приложи царьство ми црькви Светаго Николоу Раиковоу сь людми и сь виногради и землома и сь овоштинмь и сь чрькицами и сь млини, и сь всѣми правинами.

VIII. А се людин кои соу оу градоу црькве Николине и сь стасми: Гинь Ракооча, Радь Слѣпчевь, Деико Стоупаревикь.

IX. А се виногради црькве те: виноградь на Kроушевѣ Поли, а замѣнисмо га Нѣжи; и виноградькь оу Бабиштiнхь; и виноградь оу Поустицахь, и оба замѣнисмо Нѣжи на Коурилѣ; виноградь за дворови, и замѣнисмо га Дабиживоу каматникоу на Коурилѣ; виноградь оу Габров'ци, и замѣнисмо га Боикоу на Коурилѣ; и дроуги виноградь оу Габровци, и замѣнисмо га Оделганоу на Коуриловѣ, и оу Поустицахь два винограда, и замѣнисмо ихь Иванкоу т'качоу на Коуриловѣ; виноградь оу Дипов'ци, и замѣнисмо га Д'митроу на Коуриловѣ; виноградь на Ханатов'ци, а дроугiи оу Доубравицахь; виноградь выше Поул'ше; виноградь оу Дрѣновци; виноградь оу Бабиштiнхь; виноградь оу Поустицахь; и нива Раикова мегю

водовагiами ниже Гюровишть до ораха; и дроуге ниве ниже водовагю, двѣ чести тоуигю.

X. А мегiа Кышеградоу и Спасовѣ Црькви и Светаго Николы: оть Раикове Црькве оузь дѣль оу Чрьвени Пирgь, итд.

XI. И еште приложи царство мi црьквь Светаго Стефана сь всѣмь двором и сь земломь и сь винограды и сь млины и сь врьтi, и сь пекиомь и сь овоштиюмь и сь чрьницами и десеткь иже юсть приложило било царство ми болницѣ и сь двормi.

XII. А се имена людемь тѣмь: Даико Боудиништь, Радь Баица сь дѣцамi, Раико Боубиштевь зеть, Божикь Прьчибрадикь зь братиомь, Дмитрь Моурикь, Петрь Глоуш'ць.

XIII. И нива Гюровишта мегю поут'ма до водовагю како водовагiа изь Бистрице греде на Оградюникь.

XIV. И приложи царство ми властеличикiа царства ми Новака Пецию, сь двормi и сь виноградмi, и сь нивами, и сь млини.

XV. И приложи царство ми Божикiа Kроупичикiа зь братомь Богдешемь и сь зетемь Петрьцемь.

XVI. И юште приложи царство ми што се обрѣте мѣсто Прибислава Кютоута, дворь на Пѣсчинѣ подь поутемь и дворь оу Архаггела сь чрьницами, и дворь оу подьградiи, и ливада оу Севастова Лоуга и сь лоугомь.

XVII. И нива ниже Лоуке а выше М'лач'на конь стльпа Богородичина на самомь прѣходѣ оу крьста, а мегiа юи оть рѣке до дроугю рѣке, и до коупленице Дмитрове.

XVIII. И нива на Врьбичкомь Поли оть Гюрине ниве Роубчевикiа до Браниловикiа.

XIX. И два млина на Пѣсчинѣ Богдана Гоубав'ца.

XX. А се людию кои даю воскь: Виичаници; Коутловики; Бѣльшоуть; Михо Брадель; Горгии, Боличевь зеть; Марко Фечорь; Драгошь.

XXI. И приложи царство ми Драгоутина Владикiа; и Добрена; и Залагаiа; Доброслава, и зета моу Цоуракiа; Оутолца и Пацоурикiа зь братиомь.

XXII. И сь милостию и хотѣниѥмь царства ми, приложи кесарь Грьгоурь црькви царства ми Архаггелоу Дабижива каматника, да даѥ за годиште ·и· лисиць.

XXIII. И ѥште приложи царство ми село Любижню сь всѣми заселки, а мега моу одь града Иглѣдница и оу Любовоу црькевь, итд.

XXIV. А што се обрѣта мегю Любижномь и мегю Посоугомь и Игледницомь баштина Дмитра Оутоличикга, тогази моу царство ми не оузе, да си дрьжи Дмитрь и ѥгова дѣтца како в҆сакоу баштиноу.

XXV. И заселкь Любижни Скоробишта такози огледав҆ше оучинисмо: поуть кои греде оть Любижнѥ выше Скоробиштъ оу планиноу до поути, да теже Скоробиштане, а выше поути што се обрѣта до планине прѣма Светомь Петроу и долѣ опеть до мегѥ коришке и до Светаго Петра да си имаю Любиж҆нгане прогонь оу планиноу, и да пасоу Любиж҆нгане сь Скоробишти како соу и прѣгѥ пасли. А никто выше поути да не пооре планине, ни Любиж҆нгане, ни Скоробиштане: кто ли пооре, да плати земльскомоу господиноу ·р· перперь.

XXVI. А оть Корише Любиж҆ни мега: Драх҆шань Доль, на гоумьн҆це, на солиште, итд.

XXVII. Село Кориша и сь црьквомь Светымь Петромь новомь, што ѥ коупиль Григориѥ, сь винограды и сь коуплѥницами и сь вокиѥмь и сь чрьницами, и сь млины, и сь засел҆комь Пакостинѥ и Боусино, сь полѥмь и шоумомь и зь горомь и сь планиномь. А мега моу оть Светаго Петра на Рьжанои оу долни ками, итд.

XXVIII. А Боусиноу мега оть Светаго Пет҆ра Прѣслепь стоуденьць, доуп҆на роудина, гаворовaa полгана.

XXIX. Село Лютоглави сь нивиѥмь и сь полѥмь, и сь пашништемь и сь в҆сѣми мегами старими.

XXX. Село Посоугѥ сь мегами и сь в҆сѣми правинами, а мега моу оть Игледнице како истѣче Игледница и низь Иглед҆ницоу, како оупада, до мегѥ Срьбич҆ке.

XXXI. Село Срьбице сь мегіами и сь правинами и зь гнев'гнелиіами, а мегіа моу оть града, како иде поуть прѣч'ни изь Мглед'нице, итд.

XXXII. Село Пираны и сь мегіами и сь правинами, а мегіа моу оть Стоуденице поутемь, итд.

XXXIII. Село Диничино и зь Брѣстов'цемь, а мегіа моу сь Кроушиѥмь и сь Цѣлинами, итд. А брьдо Диничиноу и Брѣстов'цоу сь оне стране Дрима, дѣломь, итд.

XXXIV. Село Ош'ваніа, а мегіа моу сь Роговомь како оупада Гльбокии Доль оу Дримь, итд.

XXXV. И оу Ставици попь Трошань и брать моу Толоѥ и Прибоѥ своимь ждрѣбиѥмь и сь мегіами.

XXXVI. И оу Ставици стльпь землѥ Долци.

XXXVII. И оу Горьнѥи Брьніашьчи стльпь за коукіами, и два стльпа прѣма коукіахь, и стльпь подь поутемь. И тызи в'си стльпи сь мегіами како соу испрьва были цареви.

XXXVIII. Попь Храниславь Епископовикь оу Поточахь сь вьсѣмь своимь ждрѣбиѥмь и сь коуплѥницами и сь всѣми правинами, на чемь га ѥ застала црькwь.

XXXIX. Село Сѣніани, а мегіа моу зь Доубліаны оть потока оузь доль на дѣль коудѣ бѣлѣге постависьмо, итд.

XL. И на Рибницѣ млинь.

XLI. И приложии царство ми завѣль Кроушьчицоу, а мегіа моу оть Ораховьца, итд.

XLII. И повѣдѣ царствоу ми прьвы игоум'нь Архаггеловь митрополить сѣрьскыи Іаковь како ѥ оучиниль оу Сѣніанехь виноградь великь а на малѣхь людѣхь. И оучини царство ми Сѣніаномь законь да онзи виноградь сами граде и теже, а да имь не оузимаю льна ни іаг'нетинь, ни коудра, ни да имь ѥ дал'нѥга поути.

XLIII. И паки повѣдѣ царствоу ми како зем'лице мало имаю, да оноузи землю коіа ѥ была црькви оузета оу нихь селѣ, тоузи землю да си подѣле и да си ю имаю, а да ороу црькви на Брьніаш'чи на стльпѣхь црьков'нихь што имь ѥ законь, три дьнiи ѥсени заманицомь и трiи дьни прѣмалѣтин е

и бѣд'боу, и три дьни сѣна да косе на Брьнѣшчи заманицомь, а инамо да ихь не женоу на сѣно ни на оранию. И все да свьрьстоую како имь вели игоум'нь, а ине работе да имь нѣсть.

XLIV. Село Стоуден'чани, а мегя моу оть Дѣчани и оть трьнига, итд.

XLV. Село Храштани сь всѣми мегями старими.

XLVI. Село Воин'ць, а мегя моу сь Храштани оть рѣке прѣзь полю, итд.

XLVII. Село Пекяни, а мегя моу оть Храштани оть стоуденца, итд.

XLVIII. Село Рѣчани, а мегя моу оть Сопина Чрьни Доль, итд. И оть тоудоу посрѣдь баре, коудѣ старин'ници погоше. И Воин'цоу селоу мегя оть Сопина и оть Дѣчани, итд. А Рѣчамь мегя оть Доух'ля....... на вели поуть кои греде оть Рѣчани, гдѣ постоя господинь царь сь коли, итд.

XLIX. Село Враники и сь засел'комь Боукошомь, а мегя моу оть Неродім'лю оу Добре Водице, итд.

L. Село М'шоутишта и сь црькавами Светомь Богородицомь и Светымь Сумеономь, сь земломь и сь винограды, и сь вокиюмь, и чрьницами, и сь млины, и сь Чрѣвоглаждемь, и сь Топличаны, и сь планиномь, а мегя моу оть Неродимлю и оть Сирникь, итд. планина Грьмовата и Болвань сь Висетицами оу Остривицоу, и оть Остривице оу Дѣшевоу Роудиноу до мегю боусин'ске.

LI. Село Исаврово, а мегя моу оть Сопина стѣнице, итд.

LII. А се Арбанаси. Катоунь Гинов'ци. Катоунь Магюр'ци. Катоунь Бѣлоглавци. Катоунь Флоков'ци. Катоунь Чрьньча. Катоунь Цапар'ци. Катоунь Гонов'ци. Катоунь Шпинадин'ци Катоунь Новаци. И сизи катоуни сь в'сѣми мегями старими.

LIII. Село Нист'ра, а мегя моу оть сель Светаго Сумеона низь дѣль низь Тораждоу прѣсь поуть оу Док'воу коньтрьна, а оть сель Светогор'скыихь оть Доквe прѣсь полю, итд.

LIV. Село Медвѣд'ць, а мегя моу оть Момоуше, оть Топлоухе оуками, итд.

LV. Село Ограгѥникъ и съ заселкомь Нааш'цемь и Бор'шин'ци, а мегꙗ моу оть града оу прѣч'никь, итд.

LVI. Село Сел'чани, а мегꙗ моу оть града, како се станѥта два поути изь Новоселꙗнiи и изь Крьвичанiи.

LVII. Село Новоселꙗни надь манастиремь.

LVIII. Село Ꙗбланица, а мегꙗ моу како потѣче потокь строуж'кыи.

LIX. Село Рѣчани, а мегꙗ моу оть Док'вице, итд.

LX. Село Сѣножештани сь всѣми мегꙗми.

LXI. Село Срѣдьска и сь планиномь, а мегꙗ моу оть планини црьква Света Петка, итд.

LXII. Село на Срѣдьскои именемь Село, а мегꙗ моу по дѣлоу, итд.

LXIII. Село Дювинꙗ сь всѣми мегꙗми и сь планинами и сь в'сѣми правинами села того.

LXIV. Село Небрѣгошта сь всѣми мегꙗми и сь планинами села тога.

LXV. Село Раб'ча сь попомь Главатомь и сь попомь Раикомь, сь нихь родомь и сь нихь баштинами, а мегꙗ моу на стльпникь на Сини Кирь, итд. А сь Плав'ми како соу дрьжали оть прѣжде мегю собомь, такози да си и дрьже.

LXVI. Село оба Крьстца и сь заселки и сь виногради и сь планиномь и сь в'сѣми правинами, а мегꙗ моу до мегѥ рабьч'ке и до мегѥ пакиш'ке.

LXVII. Село Пакиша и сь Кошаришти, а мегꙗ моу изь рѣке на Братиштевицоу, итд.

LXVIII. Село Боучинѥ, а мегꙗ моу оть Плавни посредь Братославꙗ Хрида по дѣлоу право оу потокь, итд.

LXIX. Село Радеша и сь заселкомь Радешицомь и сь планинами и сь всѣми правинами, а мегꙗ моу оть Дѣштанiи.

LXX. Село Бродь и дроуги Бродь сь попови Дикановикы и сь нихь родомь и сь нихь баштинами и сь заселкомь Грьмлꙗни, мегꙗ моу оть планине, итд.

LXXI. А Чрьни Гвоздь и Чисте да сѣкоу оу опкиноу Орчюша, и Глькочица, и Бродь.

LXXII. И оу сихꙿзи селѣхь оу црьковнихь оу Горѣ што се находи коуплѥница и прикиꙗ жоупꙿска да ю дрьже, а што се обрѣта оу жоупѣ коуплѥница или прикиꙗ црьковныхь людiи, да си ю такожде дрьже, а меꙉа да стои како ѥ оуписана оу хрiсовоулѣ.

LXXIII. Село Лѣсковць, а меꙉа моу Любочева и оть Ходче, како оупада прѣкы поуть оу рѣкоу, итд.

LXXIV. Село Плоскиштино сь млины, и сь винограды, и сь меꙉами, и сь всѣми правинами села того, како соу дрьжали оть прѣжде зь Билоушомь и сь Ходчомь, такози да и дрьже.

LXXV. Село Тꙿмава сь рибникомь, и сь млины, и сь винограды, а меꙉа моу изь Дрима, итд.

LXXVI. И ловиште на Дримоу Сльпь оу Корѣна.

LXXVII. И приложи царство ми забѣль оу Слатинѣ, а меꙉа моу оть Мекинеша, итд.

LXXVIII. И оулиꙗникь на Слатинѣ, а меꙉа моу оть Грамость оу брьдо, итд.

LXXIX. И ѥште приложи царство ми оулиꙗре оу Чтимли и оу Лоуговѣхь, именемь: Пометко више Чтимлѥ, и оулиꙗрь Рашко сь Пльношемь, и оулиꙗрь Радомирь и оулиꙗрь Братнꙗкь, и ѥште оулиꙗрь Радомирь Халикь сь двѣма братома, и оулиꙗрь Добрило, и оу Брьнꙿници оулиꙗрь Костадинь.

LXXX. Село Брѣзи и сь забѣломь Голими Хльми, а меꙉа моу оть Градишта оу стоуденꙿць Ѥлшевикь, итд.

LXXXI. И ѥште село оу Ситници Пантино долнѥ сь всѣми меꙉами и правинами села того како си имаю оть искони, и стльпи кои соу орани царꙿствоу ми.

LXXXII. И ѥште приложи царство ми црькви царства ми Архаггелоу сь хотѣниѥмь любимаго властелина царствоу ми Радослава жоупана село Кльчевишта сь црьковию Светыѥ Богородице и сь заселꙿкомь Бродꙿцемь, сь винограды, сь овоштиѥмь и сь коуплѥницами и сь всѣми правинами како пише оу хрiсовоулѣ кльчевиштꙿкомь што ѥ записаль родитель царства ми господинь краль. А меꙉа Кльчевиштемь до виса оусь полꙗноу меꙉю Пьси Доль, итд.

LXXXIII. И ѥште приложи любовніи и вѣрніи властеличикь царства ми Никола Оутоличикь село своѥ баштин'но Любочево и сь цръковию Светымь Николомь и сь заселкомь Блховцемь, и сь овоштиѥмь, и сь млини и сь всѣми правинами сель тѣхь. И такози приложи Никола и ѥгова мати синєзи село оу законь: догдѣ ѥсть живь Никола и ѥгова мати, да си дръже онози село и цръковь како всакоу баштиноу и да прилагаю свѣштоу на навечериѥ Архаггела всако годиште петьдесеть литрь воска, до нихь живота да не метеха игоум'нь онѣм'зи селомь ни цръковию, ни инь кто любо оть владоуштіихь домоу Архаггелова нь да си они дръже и напралаю оноузи цръквицоу како всакоу баштиноу, а по Николинѣ животѣ и ѥгове матере да не влагиѥ никто онѣмзи селомь ни цръковию тькмо цръквь царства ми Архаггель и тази села сь всѣми мегıами и правинами како соу прѣжде дръжали мегю собомь отьколе соу заселѥны.

LXXXIV. Село оу Горнѥмь Пилотѣ Шик'лıа, а мегıа моу како оупада Кроупа оу Дримь; оть тези воде половина Шикьли ловишта рыбнѥга а половина ставилцоу, и оть тоудоу все оусь Кроупоу, оузь рѣкоу, итд.

LXXXV. И заселькь Кроуимада сь виногради, а мегıа моу врѣло Светы Георгыѥ, итд.

LXXXVI. И заселькь Крьсти, а мегıа моу Крьсть на шикьльскомь поути, итд.

LXXXVII. Село Сакато, а мегıа моу крьстны потокь, итд.

LXXXVIII. И Крьнорь како ѥ прѣгиѥ быль кь Шикли, такози да ѥ и выноу.

LXXXIX. И што соу оу Шикли цръкве Света Барвара и Крьсти, што соу оу нихь винограды, да се оть нихь оузима великои цръкви Архаггелоу вина половина.

XC. И попове латиньсци кои соу оу Шикли тере дръже винограде баштинне, да даѥ всаки попь чьб'рь вина цръкви, а ине работе да имь нѣсть ни подан'ка.

XCI. И приложи царство ми доходькь оу Горнѥмь Пилотѣ што соу давали царствоу ми чьбре вина, този да даю цръкви.

XCII. А оу Долнѥмь Пилотѣ да дают цръкви свиле сто тисоукь волꙗ сто перперь.

XCIII. Село Коупѣл'никь и цръквь Света Богородица, а меѓꙗ моу оть Подьгори оу Симеонь Доубь.

XCIV. И пашишта лѣт'нꙗ Копрьникь Малыи, и Беришинь Доль, и Поповь Доль, и Ꙗма сь вьсѣми меѓꙗми.

XCV. И мѣсто млиномь на меѓи лоховьскои, на рѣцѣ Невиннои на крьсть, што се може врькы камы, два млина, и млинарь именемь Жань зь братомь и зь дѣтию и сь виноградь и сь нивиѥмь.

XCVI. И никто да не поставіи млина на цръковнои земли; кто ли га постави, да плати петь сьть перперь, и млинь да моу се оузме.

XCVII. И коукꙗ оу Скьдрѣ кою е коупила кралица Єлена, на Згоуровѣ коуки.

XCVIII. И ꙗзь Светаго Стефана, и Горинѥ сь вьсѣми меѓꙗми и сь рибами.

XCIX. И доходькь Светои Богородици Коупѣлничкои оу Светомь Срьгии ·лг· споуди соли в'сако годиште.

C. И што ѥ доходькь царства ми оу Барѣ акростикь сто перперь, този Бараномь оставихь, а да дают цръкви масла десеть товарь а оу товароу четири=на=десете стари, и да ѥ носе Арбанаси.

CI. И на Широкомь Бродоу да се даѥ цръкви четыри ста споудьь соли всако годиште.

CII. И оть Призрѣна, оть царине, да се даѥ доход'кь цръкви всако годиште тисоукꙗ перперь.

CIII. И трьгь прѣдь Спасовѣмь дьнемь а дроугіи прѣдь Архаггеловѣмь да се збира цръкви.

CIV. И приложи царство ми Влахе Блат'чане, именемь: Баиславь прѣмикюрь зь братиомь и сынови, итд. итд. (на 87 кућа).

CV. А се меѓꙗ Блат'цоу: поутемь кои греде оть Ивора, итд.

CVI. И село Тоумичино сь всѣми мегѭми.

CVII. Катоунь Гоун'цати: Хрьсь сынови, Дабиживь зь братиомь итд. (на 76 кућа).

CVIII. А се мегѥ Гоунцатомь зь Ђаномь: Обла Глава низь дѣль, итд.

CIX. Катоунь Доброушин'ць Ѩнчишта: премикюрь Воихна зь братиомь и сынови, итд. (на 32 куће).

CX. А се мегѧ Ѩнчиштемь: оть Ораховца, оть Кралева Лаза, итд.

CXI. Катоунь Голоубовци: Гюргь кнезь зь братиомь и сыновы, итд. (на 36 кућа).

CXII. А се мегѧ Голоубовцемь: оть Ѥльшанице, оть Стоубла.

CXIII. А напоишта Голоубов'цемь не отнесмо оу Боудисслалихь коукь и на стоуден'ци на Стоублѣ, и што притесас'мо Гюргю Ненишикю оть влахь како видѣсмо што ѥ прилично. Зато дасмо влахомь огледавше половиноу Плоче.

CXIV. Катоунь Кострьчань: Богдань прѣмикюрь зь братомь и сынови, итд. (на 68 кућа).

CXV. А се мегѧ Кострьцоу: оть Семетишть на Некатоу, итд.

CXVI. Катоунь оу Хвостнѣ Синаинци: Прѣислвь зь братиомь, итд. (на 33 куће).

CXVII. А се мегѧ Синаинцемь: оть Бѣлога Полѧ сь поути оть мрамора, итд.

CXVIII. И планина Синаинцемь Хороугвица, а мегѧ ѥи на злоу страноу на Воихнинь Доль, итд.

CXIX. Катоунь Пиноушин'ци: Лѣпчинь зь братиомь и сынови, итд. (на 36 кућа).

CXX. А се мегѥ Пиноушинцемь и забѣлоу: на Кривоу Кроушоу, итд.

CXXI. Катоунь Драголѥв'ци: Граде прѣмикюрь и брать моу Браниша и сынови, итд. (на 80 кућа).

CXXII. А се мегѧ Драголѥв'цемь: оть Истока како се раздѣлѧта поута конь катоуна, итд.

CXXIII. И нива коꙗ ѥ мегю Млакомь и мегю Попашинѣми коукꙑами да ѥ напоиште влахомь; Црьньчки Бродь в'сѣмь, а да ѥ не оре никто оть соумег'никь.

CXXIV. А се планина Драголѥвцемь Ограгѥникь, а мегꙗ ѥи оть хрісовоула архіепископова, итд.

CXXV. А се мегѥ планинамь: Прьвославоу, Гребиштемь, Плочи, Радешкои Планинѣ, Храброво Полѥ, Сопоть, Маврь, Ирошь, а мегꙗ имь оть Ополиꙗ на Ограгѥни Камень, итд.

CXXVI. И планина Синꙗвица и зь Билиꙗницомь, и ниже Синꙗвице Романь Доль како походи надь краи, и оть краꙗ право оу врьхь, итд.

CXXVII. И планина на Соговои Степанова, а мегꙗ ѥи на обрьши Бистрице, итд.

CXXVIII. И забѣль црьковномоу добиткоу на Овчи Поли Гноина; оть Гноине на Ꙗзвине, и на Милишора, и на Ограднo, итд.

CXXIX. И на сиѥ забѣле кто оуждене пасти по игоуменовоу реченію, всакь да даѥ травниноу како ѥ законь; кто ли оуждене посилиѥмь, да плати цароу ·т· перперь, а црькви доходькь по законоу.

CXXX. И сь милостію и хотѣниѥмь царства ми приложи и родитель царства ми деспоть Иванишь село оу Топлицѣ выше Роударь Тоудор'че сь всѣми засел'ки и сь мегꙗми. А мегꙗ моу како оупада Мала Ѥлшаница оу Велию Ѥлшаницоу.

CXXXI. И приложии царство ми ковача Роудла сь коломь гвоздѣнымь, и сь ковачемь Смиломь, и сь доходькомь што ѥ даваль царствоу ми за годиште сед'мьдесеть надь мѣр'ныхь и близнице колико ѥ трѣбѣ црькви, и сь земломь на Трьстѣнои што си ѥ дрьжаль оу родитель царства ми, и што моу ѥ оутесаль теп'чи Градиславь и игоумьнь царства ми. И ѥште приложи царство ми кь колоу Роуд'ловоу оть забѣла царства ми Равьнштицоу гороу сь всѣми мегꙗми. А изда ю Илиꙗшь Моутиводикь.

CXXXII. И приложи царство ми Драицоу Грьковикꙗ зь братиомь и зь дѣтию и селомь Ѥлен'цемь, што моу ѥ дало

царство ми, и сь планиномь Млаками. А мегіа Ювен'цоу сь Бозовци оть Десилове водѣнице оусь потокь, итд.

CXXXIII. Такоге приложи царство ми Доброслава Срьдановикіа на Паоуни.

CXXXIV. Такоге приложи царство ми Орлан'доу Мицовикіа зь баштиномь, сь винограды, сь млины и сь люд'ми и сь всѣмь што си има оу градоу и сь еговѣмь селомь баштинимь Селчани. А мегіа Селчаномь како иде поуть изь Кроушевице, итд. И придасмо моу оть црьковне земле оть Арбанась Шпинадию. А мегіа Шпинадии како иде поуть ись Корише оу Срьбице, итд.

CXXXV. И приложии царство ми рыбаре оу Плавѣ, именемь: Боудое зь дѣтию (свега 7 кућа).

CXXXVI. И приложи Радѣнко сь хтѣниемь и сь милостию царства ми и сь хтѣниемь матере Раденкове црькву оу Велесоу Архаггела, сь людми и сь млини и сь винограды и сь всѣми правинами црькве те.

CXXXVII. И приложи царство ми црьквь Прѣображение оу Врани выше Хотоулиа сь люд'ми и сь оуліаникомь, и сь земломь, и сь водѣничиемь, и сь всѣми мегіами и правинами мѣста того.

CXXXVIII. И еште црьковь оу Строумици на име светіихь петь = на = десете сь людми, и сь земломь, и сь винограды, и сь млини, и сь всѣмь што си е имала црьквь таа оть испрьва.

CXXXIX. Такоге приложіи царство ми црькву на Дани Света Богородица, сь люд'ми и земломь, и селомь Прапрат'-ницомь и селомь Лончари, и сии обѣ селѣ сь всѣми мегіами старими, и да дае црьква тази доходкь Архаггелоу всако годиште товарь масла на Архаггеловь дьнь.

CXL. И еште приложи царство ми на Гладрѣ црьковь Света Богородица, сь всѣмь што си има црькву тази оу своемь хрісовоулѣ.

CXLI. И завѣль на Гладрѣ сь всѣми мегіами како е биль оу родитель царства ми.

CXLII. И ѥште приложи царство ми село оу Полозѣ Селце, и сь Белимь Брьхомь и сь заселки и сь винограды и сь всѣми правинами, а мегıа моу сь Хтѣтовомь на Чрьни Доль, итд. И планина Ранестьць.

CXLIII. Село Цѣлине, а мегıа моу оть Крьста оу Бражине Брьдо, итд.

CXLIV. И присели царство ми зьд'це ись Иноукѥ, на име: Петрошь зь братиомь и зь дѣтию; Воиславь зь братиомь и зь дѣтию; Срьдань сь братиомь и зь дѣтию; Иось зь братиомь и зь дѣтию; Воихна зь братиомь и зь дѣтию и да имь царство ми землю оу Лютоглавѣхь што ѥ дрьжаль Калоıань Милкоусовомь брать, нивиѥ и ливаде и мьлинь, и виноградь на рѣцѣ Милкоусовь, и да си имаю сиѥзи все оу баштиноу, и дѣт'ца ихь. И да имь нѣ ине работе развѣ зиданиıа, и бѣдве дьнь, и лѣха винограда, и да имь нѣ никоѥ приплате жоупьске, ни позоба, ни сокıа, ни п'са, ни диминие, ни льна, ни ıаг'ниетине да не даю.

CXLV. И сь милостию и хотѣніемь царства ми приложіи мати Братослалıа село баштинно Плочицоу, сь мегıами и правинами села тога за гробь Братослаль.

CXLVI. Законь Срьблıемь. Да работаю оу недели два дьни надмицомь што имь вели игоумнь.

CXLVII. И да ороу бѣдвоу всакога жита, и все свръстовавше оусоути.

CXLVIII. И сѣно цръкви да косе колико ѥ трѣбѣ.

CXLIX. И виноградь да тежіи всакь по законоу како оу Стоуденици оу Светаго Сумеона.

CL. И да даѥ стась ıагнıетиноу и испорькь, и льна тріидесети повѣсьмь мѣрныихь.

CLI. И да даю бирь доуховноу наодрицомь, лоукно жита волıа два динара.

CLII. И да носе праздникоу дрьва, и царевоу приходоу и патриарховоу, такогıе и о Божики, а Срѣдьскаа и села да даю лоучь.

CLIII. А вса горьскаа села и Шиклꙗ да стоѥ оу манастыри на парамоунѣ колицѣмь вели игоумнь.

CLIV. И Арбанаси кои се обрѣтаю оу цркве да работаю како и Србле, и да даю оть одра динарь волꙗ полоукницоу жита.

CLV. И властеле кои се обрѣтаю оу цркве да ороу вса- кога жита бѣдвоу; и што оузоре, да завлачи, и сѣна да коси дьнь и здеге, и по стать винограда, и поуть сь игоумномь.

CLVI. И милостию Божиомь и повелѣниемь господина патріарха кур=Іоаникиꙗ, и всега збора повелѣ царство ми да сѣда игоумнь Светаго Стефана и Пандократоровь и Архагге- ловь на зборѣ на особнѣ трапезѣ сь игоумни забрьдьскими.

CLVII. И да се стави игоумнь ондѣ оть киновие кога избере патріархь и царь сь зговоромь братие монастырьске; ако ли се не обрѣте такьвь подобнь, да се приводіи оть Хиландара.

CLVIII. И да се не измете игоумнь развѣ велика дѣла.

CLIX. Иконома, и еклисиарха, и всакога владальца да не ставии царь, ни милостникь царевь развѣ игоумнь зговараѥ се зь братиꙗми.

CLX. И да се стави икономь, и еклисиархь, и дохиꙗрь, и параикономь калоугѥрь, а бѣльць да нѣ владаць оу ма- настыри.

CLXI. Дворане бѣлци да не стоѥ оу дворѣ нь да имь се да стань извьнь монастыра.

CLXII. И да се праздноуѥ праздникь црьковныи ноемвра ·и· дьнь. И кьди приходіи митрополить на праздникь, да се дароуѥ двенадесеть перперь волꙗ ждрѣбьць.

CLXIII. И кьди приходіи патріархь вь монастырь, да моу се дароуѥ конь. И кади ставіи игоумна — конь.

CLXIV. И да не волнь игоумнь ништа отдати ни оучи- нити безь зговора иконома и баште и еклисиарха и дохиꙗра.

CLXV. А мѣртикь хлѣбныи и винни како ѥ оузакониль светыи краль оу Баньской.

CLXVI. И да се даѥ кисѣль хлѣбь всѣмь ѥднакь оу срѣдоу и оу петкь и оу понедѣлникь ѥдномь дьне хлѣбь, а

вино и си ютра и вечерь, а оу посте всакыи дьнь юдномь развѣ соуботе и неделю, и да ю виноу трапеза.

CLXVII. Ако ли се кто обрѣте старць болнь, да моу се даю мѣртикь ıако и на трапезѣ.

CLXVIII. И да се даю на Дьмитровь дьнь благословеніе игоумєноу ·и· перперь, а цръковьникомь по четири перпере, а прочіимь калоугюромь по тріи перпере.

CLXIX. И да се даю калоугюромь капамь по двѣ ıаринѣ, и вльна да се даю калоугюромь всѣмь юднако, ками кои ю оу Баньскои, и клашню.

CLXX. Калогюрию да соу оу послоушанию игоумена и прьвыихь брать, а кто ли не име слоушати, да се изведе ись порте.

CLXXI. И да се даю на портоу ·ві· мѣртика.

CLXXII. И кто се обрѣте калоугюрь закоупоую жито, или віно, или динаре даю оу каматоу, да се иждене.

CLXXIII. И да не ходіи калоугерь извьнь монастыра не благословивь се оу игоумена, а игоумнь да сь нимь посила кога игоумнь хокю.

CLXXIV. И да нѣ воиске ни юдномоу чловѣкоу црьковьномоу, ни влахоу ни Срьбиноу.

CLXXV. И да не работаю ниюдне работе цареве, ни ораниıа, ни копаниıа, ни жетве, ни врьшитбе, ни гюракара, ни псара, ни поноса, ни намета, ни провода, развѣ прихода царева, да до мегю носе лихо града, и да даю село криноу прѣводьноу юдноу, а оу кринѣ ·кд· кьбли цареви, и соли два динара на ıасли и оглавь, а ıасльне пер'пере да не даю ни покров'ца.

CLXXVI. И ако се згодіи всѣмь црьквамь на́ градь, а они да не идоу; да напралıаю свои градь.

CLXXVII. И да ю панагюрь на Архаггеловь дьнь.

CLXXVIII. И што ю доходкь оть Латинь, този да ю црькви, а да не има за нь посла ниюдьнь кюфалиıа.

CLXXIX. А добиткь црьковни, овце, да пасоу Брогıане, а ине работе оу жоупоу да имь нѣ, а да ороу црькви и сѣно

косе дома, а да имь се даю мѣсечина за овце, и травьнина да имь се не оузима.

CLXXX. А кобиле да пасоу власи Доброушинци, а да имь се даю бѣлѣгь на Дмитровь дьнь на два — ждрѣбица волуа десеть перперь и мѣсечина и гоуни и клашню, а да даваю вьноу доходкь ıако и иніи власи.

CLXXXI. И да се даю мѣсечина братиıамь двѣма-на-десете все пшенице како имь се и оу Баньской даю, и сирениıа двадесете и четыре мѣхе а мѣхь ·рк· литрь, и сировь толикогю, а сирь ·ѕ· литрь, и соли тріи кьбли, и коже говегю тріи, и да имь се даю по оврои и по клашнıахь, и на вьскрьсенію по перперь, и вина да имь се даю како и калоугıеромь оу монастыри, тако и нимь.

CLXXXII. И да нѣ похранюниıа владичкога ни оу юдьномь селѣ црьковномь.

CLXXXIII. А за болницоу како ю оузакониль краль, такози да стои, ·ві· одра, и кто се разболи, да ю оу болници, а хромца и слѣпца да нѣ.

CLXXXIV. И кьди се пре сами людию црьковьніи, да имь никто не соудіи развѣ игоумнь.

CLXXXV. А што се пре сь инѣми людми за враждоу, за землю, за конь, за проводь, да идоу прѣдь цара.

CLXXXVI. А за ине соудове да идоу прѣдь митрополита и прѣдь игоумна.

CLXXXVII. И котла Архаггеловѣмь людемь да нѣсть сь инѣми жоуплıани, развѣ мегю собомь вь Архаггелѣ.

CLXXXVIII. И гдѣ любо боуде соудь, глоба да юсть црькви.

CLXXXIX. И ако се обрѣте на црьковномь чловѣкоу вражда, половина наводьчіи, а половина црькви и вражде и глобе.

CXC. А што ю область доуховна по селѣхь Архаггеловѣхь и окроузѣхь, и о вири, и о ıагьнютинахь, и о распоустѣхь, и о глобахь доуховныихь — митрополить тѣмь да не облада, развѣ игоумьнь, юре за този за все, и за горніи градь, и за село Повильско, и за Врьбичане, и за црькьвь Светаго Сумеона

оу Мьшоутиштіихь, и за землю на Блатьци зговори се царство ми сь господиномь и отцемь ми патріархомь кур=Іоаникиѥмь и сь вьсѣмь зборомь срьбскыимь, и дахь митрополии призрѣньскои село Млачно и село Милопоусте и село Запльжане.

CXCI. А што соу расѣѩници митрополиѥ призрѣньске по селѣхь Архаггеловѣхь оу Подгори, да ними облада митрополить како и оть испрьва, ипакь да работаю црькви Архаггеловѣ како соу работали и прѣгиѥ кьди соу были властельсціи.

CXCII. А кто се обрѣтаю попове оу всои области Архаггеловѣ да имь ѥ законь о виноградѣ и о ораніи и о инои работѣ како ѥ законь оу Стоуденици и оу Светаго Сумеона.

CXCIII. И приложи царство ми Тодора Лѣпикѣ сь селомь што моу ѥ дала црькква Бериславци конь Бележа и сь дворомь оу Призрѣнѣ и сь коуплѥницами.

CXCIV. И зета моу Мирослава, сь дворомь што моу ѥ дала црькква и земломь конь Пирани.

CXCV. И благословениѥмь игоумена хиландарскога и все братиѥ приложи царство ми Прьвоу сынови и зь баштиномь.

CXCVI. А се шьвци свитни: Мирославь Стапникь, Радь. Десиславь Петровикь, Петрь Приклюковикь, Боико Становикь, Коулѣвикь Коста, Хранковикь Доброславь, Калоугеровикь Драгомирь.

CXCVII. А се цьнгариѥ: протомаисторь Раико, Боико Златаревикь; Василь Прѣсветичикь; Соколь Соукиѩсовикь; Коста Гоньшинь зеть; Гюрко Димановь брать.

CXCVIII. И три оуздариѥ: Ѩнь, Радь, Доброславь.

CXCIX. И Лальзинь брать Андреѥ зетемь своимь Калоѩниѥмь да даѥ всако годиште четири десети конь плочь.

CC. Иванко самь третіи зь братиомь да даю за годиште три кожоухе лисиче.

CCI. А се ковачиѥ: Дабиживь ись Повильска; Раико ковачь изь Ѩбьланице.

CCII. Законь влахомь. Да даю оть петьдесеть овцоу съ ѩгниѥтемь, а дроугоу ѩловоу и сь роуны, и да даю годиште

прѣстоупаюкѥ конь волꙗ тріидесети перперь како соу давали царствоу ми, а по семь царю да не даю.

CCIII. И да даю оть клѣтишта ꙗгнѥтиноу и испорькь.

CCIV. А кои соу поклоньници, да се сами десеткоую да даю ѥсени покрове, а пролѣтіи по два врава ꙗлова.

CCV. А власи кои соу оубози да теже вльноу црьковноу што имь повелѣва игоумнь.

CCVI. А ини власи да даю окрнѥ и клашнѥ, и соль да носе, и оу зимишти да косе сѣно кобиламь и гради да напралꙗю и ꙗгьнила да граде, и пастоухе да блюдоу оу кобилахь, и жито да носе, и товарь сь игоумномь.

CCVII. Село Жеравина сь виногради и сь воштинѥмь и сь всѣми правинами, а мегꙗ моу подь Перніамн оть Дрима право оу Кожичинь крьсть, итд.

CCVIII. И приложи царство ми Владимира Чрѣпьникꙗ и Боика Петровикꙗ сь всомь баштиномь што си имаю оу градоу, и ѥште имь придасмо црьковне землѥ оть Посоугꙗ поусте до поути кои греде оть Любнжнѥ по дѣлоу на итд.

2.

Цар Стефан и краљ Урош

Године 1353, индикта 56

поклањају серском митрополиту Јакову и Арханђелском манастиру у Призрену цркву Св. Николе на Пшини под Кожљем. Гласник XXIV, 241, издање д-ра Ј. Шафарика.

I. Азь вь Христа Бога благовѣрный и самодрьжавьнии и Богомь поставлѥнни Стефань царь Срьблѥмь и Грькомь, Поморию, Албании и западнои странѣ, сь благовѣрною и хрістолюбивою и царства ми прѣвьзлюблѥн'ною царицею кура Єленою авгоустинѥю и сь прѣвьзлюблѥн'ниимь и богодарован'нымь сыномь наю, прѣвисокымь кралѥмь все срьбьскыѥ землѥ Оурошемь.

Изьобрѣте царство ни храмь великаго архіерєꙗ Хрістова и чюдотворца Николи, вь мѣстѣ нарицаѥмѣмь на П'шини подь Козлѥмь ѥгоже сьзда прародитель царства ми светы краль Оурошь и настоѥштіими врѣмен'ми пороушень и вла-

стели насилиѥмь, или истѣѥ решти помѣроп'шень. И сего божьствьнаго и чоудная храма видѣвь царство ми сь прѣвьзлюблен'ною и хрістолюбивою царицею царства ми кура = Єленою авгоустиѩниѥю и сь прѣвьзлюбленнымь сыномь наю, хрістолюбивымь и прѣвысокымь краліємь все срьбьскыѥ земле и поморскыѥ Оурошемь, и вси ѥдиномысльно распал'ше се любовию божьствьною, кь архіерею и чюдотвор'цоу Хрістовоу Николѣ, на обновлениѥ храма сего светаго и сего божьствьнаго храма Светаго Николи на П'шини подь Кожлемь, сь любовию и сь хотѣниѥмь царства ми и сь любовию прѣвьзлюблен'наго сына наю, прѣвисокаго и хрістолюбиваго краліа Оуроша, приѥм'ши вь роуцѣ свои благовѣрна и хрістолюбива царства ми царица кура = Єлені, ıако быти ѥи вьторомоу хтиторoу сего божьствьнаго храма Светааго Николы. И паки сь хотѣниѥмь и милостию царства ми и сь хотѣниѥмь и милостию прѣвьзлюблен'нымь сыномь наю, прѣвисокымь кралемь Оурошемь, вьсхотѣ благовѣр'наа и хрістолюбиваа царица царства ми кура = Єлена, и дасть своѥю роукою си божьствьныи храмь Светааго Николи, мол'никоу царства ми прѣосвештеньномоу митрополитоу сѣр'скомоу курь = Ѩковоу, да си ю има и направлıа сь никымь неотѥмлюемоу до своѥго живота вь помѣнь царства ни, и паки по смр'ти митрополита сѣр'скога курь = Ѩкова си светы и божьствьныи храмь Светаго Николи, да си има монастырь царства ми Светаго архістратига Михаила и Гавріила оу Призрѣнѣ сь всѣми правинами иже ѥсть записало царство ми вь хрісовоулѣ Светаго Николы и вь хрісовоулѣ архистратига Михаила и Гавріила, сь земломь и сь люд'ми, и сь винограды и сь водѣницами, и сь коуплѥницами, и сь задоуш'нинами, и сь ловишти, просто рек'ше сь всѣми правинами, да моу ѥсть ондѣзи прибѣжиштѥ и покоиште, или моу се слоучи немошть, или коѥ прѣселениѥ вол'но а или ноуждьно, да си има оноузи кѥлию до своѥга живота никымь неотѥмлюѥмо.

II. Ѧ се мегѥ земли црьквеной Светаго Николи: оть брода пшин'скога подь градомь прѣко брьда подь градь на Гричинь Вами, итд.

III. И кьди има соудь митрополить сѣр'скыи Ӕковь сь Каромь за сиюзи землю и за люди, тьдизи землю сиюзи свѣдоци присвѣдоковаше цркьви, како ѥсть била и оу светаго кралꙗ црькьвна.

IV. Ӓ се люди црькковни Светаго Николи: Бисрѣнь синови, Балинь Роусь .... Добре ковачь .... робь Почрьнꙗ .... робь Цоукалꙗ .... Преде свирьць .... Хроусе слѣп'ць, итд.

V. И кьди плѣнише Тоурьци Анатолию, тьди и прїидоше слободни людиѥ изь Грькь на црьковноу землю при светомь крали, а се имь имена: Градиславь, Радь, Охреда и Моурьтать Илиевь брать, Станило и Никита, Моурта Прѣкочель, Борило, попь Добре и попь Григориѥ.

VI. И што си ѥсть имала коуплѥницоу селиште Броусь, и този да си има и дрьжи сь мегꙗми и сь вс'ѣми правинами села тога. Ӓ се мегиѥ Броусоу, како Церови Потокь оупада оу Пшиню и низь П'шиню, итд.

VII. И сиюзи землю више писанноую црькве Светаго Николи никто по силѣ да ю не тежїи, тькмо комоу ю даѥ митрополить изь десетька, развѣ парикь што се обрѣта, да си своѥ баштине тѣже безь десетька, а што имоу тежати землю црьковноу лихо своѥ баштине, да даю и парици оть тогази црькви десетькь.

VIII. И власи кои оугоне зимѣ добит'кь на землю на црьков'ноу оу зимиште, да даю црькви травьниноу по законоу; такожде и Срблѥ.

IX. И никто на земли на црьковьнои да не постави млина безь хотѣниꙗ митрополитова, развѣ комоу да митрополить мѣсто да си оучини млинь, а да даѥ оть нѥга црькви половиноу.

X. И людиѥ жоупьсцїи кои винограде имаю на земли на црьковьнои, да даю оть нихь црькви Светомоу Николѣ по законоу доходькь што оу Скопии даю оть виноградь.

XI. И ник'то безь хотѣниꙗ митрополитова да не трѣби лаза на земли на црьковьнои ни винограда садїи; и комоу не хокѥ митрополить, тоугиемоу чловѣкоу, оу оном'зи селѣ, никто

да га силомь не посадїи. Кто ли дрьзне и оучини што по силѣ оть више писан'нїихь, да плати царствоу ми сто перперь, а црькви сто.

XII. И людие црьковнїи да даю црькви: коукы — двѣ вѣдре звоньчате коя соу четири оу чьбрь Светаго Николи.

XIII. И оу кога се обрѣтаю, оу црьковнога чловѣка, трьмке, да дава Светомоу Николѣ десето.

XIV. И да работаю црькви оу недели два дьнїи всака коукы.

XV. И што ѥсть было на людехь на црьковнїихь сокь царьства ми, този приложии царьство ни Светомоу Николѣ.

XVI. И такози моу записа царьство ми како да моу ѥсть свобод'но оть вѣхь работь царьства ми, оть жет'ве и сѣнокоше, оть позоба, и оть жиров'нине, и оть травьнине, оть псара, оть (со)колара, оть приселице, и оть приплате жоупьске, просто рек'ши: оть всега да ѥсть свободно.

XVII. И да не метеха црьквию том'зи кѥфалия скоп'скы, ни кожьл'скыи, ни кнезь, ни инь кто любо оть владоуштїихь царьства ми. И сего ради освободїи царство ми сиюзи црьквь Светаго Николи, понѥже ю дарова благовѣрьнаа и хрїстолюбиваа и царьствоу ми прѣвьзлюблѥннаа царица кура=Єлена авгоустия, прѣосвештен'номоу митрополитоу сѣр'скомоу курь=Іякововоу, да моу ѥсть оу баштиноу до ѥгова живота, никымь неотѥмлѥма.

XVIII. И сиѥ слово царьства ми, записахь и даровахь и оутврьдихь царьскымь обичнимь знаменииѥмь, словомь царьства ми, вь всако оутврьждениѥ царьско и свободоу чистоу, како да ѥсть трьдо и никыимь непоколѣбимо...... Кто ли вьсхоштеть разорити сиѥ милость и записаниѥ царьства ми, таковыи да ѥсть проклеть оть Господа Бога, итд.

XIX. И сиѥ извѣстноѥ и всенастоѥштеѥ златопечатноѥ слово царьства ми записа се и оутврьди вь лѣто ҂ѕѡѯа҃ индиктиона ·ѕ·

† Стефань вь Христа Бога благовѣрнїи царь Срьблѥмь и Грькомь.

XX. И кралѥвьство ми видѣвь си златопечатнии хрїсовоуль господина ми и родителя светаго цара, и госпожде ми

и матере светиѥ царице кура=Елені, записань и оутврьждень прѣосвештенꙑомоу митрополитоу срѣ'скомоу курь=Ꙗковоу, црьковь Светаго Николи на П'шини подь Кожлюмь, да си ю има до своѥга живота, да тѣмь же образомь и кралевьство ми сь оупрошениѥмь и хотѣниѥмь господина ми и родителꙗ, светаго цара, и госпожде ми и матере, светыѥ царице, потврьждамь и записоую кралевьства словомь, како да ѥсть тврьдь сии хрисовоуль и никыимь непороушень и да ѥсть вь всако оутврьждениѥ и свободоу чистоу, како ѥсть и више записано ми господиномь ми и родителюмь, светымь царемь, и госпождомь и матеромь ми, благовѣр'ною и хрїстолюбивою царицею, сего бо ради писа и подьписа кралевьство ми образомь кралевьства ми, вь лѣто ҂ѕѡѯа. індиктионь ·ѕ·

† Вь Христа Бога благовѣрніи Стефань Оурошь краль всѣмь Срьблюмь.

XXVII
ЦРКВА СВ. АРХАНЂЕЛА У ЈЕРУСАЛИМУ

1.

Краљ Милутин

оправља и подиже манастир арханђелâ Михаила и Гаврила у Јерусалиму.

Помиње се у даровном писму цара Стефана од 8 марта 1350.

2.

Краљ Стефан Дечански

украшава манастир арханђелâ Михаила и Гаврила у Јерусалиму.

Помиње се у даровном писму цара Стефана од 8 марта 1350.

3.

Цар Стефан Душан

1348, 29 априла

даје цркви јерусалимској св. арханђела Михаила и Гаврила светога Николу Врањинскога и пет стотина перпера данка дубровачкога. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 133.

I. ...... Видѣ царьство ми храмь божьствении светию архистратигоу Михаила и Гаврила сьзданьнаго прародители царьства ми вь боговьзлюбленнѣмь иньгда градѣ Иероусалимѣ, вь

немьже Богь сь пльтю пожить, и диꙗвола иже на нась брань раздроушии, и побѣдителꙗ намь дарова, тѣмь обьоубожанѥ видѣ црькви царьство ми, потьшта се царьство ми вьздвигноути и оукрѣпити и испльнити недостатьчьнаа храма того светого, и приложи царьство ми, светого Николоу Враниноу и сь црьквомь, и сь сели, и сь людми, и сь са всѣмь метохомь, и сь виногради, и сь планинами, и сь пашишти, и сь зимовишти, и сь млини, и сь сѣнокоси, и сь доходьки црькви тези, и што има оу светого Срьгꙗ доходька на всако годиште ·р· перперь оть царине царьства ми, и сь всѣми правинами и оустави царьства ми, и сь всѣми мегꙗми сель тѣхь, и сь всѣмь иманѥмь црькве тези, и што ѥсть димина на людехь црьквенихь, и такои ю приложии царьство ми црькви иѥроусалимской.

II. Да си скоуплꙗ црькви иѥроусалимскаа на всако годиште оть Вранине, што се обрѣта лѣтине, жита и вина, и оть оваць и оть кобиль, половина оть тога да се продаѥ и да се носи оу Иѥроусалимь.

III. И пакии приложи царьство ми црькви архистратига Михаила иже оу Иѥроусалимѣ, да си оузима оу Доубровницѣ одь дохотка царьства ми на вьсако годиште на вьскрѣсенье ·е· сьть перьперь бенетьчкихь.

IV. И людие црьквени светого Николи Вранинскога да не работаю работе никоѥре господствоуюштомоу, ни дани даю, ни поути тѣраю, ни воиске воюю, ни оу жоупоу приплаштаю, ни града зигю, ни позоби даю, ни конь хране, ни пьсь хране, и оть всакое работи и дани освободихь.

V. И сиѥ приложихь и оутврьдихь, да ѥсть непоколѣбимо до вѣка, и тѣмь всѣмь никто да нѣсть областьнь, ни кепалиꙗ, ни властелинь, ни инь тко любо владоуштии оу земли царьства ми, тькмо ѥгоже Богь изволии игоумена иѥроусалимскога, ть да ѥсть тѣмь областьнь, и оу томь мѣстѣ да нѣсть властьнь никто поставлꙗти старѣшиноу, тькмо кога боуде хотѣнѥ игоуменоу иѥроусалимскомоу, тогази да благослови и постави старѣшиноу оу Вранинѣ.

VI. И сиѥ записаниѥ приложениѥ царьства ми кто отиметь, и потворить сиѥ златопечатноѥ слово царьства ми, да моу ѥсть мьстьникь господь Богь и прѣчиста Богородица одигитриıа....... и такови иже потвори, да се распе и накаже, и да плати царьствоу ми ҂е перьперь.

VII. А сии хрисовоуль писа и подьписа царьство ми вь всако оутврьжденıе мѣсеца априла ·кд· дьнь оу Призрѣни, кьда постави царьство ми темелиѥ архаггела Михаила вь лѣто ҂ѕѡ индиктионь ·д·

4.

Цар Стефан Душан

8 марта 1350

као и у претходној повељи утврђује цркви Св. Арханђела Михаила у Јерусалиму дар цркве Св. Николе у Врањини и 500 перпера дохотка дубровачкога. Ђ. Ковачевић, Споменик XLIV С. К. А.

I....... Сего ради азь, благовѣрніи и о Христѣ царь Стефань Срьб'лємь и Грькωмь и Бльгаромь, и дѣспотатоу и поморію, и сь богодарован'ною царства ми царицею аυгоустиню кира=Єленою и сь прѣвьзлюблен'ніимь наю сыномь кралємь срьбьскымь Оурошемь, оть вьсеѥ доуши и раз'горенıемь срдчніимь, занеже не бысть намь многочеднемь быти, ıакоже прѣжде вьздвигль еси....... Господи, изволихомь, владико Христе, по твоѥмоу хотенію сьтворити чеда бесьмрьтьна жилиште пресветомоу доухоу твоѥмоу, храмь божствніи вь име ар'хаггела твоѥго Михаила и Гав'рила, вь обѣтованѣ земли и вь градѣ твоѥмь Ιероусалимѣ, егоже господинь мои прьви, дѣдь царства ми, свети краль Оурошь оукрѣпи и вьздвиже, паче же и еште кь томоу господинь и родитель царства ми, свети краль Оурошь Стефань, недостаткы вьноутрь црькве оукраси и вьнѣшнѣ потврьди и приложи....... елико бысть довол'но приложи царство ми, да оузимать црькьвь ıероусалимьскаа на в'сако годиште о Белицѣ=дьни ·ф· перперь бнетачькыхь оть доходка доубровьч'кога.

II. И еште приложи царство ми светаго Николоу Бранино сь в'семи метохіами и правинами и мегіами сєль тѣхь и сь в'семь иманіемь.

III. И что ѥсть димнина оть селѣ вранин'скыхь, и то да си скоупи црькві їероусалимьскаа.[1]

IV. И сіе приложеніе царства ми кто отниметь и потворить сіе златопечатьное слово царства ми, да боудеть проклеть, итд.

Сьтвори же се сіи хрисовоуль вь свѣдѣніе в'семь в'лѣто ѕѡни мѣсеца марьда ·и· дьнь оу Мел'ницѣ.

† Стефань вь Христа Бога благоверни царь.

5.

Цар Урош

1358, јуна 20, индикта XI

наређује за данак што га Дубровчани плаћају манастиру за цркву св. Арханђела у Јерусалиму. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 165.

.... Сего ради и азь, рабь твои Стефань Оурошь, царь и самодрьжьць Срьблюмь и Грькомь, и сь христолюбивою матерію царьства ми, благовѣрьною царицею кура-Иеленою, припадаюшта и просешта помошти покрыти нась кровомь крылоу твоею здѣ и вь страшное оно пришьствіе соудишта Христова, вѣчныихь благь полоучити просимь кь тебѣ припадаюште.

I. И видѣвь царьство ми хрисовоуле записанніе господиномь родителюмь царьства ми, трьблаженныимь и присно поминаемимь благовѣрьніимь царемь кvрь Стефаномь, што е приложиль и записаль црькві светомоу Архаггелоу, ѥже ѥсть вь Іеросоліме, и та вьса видѣвь царьство ми и прочтавь и еште больше потврьдихь и записахь царьскыимь словомь, што ѥсть давано оть доходька царьства ми изь Доубровника на Ѥросолимь на вьсако годиште на великь дьнь на Вьскрьсеніе петь

[1] Ово се не налази у претходној повељи Душановој.

сьть перьперь доубровьчкыихь и на Димитровь дьнь такожде дроугоу петь сьть перьперь доубровьчкыихь, како да се напльнит на годиноу тисоуќа перьперь доубровьчкыхь, и тоуи тисоуштоу перьперь да давају Доубровчане на всакоу годиноу храмоу царьства ми арьхаггела Михаила, иже јесть вь Іеросолімѣхь,[1] до гдѣ годѣ Доубровникь дрьжи Стонь градь и нимь облаѓе, и този рѣхомь также јесть приложиль родитель царьства ми трьблажены цар кирь Стефань, такожде и царьство ми записа оу хрисовоулихь.

II. Аште ли се прилоучить запоустети грѣхь ради нашихь храмоу светаго архаггела вь Іеросолимѣ, то да се дава таи тисоушта перьперь одь Доубровника оу Светоую Гороу нашемь монастиромь, еже јесть вьвѣдѣніе вь светаа светыхь прѣсветые Богородице, глаголемыи Хиландарь, и монастироу светаго великомоученика Гејоргіа, глаголемыи светыи Павль, што соу сьградили прѣдѣди царьства ми прѣподобныи Симеонь, новіи мироточьць и светыи архіепископь и чюдотворьць кирь Сава и по нихь родитель царьства ми и мы такожде, яко да јесть сіи доходькь неотьемлемь оть тѣхь светыхь монастирь ни кымь любо до вѣка.

III. И молю егоже Господь изволи по мнѣ на столѣ царьства ми, сіе да не разорить ни пороушить, нь паче больше да потврьдить и сьхранить.

IV. И сіе извѣстное и златопечатное слово царьства ми записахь и оутврьдихь, кьде пріидоше кь царьствоу ми оу Призрень вьсечьстны игоумень иероусалимьскы кир-Гјерасимь и игоумень Светые Гори великые лаври Хиландара кир-Арсеніе и игоумень светаго Павла кир-Іоань вь лѣто ·ѕѡѯѕ· индиктіонь ·аі· мѣсеца Іюніа ·к· дьнь при логофете Драгославе.

[1] Др. К. Ј. Јиречек у своме чланку Dohodak stonski koji su Dubrovčani davali srpskome manastiru sv. Arhangjela Mihajla u Jerusalimu i povelje o njemu cara Uroša (1358) i carice Mare (1479), који је штампан у Jagić-Festschrift, Berlin 1908, стр. 527 и д. осведочава да је ова повеља фалсификована у XV веку. Узрок фалсификата могу бити врсте горе наведене другојачијим словима. Њих ради је обична потврдна повеља Урошева у XV веку преписана, да би се у њу уметнуле горе означене врсте.

V. И аште се кто покоусить и разорить ..... сіе наше приношеніе, ... таковаго да разорить Господь Богь, итд.

Стонски доходак се исплаћивао светогорским калуђерима све до 1792 године. Види њихове признанице у Starinama XVII, стр. 1—48. Овамо иде и занимљив чланак д-ра К. Ј. Јиречка напред у напомени наведен. Jagić-Festschrift, Berlin 1908, стр. 527.

XXVIII
МАНАСТИР СВ. БОГОРОДИЦЕ СИНАЈСКЕ

1.

Цар Стефан Душан

око 1358

даје манастиру Свете Богородице на Синају 500 перпера на годину.

Хрисовуља није сачувана, а помиње се у сличној повељи цара Уроша којом је тај дар и за даље потврђен, а која одмах следује.

2.

Цар Стефан Урош

1357, априла 24

потврђује дар очин и наредбе о том дару Светој Богородици Синајској. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 159.

.... Придоше кь царьствоу ми оу градь Призрѣнь всепочтени властеле града Доубровника на име Маринь Боуникь и Чиве Николе Гоуньдоуликїа синь и Чиве Чрѣвикь, и оште, како оуспоменоуше царьствоу ми што ѥсть дааь и приложиль и записаль господинь свето почивши царь, родитель царьства ми за своую доушоу прѣчистои владичици госпожди Богородици

Синаискои, да се дава одь велика дьни до велика дьне на всако годиште одь Доубровника петь сьть перьперь бенетьчкихь оть Стона.

И о томь вьсхоте царьство ми, и оучинихь милость властеломь почтенимь и всемоу Доубровникоу:

Яко оньзи доходькь, петь сьть перьперь, што єсть приложиль родитель царьства ми Богородици Синаискои, да се дава на всако годиште на великь дьнь и пакь до велика дьне. И този записание и приложение господина и родителя царьства ми видевь царьство ми, потврьдихь и записахь такожде, яко този приложение родителя царьства ми да прѣбиваеть тврьдо до вѣка, како да се давать Богородици Синаискои на великь дьнь и паке до велика дьне петь сьть перьперь доубровьчькихь бенетьчкихь оть Стона, и за тьзи доходокь да не имать посла само царьство ми забавити или оудрьжати или отнети тьзи доходокь оть Богородице Синаискые, ни да слоушають властеле доубровьчсци ни посланиꙗ царьства ми ни писаниꙗ царьства ми, ни да се слоушають за то ни кнезове царьства ми кои дрьжеть коукю царьства ми, ни нихь писание, да ни инехь властель царьства ми, да ни по иномь ни по чемь, развѣ да прѣбиваеть този приложение оу Богородице Синаиске до вѣка, и властеле доубровьчсци тьзи доходокь да никомоу не давають по милости царьства ми, тькмо Синаискои Богородици, како и више пишеть.

И сие потврьждениє и милость царьства ми да прѣбиваеть тврьдо и неотемлемо до вѣка; кто ли такови дрьзнеть отнети и потворити сие записание царьства ми .... да приметь гнѣвь и наказание по законикоу царьства ми. Записа же се сиꙗ милость и потврьди вь лѣто ҂ѕѡꙁ҃д· ендикта ·і·

Мѣсець Априль.

Повелениемь господина цара логоѳеть Драгославь прѣроучи подь Призрѣномь на Рибницѣ априла ·кд·

Пошто је био само један доходак стонски од 500 перпера, а он је одређен цркви Св. Арханђела у Јерусалиму и исплаћиван је све до 1792 на то име калуђерима светогорским, у овој је повељи, чини ми се, Богородица Синајска погрешком дошла наместо Арханђела Јерусалимског. Извршивала се ова повеља није никада. Види чланак д-ра К. Ј. Јиречка о дохотку стонском Jagić-Festschrift. Berlin 1908, стр. 527 и д.

XXIX
СВ. НИКОЛА У БАРУ У ИТАЛИЈИ
(католички)

Стефан цар

1346, августа 20

наређује Опћини Дубровачкој да даје сваке године дар за восак св. Николи у Бару. Rački Fr. Dr. Rad XVIII, 229. Макушев В. В. Записки Имп. Ак. Наукъ XIX, 2 прил. 11.

Stephanus, Dei gratia Romanie, Sclavonie et Albanie imperator, universis et singulis hominibus universitatis civitatis Ragusie tam presentibus quam futuris, devotis nostris, gratiam nostram et bonam voluntatem.

Specialis illa devotio, quam erga confessorem mirificum et egregium beatissimum Nicolaum, felicis recordationis dominus Urosius, d. avus noster, et bonae memoriae d. Stephanus, d. genitor noster, illustres reges condam Rascie, habuerunt, et quam nos multo magis habemus, specialiter nos inducit, ut ecclesiam beatissimi Nicolai de Baro, in qua corpus ipsius sancti venerabiliter requiescit, et de cuius tomba incessanter manna manat, honore et commodo benevolo prosequamur. Cum itaque, sicut pro parte capituli dictae ecclesiae petitio nobis exhibita continebat in ipsa ecclesia est necessitas cerae anno quolibet pro cultu divino, nos autem considerantes, ut divinus cultus in ipsa ecclesia augeatur, et ut specialiter pro animabus dominorum avi et genitoris nostri predictorum ac etiam pro salute nostra et d. nati nostri

et nostre consortis oratio semper fiat, de nostro tributo quod habemus in dicta civitate Ragusiae, anno quolibet in perpetuum pro cera emenda in dicta ecclesia 200 perpera, bonorum grossorum venetiarum, 12 pro quolibet perpero computatis, concedimus atque donamus, incipiendo videlicet a presenti mense augusti presentis anni, XIV indictionis, etc.

Потпис и печат српски.

Ко је био *avus*, о коме у горњем писму говори цар Стефан, види се јасно из натписа на олтару цркве св. Николе у Бару од јуна 1319 године. У натпису пише: Urosius, rex Rassie et Dioclie, Albanie, Bulgarie et totius maritime de Gulfo Adriatico a mari usque ad flumen Danubii presens opus altaris, yconam magnam argenteam, cooperturam tribunalem supra hoc altare de argento, lampades et candillia magna de argento fieri fecit etc. В. В. Макушевъ Записки Имп. Ак. Н. XIX, 2 Второе прил. 13.

Ни последњи Немањић, цар Урош, није изостао иза краља Милутина, Стефана Дечанског и цара Стефана. И он је потврдио горе речену повељу оца свога, што се види из једнога дубровачког писма о горе поменутих двеста перпера у књизи Monumenta ragusina Libri reformationum. III. Zagrabiae 1895, стр. 297. Види о овоме и д-ра К. J. Јиречка чланак о стонском дохотку у Jagić-Festschrift. Berlin 1908, стр. 527 и д.

XXX
СВ. НИКОЛА У ДОБРУШТИ

1.

Краљ Стефан Душан

око год. 1332

даје села и повластице манастиру Св. Николе у Добрушти. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 109. Флоринскій, Памятники закон дѣятельности Ст. Душана, 48 одредио је тачније чија је ова повеља, пошто ју је Ф. Миклошић био приписао краљу Дечанскому.

I. .... Азь, вь Христа Бога вѣрни краль и сь Богомь самодрьжьць всѣхь срьбскихь и поморьскихь земль, Стефань, вьноукь прѣвисокаго и светаго и страшнаго кралꙗ Стефана Оуроша, прѣоуноукь господина ни и прѣподобнаго отьца Симеона Стѣфана Немание .... придохь вь мѣсто рекомо Доброушта, изобрѣтохь црькьвь светаго и великославнаго чоудотворьца Христова Николи запоустѣвшоую и разореньноу до коньца, и милосрьдовавши се и сьзидахь и обновихь храмь тьи светаго чоудотворца Николи, да ѥсть вь помѣнь кралѥвьствоу ми.

II. Паче же вь тои црькви да кралѥвьство ми и приложи село Доброуштоу сь забѣломь, и сь планиномь, и сь млини и сѣнокоси, с мегѣми и сь всѣми правинами села того; село Жоури, сь мегꙗми и сь всѣми правинами села того; село Врьбница с мегѣми и сь всѣми правинами села того; село Калогени сь црьквомь, и Смоулики и сь мегѣми и сь всѣми правинами

села того; село Боѥвике сь мегꙑами и сь планиномь и сь всѣми правинами села того.

III. Тако да и записа кралѥвьство ми, да дрьжи и облада светꙑ Никола доброуштьски, ꙗкоже и инниѥ светꙑѥ и божьствьниѥ црькви, такожде и светꙑ Никола доброуштьски да дрьжить тази села, и да облада сь всѣми правинами и како ѥсть законь людемь метохнискимь оу работахь црьковнихь и оу работахь кралѥвьства ми, и такожде и тѣмьзи селамь и вь тоужде свободоу, и да не има нитко области надь ними, тькмо калоугерь, коѥга постави игоумьнь Светꙑѥ Гори и адоньскиѥ Богородице хиландарскиѥ, понеже ѥсть подьписано оу область ѥѥ.

IV. И молю ви ...... сиѥмоу записанномоу мною, Стефаномь кралѥмь четврьтꙑмь, не потвореньноу бꙑти нь паче потврьжденьноу; кто ли дрьзнеть разорити сиѥ записаниѥ, да ѥсть проклеть оть Господа Бога, итд.

V. И приложи кралѥвьство ми виноградь Дювовь на Огледници на мегꙑ любижньской и трьгь оу Призрѣнѣ прѣдь праздникомь светаго Николи, да ѥсть свѣкꙑ црькви тои, и оть царине оу светаго Спаса на всако годиште ·рн· перперь да се даѥ доходькь црькви тои.

2.

Цар Стефан Душан

око год. 1355

потврђује прилоге и повластице, дане манастиру Светога Николе у Добрушти. Флоринскій Тим. Аѳонскіе акты и фотографическіе снимки П. И. Севастьянова, стр. 63. Упореди Љ. Стојановић, Споменик III, 55.

I. .... Тѣмь же иже вь Христа Бога и азь благовѣрнꙑ и христолюбивꙑ царь Стефань и Богомь венчаннꙑ и сь христолюбивою и благовѣрною царицею аугоустіею кура = Еленою и сь вьзлюблѥнніимь намь ѥдинороднимь сꙑномь кралѥмь Оурошемь, сьбравшоу царствоу ми сьборь на Кроупиштехь, сь прѣ-

свештенним патріархом срьбским кур=Савом, и сь митрополити и епископи и сь всѣми властели срьбьскимі и грьчьскыми, и сь всеми игоумені и свештенноиноки и поустиножители Светіе Горі Адоньскіе, и тоу прилоучи се чьстьнеиші вь свештенноинокахь игоумень хиландарски отьчьства ми кур=Дороѳеи сь всѣми старці обителі тоѥ, и вьспоменоу царьствоу ми за Светаго Николи иже вь Доброуштехь, иже бехь приложиль вь кралевьствѣ своѥмь, и благоволи царьство ми, и приложихь и оште светомоу архіерею Христовоу и чюдотворцоу Николѣ село Доброушта, село Жоурици, засельк Врьбніца и Коевіке, село Моулике.

II. И Светоую Богородицоу оу Пилотоу и сь виногради.

III. И оу Прызрѣноу два винограда Любова.

IV. И дадохь оу Светомь Срьгы сто и ·е· десеть споудовь солі всако годиште.

V. И оште придаде царьство ми Светомоу Николе Доброуштькомоу село Горожоупі, село Мілишта, село Плано, и тази ·г· села да доносе на годиште по ·к· товарь соли одь Зете Светомоу Николю.

VI. И виноу тази села да доносе оть Пілота вино оу Доброуштоу, и да ороу ·s· дьни оу годиште: ·г· есени и ·г· пролетны.

VII. И оу Призреноу даде царьство ми Светомоу Николе свѣкоу всако годиште, царіноу трьгь о Николи дни.

VIII. И оть доброуштьке метохіе да соу монастіроу ·s· воиникь на име: Негомірь, Гинь Бели, Василь, и оть Жоурични Немать и Паркачь и Братисальакь.

IX. И даде царьство ми планиноу Коритникь, забѣль прѣродитель моихь, светаго краља, сь всеми мегами и правинами, почетькь на Девичю Стеноу по хріндоу право, итд.

X. И да не метеха никто томзы планиномь ни да пасе ни да сече, тькмо монастирь.

XI. Ако лі кто начне пасти по волы монастырскои, да платии црькви оть сто кобиль кобилоу, и оть сто овьць овцоу, и оть сто говѣдь говедо.

XII. Кто лі начне сіломь пасты, да плати господароу настоюштемоу петь сьть перперь или петь сьть овновь.

XIII. И такози приложи царьство ми села сіа сь вьсеми мегами и правинами, сь ливадами и сь пасишти и сь млины и сь виногради, и сь забелы, и сь всѣми закони сель тѣхь ꙗкоже віше рекохомь. И дарова царьство ми сіꙗ вса Светомоу Николю Доброуштьскомоу неотюмлюма и непоколѣбима до вѣка.

XIV. И освободи царьство ми оть сокꙗ, оть позоба, оть приселице, оть воиске, оть псара, оть поклисара, оть града, оть сенокоше, оть винограда, оть глобе, оть всакого данька, и просто решты оть всѣхь работь малихь и великыхь, царьскыхь и законьныхь. Никто моу да не метеха, ни да облада: ни кефалиꙗ, ні воевода, ні кнезь, ні севасть, ныктоже одь владоуштихь вь земли царьства ми по обычаꙗмь срьпскымь, нь да соу сіꙗ вса вь область Светаго Николи Доброушькога.

XV. И да ю сіа обитель Светаго Николи сь всеми мегами и правинами вь область хіландарскоу ꙗкоже и Кроушево, и Хоча и прочею метохіе хіландаріне.

XVI. И молить царьство ми запрештаеть егоже изволить Господь по нась царьствовати .... сіемоу хрисовоулоу неразореноу біти .... кто ли дрьзнеть .... разоріті .... таковаго да разорить Господь Богь, итд.

XVII. Написа же сі хрисовоуль стоюштоу господиноу прѣвісокомоу цароу Стефаноу вь Кроупиштехь вь лѣто ҂ѕѡнв.[1]

† Стефань вь Христа Бога благовѣрьнь царь и самодрьжьць Срьблемь и Грькомь, Поморию и западнои странѣ.

---

[1] Година је 6852—1344 нетачна. По помену патријарха Саве и хиландарског игумана Доротеја, који је, том истом приликом, у Крупиштима добио од цара Стефана другу једну повељу о хиландарском имању, ми ову повељу стављамо у последње године владе цара Стефана.

XXXI
МАНАСТИР СВ. ЈОВАНА ПРЕТЕЧЕ
НА МЕНИКЕЈСКОЈ ГОРИ (КОД СЕРА)

1.

Краљ Стефан Душан

септембра 4 (око 1345)

одобрава калуђерима манастира св. Јована Претече на Меникејској Гори код Сера да могу на својим земљама насељавати слободне људе. Fr. Miklosich et Müller, Acta et diplomata graeca, V, 121.

Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τῆς ἐν τῷ Μενοικέῳ διακειμένης ἀνέφερον, ὅτι κέκτηνται περὶ τὸ χωρίον τοῦ Κραβασμούντου γῆν διὰ χρυσοβούλλου, καὶ παρεκάλεσαν καὶ ἐξήτησαν τὴν κραλλότητά μου, ἵνα γένηται ὁρισμὸς αὐτοῖς καὶ περισυλλέξωσι ἀνθρώπους ἐλευθέρους καὶ προσκαθίσωσι εἰς τὴν τοιαύτην γῆν αὐτῶν· τὴν παράκλησιν αὐτῶν προσδεξαμένη ἡ κραλλότης μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτοῖς τεν παροντα ὁρισμόν, δι' οὗ προστάξει καὶ διορίζεται, ἵνα ὅσους ἀνθρώπους ἐλευθέρους προσκαθίσωσιν εἰς τὴν εἰρημένην γῆν καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα ἔχουσι γῆν, κατέχωσι τούτους ἀνενοχλήτως, ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως, καὶ οὐδὲν εὑρίσκωσιν οὔτε ἀπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κεφαλατικευόντων, οὔτε παρὰ τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων ἢ ἀφ' ἑτέρου τινος τῶν ἁπάντων διασεισμόν, ἀλλὰ διατηρῶνται ἀνενόχλητοι καὶ ἀκαταζήτητοι ἀπο πάσης ἐπηρείας καὶ δόσεως, καθὼς ἔχουσι καὶ τὰ

λοιπὰ κτήματα αὐτῶν καὶ καθὼς διαλαμβάνουσι καὶ τὰ χρυσόβουλλα καὶ τὰ προστάγματα αὐτῶν. Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο αὐτοῖς καὶ τὸ παρὸν πρόσταγμα τῆς κραλλότητός μου εἰς ἀσφάλειαν.

2.

Краљ Стефан Душан

1345, октобра, индикта XIV

потврђује јединство манастира св. Јована Претече на Меникејској Гори код Сера и истоименога манастира у самом Серу, а исто тако и сва права и повластице тих манастира. Miklosich et Müller. Acta graeca, V, 111. Упореди и раније издање у Гласнику XXVI, стр. 20.

Ἐπεὶ ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ ὑπέρτιμος ἐκεῖνος κῦρ(ις) Ἰωακεὶμ διὰ τὴν ἑνοῦσαν αὐτῷ πατρικὴν καὶ θεάρεστον πολιτείαν καὶ κατάστασιν ἐπεμελήθη μετὰ ἀρχιερατικοῦ καὶ πνευματικοῦ ζήλου, καὶ συνεστήσατο ἐξ οἰκείων κόπων καὶ ἀναλωμάτων ἐκ βάθρων μοναστήρια περί τε τὸ Ὄρος τοῦ Μενοικέως, καὶ ἐντὸς τῆς θεοσώστου πόλεως Σερρῶν ἐπ' ὀνόματι καὶ ἀμφότερα τοῦ τιμίου Προφήτου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ τετιμημένα Ἰωάννου, ὥστε διατελεῖν ταῦτα ἡνωμένα, καὶ ὑφ' ἑνὶ τυγχάνειν ὄντα τῷ ἡγουμενεύοντι, καὶ πνευματικῶς διοικοῦντι καὶ διευθύνοντι αὐτά, εἶναι δὲ τὸ ἐν τῇ πόλει Σερρῶν ὑπὸ τὸ ἐν τῷ Μενοικέως, καὶ μετοχίου λόγον ἔχειν ἐν αὐτῷ, προσετέθησαν δὲ εἰς ταύτας δὴ τὰς μονὰς διὰ προμήθειαν καὶ κυβέρνησιν τῶν ἐν αὐταῖς ἀσκουμένων μοναχῶν ἀπό τε διαφόρων χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων, ἀπὸ γραφικῶν τε παραδόσεων, καὶ ἄλλων δικαιωμάτων, ἑδραῖα πάντη καὶ ἀμετάτρεπτα, ἃ δὴ ἐκ πάντων κεφαλαίων καὶ ἀπαιτήσεων ἀνώτερα καὶ ἀνεπηρέαστα διατηρεῖσθαι διακελεύονται, κἀντεῦθεν καὶ διατηροῦνται οὕτω μέχρι τοῦ νῦν, ὡς τὰ ἐπὶ τούτοις χρυσόβουλλα καὶ προστάγματα παριστῶσι καὶ διαλαμβάνουσιν· ἀρτίως δέ, θεοῦ εὐδοκοῦντος, ἐγένετο ἡ τῶν Σερρῶν πόλις ὑπὸ τῆς κραλλότητός μου τὴν δουλοσύνην, ἐντεῦθεν καὶ τὰ τοιαῦτα μοναστήρια, καὶ ἐξήτησαν καὶ ἐδεή-

θησαν καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς ἀσκούμενοι μοναχοί, καὶ εὐεργετήθησαν παρὰ τῆς κραλλότητός μου, ἐδεήθησαν δέ, ἵνα πορίσωνται καὶ χρυσόβουλλον τῆς κραλλότητός μου εἰς ἐπικύρωσιν καὶ ἀσφάλειαν τῶν τε προσόντων αὐτοῖς κτημάτων, ὧν κέκτηνται διὰ χρυσοβούλλων, καὶ ὧν ἀρτίως εὐηργετήθησαν παρὰ τῆς κραλλότητός μου· καὶ ἡ κραλλότης μου διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου, ἅτε πλέον τῶν ἄλλων ὑπὸ τῆς ἐνούσης αὐτῇ χριστιανικῆς συνειδήσεως περὶ τὰ μοναστήρια καὶ τὰς ἱερὰς ἐκκλησίας τὰς εὐεργεσίας καὶ δωρεὰς ἐπιτείνειν βουλομένη, ὡς ἐντεῦθεν βεβαίαν τὴν πληροφορίαν ἔχουσα, πολλαπλασίως τὰς ἀμοιβὰς καὶ ἀντιδόσεις παρὰ τοῦ μισθαποδότου θεοῦ λήψεσθαι, καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει ταῖς τοιαύταις σεβασμίαις μοναῖς, δι' οὗ προστάττει καὶ διορίζεται ἔχειν τὰ ὑπ' αὐταῖς κτήματα καὶ μετέχια πάντα ἐξουσίαν καὶ ἐλευθερίαν, καὶ εἶναι ἀνώτερα πάσης ἐπηρείας καὶ συζητήσεως καὶ ἀπαιτήσεως, καὶ τῆς νῦν οὔσης, καὶ τῆς μετέπειτα ἐπινοηθησομένης, εἶναι δὲ καὶ ἡνωμένας διηνεκῶς καὶ ἀμφοτέρας τὰς μονάς, καὶ οὐδέποτε διαστῆναι αὐτάς, ἀλλὰ διατηρεῖν ταῦτα οὕτως, ὡς τὰ ἐπ' αὐταῖς χρυσόβουλλα καὶ προστάγματα διακελεύονται, καὶ οὐδέποτε εὑρήσειν ὄχλησίν τινα καὶ διασεισμὸν παρά τινος, ἀλλ' εἴη ταῦτα ἀτάραχα καὶ ἀδιάσειστα, ὡς εἴρηται, ἀπὸ πάσης συζητήσεως καὶ δόσεως καὶ ἀπαιτήσεως, ἤγουν τοῦ κεφαλαίου τῆς σιταρκίας, τῆς ὀρεικῆς, τῆς καστροκτισίας, τοῦ ἐννομίου, τοῦ μελισσοεννομίου, τῆς προβατοχοιροδεκατείας, τῆς παρθενοφθορίας, καὶ πάσης δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως, ἔτι τε καὶ τοῦ ξυλαχύρου, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ μηδόλως ἀπαιτεῖσθαι ταῦτα ἀπὸ πάντων τῶν κτημάτων τῶν τοιούτων μοναστηρίων, οὔτε ἀπὸ τῶν παροίκων αὐτῶν οὔτε ἀπὸ τῶν προσκαθημένων· ἔτι γε μὴν πρὸς τούτοις οὔτε μητάτον ἀπαιτηθήσεταί ποτε ἐκ τῶν τοιούτων.

Ὅθεν καὶ τῇ ἐμφανείᾳ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς κραλλότητός μου οὐκ ὀφείλει οὐδεὶς οὔτε τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως Σερρῶν κεφαλατικευόντων, οὔτε τῶν

ἐκτὸς, οὔτε τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων, ἢ τῶν ἄλλων ἁπάντων τῶν ταχθησομένων ἐνεργεῖν τι καὶ ἀπαιτεῖν ἀπὸ τῆς τοιαύτης χώρας, εἰσελθεῖν εἰς κτήματα ἢ εἰς μετόχια τῶν τοιούτων μονῶν, καὶ ἀπαιτεῖν τι ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' εἶναι ταῦτα πάντα ἀπάτητα καὶ ἀνεπηρέαστα, καὶ ἀκαταξήτητα πάσης καὶ παντοίας ἀπαιτήσεως καὶ δόσεως.

τὰ δέ μετόχια καὶ κτήματά εἰσι ταῦτα: τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ Γαστελέγγους μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων, καὶ πάντων τῶν δικαίων καὶ προνομιων αὐτῶν, καὶ τῆς ἄλλης πάσης κατοχῆς καὶ νομῆς αὐτοῦ.

γῆ εἰς τοῦ Κρεβασμοῦντου μετα τῶν ἐκεῖ προσκαθημένων, ὅση ἐστίν· ἕτερον μετόχιον ὁ ἅγιος Γεώργιος τοῦ Σακκελλαρίου μετὰ πάσης τῆς περιοχῆς καὶ νομῆς αὐτοῦ·

ξευγηλατεῖον εἰς τὸν Λιβοβιστὸν μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ·

εἰς τὴν Λεστίανην καθέδρα τοῦ Σαρακηνοῦ ἐκείνου·

ξευγηλατεῖον εἰς τὸ Νεοχώριον, τὸ τοῦ Πραντουλῆ ἐκείνου μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων·

γῆ εἰς τὸ Λιβάδιον ἐξ ἀγορᾶς ἀπὸ τῆς Μελαχρινῆς.

μοδίων τετρακοσιων μετόχιον ἡ ἁγία Βαρβάρα εἰς τὴν παραλιμνίαν, μετα τῶν σὺν αὐτῷ αὐλακίων καὶ ἁλιευτικῶν σανδαλίων, τῶν τε προσκαθημένων αὐτοῦ τῆς γῆς, καὶ τῶν ἄλλων δικαίων καὶ προνομίων·

γῆ εἰς τοῦ Τξυάνου πλησίον τῆς γῆς τοῦ Φιλοθέου, καὶ τῆς γῆς τῆς Ζελιχόβης, ἥτε καὶ προκατείχετο παρὰ τῆς μονῆς·

μετόχιον ὁ Ἀσώματος, ὅπερ ἔχει γῆν ἐν διαφόροις τόποις ἐξ ἀγορᾶς καὶ προσενέξεως καὶ ἀπογραφικῆς καταστάσεως καὶ μετὰ τῶν ἐκεῖ τριῶν μυλώνων καὶ προσκαθημένων· μετόχιον ἐντὸς τῶν Ζιχνῶν, ὅπερ ἔχει ἀμπέλια ἐν διαφόροις τόποις, καὶ μύλωνας τρεῖς·

οἱ Ἰουδαῖοι οἱ ἐντὸς τῶν **Ζιχνῶν** εἰς τὸ χωρίον τὴν **Κάτω Οὔσκαν**, οἰκονομίαν ὑπερπύρων ἑκατὸν σὺν **τοῖς** παροίκοις τοῖς εὑρισκομένοις εἰς διάφορα χωρία, καὶ ἐκ προσενέξεως τοῦ Μαργαρίτου εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον ἀμπέλια καὶ χωράφια ἐν διαφόροις τόποις·

χωρίον τὰ **Μονοσπίτια** μετὰ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ, καὶ τῶν παροίκων καὶ τῶν προσκαθημένων αὐτοῦ.

χορίον τό τοῦ **Λάκκου** μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων καὶ τῆς νομῆς καὶ τῆς περιοχῆς αὐτοῦ·

ἀγρίδιον ἡ **Κεράννιτσα** μετὰ τῶν παροίκων καὶ προσκαθημένων καὶ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ· εἰς τὸ χωρίον τὸν **Τοπόλτξιον** πάροικοι εἴκοσι·

περὶ τάς **Σέρρας** ὑδρομύλωνας ἐννέα·

ἐργαστήρια διάφορα κατὰ τὴν **Βασιλικὴν Πύλην**, καὶ ἄλλα οἰκήματα διάφορα ἐνοικιακὰ ἐν διαφόροις τόποις·

μετόχιον εἰς τὸ **Τριλήσιν**, τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, καὶ ἐπικεκλημένον τοῦ **Βαμπελάκη** μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ δύω μετοχίων, ὧν τὸ μέν ἓν πλησίον τῆς **Τρουλιάννης**, καὶ ἐπονομαξόμενον ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος τοῦ **Τσέρνη** μετά τῶν ἐν αὐτῷ προσκαθημένων·

τὸ δὲ ἕτερον πέρα τοῦ **Μέστου** τὸ λεγόμενον ὁ **Γραδίστος** μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ παροίκων καὶ προσκαθημένων, καὶ τοῦ μύλωνος, καὶ τῆς πλανινῆς τῆς ἐπιλεγομένης τοῦ ἁγίου **Γεωργίου**, τοῦ **Πριασιακα**, καὶ τῆς **Λουμπουτούσης** μετὰ καὶ τῆς ἄλλης περιοχῆς καὶ νομῆς αὐτῶν·

ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τοῦ **Σφολενοῦ** δένδρα τεσσαράκοντα βαλανιδέα·

εἰς τὸν **Πάνακα**[1] ἐλαιών, καὶ πάροικοι τρεῖς· **Χρύσος** ὁ **Τζυκαλᾶς** καὶ **Κωνσταντῖνος** ὁ **Χλιερινὸς** μετὰ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ, καὶ μύλων εἰς ὁλοκαιρινὸς, καὶ πάροικοι καὶ προσκαθήμενοι·

προσευηργέτησε καὶ ἡ κραλλότης μου ταῦτα· εἰς τὸ χωρίον τὸ **Λεγγίνιον** τὴν οἰκονομίαν τοῦ **Λάσκαρη** ἐκείνου μετὰ τοῦ ξευγηλατείου τοῦ κατεχομένου παρὰ τοῦ **Καντα-**

---

[1] Πάνακα ?

κουξηνοῦ, καὶ ἐν αὐτῇ τριῶν χειμερινῶν ὑδρομυλώνων, καὶ τοῦ εἰς τὸ χωρίον τὸ Μελενικίτσιον παροίκου, καὶ τῶν οἰκημάτων καὶ τῆς ἑτέρας γῆς, ἣν εἶχεν ὁ ῥηθεὶς Λάσκαρης μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἐν διαφόροις τόποις, καὶ τοῦ παλαιοχωρίου τοῦ λεγομένου Πρωτοκνένξη, καὶ τοῦ Βελιδόλου, καὶ τῶν ἐκεῖ δύο μυλώνων, καθὰ προκατείχοντο καὶ παρὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ κανικλείου ἐκείνου· παλαιοχώριον εἰς τὸν Πάνακα τὸ ἐπικεκλημένον οἱ Κυνηγοὶ μετὰ τῶν ἐκεῖ παροίκων καὶ προσκαθημένων, καὶ τῶν ὑδρομυλώνων, καὶ τῶν ἐκεῖ ἑτέρων δύο δημοσιακῶν μυλώνων, καὶ τῆς δρύστρας, καὶ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ·

εἰς τὴν πέρα Πολεάναν αὐλάκια τέσσαρα τὸ λεγόμενον τὴν Λογκᾶν μετὰ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ· τὸ τοῦ Φωτεινοῦ μετὰ καὶ τοῦ Τξυκαλᾶ· τὸ δὲ τέταρτον τοῦ Σκυλομύτου μετὰ τῆς παπυρέας, καὶ νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ·

ἔτι δὲ καὶ τῶν τεσσάρων ἀνθρώπων, ὧν τὰ ὀνόματά εἰσι τοῦτα· τοῦ Ποτάμη, καὶ τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ καλογέρου·

ταῦτα πάντα ὀφείλουσι κατέχειν καὶ νέμεσθαι αἱ δηλωθεῖσαι σεβασμίαι μοναὶ τοῦ τιμίου ἐνδόξου προφήτου Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, ὡς εἴρηται, ἔξω πάσης ἐπηρείας καὶ δόσεως καὶ ἀνενοχλησίας· ὅθεν καὶ τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς κραλλότητός μου οὐκ ὀφείλει τις τῶν ἁπάντων τὴν οἱανδήτινα ἐπὶ τούτοις ἐπαγαγεῖν ἐνόχλησιν καὶ διασεισμόν, ἀλλὰ διαμένειν ταῦτα εἰς τὸ διηνεκὲς ἀνενόχλητα καὶ ἀδιάσειστα, ὡς ἡ κραλλότησ μου ἀνωτέρω διακελεύεται, κατὰ τὴν περίληψιν καὶ δύναμιν τῶν προσόντων αὐτοῖς χρυσοβούλλων τε καὶ προσταγμάτων, καὶ λοιπῶν δικαιωμάτων·

ἔτι τε οὐκ ὀφείλουσι διδόναι τὰ σανδάλια τῶν προσκαθημένων τοῦ Ἐσφιγμένου, τὸ ἀπαιτούμενον τρίτον οὐδὲ πόρον, ἀλλὰ διατηρηθήσονται καὶ ταῦτα ἐλεύθερα τῶν τοιούτων δόσεων·

τοῦδε γὰρ χάριν ἐγένετο ταῖς τοιαύταις μοναῖς καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος (λόγος) τῆς κραλλότητός μου ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ὀκτώμβριον τῆς νῦν τρεχούσης ἰνδικτιῶνος

τεσσαρεσκαιδεκάτης τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ τετάρτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ ἡ ἡμετέρα εὐσεβὴς κραλλότης ὑπεσημήνατο.

У истој књизи Fr. Miklosich et Müller, Acta et diplomata graeca V, 123—125 налази се још једна хрисовуља о имањима и повластицама манастира Св. Јована Претече на Меникејској Гори код Сера, без почетка и свршетка, тако да се не види да ли је од српског или од грчког цара. У њој се помињу и нека имања у напред наведеној хрисовуљи. Пошто се не види чија је, нисмо јој могли дати места у Зборнику.

3.

Цар Стефан Душан

око 1346

потврђује дар села Тола манастиру св. Јована у Меникејској Гори и ослобођава га од свих дажбина. Miklosich et Müller, Acta et diplomata graeca, V, 115.

I. .... *Τὴν παράκλησιν αὐτῆς*[1] *προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει αὐτῇ τὸν παρόντα χρυσόβολλον λόγον, δι' οὗ προστάσσει καὶ ὁρίζεται, ταῦτα πάντα ἔχειν τὸ βέβαιον, ἀμετάτρεπτον, ἀμετάβλητον, ἀμεταποίητον, ἀπαράθραυστον καὶ ἀπαρασάλευτον·*

II. *Ὁμοίως καὶ οἱ κατὰ καιροὺς εὑρισκόμενοι τῶν ἐκεῖσε κεφαλατικευόντων τῆς βασιλείας μου περὶ τῆς Ζίχνας ἢ τῶν τὰ δημόσια χορηγούντων, ἐμφανιζομένου τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου, ὀφείλουσιν ἔχειν ταῦτα ἀνώτερα καὶ ἐκτὸς πάσης ἐπηρείας καὶ συζητήσεως, ἤγουν ἀγγαρείας, ψωμοζημίας, καστροκτισίας καὶ ἄλλης τῆς οἱασοῦν ἐφευρεθησομένης ζημίας, ἀλλὰ μᾶλλον στέργειν καὶ βοηθεῖν οἱ τοιοῦτοι κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου διωρίσατο.*

[1] Г-ђе Ирине Хумнене Палеологина, коју цар Стефан зове тетком. Питање је о селу које се зове *Θολόν*.

4.

Цар Стефан Душан

после 1346

потврђује уступку земље великог доместика Алексија Раула манастиру Претечину под Меникејском Гором. Fr. Miklosich et Müller, Acta graeca, V, 122.

Ἐπεὶ ὁ οἰκεῖος καὶ πεφιλημένος τῇ βασιλείᾳ μου, μέγας δομέστικος κῦρ(ις) Ἀλέξιος ὁ Ῥαοὺλ, δι' ἣν εἶδε στενοχωρίαν γῆς εἰς τὸ περὶ τὴν Ζίχνα μετόχιον τῆς σεβασμίας βασιλικῆς μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν τῷ ὄρει τοῦ Μενοικέως τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τῶν Ἀσωμάτων, οἰκείᾳ γνώμῃ καὶ ἀγαθῇ προαιρέσει διέκρινε καὶ δέδωκε πρὸς αὐτὸ διὰ γράμματος αὐτοῦ μερικὴν γῆν, ψυχικῆς ἕνεκα σωτηρίας καὶ μνημοσύνου τῆς βασιλείας μου καὶ αὐτοῦ, ἐξήτησε δὲ καὶ παρεκάλεσε πλείονος ἕνεκα εἰς τὸ ἑξῆς ἀσφαλείας καὶ βεβαιώσεως τυχεῖν καὶ προστάγματος τῆς βασιλείας μου ἐπικυροῦντος τὴν αὐτοῦ προαίρεσιν καὶ πρᾶξιν ἀγαθὴν διὰ τοῦ ῥηθέντος γράμματος αὐτοῦ, τὴν τοιαύτην αὐτοῦ παράκλησιν ἀποδεξαμένη ἡ βασιλεία μου καὶ τὴν τούτου αἴτησιν ἐκπληρῶσαι βουληθεῖσα, ἔχει θέλημα καὶ διορίζεται .... κατέχειν ἀπὸ τῆς σήμερον· .... ἀνενοχλήτως, итд.

XXXII
МАНАСТИР ЛИКУСАДА У ТЕСАЛИЈИ

Цар Стефан Душан

1348, новембра мес.

хрисовуљом потврђује имања, Byzant. Zeitschr. XX (1911) 627, манастиру Свете Богородице у Ликусади (по данашњем изговору Локсади) у Тесалији. Објављена у продајним каталозима књижарнице Карла Хирсемана у Лајпцигу.

У Миклошића и Милера Acta et diplomata monasteriorum et ecclesiarum Orientis, II. Vindobonae 1887, стр. 253. уврштена је, по издању Сп. П. Ламбра, хрисовуља цара Андровика II истоме манастиру, од 1289. Цар Андроник је том хрисовуљом потврдио старија права тога манастира по настојавању жене севастократора Јована Дуке Комнена, која се била покалуђерила. По томе се и узима да је то био женски манастир, и да га је позније неко предао познатим Метеорским Манастирима у Тесалији. Горе поменута хрисовуља цара Стефана биће у вези с наведеном хрисовуљом цара Андроника, и по свој прилици само је потврда и понављање онога што је у њој, као што се то редовно чинило при свакој промени владавине.

Манастир Ликусада је био недалеко од варошице Фанара у пределима Трикале у Тесалији, сад у Краљевини Грчкој.

Оригинал је от Хирсемана откупио г. Јован Вујић из Сенте.

XXXIII

МАНАСТИР СВ. ЂОРЂА У ЗАВЛАНТИЈИ

(у Тесалији)

1.

Цар Стефан Душан

1348

потврђује манастиру Св. Ђорђа у Завлантији (у Тесалији) село Завлантију и парике и даје игуману тога манастира Макарију доживотно игуманство. *Βυζαντίς* 1911, II, 59. Издање Нико-беја.

I. *Ἐπεὶ διωρίσατο ἡ βασιλεία μου, ἵνα ἐπιλάβηται ἡ σεβασμία μονὴ ἡ εἰς ὄνομα τιμωμένη τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου καὶ ἐπικεκλημένη τῶν Ζαβλαντίων, τὸ περὶ τὴν τοιαύτην μονὴν διακείμενον χωρίον τὸ καὶ Ζαβλάντια καλούμενον...... τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐπιβραβεύει τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μονῇ ἡ βασιλεία μου, δι' οὗ προστάσσει καὶ θεσπίζει καὶ διορίζεται, ἵνα κατέχῃ ἡ τοιαύτη μονὴ τὸ εἰρημένον χωρίον τῶν Ζαβλαντίων μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ἔκπαλαι δικαίων καὶ προνομίων, καθὼς ἐκράτει καὶ ἐνέμετο αὐτὸ πρὸ τοῦ ἀποσπάσαι τοῦτο ὁ δηλωθεὶς σεβαστοκράτωρ ἐκεῖνος, ἤγουν τοὺς ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ εὑρισκομένων παροίκους καὶ εἰς τάξιν στρατιωτῶν ἀποκαθισταμένους ὡς εἴρηται, τὸν Κρατζούνην, τὸν Ἰβάνην τὸν Γοργόν, τὸν Καπελέτον, τὸν Ῥοδέσην, τὸν Γλαβᾶν, τὸν Πετρίτζαν, τὸν Ἀρμπαρίκην, τὸν Δομπρίλαν καὶ τὸν Κωνσταντῖνον τοῦ Στεφάνου, καὶ τὰ ἐξαλειμματικὰ στασία τῶν δύο αὐταδέλφων, τὸ τοῦ Λιπαβάδη καὶ τὸ τοῦ ξακιτρῆ τοῦ*

Βρανᾶ τῶν κυνηγῶν, τοῦ Ἀλληλούϊα, τοῦ Ἀρμενοχωρίτου, καὶ τοῦ Βράτου, καὶ νέμηται τούς τε δηλωθέντας παροίκους κατ' ὄνομα καὶ τὰ στασία, ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασείστως, ἀναφαιρέτως, ἀναποσπάστως, συνιστᾷ καὶ βελτιοῖ κατὰ τὸν συγχωροῦντα καὶ δυνατὸν αὐτῇ τρόπον καὶ ὡς ἰσχύει καὶ δύναται, καὶ οὐδὲν εὑρίσκῃ ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ νομῇ τοῦ τοιούτου χωρίου παρά τινος τῶν ἁπάντων τὴν τυχοῦσαν ἐπήρειαν καὶ διενόχλησιν· ὅθεν τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου κατέχει καὶ νέμεται ἡ δηλοθεῖσα σεβασμία μονὴ τὸ εἰρημένον χωρίον μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν παροίκων εἰς τάξιν στρατιωτῶν ἀποκαθισταμένων παρὰ τοῦ σεβαστοκράτορος ἐκείνου κυροῦ Ἰωάννου ὡς εἴρηται τῶν στασίων ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασείστως, ἀναφαιρέτως τε καὶ ἀναποσπάστως, μετα πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ καὶ τῶν ἔκπαλαι δικαίων καὶ προνομίων.

II. *Καὶ οὐδὲν εὑρίσκῃ τὸ μέρος τῆς ῥηθείσης σεβασμίας μονῆς ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ νομῇ τοῦ τοιούτου χωρίου παρά τινος τῶν ἁπάντων τὴν τυχοῦσαν ἐπήρειάν τε καὶ διενόχλησιν, διατηρῆται δὲ ἀνώτερον ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπερχομένων δημοσιακῶν δόσεών τε καὶ συζητήσεων. Ὡσαύτως εὐδοκεῖ ἡ βασιλεία μου διὰ τοῦ τοιούτου χρυσοβούλλου αὐτῆς, ἵνα εὑρίσκηται ὁ νῦν προϊστάμενος τῆς τοιαύτης μονῆς ὁ ἐν ἱερομονάχοις ὁσιώτατος ἀρχιμανδρίτης καὶ πρωτοσύγκελλος κῦρις Μακάριος, καθηγούμενος ἐν αὐτῇ ἐφ' ὅρῳ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ἀπαρασάλευτος*[1].... *καὶ μέχρι τοῦ.... ἀλλ' οὐδὲ ἀδελφατάριος ἀποταχθῇ τις ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ ποτε ὁρισμῷ τῆς βασιλείας μου ἄνευ βουλῆς καὶ γνώμης τῶν ἐν αὐτῇ ἐνασκουμένων μοναχῶν· βούλεται καὶ γὰρ ἡ βασιλεία μου ἀνωτέραν παντάπασι διατηρῆσθαι τὴν τοιαύτην μονὴν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐπερχομένων ἐπηρειῶν τε καὶ διενοχλήσεων.*

III. *Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτου βεβαίαν ἀσφάλειαν ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεβραβεύθη τῇ τοιαύτῃ σεβασμίᾳ μονῇ καὶ*

[1] У Н. Беја погрешно *ἀπαρασαύλευτος*.

ὁ παρὼν οὗτος χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα νοέβριον τῆς ἐνισταμένης δευτέρας ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας.

2.

Цар Симеон Урош Палеолог

1359

потврђује имања и повластице манастиру Св. Ђорђа Завлантијског (у Тесалији). ***Βυζαντὶς*** 1911, II, 73. Издање Нико-беја.

I. *Ἐπεὶ ὁ τιμιώτατος καθηγούμενος τῆς περὶ τὰ Τρίκαλα σεβασμίας μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμωμένης τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου καὶ ἐπικεκλημένης τῶν Ζαβλαντίων κατὰ κύριον αἰδεσιμώτατος καὶ κατὰ πνεῦμα πατὴρ τῆς βασιλείας μου κῦρις..... καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἀσκούμενοι μοναχοὶ ἔσπευσαν καὶ (ἐνηργή)σαντο*[1] *κατὰ πᾶσαν ἰσχὺν καὶ δύναμιν αὐτῶν εἰς τὸ γενέσθαι τὴν φυσικήν μου κληρονομίαν, τὰ Τρίκαλα, εἰς τὴν δουλοσύνην καὶ ὑποταγὴν τῆς βασιλείας μου ἀνέφερον δὲ καὶ παρεκλήτευσαν, ἵνα πορίσωνται χρυσοβούλλου*[2] *αὐτῆς, στέργον καὶ ἐπικυροῦν τὰ προσόντα αὐτῆς δικαιώματα, ἔχειν*[3] *τὸ ἀμετάτρεπτον καὶ ἀκλόνητον τῶν τε χρυσοβούλλων τῶν ἀοιδίμων βασιλέων καὶ προσταγμάτων αὐτῶν ἔτι τε καὶ λοιπῶν δικαιώματων τῶν αὐθεντευσάντων κατὰ καιρούς*, итд. (Следује дугачко побрајање разних имања и повластица).

II. ....*ἀλλὰ μετὰ τὸ διδόναι καὶ μόνον τὸ κανονικὸν σύνηθες δίκαιον πρὸς τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον, καὶ ποιεῖσθαι τὴν μνήμην τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, οὐδὲν ἔχει οὗτος ἄδειαν ὅλως, ἤ τις τῶν αὐτῆς κληρικῶν, διενόχλησιν*

---

[1] у Н. Беја погрешно *(ἐνήργησαν) το.* — [2] читај *χρυσόβουλλον.* — [3] читај *ἔχον.*

τὴν τυχοῦσαν ἐπαγαγεῖν τῇ μονῇ· ὁμοίως καὶ ὅταν τελευτήσῃ ὁ εἰς τὴν ἡγουμενείαν αὐτῆς εὑρισκόμενος, γίνηται ἐκλογὴ παρὰ τῶν μοναχῶν, καὶ ὃν ἂν ἐκλέξωνται ἀπὸ τὴν μέσην αὐτῶν, ἀποκαθίσταται οὗτος εἰς τὴν ἡγουμενίαν ὁρισμῷ τῆς βασιλείας μου, καθὼς δικαιοῦνται εἰς τοῦτο διὰ τῶν προσόντων αὐτοῖς χρυσοβούλλων· ἵνα δὲ κατέχῃ ἀναποσπάστως καὶ ἀνενοχλήτως πανταπασι παρά τε τοῦ μέρους τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν αὐτοῦ κληρικῶν τὸν τόπον, ὃν ἐκχώρισεν[1] ὁ ῥηθεὶς Βαλσαμᾶς ὡς εἴρηται καὶ τὰ κηπωροτόπια αὐτῆς, καθὼς καὶ μέχρι τοῦ νῦν κατέχωνται παρ᾽ αὐτῆς· κατέχῃ δὲ ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως κατὰ τελείαν δεσποτείαν καὶ κυριότητα καὶ τὸ ἀμπέλιον ὅπερ κατεφύτευσεν εἰς τὸ χωράφιον τοῦ[2] ἀπὸ τοῦ Πηγονίτου, ὅπερ ἦν δημοσιακόν, καὶ εἶχον αὐτὸ ὅ τε Σπίγγης καὶ ὁ Μιχαλάκης διὰ χρυσοβούλλου καὶ προστάγματος καὶ δεδώκασιν αὐτὸ τῇ μονῇ ψυχικῆς σωτηρίας αὐτῶν ἕνεκεν.

III. Ἢ εἴπερ δοθῇ πρός τινα ἡ στάση τοῦ Πηγονίτου ἐκείνου, ἢ ἔφθασε καὶ ἐδόθη πρός τινα, τὰ μὲν ἄλλα ὅσα εἶχεν ὁ Πηγονίτης, ἵνα ἔχῃ, τὸ δὲ τοιοῦτον ἀμπέλιον ὅπερ κατεφυτεύθη παρὰ τῆς μονῆς, ὡς πολλαχῶς εἴρηται, μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτου· οὐδὲν γὰρ γυρεύσει ἐπαρεῖν ὅλως, ἀλλ᾽- οὐδὲ τέλος ἐκ τούτου γυρεῦσαι[3] ἢ ἀντάλλαγμα γῆς, ἄλλα κατέχεται παρ᾽ αὐτῆς πάντῃ ἀνενοχλητως, καθὼς καὶ μέχρι τοῦ νῦν, κατέχῃ καὶ νέμεται αὐτό· ἐπεὶ δὲ εἶχεν ἡ μονὴ κατ᾽ ἔτος ἀπὸ τῆς ἁλικῆς τοῦ Λυκοστομίου ἅλατος μοδίους τῆς αὐτῆς ἁλικῆς ἑκατόν, διορίζεται ἡ βασιλεία μου, ἵνα καὶ αὖθις λαμβάνῃ τοῦτο ἀνυστερήτως κατὰ ἀκεραιότητα. Ὡσαύτως διορίζεται ἡ βασιλεία μου καὶ εὐεργετεῖ τὰ ἐν τῇ τοῦ Λυκοστομίου ἀξαλλῃματικὰ[4] μερίδια τῆς ἁλικῆς, ἤγουν Γεωργίου τοῦ Καριώτου καὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. ἀλλὰ δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ Γόλου εὑρισκομένῃ ἁλικῇ μερίδιον τοῦ Κανάτου, καὶ λαμβάνῃ ἡ ῥηθεῖσα μονὴ ἀνενοχλήτως καὶ ἀνεμποδίστως ἐξ αὐτῶν δὴ τῶν

---

[1] ваљада διεχώρισεν? — [2] τό? — [3] ваљада γυρεύσει. — [4] читај ἐξαλειμματικα.

ἀλικῶν τὸ ἀποτεταγμένον αὐτῶν δίκαιον· καθέξει δὲ ὁμοίως τὸν λόγγον τοῦ Μεταξᾶ, ὄντινα εἶχε διὰ προστάγματος.

IV. *Ἐπεὶ οὖν ἀνέφερον οἱ μοναχοί, ὅτι κατεῖχεν ἡ μονὴ διὰ παλαιγενῶν δικαιωμάτων εἰς τὴν λίμνην τοῦ Ἐξεροῦ μονύδριον τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐπονομαζόμενον Ἀρκύδιον καὶ εἰς τοὺς Μελαίους μονόξυλα τρία, διορίζεται ἡ βασιλεία μου, ἵνα καὶ αὖθις ἐπιλάβη τε*[1] *καὶ κατέχῃ ταῦτα ἀναποσπάστως καὶ ἀδιασείστως, ὡσαύτως ἵνα καὶ τὴν πλανινὴν τὴν ἐπιλεγομένην Βουτοῦραν, ἐπιλάβη τε*[1] *καὶ κατέχῃ νομῆς τῶν ζώων αὐτῆς ἕνεκεν ἀνενοχλήτως καὶ ἀδιασείστως μετὰ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῆς ἁπάσης εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.*

Τούτου γὰρ χάριν ἐγεγόνει καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου καὶ ἐδόθη τῇ εἰρημένῃ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν Ζαβλαντίων καὶ τῷ πανοσιωτάτῳ καθηγουμένῳ αὐτῆς καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ τιμιωτάτοις μοναχοῖς εἰς δικαίωσιν καὶ ἀσφάλειαν αἰωνίζουσαν· κατὰ μῆναν αὔγουστον τῆς νῦν τρεχούσης δωδεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

† *Σιμεὼν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων καὶ Σερβίας ὁ Παλαιολόγος.*

3.

Цар Симеон Урош Палеолог

1366

потврђује имања и новосазидану кулу манастиру Св. Николе и Св. Ђорђа Завлантијског (у Тесалији). ***Βυζαντὶς*** 1911, II, 80. Издање Нико-беја.

I. ....*Τοίνυν καὶ ἡ βασιλεία μου καταλαβὼν περὶ τὴν κληρονομίαν μου τὴν* ***Βλαχίαν***, *καὶ πάντα μὲν τὰ μοναστήρια καὶ τὰς ἁγίας τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας εὑροῦσα ἠρημω-*

[1] читај *ἐπιλάβηται.*

μένας ἀπὸ τῆς τοῦ καιροῦ ἐπιθέσεως, εὐπειθούσας δὲ εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ φιλίαν τῆς βασιλείας μου, ἐξαιρέτως δὲ ἡ σεβασμία καὶ περιβόητος μονὴ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεράρχου καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου περὶ τὰ Τρίκαλα ἐπιμελουμένη καὶ ἐπαγωνιζομένη εἰς πάντα τὰ συντείνοντα τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ ἐνδειξάμενοι οἱ ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀσκούμενοι μοναχοί, ὅ τε πανοσιώτατος καθηγούμενος κατὰ κύριον πατὴρ τῆς βασιλείς μου, ὁ ἐν ἱερομονάχοις κῦρις Ἰάκωβος καὶ ὁ μετ' αὐτοῦ τιμιώτατος μέγας οἰκονόμος ὁ κῦρις Θεοδόσιος, καὶ οἱ ἕτεροι μοναχοὶ τῆς αὐτῆς μονῆς πᾶσαν δουλοσύνην, πίστην καὶ ὑποταγὴν καὶ καθαρὰν ἀγάπην εἰς τὴν βασιλείαν μου, καὶ ἔμελλεν ἵνα ἀπολαύωσιν μεγάλης ἀναδοχῆς καὶ βοηθείας παρ' αὐτῆς, ὁ καιρὸς δὲ καὶ τὰ πράγματα ἐνεπόδισαν καὶ οὐδὲν ἐγένετο ἀμοιβὴ ἀξία πρὸς τὴν μονήν, τανῦν δὲ ἐφάνη αὐτοῖς κοινῇ γνώμῃ ὡς ἵνα ποιήσουν πύργον ἐξ οἰκείων κόπων καὶ ἐξόδων ἐπὶ τῷ τόπῳ τῆς εἰρημένης μονῆς περὶ τὸ μέρος τῶν Ζαβλαντίων ἐπάνω εἰς τὴν Μέλισσαν λεγομένην, καὶ ἔχουσι τοῦτον εἰς στερέωμα καὶ ἀσφάλειαν καὶ καταφυγὴν οἱ μοναχοί, καὶ οὓς μέλλωσι πτωχοὺς προσκαθῆσαι, ἀνέφερον δὲ καὶ παρεκλήτευσαν τῇ βασιλείᾳ μου, ἵνα πορίσωνται χρυσόβουλλον δι' ὁρκωμοτικοῦ ταύτης· τὴν αἴτησιν αὐτῶν ὡς εὔλογον προσδέξαμενη ἡ βασιλεία μου, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἐπιβραβεύει καὶ ἐπιχορηγεῖ αὐτοῖς, δι' οὗ καὶ διορίζεται κατέχειν ἡ σεβασμία μονὴ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ ἐν θαυμάσιν περιβοήτου καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου τῶν Ζαβλαντίων τὸν εἰρημένον πύργον ὃν μέλλωσι κοπιᾶσαι καὶ ἀνεγεῖραι ἐκ βάθρων ἐξ οἰκείων κόπων καὶ ἐξόδων, καὶ εὑρίσκεται βασιλικὸν καὶ πατριαρχικόν, καὶ νέμεται αὐτὸν ἀνενοχλήτως, ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως, μέχρις ἂν ὁ ἥλιος τὴν γῆν ἐφορᾷ, καὶ οὐδὲν ἔχῃ ἄδειαν παρελθόντος τῆς βασιλείας μου οὔτε υἱός μου, οὔτε θυγατέρα μου, οὔτε τις τῶν κληρονομοδιαδόχων μου, ἢ τῶν κατὰ καιρὸν αὐθεντευόντων τὴν Βλαχίαν, ἐκκόψαι ἢ ἀποσπάσαι τὸν

ειρημένον πύργον, ἢ τὴν νομὴν καὶ περιοχὴν αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ειρημένην μονήν· ἐπειδὴ πολλὰ χρεωστεῖ καὶ ὀφείλει ἡ βασιλεία μου πρὸς αὐτήν.

II. *Ὡσαύτως καὶ εἴ τινας πτωχοὺς μέλλει προσκαθίσαι ἡ τοιαύτη μονὴ πλησίον τοῦ τοιούτου φρουρίου, διαμένωσιν καὶ αὐτοὶ ἀπάτητοι καὶ ἀζημίωτοι ἀπὸ πάσης δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεων καὶ οὐδὲν καθέλκωνται ἢ διενοχλῶνται παρά τινος τῶν τὰ δημόσια ἐνεργούντων· κατέχουσι δὲ καὶ ἅπερ ἔχουσι διὰ προσενέξεως χριστιανῶν καὶ καλῶν ἀνθρώπων, ἤγουν τὰ ἅπερ ἀφιέρωσεν ἡ πανευγενεστάτη Κοταιανήτξενα, ἡ διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεῖσα Λουκιανὴ μοναχή· τήν τε ἀγορὰν αὐτῆς τοῦ Δρακονταετοῦς ἐκείνου· τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν ναὸν τῶν ἁγίων τριῶν ἱεραρχῶν, ὅπερ ἐκ βάθρων ἀνήγειρεν· τοὺς ὑδρομύλωνας καὶ τὴν γῆν ὅσην ἔδωκεν μετὰ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῆς διὰ διαθηκῶν γράμματος ταύτης, ἅπερ καὶ οφείλωσιν ἐτησίῳ τέλει τῇ ἁγιωτάτῃ ἐπισκοπῇ Τρικάλων· ἔτι γε μὴν καὶ τὸ ἥμισυ τῆς Ζουλιάνεως ὅπερ καὶ εὐεργέτησεν ἡ βασιλεία μου· καὶ ἅπερ δέδωκεν ὁ Ἀσπιέτης ἐκεῖνος, τόν τε θεῖον καὶ ἱερὸν ναὸν τῆς κυρίας μου τῆς Ἐλεούσας, μετὰ ἀμπελίων, χωραφίων καὶ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτῆς· τὰ ἀμπέλια τοῦ Γλούπαβου, ἅπερ δέδωκεν ὁ γλυκύτατος ἀδελφὸς τῇ βασιλείᾳ μου μέγας δούκας ὁ Ἀρχοντίτζης· θαρικὸν μετὰ τῶν χωραφίων καὶ τῆς νομῆς αὐτῶν τῆς Φλαμουλίνης, περὶ τὰ Τρίκαλα εἴ τι ἂν καὶ εὑρίσκεται, ὅπερ ἔνι ἐκκλησιαστικόν· μονύδριον τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ μετὰ τῶν ἀμπελίων καὶ χωραφίων καὶ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ.*

III. *Τὸν ἅγιον Γεώργιον περὶ τὸ Κοτζήκοβον μετὰ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ· τὴν ἁγίαν Παρασκευὴν τοῦ Τζουρούγιανη μετὰ τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ· τὰ ἀμπέλια καὶ ὀσπίτια τοῦ Κασσιανοῦ ἐκείνου ἅπερ ὀφείλωσι τῇ ἐκλησίᾳ· ὁμοίως τοῦ Γεωργίου τοῦ Θεοτόκη ἀμπέλια καὶ ὀσπίτια.*

IV. *Ταῦτα πάντα ὀμνύει ἡ βασιλεία μου εἰς τὸν θεόν, εἰς τὰ ἅγια αὐτοῦ εὐαγγέλια, εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρόν, εἰς τὸν μέγαν ταξιάρχην τῶν ἄνω δυνάμεων, εἰς πάντα τὰ ἅγια καὶ εἰς τὴν ψυχήν μου*[1] *βασιλείας μου, ὅτι νὰ ἔχωσι τὸ στέργον, τὸ βέβαιον, τὸ ἀμετάτρεπτον καὶ τὸ ἀπαρασάλευτον.*

Ὅθεν τῇ ἰσχύϊ καὶ ἐμφανείᾳ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου οἱονεὶ ἑδραιουμένη καὶ ἐπιστηριζομένη[2] *ὀφείλωσιν διαμένειν ἀνενόχλητα, ἀνεπηρέαστα καὶ ἐκτὸς πάσης δημοσιακῆς ἐπηρείας καὶ συζητήσεως τῆς νῦν ἐνεργουμένης καὶ ἐς ὕστερον ἐπινοηθησομένης· τούτου γὰρ χάριν ἐγεγόνει καὶ ὁ παρὼν δι' ὁρκωμοτικοῦ*[3] *χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, καὶ ἐπεδόθη τῇ εἰρημένῃ σεβασμίᾳ καὶ περιβοήτῳ μονῇ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου καὶ τοῦ ἐν μάρτυσιν περιβοήτου καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου τῶν Ζαβλαντίων δι' ἀσφάλειαν· ἐν μηνὶ μαΐῳ ἰνδικτιῶνος δ' τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ἐπεσημήνατο*[4] *κράτος.*

† *Συμεὼν ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων καὶ Σερβῶν καὶ παντὸς Ἀλβάνου Οὔρεσις ὁ Παλαιολόγος.*

---

[1] треба *τῆς*. — [2] свакако *ἑδραιούμενα καὶ ἐπιστηριζόμενα*. — [3] свакако *διορκωμοτικός*. — [4] свакако *ὑπεσημήνατο*.

XXXIV

МАНАСТИР СВ. БОГОРОДИЦЕ У АРХИЉЕВИЦИ

Цар Стефан Душан

1354, августа 10, индикта X

Љ. Ковачевић, Споменик С. К. А. XLIV. По једном препису из XV века (што се види по Константина Философа правопису) штампао је ту повељу Д. Аврамовић у Описанію Свете Горе, 51, а по том и Миклошић у Monumenta serbica 142. У препису су и година и индикат нетачни, те је то изазвало сумње арх. И. Руварца у расправи о Кнезу Лазару 104—105. Љ. Ковачевић је нашао оригинал, у којем година (6862—1354) одговара години коју је И. Руварац оглашавао као једину правилну. Али је и оригиналу индикат не VII, који би одговарао години 1354 него X, а и у оригиналу се још помиње да је заповест царева за писање повеље издана под Скопљем 10-ог августа 1354, дакле за живота патријарха Јанићија, који је 3 септембра те исте 1354 године умро. У повељи се, међу тим, помиње патријарх Сава, који је дошао после Јанићија. Остаје, дакле, још да се расправи питање о датуму и о индикту, али о вредности саме повеље нема више разлога сумњати. Позније је жена Дејанова Јевдокија (калуђеричко име) са сином Костандином ову задужбину уступила манастиру Хиландару. Њена повеља се налази напред у одељку Хиландарском.

I. .... По томоужде образоу царьскоу и сиѥмоу таковомоу достовѣрьномоу и братоу царьства ми севастократороу Деꙗноу и како оуспомѣноу и говори царьствоу ми о своѥи црькви коѭ ѥсть сьздаль оу своѥи баштинѣ оу земли Жегликовьской а оу мѣстѣ рекомѣмь Архилѥвица вь име црькве прѣсветыѥ и вьсесвѣтлиѥ чюдотворице Матере Божиѥ Вьведениѥ, и поиска на царьствѣ ми брать царства ми севастократорь Деꙗнь приложити села своꙗ баштинна коꙗ моу ѥсть записало царьство

ми, нѥмоу и нѥговѣмь дѣцамь оу баштиноу и за помилованиѥ царьства ми Матере Божиѥ, иже въздвигши оть одра болѣзньнаго изволихь принети дарь сии кь тебѣ Богоматери.

II. Тѣмь же и царство ми зговори се сь благочьстивою и христолюбивою прѣвисокою авгоустиѥю благовѣрною царицею кура=Ѥленою, царицею царьства ми и сь богодарованнимь прѣвьзлюбленнимь сыномь наю, кралѥмь Оурошемь и сь господиномь и оцемь нашимь, прѣосвештеннимь патріархомь Срьблѥмь и Грькомь курь=Савомь и сь всѣми митрополити и ѥпископи и игоумени и сь властели всѣми и велими и малими и сь всѣмь сьборомь срьбьскыѥ и грьчкиѥ землѥ и поморьскиѥ, и дарова и записа царьство ми синзи вьсесвѣтлыи хрисовоуль царьства ми Матери Божиѥи Архилѥвьскои и за правовѣрно и вьсесрьдьчноѥ поработаниѥ царьствоу ми севастократора Деıана вьсесрьдьчнимь желаниѥмь дароуѥть и записоуѥть царьство ми Матери Божиѥи Архилѥвьскои метохию сию: Село Подлешане сь мегѣми и одтеси и сь заселци и сь всѣми правинами села тога; село Архилѥвица конь цр̃кве сь мегıами и одтесыи и сь заселци и сь всѣми правинами села тога; село Изворь, сь мегѣми и отеси и сь правинами села тога; село Роугинци и сь мегѣми и отеси и правинами села тога; селиште Мокра Полѣна; село Арбанаси сь всѣми правинами; село Боиковци сь правинами; село Дроугошевци сь правинами; село Мансториѥ; селиште Мансториѥ Кроупници; селиште Проусци; селиште Брьдоунь; селиште Прьвево; селиште Деиково; селиште Браче; селиште Седларь; селиште Мекша; село Глажѣ сь мегѣми и отеси и сь правинами села тога.

III. И за сиıа села вса оуспомѣноу брать царьства ми севастократорь Деıань, ıако да си оутеше меге коудѣ соу сим=зи селиштемь. И такози повелѣ царьство ми да поге самь сь вѣштиими людьми да оутеше, и оутесавши и принесе кь царьствоу ми, и царьство ми записа мегѥ сиѥ сим=зи селомь всѣмь, понѥже соуть оу ѥдиноу оутесь.

IV. И оште приложи царство ми Матери Божиеи Архилевьскои оу Бельбоужди црьковь Госпождино Поле, селомь, сь

рѣкомь, сь мегѣми и отеси и сь всѣми правинами што си има цркквь та-зи одь вѣка.

V. Село Козница Кричановьска, сь мегѣми и одтеси и сь всѣми правинами села тога како ѥсть одь прѣжде.

VI. Село Строиково сь всѣми правинами.

VII. И сиꙗ-зи села и метохиѥ дароуѥть и записоуѥть царьство ми цркви Архилевьской Матере Божиѥ царскимь обичнимь знамениѥмь слова царьства ми, ꙗко да соуть тврьда и непоколѣбима никимь до вѣка, развѣ да си дрьжи Мати Божиꙗ сиꙗ вса оуписан'наꙗ зде до дни и до вѣка неотемлемо дондеже ѥсть и та светаꙗ и божьственаꙗ цркви, и да нѣсть воленъ никто однети ниѥдино одь сихь всѣхь, развѣ да си има и дрьжи вса сиꙗ цркви та светаꙗ и божьственаꙗ до вѣка свободно и читаво милостию царьства ми одь всѣхь работь и поданькь велихь и малихь царьскихь и одь всѣхь владоуштихь развѣ да си облада сиом-зи метохиомь цркви а ини никто, и сиѥзи записоуѥть царьство ми вь оутврьждениѥ вь вѣки.

VIII. Тѣмь же ѥгоже изволить Богь по мнѣ господствоующита о сьдрьжешта прѣстоль царьскыи царства ми, ѥго сына или одь сьродьства нашего, или кто любо, молю же и запрѣштаю ꙗко сиѥмоу словоу царьства ми непотворенноу бити нь и ѥште болше и крѣпчѣѥ потврьждати. Кто ли одь таковихь потьштить се разорити сиѥ, или однети што одь домоу Матере Божиѥ Архилевьске, таковаго да разорить Господь Богь, итд.

IX. И сиѥ извѣстно и всенастоюштеѥ златопечатно слово царства ми записа се и оутврьди вь всакоѥ достоꙗниѥ и оутврьждениѥ царьско вь лѣто ҂ѕѡѯв, индиктионь ·і·

† Стефань вь Христа Бога благовѣрни царь Србльѥмь и Грькомь.

Повелѣниѥмь господина светаго цара Гоико логодеть нароучи подь Скопиѥмь мѣсеца аоугоуста ·і· дьнь.

XXXV
МАНАСТИР БЕСТЕЛЕСНИХ
(у околини Зихне)

Цар Стефан Душан

1348, јула, индикта I

потврђује да се не наплаћује нека дажбина и да се изузме од терета манастиру Бестелесних. Т. Флорински, Памятники законодат. дѣят. Душана. Додатак, 219.

Πάνσεπτε σεπτὲ[1] οἰκεῖε τῇ βασιλείᾳ μου, δομέστικε τῶν θεμάτων κύριε[2] Μακρινέ!

Ὁ ἴδιος μητροπολίτης Ζιχνῶν καὶ ὑπέρτιμος ἀνέφερεν, ὅτι ὑπὲρ ὡς[3] κέκτηνται γῆς τὸ μοναστήριον αὐτοῦ περὶ τοὺς Ἀσωμάτους τελεῖ πρὸς οἰκεῖον τῇ βασιλείᾳ μου τὸν Πρεακότξελον ὑπ[4] ξ' κατ' ἔτος, καὶ παρεκάλεσεν ἵνα γένηται εὐκοπὴ[5] τοῦ τοιούτου τέλους.

Τὴν γοῦν παράκλησιν αὐτοῦ προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου, ἔχει θέλημα καὶ διορίζεταί σοι, ἵνα παραδώσῃς πρότερον πρὸς τὸν εἰρημένον Πρεακότξελον ἀπὸ τῆς δουλείας σου ἑτέραν ποσότητα ὑπ[6] ξ' ἀντὶ τῆς τοιαύτης γῆς, ταύτην δὲ παραδῶσιν[7] καὶ κατέχῃ τὸ διαληφθὲν μοναστήριον ἀτελῶς καὶ ἀβαρῶς καὶ χωρίς τινος διενοχλήσεως ποιησα[8]........ διὰ τοῦ παρόντος προστάγματος διορίζεταί σοι ἡ βασιλεία μου, ὃ καὶ ἀντίστρεψον πρὸς τὸ μέρος τοῦ μοναστηρίου δι' ἀσφάλειαν.

---

[1] свакако *Πανσέβαστε σεβαστέ.* — [2] свакако *κῦρι.* — [3] *ἧς. κέκτηται.* — [4] *ὑπέρπυρα.* — [5] ваљада *ἐκκοπή.* — [6] *ὑπερπύρων.* — [7] *παραδώσῃς* — [8] *ποίησον?*

XXXVI
МАНАСТИР СВ. АНАСТАСИЈЕ
(КОД ЗИХНЕ)

1.
Краљ Стефан Душан
око 1345

уступа без терета и дажбина манастиру св. Анастасије Фармаколитрије добра браће Кириавла у селу Кастици. Miklosich et Müller, Acta et diplomata graeca, V, 127.

Ἡ κραλότης μου ἔχει θέλημα καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς προστάγματος καὶ εὐεργετεῖ πρὸς τὴν σεβασμίαν μονὴν τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τῆς περὶ τὸ χωρίον τὴν Κάστιτξαν διακειμένης τὴν περὶ τὸ αὐτὸ χωρίον πᾶσαν ὑπόστασιν τῶν δύο αὐταδέλφων, ἱερέων τῶν Κυριαύλων ἐκείνων καὶ κληρικῶν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας Ζελιχόβας, τοῦ τε κυρίου[1] Δημητρίου καὶ τοῦ κυρίου[1] Γεωργίου, καὶ ὀφείλει κατέχειν καὶ νέμεσθαι ταύτην πᾶσαν, καθὼς καὶ παρ' ἐκείνων κατείχετο καὶ ἐδεσπόζετο, ἀνενοχλήτως πάντη καὶ ἀδιασείστως, ἔτι τε ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως, ἐλευθέραν πάντη καὶ ἀκαταδούλωτον καὶ ἀνωτέραν παντὸς τέλους καὶ βάρους, ὡς καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ὅσα εὑρίσκεται κατέχουσα καὶ νεμομένη, καὶ συνιστᾶν καὶ βελτιοῦν, καθὼς ἂν ἠμπορῇ καὶ δύνηται ὁ κατὰ καιροὺς αὐτῆς προϊστάμενος, καὶ ἁπλῶς ποιεῖν καὶ ἐπ' αὐτῇ, ὅσα

[1] κυροῦ.

καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις προσοῦσι ἐξ ἀρχῆς, μηδενὸς τῶν ἁπάντων τῶν τε κατὰ καιροὺς καθολικῶς ἢ μερικῶς ἐν τῷ τοιούτῳ τόπῳ κεφαλατικευόντων ἢ τῶν τὰ δημόσια διενεργούντων ἢ τῶν κληρικῶν Ζελιχόβης ἢ ἑτέρου τινὸς τῶν ἁπάντων ἐπίθεσιν τινα καὶ ἐπήρειαν ἢ διασεισμὸν καὶ ἐμποδισμὸν τῶν τυχόντων τῇ ῥηθείσῃ προσαγαγεῖν μονῇ ἐπὶ τῇ κατοχῇ καὶ νομῇ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως.

Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν πρόσταγμα τῆς κραλότητός μου δι' ἀσφάλειαν.

2.

Цар Стефан Душан

1352, фебруара, индикта V

потврђује манастиру св. Анастасије села Острину са свима правима. Miklosich et Müller, Acta et diplomata graeca V, 131.

Ἐπεὶ ἡ σεβασμία μονὴ τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος καὶ ἐνδόξου Ἀναστασίας κέκτηται παλαιὸν χωρίον περὶ τὴν Ζίχνα τὸ λεγόμενον Ὀστρινὴν διά τε παλαιγενῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπογραφικῶν ἀποκαταστάσεων, καὶ ἐξήτησε καὶ παρεκλήτευσε τῇ βασιλείᾳ μου ὁ ἐν αὐτῇ ἀσκούμενος τιμιώτατος ἐν μοναχοῖς, κῦρ(ις) Ἰάκωβος, ἵνα γένηται καὶ πρόσταγμα τῆς βασιλείας μου, τὴν παράκλησιν αὐτοῦ εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου τὸ παρὸν πρόσταγμα ἀπολύει, δι' οὗ διορίζεται, ἵνα ἡ τοιαύτη μονὴ τῆς ἁγίας ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Ἀναστασίας κατέχῃ τὸ τοιοῦτον παλαιοχωρίον, ἀλλὰ δὴ καὶ εἴ τι ἄλλο κέκτηται διά τε παλαιγενῶν δικαιωμάτων καὶ ἀπογραφικῶν ἀποκαταστάσεων ἀταράχως πάντη καὶ ἀδιασείστως, ἔτι τε ἀνεμποδίστως καὶ ἀναποσπάστως, καὶ οὐδεὶς τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν μου εὑρισκομένων κεφαλάδων καθολικῶν ἢ μερικῶν ξουπάνων ἕξει ἄδειαν διασεῖσαι ἢ διενοχλῆσαι ἢ ἀπαιτῆσαι τὸ τυχόν, ἀλλὰ καθέξει καὶ νεμηθήσεται ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τὸ τοιοῦτον

παλαιοχωρίον μετὰ πάντων τῶν προνομίων αὐτοῦ, καὶ εἴ τινα ἄλλα κέκτηται ἐλεύθερα καὶ ἀκαταξήτητα, μὴ παρά τινος εὑρίσκουσα τὸν τυχόντα λόγον ἢ ἐμποδισμὸν ἢ διενόχλησιν τὴν τυχοῦσαν, ὀφείλει δὲ καὶ ὁ οἰκεῖος αὐτῇ κύριος[1] .... ὁ λογοθέτης δεφενδεύειν καὶ οὐκ ἐᾶν διενοχλεῖν τι τὸ τυχὸν ἐξ αὐτῶν δὴ τῶν δηλωθεισῶν μονῶν.

Καὶ τούτου χάριν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν πρόσταγμα τῆς βασιλείας μου δι᾽ ἀσφάλειαν.

---

[1] κῦριϛ.

XXXVII
МЕТЕОРСКИ МАНАСТИРИ
(У ТЕСАЛИЈИ)

1.

Симеон Урош (Синиша)

око 1358, новембра, инд. XI

наређује да се Пећина Кирилова у Микани у свему подчини проту скита у Стагу, јеромонаху Нилу. *Βυζαντὶς* 1911, II, 9. Издање Нико-беја.

.....*τὸ παρὸν πρόσταγμα διορίζεται, εὐεργετεῖ καὶ ἀπολύει, ἵνα ἀπό τε*[1] *τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἔχῃ καὶ κρατῇ ὁ τιμιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κῦρις Νεῖλος καὶ κατὰ κύριον πατὴρ τῆς βασιλείας μου, ὁ καὶ πρῶτος τὸ δηλωθὲν καὶ εἰρημένον σπήλαιον τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Κυρίλλου ἐν τῇ τοποθεσίᾳ τῆς Μήκανις.*[2] *ἀνενοχλήτως, ἀδιασείστως, μὴ παρά τινος τῶν ἁπάντων ἢ Ῥωμαίων, ἢ Ἀλβανιτῶν ἢ ἄλλου τινὸς ἐνοχλούμενος ἢ ἀντιπαρατασσόμενος ἐπὶ τὸ τοιοῦτον σπήλαιον. Διὰ τοῦτο ἐγεγόνει τὸ παρὸν πρόσταγμαν καὶ ἀπελύθη εἰς διηνεκῆ ἀσφάλειαν καὶ ἀνενοχλησίαν κατὰ τὴν περίληψιν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἀοιδίμων καὶ γονέων τῆς βασιλείας μου.*

---

[1] Читај *γε.* — [2] т. ј. *ἀνήγειρεν?*

2.

Симеон Урош (Синиша)

око 1358

подвргава манастир Свете Богородице у Дупјанима проту скита Стага, јеромонаху Нилу. ***Βυζαντὶς*** 1911, II, 11. Издање Нико-беја.

.....ἐπεὶ παρεκάλεσεν... ὁ ...ἐν ἱερομονάχοις κῦρις Νεῖλος....ἵνα εὐεργετηθῇ πρόσταγμαν τῆς βασιλείας μου εἰς ἅπερ ἔχει καὶ κέκτηται καὶ εὑρίσκεται ἐγκρατὴς ἀπὸ τῶν ἀοιδίμων καὶ γονέων τῆς βασιλείας μου, ἀλλὰ δὴ ἀπὸ τοῦ τρισμακαρίστου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου, εἴτε κτήματα καὶ τέμενη, καὶ οἰκήματα καὶ ἀμπέλια καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλο εἴ τι ἔχει ἐγνωσμένον καὶ νεμόμενον καὶ σύνηθες, καθὰ καὶ τα παλαιγενῆ δικαιώματα διαλαμβάνουσιν καὶ παριστῶν, ἤγουν τὸ μονύδριον τὸ εἰς ὄνομαν τιμώμενον τῆς ὑπεράγνου καὶ θεομήτορος τῆς Δουπιάνου μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς, τῶν ὅρων καὶ συνόρων αὐτῆς· ἤδη τὴν αἴτησιν αὐτοῦ εὐμενῶς δεξαμένη ἡ βασιλεία μου τὸ παρὸν εὐεργετικὸν πρόσταγμαν εὐεργετεῖ καὶ ἀπολύει, ἵνα ἀπό γε τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἔχῃ καὶ κρατῇ ταῦτα πάντα, εἴ τι ἔχει καὶ κρατεῖ καὶ εἴ τι εὗρεν αὐτὸν ἡ βασιλεία μου ἐγκρατῆς[1] *ἀπό τε τῶν ἀοιδίμων καὶ ἁγίων γονέων τῆς βασιλείας μου, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀπὸ τοῦ ἁγίου τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἐδόθη πρὸς τὸν ἐν ἱερομονάχοις κῦριν Νεῖλον* etc.

3.

Симеон Урош (Синиша)

око 1362

утврђује повластице испосника по пећинама скита Стага и поставља им нека правила. ***Βυζαντὶς*** 1911, II, 89. Издање Нико-беја.

I. *Ἡ βασιλεία μου ἔχει θέλημα καὶ διορίζεται διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς προστάγματος, ἵνα οἱ πανοσιώτατοι*

[1] требало би *ἐγκρατῆ*.

ἐν μοναχοῖς καὶ κατὰ κύριον πατέρες τῆς βασιλειας μου ἅπαντες οἱ ἀσκούμενοι ἐν τοῖς σπηλαίοις τῆς σκήτεως Σταγῶν εὑρίσκωνται ἀνενόχλητοι, ἀσκανδάλιστοι, ἀπάτητοι, ἀκαταξήτητοι ἀπό τε τῆς κατὰ καιρὸν εὑρισκομένης κεφαλῆς Σταγῶν καὶ ἀπὸ ἑτέρων........ ξώνων· καὶ οὐδὲν ἔχῃ ἄδειαν ἐπ' αὐτοῖς οὐδεὶς τὴν τυχοῦσαν τοῦ διασεῖσαι ἢ παρενοχλῆσαι ἢ σκανδαλίσαι αὐτούς, ἀλλὰ ἵνα μένωσιν ἐκ πάντων ἀνενόχλητοι καὶ εἰρηνικοὶ καὶ εὔχωνται ὑπὲρ σωτηρίας τῆς βασιλείας μου, καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς.....

II. ....*προσηλώθησαν ἐν τῷ εἰρημένῳ στύλῳ κτήματα καὶ τοῖς ἐκεῖσε σπηλαίοις, εἴτε ἀμπελών, εἴτε χωραφιαία γῆ, εἴτε τι ἄλλο· ἀφιερώθησαν τοῖς ἐκεῖσε ἀσκουμένοις διά τε προσταγμάτων βασιλικῶν, διά τε ἀρχιερατικῶν σιγιλλιωδῶν γραμμάτων, διά τε λοιπῶν ἑτέρων δικαιωμάτων· διορίζεται ἡ βασιλεία μου καὶ ταῦτα δεσπόζωνται ὑπὸ τοῦ εἰρημένου στύλου, καὶ τοῖς ἐκεῖσε σπηλαίοις κατὰ τελείαν δεσποτείαν καὶ κυριότητα ἀναφαίρετον, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ ἔχῃ ἄδειαν τοῦ διενοχλῆσαι αὐτοὺς τὸ οἱονοῦν, ἀλλ' εὑρίσκωνται παντάπασιν ἀνενόχλητοι καὶ ἐνεπηρέαστοι ὡς εἴρηται ἐπὶ τῇ νομῇ καὶ δεσποτείᾳ αὐτῶν· ἐκτελεῖν δὲ καὶ μόνον τῇ ἁγιωτάτῃ ἐπισκοπῇ Σταγῶν τὸ κατὰ συνήθειαν ἐτήσιον τέλος.*

III. *Ὡσαύτως καὶ τὰ σπήλαια, τὰ ἀπέσπασεν ὁ κατὰ τὸν καιρὸν αὐτὸν εὑρισκόμενος κεφαλὴ Σταγῶν ὁ Ὀρφανοϊωάννης ἐκεῖνος κῦρις Θεόδωρος ἀπὸ τὸν στύλον τοῦ ἀρχιμανδρίτη λεγόμενον καὶ τοῦ παπᾶ κυροῦ Νεοφύτου εἰς τὸ Πηγάδι, διορίζεται, ἵνα καὶ πάλιν ἐπιστραφῶσιν εἰς τὸν στύλον καὶ εὑρίσκωνται ὑ........ ῶ, καθὼς καὶ πρότερον, ὡς ἔχει τὸ δίκαιον, καὶ οὐ μὴ ἵνα γένηται πλέον μερισμος ἢ διαχωρισμὸς ἐπ' αὐτοῖς ἐκ τοῦ στύλου...... μετὰ τοῦ στύλου, καὶ ἐνυποτασσόμενα αὐτῷ καὶ δεσπόζωνται ὑπ' αὐτοῦ καὶ μόνου μετὰ τῶν ἄλλων σπηλαίων τοῦ στύλου.*

IV. *Δεῖ δὲ καὶ οἱ εὑρισκομενοι ἐν τῇ σκήτει μοναχοὶ πάντες μικροί τε καὶ μεγάλοι, ποιμαίνεσθαι καὶ ἀνακρίνεσθαι παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς εὑρισκομένου πρώτου πνευ-*

ματικῶς, ὡς δὴ καὶ θεὸς ἀποδέχεται, κατὰ τὰς ὑποτυπώσεις καὶ διακρίσεις τῶν ἁγίων πατέρων, τοῦτ' ἔστιν εὐλαβῶς καὶ εὐσεβῶς θέλοντες ζῆν, σωφρόνως πολιτεύεσθαι πάντες καὶ ἐναρέτως· ὡσαύτως ἔχει θέλημα ἡ βασιλεία μου καὶ διορίζεται, ἵνα ὡς καὶ παρὰ παντὸς ἀνθρώπου εὑρίσκονται ἀνενόχλητοι οἱ πατέρες μου, ἀδιάσειστοι καὶ ἀκαταζήτητοι, οὕτως καὶ παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς εὑρισκομένου αὐτῶν πρώτου μέχρι καὶ τοῦ τυχόντος ἐκ τῶν προσόντων ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν· αἱ γὰρ πνευματικαὶ ἀρχαὶ διὰ σωτηρίαν μόνην τῶν ἀνθρώπων ἐτάχθησαν καὶ ὠφέλειαν, οὐχὶ δὲ δι' αἰσχροκέρδειαν καὶ κατεξουσίαν τῶν ἄλλων, ὡς αἱ ἐθνικαί· ἀλλὰ τὸ φαινόμενον μὲν ἀνθρώποις ἀδελφὸς πρῶτος, κατὰ δε τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον δοῦλος καὶ ὑπηρέτης πάντων ὡς Χριστοῦ μαθητής, ὅπως ἀκατάγνωστος ὢν πᾶσι καὶ ἀνεπίληπτος μοναχοῖς τε καὶ κοσμικοῖς κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν ἁγίων πατέρων καὶ πάσης θεοπνεύστου γραφῆς, ἀπερικαλήπτῳ πρω..... πραότητος κατὰ τὸν μέγαν ἀπόστολον διὰ παραινέσεως καὶ νουθεσίας πνευματικῆς εἰς το ἀγαθὸν ἔχειν καταρτίζειν τοὺς ἀδελφούς,...... τῷ θεῷ· διὸ καὶ μόνον παρά τε θεοῦ καὶ ἀνθρώπων αἱ τοιαῦται ἀρχαὶ τάττονται καὶ οὐ δι' ἄλλο τι τοῦ παρόντος αἰῶνος.

V. Ἕκαστος δὲ τῶν πατέρων ὀφείλει καθέξεσθαι εἰς τὸ ἑαυτοῦ κελλίον, καθὼς ἐτάχθη καὶ ἐνομεύθη καὶ ἐκάθησεν εἰς αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς, ζητῶν τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν, καὶ εὔχεσθαι τῷ θεῷ ὑπὲρ τῆς βασιλείας μου καὶ τῶν τέκνων αὐτῆς· ὡσαύτως δὴ τὸν μέλλοντα παρ' ὑμῶν τῶν πατέρων ἐκλεχθῆναι πρῶτον, ἐξ ὑμῶν αὐτῶν εἶναι, ἤτοι ἐκ τῆς αὐτῆς σκήτεως, καὶ ἀνώτερον εἶναι τῶν ἄλλων κατα πᾶν ἀρετῆς εἶδος, ἵνα καὶ πᾶσιν ὡς τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ἡ ἀρχὴ τοῦ ὑπηκόου παντὸς οὖσα ἔστιν εἰς ὠφέλειαν· ὅπως καὶ ἡμεῖς οἱ εἰς τὸν γκόσμον εὑρισκόμενοι κοσμικοὶ ἄνθρωποι ὁρῶντες τὴν ἐνάρετον καὶ εὐαπόδεκτον τῶν τοιούτων ἀνδρῶν φωταγωγὸν πολιτείαν καὶ βιωτὴν δοξάζειν το.... ὠφελεῖσθαι μεγάλως κατὰ τὸν λέγοντα· ὅπως ἴδωσιν

οἱ ἄνθρωποι τὰ καλὰ ἡμῶν ἔργα καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Εἰ δὲ μὴ οὕτως ὡς εἴπομεν καλῶς καὶ ὁσίως ἔχῃ ἡ ἀρχή, τὸ πᾶν ἀπώλεσεν, εἰ μὴ πάλιν, διὰ τῶν πατέρων αὐτῶν ἀργήσῃ τῆς τοιαύτης...... καὶ ἐκλεχθῇ παρ' αὐτῶν ὁ φοβούμενος τὸν κύριον, φροντίξων καὶ μόνον τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀφορῶν πρὸς τὸν πάντων ἀρχηγὸν Χριστὸν...... ὅπως δοίη αὐτῷ τὸν μισθὸν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι διὰ τὴν ἐνάρετον αὐτοῦ πολιτείαν καὶ τῶν ἄλλων παρ' αὐτοῦ ἀγαθὴν ὁδηγείαν,...... τα, διορίξεται, ἵνα ἐάν τις τῶν μοναχῶν νεοπαγὴς ὂν εὑρεθῇ παρήκοος καὶ ἀνυπότακτος, ξητῶν καὶ γυρεύων τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ λειποτακτήσῃ καὶ κολληθῇ πρὸς τὴν κεφαλὴν τὴν κατὰ καιρὸν εὑρισκομένην τοῦ εἰρημένου κάστρου Σταγῶν πρὸς ἀναίρεσιν τῶν πατέρων τῆς σκήτεως καὶ τοῦ πρώτου αὐτῶν, οὐ μὴ ἵνα εὕρῃ ἐκεῖσε εὐχήν, ἀλλ' ἐξωθήτω καὶ ἀποπέμπεται τοῦ κάστρου πρὸς τοὺς πατέρας τῆς σκήτεως αὐτοῦ πρῶτον[1] αὐτῶν, καὶ ποιμάνωσιν καὶ κανονίσωσιν αὐτὸν κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν ἁγίων πατέρων ὡς αὐτοὶ εἶδον· ἐπεὶ ξένον ἐστὶν καὶ ἀλλότριον κοσμικὸν ποιμαίνειν μοναχὸν καὶ ὑποτάσσειν καὶ προστατεύειν καὶ λίαν καὶ ἔστιν ἐνάρετος.

VI. Ὡσαύτως καὶ ὁ τόπος ὁ ἀφιερωθεὶς εἰς τὸ Μετέωρον, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς τὴν Ἁγίαν Τριάδα, παρὰ τοῦ δεσπότου μου, μητροπολίτου Λαρίσσης, ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου δευτέρας Θετταλίας πάσης καὶ Ἑλλάδος καὶ κατὰ κύριον πατρὸς τῆς βασιλείας μου, καθολικοῦ κριτοῦ τῶν Ῥωμαίων κυροῦ Ἀντωνίου, ὡς καὶ τῶν πρώην αὐθεντῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ πανοσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις, δικαίου τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Σταγῶν, τοῦ νῦν πρώτου τῆς σκήτεως καὶ κατὰ κύριον πατρὸς τῆς βασιλείας μου κυροῦ Νείλου, καὶ τῶν ἐντιμοτάτων κληρικῶν τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Σταγῶν, οἷον ἀμπελῶνας, χωραφιαίαν γῆν καὶ ἄλλο εἴ τι καὶ ἔστι, κατέχωσι καὶ νέμωνται ἀνενοχλήτως

[1] Свакако *καὶ τὸν πρῶτον αὐτῶν*.

καὶ ἀνεμποδίστως, ἤτοι τὸ Μετέωρον καὶ ἡ Ἁγία Τριάς, καθὼς τὸ σιγιλλιῶδες ἑνὸς ἑκάστου κελλίου γράμμα τοῦ μητροπολίτου Λαρίσσης διαλαμβάνει· ὡσαύτως διορίζεται, ἵνα καὶ τὸ σπήλαιον τὸ καὶ ἐπονομαζόμενον τοῦ Κυρίλλου εἰς τὴν Μηκανιν, ὃ εὑρίσκεται κατέχων διὰ γονικότητος ὁ πανοσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ κατὰ κύριον πατὴρ τῆς βασιλείας μου καὶ πρῶτος τῆς σκήτεως κῦρις Νεῖλος, ἵνα οὕτω κατέχεται παρ᾿ αὐτοῦ, καθὼς δικαιοῦται ἐπ᾿ αὐτῷ διὰ προσταγμάτων τῶν ἀοιδίμων βασιλέων καὶ προγόνων τῆς βασιλείας μου. Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς βασιλείας μου πρόσταγμα καὶ ἐπεδόθη τοῖς εἰρημένοις μοναχοῖς εἰς ἀσφάλειαν καὶ τῷ τιμιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις καὶ πρώτῳ τῆς σκήτεως Σταγῶν καὶ κατὰ κύριον πατρὶ τῆς βασιλείας μου κυρῷ Νείλῳ.

Μηνὶ μαΐῳ ἰνδικτιῶνος ιε΄.

XXXVIII
МАНАСТИР СВ. АРХАНЂЕЛА
(ВИШЕ ГАБРОВА КОД ДРАМЕ)

Деспот Јован Угљеша

29 маја, 1369, индикта VII [1]

потврђује даре свога таста, ћесара Воихне, манастиру Светих Арханђела више Габрова (недалеко од Драме). Гласник XXIV, 248. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. Како приде кь царьствоу ми чьстни старьць доуховьникь кυрь (Даніиль)........ Михаила и Гаврила више Габрова, и принесе ми записание (господина)...... родителѣ ми кесара, и видѣхь и прочтохь что юсть записаль и...... кесарь Воихна, и ини христолюбиви црькви оноизи люд...... земле: бысть хотѣнию царьствоу ми коудѣ годѣ моу се што находи........ хроу.... люд...... виноградь, периволꙗ, или и млинь, има хотѣнию царьство ми како да ю........ вь вѣкомь, и да юсть паче свободна, никимь непотькновленно........

II. ....(дво)родрьжица, ни прониꙗрь, ни дворанинь, ни коꙗ власть коꙗ се.......... царства ми. Тко ли такови се нагю одь моихь люд.......... сию више пис.......... ти и поколѣбати и забавити за што либо старьцоу, кυрь Данилоу оть црькви.......... млю, или за млинь, или за люде, па и за ино што либо, таковаго да разорить.......... и прѣсветаꙗ юго мати Божиꙗ, и да моу соу мьстници безьпльтни архистратизи, и да юсть невѣрьнь царьствоу ми.

† Деспоть Іоань Оуглеша.

---

[1] Година по Љ. Ковачевићу. Годишњица III. 442. Повеља се помиње и у Миклошића Monumenta serbica 179.

XXXIX
МАНАСТИРИ ТИСМЕН И ВОДИЦА
(У РУМУНИЈИ)

Деспот Стефан
1405

даје села и повластице манастиру Пречисте Богородице на Тисменој и манастиру великога Андонија на Водици у Румунији. Издао Б. П. Хажде u Archivă istorică a Romăniei I, 17.

I. ...... Тогда и азь свободоу подахь монастыромь и коемоуждо свое достоиньство, вь нихже обрѣтохь и монастыре вь Влашкои Земли, иже помоштію блаженнаго родителꙗ моего създаше се, храмь пречистои Богородици на Тисменои и великаго Андоніа на Водици, метохы, ꙗже имахоу вь области царства ми подобно ꙗкоже и инда вь забытіе и запоустѣние коньчно прѣложеннаа, ихже благоволи царство ми поновивь пакы приложити прѣжде реченнымь монастыромь, имена же симь сіа: Триброды, Хаповци, Дражевци, Кроушевица и Доуховци, Изворць, Баричь, Бикинь, Пониква, Попорате.

II. Имьже и вѣроу дахь, иже бѣхоу чловѣци црьковны прѣжде запоустѣніа, гдѣ се обрѣтаю, или оу земли царства ми или на Оугрехь, да идоуть свободно кьждо на свое мѣсто, и никто оть властель царьства ми да не има никомоу забавити, ни да моу што задржжи.

III. И да соу свободни оть глобарь и оть всаке наезде властелске.

IV. Къ симь аште кто побѣгне оть землие царства ми оу Оугрьскои Земли или оу Бльгарскои, или мои чловѣкь или моего властелина, прѣбывь тамо три лѣта, или двѣ, или едино, и въсхоштеть възвратити се оу прѣдреченнаа села црьковнаа, свободнь да есть да прѣидеть, тьчію кромѣ винь сихь: аште боудеть царьствоу ми што испакостиль, или боуде властелина моего покралъ, или боудеть оубіица или свештеннокрадць, или е робь коуплень на имѣніи, или девицопохититель; таковымь свобода не даваеть се по писанныхь.

V. Аште ли боудеть кто кромѣ сихь прѣдреченныхь, да приходить къ царствоу ми икономь, кто боуде оу прѣдреченныхь селѣхь.

VI. Вѣрою и повелѣніемь потврьжда царство ми, да боудеть непрѣложна и непоколѣбима при животѣ попа кvрь=Никодима, такожде и по сьмрьти его вса лѣта живота царства моего; по прѣложеніи же моего царства, по повелѣніоу Божію, егоже аште Богь благоволить моего прѣстола съдрьжатель бити, молю да съхранить сіа прѣдреченна, да не и самь грѣхь наслѣдить и нашоу паметь оугасить въ тѣхь монастырѣхь вь вѣчное лѣто.

Сіа вьса написаше се повелѣніемь господина деспота Стефана вь лѣто ҂ѕцді, индіктіонь ·ді·

Милостіоу Божіею господинь въсемь Срьблюмь и Подоунавію деспоть Стефань.

XL
МАНАСТИР ПРАСКВИЦА
(КОД БУДВЕ)

Балша, господар зетски

20 декембра 1413 у Будви

даје земље манастиру Светога Николе у Прасквици, својој задужбини. Др. К. Ј. Јиречек, С. К. А. Споменик XI, 66. Није сачувана оригинална повеља него службени италијански превод израђен 27 априла 1439 пред мletaчком влашћу у Котору по прописима закона.

I. Балша, зетски господар, даје земљу у Прасквици за подизање цркве Св. Николи, и по том земљу за виноград и још две земље на истом месту. Пета је земља chiamata Sabiach.

II. In la qual gliesia el dicto signer Balsa messe suo caloiero et monago Daniel, che debia conzar beni et la gliesia sopradicta fin ala vita del dicto monago Daniel, et poi la morte del dicto monago Daniel che sia quelo, el qual caloiero in lo dicto monastero sera qual piasera a dio actender e conzar el dicto monastero cum li altri caloieri, li qual se trouara in lo dicto monastero, etc.

Ни превод није сачуван у потпуности.

XLI
МАНАСТИР ВРАЋЕВШТИЦА

Деспот Ђурађ Бранковић и син му Лазар
6 септембра 1456

поклањају градачком митрополиту Венедикту цркву Враћевштицу и села јој. Љ. Стојановић, Споменик III, 5.

I. Милостїю Божїею господинь Срьблюмь деспоть Гюргь и сынь ми деспоть Лазарь. Сьтвори милость господьство ни прѣосвештенномоу митрополитоу градчанскомоу кvрь Венедиктоу; дадосмо моу црькве Светаго Гюргїа оу Вракєвштицѣ и села што є приложило господьство ни подь овоуи црьквоу оу Власти Остр҄ьвичкои: село Вракєвштицоу, и село Бѣлоукю, и село Осїаци, сь всеми мегıами и правинами сель тех҄ь.

II. И оу Власти Борьчкои село дроуга Вракєвштица, и село Граховьць, и село Конюша съ всеми мегıами и правинами сель тех҄ь.

III. И оу мѣстоу господства ни оу Роуд҄никоу Пивничиште и ино, ако се бы што нашло оу Роудникоу или оу Роудничкомь Метохоу што є приложило господьство ни подь оноуи црьквоу, или делове, или село, или ино што.

IV. Милость моу господьства ни, да си овоу црьквоу и села митрополить Венедикть дрьжи до свога живота. И кьдь оу своои митрополїє боуде митрополить Венедикть, да си дрьжи овоизи до свога живота; инде ако бы биль митропо-

лить, докле прими свою митрополію, да си овоизы дрьжи до свога живота.

V. И оваизы села црькве Светаго Гюргіа освободи господство ни митрополитоу одь всехь работь господьства ни, малихь и големихь да соу свободни; докле е живь митрополить, да слоушаю и покою митрополита до нєгова живота.

Повѣлѣніемь господина деспота Гюрга и господина деспота Лазара писа Степань Ратковикь вь лѣто ѕцѯє (6965—1456) мѣсеца сектемвріа ·ѕ· дьнь оу Смедеревоу.

XLII
МАНАСТИР ПРЕЧИСТА НА МОРАЧНИКУ
(КРАВИНСКА)

Балша Ђорђевић

1417

Гласник XLVII, 219.

Поклања Прѣчистои на Морачнику од својих „солиль од Брода юдно гоувно."

Господинь митрополить зетскы Арсение сь вьсѣмь зборомь и клиросомь Прѣчисте кравыске доброволно потврьди и записа да давамь Прѣчистои Кравинскои десети кьбль соли.

Очевидно познији препис.

XLIII

ЦРКВА АНАГНОСТА ДРАГОЈА

(ВИШЕ ГАБРОВА У БЕЛАСИЦИ)

Цар Стефан

21 маја око 1350 у Скопљу

утврђује и обдарује правима цркву ђака анагноста Драгоја више Габрова у Беласици. Гласник XXIV, 238. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. Азь рабь Христоу Стефань, благовѣрныи царь, самодрьжьць всѣхь срьбьскыхь и грьчкыхь и поморьскыхь земьль...... и благоизволи царьство ми светиимь и божьствьннимь црькамь записовати и посланиꙗ на светѣмь и чьстнѣмь сьборѣ, сь господиномь отцемь нашимь прѣосвештеннымь патриꙗрьхомь кѵрь Иоаникиꙗмь и сь христо...... царьства ми царицею кѵра........ прѣвьзлюбленномоу царьствоу ми, ... изиде.... дьꙗкь анагность Драгое, како есть оулезль више Габрова оу Бѣласици предь Трѣвлѣгрьмь зидати (хра)мь иже...... прѣчистее црькьвь и беспльтнихь силь Михаила и Гаврила. Тогьда справи освештенной єпископь баньскы кѵрь Калиникь, єре оть всего срьдца сь великимь троудомь се тьштить сьнзи дьꙗкь Драгоє зидати храмь Божiи, и за нєг се помоли єпископь царьствоу ми како да есть таи црькьвь свободьна на вѣкы и овыи дьꙗкь Драгоє сь своимь тьсниномь да прѣбивають оу неи свободно.

И има хотѣние царьство ми, и приложихь землю кь онизи што ѥсть растрѣбиль около цръкве и ниже цръкве именовани Драгоѥ до Грькова и оть цръкве слазеште до водѣничнога поута и прѣзь Гоудановоу нивоу како водовагѣ слазить, тьизи валожиць сь вал...... или ѥсть оу нѥмь орахь или вокька, и штоно ѥсть набѣлѣжиль мѣсто за млинь прѣма Спартиновѣ водѣничишти и прѣдь водѣницомь мѣсто за...... а и за льна, или боудоу два или три врѣтени, до велиего ораха, и орахомь.

II. И оу подоу нива и вь иноу подоу коуде боуде ꙗкь растребити.

III. ....а сь вадомь на братосиновьскихь топиль подь спьсшкее ниве ·і· врѣтень.

IV. Нивоу сь вадомь.

V. И подь Габрово Беротичевоу нивоу.

VI. И коуде моу боуде драго анагностоу Драгою сь тьснином и сьродники своими да соу слободни, таи цръква домь Богородице, и вь веки века.

VII. И кь томоу, аште кто што приложи цръкви воломь и хотѣниемь своимь одь своѥ баштине или одь коупенице, или нивоу, или виноградь, или млинь, или ино што либо или боуде што.....

VIII. ......и селити свободни люди кь цръкви.... и тизи да работають цръкви а иномоу никомоу.

IX. И освободи ихь царьство ми одь приселице и димнине, и вирь и сокѣ, и по(клис)ара, и псара, и позоба, и поноса, иномистра, и травнине, и градежа кога либо, и града зиданиꙗ, и котла да имь нѣсть, просто рекьши одь всѣхь работь великихь и малихь, да не имать области на нь ни кефалиꙗ, ни кнезь ни тьзи комоу се прилоучи дръжати Габрово, понѥже изволи царьство ми да ѥсть свободьнь домь Божи, таи цръковь, сь всемь периоромь.

X. И сиѥ записаниѥ оутврьди царьство ми.... кто ли дрьзне такови забавити...... таковаго да разорить прѣчистаꙗ мати Господнꙗ, итд.

XI. И посла царьство ми властелина чельника Гюрица, и нароучихь моу да издасть црькви сиꙗ више писаннаꙗ; тко ли потвори што одь сихь написанних царьства ми, и ѥдина чрьта, такови да приметь гнѣвь и наказание и да плати ·ф· перперь.

† Стефань вь Хрїста Бога благовѣрьни царь.

Повелѣниѥмь господина цара Гюрьгь Догоӡеть записа месеца маꙗ ·ка·

XLIV
МАНАСТИР ДРЕНЧА

Кнез Лазар и патријарх Спиридон

1382, 2 марта, у Жичи

одобравају оснивање манастира Дренче, задужбине монаха Доротеја и сина му Данила. Гласник XXIV, 260. Издање д-ра Ј. Шафарика.

I. ....Азь благочьстивы и хрістолюбиви вь иноцѣхь Доросѣи и сь прѣвьзлюбленніимь синомь своимь Даниломь изволениѥмь Божіимь и прѣчистіе ѥго матере и поданиѥмь господина ми самодрьжавнаго кнеза всѣмь Србьлемь Лазара цркьвь сьзидасмо вь мѣстѣ рекомѣмь Дрѣнча.....

II. А еже вь немь жительство братіамь вь сьѥдинѥніи изволихомь ꙗкоже апостоли оустави се и правили светыхь отьць оутврьди се. И сего ради чьстнаго вь свештеноиноцѣхь кур= Данила начелствовати оумолихомь прьвѣѥ, ꙗко быти семоу добромоу сьбранию братіе изображеніе и одоушевлѥнно законоположеніе.

III. Таже по прѣдьреченномь курь = Данилѣ никомоу игоумену настоѥштіими господами поставлꙗти се, нь изь срѣды братьства, ѥгоже по сьвѣтоу вьса братіа изволеть, подобно и о овластехь црькьвныихь, малыхь же и великіихь, или вь монастири, или по селѣхь, нь братіа да поставлꙗють игоумена, тьже, сь сьвѣтомь ихь, власти да поставлꙗѥть, да не како, иже славолюбиѥмь подвижимы, любоначеліа иштоуште и настое-

штіими господами подвигьше се вьзьмоуштеніе сьтвореть вь светѣи обитѣли божьствьномоу иже о Хрістѣ стадоу, ıакоже вльци и хыштници, иже стада не штедеште. Тѣмь по сьвѣтоу и воли и оумоленію поставихомь вь началѣ чьстнаго вь свештенноиноцѣхь кирь-Даніила, моужа благоразоумна и богобоıазнива, иже изьобразить вь началѣ всакь видь добраго сего житіа, на негоже вьзложихомь всакое наше прѣбываније и законоположеніе, ıакоже благооугодно Богоу изволить се, имьже вь вѣцѣ семь сьблюсти се невредымійи, тѣмь же да не дрьзнеть разорити ıаже тѣмь оуставлјеннаа аште и благоразоумнь мнить се.

IV. Сего ради по тоговоу благоволенію и сіа вьчиныхомь вь обитѣль юже и сьставихомь вь име Прѣчистіе вьведеніе светаа вь светыхь, таже и по дрѣвьнјемоу законоположителю и прѣданію вьчиныхомь, да никтоже оть живоуштіихь тоу братіи вь своји келіи имать что по своји јемоу воли кромѣ игоуменова хотѣніа и даніа, иже бо и тѣла јединою отрекьше се како о непользніихь вештехь попеченіе пакы начьноуть имѣти, Ананіи бо и Сапфірѣ, доухоу светомоу сльгавшіимь таковіи оуподобеть се, паче же прѣдателю Іоудѣ, иже вештелюбьства ради своего прѣдасть владикоу и своју злѣ издасть доушоу, подобно же и о послѣдьныихь. Никтоже да дрьзнеть вьнести вь своју келію что, ниже ıасти ни пити что кромѣ оуставлјеннаго мѣста, сирѣчь трапезе или индѣ идѣже аште повелить игоумень, ни самь же игоумень да имать власти ıасти таино вь келіи, кромѣ благословеньные вины сь гостомь таковіимь или болѣзни ради. Кромѣ же сихь винь никакоже сие дѣло неподобьное творити сьблазна ради и прѣтиканіа многіихь, ибо апостоль глаголеть: Горе сьгрѣшаюштіимь вь братіи и біюштимь сьвѣсть чрѣва ради, имьже Богь чрѣво. Аште ли кто таковь обрѣштеть се лихоимьць и таиноıадникь, да изгонить се изь монастыра, ıакоже тать и хыштьникь и своји жизни окрадитель, ıакоже рече апостоль: Да изметь се оть срѣды ваше таковіимь злобамь дѣлатель; сь таковіимь ни ıасти ни пити лѣпо јесть.

V. И да нѣсть никто вольнь отъ настоюштіихъ и обладаюштіихъ землею и црькъвомь кромѣ дльжнаго помена царемь и ктиторомь и троуждаюштіимь се вь мѣстѣ и всѣмь православьніимь христіаномь, и да нѣсть никто вольнь подложити црькъвоу сию подь Светоую Гороу или подь иноу црькъвь или область, ни самь царьствоуюи землею или сѣдеи на прѣстолѣ архіеренскомь, нь ни отъ ктиторь кто, или игоумень, или инако обладаюи, или братьство дрьзноути коли богоборьствоующе и богосьпротивныци насилоующеи светѣи обитѣли сеи, аште и дрьзо нѣкако мнить се глагоюемоѥ, ієлика приложише се вь светѣи обитѣли сеи, и приложеть се вь семѣ вѣцѣ отьети коли, ли замѣнити ноуждніимь замѣнюніѥмь, или иніимь кіимь извѣтомь оттрьгноути.

VI. И да не поставлюють се отъ томѣстьцѣь никоіа власть отъ ныхъ разорениа ради и сьмоуштениа иже по Бозѣ жити хотештіимь, развѣ аште таковіи обрѣштеть се благоговѣинь и кротькь и смѣрень и богобоазнивь зѣло, по сьвѣтоу и расоуждении всего братьства, а инако никако.

VII. И да не погребають се вьноутре црькве или вьноутрь монастіра никоіа жена кромѣ царице или ктіторице.

VIII. И дѣті младѣхь да нѣсть вь монастірѣ ни на прѣбиваніе ни на оученіе книгь.

IX. Таже приложихь потрѣбна монастіроу семоу села вь метохію. Рѣкоу Дрѣнчоу сь всеми сели и заселци и мегіами и правинами мѣста того.

X. Село Рьжаницоу сь всеми мегіами.

XI. Рѣкоу Тоулешоу сь всеми сели и заселци и правинами мѣста того.

XII. И на Расине село Поуглаве[1] и село Лоукарі.

XIII. И дворь оу Пеоупаре сь пидворицомь.[2]

XIV. И рѣкоу Ломницоу сь всеми сели и заселци и мѣгіами.

---

[1] Др. J. Шафарик у Гласнику XXIV, 264 чита Поуглаве, али бих ја по фотографском снимку оригинала пре читао овако.

[2] Овако је и у д-ра J. Шафарика, Гласник XXIV, 264, и у фотографијском снимку. Требало би придворицомь.

XV. Село Староноге, село Сеземче на Модрои, и село Слатиноу, и село Магѥвь[1] на Срьпскои.

XVI. И Влахе Шилѥговьце, сь заселци и мегꙗми.

XVII. И оу Загрьлатои трьгь на Мораве и сь бродомь.

XVIII. И село Врьлницоу, и село Брѣзи, и село Витино.

XIX. И рѣкоу Пѣшьчаницоу.... блато..... Віглѣ...... сь всеми сели и заселци и мегꙗми.

XX. И село Любешоу више Зар'ве.

XXI. И оу Браничевоу на рѣцѣ Вителнице село Дражанѥ, село Бѣгоуновци;[2] трьгь Воула; село Хмелꙗци двои; село Жрьнов'ницоу; село Ꙗтоман'це; село Кобилѥ; село Дльбоки, село Воунеи; село Драголѥвьць; село Воуковче; село Гарове; село Лаз'ни.[3]

XXII. И оу Новомь Брьдѣ всако годиште по ·и· литрь сребра.

XXIII. Сіа вса приложисмо славнаго вьведеніа Прѣсветіе Богоматере, светаа вь светіихь, вь мѣстѣ рекомѣмь Дрѣньча егоже оть основаніа воздвигохомь Богоу сьпоспѣшив'шоу ми, ꙗкоже више сказа се. Сего ради написахь вь свиткоу семь повеленіемь прѣвисокаго самодрьж'ца господина кнеза Лазара и благословеніемь всесветѣишаго патріарха курь=Спиридона како да ѥсть никіимь непотькновенно до в'ѣка. Ꙗште ли же кто дрьзнеть сиѥ наше оуставлѥніе потворити..... такови да ѥсть проклеть оть Господа Бога, итд.

XXIV. Сіа вса написаше се вь Мораве мѣстѣ рекомѣмь Жича, вь храмѣ Светаго Вьзнесеніа прѣдь всеосвештен'ѣишимь патріархомь срьпскимь курь=Спиридономь, и прѣдь всемь зборомь великие црькве. И изв'ѣстнаго ради истиннаго изв'ѣштеніа...... и настоѥштеѥ сиѥ записаніе мѣсеца мар'да ·в· вь лѣто ,ѕѡҁ індіктіонь ·е·

---

[1] О фотографији је магѥ с надметнутим в.

[2] У Шафарика погрешно Воугоуновьци.

[3] Овде бих додао два познија приписана села: село Градиште, село Чрѣмокамча (по мом читању), које је Шафарик читао Чаѥмова мала.

XLV

ЦРКВА СВ. ВАЗНЕСЕНИЈА

(У ШТИПУ)

Господин Костадин

1388, марта 26

потврђује добра што их је брат му војвода Дмитар уступио манастиру Св. Вазнесенија у Штипу. Гласник XXIV, 266. Издање д-ра J. Шафарика.

I. ......ꙗко истинны и всесрьдьчны брать господства ми Дмитрь воѥвода кь вѣчномоу твор'цоу и некон'чаѥмомоу и немимоходимоу, и в'са мира оставль а владыцѣ своѥмоу Хрістоу привеза се. И мѣсто ѥже ѥсть изнашьль брать господства ми Дмитрь воѥвода и коупиль оу Штипоу градоу сь в'сѣми правинами мѣста того, идеже и сьзидаль оть основаніа црькві Вьзнесеніа Господа Бога и спаса наша Іисоуса Христа, тѣм'же всесрьдьчно и благо и истинно сь оуспѣхомь срьдьчнымь и любовию раждежен'ною оуспоменоу господствоу ми брать господства ми Дмитрь воѥвода и за нѥгово много доброѥ и всесрьдьчноѥ вѣр'ноѥ поработаниѥ, благоизволи господство ми си малы дарь приложи господство ми црькві Вьзнесенію Господню........ сь млины и сь ливадами и сь в'сѣми мегѩми и правинами (наводе се међе).

II. Село Банѩ сь млины и сь ливадами и сь в'сѣми мегѩми и правинами, а оттесь селоу томоу на Стльбици, где спада Стльбица на доль, итд.

III. И коупи врьть оть Доброслава Дѣлотева и оть брата моу Добромира за ·е· перперь венетицѣхь.

IV. И градиноу коупи одь Моузговикга за ·е· перперь венетицѣхь.

V. И виноу приложи воѥвода Спасоу водѣницоу што коупи оть Ранка Немѣнова и одь Ранка Боугова зь Драгиномь, и одь Станка ковача за ·к· перперь венетицѣхь.

VI. И дроугоу водѣницоу приложи што коупи одь Радомира Боликга и одь брата моу Владимира и одь сестричикга моу Продана а за ·л· перперь венетицѣхь.

VII. И сь оне стране коупи воѥвода одь Радомирова периволга што се находи и сь намети и сь кипоуріали до Ельчинине градине.

VIII. Ѣво кои приложише по своемоу хотѣнию Спасоу: Приложи Василиѥ Боудовикь врьть на онои странѣ што ѥсть коупиль одь Калоѥнга каматника, и одь Драгоушина Бобина, и виноу тоу приложи Василиѥ одь врьта два дѣла што є коупиль одь Радослава Фар'гана. Приложи Дѣлотевикь градиноу подь манастыремь конь градине што коупи воѥвода одь Семана. И приложи Стао клобоучарь лозиѥ оу Даміановѣ драси ·в· врѣтена, а на двѣю врѣтеноу виноу одь тогаи лозіа да се храни клобоучарь до сьмр'ти, а по смрьти неговѣ и тази ·в· врѣтена да соу ·д· врѣтена виноу Спасоу, оу помень Стаю клобоучароу иночьскыимь же званиѥмь Симонь.

IX. И Павль приложи Спасоу по своемь хотѣни а не по силѣ надь Рашоудинь периволь, а мегга досеже до гвоска Стага, и до Златооустовѣхь и до Сирмана, а ниве те ѥ ·і· врѣтень.[1]

X. И калогерица Марда приложи Спасоу на онои странѣ нивоу ·ѕ· врѣтень конь Ника Режанова.

XI. И коупи воевода одь Миха градиноу на онои странѣ конь Боудовикга за ·в· перперѣ венетицѣ.

---

[1] Нејасно. Али је овако исто у фотографском снимку, с којим смо упоредили.

XII. И Тиха, протопопа Роусина сестра сыномь си Михомь по свомоу хотѣнию а не по силѣ приложише Спасоу нивоу више града на Стражиштоу мегю оба поута до поута великаго кои греде од града и до поута малога кои греде оть Идиохоріа и до могиле коꙗ ѥ мегю оба поута на зглавию и до Грьбасовехь до самого дола, все што се находи тоу нихь, ·ві· вретень.

XIII. И оште коупи воевода Дмитрь нивоу на онои странѣ прѣмо Спасоу, одь Момчила Кастелꙗновикꙗ за ·д· перпере венетике сь ексодомь, и мегꙗ нивѣ тои до Радоулина и до Горга Калоугеровикꙗ, и долоу до самого дола, и такои коупи по хотѣнию нихь а не по силѣ, да си дрьжи црьковь Спась свободно како всако право коуплѥнно и баштин҆но, ꙗко да не метеха Момчило ни нѥговь кои любо родимь. Тко ли се таковыи нагѥ оть тогаи родства и поиште выше писаноѥ, да плати владоуштомоу ·п· перперь венетицѣхь. А томоуи свѣдоци: протопопа Роусинь, попь Иванко, попь Киро, попь Гоусто, попь Станко, попь Драгославь, попь Тодорь, попь Богославь, Милорадь Репошь, чел҆нике Станислава сынь, Коо кнезь, и Моиша и Юраникь, Пиулео, и Иванъ Барбареи и Драгикь Моменикь.

XIV. И села ихьже извели и приложи господство ми црьквѣ брата господства ми воѥводе Дмитра, освободи господство ми люди одь всѣхь работь и поданькь велихь и малихь, и одь позова, и одь псара, и одь десетка житнога, и вин҆нога, и пчелнога, и одь травнине овче и жировнине, и одь сѣнокоса и одь поноса, и одь намет҆ка и одь градозиданіа, и одь вражде, и одь приселице, и од котла.

XV. И што се оучини глоба на тѣхзи людехь, нитко да нѣсть волѥнь[1] развѣ црькква.

XVI. И соуда да имь нѣсть ни прѣдь кепалиомь, ни прѣдь кнезомь, ни прѣдь инимь владоуштимь тькмѣ прѣдь игоумномь настоѥштимь.

XVII. И зарштина и распоусти црьквѣ.

---

[1] Овако је у фотографији; обично се пише вольнь.

XVIII. Просто рек'ше одъ вс҄ѣхъ работь великыхъ и малихъ записа и оутврьди господство ми црьквѣ Бьзнесенїа Господньі, иже сьзида брать господства ми воевода Дмитрь.

XIX. Кто ли хоштеть дрьзноуть нѣкымь оухиштрениѥмь дїаволимь или наважденіѥмь и разорити........ таковыѥ да разорить црькві Бьзнесенїа, итд.

XX. И сиѥ записа и оутврьди господство ми мѣсеца марта ·кѕ· дьнь оу Штипоу вь лѣто ,ѕѡҁѕ.

Вь Христа Бога благовѣрны господинь Костадинь.

XLVI
МАНАСТИР РАВАНИЦА

Кнез Лазар

1381

оснива манастир Раваницу и даје јој села и имања. Издао Dr. J. Суботић у Србскомъ Лѣтопису 1847, IV, 46. Упореди Miklosich, Monumenta serbica, 196. Год. 1885 издао у фотографији А. Сандић. Види у Старинару српског археолошког друштва 1885, стр. 121, расправу М. Валтровића који доказује да је садашњи тобожњи оригинал, који се у манастиру Раваници показује и чува, само познији препис.

I. .....Азь вь Христа Бога благовѣрныи кнезь Лазарь, ревноуѥ иже прѣжде мене бывшимь благочьстивіимь царемь, на ихь же прѣстоль Богоу ме вьзнесшоу и царствіа саномь оукрасившоу и славою оть многыихь его дарованіи ѥже на мнѣ, мало томоу вьсхотѣхь принести елико по силѣ, благоволѥніемь отца и поспѣшеніемь сына и сьвр̓шеніемь сына и сьвр̓шеніемь светаго доуха вьздвигохь оть основаніа монастырь вь славоу светаго Вьзнесеніа, мнѣ же вь ктіторію егоже по силѣ моеи оукрасивь, иже вь нѥмь жителство вь сьединѥніе братіамь изволіихь, ꙗкоже апостоли оуставише и правиліи светіихь отьць оутврьдише. Приложихь же кь потребамь вьса изобилнѣ, дохоодке и села, виноградѣ насадихь и дроуге коупихь оу Црепа и Югда......

Настаје ређање села и граница њихових.

II. И оу Смѣдеревоу людіина Богосавь с опкіномь и з баштиномь.

III. И еште приложи господьство ми оу Новомоу Брьдоу ·рн· литарь сребра оть царине.

IV. И панагюрь Петровь оу Сталакоу з брьдомь.

V. И панагюрь Спасовь подь монастыромь.

VI. И панагюрь свете Петке на Доунавоу пролѣтны.

VII. И два панагюра оу Мачвѣ оу Подгорици, светы Георгіе пролѣтны и юсены.

VIII. И бродь на Равно на Моравѣ.

IX. И бродь на Обрасцехь на Мораве.

X. И бродь на Глоожанехь на Моравѣ.

XI. И віръ браничевскы и коучев'скы на полѣ сь митрополітомь.

XII. И віръ доубрав'ничкаа до Ражань и до Сталака.

XIII. Еште приложи господьство ми соокь што е на црькоовныихь людехь.

XIV. И еште приложихь кодь Кроушевца оу Спизлехь Огнѣана з Бранкомь сыномь с општиномь и з баштиномь.

XV. И благодатію иже вь троици славимаго Бога сьставихь обштежитіе да се дръжи оу монастироу по правилѣхь светіихь апостоль и светіихь отьць тврьдо и непрѣменно и непрѣстоупно.

XVI. И да не ставить се ігоумень оть иноудоу, тьчію оть монастирске братіе, сь сьвѣтомь господаревѣмь егоже изберроуть благоговѣиниихь вь братствѣ ·ві· и поставивше роукы на светое еуаггеліе и рекоуть: сьи достоинь юсть быти наставникь обштежител'ствоу нашемоу и пасти стадо Христово безь в'сакое вины.

XVII. И вьса елика приложихь не оузехь ничію баштиноу, не сьтворихь по силѣ, нь вьса сь искоупомь и сь заменою ѣакоже кто хотѣше.

XVIII. Аште ли кто вьзнесь се самовластіемь или завистію бесоов'скою или навѣтомь чловѣчьскымь дрьзнеть сіа разорити, и поратоуеть црьковь и отиметь что иже мною вьзложенныихь светомоу Вьзнесенію или оть сель, или оть метоха, или оть доходкь црьковныихь, таковаго да разорить Богь вьседрьжитель итд.

XLVII
МАНАСТИР ЖДРЕЛО

1.
Кнез Лазар

око 1379

даје села и имања манастиру Ждрелу. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 193. J. Jireček, Památky P. J. Šafařika, 2-e vyd. p. 103. по препису В. Ст. Караџића. Оригинал изгубљен.

....Азь благовѣрныи кнезь Лазарь, самодрьжьць всеѥ срьбьскыѥ земле, потьштахь се малоѥ сиѥ приношениѥ принети владычици моѥи, прѣсветои Богородици, и сьздахь црьковь вь мѣстѣ рекомѣмь Ждрелѣ Браничевьскомь, и приложихь и оуправихь всакими потрѣбами ѥлико доволно домоу прѣчистыѥ Богородице:

I. Село Бистрица сь всѣми мегами и правинами, и на сьстанкоу Бистрице и Орѣховице и по срѣдѣ лоуга горами Виновь Чрьвени.

II. И на рѣцѣ Извороу село Новаць, село Бистрице, село Ставници сь вьсѣми мегами, село Коварне и сь нимь Хлахолы.

III. Оу Вѣнчаници село Бошановаць.

IV. На Млави и Доунавоу Костолаць и Бискоупле сь Трьстѣникомь сь вьсѣми мегами и правинами.

V. Вирь выше Пореча и Гребень.

VI. Оу Звиждоу село Колоуга и село Броушевица.

VII. Оу Хомолю село Осоаница и долне Ядоуево сь Киселевомь.

VIII. Градніи Поуть, Бланенкієвь Лазь, Прокопь, Ерьбовникь, Слатина, Головрьхь, Јминикь, Мачкове Падине, Доубь, село на Млавѣ, обои Маролѣвцы сь вьсѣми мегами и правинами, Зьлчикь и сь Малковцима, Млава и прѣзь Млавоу лоугь Накринчица.

IX. На Јзвине Орѣховь Ключь.

X. Село Осница сь вьсѣми мегами оть Кошарне сь Хладоунѥмь Подѣліємь и сь Забрьдіємь, итд.

И сиѥ малоѥ моѥ приношениѥ домоу прѣчистыѥ владычице нашеѥ Богородице молю всакого, ѥгоже Богь изволи по мнѣ господьствовати, семоу моѥмоу маломоу приложению непотвореннoу быти, нь паче потврьжденноу, итд.

2.

Патријарх Спиридон

око 1379, маја 16, индикта II

потврђује дарове кнеза Лазара учињене манастиру Ждрелу. Оригинал изгубљен. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 212.

Понеже прииде кь смиренію ми чьстнѣиши вь иноцѣхь старьць кvрь Григории и сь своими благоговѣиными инокы, принесе же и чьстное писаниѥ самодрьжца всеѥ срьбьскыѥ землѥ, господина кнеза Лазара, повелѣваѥ и моле смирениѥ ми, ꙗко благословимо дѣло его ѥже божьствьноѥ и благоприѥтноѥ, ѥже сьтвори црьковь оть основаниꙗ вь мѣстѣ рекомѣмь Ждрелѣ Браничевскомь вь име прѣчистыѥ Богородице светаꙗ светихь, принесе же и хрисовоуль господина кнеза, ѥгоже сьтвори црькви тои, ꙗко да сьгледамо и доуховною властию потврьдимо, ѥлика онь вь немь приложи и записа црькви тои прѣсветыѥ Богородице ждрельскыѥ: приѥмь же смирениѥ ми повелѣниѥ и молениѥ самодрьжавнаго господина кнеза Лазара и зговоривь се сь всѣмь сьворомь светыѥ и великыѥ нашеѥ црькви, прьвѣѥ благословлꙗѥмь богооугодно дѣло ѥго, благословениѥ да ѥсть на домоу прѣсветыѥ Богородице, и да не прѣстанеть слава Божиꙗ и по немь господиноу кнезоу и госпожди кнегыни и

чедомь ихь до вѣка. По семь повелѣва и запрѣшта смирениѥ ми доуховною властию, и моли, ѥгоже Богь оправди по господинѣ кнези господьствовати вь земли срьбьской, или сына ѥгова или оть рода ѥгова, или кого любо изволи Богь, непотворенноу и неотьемлѥмоу быти ничесомоу, ѥлика се записаше и оутврьдише оу чьстномь ѥго хрисовоулѣ. Кто ли се обрештеть и дрьзнеть потворити или отети или прѣложити вь отьчоуждениѥ что либо оть домоу прѣсветыѥ Богородице, ѥлика се приложише и записаше, и по томь хоштеть приложити или оть ктиторь или оть властель, или оть кого либо христиꙗнина, таковыи да ѥсть проклеть оть Господа вседрьжителꙗ и оть прѣсветыѥ владычице нашеѥ Богородице и оть силы чьстнаго и животворештаго крьста господнꙗ и оть ·ві· светыхь апостоль, и оть ·тиі· светыхь отьць вь Никеи, и оть светыхь седмихь сьборовь православныхь, и честь ѥго да боудеть сь Июдою и сь распьньшими Господа и рекьшими: крьвь ѥго на нась и на чедѣхь нашихь, и оть смирениꙗ ми проклеть да ѥсть вь семь вѣцѣ и вь боудоуштемь.

Видѣ же смирениѥ ми записано и оутврьждено господиномь кнезомь ономоу мѣстоу, рекьше црьковь прѣсветыѥ Богородице, сь селы и сь людми сь всѣми великыми и малыми чьстнѣишемоу вь иноцѣхь старцоу кѵрь Григорию Синаитоу и ѥговымь калоугеромь, старьць бо кѵрь Григории своими калоугеры потроуди се о вьздвижении и сьздании храма того и о инѣхь вештехь сь помоштию господина кнеза Лазара, да ꙗкоже даль моу ѥсть она вса господинь кнезь ѥмоу и ѥго калоугеромь и записаль и оутврьдиль, по томоу образоу и смирениѥ ми записа и оутврьди оноизи црькви сь всѣми, ѥлика пише хрисовоуль господина кнеза, да ѥсть старцоу кѵрь Григорию за живота, и по неговои сьмрьти да ѥ калоугеромь кои соу се потроудили ш=нилѥ вь ономь мѣстѣ.

И да не боуде оть иноудѣ игоумень вь мѣстѣ томь тькмо оть калоугеровь ѥговыхь, кои соу се тоу потроудили.

И да нѣсть вольнь митрополить мѣста того или црьковници его забавлꙗти или оскрьблꙗти игоумена и соуштоу

тоу братию ни чесо либо ни за мало ни за велико кромѣ помена и области доуховне, нь да ѥсть вольнь старьць кvрь Григории ꙗкоже вь хрисовоуль пише господина кнеза Лазара; потомь да соу вольна братиꙗ Григориѥва оставшаꙗ сь всѣми, ѥлика записаше се вь хрисовоули.

И о сихь молю, запрѣштаю доуховною властию, ꙗкоже о выше реченыхь, симь непотвореномь быти; кто ли потвори что любо оть сихь, да ѥсть на немь выше писана клетва, и оть смирениꙗ ми да ѥсть проклеть вь семь вѣцѣ и вь боудоуштемь. Извѣстнаго ради оутврьждениꙗ сиꙗ изложи смирениѥ ми, и записа и подьписа лѣто ,ѕѡнз· индиктиона ·в· мѣсеца Маіа ·ѕі· дьнь оу Пеки. оть рождьства Христова ,аvне.[1]

---

[1] И у овој и у претходној године су непоуздане. Индикат II, записан у патријарховом акту давао би годину 1379, која би овде била највише могућна. И В. С. Караџић и Јоаким Вујић преписивали су с врло позног преписа.

XLVIII

ЦРКВА СВ. ВАВЕДЕНИЈА

(У ИБРУ)

1.

Кнез Лазар

1387

потврђује задужбину цркви Св. Ваведенија у Ибру властелина Обрада Драгосаљића и учињене јој прилоге. Љ. Ковачевић, Споменик С. Кр. А. XLIV.

....Азь вь Христа Бога благовѣрнїи и самодрьжавнїи господинь Срьблюмь и Поморию Стефань велики кнезь Лазарь. Вьспоменоу же господствоу ми властелинь господства ми Обрадь Драгосаликь ꙗко да си сьзигю цр̓квь на своои баштинѣ, оу селоу зовомомь Коуканьь иже и сьзда оть основаниꙗ сь повелѣнию̈мь господства ми, храмь Вьведению светаꙗ вь светихь прѣнепорочнию владичице нашею Богородице.... Селоу же храмоу Вьведению светаꙗ вь светихь сь повелѣниюмь господства ми приложи Обрадь баштиноу свою и отца нюгова и деда, село Коуканьь и заселию моу Шипьч̓но, и заселию моу Чанетина, и заселию моу Новоселꙗни. И сиꙗ вса..... сь своими мегꙗми и правинами сель тѣхь што си соу имала оть начела. Видѣ же и хрисовоуле иже оть прѣжде господствовавшихь светихь краль записанни бѣхоу родителюмь и прародителюмь юго, ꙗко сию баштиноу свою више писан̓ноую вь всакоу область свою имати тоу. Симь же образомь и господство ми записахь и оутврь-

дихь властелиноу моюмоу Обрадоу Драгосаликю цр҆квь юже сьзда и сь баштиною своюю, сь сели зде оуписанними, вь вѣки никимь неотюмлюмо вь всакоу свою волю да си има и да си юсть волıань оддати комоу моу хотѣн҆но или оу прикию, или соуродникоу, или подь цр҆ковь кою моу хотѣнно, или сь всакою слободою господства ми......

2.

Патријарх Спиридон

1389, јануара 19

потврђује цркви Св. Ваведенија у Ибру горе поменуту задужбину Обрада Драгосаљића. Љ. Ковачевић, Споменик Срп. Кр. Академије XLIV.

.....Видѣ смѣреніе ми записаніе и оутврьждениіе господами светими крали срб҆скіими и господиномь царемь Стефаномь и господиномь кнезомь Лазаремь цр҆квь оу Иброу Вьведеніе света вь светіихь воеводѣ Обрада Декиндікıа, троудомь и потьштаніемь и сь оусрьдіемь Богоу же вь дарь, себе же вь вѣчніи помень и доушеспасноую пользоу. Сего ради поиска и моли же и смѣреніе наше, по томоужде образоу такожде и смѣреніе наше да моу запишемо и потврьдимо. Мы же сь зборомь црькве велике егово оусрьдіе и моленіе прием҆ше по томоужде образоу и смѣреніе ми записа воеводѣ Обрадоу Декин҆дікю вь вѣчноую баштиноу до вѣка выше реченноу цр҆квь ıаже юсть вь записаніи светіихь господь҆ и крал и господина цара Стефана, такожде и милостию и записаніемь благочьстиваго господина Срблемь кнеза Лазара село Коукань и засельк моу Чаютина и Шип҆чно и Новоселıани сь всеми мегıами и правинами и сь планиномь села тоıаи никимь неотюмлюмо и непотворено......

Овај властелин Обрад Драгосаљић, који се, по овој патријарашкој потврди, звао и Декиндић, помиње се још у писму кнеза Стефана Лазаревића из времена око 1392, којим је поменуту

цркву дао Хиландару. У том се писму (Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 568, с летописом 1403—1405, који смо ми поправили) помиње како је Обрад Драгојлалић (сигурно погрешно место Драгосаљић) цркву Ваведенија у Ибру био обрекао Хиландару и извадио на то хрисовуљ, па је после није хтео издати. У писму се кнеза Стефана по том помиње како је кнез Обраду одузео баштину и неком другом је властелину дао у пронију, а села цркве Ваведенија, Кукан са засеоком Чајетином, селом Шипачним (горе је то био заселак), засеоком Новоселима, селом Присојником и у Храштама три засеока с уљаницима уступио Хиландару. Отуда су сва та писма и нађена у манастиру Хиландару. Повеља кнеза Стефана, мајке му Милице и брата Вука налази се напред у хиландарском одсеку под годином 1392.

XLIX
МАНАСТИР НА ЦЕТИЊУ

Иван Црнојевић, господар зетски

4 јануара 1485

даје имања и повластице манастиру на Цетињу. Fr. Miklosich, Monumenta serbica, 530.

. . . .

I. И сьздахь храмь на месте глаголемемь Цетине вь славоу и вь хвалоу тое госпожде Матере Божіе въ име рождьства ее, и монастырь при нѣи сьтворихь вь оупокоеніе минихомь, еже и Митрополіа Зетска нарекохомь, аште боудеть оугодно милостивои Госпожди.

II. И приложихь тое прѣчьстномоу храмоу, елико ми бысть вьзможно, съ договореніемь поддроужіа моего и сыновь моихь. Наипрьво приложихь поль винограда моего на Добро, кои сьмь ıа насадиль троудомь моимь, да се дае вина готова половина црькви оть сваке лѣтине.

III. И еште приложихь што годѣ соу имали Остоики Ратко зь братомь и съ синовцима Донѣ Добро, или е землıа, или е лозіе, или гора, или вода — свеколико. И нимь дадохь замѣноу шь нихь добромь воломь на Зачироу, землю за землю, а лозоу за лозоу, доубь за доубь оу вѣкь и оу баштиноу. И еште имь отовѣкѣ даровахь едноу воденицоу мою оу Ободоу, коıа е прѣма воденици Комьске Црькве, да воудеть благословеніе замены.

IV. И што е было коукьне земле Остоикь, тои все рекосмо да соу стоупове црьковны.

V. Ꙗ што е кметьштина, тоудеи да се населе кметіе црьковны.

VI. И еште приложихь Строутаре све по меты сь метехомь нихь, да стое онде кметіе црьковны, кои те работати црькве.

VII. И такои оучинисмо за кмети кои се населѣ на црьковне баштине все на Добро, да ниедьнога данька госпоцкога не даю никомоу, ни да имь е вольнь тько заповидети на работоу чию, тьчію црьква на свою работоу, а они да соу сьврьшенны работници црьковны, и еште да даю црькве свака коукꙗ по ·г· крьбле вина полѣва и по ·а· старь пшенице, а дроугы старь глотине сокꙗ.

VIII. И еште приложихь планиноу нашоу баштиньскоу Довьтьень, што годе е земьль работныехь — свеколико, али е драго црькве да сама работа, или да дае на дохотке.

И кто годе бы на доходькь оусѣчао жито, да дае црькве четврьтоу, и да га сваки, свои доходькь, прѣда, жито готово, оу монастырь. И да нитко не сѣе безь оупроса црьковьнога отьца архіереа зь братіомь.

IX. И такоигерѣ, на тьи начинь, приложихь дохотьке отъ Горнѣга Полꙗ на Цѣтиню, што е годѣ наше мегѣ по старіехь сказнехь и по белѣзіехь кои соу посталѣны, тко сѣе, да дае црькве четврьтоу. И на Цѣтиню, докле смо мыи за себѣ дрьжали, давано е третіа дохотька, а сьда тои оучинисмо, да се дае црькве четврьта, да га вьсакы доноси самь оу монастырь.

X. И еште приложихь едноу воденицоу горню на Ерѣла.

XI. И еште приложихь стоупь землѣ на Горнѣ Добро, кои ми е заложио Гюргь Мрькшикь за ·м· перперь, на залогоу. Ꙗко ли ю оузможе откоупити Гюргь за себѣ, а за инога ни за кога, да да црькве ·м· перперь, а землю да оузмѣ за себѣ; ако ли бы хотіо да ю црькве откоупи а дроугомоу да ю прода, да нѣсть ю вольнь откоупити.

XII. И еште приложихь дроугы стоупь земле на Ѩблано, кои ми заложи Остоꙗ Радосаликь и Гюргь Мрькшикь за ·п· перперь. Ако ли бы ю моглы кьда отькоупити самы за себе и за инога ни за кога, да дадоу црькви ·п· перперь а землю да оузмоу за себе; ако ли бы хотелы да ю црькви откоупе а дроугомоу продаде, да несоу вольны откоупиті е. И оваи оба стоупа земле, кьда соу мене заложили и ꙗ имь дао готове динаре мое, сведочно е свеми Цетлыньаны и вьсеми кмети добрьсціенеми.

XIII. И еште приложихь оть царине наше которьске ·л· перперь, да се даю црькви вьсакоу годиноу на рождьство Пречисте.

XIV. И еште приложихь оть солиль нашіехь ·і· кьбль солы дебеліехь, да се даю вьсакоу годиноу црькви.

XV. И еште приложихь оть древа моего, кое оучинну,[1] што годіе доге на тои діо оть моꙗ два дела оть древа, оть вьсега да се дае црькви десетькь.

XVI. И еште приложихь оть доубраве кою искастріесмо на Цетиню, како ходи поуть оть Цетиньа кь Ерьтелци, десноу страноу оть Гинова Брьда до наше меге, да нитко ништа не смііе тькноуть лихо црьква.

XVII. И еште приложихь дрва наша законнаа о рождьствоу Христовоу коꙗ доносе Ерелꙗне и Оугнꙗне, свака коукꙗ по ·п· бремень, и тои вьсегда да предаю оу монастырь.

XVIII. Еште приложихь на Цетиню комать земле предь црьквомь оть потока, како тече потокь оу понорь и до поута кои греде кь двороу, нека е црькви за кипоуріе.

XIX. И еште што е имала Црьковь Комска и Горица, кое соу обе црькве сьградили наши родителіе вь име Пречистые, и пакы соу запоустелы соудомь Божіемь, и тои свеколико приложисмо семоу чьстномоу храмоу Пречистые владычице наше Богородице на Цетине, или соу кметіе, или земле, или винограды, или воденице, или дохотьци оть царине, или оть солы, или оть рыбе. А сіа црьковь паметь да творы ктито-

[1] Очекивало би се оучинихь, али је овако и у Миклошића и у првом издању С. Милутиновића, којим се и Миклошић послужио.

ромь, кьда имь е исходніи дьнь, и да храны два или ·г· калоугѣре кои правило оуздрьже оу црькве Прѣчистіе оу Комоу. Ако ли би се кьда Господь Богь оумилосрьдио и Прѣчистаа его мати, да се онеи црькве опеть наслѣдѣ и понове оу сьмиренію, како е и прѣжде было, да есть вольна црькква вьсака свое кь себѣ оузети, нь отьць архіереи оть овеи црькве или тко боуде старѣи, да вьсѣмь тѣмемь облада и да е вьсе подь овеи црькве заповѣдь.

XX. И еште такои оучинисмо съ свештеннеишими отьци архіереи, съ прѣосвештенныимь митрополитомь зетьціимь кvрь Висаріономь и съ епискоупомь кvрь Вавvломь и зь братіомь вьсомъ, да боуде вьсегда овьде оу монастироу Прѣчистіе обьште житіе или мало имаю, или много, и да ниедънъ брать ніе вольнь себѣ ништа стежати ни оу свою кѣлію дрьжати, тьчію вьсе обште, како е законь по вьсоудоу въ светыихь и божьственыихь монастирехь где соу обьшта житіа.

XXI. Тко ли се обьрѣте потьштавь се раздроушити обште житіе и прѣстоупивь обьштаго житіа законь своимь хотеніемь, таковаго да съкроуши мати Божіа и доушею и тѣломь, и да пріими педепсію и изгнаніе оть монастира како прѣстоупникь Божи и злобникь.

Вь лѣто ҂зцѕг. писа се мѣсеца генноуаріа ·д· дьнь оу Рѣце сего ради и подьписоую и печать нашоу обичноу поставлаю въ свѣдѣніе въсѣмъ.

Въ Христа Бога благовѣрніи и Богомь хранимііи господарь зетскы Ивань Црьноевикь.

ДОПУНЕ

1.

Град Котор

1200, јануара 3

пред папиним легатом утврђује шта ће се давати за већи посао. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, II, 341.

In nomine domini eterni et saluatoris nostri Jesu Christi anno MCC in mense januarii in die 3.

Nos nomine populorum catharinorum Lupimus Lupanę, Maurus Jacobi Lerce, Voracius Symeonis, Euticius Micha paganus, Paschalis Dragus, Rille Dabraza, Nicolaus Grabanus cum omni populo ciuitatis, similiter et dominorum, Micha archidiaconus cum suo capitulo ibi existens.

Recollere et firmiter in mente retinere, quod quondam sub tempore comitis Benesse veniens quidam legatus a romana curia nomine Gualterius, et coram sui presentia reclamavisse totius populus ciuitatis de superfluitate laboris, quam sine misericordia exigebant a suis debitoribus. Unde per uoluntatem omnium nostrum ex iussione apostolica decreuerunt hoc, ut pro decem annis de labore non plus possit querere exactor nisi duplicatos solidos ad rationem de quinque in sex, quoniam in antiquo tempore hoc fuit usu nostre ciuitatis alium laborem non exigebant nisi de quinque in sex. Unde pro decem annis deorsim non possit querere nisi medium laborem de quinque in sex; et decem uero annos sursum non possit querere nisi duplicatos.

Hanc quidem scripturam bene recolimus esse factam, sed nullo modo eam inuenire potuimus, sed quia cuncta que illic scripta sunt pleniter recolentes, iuxta hoc decretum hanc scripturam confirmamus et firmiter perpetualiter esse tenendam communi voluntate iubemus.

Hoc fuit factum sub tempore domini nostri regis Velcanni et comitatum regente opus nos Desimirus eius famulus.

Ego autem Junius presbyter et consilii notarius audiens hoc ab ipsis nobilibus sine dilatione prenotaui.

2.

Град Котор

1215, августа

уређује о свештеничким дацијама. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, III, 135.

In anno dominicae incarnationis MCCXV mense augusti.

Evenit tunc ut pro quodam debito fuissent datae aptagiae super presbyterum Michaelem comiti Tupze; et postquam hoc factum nuntiatum fuisset archidiacono Sergio, qui tunc primatum ecclesie tenebat, venit in curia coram iudicibus qui ipso tempore erant, videlicet Drago Potis Basilii, cum Petro Potis Tryphonis atque Simeonis Junii, et coram istorum iudicio convicerunt comitem Tupzam. Et iudicatum ut comes non auderet accipere aptagias super ullum clericum nisi episcopus, vel si ibi episcopus in civitate non fuerit, hanc potestatem archidiaconus habeat tollendi aptagias super quemlibet clericum. Scripsit haec Junius communis notarius.

3.

Град Котор

1222, јунија, инд. X

о бродарским дацијама бискупу. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, III, 213.

Anno dominicae incarnationis MCCXXII, mense iunii, indictione X.

Coram nobis iuratis iudicibus Joanne Jacobi et Desa, Blasius, catharensis episcopus misit querimoniam super naucleros navium, dicens: quia opporteret dare mihi reditum tam de maioribus navibus quam de minoribus; denique ad hanc questionem respondit Andreas Catene dicens: quia nun quam scimus datum fuisse episcopo de minoribus barcellis. Interea uocantes naucleros quaesierunt eos, si antea hoc datum fuisset, et in hoc testificatus est Simon dicens: quia episcopus Sergius me convenit de hoc reditu, et iudicatum est me dare, et dedi illud sibi. Testificantibus et aliis hominibus, Lampridius Zizae cum Vitalio Fraroni et Martino Mosce. Unde nos iudices ex consensu aliquorum nobilium sic iubente, ut deinceps tam maiores naues quam barcellae darent reditum episcopo, sicut modis est. Et hoc invenimus: reditum de more de uno arbore medium modium et de dublus arbores unum modium.

4.

Град Котор

1255, јуна 12, инд. XIII

наређује о реду у цркви. T. Smičiklas, Cod. Diplomaticus.

Anno incarnationis domini millesimo CCLV, mense iunio XII die astante, indictione XIII.

I. Nos quidem ...... ecclesiae sancti Tryphonis, capitulum in unum penitus congregatum, de voluntate omnium nostrum sic de iure procuravimus ordinare, ut bigami aut coniugati vel de saeculi conditione ad sacrum ordinem non promoveantur, volentes in ecclesia odia et scandala resecare et secundum ecclesiastica iura vivere.

II. Et quicumque ipsorum ex parte supradictorum causa rogationis advenerit, ipse a nostra congregatione segregetur, ac vinculo excommunicationis sit irretitus.

III. Nullus autem saecularium magistratus audeat suos in ecclesia saeculares ducere sine audientia episcopi et capituli supradicti.

Quod praesens fieri fecimus per manus diaconi Michae communis notarii.

5.

Марко, бискуп которски

1266, априла 8, индикта XI.

потврђује поклон цркве Св. Павла што су учинили зет му Павао и сестра Добре. T. Smičiklas, Codex diplomaticus, V, 377.

I. .... Paulus, filius Bosce, cognatus noster, nobilis civis Catharensis cum coniuge sua Dobre, sorore nostra, coram nobis constituti presenta, verunt tamquam eius patroni legitimi ecclesiam sancti Pauli, qui est iuxta ecclesiam sancti Tryphonis cathedralem, quam propriis expensis edificaverunt, tamen cum sine herede essent carnali, spiritu sancto inspirante, sibi pro filiis adoptaverunt fratrem Michaelem priorem fratrum ordinis predicatorum de Ragusio et Catharo...... ut ipse ordo et fratres eiusdem ordinis haberent et possiderent ipsam ecclesiam sancti Pauli cum domo et aliis pertinentiis suis circa ecclesiam constitutis in perpetuum.

II. Et a nobis diligenter postulaverunt, ut presentationem ipsorum rectam habentes, ecclesiam sepe dictam cum suis pertinentiis eidem ordini et fratribus supradictis confirmare in perpetuum possidendam dignaremur, tali conditione interposita, quod si ipsi fratres aliquo casu de Ragusio recederent, nec in Catharum essent vel venirent, ecclesia supradicta cum integro iure patronatus redeat ad Paulum supradictum cum uxore sua, et si eos dominus ad se vocasset, iure patronatus predicte ecclesie pertineat ad consanguineos proximiores dicti Pauli et uxoris sue, domine Dobre.

III. Nos igitur petitionem iam dictam acceptantes ipsam ecclesiam sancti Pauli cum suis pertinentiis, ut dictum est, ipsi magistro et ordini predictis ac fratribus Ragusinis coram testibus Basilio Dragonis iurato iudice, Marco Laurentii Basilii, Bartholomeo filio Bosce, vocatis et rogatis auctoritate Dei

omnipotentis in perpetuum possidendam confirmamus. In cuius confirmationis testimonium presentes litteras supradicto ordini et fratribus concessimus sigillo nostro roboratas. Et ut ipsa confirmatio ratione sigilli nullam possit calumniam sustinere, ipsam per communem notarium civitatis diaconum Micham conscribi fecimus. Actum est hoc in curia nostra Cathari. Et ego diaconus Micha supradictus notarius ad hec interfui cum testibus iam prefatis, rogatus, ut ab ipso Paulo et eius Dobra uxore audivi, in duabus cartulis, veram sententiam continentibus, scripsi et signo consueto roboravi.

Место закона, по ком су се у католичким крајевима и у автономним градовима цркве за душу давале.

6.

Град Бар

1201, фебруара 8

уговара пријатељство с градом Дубровником. Т. Смичиклас, Codex diplomaticus, III, стр. 1.

I. Nos Garganus de Carticio iusticiarius Barensis, Leo Mancinus Barensium iudex, Rogerius Madii ammirati filius et Leo Batius cives Bari soluntate et mandato omnium Barensium, iuramus in animam ipsorum et nostram, ad sancta Dei euangelia, firmam pacem et concordiam tenere deinceps ad duodecim annos uniuersis hominibus ciuitatis Ragusii, ut non offendamus eos nec in personis, nec in rebus, nec offendi faciamus ab aliquo, nec patiamur offendi, bona fide, sine fraude et malo ingenio.

II. Ita quidem quod nos Barenses studebimus et diligenter tractabimus cum omnibus uasselis Apulorum cursalium, que per partes nostras transitum habuerint, ut iurent ad sancta Dei euangelia, non offendere homines ciuitatis Ragusii nec in rebus, nec in personis, et si hoc facere noluerint, non recipiemus eos, sed expellemus eos a portu et tenimento nostro, nec ullum auxillium aud consilium eis dabimus.

III. Et si contigerit, quod absit, aliquem de ciuitate vel tenimento Bari offendere aliquem Ragusinum, cum requisiti fuerimus de iustitia facienda, plenam eis iustitiam faciemus.

IV. Hec omnia observabimus bona fide, sine fraude et malo ingenio, salva fidelitate et ordinatione domini nostri regis Frederici, итд.

Пошто је уговор међу два града, а влада сицилијанског краља Фредерика није дуго трајала, уврстили смо овај уговор међу остале акте наших градова.

7.

Град Кроја (у Арбанији)

Краљ Стефан Душан

1343, јуна, индикта XI

потврђује имања и повластице грађанима Кроје. Л. Талоци, Arch. f. slav. Phil. XXI, 96; превод латински с грчког из једне повеље краља Алфонса VI од Арагоније и Напуља од 19 апр. 1457, сачуване у архиву у Барселони.

I. Quoniam reverendus episcopus Croensis et venerabilis clerus eiusdem sancte ecclesie et nobiles oppidi eiusdem Croarum retulerunt ad nos de omnibus juribus et privilegiis predicti oppidi tam intra quam extra habitis, videlicet de vineis, terris, possessionibus, olivetis, piscinis, hibernis, ceteris omnibus juribus, que ad hoc usque tempus habent ac possident, atque in primis de hiberno, vocato Selmazo cum eius vinario, de hiberno Contelo, de hiberno, Bezo, de hiberno Castrato, de hiberno Pallaso, de hiberno Santa Euphomia cum eius terris, de hiberno Zale cum eius terris et fonte, de hiberno Phentopleto cum eius terris, de hiberno Bellice cum eius terris, de hiberno Santo Blasio cum eius terris, de hiberno Hereno cum eius terris, de hiberno Metro cum eius terris, de hiberno Hostrati cum eius terris, de hiberno Colli cum eius terris, de hiberno Pherza cum eius terris, de hiberno Berva cum eius terris, de hiberno Montemagno Cromi cum eius terris

usque ad propinqum Nobalum et Cudinum, de hiberno Calamascuti cum eius terris et vineis, et olivetis, de hiberno Cercoleso cum eius terris acque arboribus fructiferis et non fructiferis, que omnia jura possident ab antiquo et maiorum suorum patrimonio habent et privilegiis, mandatisque felicis memorie imperatoris Manuelis Magni Comini et superiorum atque etiam felicis memorie Lascarii, avi nostri et patris nostri et nostris; hac de causa robore et facultate presentis huius privilegii nostri concedimus et largimur omnibus predicti oppidi Croarum tam superioribus quam inferiobus, ut hec omnia possideant libere et sine ulla modestia et perturbatione fruantur iis per omnia tempora, quemadmodum in suis privilegiis ac reliquis juribus continetur.

II. Et non prefecto, non capitano, non castellano penitus liceat exigere ab iis aliquid vel pene, vel angarie, vel colecturi, vel vectigalis, hoc est gabelle, vel alicuius solutionis, sed omnino liberos et immunes apud omnes serventur et habeantur.

III. Preterea volumus ut nullam ipsam gabellam exsolvere debeant ubicumque reperiantur, sive Durachii sive alibi, sed sint omnino liberi et inmunes, quemadmodum in suis privilegiis continetur et presens nostrum privilegium precipit.

IV. Similiter volumus etiam, ut in portis eiusdem predicti oppidi nihil ab his ipsis hominibus exigatur, vel lignorum, vel alicuius angarie, sed ea quoque in parte sint et habeantur liberi et inmunes ab omni vectigali et quavis alia solutione, sive ingredi, sive egredi velint.

V. Nec ab officialibus de facto debeant retineri, sed quecumque culpa eorum et causa sit, facto judicio et examine puniantur.

VI. Presentia igitur huius privilegii nostri nemo audeat injuriam aut molestiam aut impedimentum hiis inferre in hiis omnibus, que presens hoc nostrum privilegium declarat et continet. Nam securitas, immunitas tuteleque gratia nostrum hoc privilegium concessum iis, datumque est mense junio

indictionis XI, anno abi initio mundi septies millesimo octingentesimo quinquagesimo primo.

Stephanus fidelis in Christo crales Bulgarorum.[1]

8.

Град Арта (у Епиру)

Цар Симеон

1361, јануара, индикта XIV

на молбу Јована Цафе Урсина Дуке потврђује му имања пошто му је у пожару града Арте пропала архива. *Ἀραβαντῖνος Χρονογραφια τῆς Ἠπείρου.* Атина 1856, стр. 311—315, и *Miklosich et Müller,* Acta gr. III 126 и д. по испису г. д-ра Д. Н. Анастасијевића.

I. *Ἐπειδὴ ψήφῳ Θεοῦ ἐπέστη ἐμπρησμὸς τῇ θεοσώστῳ πόλει Ἄρτης, καὶ τὰ ὡραῖα αὐτῆς φεῦ κατέφαγε καὶ κατέφλεξε καὶ κατέφθειρεν αὐτῶν πάντα ὅσα κατεῖθεν ἀνέκαθεν χαρτία καὶ δικαιώματα, διὰ τοῦτο ἀνέφερεν ὁ περιπόθητος καὶ γλυκύτατας πατὴρ καὶ σύντεκνος τῆς βασιλείας μου, μέγας κοντόσταυλος κῦρις Ἰωάννης Τσάφας Οὐρσῖνος Δούκας, ὡς ἵνα πορίσηται καὶ ἀνακτηθῇ διὰ χρυσοβούλλου αὐτῆς προστάγματος εἰς ἐπανάκλησιν τῶν φθαρέντων αὐτοῦ χρυσοβούλλων καὶ δικαιωμάτων, ἅτινα εἶχεν ἀνέκαθεν καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἁγίων βασιλέων καὶ δεσποτῶν ἐκείνων καὶ προγόνων τῆς βασιλείας μου, ἤγουν τὸ κάστρον τοὺς Ῥογούς μετὰ πάσης τῆς νομῆς καὶ περιοχῆς αὐτοῦ..... μετὰ τῶν κτημάτων πάντων καὶ δικαίων καὶ προνομίων τῆς αὐτῆς περιοχῆς, ἐπικρατήσεως καὶ χώρας καὶ συνόρων τοῦ αὐτοῦ τόπου, καθὼς ἐδόθη τοῦτο συνωρολογημένον πρὸς αὐτὸν διὰ χρυσοβούλλου παρὰ τοῦ ἀοιδίμου καὶ μακαρίτου αὐθέντου καὶ ἀδελφοῦ μου, τοῦ βασιλέως ἐκείνου κυροῦ Στεφάνου, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ ὅσον κατέχει ἐντὸς τῆς Ἄρτης μέχρι τοῦ νῦν.*

II. *Ὡσαύτως[1] τὴν Ἁγίαν Μαύραν μετὰ τῆς Λευκάδος, την Περατίαν ἐν τῷ θέματι ξηρομέρου, μετὰ τοῦ Παραδείσου καὶ τῶν Ζαβερδῶν.*

[1] Преводилац је очевидно погрешио и у години и у потпису.

III. Ὡσαύτως ἐν τῷ θέματι τῶν Ἰωαννίνων χωρία τὰ Σουδενὰ Πεδανάτα,[2] τὰ ἄνωκαὶ τὰ κάτω, σὺν τῷ Τσερβάριν καὶ τῶν Νεγκαράδων καὶ τὸν Μανιάκην, τὸν Ῥιξόν, τὴν Γλίναν σὺν τῇ τῆς Βελίτξιος etc...... καθὼς δέδωκεν αὐτοὺς προῖκα πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ τὸν προτοσπαθάριον, καὶ τὸν Σωτῆρα, καὶ τὴν κιστέρναν etc. καθὼς δέδωκεν αὐτὴν τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Τσάφᾳ Οὐρσίνῳ διὰ προνοίας, καὶ τὴν Βράσπαν.[3]

IV. Ἡ βασιλεία μου γοῦν τὴν αἴτησιν αὐτοῦ οὐ παρεῖδεν, ἀλλὰ ἀποδυξαμένη ἀσμένως ταύτην, τὸν παρόντα χρυσόβουλλον λόγον ἐπιχορηγεῖ καὶ βραβεύει αὐτῷ, δι' οὗ καὶ ἔχει θέλημα καὶ προστάξει καὶ διορίζεται, ἵνα ὁ εἰρημένος περιπόθητος γλυκύτατος πατὴρ καὶ σύντεκνος τῆς βασιλείας μου, μέγας κοντόσταυλος κῦρις Ἰωάννης ὁ Τσάφας Οὐρσῖνος Δούκας κατέχῃ καὶ ἐπικρατῇ καὶ νέμηται καὶ δεσπόζῃ τὰ ἄνωθεν εἰρημένα ἅπαντα, τά τε κάστρα, καὶ τόπους καὶ περιοχὰς καὶ κτήματα ἀνενοχλήτως πάντῃ[4] καὶ ἀδιασείστως, ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως κατὰ τελείαν αὐτοῦ κληρονομίαν καὶ δεσποτείαν καὶ κυριότητα, αὐτός τε καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ τεχθησόμενοι παῖδες καὶ κληρονομοδιάδοχοι, ἔχειν τε ἐπ' ἀδείας ποιεῖν ἐπ' αὐτὰ εἴ τι ἄρα καὶ βούλοιντο, ἤγουν πωλεῖν, χαρίζειν, προικίζειν, ἀνταλλάττειν, θείοις ναοῖς ἀφιεροῦν, καὶ πάντα ὅσα οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ νόμοι τοῖς ἀληθέσι καὶ εὐσεβέσι δεσπόταις ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν πράττειν διακελεύονται, καὶ ἵνα μὴ εὕρῃ τὸ σύνολόν τινα διενόχλησιν ἢ καταδυναστείαν ἐπὶ τῇ νομῇ καὶ περιοχῇ αὐτῶν, ἀλλὰ διαμένωσιν ἀνενόχλητα πάντα[5] καὶ ἀδιάσειστα παρ' αὐτοῦ τῇ δυνάμει καὶ ἐμφανείᾳ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου.

V. Διατηρηθήσονται δὲ τὰ ἄνω εἰρημένα ἅπαντα κάστρα καὶ κτήματα ἀνενόχλητα ἀπὸ πάσης ἐπηρείας καὶ συζυτήσεως, ἀπό τε ἀγκαρείας, παραγκαρείας, βιολογίας, καπνο-

[1] Ὡςαύτως καὶ Miklosich et Müller. — [2] Πεδανάτα исправно у Σουδενὰ Аравартинос. — [3] Πνάσπαν Mikl. et Müller. — [4] πάντα Арав. — [5] πάντῃ Mikl. et Müller.

λογίας, πρεβένδας, ζημίας, ψωμοζημίας, βελανιδίου, πρινοκοκκίου, καὶ πάσης ἄλλης τῆς οἱασδήποτε ἐπηρείας τῆς νῦν ἐνεργουμένης, καὶ εἰς ὕστερον ἐπινοηθησομένης, καὶ οὐδεὶς τολμήσει τοῦ ἐμβαλεῖν ἐπ' αὐτὰ πόδα κακωτικὸν ἢ ἐπιζήμιον, ἀλλὰ πόρρω φεύξονται ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ καμίνου πυρός· καὶ ἵνα μὴ ἔχῃ κρίσιν μετά τινος ἐπ' αὐτῶν κἂν ἔχῃ τις δίκαιον ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἵνα κατέχῃ αὐτὰ χωρὶς κρίσεως καὶ ἀμφιβολίας τῆς οἱασδήτινος.

VI. *Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, καὶ ἐπεδόθη τῷ προειρημένῳ καὶ γλυκυτάτῳ πατρὶ καὶ συντέκνῳ αὐτῆς, μεγάλῳ κοντοσταύλῳ κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Τσαφᾳ Δούκα τῷ Οὐρσίνῳ καὶ πᾶσι τοῖς παισὶ καὶ κληρονομοδιαδόχοις αὐτοῦ εἰς ἀσφάλειαν καὶ δικαίωσιν τὴν αἰωνίζουσαν, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα ἰαννουάριον τῆς ἐνισταμένης τεσσαρασκαιδεκάτης ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ ἑξηκοστοῦ ἐννάτου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.*

Συμεὼν ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων καὶ Σέρβων ὁ Παλαιολόγος.

9.

Манастир Ликусада (у Тесалији)

Цар Стефан Душан

новембра, 1348

Напред је на стр. 729 наведена у кратко ова хрисовуља. Како је исту откупио родољубиви г. Јован Вујић из Сенте, он нам ју је, с великом љубазношћу, послао на употребу, на чему му најтоплије захваљујемо. Пошто г. др. Д. Н. Анастасијевић спрема издање за Српску Краљевску Академију, овде из његова преписа доносимо што је потребно за нашу књигу из тога споменика. Као што је напред, на стр. 729 наговештено, у овој је хрисовуљи потврда ранијих имања манастирских.

I. *Ἐπεὶ οἱ μοναχοὶ τῆς (κατα) τὸ Φανάριον σεβασμίας μονῆς τῆς εἰς ὄνομα τιμωμένης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ ἐπικεκλημένης τῆς Λυκουσάδος ἐζήτησαν καὶ παρεκάλεσαν τὴν βασιλείαν μου, ἵνα τύχωσι χρυσοβούλλου ταύ-*

της, ἐφ' οἷς κέκτηνται μετοχίοις καὶ λοιποῖς κτήμασι διὰ χρυσοβούλλων τῶν ἀοιδίμων βασιλέων, ἔτι τε καὶ τῶν κατὰ καιροὺς αὐθεντευσάντων τὸν τοιοῦτον τόπον, καὶ λοιπῶν εὐλόγων δικαιωμάτων, ἃ δὴ καὶ ἀνέφερον, ὅτει εἰσί· (долази дугачак низ у ком се побрајају разна имања тога манастира, земље, цркве, виногради, млинови, воћњаци, итд.) τὴν αἴτησιν καὶ παράκλησιν αὐτῶν εὐμενῶς προσδεξαμένη ἡ βασιλεία μου .ἀπολύει τὸν παρόντα ὁρκωμοτικὸν χρυσόβουλλον λόγον αὐτῆς, δι' οὗ καὶ ἐξασφαλίζεται καὶ ὀμνύει ἡ βασιλεία μου εἰς θεόν, εἰς τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν καὶ εἰς πάντα τὰ ἅγια καὶ εἰς τὴν ψυχὴν αὐτῆς, ὡς ἂν κατέχῃ ἡ τοιαύτη σεβασμία μονὴ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς τὰ ἀνωτέρω κατ' ὄνομα ῥηθέντα κτήματα αὐτῆς ἀναφαίρετα πάντη καὶ ἀναπόσπαστα καὶ ἐκτὸς ἁπάσης καταδυναστείας τε καὶ διενοχλήσεως, κατὰ τὴν περίληψιν τῶν ὧν ἔχει χρυσοβούλλων τῶν ἀοιδίμων βασιλέων καὶ λοιπῶν ἑτέρων δικαιωμάτων, καὶ συνιστᾷ καὶ βελτιοῖ αὐτὰ κατὰ τὸν ἐγχωροῦντα καὶ δυνατὸν αὐτῇ τρόπον καὶ καθὼς ἂν ἄλλως ἰσχύῃ καὶ δύναται.

II. Ὅθεν τῇ ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος ὁρκωμοτικοῦ χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου οὐδεμίαν παρ' οὐδενὸς εὑρήσουσι οἱ τοσοῦτοι μοναχοὶ ἐπὶ τούτοις τὴν διενόχλησιν, ἀλλὰ καθέξουσι ταῦτα ἀνενόχλητα πάντη καὶ ἀδιάσειστα καὶ ἀνώτερα πάσης ἐπηρείας τε καὶ ζημίας καὶ τῶν ἐπερχομένων δόσεών τε καὶ συζητήσεων, ἀλλὰ δὴ τῆς ποζοβίτζης καὶ τῆς λεγομένης πρεσέλιτζας· ἔχουσιν ἐπ' ἀδείας συνιστᾶν καὶ βελτιεῖν ταῦτα, καθὼς ἂν προαιρῶνται καὶ δύνωνται, ὡς καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς γενησομένας παρ' αὐτῶν βελτιώσεις τε καὶ συστάσεις ἀναφαιρέτως τε καὶ ἀναποσπάστως ὀφείλοντες κατέχειν καὶ νέμεσθαι.

III. Ἐπεὶ δὲ ἔχουσι διὰ δικαιωμάτων λαμβάνειν κατ' ἔτος ἀπὸ τῆς ἁλικῆς τοῦ Λυκοστομίου ἅλατος μοδίους διακοσίους πεντήκοντα, διορίζεται ἡ βασιλεία μου λαμβάνειν αὐτοὺς εἰς τὸ ἑξῆς ἀπὸ τῆς τοιαύτης ἁλικῆς μοδίους τριακοσίους κατ' ἔτος ἀνεγκρατήτως καὶ ἀνυστερήτως.

Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτου ἀσφάλειαν ἐπεχορηγήθη καὶ ἐπεβραβύθη δὴ τῇ διαληφθείσῃ σεβασμίᾳ μονῇ τῆς Λυκουσάδος καὶ ὁ παρὼν οὗτος ὁρκωμοτικὸς χρυσόβουλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα νοέμβριον τῆς νῦν τρέχουσης δευτέρας ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

Στέφανος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Σερβίας καὶ Ῥωμανίας.

10.

Иван Кастриота

1420, фебруара 25

даје Дубровчанима повластице у својој области. Др. К. Ј. Јиречек, Archiv f. slav. Philologie XXI, 95.

I. Вѣра моꙗ, господина Ивана, и моихь синовь, всакомоу трговцоу владоуштаго града Доубровника, кои оусхокѥ доки оу мою землю, оу Шоуфадаи, или тко оусхокѥ оу мою землю трьговати, или тко оусхокѥ миноути моомь земломь оу землю Гюргѥвоу или господина деспота. И тако имь смь вѣроу даль одь кьди догѥ оу мою землю оу Шоуфадаю, ако моу боуде коꙗ чтета или злокꙗ моомь земломь до Призрена, да ꙗ, господинь Ивань и моꙗ дѣца плакꙗмь.

II. Ꙗ на ови законь царински оуговориль смь сь приꙗтелѥмь моимь а вашимь братомь Петромь мимо всоу мою землю да е ѥдна царина: на товарь свите два доуката, а на мрьчарию оть товара перперь, а оу Тоурскои Земли оу Радоуню оть товара свите поль доуката, а оть мрьчарие шесть динарь, а на вракѥние опеть мимо всоу мою землю до Шоувадаꙗ одь воска, и одь инвоуль, и одь ине пратежи перпероу, а оу Радоунѥ Тоурчиноу шесть динарь.

Ꙗ всемоу томоу милостникь Петрь челникь.

Писана на ҂а. и ·ч· и ·к· лѣто, мѣсеца фервара ·ке· дьнь.

РЕГИСТАР

Речи се наводе словима и правописом којим су написане у оригиналу, али по изговору и по реду српске ћириловске азбуке. Слово ѧ сматра се као а, ако се не прескаче у изговарању; слово ѣ сматра се као е, слово ы као и. Ю, ѭ, ѥ треба тражити под Ј; ђ и ћ под ћ, које је стављено под ђ. Латинско z стављено је под з а ch и h под х. Једанпут је и х стављено под з.

ИСПРАВКЕ И ДОПУНЕ

Стр. 20, врста 15 оздо redneatur поправити у reducatur.

Стр. 31. Може се додати белешка др. К. Ј. Јиречка из расправе Srbský cář Uroš, král Vlkašin a Dubrovčane, Cat. Muz. Českého 1886. LX, стр. 243 како су потврду, по обичајима средњег века, морали имати Которани, са самог почетка владе цара Стефана.

Стр. 40, врста 15 оздо omninodam исправити у omnimodam.

Стр. 42, врста 2 озго vincas исправити у vineas.

Стр. 79. Допунити да је уговор штампан и у Т. Смичикласа Cod. dipl. IV, 151.

Стр. 98. К белешкама о Законику Дукађинском додати белешке попа Лазара Мједије Das Recht der Stämme von Dukadschin и по том Das Gewohnheitsrecht des Stämme Mi-Schkodrak in den Gebirgen nördlich von Skutari од попа дон-Николе Аште. Те су белешке изашле у радњи Берлинског Антрополошког Друштва за 1901 годину у часопису Zeitschrift der Ethnologie. Organ der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. XXXIII Jahrg. 1901, Hf. V. Поп Лазар Мједија под племенима Дукађина разуме арбанаска племена Шала, Шоши, Кири, Плани, Џоани и Топлана. Његове белешке наводе обичаје о крвној освети, о ранама, о заштити и спроводу, о ширењу крвне освете, о отмици и о крађи, о доказима. Поп Никола Ашта бележи обичаје о убиству, о ранама, о штети на туђем имању, о залогама, о наследству, о куповини и продаји. Белешке се те много баве о савременој примени тих старих обичаја.

Стр. 132. У библиографске белешке треба додати издање Т. Смичикласа Cod. Diplom. II, 201. По том издању на истој страни.

Врста 11 озго Damiano исправити у Damiani.

Врста 13 озго W исправити у W(ilhelmi).

Врста 16 озго место semiti..... ставити semitia Vidossi filius.

Врста 19 озго место...... comes ставити camerarius, comes.

Врста 3 оздо место sagiteis ставити sagenis.

Стр. 133 врста 2 озго наставља се текст: ex patribus, ex auis et proauis suis, pro se, excepto locum Rages et omni in lege habende sunt posite, па се по том саставља с оним у врсти 3.

Врста 7 озго место qua.... ставља се: decimacione que ex nono super Raguseos posita fuit.

Врста 10 озго место...... читати solidos.

Врста 12 озго после nulla наставити још: culpa adiuventa quorumlibet hominum.

Врста 14 озго место mare...... ставити: et nullam captionem habeant sine iustitia.

Врста 17 озго место.... querant ставити: Ragusei non querant.

Врста 18 озго место culpo aliquorum ставити: culpa aliquorum hominum.

Врста 19 озго место ex quor..... ставити set quorum cep... (fuerit per iustitiam).

Врста 10 оздо место Ragusei, ставити: Ragusei fecimus et cum heredibus eorum.

Врста 8 оздо...... попунити речима domini nostri.

Врста 6 оздо...... попунити речима nos Deus adiuvet.

Стр. 134 врста 1 оздо уз iupanum додати још et Sergium.

Стр. 154 врста 10 оздо место *око 1281* ставити *Око 1300—1301.*

Стр. 268 белешка сврха о потврди цара Стефана Уроша од 10 јануара 1356 има се изоставити као дупликат.

Стр. 306 врста 8 озго место *измене* ставити *земље.*

Стр. 391 врста 8 озго *Παρασκεοῆς* заменити са *Παρασκευῆς.*

Стр. 456 врста 3 озго место *1389* ставити *1379.*

Стр. 508 врста 4 оздо место *Хиландару* ставити *Руском Манастиру.*

Стр. 712 врста 5 озго место *око 1358* ставити *око 1353.*

ЗАКОНСКИ
СПОМЕНИЦИ